

Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening

Een institutioneel onderzoek
naar het handelen van de overheidsorganen
op het beleidsterrein
Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening
(1934) (1945-2000)

Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening

Een institutioneel onderzoek
naar het handelen van de overheidsorganen
op het beleidsterrein
Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening
(1934) (1945-2000)

PIVOT – rapport nummer 155

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van de Rijksarchiefdienst / PIVOT
&
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

's Gravenhage, 2005

Tekst: drs. A. Mul, drs. M.J.G. Kors, drs. S. Aarts, drs. R. van Abel en J.H. van Tol

Vormgeving: Rijksarchiefdienst / PIVOT

Illustraties:

Drukwerk: Krips BV

ISBN 9059090470

© Rijksarchiefdienst/PIVOT. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT.

Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT)

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een projectorganisatie, die in mei 1991 door de Algemeen Rijksarchivaris, namens de minister van WVC belast met het beheer van de overgedragen archieven van de rijksorganen, in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor is de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn in de nieuwe archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van de democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld, want eerder overgedragen archieven worden ook eerder openbaar en toegankelijk voor het publiek. Voor de Nederlandse archiefdiensten betekent de verkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, zij overstromd zouden worden met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheidshandelen zou immers bij de invoering de nieuwe wet ineens moeten worden overgebracht naar de depots van de Rijksarchiefdienst. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom geschat op ongeveer vijfhonderd strekkende kilometer archief over de periode 1943-1973, en over de periode 1973-1990 op nogeens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar en hanteerbaar is, en de opslag ervan te kostbaar, zal in het kader van PIVOT de Rijksarchiefdienst samen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen treffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moeten tevens reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Al onder de oude wet zijn grote achterstanden geconstateerd in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst. In inspectierapporten van deze dienst was daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' van de Algemene Rekenkamer uit 1988 is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC heeft toegezegd: NLG 17 miljoen over een periode van tien jaar, de geschatte looptijd van het project. Daarnaast zullen de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, zelf immers verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen inzetten om de operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover worden vastgelegd in convenanten, die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge College van Staat met de Algemeen Rijksarchivaris al hebben gesloten of nog zullen sluiten.

Selectie en bewerking van archieven

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken, heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. Wat moet worden vernietigd en wat 'voor de eeuwigheid' door de Rijksarchiefdienst bewaard? De tot nu toe gehanteerde selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend, in de eerste plaats omdat zij te arbeidsintensief en dus te kostbaar zijn en in de tweede plaats omdat de basis van de tot nu toe gevoerde selectie niet altijd duidelijk was geformuleerd. Bij de selectie tot nu toe werden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in een geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. PIVOT hanteert als uitgangspunt dat de informatieve waarde van een document (zowel op papier als op andere informatiedragers) nauwelijks objectief te bepalen is, want de informatiewaarde varieert per persoon, afhankelijk van de gehanteerde vraagstelling. De selectie moet uitgevoerd worden vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd. Niet de informatiewaarde van documenten vormt het uitgangspunt, maar de waardebeoordeling van taken van overheidsorganisaties. Het doel van de selectie moet ons inziens zijn: het mogelijk maken van de reconstructie van dit overheidshandelen op hoofdlijnen. Wanneer het geselecteerde archiefmateriaal die hoofdlijnen weerspiegelt, is de selectie naar onze mening geslaagd.

Anders gezegd, PIVOT draait de vroeger gehanteerde methode 'archief (al dan niet geselecteerd) wordt gesignaleerd en aangeboden voor overname' - dus gericht op acquisitie - om: we gaan nu op basis van wet-en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen na welke handelingen overheidsorganen verrichten, dus wat voor neerslag er zou **moeten** zijn, en brengen deze in kaart om de selectie over het gehele taakveld te kunnen uitvoeren.

PIVOT acht het dus niet langer wenselijk de archiefstukken zelf te selecteren. Geselecteerd moeten worden de handelingen van de overheid zelf. Met andere woorden: niet het archiefstuk, maar de context en grondslag van het archiefstuk worden gewaardeerd.

Uiteindelijk zal PIVOT de overdracht van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking, die de archieven en andere gegevensverzamelingen moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Zonodig zal PIVOT daarbij een adviserende rol spelen, bijvoorbeeld door het opstellen van een bewerkingsplan. Richtsnoer

voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatieverzorging (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat'.

Institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen, is PIVOT in eerste instantie institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden ingezet door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries. Zij zullen tezamen ongeveer 150 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening nemen, die globaal samenvallen met de huidige directoraten-generaal, of wanneer deze te groot zijn, delen daarvan. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de jaren 1940-1990.

Als uitgangspunt bij de onderzoeken wordt een door ons in samenwerking met medewerkers van enkele departementen ontworpen model gebruikt, het Logisch Model Institutioneel Onderzoek (LMIO). In het LMIO worden de te gebruiken begrippen en de te volgen onderzoeksmethode beschreven. Een aantal belangrijke begrippen zijn 'actor' en 'handeling'. Actoren zijn instellingen, binnen of buiten de rijksoverheid, die handelingen verrichten op een bepaald beleidsterrein. Omdat de PIVOT-onderzoeken zich alleen uitstrekken tot handelingen van de rijksoverheidsorganen, worden de handelingen van de actoren daarbuiten niet nader onderzocht. Wel is het voor de beeldvorming van het geheel belangrijk ook deze actoren te signaleren, omdat zij een rol kunnen spelen in het werkproces van de rijksoverheidsorganen.

Handelingen zijn de eenheden waarin de werkzaamheden van overheidsorganen, verricht in het kader van de hun toegemeten taak, in de PIVOT-rapporten worden beschreven.

Als bronnen voor de beschrijving van deze handelingen gebruiken de onderzoekers de in de onderzoeksperiode vigerende wet- en regelgeving, interne instructies, administratieve handleidingen, organisatie rapporten, instellingsbeschikkingen van departementsafdelingen, commissies en andere organisatieonderdelen. Ten slotte bestuderen zij literatuur betreffende het beleidsterrein en interviewen zij (voormalige) ambtenaren en andere deskundigen die werkzaam zijn of waren binnen het beleidsterrein. De beschreven handelingen worden gekarakteriseerd naar status en plaats in het geheel van handelingen en in het beleidsvormingsproces. Is een handeling beleidsvoorbereidend, vaststellend, evaluerend of uitvoerend? Deze karakterisering is een belangrijk hulpmiddel bij de latere selectie, maar kan en mag niet als een absoluut criterium voor bewaren dan wel vernietigen van de neerslag van die handeling worden gebruikt. Zo zal de karakterisering 'beleidsuitvoerend' van een handeling niet altijd automatisch leiden tot het adagium 'vernietigen'. Per ministerie en per beleidsterrein zal, in overleg met de betreffende instelling(en), aan de hand van de PIVOT-rapporten moeten worden bezien welke archieven en andere gegevensverzamelingen moeten worden geselecteerd voor 'de eeuwigheid'. Dit rapport vormt daarmee tevens het handvat voor de acties na de selectie, de bewerking door de overheidsorganen van het geselecteerde bestand en de uiteindelijke overdracht aan de Rijksarchiefdienst.

Inspectie Nieuwe Stijl

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overdracht van archieven en andere informatieverzamelingen. Daarbij kunnen de PIVOT-onderzoeksresultaten een belangrijke rol spelen. Wanneer eenmaal inzicht is verkregen in de processen binnen de overheidsorganisatie en bepaald is welke neerslag van welke handelingen voorgoed bewaard moet blijven en welke niet, zal men daar voortaan al bij de vorming en het beheer van archieven rekening mee kunnen houden. Met de binnen PIVOT opgedane ervaring zullen wij dus adviezen kunnen geven over de toekomstige inrichting van de informatievoorziening bij de betreffende overheidsinstellingen. Dit betekent een wat andere invulling van de aloude inspectietaak, die aan de Algemene Rijksarchivaris is opgedragen krachtens de Archiefwet, artikel 19 ('De algemene rijksarchivaris oefent toezicht uit op de zorg voor de archiefbescheiden van de rijksorganen'). De Inspectie Nieuwe Stijl (INS), die momenteel door ons wordt opgezet, zal zich naast het al bestaande toezicht op de (materiële) kwaliteit van het archiefbeheer bij rijksoverheidsorganen meer gaan richten op het adviseren ten aanzien van de organisatie van het gegevensbeheer. Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensverzamelingen zullen vormen.

Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen onderzoekt PIVOT de mogelijkheden. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager,

bijvoorbeeld microfilm, microfiches, in de toekomst wellicht beeldplaat. Uitbreiding van de opslagcapaciteit van bestaande depots kan worden bereikt door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus). Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarmee dan bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

Pivot bij LNV

Het voorliggende rapport is een product van het projectteam Pivot/LNV.

Het project

Met het oog op de nieuwe Archiefwet stelde de Rijksarchiefdienst in 1991 *Pivot* in: Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn. Het project is gericht op de selectie van overheidsarchieven vanaf 1945, en gaat uit van institutioneel onderzoek op alle beleidsterreinen waarbij het rijk betrokken is. *Pivot* is een interdepartementaal project dat vorm krijgt op basis van convenanten tussen de Rijksarchiefdienst en alle ministeries en Hoge Colleges van Staat. Zo sloot de secretaris-generaal van het ministerie van LNV op 9 december 1992 voor het institutionele onderzoek van de LNV-beleidsterreinen een convenant met de algemene rijksarchivaris.

Hoofdpunten van de gehanteerde methodiek van institutioneel onderzoek:

- a) De benadering van *beleidsterreinen* in plaats van organisaties. Ieder rapport bestrijkt een compleet beleidsterrein met alle relevante ontwikkelingen en alle daarop werkzame actoren;
- b) Wet- en regelgeving staan in principe centraal als bron, aangevuld met literatuur en interviews met beleidsambtenaren;
- c) De zelfstandig handelende partijen worden aangeduid als 'actoren';
- d) Daden die gebaseerd zijn op een zelfstandige bevoegdheid van een actor worden aangeduid als 'handelingen';
- e) De periode van onderzoek strekt zich in principe uit van 1945 tot heden, waarbij relevante ontwikkelingen of wetgeving van voor 1945 ook beschreven worden.

Onderzoeken door Pivot/LNV:

Reeds voltooid zijn Agrarische handelspolitiek en exportbevordering, Agrarisch onderwijs, Binnenvisserij, Bosbouwbeleid, Diergezondheid en dierenwelzijn, Flora en fauna, Gewasbescherming, Landbouwkwaliteit en Voeding, Landinrichting, Landbouwstructuurbeleid, Natuur- en landschapsbeheer, Meststoffenbeleid, Openlucht recreatie, Pacht- en grondprijnsbeleid, Relatienotabeleid en Zee- en kustvisserij

Selectie van archieven op basis van het voorliggende rapport

Tot voor kort waren er voor de archiefselectie alleen negatieve criteria: vernietigingslijsten gaven per overheidsinstelling slechts aan welke bestanden *niet* in aanmerking kwamen voor overbrenging naar een Rijksarchief. Deze criteria werden toegepast op documentniveau. Afgezien van de bewerkelijkheid van deze microselectie bestonden de voornaamste nadelen van deze werkwijze uit de onoverzichtelijkheid van datgene dat wel overgebracht zou moeten worden, het gebrek aan inzicht in de grondslagen van het handelen waaruit die bestanden resulteren, en het gebrek aan inzicht in de samenhang tussen de taken van actoren die op eenzelfde beleidsterrein actief zijn.

Om deze bezwaren te ondervangen werd een nieuwe methode ontwikkeld, die een beschrijving geeft van de beleidsontwikkelingen en het handelen van alle relevante actoren over de hele bandbreedte van een beleidsterrein. Op deze basis kan een effectievere macroselectie plaatsvinden aan de hand van positieve criteria.

De selectiedoelstelling van de Rijksarchiefdienst/Pivot luidt: *het mogelijk maken van de reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen in relatie tot haar omgeving*. Het Convent van Rijksarchivarissen heeft deze doelstelling gespecificeerd als 'het selecteren van handelingen van overheidsactoren om bronnen voor de kennis van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig te stellen voor blijvende bewaring'.

Archiefbestanden met cultuurhistorische waarde of waarde voor recht- en bewijszoekenden komen dus in aanmerking voor bewaring. Deze waarde wordt bepaald aan de hand van zes algemene criteria, die in het volgende schema genoemd worden.

De selectie als zodanig richt zich niet meer op documenten, maar op handelingen. Een handeling die voldoet aan een van de onderstaande criteria wordt aangemerkt met **B** (bewaren). De neerslag van die handeling wordt dan volgens de archiefwettelijke normen van goede, geordende en toegankelijke staat overgebracht naar het Algemeen Rijksarchief. Daar blijven de archieven onder klimatologisch

verantwoorde condities voor onbepaalde tijd bewaard als onderdeel van het nationale culturele erfgoed, openbaar voor raadpleging en historisch onderzoek.

Algemene selectiecriteria waarvan de neerslag in aanmerking komt voor overbrenging (B)

Selectie criterium	Toelichting
1. Handelingen die betrekking hebben op de voorbereiding en bepaling van het beleid op hoofdlijnen inzake het Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening.	Agendavorming, analyse van informatie, beleidsadvisering, beleidsvoorbereiding of -planning, besluitvorming over de inhoud van beleid, terugkoppeling van beleid. Zowel de keuze als de specificatie van de doeleinden en instrumenten.
2. Handelingen die betrekking hebben op de evaluatie van het beleid op hoofdlijnen inzake het Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening.	Beschrijving en beoordeling van de inhoud, het proces of de effecten van beleid, toetsing van en toezicht op beleid. Niet perse leidend tot consequenties zoals bij terugkoppeling van beleid.
3. Handelingen die betrekking hebben op de verantwoording aan andere actoren van de hoofdlijnen van het beleid inzake het Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening.	Ook verslaglegging ten aanzien van de beleidsmatige hoofdlijnen.
4. Handelingen die betrekking hebben op de (her)inrichting van organisaties belast met beleid op hoofdlijnen inzake het Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening.	Instelling, wijziging, opheffing en werkwijze van organen, organisaties of onderdelen daarvan.
5. Handelingen die bepalend zijn voor de wijze waarop beleidsuitvoering op hoofdlijnen plaatsvindt inzake het Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening.	Onder beleidsuitvoering wordt de toepassing verstaan van instrumenten om de gekozen doeleinden te bereiken.
6. Handelingen die betrekking hebben op beleidsuitvoering op hoofdlijnen inzake het Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening, voor zover die in direct verband staan met voor Nederland bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten.	Zoals wanneer de ministeriële verantwoordelijkheid is opgeheven en/of in noodsituaties.

De handelingen die niet voldoen aan een van de bovenstaande selectiecriteria worden aangemerkt met V, wat staat voor: vernietigen.

De neerslag van zulke handelingen krijgt een vernietigingstermijn. De archiefvormende organisatie bepaalt daarvan zelf de lengte, die naar gelang van de belangen van verantwoording en bedrijfsvoering doorgaans uiteenloopt van 1 tot 20 jaar.

Resterend traject van dit onderzoek

Toetsing van het rapport en invullen van vernietigingstermijnen

Het concept-rapport wordt door de betrokken directies getoetst op herkenbaarheid, juistheid en volledigheid. Behalve de lopende teksten wordt speciale aandacht gevraagd voor de geformuleerde handelingen.

In het rapport staat bij iedere handeling een selectievoorstel: B voor handelingen met voldoende cultuurhistorische waarde, V voor de overige handelingen (de volgende rubriek gaat nader in op de selectiecriteria). Aan de V-handelingen voegen de betrokken directies vernietigingstermijnen toe. Hierbij gaat het om het evenwicht tussen de belangen van verantwoording en bedrijfsvoering. Bij het invullen van de termijnen kan overleg plaatsvinden met het team van Pivot/LNV en eventueel met de directie JZ.

Driehoeksoverleg

De vernietigingstermijnen worden besproken tijdens het zogenaamde driehoeksoverleg. De eerste partij bestaat uit beleidsmedewerkers van de betrokken directies, die deskundigheid leveren inzake de taakverdeling en organisatie binnen het beleidsterrein (doorgaans worden hiervoor beleidsmedewerkers aangewezen die in een eerder stadium interviews hebben gegeven).

De tweede partij van de driehoek vertegenwoordigt de deskundigheid inzake het archiefbeheer, en wordt eveneens geleverd door de betrokken directies. Het gaat hier om de belangen van bedrijfsvoering, verantwoording en voorlichting en de belangen van recht- en bewijszoekende burgers.

Als derde partij is er een vertegenwoordiger van de Rijksarchiefdienst, bijgestaan door een externe materiedeskundige die aangewezen wordt door het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap. Deze partij richt zich op het cultuurhistorisch belang.

Een verslag van het driehoeksoverleg wordt opgesteld door de vertegenwoordiger van de Rijksarchiefdienst en ter instemming voorgelegd aan de betrokken partijen. De externe historicus brengt afzonderlijk commentaar uit.

Aanpassing en publicatie van het rapport en vaststelling van de concept-selectielijst

De Pivot-onderzoeker verwerkt het commentaar in een nieuwe versie van het rapport. Tevens stelt hij een concept-selectielijst samen, compleet met de vastgestelde vernietigingstermijnen zoals overeengekomen in het driehoeksoverleg.

Vervolgens wordt het rapport in samenwerking met de Rijksarchiefdienst gepubliceerd in de Pivot-reeks, die de onderzoeksrapporten van alle ruim 200 beleidsterreinen van de overheid bevat.

Externe procedure

De Raad voor Cultuur adviseert de minister van OCW over de selectielijst, waarna deze gezamenlijk vastgesteld wordt met de betrokken zorgdragers (Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, ...).

De vaststelling wordt bekendgemaakt in de Staatscourant, evenals de aanduiding van de eventueel bestaande vernietigingslijsten (of categorieën daarvan) die daarbij vervallen.

Selectie en overbrenging

Met de vastgestelde selectielijst vindt de selectie en bewerking van de archiefbestanden plaats. De resterende bestanden worden overgebracht naar de Rijksarchiefdienst, waar het gedrukte rapport op de studiezalen dient als inhoudelijke toegang op de archiefbestanden binnen het beschreven beleidsterrein.

Invoering van de selectielijst

De selectielijst blijft geldig tot twintig jaar na vaststelling. Inpassing in het lopende archiefbeheer is dan ook een noodzakelijke schakel om nieuwe achterstanden in selectie en overbrenging te voorkomen. Tevens wordt zo de aansluiting van informatiestromen op de werkprocessen bevorderd.

Onder invoering wordt verstaan dat de betrokken organisaties en organisatieonderdelen een relatie leggen tussen hun archiefbeheer en de selectiebepalingen uit de selectielijst. Daarbij spelen alleen de handelingen een rol die nog verricht (kunnen) worden.

Inhoudsopgave

Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT).....	iii
Pivot bij LNV	vii
Het project.....	vii
Selectie van archieven op basis van het voorliggende rapport.....	vii
Resterend traject van dit onderzoek	viii
Inhoudsopgave	x
INLEIDING	1
Algemeen	1
Verantwoording.....	1
Onderscheid ‘voedselvoorziening’ en ‘agrarisch markt- en prijsbeleid’	1
Periode en periodisering van de beschreven handelingen.....	2
Clustering van handelingen.....	2
Indeling van het rapport	3
Bijdragen	4
DEEL 1 - ALGEMENE CONTEXT EN HANDELINGEN	5
1. Het beleidsterrein	6
1.1 Omschrijving.....	6
1.2 Doelstelling	6
1.3 Afbakening ten opzichte van andere beleidsterreinen.....	7
1.4 Afbakening ten opzichte van de productschappen.....	8
2. Ontwikkelingen op het gebied van de voedselvoorziening en het agrarische markt- en prijsbeleid (hoofdlijnen).....	10
2.1 Periode tot 1945	10
2.1.1 Voorgeschiedenis (tot 1930)	10
2.1.2 Begin van de crisis (1930-1933)	11
2.1.3 Landbouw-Crisiswet 1933 (1933).....	11
2.1.4 Resterende periode tot aan de oorlog (1933-1940).....	12
2.1.5 Bezettingstijd (1940-1945).....	14
2.2 Schaarste, wederopbouw, garantieprijsbeleid (1945-ca. 1958).....	15
2.2.1 Schaarste, wederopbouw	15
2.2.2 Garantieprijsbeleid	17
2.2.3 Landbouwwet (1957)	20
2.3 Europees agrarisch markt- en prijsbeleid (vanaf ca. 1958).....	21
2.3.1 Aanvang en invoering van een gemeenschappelijk agrarisch markt- en prijsbeleid	21
2.3.2 Voortgang en keerpunt	23
2.3.3 De grote hervorming van het GLB: van prijssteun naar inkomenssteun (1992 en 1999)	24
3. Beschrijving van de actoren	27
3.1 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	27
3.2 Actoren die vallen onder de archiefzorg van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.....	32
3.3 Overige (overheids)actoren	34
4. Algemene handelingen	41
4.1 Nationaal	41
4.2 Europees.....	45
DEEL 2 - ORGANISATORISCH KADER.....	50

5.	Algemene kaders voor de organisatie van de voedselvoorziening	51
5.1	Landbouw-Crisiswet 1933	51
5.1.1	Regeringscommissarissen en Centrale Commissie	51
5.1.2	DG Voedselvoorziening en College voor de Voedselvoorziening	52
5.2	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941	53
5.2.1	Algemeen, instelling voedselvoorzieningsorganisaties	53
5.2.2	Algemeen Reglement en enkele andere algemene bepalingen	56
5.2.3	Verordenende bevoegdheid voedselvoorzieningsorganisaties	60
5.2.4	Coördinatieraden	63
5.2.5	Raad voor de Voedselvoorziening	64
5.2.6	Toegevoegde lichamen: Aan- en Verkoopbureaus	66
5.2.7	Overig: interne bevoegdheidsverdeling	68
5.3	Wet op de bedrijfsorganisatie	70
5.3.1	Inleidende opmerkingen	70
5.3.2	Omschrijving en taken	70
5.3.3	Organisatorische aspecten	70
5.3.4	Autonome bevoegdheden van de productschappen	71
5.4	Overdracht bevoegdheden (medebewind)	74
5.4.1	Hoofdlijn	74
5.4.2	Gedragcode medebewind	75
5.4.3	Algemene handelingen medebewind	77
5.4.4	Mandatering of geen/weinig bevoegdheden	81
5.4.5	Financiële aspecten van het medebewind	81
6.	Specifieke instanties met een taak op het gebied van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid	85
6.1	VIB	85
6.1.1	Hoofdlijn	85
6.1.2	Stichting Voedselvoorziening Import Bureau (1945-1958)	87
6.1.3	Voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau (VIB) (1958-1998)	91
6.2	STULM	95
6.2.1	STULM 1963	95
6.2.2	STULM 1974	99
	DEEL 3 - FINANCIERINGSINSTRUMENTEN	105
7.	Financiering van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid	106
7.1	Hoofdlijn	106
7.2	Landbouw-Crisisfonds en Landbouw-Egalisatiefonds	106
7.3	EOGFL-G	112
	DEEL 4 - VOEDSELVOORZIENING	116
8	Historie van het voedselvoorzieningsbeleid	117
8.1	Hoofdlijn	117
9	Landbouw-Crisiswet 1933	120
9.1	Inleidende opmerkingen	120
9.2	Landbouw-Crisiswet 1933	120
9.2.1	Steunmaatregelen	121
9.2.2	Productie, invoer en uitvoer	122
9.2.3	Overige bepalingen	127
9.3	Nadere regelgeving op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933	129
9.3.1	Landbouw-Inventarisatiebesluit 1939	129
9.3.2	Landbouwinleveringsbesluit 1940	129
9.3.3	Landbouw-Prijzenbesluit 1940	131

9.3.4	Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948	131
10	Voedselvoorzieningsbesluit	133
10.1	Inleidende opmerkingen.....	133
10.1.1	Relatie tot de Landbouw-Crisiswet 1933	133
10.1.2	Hoofdpijn	134
10.1.3	Inventarisatie	134
10.1.4	Gebruik voor niet-consumptiedoeleinden	135
10.1.5	Voortbrenging, verwerking, enz. van voedselvoorzieningsproducten.....	135
10.1.6	Inrichtingen en werktuigen.....	137
10.1.7	Grond- en hulpstoffen	138
10.1.8	Inlevering van producten.....	139
10.1.9	Overige	140
10.2	Regeling voortvloeiend uit het Voedselvoorzieningsbesluit: Monopoliebesluit voedselvoorziening.....	141
11	Andere regelingen op het gebied van de voedselvoorziening.....	144
11.1	Besluit Uitsluiting toewijzing en intrekking bevoegdheden PVC's	144
11.2	Bedrijfsvergunningenbesluit 1941	144
12	Beslechting van geschillen en tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening 146	
12.1	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941	146
12.2	Reglement Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening.....	147
12.3	Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening	147
13	Voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden	150
13.1	Algemeen	150
13.1.1	Kader	150
13.1.2	De noodwetten van 1939 en de Noodwet voedselvoorziening	150
13.1.3	Voedselvoorziening als onderdeel van de civiele verdedigingsvoorbereiding ..	152
13.2	In- en buitenwerkingtreding noodwetten voedselvoorziening.....	152
13.2.1	Procedure noodwetten tot 1996.....	152
13.2.2	De Coördinatiewet uitzonderingstoestanden.....	152
13.3	Bodemproductiewet 1939	155
13.3.1	Totstandkoming en geldigheid	155
13.3.2	Regelgeving.....	155
13.3.3	Organisatie en uitvoering	157
13.4	Distributiewet 1939.....	160
13.4.1	Hoofdpijn	160
13.4.2	Bepalingen uit de Distributiewet 1939 en distributiebeschikkingen.....	160
13.4.3	Aan de distributie gerelateerde zaken: inzameling en normering.....	164
13.4.4	Aanvullende voedselverstrekking	165
13.5	Prijsoprijvings- en hamsterwet 1939	166
13.5.1	Hoofdpijn	166
13.6	Gemeenschappelijke bepalingen uit de noodwetten van 1939	168
13.7	Noodwet voedselvoorziening.....	168
13.7.1	Algemeen	168
13.7.2	Met de uitvoering belaste organen: Provinciale Voedselcommissarissen	169
13.7.3	Bijzondere bevoegdheden	170
13.7.4	Decentralisatie	173
13.7.5	Overige bepalingen	174
13.8	Civiele verdedigingsvoorbereiding na de Tweede Wereldoorlog	175
13.8.1	Hoofdpijn	175

13.8.2	Organisatie van de voedselvoorziening in crisissituaties	175
13.8.3	Praktische voorbereidingen	176
13.8.4	Crisisbeheersing	177
13.8.5	Financiering kosten civiele verdedigingsvoorbereiding (voedselvoorziening) ..	181
13.9	Oogsthulp militairen	182
DEEL 5 - NATIONAAL AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID		183
14	Nationaal agrarisch markt- en prijsbeleid	184
14.1	Algemeen	184
14.2	Overzicht van instrumenten	185
14.3	Wettelijke kaders	186
15	Garantieprijsbeleid (ca. 1952-1962).....	187
15.1	Hoofdlijn garantieprijsbeleid	187
15.2	Uitwerking van het garantieprijsbeleid: voorbeelden uit verschillende sectoren	189
16	Werking van het garantieprijsbeleid	198
16.1	Basis: vaststelling garantieprijzen.....	198
16.1.1	Berekening kostprijs.....	198
16.1.2	Classificatie, prijsnoteringen	198
16.1.3	Bepaling garantieprijzen	200
16.2	Implementatie: toeslagen, vergoedingen	200
16.2.1	Toeslagen	200
16.2.2	Differentiatie van toeslagen op grond van bodemgesteldheid	201
16.2.3	Tekortgebieden.....	203
16.3	Implementatie: heffingen	203
16.4	Implementatie: bijkomende regelgeving.....	204
16.5	Financieringsaspecten van het garantieprijsbeleid.....	204
17	Ondersteunende maatregelen	206
17.1	Ondersteuning producenten	206
17.1.1	Minimumwinkelprijzen.....	206
17.2	Ondersteuning consument.....	206
17.2.1	Consumentensubsidies	207
17.2.2	Exportbeperking	207
17.2.3	Maximumprijzen	208
18	Interventie.....	209
18.1	Interventie door Aan- en Verkoopbureaus / VIB.....	209
18.2	Werkzaamheden van de Stichting VIB.....	211
19	Invoer en uitvoer	212
19.1	Hoofdlijn.....	212
19.2	Overdracht van bevoegdheden, mandatering.....	213
19.2.1	Overdracht van bevoegdheden	213
19.2.2	Mandatering	214
19.3	Vergunningen, certificaten.....	215
19.3.1	Vergunningverlening door de minister	215
19.3.2	Vergunningverlening door productschappen	216
19.4	Invoer- en uitvoerheffingen	217
19.5	Uitvoerrestituties.....	219
19.6	Vrijstellingen.....	220
19.6.1	Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsproducten.....	220
19.6.2	Vrijstellingsregelingen vanaf 1958	220
19.7	Specifieke uitvoeringsvoorschriften van administratieve aard	227
20	De Landbouwwet	228

20.1	Hoofdlijn	228
20.2	Indeling Landbouwwet	229
20.3	Binnenlandse markt	230
20.3.1	Regelgeving.....	230
20.3.2	Landbouwtelling.....	235
20.3.3	Controle en verantwoording.....	237
21	Overgang naar Europees agrarisch markt- en prijsbeleid (ca. 1962-1968).....	239
DEEL 6 - AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID IN BENELUX-VERBAND		240
22	Agrarisch markt- en prijsbeleid in Benelux-verband	241
22.1	Hoofdlijn	241
22.1.1	Totstandkoming en doelstelling Benelux.....	241
22.1.2	Instellingen	242
22.2	Tijdelijke beperkingen ten aanzien van landbouwproducten.....	244
22.3	Handelingen	246
DEEL 7 - EUROPEES AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID.....		249
23	Het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid (van garantieprijs naar inkomenssteun). 250	250
23.1	Hoofdlijn	250
23.2	Gemeenschappelijke marktordeningen.....	252
23.2.1	Rechtsbasis	252
23.2.2	Prijzen.....	252
23.2.3	Categorieën van marktordeningen	253
23.2.4	Agromonetair stelsel	254
23.3	Toeslagstelsels	256
23.4	Instrumenten van het agrarisch markt- en prijsbeleid.....	256
23.4.1	Invoer en uitvoer: heffingen, restituties en subsidies.....	257
23.4.2	Interventie.....	257
23.4.3	Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun) en voor bijzondere bestemmingen.....	259
23.4.4	Directe inkomenssteun (steunregelingen: toeslagen en premies)	259
23.4.5	Productiebeperking (heffings- en quotaregelingen).....	260
23.4.6	Afzetbevordering: generieke promotieactiviteiten.....	260
24	De Europese marktordeningen in hoofdlijnen	261
24.1	Bananen.....	261
24.1.1	Algemeen	261
24.1.2	Europese regelgeving	261
24.2	Eieren en slachtpluimvee	262
24.2.1	Algemeen	262
24.2.2	Europese regelgeving	262
24.3	Eiwithoudende gewassen	263
24.3.1	Algemeen	263
24.3.2	Europese regelgeving	263
24.3.3	Nationale uitwerking van Europese regelgeving	263
24.4	Granen.....	264
24.4.1	Algemeen	264
24.4.2	Europese regelgeving	265
24.4.3	Nationale uitwerking van Europese regelgeving	265
24.5	Groenten en fruit (verse).....	265
24.5.1	Algemeen	265
24.5.2	Europese regelgeving	266
24.5.3	Nationale uitwerking van Europese regelgeving	266

24.6 Groenten en fruit (verwerkte)	267
24.6.1 Algemeen	267
24.6.2 Europese regelgeving	267
24.7 Hop.....	267
24.7.1 Algemeen	267
24.7.2 Europese regelgeving	268
24.7.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving	268
24.8 Levende planten en producten van de bloemeteelt.....	268
24.8.1 Algemeen	268
24.8.2 Europese regelgeving	268
24.9 Melk en zuivelproducten.....	269
24.9.1 Algemeen	269
24.9.2 Europese regelgeving	269
24.10 Oliehoudende zaden	271
24.10.1 Algemeen	271
24.10.2 Europese regelgeving.....	271
24.10.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving	271
24.11 Olijfolie.....	272
24.11.1 Algemeen	272
24.11.2 Europese regelgeving.....	272
24.12 Rundvlees	273
24.12.1 Algemeen	273
24.12.2 Europese regelgeving.....	274
24.12.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving	274
24.13 Rijst.....	274
24.13.1 Algemeen	274
24.13.2 Europese regelgeving.....	275
24.14 Schapen- en geitenvlees.....	275
24.14.1 Algemeen	275
24.14.2 Europese regelgeving.....	276
24.14.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving	276
24.15 Suiker, isoglucose en inuline	276
24.15.1 Algemeen	276
24.15.2 Europese regelgeving.....	277
24.15.3 Nationale uitwerking Europese regelgeving	277
24.16 Tabak (ruwe).....	278
24.16.1 Algemeen	278
24.16.2 Europese regelgeving.....	278
24.16.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving	278
24.17 Varkensvlees.....	278
24.17.1 Algemeen	278
24.17.2 Europese regelgeving.....	279
24.17.3 Nationale uitwerking Europese regelgeving	279
24.18 Vezelgewassen en zijderupsen	280
24.18.1 Algemeen	280
24.18.2 Europese regelgeving.....	280
24.19 Wijnbouwproducten	281
24.19.1 Algemeen	281
24.19.2 Europese regelgeving.....	281
24.19.3 Nationale uitwerking Europese regelgeving	281

24.20	Zaaizaad.....	282
24.20.1	Algemeen.....	282
24.20.2	Europese regelgeving.....	282
24.21	De GMO's na vaststelling van Agenda 2000.....	283
25	Uitvoering van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid.....	285
25.1	Algemeen.....	285
25.2	Agromonetaire zaken.....	286
25.2.1	Agromonetair stelsel en mcb's.....	286
25.2.2	Monetaire compensatieregelingen.....	286
25.3	Prijnsnoteringen.....	289
25.4	Tellingen.....	291
25.5	In- en uitvoer: heffingen, restituties en subsidies.....	292
25.5.1	Algemeen.....	292
25.5.2	Overdracht van bevoegdheden, mandatering.....	294
25.5.3	Vergunningen, certificaten.....	295
25.5.4	Invoer- en uitvoerheffingen.....	297
25.5.5	Uitvoerrestituties.....	299
25.5.6	Invoersubsidies.....	301
25.5.7	Vrijstellingen.....	301
25.5.8	Specifieke uitvoeringsvoorschriften van administratieve aard.....	306
25.5.9	Ontheffing op in- en uitvoerverboden.....	307
25.5.10	Het informeren van de EC.....	308
25.6	Interventie.....	309
25.6.1	Hoofdpunten betreffende de uitvoering van interventiewerkzaamheden.....	309
25.6.2	Algemene handelingen betreffende interventie en daaraan verwante werkzaamheden.....	309
25.6.3	Classificatiewerkzaamheden bij interventie.....	316
25.6.4	Interventie: aankopen, buiten de markt houden.....	318
25.6.5	Voorafgaande bewerking van interventieproducten.....	321
25.6.6	Openbare en particuliere opslag.....	322
25.6.7	Afzet van interventievoorraden.....	326
25.7	Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun) en voor bijzondere bestemmingen.....	327
25.7.1	Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun).....	327
25.7.2	Steun voor bijzondere bestemmingen.....	332
25.7.3	Controle op gebruik en bestemming.....	341
25.7.4	Bijzondere regeling bij niet-tijdige afzet van groenten en fruit.....	344
25.7.5	Maatregelen tegen misbruik.....	345
25.8	Directe inkomenssteun (steunregelingen: toeslagen en premies).....	345
25.8.1	Premies in de dierlijke sector ter beperking van de productie in de zuivelsector vanaf de jaren '70.....	345
25.8.2	EEG/EG-dierpremiereregelingen.....	349
25.8.3	Steun aan de akkerbouw vanaf de jaren '70.....	361
25.8.4	EEG/EG-premiereregelingen akkerbouwgewassen: braaklegging, hectaresteen.....	368
25.8.5	Identificatie en registratie, geïntegreerd systeem voor beheer en controle van alle steunregelingen.....	371
25.8.6	Bijzondere steun in verband met dierziekten.....	373
25.9	Productiebeperking (heffings- en quotaregelingen).....	376
25.9.1	Heffings- en quotaregelingen, algemeen.....	376
25.9.2	Heffingsregelingen.....	377

25.9.3 Quotaregelingen	379
25.10 Afzetbevordering: generieke promotieactiviteiten	391
25.11 Overige, sectorspecifieke bepalingen	395
25.11.1 Rundvlees	395
25.11.2 Suiker	396
DEEL 8 - OVERIGE INTERNATIONALE KADERS VAN AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID	399
26 Internationale fora	400
26.1 Hoofdlijn	400
26.2 FAO	401
26.3 IEFC	404
26.4 GATT	405
26.5 WTO	405
BIJLAGEN	406
Afkortingen	407
Begrippen	409
Lijst van geraadpleegde wet- en regelgeving	411
Lijst van geraadpleegde bronnen en literatuur	428
Lijst van geraadpleegde personen	431

INLEIDING

Algemeen

Dit contextrapport vloeit voort uit het op 9 december 1992 gesloten convenant tussen de secretaris-generaal van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Algemeen Rijksarchivaris betreffende de overdracht van de na 1940 gevormde archieven. In dit convenant zijn onder meer afspraken gemaakt over het verrichten van institutioneel onderzoek.

In dit rapport worden de handelingen van de overheidsorganen op het gebied van de nauw met elkaar verweven onderwerpen *voedselvoorziening* en *agrarisch markt- en prijsbeleid* op een rij gezet en geplaatst in de context van de ontwikkelingen op dit terrein. Dit is noodzakelijk om uiteindelijk - in de fase van het opstellen van de op dit rapport gebaseerde selectielijst - de geformuleerde handelingen te kunnen waarderen en daarmee te bepalen wat er met de uit die handelingen voortvloeiende neerslag dient te gebeuren (bewaren of vernietigen).

Met het bovenstaande is de insteek van dit rapport geschetst: het geeft een beeld van het handelen van de overheidsorganen op het beleidsterrein en beschrijft welke (institutionele) ontwikkelingen zich op dit gebied hebben voorgedaan. Dit geeft tegelijk ook de opzettelijke beperking van dit document aan: het is geen alomvattend overzicht, maar een document dat ertoe dient de uiteindelijke selectiedoelstelling (het reconstrueren van het overheidshandelen op hoofdlijnen) te ondersteunen.

Verantwoording

Onderscheid 'voedselvoorziening' en 'agrarisch markt- en prijsbeleid'

Er is in het voorliggende rapport voor gekozen om *Voedselvoorziening* en *Agrarisch markt- en prijsbeleid* als twee afzonderlijke onderwerpen te behandelen, ook al liggen zij in elkaars verlengde en overlappen zij elkaar gedeeltelijk. Immers, 'een goede boer [voedselvoorziening] is een ieders kostwinner [markt en prijs]'. Voor de gehanteerde tweedeling zijn enkele argumenten aan te voeren.

In de eerste plaats lag de nadruk in de periode tot omstreeks 1950 op de voedselvoorziening en is met de invoering van het garantieprijsbeleid pas vanaf het begin van de jaren '50 het eigenlijke markt- en prijsbeleid op gang gekomen. De periode tot het vervallen van de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit kan worden beschreven in termen van *voedselvoorziening tijdens bezetting en wederopbouw*. De voedselvoorziening is sindsdien meer als apart beleidsterrein gaan fungeren, en wel in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding.

In de tweede plaats lopen de onderliggende stelsels van de Landbouw-Crisiswet 1933 en de Landbouwwet in de tijd ongeveer parallel aan bovengenoemde ontwikkeling. De Landbouw-Crisiswet 1933 vormde vanaf 1934 de basis voor de vooroorlogse crisiswetgeving, die gekenmerkt werd door steunverlening aan de land- en tuinbouw in een periode van agrarische overschotten. Gedurende de bezetting stond de economie echter in het teken van de schaarste en werden de landbouwcrisismaatregelen omgezet in voedselvoorzieningsmaatregelen. De Landbouw-Crisiswet 1933 bleef dienstdoen als wettelijk kader, aangevuld door onder andere het Voedselvoorzieningsbesluit. Na de bevrijding hield de schaarste aan en bleef het genoemde stelsel gehandhaafd. Toen begin jaren '50 de economie stabiliseerde, konden de voedselvoorzieningsmaatregelen worden ingetrokken, ware het niet, dat het toen nog resterende kader van de Landbouw-Crisiswet 1933 te mager was voor realisering van het inmiddels tot stand gekomen agrarisch markt- en prijsbeleid. De steunverlening aan de land- en tuinbouw door de overheid (met name het garantieprijsbeleid) was zich gedurende de wederopbouw namelijk langzamerhand steeds meer gaan afspelen buiten het kader van de Landbouw-Crisiswet 1933, met als gevolg dat er behoefte ontstond aan een nieuwe wet voor het agrarisch beleid. De Landbouwwet van 1957 voorzag hierin en ging onder meer voor het markt- en prijsbeleid als kaderwet functioneren. Een derde reden voor de tweedeling *Voedselvoorziening* en *Agrarisch markt- en prijsbeleid* is puur pragmatisch. Het geheel aan beleid, regelgeving, uitvoering, enz. is zodanig gecompliceerd dat een

duidelijke eerste cesuur alleen al voor het overzicht verhelderend werkt. Overigens zal daar waar sprake is van overlap worden gewerkt met duidelijke verwijzingen.

Periode en periodisering van de beschreven handelingen

Periode

Het aanvangsjaar van elke handeling begint in het jaar dat de toepasselijke grondslag in werking trad: een handeling krachtens de Landbouwwet begint dus in 1958. Ook wanneer een handeling begint vóór 1945, wordt in dit rapport het reële beginjaar genoemd. Dit is het geval met vrij veel handelingen op het gebied van de voedselvoorziening, doordat het stelsel van de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit (vanaf 1941) nog van kracht bleven tot ver in de jaren '50.

Het feit dat al wordt begonnen in 1934 betekent niet dat alle informatie en alle handelingen betreffende de landbouwcrisisperiode in dit rapport aan bod komen. Geprobeerd is om een zodanige scheiding aan te brengen dat context en handelingen die na 1945 nog effect of nawerking hadden, wel zijn opgenomen, terwijl context en handelingen die al vóór het eind van de Tweede Wereldoorlog zijn afgesloten, geen uitgewerkte plaats krijgen. Dit betekent onder meer dat de hele Landbouw-Crisis-Organisatie die in 1943 werd afgebouwd (zie bijv. Besluit Opheffing Landbouw-Crisis-Organisaties - Stcrt. 1943, 233) buiten beschouwing is gebleven.

Periodisering

In een groot aantal gevallen is gekozen voor een generieke periodisering. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er zeer veel regelingen voortvloeien uit een algemene regeling (zoals het Voedselvoorzieningsbesluit). Dergelijke lagere regelingen kennen alle een andere geldigheidstermijn. Daarom is er, mede uit praktische overwegingen, voor gekozen om als geldigheidsperiode van de onderliggende regelingen de geldigheidsperiode van de hoofdregeling aan te houden.

Hetzelfde is dikwijls het geval met de Europese verordeningen. In de meeste gevallen is een handeling voor verschillende sectoren van toepassing. Voor elke sector zijn er dan weer vele elkaar opvolgende en/of wijzigende verordeningen. Dit resulteert in een onoverzichtelijk geheel. De constante van de handeling zelf (in enige vorm, voor enige sector) rechtvaardigt op zich al om de periode te generaliseren in plaats van überhaupt te proberen specificaties aan te brengen.

Consequenties voor de selectie

Het feit dat in dit rapport ook de periode van de Tweede Wereldoorlog wordt 'meegenomen', heeft consequenties voor de selectie. In principe betekent dat namelijk dat materiaal uit de oorlogsperiode op grond van selectie criterium 6 (bijzondere omstandigheden) wordt bewaard, terwijl dat voor de naoorlogse periode niet geldt.

Clustering van handelingen

De handelingen zijn niet altijd uitgesplitst per sector of per actor.

Op het terrein van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid zijn veel sectoren te onderscheiden, voor de meeste waarvan marktordeningen zijn ingesteld. In de afzonderlijke marktordeningen en de daaruit voortvloeiende regelgeving zijn voor de verschillende sectoren gelijke handelingen te onderscheiden. Er is daarom gekozen voor een zo mogelijk generieke aanpak, waarbij een bepaalde handeling wordt geformuleerd voor het verzamelbegrip *landbouwproducten*. Achtergrond van deze keuze is dat de handeling later, in een uit een basiselectiedocument voortvloeiend ordeningsplan, middels variabelen in standaarddossieromschrijvingen, kan worden toegespitst op een bepaald product.

Eenzelfde soort redenering gaat op voor bepaalde actoren. Met name de productschappen en rechtsvoorgangers daarvan worden in algemene zin, onder de noemer *Productschappen* bijvoorbeeld, opgevoerd. Dit omdat er in die gevallen voortdurend verschillende productschappen (of dezelfde onder andere benamingen) dezelfde handeling verrichtten. Het is dan bijna ondoenlijk, en in ieder geval onpraktisch en onwerkbaar, om als actor steeds hele series specifieke productschappen op te sommen.

Indeling van het rapport

Het agrarisch markt- en prijsbeleid en de voedselvoorziening vormen een beleidsterrein dat zich kenmerkt door continuïteit en geleidelijke verschuivingen. De afzonderlijke thema's kennen een groot aantal dwarsverbanden en chronologische overlappingsen. Om uit de samenhangende kluwen toch overzicht te creëren, moet een vrij strakke thematische indeling worden gevolgd, zonder het gestelde aan het begin van deze alinea uit het oog te verliezen. Een eerste hoofdindeling is die welke in het voorgaande al is beschreven: voedselvoorziening enerzijds, anderzijds agrarisch markt- en prijsbeleid. Het voedselvoorzieningsbeleid kent een ontwikkeling van zekerstelling van de voedselvoorziening in tijden van schaarste naar zekerstelling van de voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden. Binnen het agrarisch markt- en prijsbeleid wordt de ontwikkeling geschetst van nationaal (garantieprijsbeleid) naar Benelux en Europees (GLB).

De indeling van dit rapport is als volgt. Deel 1 is algemeen en beschrijvend van aard. Aan bod komen afbakening, uitgebreide historie in grote lijnen, actorbeschrijvingen en algemene handelingen.

Deel 2 geeft organisatorische aspecten, enerzijds gebaseerd op 'organisatorische wet- en regelgeving' (bijv. Organisatiebesluit Voedselvoorziening, Wet op de Bedrijfsorganisatie, Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (medebewind)), anderzijds ingedeeld op instellingen die een belangrijke rol spelen op het onderhavige beleidsterrein (organisatorische facetten).

Deel 3 gaat over algemene financiële aangelegenheden: de nationale en Europese financieringsinstrumenten.

Deel 4 heeft betrekking op de voedselvoorziening, zoals dat tot eind jaren '40, halverwege jaren '50 vorm kreeg. Daarna wordt de voedselvoorziening opgevat in de zin van voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden, waarbij onder meer de noodwetgeving op dit gebied en de (actuele) civiele verdedigingsvoorbereiding aan bod komen.

Deel 5 is het deel over het begin van het agrarisch markt- en prijsbeleid in de modernere betekenis van het woord, dat vorm kreeg in het nationale garantieprijsbeleid. Hierbij komt ook het instrumentarium ter sprake dat werd ingezet ter realisering van dat beleid. Dit deel is vrij massief neergezet ten opzichte van deel 4. Door het beleidskader van het garantieprijsbeleid centraal te stellen, komt vrijwel alle regelgeving uit die periode te vallen onder het garantieprijsbeleid, zelfs als de grondslag bijvoorbeeld de in het voorgaande deel behandelde Landbouw-Crisiswet 1933 (met officiële looptijd tot halverwege de jaren '50) is.

Deel 6 schetst kort de overgangperiode tussen nationaal en Europees agrarisch markt- en prijsbeleid, namelijk in het kader van de Benelux.

Deel 7 is opgedeeld in twee hoofddelen. In een algemeen hoofdstuk worden de basisbeginselen en de instrumenten van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid bij elkaar gezet, om zo theoretisch een beeld te kunnen vormen van het hele stelsel. Daarna wordt de praktijk van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid uitgebreid uitgewerkt.

Deel 8 completeert het beeld door nog enige kaders en handelingen te verschaffen betreffende de internationale context waarbinnen het Europese beleid zich afspeelt.

Het rapport eindigt met een uitvoerige lijst van geraadpleegde wet- en regelgeving, alsmede van geraadpleegde literatuur en personen.

De handelingen worden beschreven in zogenoemde *handelingenblokken*. Een dergelijk blok ziet er als volgt uit:

(nr.)	Dit is het volgnummer van de handeling. Dit nummer is uniek voor de betreffende handeling. Het komt terug in de selectielijst.
Actor	Hier staat het orgaan dat formeel verantwoordelijk is voor de uitvoering van de handeling. Het heeft de bevoegdheid tot het zelfstandig verrichten van handelingen op grond van attributie of delegatie.
Handeling	Dit is een complex van activiteiten die een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. In de praktijk komt een handeling vaak overeen met een procedure of een werkproces.
Periode	Hier staat het tijdvak vermeld waarin de handeling wordt verricht. Wanneer er geen eindjaar staat vermeld, wordt de handeling op het moment van het verschijnen van het rapport nog steeds uitgevoerd.

Grondslag	Dit is de wettelijke basis op grond waarvan de actor de handeling verricht. Wanneer er geen wettelijke grondslag voor een handeling bestaat, kan de <i>bron</i> worden genoemd waaruit de betreffende handeling is herleid.
Product	Hier staat het product vermeld waarin de handeling resulteert of zou moeten resulteren. De gegeven opsommingen van producten zijn niet altijd uitputtend. Vaak wordt volstaan met een algemeen omschreven voorbeeld.
Opmerking	Hier wordt aanvullende informatie gegeven die met het oog op de handeling van belang is of kan zijn.

Bijdragen

Hoofdauteurs van onderhavig rapport zijn drs. A. Mul en drs. M.J.G. Kors. Zeer belangrijk en omvangrijk werk is verricht door dhr. J. van Tol (ministerie van LNV), die in een voorstadium heel veel basismateriaal heeft verzameld en schriftelijk geordend. Dhr. P.M. Spierenburg (ministerie van LNV) heeft dit voorwerk enige tijd later enigszins bewerkt en aangevuld. Drs. S. Aarts verzorgde ook enkele gedeelten van dit rapport. Voor wat betreft de melkquoteringsregeling is gebruikgemaakt van een door dhr. P. Baak in het verdere verleden geproduceerd stuk.

DEEL 1 - ALGEMENE CONTEXT EN HANDELINGEN

1. Het beleidsterrein

1.1 Omschrijving

Onder *voedselvoorzieningsbeleid* wordt in dit rapport de regeling verstaan van vraag en aanbod van al dan niet eetbare landbouwproducten die zijn aangewezen als crisis- of voedselvoorzieningsproducten. Geleidelijk is de term voedselvoorziening ook specifiek opgevat gaan worden, en wel als *voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden*.

Agrarisch markt- en prijsbeleid kan worden omschreven als het geheel van maatregelen dat vraag en aanbod binnen een sector van agrarische productie in het gewenste evenwicht brengt en dat is gericht op beïnvloeding van de marktprijzen van landbouwproducten. Een marktordening is een dergelijk geheel van maatregelen, namelijk een op elkaar afgestemd pakket aan regelingen, vastgesteld ter beperking van het aanbod en verruiming van de afzet (in crisissituaties: omgekeerd). Gehanteerde beleidsinstrumenten in dit kader zijn onder meer productiebeperking, interventieaankopen, gereguleerde import vanuit derde landen, gesubsidieerde export naar de wereldmarkt en directe inkomensondersteunende maatregelen. Sinds de totstandkoming van de EEG zijn de nationale marktordenende maatregelen geleidelijk vervangen door Europese marktordeningen voor de verschillende agrarische sectoren.

1.2 Doelstelling

Tijdens de schaarste van voor de Tweede Wereldoorlog werden de prijzen van landbouwproducten niet alleen gereguleerd om macro-economische redenen, maar ook als garantie voor de voedselvoorziening. Er was niet zozeer sprake van markt- en prijsbeleid als wel van een bepaling van zowel de prijzen als de gewenste productie.

Pas begin jaren '50 werd begonnen met het systeem van garantieprijzen, onder andere gerealiseerd middels invoerheffingen en exportrestituties, het eigenlijke markt- en prijsbeleid. Dit beleid streeft naar stabilisering van de prijsvorming voor landbouwproducten.

In het kort kunnen de doelstellingen van het voedselvoorzienings- en markt- en prijsbeleid als volgt worden weergegeven:

- zekerstelling van de voedselvoorziening;
- redelijk inkomen voor de boeren;
- regelmatige beschikbaarheid van agrarische producten;
- redelijke consumentenprijzen;
- vrijhandel (in EEG/EU-verband).

De Landbouwwet (1957), ten slotte, kan worden aangemerkt als wettelijke basis van het latere voedselvoorzienings- en markt- en prijsbeleid. De doelstelling van deze kaderwet kan derhalve ook worden gelegd onder het agrarisch markt- en prijsbeleid. Die doelstelling luidt als volgt: 'Het bevorderen van de voortbrenging, de afzet en een redelijke prijsvorming van voortbrengselen van de landbouw en de visserij en in verband daarmee ten behoeve van de afnemers van producten' (art. 13).

1.3 Afbakening ten opzichte van andere beleidsterreinen

Het beleidsterrein *Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening* heeft raakvlakken met veel andere beleidsterreinen.

Agrarische exportbevordering

Het stimuleren van de agrarische export kent twee niveaus: autonoom door de Nederlandse overheid en binnen de regels van de Europese Unie.

De uitvoer van agrarische producten naar markten buiten de EU, waar de prijzen lager liggen dan in Europa, kan in het kader van het gemeenschappelijke markt- en prijsbeleid worden ondersteund door exportrestituties. Sinds het begin van de jaren '60 bepaalt de EU hoeveel subsidie de lidstaten mogen verstrekken ten behoeve van agrarische exporten naar derde landen. De regelgeving die van toepassing is op deze vorm van markt- en prijsbeleid kan niet los worden gezien van het stelsel van invoerheffingen en invoer- en uitvoercertificaten, en wordt behandeld in het voorliggende rapport.

De agrarische exportbevordering die bestaat uit het Nederlandse stimuleringsbeleid dat niet onder de noemer van markt- en prijsbeleid valt, wordt behandeld in het beleidsfacet *Agrarische exportbevordering*. Dit beleidsterrein, beschreven in Pivot-rapport nr. 80 (*Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*), heeft als spits de zuivere bevordering van de agrarische export middels onder meer promotie en marktonderzoek, sinds 1998 geformuleerd als: stimulering van de internationalisering en internationale markttoegang van de agribusiness. In het voorliggende rapport wordt echter de generieke promotie van landbouwproducten in derde landen, die naadloos aansluit op die op de interne markt, behandeld (zie Deel 7).

Agrarische handelspolitiek

Het doel van de overheid ten aanzien van de agrarische handelspolitiek kan worden samengevat als: *het bevorderen van de verruiming van de internationale agrarische handel en de vermindering van handelsbelemmeringen*. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen het beleid op de lange en op de korte termijn. Op de lange termijn is het doel gericht op zo gezond mogelijke internationale concurrentieverhoudingen en op de korte termijn staat het oplossen van plotselinge marktverstoringen voorop.

In de zin als hierboven geschetst heeft de agrarische handelspolitiek een ruimere, meer overstijgende strekking dan het specifiekere, op de Europese landbouwmarkt gerichte agrarisch markt- en prijsbeleid. In het contextrapport betreffende de agrarische handelspolitiek zijn overigens ook handelingen betreffende vergunningen en invoerheffingen opgenomen, en wel voor de producten cacao en koffie.

Bedrijfsorganisatie

De bedrijfsorganisatie (bedrijfschappen en vakorganisaties), ontstaan tijdens de bezetting, was gericht op de agrarische en voedselverwerkende sectoren en ressorteerde dan ook onder het departement van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening. Pas in de jaren '50 werden de bedrijfslichamen-oude stijl vervangen door product- en bedrijfschappen op grond van de Wet op de bedrijfsorganisatie, een wet die tevens de instelling van de SER regelde en het stelsel van de bedrijfslichamen uitbreidde tot de niet-agrarische sectoren van productie en handel. Deze bedrijfsorganisatie-nieuwe stijl heeft een ruimere economische strekking en wordt daarom niet beschreven in het onderhavige rapport, maar in een afzonderlijk Pivot-contextrapport (nr. 58, *Sociaal-Economische Raad*).

Buitenlandse Zaken

In het onderwerp *voedselhulp aan derde landen* raakt het beleidsterrein Agrarisch markt- en prijsbeleid dat van Buitenlandse Zaken. Binnen dit laatste ministerie is de minister van Ontwikkelingssamenwerking verantwoordelijk voor de voedselhulp, soms afkomstig uit interventievoorraden, vaker uit specifieke voedselaankopen. In Pivot-rapport nr. 103, *Gedane buitenlandse zaken*, zijn enkele handelingen terzake (maar niet van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) opgenomen. (Zie verder onder kopje *Ontwikkelingssamenwerking*.)

Gezondheid en welzijn van dieren

De Europese dierpremieregelingen zijn nauw gerelateerd aan het I&R-systeem voor dieren, dat valt onder de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Deze wet neemt een belangrijke plaats in in Pivot-rapport nr. 107, *Gezondheid en welzijn van dieren*.

Invoerrechten en accijnzen

Het agrarisch markt- en prijsbeleid raakt aan het beleid op het gebied van invoerrechten en accijnzen. De invoer is immers gebonden aan heffingen, terwijl in 1996 de landbouwheffingen onder het regime van de douanerechten werden gebracht. Pivot-rapport nr. 38, *De grens geslecht*, gaat over de invoerrechten en accijnzen in algemenere zin. In het voorliggende rapport wordt onder meer naar rapport nr. 38 verwezen in het kader van vrijstelling van belastingen bij invoer (actief veredelingsverkeer).

Landbouwstructuurbeleid

Landbouwstructuurbeleid is een van de pijlers van landbouwbeleid, samen met markt- en prijsbeleid. Door ondersteuning van en ingrijpen in de structuur van de agrarische productie, verwerking en afzet poogt de overheid middels een complex van technische overheidsmaatregelen met betrekking tot de landbouw sturing te geven aan de productiefactoren of productiemiddelen in de landbouw. Het agrarisch markt- en prijsbeleid daarentegen richt zich - zoals al in de naam tot uitdrukking komt - op de prijsvormingskant van de producten. In de praktijk blijkt echter dat de grens soms niet scherp is te trekken. Een afzonderlijk Pivot-rapport behandelt het landbouwstructuurbeleid.

Landbouwkwaliteit en voeding

Als het gaat om de voedselvoorziening en agrarisch markt- en prijsbeleid, dan kan men niet heen om de kwaliteit van de betreffende landbouwproducten. Met name ook in het kader van de invoer en uitvoer is het van groot belang dat de producten voldoen aan hoge standaarden. Vandaar ook de vele uitvoercontrolebeschikkingen. Deze en daarmee samenhangende zaken worden behandeld in het contextrapport over landbouwkwaliteit en voeding.

Ontwikkelingssamenwerking

Voedselhulp kan worden gegeven door aankoop van aparte partijen voedsel, maar ook door aanwending voor dat doel van interventievoorraden. In die zin is er een relatie te leggen met het agrarisch markt- en prijsbeleid en de voedselvoorziening. Aangezien echter de hoofdverantwoordelijkheid ligt bij de minister van Ontwikkelingssamenwerking, behoort het onderwerp *voedselhulp aan derde landen* in het daarop betrekking hebbende contextrapport (Pivot-rapport nr. 103, *Gedane buitenlandse zaken*) te worden ondergebracht.

Pachtbeleid

Beleid waarbij de grondgebonden productie zo belangrijk is als bij het agrarisch markt- en prijsbeleid, heeft onvermijdelijk raakvlakken met het pachtbeleid. Zo heeft bedrijfsoverdracht vrijwel altijd consequenties voor de toepassing van productieregelingen, zoals de superheffing. Het pachtbeleid wordt uitgewerkt in Pivot-rapport nr. 35, *Pacht- en Grondprijsbeleid*.

Prijsbeleid

De algemene kaders van het prijsbeleid worden bepaald door Economische Zaken (Prijzenwet, behandeld in Pivot-rapport nr. 108, *Prijsbeleid en Economische controle*). De minister van Landbouw kan echter regels stellen ten aanzien van de prijzen voor landbouwproducten (o.a. Landbouwwet, art. 17). In 1958 is bij KB vastgesteld dat overeenstemming met de minister van EZ vereist is, wanneer beschikkingen bindende regels of concurrentiebeperking inhouden voor industriële of handelsondernemingen (Stb. 1958, 167). Het eerder genoemde rapport beschrijft met name het aandeel van de minister van Economische Zaken en verwijst voor de rol van LNV en de productschappen naar de contextrapporten van LNV (blz. 5 en 13).

Sociaal-Economische Raad

De productschappen spelen een belangrijke rol in de uitvoering van het agrarisch markt- en prijsbeleid. De bedrijfschappen-oude stijl werden ingesteld en opgeheven door de daarvoor verantwoordelijke ministers, meestal de minister van Landbouw. De op de WBO gebaseerde bedrijfslichamen eveneens, totdat de SER die rol kreeg toebedeeld in 1992. De instellingshandelingen betreffende de product- en bedrijfschappen staan in Pivot-rapport nr. 58, *Sociaal-Economische Raad* (handelingen nr. 79 t/m 84).

1.4 Afbakening ten opzichte van de productschappen

Op het beleidsveld *Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening* spelen de productschappen een belangrijke rol. Hun verordenende bevoegdheid op dit terrein resulteert in talrijke productschapsverordeningen.

Vanuit de theorie van de *Methode Institutioneel Onderzoek* (MIO) worden de handelingen van alle spelers op een beleidsterrein beschreven, om zo een compleet overzicht te krijgen en de handelingen in hun

context te kunnen waarderen. Feit is dat verschillende productschappen (bijv. PT en HPA) een eigen, organisatiegericht contextrapport hebben laten opstellen, waaruit een BSD zal moeten voortvloeien, terwijl andere dat (nog) niet hebben gedaan.

Voor het onderhavige contextrapport is ervoor gekozen om de productschappen zoveel mogelijk in algemene zin te behandelen en de specifiekere handelingen van die schappen alleen te noemen wanneer die expliciet in de nationale wet- en regelgeving worden genoemd. De uit de productschapsuitvoeringsverordeningen voortkomende handelingen voor de productschappen zelf worden in dit rapport vrijwel niet uitgewerkt.

2. Ontwikkelingen op het gebied van de voedselvoorziening en het agrarische markt- en prijsbeleid (hoofdpijnen)

In dit hoofdstuk worden de hoofdpijnen aangegeven van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid, zoals deze zich van voor de Tweede Wereldoorlog tot het eind van het millennium heeft ontwikkeld. Aan de periode 1930-1945 wordt om twee redenen aandacht besteed. Ten eerste is het van belang om latere ontwikkelingen vanuit hun historische achtergrond te kunnen plaatsen. In de tweede plaats is veel van de wetgeving uit die tijd nog na 1945 geldig gebleven. Tot eind jaren '50 bleef namelijk het stelsel van de Landbouw-Crisiswet 1933 werkzaam, waarvan zowel de juridische als de organisatorische basis te vinden zijn in de crisis- en bezettingstijd.

Gedetailleerder beschrijvingen van enerzijds het voedselvoorzieningsbeleid en anderzijds het agrarisch markt- en prijsbeleid - die in dit rapport als aparte onderwerpen worden behandeld, maar die feitelijk nauw met elkaar zijn verweven - hebben een plaats gekregen in de afzonderlijke contextbeschrijvingen (zie ook de Inleiding van dit rapport).

In grote lijnen is het voedselvoorzienings- en markt- en prijsbeleid op te delen in drie perioden. De eerste heeft betrekking op het tijdsvak tot aan het eind van de Tweede Wereldoorlog. In die tijd werd de landbouwcrisiswetgeving ontworpen en lag de nadruk vanwege de schaarste aan voedingsmiddelen op (de beheersing en veiligstelling van) de voedselvoorziening. De tweede periode loopt vanaf de bevrijding tot het eind van de jaren '50. De voedselvoorzieningsmaatregelen bleven nog enige tijd van kracht, aangevuld met regelgeving op het gebied van distributie, maar tegelijk ontwikkelde zich geleidelijk ook een eigen, nationaal markt- en prijsbeleid in de modernere zin van het woord, waarin de dwingende regulering zich ging beperken tot een indirecte sturing om een zo groot mogelijke bedrijfsvrijheid toe te laten. Dit beleid werd vooral belichaamd in een stelsel van garantieprijzen. De derde periode, die rond het begin van de jaren '60 is aangevangen, is aan te duiden als de periode van het Europese agrarische markt- en prijsbeleid: het nationale markt- en prijsbeleid is steeds meer en uiteindelijk vrijwel volledig onder communautaire vleugels gekomen.

2.1 Periode tot 1945

2.1.1 Voorgeschiedenis (tot 1930)

Tijdens het laatste kwart van de negentiende eeuw verkeerde de Europese landbouw, vooral wat de graanteelt betreft, in een diepe crisis. De oogsten tussen 1877 en 1880 waren slecht, terwijl ze in Noord-Amerika juist bijzonder goed waren. De prijzen op de wereldmarkt daalden aanzienlijk en de meeste Europese landen namen maatregelen om hun eigen landbouw te beschermen. Alleen Groot-Brittannië, Denemarken en Nederland volgden de protectionistische trend niet, met als gevolg dat in deze landen de markt gedomineerd werd door goedkope buitenlandse producten. Ondanks boerenprotesten hield de Nederlandse regering vast aan het vrijhandelsbeginsel. Doordat aan de graanteelt geen droog brood meer te verdienen viel, schakelden steeds meer boeren over op veehouderij en tuinbouw. Zo ontstond deze voor de Nederlandse landbouw kenmerkende specialisatie, de zogenaamde veredeling, waarbij goedkope grondstoffen (veevoer) als het ware worden omgezet in hoogwaardiger dierlijke producten zoals varkensvlees, pluimveevlees en eieren. Deze vorm van agrarische productie veroorzaakte echter een dubbele afhankelijkheid van het buitenland: niet alleen konden voedergranen alleen gunstig worden aangeschaft in het buitenland, maar ook overtrof de productie al snel de binnenlandse vraag en werd afzet in andere landen cruciaal.

Tot aan de Eerste Wereldoorlog ging het de landbouw betrekkelijk voorspoedig. Zelfs tijdens de oorlog kon het neutrale Nederland voldoende granen invoeren, hoewel zich door gebrekkige distributie toch tekorten en grote prijsstijgingen voordeden.

Toen aan het einde van de jaren '20 een nieuwe wereldwijde economische crisis ontstond, waren de gevolgen voor ons land ernstig. De wereldprijzen van zowel industriële als landbouwproducten daalden

sterk, waardoor de merendeels op export ingestelde Nederlandse landbouw in grote problemen kwam. Wat de agrarische producten op de wereldmarkt oprachten, stond in geen verhouding tot wat de voortbrenging kostte, terwijl de invoer van goedkope buitenlandse producten leidde tot overschotten, met als gevolg een voortdurende daling van het binnenlandse prijzenpeil. De regering verliet in 1930 dan ook haar standpunt van vrijhandel en nam maatregelen om het boeren mogelijk te maken in hun bestaan te blijven voorzien.

2.1.2 Begin van de crisis (1930-1933)

Aan het begin van de economische crisis was de Nederlandse overheidsbemoeienis op het gebied van de landbouw gericht op prijsstabilisering en afzetbevordering van landbouwproducten, onder meer door het aankopen en later verkopen van overschotten van zogenaamde crisisproducten door centraal geleide crisisorganisaties.

Het ingrijpen van de overheid beperkte zich niet tot slechts een enkele sector. Een aantal voorbeelden om dit te illustreren.

De *suikerbietenteelt* werd vanaf 1930 gesteund door de instelling van een compenserend invoerrecht op witte suiker, een heffing die de binnenlandse suikerprijzen beschermde. Hieraan werd een jaar later een regeling toegevoegd die aan de akkerbouwers een uitkering garandeerde mits ze hun productie verminderden.

Ten aanzien van de *teelt van fabrieksaardappelen* verstrekke de regering kredieten aan het Aardappelmeelverkoopbureau voor het financieren van de opslag van overschotten aan aardappelmeel, die waren ontstaan als gevolg van de grote oogst van 1929. De regering verstrekke hiervan. Tegelijk ontvingen de telers voorschotten, die vanaf 1932 werden omgezet in steun.

In de *sector tarwe* waren de maatregelen meeromvattend. Zo vaardigde de regering een maal- en menggebod uit, waarbij meel en bloem die tot brood verwerkt werden, voor een bepaald percentage moesten bestaan uit inheemse tarwe. Daarnaast kreeg de meelindustrie een aankoopprijs voor Nederlandse tarwe voorgeschreven, die ondersteund werd door overheidssubsidie.

Tuinders in bepaalde streken werden vanaf 1931 gesteund met renteloze voorschotten. Vanaf 1932 kwamen er verdergaande maatregelen ten aanzien van groenten en fruit, toegespitst op de centrale verkooppunten: de veilingen. Voor ieder product werd een tweetal prijzen vastgesteld, namelijk een richtprijs die de productiekosten dekte, en een minimumprijs waarbeneden niet verkocht werd. Beneden de minimumprijs draaide de wijzer van de veilingklok door en de 'doorgedraaide' producten werden uit de markt genomen om als veevoer verkocht dan wel vernietigd te worden. De overheid keerde voor doorgedraaide producten een vergoeding uit. Deze steunverlening werd gekoppeld aan teeltbeperkingen, terwijl er in 1933 ook een invoerbeperking van groenten en fruit kwam.

Voor ondersteuning van de *melkveehouderij* kwam er in 1932 een Crisis-Zuivelwet. Op de consumptie van botervetten en vervangende vetten werden accijnzen geheven, die via het Crisis-Zuivelfonds werden uitgekeerd aan de veehouders.

In de *sector rundvlees* beschermde de overheid de prijzen door de invoer van goedkoop buitenslands vlees tot bepaalde maxima te contingeren. Voor het reguleren van de omvang van de veestapel en de slacht werd in 1933 de Veecentrale ingesteld.

Om de boeren op zandgronden te steunen trof de minister van Landbouw maatregelen voor de *sector varkensvlees*, die eveneens voornamelijk op de export was ingesteld. De Crisis-Varkenswet van 1932 voerde een stelsel in van accijnzen die gestort werden in een stabilisatiefonds. Hieruit werden baconvarkens opgekocht tegen hogere prijzen dan betaald werden op de voornaamste afzetmarkt in Engeland. De Varkenscentrale werd ingesteld voor centrale aankoop (om de uitbetaling naar kwaliteit mogelijk te maken) en centrale export (om onderbieding door exporteurs te voorkomen).

2.1.3 Landbouw-Crisiswet 1933 (1933)

In de zomer van 1933 werd in Londen een internationale economische conferentie gehouden om een gezamenlijke aanpak te vinden voor de handelsproblemen waarmee veel Europese landen kampten. Doordat de conferentie zonder resultaat bleef, besepte de regering-Colijn dat de crisis niet van voorbijgaande aard zou zijn. Het was duidelijk dat de Nederlandse export het steeds moeilijker zou krijgen, waardoor de noodzaak van productiebeperking en steunuitkering navenant zou toenemen.

Ter vervanging van de bestaande crisiswetten ontwierp de overheid daarom de Landbouw-Crisiswet 1933, die gericht was op een aanvankelijk beperkt aantal *crisisproducten*. In 1934 werd dat aantal zodanig uitgebreid dat de wet zich ging uitstrekken over bijna alle landbouwproducten. Gezien de ernst van de situatie werden aan de regering grote bevoegdheden toegekend ten aanzien van de voortbrenging, verwerking en verhandeling van crisisproducten. De individuele vrijheid van boeren en tuinders werd ingeperkt en overbodig geachte tussenhandelaren werden uitgeschakeld; er werden crisisorganisaties ingesteld voor de centrale aan- en verkoop van landbouwoverschotten en voor de import en export van voedingsmiddelen.

Voor de uitvoering van de crisiswetgeving werden in juli 1934 de voor de verschillende crisiswetten in het leven geroepen regeringsbureaus samengevoegd tot een enkel bureau: de Stichting Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933.

De maatregelen werden gericht op sectoren als geheel, van grondstof tot eindproduct. De minister van Landbouw kon ieder landbouwproduct aanwijzen als crisisproduct en vervolgens de productie en alle facetten van de handel beperken, verbieden of aan voorwaarden onderwerpen.¹ Dit gold ook voor de export, terwijl het alleenrecht tot invoer verleend werd aan centrales met rechtspersoonlijkheid, die op hun beurt de rechten konden overdragen aan individuele importeurs. De minister bepaalde de hoogte van de invoerheffingen die door de centrales of door de importeurs verschuldigd waren.

Voor het financieren van de crisismaatregelen werd het Landbouw-Crisisfonds ingesteld, een bundeling van de fondsen die hun grondslag hadden in de Tarwewet, de Crisis-Zuivelwet en de Crisis-Varkenswet. Als inkomsten beschikte het fonds over alle opgelegde heffingen en over de accijnzen op het binnenlands gebruik van crisisproducten.

Krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933 kon de Kroon bepalen dat ieder die betrokken was bij de voortbrenging en distributie van crisisproducten, zich moest aansluiten bij een aan te wijzen organisatie. De besturen van deze crisisorganisaties konden voor al hun leden geldende besluiten nemen; overtredingen werden berecht door bijzondere tuchtrechtelijke colleges. De gewestelijke crisisorganisaties stonden onder controle van landelijke centrales, waarin meerdere sectoren gebundeld waren. Regeringscommissarissen oefenden toezicht uit op de centrales en waren zelf verantwoording schuldig aan de minister van Landbouw.

De bestaande centrales, waarin zowel de overheid als de landbouworganisaties vertegenwoordigd waren, werden belast met uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933. Voor regelgeving, toezicht en controle was er daarnaast een omvangrijk ambtelijk apparaat nodig. Doordat bijna ieder eindproduct zijn eigen regelingen kreeg, werd de vereiste controle steeds intensiever; hiervoor werd de Centrale Crisis Controledienst (CCCD) ingesteld.² Om de benodigde heffingen en toeslagen te kunnen bepalen werd het principe van de landbouwtellingen ingevoerd, waarbij op gezette tijden de stand van de nationale landbouwproductie werd opgenomen.

2.1.4 Resterende periode tot aan de oorlog (1933-1940)

De exportmogelijkheden werden halverwege de jaren '30 steeds slechter door de toenemende protectie in het buitenland. Een inkrimping van de overschotproducten was makkelijker gezegd dan gedaan, want de resulterende productiebeperkingen moesten opgelegd worden aan ruim 200.000 boeren en tuinders. De inkrimping moest in eerste instantie zijn beslag krijgen middels een percentuele vermindering voor ieder product, gebaseerd op een grondige inventarisatie van de landbouwopbrengsten. Toch werd de productie niet geconcentreerd in de gebieden met de gunstigste omstandigheden, maar werd uit overwegingen van redelijkheid rekening gehouden met de situatie zoals die van oudsher gegroeid was.

---

¹ Van 1932 tot 1935 en van 1937 tot 1940 was er overigens geen ministerie van Landbouw en werden de desbetreffende bevoegdheden uitgeoefend door de minister van Economische Zaken. Nadat de ministers in de meidagen van 1940 gevlucht waren, kende het Duitse gezag hun bevoegdheden toe aan de Secretarissen-Generaal (VB 1940, 23). Direct na de bevrijding herstelde de Kroon de ministers in hun gezag.

² In 1942 kreeg deze de naam Centrale Controledienst (CCD). Opheffing vond plaats in 1955, toen de Algemene Inspectiedienst (AID) werd ingesteld als ruimer bevoegde taakopvolger.

Daarnaast werden kleine boerenbedrijven gesteund, mits ze zich gingen toeleggen op de binnenlandse markt. Daartoe dienden ze de aanwijzingen van de Rijkslandbouwconsulenten op te volgen. De armste boeren kregen financiële steun van het ministerie van Sociale Zaken, terwijl de overige kleine bedrijven door het ministerie van Landbouw gesteund werden met geld en/of benodigdheden, zoals kunstmest en veevoer.

De crisisbestrijding in de landbouw werd vanaf 1937 wat minder urgent. Ten eerste werden de exportmogelijkheden met Duitsland verruimd doordat het Clearing-instituut daarvoor meer geld beschikbaar stelde. Daarnaast begonnen de Verenigde Staten hun productie te beperken, waardoor het aanbod op de wereldmarkt afnam en de prijzen van bijvoorbeeld graan wat konden stijgen. Ten derde begonnen veel landen vanaf 1938 voedselvoorraden aan te leggen met het oog op de oorlogsdreiging, wat een verdere verhoging van de wereldmarktprijzen tot gevolg had. Deze ontwikkelingen waren voor de nog altijd grotendeels op export ingestelde Nederlandse landbouw van groot belang. Aan het eind van de jaren '30 was crisisbestrijding in de landbouw niet meer noodzakelijk. De gespannen situatie in de Europese politiek riep de Eerste Wereldoorlog in herinnering. Om de voedselvoorziening beter te kunnen garanderen dan destijds, werd de reikwijdte van de Landbouw-Crisiswet 1933 in 1938 uitgebreid.

Het gevoerde crisisbeleid had geresulteerd in een aantal belangrijke verworvenheden. Doordat de verleende steun aan bedrijven ten goede diende te komen aan alle daar werkzame personen, was de sociale positie van de landarbeiders verbeterd. De stijging van consumentenprijzen was beperkt, terwijl de productiviteit en kwaliteit van de landbouw door de verschillende productiebeperkingen waren toegenomen. Bovendien was er een crisisdienst opgebouwd, die bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zonder grote wijzigingen ingezet kon worden voor het regelen van de nationale voedselvoorziening.

In 1939 werden alle crisiscentrales met de daarin vertegenwoordigde landbouworganisaties onder toezicht gesteld van het daartoe ingestelde (Stichting) Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd (RBVVO)³. In april 1940 werden provinciale voedselcommissarissen benoemd als vertegenwoordigers van het ministerie van Landbouw.

Voor de voedseldistributie werd tegelijk met de mobilisatie het Centraal Distributiekantoor (CDK) ingesteld, waarbij het land werd ingedeeld in distributiekringen en er distributiestamkaarten werden uitgereikt. Het CDK werd terzijde gestaan door ruim duizend gemeentelijke distributiediensten en een viertal distributie-inspecties.

In 1939 werd in het kader van de voedselvoorziening in oorlogstijd een drietal noodwetten uitgevaardigd: de Bodemproduktiewet, de Distributiewet en de Prijsopdrivings- en hamsterwet.

---

³ Opvolger van het in 1937 in het leven geroepen Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd (RBVVO), dat zelf weer is voortgekomen uit het werk van de interdepartementale Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding (CEVV). Het RBVVO is na de Tweede Wereldoorlog omgedoopt tot de directie Voedselvoorziening van het ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening. Zie voor de zeer complexe structuur van de voedselvoorzieningsorganisatie het proefschrift van Trienekens, 1985.

2.1.5 Bezettingstijd (1940-1945)

Na de Duitse machtsovername bestond het landbouwbeleid ten dele uit een voortzetting van het eerder gevoerde beleid, want ook nu werd gestreefd naar instandhouding van de agrarische productiecapaciteit en een evenwichtige verdeling van het voedsel tegen redelijke prijzen. Het streven naar reductie van de sterke afhankelijkheid van het buitenland werd met kracht voortgezet. De stimulering van de zelfvoorziening was tijdens de verdedigingvoorbereiding begonnen en was nog urgenter geworden doordat Nederland geheel afhankelijk was geworden van de eigen landbouwproductie. Het beleid richtte zich vooral op vermindering van de veredelingsproductie, waarvoor immers onvoldoende grondstoffen van eigen bodem beschikbaar waren.

Ondanks deze overeenkomsten was er na de Duitse machtsovername wel een essentieel verschil in aanpak. Gedurende de bezetting kwamen namelijk enkele regelingen tot stand die in twee opzichten verandering brachten.

In de eerste plaats moesten aan de centrale overheid nog dieper ingrijpende bevoegdheden worden verleend met het oog op haar uitzonderlijk zware verantwoordelijkheid om een redelijke voedselvoorziening te verzekeren bij toenemende schaarste. Het Voedselvoorzieningsbesluit voorzag hierin.

Marktwerking werd vervangen door een verstreckende regulering van productie, afzet en prijzen, waardoor de doelstellingen ten aanzien van de landbouw met veel drastischer maatregelen nagestreefd konden worden. Zo werd de veredelingsproductie ingekrompen door een groot deel van de veestapel te slachten na verplichte inlevering van pluimvee, varkens en koeien. Het verbouwen van gewassen die niet essentieel waren voor de voedselvoorziening, werd onderworpen aan vergunningen van Productiecommissarissen. Vanaf 1943 werd de teelt van oliehoudende zaden op 5% van het bouwland verplicht gesteld.

Toch hadden veel van de maatregelen een minder draconisch effect dan op het eerste gezicht lijkt. De overheid verhoogde namelijk de richtprijzen voor producten die onontbeerlijk waren voor de voedselvoorziening (zoals granen, groenten en fruit), waarvoor de boeren dus toeslagen kregen. Tegelijk werden de akker- en tuinbouw aangemoedigd door vergroting van het beschikbare areaal middels het scheuren (verwijderen) van gras.

In de tweede plaats werden de voormalige crisiscentrales hervormd tot openbare lichamen (bedrijfschappen en hoofdbedrijfschappen), bedoeld om het marktordenend optreden onder centraal toezicht zo veel mogelijk te doen plaatsvinden door de georganiseerde belanghebbenden. De basis van deze hervorming lag in het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941. De openbare lichamen kregen verordenende bevoegdheden inzake de productie, handel, opslag, in- en uitvoer, verwerking en het gebruik van landbouwproducten.⁴

De aan het begin van de jaren '30 in het leven geroepen crisisorganisatie is aldus tijdens de Tweede Wereldoorlog omgevormd tot een voedselvoorzieningsorganisatie. Dit stelsel zou nog tot ruim na de bevrijding in werking blijven; de nieuw gevormde bedrijfslichamen zouden zelfs de basis gaan vormen voor de latere productschappen.

---

⁴ Een tussenstap was het onderbrengen van de crisisorganisaties onder het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.

2.2 Schaarste, wederopbouw, garantieprijsbeleid (1945-ca. 1958)

2.2.1 Schaarste, wederopbouw

De periode na de bevrijding werd gekenmerkt door schaarste. De hoofddoelstellingen van het voedselvoorzienings- en markt- en prijsbeleid in die tijd waren de volgende:

- garandering van de voedselvoorziening;
- verbetering van de betalingsbalans;
- stabilisering van de kosten van levensonderhoud op een relatief laag niveau;
- verschaffing van een redelijk bestaan aan de boeren.

Dit complex kende zowel onderlinge belangentegenstellingen als wisselwerkingen, veroorzaakt door de interactie tussen markt en prijs en door de grote invloed van het buitenlandse prijspeil op het Nederlandse. Om deze doelstellingen op evenwichtige wijze te kunnen realiseren en aanpassen was een uitgebreide regulering nodig van markt en prijzen. Hierdoor kon het stelsel van de Landbouw-Crisiswet 1933 inclusief bezettingsmaatregelen voorlopig nog niet ongedaan worden gemaakt. Realisering van de bovengenoemde vier doelstellingen werd als volgt nagestreefd.

Voedselvoorziening

Na de oorlog werd de schaarse hoeveelheid basisvoedingsproducten gerantsoeneerd en verspreid middels een systeem van distributie. Het primaat van het distributiebeleid lag bij de minister van Economische Zaken, met inbegrip van de organisatie via het Centraal Distributiekantoor. De minister van Landbouw regelde de inzameling van agrarische producten, de distributie van voedingsmiddelen en die van agrarische grondstoffen en hulpmiddelen.⁵ Naleving van de afleveringsplicht werd streng gecontroleerd ter voorkoming van zwarthandel.

Om de voorziening van essentiële voedingsmiddelen te garanderen reguleerde de minister van Landbouw de aflevering van meel en melk. Zo bepaalde de minister tot 1949 voor iedere meelfabriek het afzetrayon voor het vervaardigde meel. Voor de aflevering van brood of meel werden toeslagen verleend krachtens de Broodtoeslagbeschikking 1945 (Stcrt. 1945, 137), vervangen door Beschikking Broodtoeslag 1947 (Stcrt. 1947, 135). De producten dienden geleverd te worden aan bakkers of handelaren en vergezeld te gaan van de voorgeschreven ontvangstbewijzen en bonnen van het Centraal Distributiekantoor.

De voorschriften voor melk waren uitgebreider. In het westen was de vraag naar consumptiemelk groter dan de productie, zodat maatregelen nodig waren om die situatie in het 'westelijk tekortgebied' in evenwicht te brengen: voor zogenaamde aanvullingsmelk werd een hogere prijs gegarandeerd dan elders. Verder stelde het Bedrijfschap Zuivel voorschriften op over de bestemming van melk, oftewel de verwerking als consumptiemelk, kaas, boter enz. Het IVZ kocht de hele productie van mager melkpoeder aan en regelde de teruglevering aan de industrie als grondstof voor consumptiemelk dan wel veevoeder. Daarnaast waren zuivelfabrieken met voldoende melkaanvoer verplicht tot wekelijkse levering van zogenaamde aanvullingsmelk aan fabrieken in de tekortgebieden.

De meeste bepalingen ten aanzien van de bestemming vervielen eind 1949; alleen de bestemming van de consumptiemelk in het westen werd nog voorgeschreven tot 1953. Wel bleven er aanvullingsmelkregelingen, want zuivelfabrieken in de tekortgebieden hadden extra kosten om voldoende melk te laten aanvoeren van buiten hun regio's. In het westen werden die kosten vergoed door een subsidie, en in de andere tekortgebieden bepaalde de overheid een prijsverhoging voor consumptiemelk.

Een belangrijke indirecte beleidslijn gold het vee- of ruwvoeder, dat immers voor de veehouderij van essentiële betekenis was. Enkele maatregelen voor vermindering van de schaarste aan veevoer waren het bevorderen van de voedergranenteelt en het subsidiëren van de bouw van aardappelstoommachines.

---

⁵ Een belangrijke indirecte beleidslijn gold het vee- of ruwvoeder, dat immers voor de veehouderij van essentiële betekenis was. Enkele maatregelen voor vermindering van de schaarste aan veevoer waren het bevorderen van de voedergranenteelt en het subsidiëren van de bouw van aardappelstoommachines.

Het aantal voedingsmiddelen dat uitsluitend op de bon verkrijgbaar was, verminderde al vanaf 1946; eind 1949 werd de voedseldistributie beëindigd. Dit lag anders voor veevoeder, meststoffen en verpakkingsmiddelen. Zo verdeelde de overheid tot begin jaren '50 blik onder de verschillende economische sectoren; de voor de landbouw beschikbare hoeveelheden werden gereserveerd voor de export en toegewezen aan de fabrikanten van voedingsmiddelen.⁶

Verbetering van de handelsbalans

Een minder in het oog springende, maar in economisch opzicht essentiële doelstelling was het verbeteren van de handelsbalans. Voor de oorlog was de landbouwcrisis ten dele aan Nederland voorbijgegaan door de goedkope import van voedergranen en de vlotte export van veredelingsproducten. De verbinding met het buitenland was tijdens de bezetting evenwel grotendeels tenietgedaan en kon daarna niet zonder complicaties worden hersteld. Om te beginnen lagen de wereldvoedselprijzen door de schaarste erg hoog, zodat de kostprijs van de Nederlandse veredelingsproducten steeg en de exportmogelijkheden daalden. Nog meer druk op de handelsbalans werd uitgeoefend door de dringend nodige import van grondstoffen en goederen voor de wederopbouw, die grotendeels afkomstig waren uit de dure dollargebieden. In deze periode was een wezenlijke doelstelling van de regering dan ook het verbeteren van de betalingsbalans. Op agrarisch gebied kon daaraan op drie manieren worden bijgedragen: door stimulering van de export, beperking van de import en bevordering van de zelfvoorziening.

De eerste twee doelen kwamen al wat dichterbij ten gevolge van de rantsoenering: doordat de nationale broekriem bleef aangespannen, hoefden er minder voedsel en veevoer te worden geïmporteerd en kwam bovendien een groter deel van de agrarische productie beschikbaar voor de export. Daarnaast stimuleerde de minister van Landbouw de agrarische export – vooral naar dollarlanden als Amerika en Canada – door onder meer de 'afzetpropaganda' te steunen.⁷ Tegelijk werd dure import beperkt door goedkopere alternatieven te zoeken voor de invoer van landbouwgoederen, grondstoffen en hulpmiddelen, bijvoorbeeld in Oost-Europa. Mede hiervoor werd in 1945 de Stichting Voedselvoorziening Import Bureau opgericht (VIB).⁸

De derde methode om de handelsbalans te verbeteren was het bevorderen van de zelfvoorziening van de Nederlandse landbouw. Alleen zo kon de afhankelijkheid van het buitenland fundamenteel verminderen, ook na het einde van de sinds 1948 ingezette Marshall-hulp. Zelfvoorziening was geen nieuw beleidsobject: in de crisistijd had de nadruk gelegen op ingrijpende beperking van de productie en tijdens de bezetting op vermindering van de veredelingsproductie en overschakeling op akkerbouw. Ook tijdens de jaren van schaarste leidde de minister van Landbouw de agrarische productie met teeltregelingen en productiebeperkingen in strakke banen, mede ten behoeve van een optimale voedselvoorziening.

Stabilisering van de kosten van levensonderhoud

Als gevolg van de schaarste lagen de kosten van levensonderhoud abnormaal hoog. De minister van Landbouw beperkte deze kosten voor de Nederlandse consument door de prijzen van landbouwproducten laag te houden. Tegelijk kochten Rijksinkoopbureaus schaarse landbouwproducten zoals granen aan in het buitenland en zetten die in Nederland af tegen lagere prijzen.

De prijsbeheersing werd bovendien gericht op de effecten van de wereldmarktprijzen, die nog hoger waren dan in Nederland. Bij een vrije markt zou de exporthandel de binnenlandse vraag doen toenemen en prijsverhogingen veroorzaken. Daarom reguleerde de minister van Landbouw de export door heffingen en contingenteringen. Exportheffingen werden bovendien toegepast om subsidies ongedaan te maken die in een eerder stadium op de desbetreffende producten waren verleend. De bedrijfschappen zagen erop toe dat deze heffingen de export niet belemmerden en ook de ondernemerswinsten niet teveel blokkeerden.

Verschaffing van een redelijk bestaan aan de boeren

Enkele van de eerder genoemde doelen werkten ook op de boereninkomens gunstig door. Dit gold voor de exportbevordering en het streven naar goedkopere import van grondstoffen, terwijl een verhoging van de productiviteit op langere termijn ten goede zou komen aan de algehele agrarische rentabiliteit. Maar voorlopig was er een schaarste aan grondstoffen en hulpmiddelen. Toch zouden de boeren daar in principe wel bij varen – schaarste genereert hoge prijzen –, ware het niet dat de prijsbeheersing een centrale plaats innam in het regeringsbeleid. De resulterende kunstmatig lage prijzen van

⁶ Begroting 1952.

⁷ Zie hiervoor PIVOT-rapport nr. 80, *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*.

⁸ Eind jaren '50 werd de naam gewijzigd in *Voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau*.

landbouwproducten beperkten de boeren in de mogelijkheid om in hun onderhoud te voorzien. Ter compensatie zette de minister van Landbouw verschillende instrumenten in om de boeren een redelijke bestaansgrond te bieden. Dit gebeurde onder andere door het vaststellen van minimumprijzen waarin een billijke winstmarge verdisconteerd was, bijvoorbeeld voor tarwebloem en -meel, suiker en aardappelmeel. Daarnaast werden levensmiddelentoeslagen verleend aan leveranciers die voedingsmiddelen afleverden via de officiële kanalen. Bovendien garandeerde de minister de totale afzet van landbouwproducten.

In de periode van de wederopbouw werd het hierboven beschreven beleid voortgezet. Het bleef gaan om het bevorderen van een zo groot mogelijke bijdrage van de agrarische sector aan de nationale economie en het bevorderen van een redelijk bestaan in deze sector. Dit werd nagestreefd middels:

- onderwijs, voorlichting en onderzoek (OVO) en verbetering van de levens-, werk- en cultuurtechnische omstandigheden (landbouwstructuurbeleid, opgekomen aan het begin van de jaren '60);
- voorzover de marktverhoudingen daartoe aanleiding geven, een actief markt- en prijsbeleid voor producten die van wezenlijk belang zijn voor de inkomensvorming (markt- en prijsbeleid);
- verbetering van de afzetmogelijkheden in binnen- en buitenland (markt- en prijsbeleid / exportbevordering);
- het nastreven van vrij internationaal handelsverkeer (handelspolitiek).

2.2.2 Garantieprijsbeleid

Hoofdlijn

Tijdens de periode van schaarste sprak het vanzelf dat er bijzondere maatregelen werden genomen in het belang van de voedselvoorziening, maatregelen die de landbouw een beschermde status gaven. Toen de werkelijke schaarste voorbij was, werd deze bescherming voortgezet vanwege de nationale exportbelangen en de achterstelling van de loonontwikkeling in de agrarische sector ten opzichte van de industrie. De meeste westerse regeringen verplichtten zich tot het nemen van protectionistische maatregelen, die konden bestaan uit subsidies en uit afscherming van de eigen markt ten opzichte van goedkopere invoer. Hiermee begon, begin jaren '50, het eigenlijke markt- en prijsbeleid. Over het algemeen verschoof daarmee het uitgangspunt van productiebeperking naar prijsgarantie. Om de landbouw te beschermen tegen de risico's die voortvloeien uit de onevenwichtigheid van vele agrarische markten en om een redelijk bestaan in de agrarische sector te bevorderen, werd een systeem van garantieprijzen, invoerheffingen en exportrestituties opgezet. Dit beleid werd vanaf 1948 ingezet, maar door omstandigheden pas toegepast vanaf 1953. Wel werden voordien al consumentensubsidies verstrekt. Toen deze rond 1960 werden afgeschaft, ging de overheid door met ondersteuning van de boeren, hetzij met premiëregelingen, hetzij met richt- en garantieprijzen (al dan niet via de verwerkende industrie). Tevens bleef de minister van Landbouw voor een klein aantal voedingsmiddelen de minimumverkooprijzen bepalen.⁹

Opzet en uitvoering van het garantieprijsbeleid

Tijdens de schaarste werd er een dwingend markt- en prijsbeleid gevoerd vanwege de toen actuele noodzaak van de voedselvoorziening en het herstel van de betalingsbalans. De minister van Landbouw bepaalde de prijzen van bijna alle landbouwproducten, terwijl voor het totale aanbod een afzetgarantie gold. Omstreeks 1950 verminderde de overheid zijn greep op productie en consumptie en kreeg het agrarisch markt- en prijsbeleid zijn eigenlijke macro-economische karakter van indirecte sturing bij een zo groot mogelijke bedrijfsvrijheid.

In lijn met de zich herstellende wereldmarkt en de navenant dalende voedselprijzen werd de terugkeer naar vrije consumptie ingezet door opheffing van de voedseldistributie. Zo werd de distributie van brood en suiker eind 1948 opgeheven, maar als nieuwe beschermingsmaatregel kwamen er consumentensubsidies. Deze golden voor enkele essentiële levensmiddelen en werden gerelateerd aan maximale winkelprijzen. De meeste van deze subsidies werden in 1952 afgeschaft, die voor melk pas in 1959.

De minister van Landbouw stelde zich in zijn begroting voor 1949 op het standpunt dat de ingrijpende regulering en navenante controle van de agrarische productie losgelaten diende te worden. Deze sterke

---

⁹ Het prijsbeleid in algemene zin ressorteert onder de minister van Economische Zaken.

bemoeyenis deed teveel denken aan het keurslijf van regelingen uit de crisistijd en nam bovendien de prikkel weg tot een zelfstandige bedrijfsvoering. De minister diende zijn eerder overwogen investeringsplan voor de landbouw dan ook niet in. Intussen bleef *productiviteitsverhoging* een sleutelwoord in het landbouwbeleid, om de productiekosten zoveel mogelijk te verminderen. Productiviteitsverhoging werd nadrukkelijk verbonden aan een structuurverbetering van de Nederlandse landbouw; hoewel deze vergeleken met andere landen zeker niet slecht was, vertoonde de structuur van het agrarische apparaat allerlei inefficiënte aspecten. Zo was er een groot aantal zeer kleine, onrendabele bedrijfjes en waren de landbouwgronden sterk versnipperd. Op langere termijn moesten instrumenten als vergroting van de gemiddelde bedrijfsomvang, ruilverkaveling, mechanisatie en rationalisatie dan ook een verbetering bewerkstelligen van de hele Nederlandse landbouwstructuur. Aanvullende effecten werden verwacht van onderwijs, voorlichting en onderzoek.¹⁰

Het streven was om de boeren te laten delen in de inmiddels gestegen welvaart. Een complicatie hierbij was dat de prijzen op de wereldmarkt bleven dalen, wat voor agrarische sectoren ongunstig was vanwege de afhankelijkheid van het buitenland voor de invoer van grondstoffen en uitvoer van landbouwproducten.¹¹ Om de boereninkomens aan te vullen, bepaalde de minister van Landbouw daarom prijzen voor landbouwproducten boven het niveau van de vrije wereldmarkt. Deze prijzen werden gerealiseerd door heffingen en vergoedingen bij productie of bewerking.

In 1948 werd een samenhangend systeem van garantieprijzen aangekondigd voor een klein aantal essentiële landbouwproducten, terwijl de markt voor grondstoffen vrijgelaten zou worden.¹² Het garantieprijnsbeleid was niet bedoeld om te kleine boerenbedrijven in stand te houden; integendeel, de garantieprijzen zouden gebaseerd worden op de gemiddelde kostprijs bij goed geleide, rendabele bedrijven.

De invoering van het garantieprijnsbeleid ondervond echter vertraging door de angst voor een nieuwe wereldoorlog, een angst die gevoed werd door de Korea-oorlog (1950-1953). Daarnaast kwam bij de uitwerking van het nieuwe stelsel de gecompliceerde interactie tussen verschillende agrarische sectoren aan het licht. Om een ongunstig effect van de garantieprijzen voor voedergranen op de export van dierlijke producten te neutraliseren, waren aanvullende maatregelen nodig zoals exportrestituties. Belangrijker nog voor een koerswijziging waren de doelstellingen van de landbouwpolitiek in algemene zin, die sinds de bevrijding als volgt waren aangepast:

- bescherming van de producenten tegen de risico's die inherent zijn aan de Nederlandse landbouwstructuur;
- het scheppen van een klimaat waarin de benodigde investeringen in de bedrijfsstructuur mogelijk zijn;
- instandhouding van een doelmatig agrarisch productieapparaat.

Samengevat luidde de centrale doelstelling: *het bevorderen van een zo groot mogelijke bijdrage van de landbouw in de nationale welvaart, met inachtneming van bestaanszekerheid voor de werkers in de landbouw en van de voorziening van de consument met voedingsmiddelen tegen redelijke prijzen.*

Voor het realiseren van deze doelstelling ging eind 1952 het garantieprijnsbeleid van start, dat bestond uit de volgende elementen:

- vaste garantieprijzen voor *basisproducten*, waarvan de voortbrenging in het algemeen belang diende te worden gewaarborgd; deze prijzen werden gebaseerd op de kostprijs bij rendabele bedrijven, vermeerderd met een redelijke winstmarge; basisproducten werden niet automatisch in het garantiëbeleid opgenomen maar alleen als de marktverhoudingen daartoe aanleiding gaven;
- minimumgarantieprijzen werden op grond van de kostprijs bij rendabele bedrijven bepaald voor andere producten die van groot belang waren voor de bedrijfsuitkomsten;
- bijzondere garantieregelingen, die de kostprijs niet onder alle omstandigheden garandeerden.

---

¹⁰ Zie hiervoor het PIVOT-rapport *Landbouwstructuurbeleid*.

¹¹ Sinds circa 1955 bleven de prijzen op de wereldmarkt structureel lager dan op de Nederlandse markt. Incidentele uitzonderingen werden veroorzaakt door politieke spanningen (Korea- en Suez-crisis) en schommelingen in de productie.

¹² De beoogde producten waren tarwebloem, suiker, aardappelmeel, koolzaad, melk, varkensvlees en eieren (*Nota inzake de hoofdlijnen van het in de naaste toekomst te voeren garantiëbeleid voor de landbouw*) (Tweede Kamer, vergaderjaar 1959-1960, 5700 nr.8).

Jaarlijks werden deze uitgangspunten geconcretiseerd in de hoogte van de verschillende soorten garantieprijsen en het geheel aan heffings- en toeslageregelingen om die prijzen te realiseren. Het beleid richtte zich voornamelijk op de veehouderij (melk en voor enige tijd varkensvlees en eieren) en de akkerbouw (granen, suiker en aardappelen). De tuinbouw kwam doorgaans niet in aanmerking voor prijsbescherming, aangezien die zich in principe sneller kan aanpassen aan marktfluctuaties.¹³

De garantieprijsen waren niet voor alle producten landelijk gelijk, doordat de overheid alle beschikbare landbouwgrond in cultuur wilde houden. De kostprijs – uitgangspunt voor de hoogte van de garantieprijsen – werd daarom aanvankelijk gebaseerd op de minder gunstige omstandigheden in zand- en veenstreken; later niet meer, hetgeen in een later stadium leidde tot een stelsel van toeslagen voor melk en voedergranen uit de minder vruchtbare gebieden.

Implementatie van de garantieprijsen vond, zoals al aangegeven, plaats door een stelsel van heffingen en toeslagen. Zo kregen bedrijven op de lichtere gronden toeslagen per hectare graan, terwijl de regionale differentiatie voor melk zorgde voor subsidies voor melkveehouders in het zogenaamde westelijk consumptiemelkgebied op Noord-Beveland.

Andere instrumenten voor het realiseren van garantieprijsen hadden betrekking op de in- en uitvoer, waarvan de mogelijkheden inmiddels verruimd waren na de periode van gecentraliseerde import en export via monopoliehouders. Wel stuurde de minister van Landbouw de in- en uitvoer bij door middel van monopolie- of egalisatieheffingen en restituties. Heffingen op goedkope import garandeerden de prijzen voor de binnenlandse akkerbouw en exportrestituties egaliseerden de kostprijsverhogende werking op zuivel, vlees en eieren. Het oude systeem van het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (tot 1959), dat alle agrarische invoer en uitvoer bond aan machtigingen van monopoliehouders (de bedrijfschappen-oude stijl), bewees zijn nut bij het realiseren van deze heffingen en restituties.

Financiering, advies, uitvoering

De *financiering* van het beoogde beleid zou gebeuren door het Landbouw-Crisisfonds, dat in 1948 met het oog op de taakverschuiving de nieuwe naam kreeg van *Landbouw-Egalisatiefonds* (LEF). Zodoende werd het nog altijd functionerende stelsel van de Landbouw-Crisiswet 1933 grotendeels intact gelaten om de gewenste sturing van markt en prijs te verwezenlijken. Los daarvan bleken de subsidies uit het Landbouw-Crisisfonds bevorderlijk voor het evenwicht tussen lonen en prijzen.

De *adviserende inbreng* van het georganiseerde bedrijfsleven werd aanvankelijk geleverd door de Stichting voor de Landbouw, de bedrijfsorganisaties-oude stijl (ook in de sector VG-industrie), de agrarische groothandel en de vakcentrales.

Na enkele jaren kreeg de stichting de opdracht om bij te dragen aan de voorbereiding van een nieuwe, bredere wettelijke grondslag voor de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Hiervoor werd in 1950 de Wet op de Bedrijfsorganisatie ingesteld (Stb. 1950, 22). Op grond van deze wet werd onder meer het Landbouwschap opgericht, dat beschouwd wordt als de publiekrechtelijke opvolger van de Stichting voor de Landbouw. De bedrijfschappen-oude stijl werden vervangen door productschappen en voor andere economische sectoren kwamen er bedrijfschappen; aan de top van de nieuwe bedrijfsorganisatie kwam de Sociaal-Economische Raad (SER). De meeste productschappen begonnen hun taakuitoefening vanaf 1956.

De SER adviseerde de regering over de hoofdlijnen van het garantiebeleid. Het Landbouwschap en de productschappen werden door de minister ingeschakeld bij zowel de voorbereiding als bij de nadere regeling en/of de uitvoering van het beleid.

Tevens stelde de minister de nodige sectorspecifieke adviescommissies in, zoals de Commissie Voedergranen 1958 en de Commissie Zuivelproblematiek 1960.

De *uitvoering* vond grotendeels plaats door de bedrijfschappen (en later de productschappen), die heffingen oplegden en vergoedingen, toeslagen en restituties verleenden.

Herziening en afschaffing van het garantiebeleid; overgang naar Europees beleid

---

¹³ Incidentele uitzonderingen werden onder andere gemaakt voor sluitkool en bloembollen (begrotingen 1958 en 1961).

Aan het eind van de jaren '50 waren de uitgangspunten van het garantiebeleid toe aan herziening. Niet alleen waren de voedselvoorziening, de handelsbalans en de agrarische productie aanmerkelijk verbeterd, maar ook werd de keerzijde van de prijsgaranties duidelijk. In de melkveehouderij stegen de producentensubsidies onrustbarend, terwijl de steun tegelijkertijd leidde tot een groot aantal beroepsprocedures, doordat het erg moeilijk bleek om nauwkeurig te begrenzen welke gebieden voor toeslagen in aanmerking zouden komen.

Een andere factor was de verandering in het Nederlandse sociaal-economische beleid. Het niveau van de garanties was gebaseerd op de gemiddelde kostprijs bij rendabele bedrijven en werd bij loonsverhogingen in opwaartse zin aangepast en bij productiviteitsverhogingen in neerwaartse zin. Toen echter de primaire verantwoordelijkheid voor de loonvorming bij het georganiseerde bedrijfsleven kwam te liggen, moesten deze elementen losgekoppeld worden van het garantiebeleid. Alleen zo konden productiviteitsstijgingen hun door de regering bedoelde verband met de loonvorming krijgen, want ze konden voortaan worden als onderhandelingsruimte voor loonsverhoging.¹⁴

Daarnaast was het wettelijke kader voor het markt- en prijsbeleid ondertussen vervangen: in plaats van het stelsel van de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit was in 1958 de Landbouwwet in werking getreden.

Tot slot moest Nederland alvast rekening gaan houden met het gemeenschappelijke landbouwbeleid van de pas opgerichte EEG. Hoewel dat beleid zich voorlopig nog in een embryonaal stadium bevond, was de minister van Landbouw zich als geen ander bewust van de vorm die het kon aannemen, doordat het gemodelleerd werd naar analogie van het Nederlandse garantieprijsbeleid. De mogelijkheden tot het voeren van een eigen nationaal landbouwbeleid zouden dan verminderen, terwijl de prijsniveaus in de partnerlanden gedurende een overgangsperiode naar elkaar toe dienden te groeien. Deze ontwikkeling vormde een reden temeer om de Nederlandse garantieprijzen niet meer te baseren op de kostprijs.

De minister van Landbouw presenteerde in 1959, mede naar aanleiding van een advies van de SER, zijn herziening van het garantiebeleid met de *Nota inzake de hoofdlijnen van het in de naaste toekomst te voeren garantiebeleid voor de landbouw*¹⁵.

De centrale doelstelling van het landbouwbeleid in het algemeen en het garantiebeleid in het bijzonder week weinig af van de formulering uit 1952, met als opvallend verschil dat inmiddels geen bijzondere aandacht meer werd geschonken aan redelijke consumentenprijzen voor voedingsmiddelen. Daarnaast had het streven naar zelfvoorziening aan belang ingeboet, doordat de landbouwprijzen op de wereldmarkt flink gedaald waren en een afhankelijkheid voor de invoer van grondstoffen dus geen reden tot zorg meer was. Wel moest onverminderde aandacht geschonken worden aan de rentabiliteit van de agrarische sectoren en aan het bevorderen van de afzet van Nederlandse landbouwproducten.

Het garantiebeleid dat in 1959 werd beschreven, was nog steeds gericht op de agrarische producenten, maar voorzag in een rigoureuze vermindering van directe inkomenssteun. De minister prefereerde het globale karakter van het garantiebeleid, dat voldoende zou zijn om voor redelijke boereninkomens te zorgen. De subsidies kwamen alleen ten goede aan landbouwproducten voor binnenlands gebruik. Bij export werden eventueel verleende subsidies teruggevorderd door middel van exportheffingen, waarbij rekening werd gehouden met het aandeel landbouwproducten dat was verwerkt in voedingsmiddelen.

Rond 1960 voorzag het garantiebeleid onder meer in:

- vaste garantieprijzen bij binnenlandse afzet van consumptiemelk, tarwe en suikerbieten;
- minimumgarantieprijzen voor melk, fabrieksaardappelen en voedergranen, met toeslagen voor minder productieve gebieden;
- bijzondere garantieregelingen voor varkensvlees en consumptieaardappelen.

Het zwaartepunt lag dus nog steeds bij de sector melkveehouderij. De steunkosten hiervoor waren eind jaren '50 al dermate gestegen dat de garantieprijs alleen tot een maximale hoeveelheid werd verstrekt (tot een melkquotum *avant la lettre*).

2.2.3 Landbouwwet (1957)

Het Voedselvoorzieningsbesluit en het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 waren na de bezetting niet meteen opgeheven. In de eerste plaats duurde ook na de bevrijding de schaarste voort, die dwong tot stringente maatregelen ten aanzien van voortbrenging en verdeling. In de tweede plaats bleef het ook bij afnemende schaarste (eind jaren '40) geboden om het evenwicht tussen lonen en prijzen te steunen door

¹⁴ De zogenaamde *gedifferentieerde loonvorming*, toegepast op de economie als geheel, moest afhangen van de productiviteit en zo binnenlandse prijsstijgingen voorkomen (begroting 1960, MvA).

¹⁵ Verschenen als onderdeel van de begroting 1960 (Tweede Kamer, vergaderjaar 1959-1960, 5700 nr.8).

subsiëring van het voedselpakket uit het Landbouw-Crisisfonds. In de derde plaats werd de bezettingwetgeving in stand gehouden om het gereedkomen van de nieuwe grondslagen voor de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie af te wachten. Toen dit was gebeurd (Wet op de Bedrijfsorganisatie, 1950), werd voortvarend aan een nieuw kader gewerkt.¹⁶

De noodzaak om tot een nieuw kader te komen, werd steeds sterker gevoeld en gevoed. De steunverlening aan de land- en tuinbouw door de overheid ging zich gedurende de wederopbouw immers langzamerhand steeds meer afspelen buiten het kader van de Landbouw-Crisiswet 1933. Deze was verouderd, doordat verschillende bevoegdheden deels in andere wetten hun grondslag hadden gevonden en deels niet meer werden gebruikt. Daarnaast bleef overheidsop treden nodig om de zeer conjunctuurgevoelige landbouwsector zodanig te laten functioneren dat niet alleen de regelmaat van de voedselvoorziening aan bevolking en verwerkende industrie kon worden gegarandeerd, maar ook de bestaanszekerheid van de boeren en de redelijkheid van de prijzen. In 1957 kwam de Landbouwwet tot stand (Stb. 1957, 342), die onder meer voor het markt- en prijsbeleid, ook het Europese, als kaderwet ging functioneren.

De invoering van de Landbouwwet markeerde ook het einde van de veiligstelling van de voedselvoorziening als zelfstandige doelstelling in het landbouwbeleid. De formulering 'ter verzekering van de voedselvoorziening' in de oorspronkelijke considerans en het daaraan gelieerde artikel 13 van de Landbouwwet werd namelijk niet geheel bevredigend geacht, omdat de te treffen maatregelen op grond van de Landbouwwet niet enkel de voedselvoorziening moesten dienen, maar ook bredere belangen ten behoeve van de agrarische handel en industrie. Konden in de versie van het wetsvoorstel heffingen worden opgelegd 'ter bevordering van de voortbrenging, de afzet en een redelijke prijsvorming van voortbrengselen van de landbouw en de visserij dan wel ter verzekering van de voedselvoorziening', in de definitieve versie werd het laatste deel (betreffende de voedselvoorziening) geschrapt en vervangen door 'en in verband daarmee ten behoeve van de afnemers van produkten'.¹⁷

2.3 Europees agrarisch markt- en prijsbeleid (vanaf ca. 1958)

2.3.1 Aanvang en invoering van een gemeenschappelijk agrarisch markt- en prijsbeleid

Doordat in Benelux-verband geen mogelijkheden voor een geïntegreerde (agrarische) markt bleken te zijn (zie ook Deel 6), ontwikkelde de toenmalige minister van Landbouw, Mansholt, in 1950 een plan voor een gemeenschappelijke Europese agrarische markt met een supranationale leiding, een plan waarmee de Nederlandse regering in 1951 op hoofdlijnen instemde (titel van dit zogenaamde Groene Plan: *Europese samenwerking op het gebied van de landbouw*). Tot 1953 verdedigde hij dit plan op internationale conferenties, maar de nationale belangen liepen te zeer uiteen.

Na een Benelux-initiatief werd in 1957 de EEG opgericht bij het Verdrag van Rome (EEG-Verdrag). Het hoofddoel was de totstandbrenging van een gemeenschappelijke markt. Vanwege de bijzondere plaats die de landbouw ook toen innam in de economie, werd besloten om een gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) te gaan voeren. De uitgangspunten van het gemeenschappelijk landbouwbeleid werden een jaar later uitgewerkt op de Conferentie van Stresa. Daar bracht Mansholt, als eerste Europese Commissaris voor Landbouw, zijn eerder gepropageerde ideeën naar voren. Op de conferentie werden de Europese Commissie (EC), de landbouwministers en de boeren- en consumentenorganisaties het eens over de algemene doelstellingen van een dergelijk gemeenschappelijk landbouwbeleid (art. 39 van het EEG-Verdrag):

- toename van de productiviteit;
- een redelijke levensstandaard voor de agrarische bevolking;
- stabilisering van de markt;
- veiligstelling van de voedselvoorziening;
- redelijke consumentenprijzen.

¹⁶ MvT Landbouwwet (1957).

¹⁷ Cf. Verslag van mondeling overleg tussen de Commissie van Voorbereiding van de Tweede Kamer en de minister, alsmede de Tweede Nota van Wijzigingen bij de Landbouwwet.

Het GLB bestaat uit een markt- en prijsbeleid en een structuurbeleid. Het *markt- en prijsbeleid* moest voorzien in een uniforme regeling voor het handelsverkeer met derde landen, die in plaats kwam van alle nationale maatregelen van de lidstaten. Hierdoor zouden de communautaire landbouw en de prijzen voor landbouwproducten kunnen worden beschermd tegen invoer tegen lagere prijzen en werd het de Gemeenschap mogelijk gemaakt om deel te nemen aan de wereldhandel. De voornaamste instrumenten van het agrarische markt- en prijsbeleid werden de marktordeningen voor landbouwproducten, met garantielijzen, variabele heffingen aan de buitengrenzen en exportrestituties. Voor het verwezenlijken van het *landbouwstructuurbeleid* zou de overheid een coördinerende en subsidiërende rol gaan spelen in onder andere onderwijs, voorlichting en onderzoek (OVO) en het gebruik van de productiemiddelen in de landbouw.

Het Verdrag van Rome voorzorg voor de totstandkoming van het GLB in een overgangperiode (artikel 39, lid 2, en artikel 40, lid 1) van twaalf jaar, dus van 1958 tot 1970. Na een voorstel van de EC in 1960 werden de concrete uitgangspunten in 1962 vastgesteld, wat binnen enkele jaren resulteerde in gemeenschappelijke marktordeningen¹⁸ voor de meeste landbouwproducten: de eerste marktordering werd in 1964 ingevoerd voor granen, een essentieel product voor zowel de akkerbouw als de veehouderij (veevoeder), de meeste andere werden in 1966 van toepassing.¹⁹

Overigens werd de besluitvorming ondanks interne belangentegenstellingen door verschillende factoren versneld.²⁰ Ten eerste waren er de in GATT-verband gestelde eisen van derde landen, die compensaties eisten voor de verwachte vermindering van hun handel met de EEG. Een tweede versnellingsfactor in de totstandkoming van marktordeningen was de wens om de invloed van aspirant-lidstaat Groot-Brittannië te voorkomen dat een veel liberaler handelsbeleid was toegedaan dan de continentale landen. Ten derde was er nog de verkorting van de overgangsfase. Op verzoek van vooral de voedingsmiddelenindustrie bepaalde de Gemeenschap 1 januari 1968 als nieuwe ingangsdatum van het GLB. Sindsdien kan het GLB als volwaardig worden beschouwd. Na een overgangsfase van ruwweg zes jaar ging het gemeenschappelijk markt- en prijsbeleid in de toenmalige zes lidstaten van start, waarmee het nationale beleid terzake in die landen werd vervangen.

De financiering van de gemeenschappelijke garantielijzen en buitentarieven werd in 1967 gerealiseerd en trad in 1968 in werking.²¹

Binnenlandse implementatie van Europese regelgeving - Europees perspectief

Het GLB moest door elk van de lidstaten middels nationale regelgeving worden geïmplementeerd. Al in 1961 werd op Europees niveau een moeizaam begin gemaakt met de invoering van een overgangsregime, waarin het nationale markt- en prijsbeleid van de zes lidstaten met hun uiteenlopende prijzen e.d. geleidelijk naar elkaar moesten toegroeien. Zo mochten de graanprijzen slechts worden vastgesteld binnen door de EEG bepaalde minima en maxima, terwijl exportrestituties slechts tot een bepaald niveau werden vergoed door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds (EOGFL); de lidstaten mochten voor eigen rekening aanvullende restituties verlenen. Zes jaar later bereikte dit stelsel de eindfase en werden de resterende heffingen en douanerechten in het intraverkeer vervangen door de gemeenschappelijke prijzen. Vanaf 1970 werd het agrarische markt- en prijsbeleid voor de belangrijkste producten gevoerd volgens gemeenschappelijk beleid (dus ook met een gelijke hoogte van importheffingen en exportrestituties). De EEG-landen vormden zo een interne markt ten opzichte van alle niet-aangesloten landen en beschermden hun landbouw tegen de goedkopere producten van de wereldmarkt door middel van variabele invoerheffingen e.d.

Binnenlandse implementatie van Europese regelgeving - nationaal perspectief

---

¹⁸ Marktordering: een specifiek pakket aan markt- en prijsmaatregelen dat voor een afzonderlijke agrarische sector (bijv. zuivel, granen) is vastgesteld.

¹⁹ Ter indicatie: in 1990 bestond het GLB uit 19 basisverordeningen en 4 handelsregelingen, waarop circa 900 uitvoerregelingen zijn gebaseerd. Het geheel werd in dat jaar geoperationaliseerd middels zo'n 3500 toepassingsverordeningen (Berg, J. van den, 1990, blz. 8).

²⁰ Berg, J. van den, 1990, blz. 8.

²¹ Ministerie van Landbouw, *Sicco Mansholt (1908-1995), Duurzaam - Gemeenzaam* (directie Voorlichting), 1997.

Het nationale markt- en prijsbeleid kwam dus na het begin van de EEG-landbouwpolitiek in 1962 onder communautaire regie. Binnen drie jaar viel al meer dan 85% van de Nederlandse landbouwproductie onder de markt- en prijsregelingen van de EEG. Nederland profiteerde als exportland sterk van de toegenomen handelsvrijheid tussen de Zes. De waarde van de agrarische export naar de partnerlanden verdubbelde tussen 1960 en 1968.

Aanvankelijk waren de marktordenende regelingen vooral gericht op het grensoverschrijdende verkeer van landbouwproducten; voor Nederland werden ze vastgesteld door de minister van Landbouw op grond van de In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295), het In- en uitvoerbesluit (Stb. 1962, 125) en de Landbouwuitleverwet 1938 (Stb. 1938, 600).

Toen de EEG zich ook ging bezighouden met het binnenlands verkeer in de lidstaten, werd het nodig om de actieradius van de Landbouwwet uit te breiden. In 1966 werd de Landbouwwet grondig herzien (Stb. 1966, 278). De minister verruimde en bundelde de overdracht van bevoegdheden aan de productschappen. Bij de uitvoering van het gemeenschappelijke Europese markt- en prijsbeleid (heffingen, restituties, enz.) werden vanaf toen de artikelen 13 en 15 van de gewijzigde Landbouwwet en de artikelen 2 en 7 van de In- en uitvoerwet toegepast. De daadwerkelijke oplegging en uitkering werd krachtens artikel 23 van de Landbouwwet en artikel 11 van de In- en uitvoerwet overgedragen aan de productschappen, terwijl de desbetreffende ontvangsten volgens de artikelen 4 en 5 van de Landbouwwet zouden toekomen aan het Landbouw-Egalisatiefonds (LEF). De medebewindsregeling werd vervangen door een overdrachtsregeling van wettelijke bevoegdheden aan bedrijfslichamen, voorzover het zuiver binnenlandse aangelegenheden betrof²²; de uitvoering van het Europese beleid bleef daarentegen ressorteren onder het stelsel van de In- en uitvoerwet. Daarnaast werd de status van uitheemse landbouwproducten gelijkgesteld aan die van eigen bodem.

Toen de Europese landbouwproductie door alle beschermings- en stimuleringsmaatregelen zo effectief werd dat er overproductie ontstond, nam de import af en moesten de overschotten opgekocht of met subsidie geëxporteerd worden.

In 1970 voerde de EEG de gemeenschappelijke financiering van het markt- en prijsbeleid in.²³ Dit had een nieuwe wijziging van de Landbouwwet tot gevolg (Stb. 1973, 269). Ontvangsten uit landbouwheffingen werden voortaan afgedragen aan de Europese Commissie, die op haar beurt de uitvoeringskosten van het communautair landbouwbeleid in de lidstaten droeg. De inkomsten en uitgaven van het Landbouw-Egalisatiefonds werden gesplitst in een nationaal (LEF-A) en een EEG-gedeelte (LEF-B). De inwerkingtreding van de Comptabiliteitswet 1976 en de Wet Arob leidde andermaal tot wijziging van de Landbouwwet (Stb. 1979, 323). Het toezicht op de naleving van landbouwregelingen met financiële gevolgen voor het Landbouw-Egalisatiefonds, die immers niet door het Rijk werden uitgevoerd, en de overeenstemming met de minister van Financiën konden zo nader worden geregeld.²⁴

2.3.2 Voortgang en keerpunt

De voltooiing van het gemeenschappelijke markt- en prijsbeleid voor de meeste agrarische producten heeft de aandacht versterkt voor de resterende onderlinge handelsbelemmeringen, veroorzaakt door nationale veterinaire en fytosanitaire maatregelen en warenwetgeving. Vanuit het eigen exportbelang nam Nederland initiatieven voor een verdergaand gemeenschappelijk optreden in deze non-tarifaire handelsbelemmeringen. Ook de EEG-betrekkingen met derde landen konden meer naar voren treden toen de gemeenschappelijke markt gestalte had gekregen.²⁵

Het markt- en prijsbeleid is ontwikkeld in de naoorlogse tijd van schaarste, waarbij het zeker stellen van de voedselvoorziening een van de essentiële doelstellingen was. Door de ongekend snelle productiviteitstoename in de landbouw, waardoor de EEG zich inmiddels van importeur tot exporteur had ontwikkeld, dreigde dit markt- en prijsbeleid aan zijn eigen succes te gronde te gaan. De onbepaalde prijsgaranties hadden namelijk een ongewenst stimulerend effect op de productie in de desbetreffende sectoren. Hierdoor moesten producten worden opgeslagen (boterberg, melkplas, wijnplas) of met subsidie

²² Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (Stcrt. 1966, 205).

²³ PbEG 1970 nr. L 94.

²⁴ Uitvoeringsbesluit artikel 48a Landbouwwet (Stb. 1979, 525).

²⁵ Begroting 1969.

voor een lagere prijs worden afgezet op de wereldmarkt (met als gevolg versterking van die markt). De hoge kosten van het markt- en prijsbeleid waren overigens al wel voorzien (bijvoorbeeld door Mansholt naar aanleiding van de Nederlandse ervaringen), maar door het compromiskarakter van het GLB waren ze ook bijna niet te vermijden. Zo stelde Mansholt al in 1970 in de EC voor om de melkproductie aan banden te leggen. Na demonstraties van 100.000 boeren in Brussel schrok de politiek terug voor de consequenties van dit plan en nam het maar een klein deel ervan aan, met alle gevolgen van dien.

Een andere factor die de kosten opjoeg, was de toepassing van monetair compenserende bedragen (mcb's) vanaf de jaren '70. De mcb's egaliseerden de onderlinge koersverschillen binnen de EU, waardoor de gemeenschappelijke landbouwprijzen hun waarde konden behouden. Een belangrijk instrument dus, maar wel zeer begrotingszwaar: halverwege de jaren '80 slokten ze zo'n 10% van de landbouwbegroting op.²⁶

Door de alsnog stijgende kosten werd een herziening van het GLB onvermijdelijk. De eerste aanzet daartoe werd gedaan in 1979, toen het stelsel van medeverantwoordelijkheid werd geïntroduceerd in de sector granen, met directe gevolgen voor de sectoren van dierlijke productie (zuivel, rundvlees, varkensvlees, pluimvee en eieren).

Het gewenste resultaat bleef grotendeels uit, mede door de geringe hoogte van de opgelegde heffingen en door uitzonderingen voor probleemgebieden. Daarom werd in 1983 tot drastischer maatregelen besloten. Het principe van de onbeperkte prijsgarantie werd aan banden gelegd, met als bekendste toepassing de quotering van de melkproductie, die gekoppeld werd aan de zogenoemde *superheffing* op de boven het toegewezen quotum geproduceerde hoeveelheid. De EC kwam ook met een Groenboek²⁷, waarin zij met nadruk wees op de noodzaak het GLB aan te passen aan de economische omstandigheden en te streven naar een beter evenwicht op de markten, waarbij de belangrijke economische en sociale rol van de landbouw in acht moest worden genomen.

Nog steeds leidden de gekozen maatregelen niet tot de gewenste verbeteringen. In 1988 werd daarom - en ook vanwege zaken als milieu, plattelandsontwikkeling en consumentenbescherming - een nieuw pakket aan maatregelen ingevoerd. Het ging hierbij om onder andere een stelsel van (begrotings)stabilisatoren²⁸, vermindering van de EOGFL-G-uitgaven door toepassing van het zogenoemde *landbouwrichtsnoer*²⁹ en aanvullende sociaal-structurele maatregelen (zoals compensatie voor inkrimping van het landbouwareaal of van de veestapel door het uit productie nemen van landbouwgrond³⁰, vervroegde uittreding, extensivering van de productie en omschakeling op andere producten).

2.3.3 De grote hervorming van het GLB: van prijssteun naar inkomenssteun (1992 en 1999)

De in 1962 ingevoerde mechanismen van het GLB zijn in vanwege de ontstane problemen in 1992 grondig hervormd en in 1999 in het kader van Agenda 2000³¹ verder uitgewerkt.

Ondanks alle maatregelen bleven de landbouwwitgaven stijgen. Steeds duidelijker werd dat een onbeperkte afzetgarantie voor de Europese landbouw onbetaalbaar was geworden. Twee discussiestukken van de EC zetten de problematiek uiteen. In COM(91) 100 def. werden gedachten weergegeven over de ontwikkeling en toekomst van het GLB. Geconstateerd werd dat:

---

²⁶ Brinkhorst 1984, blz. 86.

²⁷ COM(85) 333.

²⁸ Stabilisatoren zorgen ervoor dat boven bepaalde hoeveelheden de garantieprijs daalt en de medeverantwoordelijkheidsheffing stijgt of de interventieperiode wordt verkort, terwijl de garantieprijs in het daaropvolgende jaar wordt verlaagd. Kortom: de steunverlening wordt zo nog slechts voor bepaalde maximumhoeveelheden gegarandeerd.

²⁹ Het landbouwrichtsnoer geeft het bedrag aan dat het EOGFL-G per jaar hoogstens mag besteden. Dit maximum werd ingevoerd om de steeds maar stijgende uitgaven te beteugelen. Het richtsnoer bepaalt dat de uitgaven van het Garantiefonds met niet meer dan een bepaald percentage (74%) van de jaarlijkse groei van het bruto Europees product mogen toenemen.

³⁰ De zogenoemde *braaklegging* of *set-aside*.

³¹ Een actieprogramma dat voornamelijk tot doel heeft de communautaire beleidslijnen te versterken en de Europese Unie een nieuw financieel kader te geven voor de periode 2000-2006.

- de rechtstreeks aan de productie gekoppelde prijsgaranties leidden tot een toename van de productie;
- de extra productie alleen kon worden opgevangen door vergroting van de ook toen al zeer omvangrijke interventievoorraden of door uitvoer naar de al overvoerde wereldmarkten;
- de in de bestaande regelingen aanwezige stimulans voor intensievere en hogere productie een steeds groter gevaar inhield voor het milieu;
- de snel stijgende budgettaire uitgaven, die voor een groot deel naar een kleine minderheid van bedrijven gingen, geen oplossing boden voor het probleem van de landbouwincomens in het algemeen.

Op grond van deze bevindingen gaf de Commissie in datzelfde document richtlijnen voor een fundamentele herziening van het beleid. Dit leidde in een volgende fase tot de opstelling en aanneming van een EC-mededeling (COM(91) 258), die een uiteenzetting gaf over de voorstellen gericht op oplossing van de problemen in de agrarische sector, zoals overschotten, dalende inkomens, leegloop van het platteland en milieuschade.

Bovengenoemde documenten leidden het politieke akkoord van de Raad van 21 mei 1992 in, waarmee het systeem voor landbouwsteun fundamenteel werd gewijzigd: om het aanbod te beperken, werd het systeem van ondersteuning van de inkomens door middel van prijsgaranties vervangen door een systeem van rechtstreekse inkomenssteun in de vorm van toeslagen en premies. Dit systeem werd al in het verkoopseizoen 1993/1994 voor het eerst voor een groot aantal sectoren (bijv. akkerbouwgewassen, rundvlees, schapen- en geitenvlees, melk en zuivelproducten, tabak) ingevoerd. Het systeem markeerde tevens een relatieve verschuiving van inkomensbeleid naar structuurbeleid.

Een andere ontwikkeling heeft het bovenstaande alleen maar versterkt. In het kader van GATT-onderhandelingen (Uruguay-ronde) werd de WTO opgericht. Het oprichtingsverdrag behelsde, voorzover het de landbouw betreft, onder andere:

- verregaande liberalisatie van de handel door vergroting van de markttoegang voor industrie- en landbouwgoederen;
- verbetering van regels en disciplines voor het wereldhandelssysteem en integratie van de handel in textiel en landbouw.

Concreet werd in het akkoord van 1994 afgesproken om vanaf medio 1995 te komen tot beperking van de beschermende maatregelen voor de internationale handel in agrarische producten ten aanzien van de markttoegang, de exportsteun en de interne steun. Over de markttoegang werd afgesproken dat alle (variabele) invoerbeperkingen werden omgezet in rechten van het gemeenschappelijk douanetarief (de zogenoemde *tarificatie van landbouwheffingen*), die ook nog eens binnen zes jaar met 36% moesten worden verlaagd. Ten aanzien van de exportsteun werd bepaald dat de exportsubsidies qua budget in zes jaar met 36% moesten worden verminderd en dat het volume van de gesubsidieerde export in zes jaar met 21% diende af te nemen. Over de interne steun kwam men overeen het totale steunbudget voor de landbouw in zes jaar met 20% te verminderen. Door het GATT-akkoord werden de liberaliseringsregels voor de internationale handel in niet-landbouwproducten in toenemende mate op de landbouw van toepassing.³²

Dit alles heeft ervoor gezorgd dat de EG-markt steeds minder wordt beschermd door heffingen en restituties die ertoe dienen prijsverschillen weg te werken. De ingrijpende wijzigingen leiden ertoe dat het belang van het markt- en prijsbeleid zal afnemen ten opzichte van de tweede pijler van het huidige GLB, namelijk het plattelandsbeleid. Zo is in het kader van Agenda 2000 de mogelijkheid opgenomen om de directe inkomenssteun te moduleren (af te romen) ten gunste van versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Nederland zal van deze mogelijkheid gebruikmaken vanaf 2003.

Aan het eind van het millennium speelde een aantal zaken die een verdere aanpassing van het GLB noodzakelijk maakten: de komende toetreding tot de Europese Unie (EU) van landen van Midden- en Oost-Europa (MOEL) en de herziening van de multilaterale handelsovereenkomsten van de WTO (Uruguay-ronde). Met de op de Europese Raad van Berlijn van maart 1999 tot stand gekomen Agenda 2000 werd hierop ingespeeld. Naast de economische functie (met onder andere het markt- en prijsbeleid, economische groei, handelsbalans en werkgelegenheid) speelden bij deze heroriëntatie twee eveneens steeds belangrijker wordende functies van de landbouw een rol: de ruimtelijke-ordeningsfunctie (diversificatie: aanvulling van de landbouw met activiteiten als industrie, handel en toerisme) en de milieufunctie (duurzame landbouw: bevordering van milieuvriendelijke landbouwpraktijken,

³² Rapport van de Algemene Rekenkamer: EU-geldstromen 1995-1998.

instandhouding van de landelijke ruimte, bescherming van de biodiversiteit, bescherming van het landschap).

De inhoudelijke veranderingen die voortvloeiden uit de grote hervorming van het GLB, zijn als volgt samen te vatten:

- verlaging van de garantieprijs (verkleining van de kloof met de wereldprijzen);
- verhoging van het aandeel van rechtstreekse inkomenssteun;
- inperking van invoerheffingen en exportrestituties;
- strengere productiequota³³;
- productiebeperkende maatregelen (stabilisatoren, premies, braaklegging, vervroegde uittreding, andere functies platteland).

De rol van de nationale overheid in dezen, in casu die van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, is feitelijk zoals in de laatste decennia gegroeid en behelst niet anders dan zorg te dragen voor een rechtmatige en doelmatige uitvoering van het communautaire beleid, waarbij de programma-uitgaven ten laste van het EOGFL-G worden gebracht en buiten begrotingsverband worden verantwoord.

---

³³ Naarmate de landbouwer boven bepaalde quota produceert, krijgt hij een lagere gegarandeerde prijs of zelfs helemaal geen prijsgarantie en moet hij tegen zeer lage prijzen op de vrije markt verkopen.

3. Beschrijving van de actoren

3.1 *Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*

De primaire actor op het beleidsterrein *Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening* is de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Met de actor *Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit* wordt niet alleen deze bewindsman bedoeld, maar tevens het ondersteunende ambtelijke apparaat. Hoewel dit een aantal ambtelijke functionarissen met zelfstandige bevoegdheden bevat, zoals de directeur LNO, worden ze niet als zelfstandige actoren beschouwd: ze staan immers onder gezag van de minister. Wel worden deze organisatie-onderdelen in voorkomend geval onder het handelingenblok genoemd, indien zij belast zijn met de uitvoering van de handeling.

Na de Tweede Wereldoorlog kende het ministerie verschillende benamingen:

periode	benaming ministerie
1945-1960	Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening
1960-1990	Landbouw en Visserij
1990-	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

In dit document wordt bij het benoemen van de actor 'landbouwminister' steeds de aanduiding *Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit* gebruikt, waarmee dus ook de taakvoorgangers onder andere benamingen worden bedoeld.

De departementale structuur kende in de loop der tijd vele, vele wijzigingen. Ook de hoofdstructuur ontkwam daar niet aan. De beleidsterreinen van de voedselvoorziening en het agrarisch markt- en prijsbeleid hebben een plaats gekregen onder verschillende directies of directoraten-generaal. Hieronder een overzicht:

periode	hoofdstructuur
1946-1964	directie Landbouw, directie Voedselvoorziening
1965-1970	DG Landbouw, DG Voedselvoorziening
1971-1994	DG Landbouw & Voedselvoorziening
1995-	Decentralisatie: centrale beleidsdirecties

Juridische Zaken en Voorlichting

In algemene zin zijn de directie Juridische Zaken en de directie Voorlichting betrokken bij **alle beleidsterreinen** waarop het ministerie van LNV verantwoordelijk is. Ook bij het landbouwstructuurbeleid, derhalve.

De directie Juridische Zaken (en taakvoorgangers) behandelt alle juridische aangelegenheden op het gebied van wetgeving, rechtsbescherming e.d.

Directie Juridische Zaken en taakvoorgangers:

periode	directie
1946-1949	afdeling Juridische Zaken
1949-1957	afdeling Wetgeving en andere Juridische Zaken
1957-1995	Juridische en Bedrijfsorganisatorische Zaken
1995-	Juridische Zaken

De directie Voorlichting (en taakvoorgangers) is belast met de interne en externe voorlichting en communicatie (zowel beleid als activiteiten) van het kerndepartement.

Directie Voorlichting en taakvoorgangers:

periode	directie
----------------	-----------------

1946-1957	afdeling Voorlichting
1957-1968	hoofdafdeling Voorlichting
1969-1971	hoofdafdeling Voorlichting en Externe Betrekkingen
1971-1995	Voorlichting en Externe Betrekkingen
1995-	Voorlichting

Algemene Zaken

De directie Algemene Zaken (DG van de Landbouw) coördineerde - zoals de naam al aangeeft - in algemene zin de werkzaamheden van de onder het DG vallende directies. Met name ook internationale zaken. Verder ook de coördinatie van de economische verdedigingsvoorbereiding en van de aangelegenheden op statistisch gebied, mede ten behoeve van internationale organisaties, buitenlandse instanties en internationale besprekingen. Met de komst van de directie Landbouw in 1995 werden de meeste (resterende) taken op het gebied van de voedselvoorziening en het agrarisch markt- en prijsbeleid elders ondergebracht (bijv. civiele verdedigingsvoorbereiding bij I&H). De directie Landbouw is verantwoordelijk voor het beleid ter zake van hoofdzakelijk de primaire productie in de agrarische sector.

periode	directie
1948-1952	Afdeling Algemene Zaken (DG Voedselvoorziening)
1952-1953	Afdeling Algemene Zaken en Visserij (DG Voedselvoorziening)
1953-1957	Afdeling Algemene Zaken (DG Voedselvoorziening)
1957-1971	Hoofdafdeling Algemene Zaken (DG Voedselvoorziening)
1947-1957	Afdeling Algemene Zaken (DG Voedselvoorziening)
1957-1970	Algemene Zaken (DG Landbouw)
1971-1988	Algemene Zaken (DG Landbouw en Voedselvoorziening, DG-LAVO)
1988-1995	Stafbureau LAVO
1995-	Landbouw

Internationale Zaken

Voor wat betreft specifiek het **agrarisch markt- en prijsbeleid en de voedselvoorziening** spelen verschillende directies een rol. Na de Tweede Wereldoorlog werd het tot dan toe functionerende Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd aangewezen als bureau van de directeur-generaal van de Voedselvoorziening, fungerend als directie van de Voedselvoorziening van het ministerie van Handel, Nijverheid en Landbouw (met vier hoofdafdelingen). Later in 1945 kwam er in het zelfstandige ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening een aparte directie van de Voedselvoorziening (met een aantal afdelingen). De taakopvolgers van deze directie (uiteindelijk de directie Internationale Zaken) waren later hoofdzakelijk belast met aangelegenheden betreffende het agrarisch markt- en prijsbeleid. Zo heeft IZ tot taak het uitdragen van en onderhandelen over Nederlandse standpunten in een aantal internationale overlegfora, zoals Raadswerkgroepen en beheerscomite's op het terrein van markt- en prijsbeleid en het coördineren van de uitvoering van het EU-landbouwbeleid met het oog op het voorkomen van claims van het Europese Orientatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL).

Directie Internationale Zaken en taakvoorgangers, vanuit verschillende invalshoeken:

periode	Directie
1946-1948	afdeling II, Landbouw, Voeding en Prijzen
1948-1949	afdeling Landbouw en Voeding, afdeling Voeding
1949-1950	afdeling Land- en Tuinbouw en Visserij
1950-1957	afdeling Akkerbouw, Veehouderij en Zuivel
1957-1971	Economische Akkerbouw, Veehouderij en Zuivel
1971-1989	Marktordeningsvraagstukken
1989-1995	Internationale Agrarische Aangelegenheden en Marktordeningsvraagstukken (DIAMOV)
1995-	Internationale Zaken

periode	Directie
1946-1950	afdeling Buitenlandse Betrekkingen (onderdeel van Recobaa)
1950-1959	Internationale Organisaties
1959-1971	Internationale Economische Samenwerking
1959-1971	Internationale Aangelegenheden
1973-1989	Internationale Economische Aangelegenheden
1989-1995	Internationale Agrarische Aangelegenheden en Marktordeningsvraagstukken (DIAMOV)
1995-	Internationale Zaken

Industrie en Handel

Op het gebied van de civiele verdedigingsvoorbereiding is de directie Industrie en Handel hoofdrolspeler. De coördinatie van aangelegenheden betreffende de civiele verdediging met betrekking tot de landbouw en de voedselvoorziening lag eerst in handen van de directie Algemene Zaken van het DG voor de Landbouw en de Voedselvoorziening.

Directie Industrie en Handel en taakvoorgangers:

periode	Directie
1946-1950	afdeling Buitenlandse Handelsaangelegenheden (onderdeel van Recobaa)
1950-1963	afdeling (vanaf 1957: directie) Buitenlandse Handelsaangelegenheden
1963-1971	Agrarische Handel en Nijverheid (AHN)
1971-1976	Agrarische Handel en Nijverheid (AHN) (onderdeel van hoofddirectie Agrarische Productie, Verwerking en Afzet (APVA))
1976-1991	Verwerking en Afzet van Agrarische Producten (VAAP)
1991-	Industrie en Handel (I&H)

De minister heeft met name in de tijden van de voedselvoorziening een sterke greep gehad op het beleid en de uitvoering daarvan. Dit kwam onder andere uit in de instelling van en de controle op de voedselvoorzieningsorganisaties tot medio/eind jaren '50. Door verschillende ontwikkelingen (Europa, instelling SER, overdracht van bevoegdheden (medebewind), enz.) is de rol van de minister kleiner geworden. Gaat het om de GLB-hervorming van 1992 en de gevolgen daarvan, dan moet echter worden opgemerkt dat de minister (lees: LASER) weer veel meer bevoegdheden heeft gekregen (denk aan de uitvoering van de EG-dierpremies en EG-landbouwpremies).

Overigens heeft de overheid zich steeds meer onthouden van het *ordenen van de markt*, waardoor er op dit moment geen organisatieonderdeel binnen het ministerie van LNV is dat zich hiermee bezighoudt. Voorheen was dat de directie Internationale Agrarische Aangelegenheden en Marktordeningsvraagstukken (eerder - van 1989 tot 1995 - was er nog de directie Internationale Agrarische Aangelegenheden en Marktordeningsvraagstukken (DIAMOV), onderdeel van het DG voor de Landbouw en Voedselvoorziening), terwijl er daarvoor nog een directie Marktordeningsvraagstukken was.

N.B.:

Vele besluiten uit de oorlogstijd, zoals het Voedselvoorzieningsbesluit en alle daarop gebaseerde regels, kenden bevoegdheden rechtstreeks toe aan de Secretaris-Generaal van het toenmalige departement van Landbouw en Visserij, aangezien er tijdens de bezettingsperiode geen ministers waren in Nederland. Na de oorlog zijn de bevoegdheden middels aparte besluiten weer teruggelegd bij de minister (bijv. Stcrt. 1945, 124). Aangezien dit rapport hoofdzakelijk dient tot het beschrijven van het beleidsterrein vanaf 1945, is het plaatsvervangende optreden van de SG tijdens de bezetting hier niet gespecificeerd. Als actor voor de hele periode dat deze regelgeving geldig was wordt de minister van Landbouw genoemd.

Algemene Inspectiedienst van het ministerie van LNV (AID)

Deze dienst is in algemene zin verantwoordelijk voor de controle op de uitvoering van vele ministeriële regelingen op allerlei beleidsterreinen. De bedoeling is om in een apart contextrapport aandacht te besteden aan taken als controle. In dit rapport wordt de AID dan ook slechts sporadisch opgevoerd.

Dienst Uitvoering Regelingen (DUR) (geen handelingen)

Deze dienst was vanaf 1995 de opvolger van de directie Uitvoering Regelingen, toen een fusie was voltooid van veertien verschillende onderdelen van het ministerie, waarmee werd beoogd een duidelijke beheerseenheid voor de uitvoering van het LNV-beleid te creëren.. DUR nam onder andere de uitvoeringsregelingen over van het provinciale apparaat Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie (LNO). De feitelijke uitvoering van regelingen vond plaats op de vijf regionale vestigingen; in Den Haag zetelde de centrale eenheid, waarbij de staf en ondersteuningstaken waren ondergebracht.

DUR zorgde voor de uitvoering van tientallen verschillende nationale en Europese regelingen op het landelijk gebied, zowel stimuleringsregelingen (subsidies) als beperkende maatregelen (vergunningen). Bijvoorbeeld: subsidies voor innovatieve ontwikkelingen in de land- en tuinbouw, alsmede O&S-fondsregelingen.

Bij regeling van 20 december 1995 (Stcrt. 1995, 250) werd de tenaamstelling van de verzelfstandigde uitvoerende dienst *DUR* vervangen door de de voor de Dienst Landelijke service bij regelingen te voeren naam *LASER* (per 1 januari 1996).

LASER - Dienst Landelijke Service bij Regelingen / Agentschap LASER (*geen handelingen*)

LASER is sinds 1996 de uitvoeringsdienst van het ministerie van LNV, als opvolger van de Dienst Uitvoering Regelingen (*DUR*). Per 1 januari 1999 is LASER een agentschap.

LASER voert meer dan honderd nationale en internationale regelingen uit op het gebied van de primaire landbouw, de visserij, de verwerkende industrie, de bosbouw, de recreatie en natuur- en landschapsbeheer. De beleidsdirecties van LNV zijn de grootste opdrachtgevers van LASER. Het O&S-fonds heeft beslissingsbevoegdheid gemandateerd aan LASER.

Het werk van LASER betreft merendeels financiële regelingen, zoals heffingen, subsidies en inkomensondersteunende regelingen. Verder zijn er regulerende regelingen, zoals heffingen en vergunningen. Het agentschap is erkend Europees betaalorgaan, waarmee controle op en een juiste afwikkeling van betaling van gemeenschapsgelden worden gegarandeerd.

Operationeel Team en Crisisstaf (crisisbeheersing) (*handelingen geplaatst onder actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*)

In het proces van crisisbeheersing voor de voedselvoorziening stelt de SG bij het overgaan op de aandachtsfase een Operationeel Team in. Dit team, onder leiding van de directeur I&H, bestaat uit directeurs en/of medewerkers van een groot aantal directies. Het heeft tot taak het verrichten van werkzaamheden ter bewaking en verbetering van de voedselvoorziening in de verschillende fases van crisisbeheersing.

Wanneer in de aandachtsfase de situatie blijft verslechteren, dan breekt de crisisfase aan. De SG stelt in dat geval een Crisisstaf in. Alle (management)informatie aan deze staf verloopt via het Operationeel Team.

Provinciaal Apparaat Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie (LNO, 1987-1995) (*geen handelingen*)

In verschillende regelingen speelde de directeur LNO een niet onbelangrijke rol (bijv. het beslissen over de toekenning van dierlijke EG-premies). Taak van dit provinciale apparaat was het op provinciaal niveau behartigen van de belangen op het gebied van agrarische productie, verwerking en afzet, openluchtrecreatie, natuur- en landschapsbehoud, bos- en landschapsbouw, faunabeheer, beheer van landbouwgronden en kwaliteitszorg. Taken van LNO werden in 1995 overgenomen door de Dienst Uitvoering Regelingen (*DUR*), die zelf weer werd opgevolgd door LASER.

Provinciale Voedselcommissarissen (PVC's)

Al in de Tweede Wereldoorlog waren er Provinciale Voedselcommissarissen (PVC's). Aan hen konden bevoegdheden van een SG, DG of andere functionarissen op het gebied van de voedselvoorziening worden gemandateerd.

Met de inwerkingtreding van de Noodwet voedselvoorziening in 1963 werden de PVC's aangewezen tot het houden van toezicht op dan wel het uitvoeren van regelingen betreffende de (nood)voedselvoorziening voor het hun aangewezen gebied.

De PVC's maken onderdeel uit van de departementale organisatie. De functie van PVC is ook een dubbelfunctie. Zo zijn de directeuren van de provinciale beleidsdirecties op een gegeven (anno 2002) moment PVC, terwijl LASER als plaatsvervangend PVC fungeert.

De PVC's worden enkele malen wel expliciet als actor opgevoerd, ondanks dat formeel de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de actor is/was.

3.2 Actoren die vallen onder de archiefzorg van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Aan- en Verkoopbureaus

Op grond van artikel 14 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 konden aan (hoofd)bedrijfschappen-oude stijl aparte lichamen worden verbonden die bevoegdheden hadden op het gebied van de aankoop, verkoop en opslag van onder de desbetreffende organisatie vallende voedselvoorzieningsproducten en de bewerking en verwerking daarvan. De functie van de bureaus verviel in 1957, toen ook het nieuwe VIB in het leven was geroepen (zie hieronder).

Centrale Commissie voor de Voedselvoorziening

Deze Commissie, ingesteld bij de Landbouw-Crisiswet 1933, had tot taak het adviseren van de minister van Landbouw inzake uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933. Artikel 12 van het Voedselvoorzieningsbesluit breidde de bevoegdheid uit tot advisering over dit besluit. Tijdens de oorlog werd het werk van de commissie overgenomen door de Raad voor de Voedselvoorziening, maar de commissie werd toen nog niet formeel opgeheven; dat gebeurde in 1957, bij intrekking van de Landbouw-Crisiswet 1933.

College van Overleg voor de Voedselvoorziening

In de Tweede Wereldoorlog werd het College voor de Voedselvoorziening officieel vervangen door de Raad voor de Voedselvoorziening, maar onofficieel stelde de DG voor de Voedselvoorziening een College van overleg voor de voedselvoorziening in, die vooraf met de DG overlegde over voedselvoorzieningsaangelegenheden.

College voor de Voedselvoorziening; College van Overleg voor de Voedselvoorziening en de Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden

Dit college verrichtte zijn taak ('de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening van advies te dienen bij de uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933, het Voedselvoorzieningsbesluit en het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, alsmede van andere wetten en besluiten, voor zover deze op de voedselvoorziening betrekking hebben') officieel van 1940 tot 1957.

College van Regeringscommissarissen voor de Voedselvoorziening

Zie bij Regeringscommissarissen voor de Voedselvoorziening.

Commissie beoordeling besteding toeslag kleine zandbedrijven (plaatselijk/provinciaal)

Niet-officiële benaming van de commissies die een rol hadden te spelen in de uitvoering van de Beschikking Kleine Zandbedrijven 1948. De neerslag van het werk van deze commissies is waarschijnlijk te vinden bij de Provinciale Voedselcommissaris, die was belast met de uitvoering en coördinatie van de beschikking.

Commissie van beheer VIB

De Commissie van beheer VIB (Voedselvoorziening Importbureau) (Stcrt. 1966, 119) had tot taak de uitvoering van interventiewerkzaamheden te coördineren. Verder adviseerde de commissie de minister over de ontwerp-begrotingen van het VIB, het verslag van de directeur, de organisatorische inrichting en de interne structuur van het bureau. Tijdvak: 1966-1998.

Commissie van Bijstand VIB (geen handelingen)

Verscheidene Commissies van Bijstand VIB (Voedselvoorziening Importbureau) hadden tot taak het adviseren van de directie VIB ten aanzien van de inkoop en verkoop van landbouwproducten. De commissies werden ingesteld in 1958 en verdwenen met de opheffing van het VIB in 1998.

Commissies van Bijstand (voor de Bodemproductie)

De Commissies van Bijstand hebben de bevoegdheid de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie en de Productiecommissarissen al dan niet gevraagd van advies te dienen over aangelegenheden die voorliggen. Instelling: 1939.

Commissie vereenvoudiging voedselvoorzieningsmaatregelen

Vlak na de Tweede Wereldoorlog adviseerde deze commissie de minister van Landbouw over vereenvoudiging van de wet- en regelgeving op het gebied van de voedselvoorziening. In 1950 werd voor het laatst melding gemaakt van deze commissie.

Commissie voor de Bodemproductie

De Commissie voor de Bodemproductie is belast met het adviseren van de minister van Landbouw inzake de uitvoering van de Bodemproductiewet 1939 en daaruit voortvloeiende zaken. Instelling: Bodemproductiewet 1939, art. 6.

Coördinatieraden voor de voedselvoorziening

Het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 voorzag in de instelling van Coördinatieraden voor de voedselvoorziening. Er kwamen er vijf: akkerbouw, veehouderij, tuinbouw, visserij, grondstoffen en hulpmiddelen voor de voedselvoorziening. Periode: 1941-1957.

Directeur Staatsbosbeheer

In 1950 gingen de taken van de Productiecommissaris de Bosbouw en Houtteelt naar de directeur Staatsbosbeheer (Overgangswet Bodemproductie 1950, Stb. 1950, K 413). Vanaf 1998 geldt een eigen selectielijst van Staatsbosbeheer, vastgesteld bij Stcrt. 2000, 219, op basis van RIO 79.

Hoofdambtenaren en ambtenaren voor de tuchtrechtspraak

In het kader van de tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening moesten (hoofd)ambtenaren voor de tuchtrechtspraak tuchtrechtzaken voorbereiden en voeren. Daarnaast waren zij met de uitvoering van tuchtrechtelijke uitspraken belast. Periode: 1942-1952.

Landelijke adviescommissie inzake de superheffing (geen handelingen)

De Landelijke adviescommissie inzake de superheffing werd in 1984 door de minister van Landbouw ingesteld. De taak van de commissie was het adviseren van de minister inzake het toewijzen (en bezwaarschriften op de toewijzing) van melkquota in bepaalde bijzondere situaties. Periode: 1984-1985. De minister benoemde twee leden en de voorzitter. Het Landbouwschap benoemde eveneens twee leden, terwijl het Productschap Zuivel een waarnemer aanstelde. Het secretariaat was in handen van het Ministerie van LNV.

Plancommissie voor de Dienst van de Provinciale Voedselcommissarissen

Van 1954 tot 1964 adviseerde deze commissie de minister van Landbouw over het jaarplan van de dienst van de Provinciale Voedselcommissarissen en de organisatie van die dienst.

Productiecommissarissen

De Organisatiebeschikking Bodemproductie regelt de uitvoerende taken van de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie en van de Productiecommissarissen. Er zijn Productiecommissarissen voor verschillende sectoren: voor de akker- en weidebouw voor elke provincie één, voor de tuinbouw en ooftteelt één, voor de ontginningsgronden één, voor de bosbouw en houtteelt één en - sinds 1946, Stcrt. 1946, 74 - voor de veeteelt één. Zij laten zich bijstaan door Commissies van Bijstand. De Productiecommissarissen zijn onder andere verantwoordelijk voor het geven van nadere voorschriften en voor het verlenen van vergunningen. In 1950 gingen de taken van de Productiecommissaris voor de Veeteelt naar de directeur van het Veeteeltwezen (directie Landbouw) en die van de Productiecommissaris voor de Bosbouw en Houtteelt naar de directeur Staatsbosbeheer (Overgangswet Bodemproductie 1950, Stb. 1950, K 413).

Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB

Van 1952 tot 1958 had deze raad tot taak het adviseren van de minister van Landbouw betreffende de wijze waarop de Stichting VIB haar werkzaamheden had te verrichten (Beschikking betreffende samenstelling, taak en bevoegdheid van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB).

Raad van toezicht voor een Aan- en Verkoopbureau

Aan de Aan- en Verkoopbureaus (1941-1957) werden raden van toezicht toegevoegd, die de minister van Landbouw al dan niet gevraagd konden voorzien van adviezen over de wijze waarop een Aan- en Verkoopbureau zijn taak verrichtte of behoorde te verrichten.

Raad voor de Voedselvoorziening

Artikel 15 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 voorzorg in de instelling van een Raad voor de Voedselvoorziening. De raad kwam in de plaats van het College voor de Voedselvoorziening en moest de minister met adviezen bijstaan bij de uitvoering van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en van andere wettelijke regelingen op het gebied van de voedselvoorziening. In 1957 werd de Raad opgeheven.

Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij

De Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij was op grond van het Landbouwinleveringsbesluit 1940 (vervallen in 1953) bevoegd tot het aanwijzen van de in te leveren crisisproducten en het geven van nadere voorschriften inzake de inlevering daarvan.

Regeringscommissaris voor de Bodemproductie

In het kader van de noodwetgeving die is gerelateerd aan de voedselvoorziening, stelde de Regeringscommissaris tot 1950 nadere regels vast betreffende de landbouwproductie in relatie tot de bodembestemming, dit op basis van onder ander het Bodemproductiebesluit (art. 3). Vanaf 1950 hebben de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Directeur van Staatsbosbeheer deze taak op zich genomen.

Regeringscommissarissen voor de Voedselvoorziening

Van 1934 tot 1940 hadden deze bij de Landbouw-Crisiswet 1933 ingestelde regeringscommissarissen, al dan niet in collegeverband, de taak om de minister van Landbouw te adviseren inzake de uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933.

Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening

Op grond van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, van kracht tot 1957, had het Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening de taak om geschillen tussen een organisatie voor de voedselvoorziening en een of meer ondernemers te beslechten. Het gerecht verviel feitelijk bij de inwerkingtreding van de Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie in 1954.

Sectorspecifieke commissies garantijsbeleid

Om zich te kunnen laten adviseren op het gebied van het garantijsbeleid, stelde de minister van Landbouw sectorspecifieke commissies in, zoals de Commissie Voedergranen 1958 en de Commissie Zuivelproblematiek 1960. Deze commissie hebben tot 1962 gefunctioneerd.

Stichting VIB

De minister van Landbouw richtte in 1945 de Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) op. Deze had tot taak 'producten behorende tot de voedings-sector van mensch en dier, levend vee en paarden en verder landbouwmachines, landbouwwerktuigen en kunstmest in het buitenland aankopen, importeerden, opslaan en verkopen in het binnenland'. In 1958 ging de stichting over op in het Voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau.

Voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau (VIB)

Het Voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau zette de Stichting Voedselvoorziening Importbureau voort in 1958. In 1966 werd het aangewezen als instantie met interventiebevoegdheden met betrekking tot het Europees agrarisch markt- en prijsbeleid. In 1998 ging het VIB op in LASER, waardoor de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zelf actor werd op het gebied van de interventie.

3.3 Overige (overheids)actoren

Algemene Rekenkamer

Afgezien van algemene controlerende taken, waarop in dit rapport niet wordt ingegaan, is de Algemene Rekenkamer tot circa 1999 belast geweest met de controle op de inkomsten en uitgaven van het Landbouw-Crisisfonds en het Landbouw-Egalisatiefonds.

Bedrijfschappen

De bedrijfschappen die zijn voortgekomen uit de Wet op de Bedrijfsorganisatie, verrichten in algemene zin adviserende en verordenende handelingen, zoals geformuleerd in de Landbouwwet. Ze spelen verder geen belangrijke rol op het gebied van het agrarisch markt- en prijsbeleid. Hun handelingen worden in dit RIO wel vermeld maar niet wettelijk vastgesteld.

Bedrijfschappen-oude stijl

Organen die onderdeel uitmaakten van de voedselvoorzieningsorganisatie, zoals die was opgezet op basis van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941. Hierin werden de bestaande crisisorganisaties omgevormd tot een uitgebreid geheel aan organisaties met adviserende, uitvoerende en besturende/verordenende bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening. Ook in het kader van de tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening was deze instanties een rol toebedeeld.

De benaming *bedrijfschappen-oude stijl* is gekozen om verwarring met de latere, op de Wet op de Bedrijfsorganisatie (1950) gebaseerde bedrijfschappen te voorkomen.

Wanneer als actor *bedrijfschappen-oude stijl* wordt opgevoerd, kunnen daaronder zowel bedrijfschappen-oude stijl zelf als de hoofdbedrijfschappen-oude stijl vallen. Alleen wanneer een bevoegdheid expliciet is toegekend aan hoofdbedrijfschappen-oude stijl, zullen deze als actor worden genoemd. De handelingen van de (hoofd)bedrijfschappen-oude stijl worden in dit RIO wel vermeld maar niet wettelijk vastgesteld.

Centraal Bureau Slachtveediensten

Met ingang van 1988 werd de indeling in kwaliteitsklassen voor wat betreft geslachte varkens en geslachte runderen toegewezen aan de, voor dat doel door het Produktschap voor Vee en Vlees (PVV) opgerichte Besloten Vennootschap Centraal Bureau Slachtveediensten (Beschikking classificatiewerkzaamheden bij interventie, Stcrt. 1988, 69). De bewaking van de kwaliteit van het classificatiewerk werd toevertrouwd aan een Commissie kwaliteitsbewaking classificatie (Stcrt. 1988, 69).

Centraal College voor de Tuchtrechtspraak

Als beroepsinstantie voor de tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening deed het Centraal College voor de Tuchtrechtspraak uitspraak over eerdere, door tuchtrechters gegeven beslissingen. Dit gebeurde op basis van het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, in de periode 1942-1952.

Classificatiecommissies

In het kader van het nationale garantieprijsbeleid waren vanaf 1952 sectorgebonden classificatiecommissies belast met de indeling van producten in kwaliteitsklassen. Deze commissies kwamen voort uit productschapsverordeningen.

Commissie kwaliteitsbewaking classificatie

Deze commissie (instelling: Stcrt. 1988, 69) is vanaf 1988 belast met de bewaking van de kwaliteit van het classificatiewerk van het Centraal Bureau Slachtveediensten.

Commissie van Bijstand (van voedselvoorzieningsorganisaties)

Commissies van Bijstand werden aan bedrijfschappen-oude stijl toegevoegd om de voedselvoorzieningsorganisaties te adviseren (1941-1957).

Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad kent een Beraadsgroep Voeding. Het secretariaat van de Gezondheidsraad wordt door LNV/VWS gefinancierd en geeft adviezen over gezondheid en voeding. Daar waar de Beraadsgroep als actor is opgevoerd, betreft het alleen de advisering in het kader van de voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden. Voor het overige wordt verwezen naar het beleidsterrein *Landbouwkwaliteit en voeding*.

Landbouw-Economisch Instituut (LEI)

Tot 1999 maakt het LEI deel uit van Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) van het Ministerie van LNV. DLO is in 1999 een ZBO geworden. Het heeft zijn hoofdvestiging in Den Haag. Het is in Nederland het toonaangevende instituut voor economisch onderzoek op het gebied van land- en tuinbouw en visserij, het beheer van het landelijk gebied, de agribusiness en de productie en consumptie van voedingsmiddelen. De toenemende integratie van landbouw en agribusiness met de maatschappelijke omgeving is een belangrijk uitgangspunt voor het onderzoek van het LEI, nationaal en internationaal. Tegen die achtergrond ondersteunt het onderzoek de keuzes die overheden en bedrijven moeten maken op het gebied van concurrentie, besturing van productieketens, ruimtelijke ordening, milieuzorg, natuurlijke hulpbronnen, het Europese landbouwbeleid en het mondiale handelsverkeer. Het LEI verricht veel wettelijke en dienstverlenende taken voor het Ministerie van LNV. Het wordt in dit rapport opgevoerd in het kader van het in de jaren '50 en '60 gevoerde garantieprijsbeleid. Het LEI stelde kostprijsberekeningen op, waarop de overheid vervolgens de garantieprijzen (en daaraan gerelateerde prijzen) baseerde.

Landbouwschap

Als opvolger van de particuliere actor Stichting voor de Landbouw, werd het Landbouwschap (het Bedrijfschap voor de Landbouw), in 1954, een orgaan met publiekrechtelijke bevoegdheden gebaseerd op de Wet op de bedrijfsorganisatie uit 1950. Wettelijke grondslag: Stb. 1954, 54. Het had tot taak: het zorgen voor een goed en rendabel werk- en leefklimaat voor alle ondernemers en werknemers in de agrarische sector.

Als vertegenwoordiger van de agrariërs speelde het Landbouwschap in algemene zin een belangrijke rol bij de beleidsvorming. 'Gehoord het Landbouwschap' is dan ook een zinsnede die in de aanhef van vele regelingen is te vinden. (De adviezen zijn ook terug te vinden in de departementale dossiers van totstandkoming van regelgeving. De neerslag van deze adviseringshandeling wordt echter voor de oorspronkelijke actor wel bewaard..)

Naast de advisering kreeg het Landbouwschap op het gebied van de voedselvoorziening en het agrarisch markt- en prijsbeleid soms ook een uitvoerende taak toebedeeld, zoals bij de uitvoering van toeslagbeschikkingen uit de jaren '60.

Het Landbouwschap werd in 1997 feitelijk opgeheven. Aanleiding hiervoor was dat er binnen het schap geen overeenstemming kon worden bereikt over een CAO Tuinbouw, waardoor de basis voor (verdere) samenwerking verviel. De opheffing kreeg op 1 juli 2001 formeel zijn beslag (Stbl. 2001, 92). Een deel van de taken werd overgenomen door de productschappen (HPA (dat al in de jaren '80 taken op het gebied van suiker, vlas en hennep had overgenomen van het Landbouwschap), PT, PVE, PVV en PZ). De belangenbehartiging werd overgeheveld naar LTO-Nederland.

Minister-President, Minister van Algemene Zaken

Als het gaat om de inwerkingstelling van noodwetten in buitengewone omstandigheden, dan is de Minister-President, handelend als Minister van Algemene Zaken, degene die voorstellen doet voor een KB dat relevante artikelen van noodwetgeving van kracht doet worden. Dit was al het geval in 1963, waarna de centrale rol van de Minister-President alleen maar is versterkt.

Minister van Defensie

Op het terrein van de voedselvoorziening kan de minister van Defensie manschappen inzetten voor hulp bij het oogsten van landbouwproducten.

Minister van Economische Zaken

De minister van Economische Zaken, die voor de oorlog enige tijd de landbouwportefeuille beheerde, speelt een grote rol in de distributie- en andere noodwetgeving, waarin hij de centrale minister is. Voor landbouwgoederen is de minister van Landbouw bevoegd.

Verder is zijn instemming vereist bij op agrarisch markt- en prijsbeleid gerichte maatregelen van de minister van Landbouw, wanneer deze bindende regels of een concurrentiebeperking inhouden voor industriële of handelsondernemingen.

Minister van Financiën

In het kader van de voedselvoorziening speelde de minister van Financiën een zijdelingse rol, zoals bij de benoeming van leden van de Centrale Commissie voor de Voedselvoorziening en het opstellen van regels, in het kader van de Landbouw-Crisiswet 1933, ten aanzien van de invoer van crisisproducten.

Voor wat betreft de financiële kaders van het agrarisch markt- en prijsbeleid was de minister van Financiën vooral een centrale actor als het ging om regelgeving en controle ter zake van het Landbouw-Crisisfonds en het Landbouw-Egalisatiefonds.

Minister van Justitie

Het vaststellen van regelgeving betreffende tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening was een van de aan de voedselvoorziening gerelateerde handelingen van de minister van Justitie (1942-1952).

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Ten aanzien van de bedrijfschappen-oude stijl was de minister van Sociale Zaken onder meer belast met de vaststelling van een arbeidsreglement voor voedselvoorzieningsorganisaties. De huidige productschappen hebben met deze actor te maken als algemeen coördinerende minister. Bij de totstandkoming van de bevoegdheid van productschappen om prijzen voor landbouwproducten vast te stellen, is de minister van Sociale Zaken nog altijd betrokken.

(Stichting) Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)

Het O&S-fonds werd in 1963 (overigens zonder wettelijke grondslag) opgericht en heeft tot doel de ontwikkeling en sanering van de landbouw te bevorderen. In het bestuur hebben ambtenaren zitting; de voorzitter is de DG Landbouw.

Het O&S-fonds is een stichting die in het kader van het structuurbeleid een aantal (met name ook uit Europese regelgeving - zoals de sociaal-structurele richtlijnen uit 1972 - voortvloeiende) overheidsmaatregelen verder uitwerkt. Zij maakt gebruik van de organen van het ministerie van LNV voor het realiseren van haar doelen.

Ook voor wat betreft het agrarisch markt- en prijsbeleid heeft het O&S-fonds een aantal regelingen uitgevoerd. In de jaren '70 betrof het met name Europese rooipremieregelingen en EEG-premieregelingen voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie en voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten, terwijl het vanaf eind jaren '80 vooral ging om de opkoop van heffingvrije hoeveelheden melk in het kader van de Beschikking superheffing 1988.

De organisatorische kant van het O&S-fonds is in het contextrapport betreffende het beleidsterrein *Landbouwstructuurbeleid* breed uitgewerkt.

Evenals het geval was voor de uitvoering van vele landbouwstructurele regelingen, is ook de uitvoering van de door het fonds in het leven geroepen regelingen op het terrein van het markt- en prijsbeleid in 1997 gemandateerd aan LASER (Stcrt. 1997, 12).

Productschappen

De productschappen spelen een grote rol als het gaat om het agrarisch markt- en prijsbeleid.

In de eerste plaats zijn zij betrokken bij de beleidsvorming. 'Gehoord het [productschapsnaam]' is dan ook een zinsnede die in de aanhef van vele regelingen is te vinden. (De adviezen zijn ook terug te vinden in de departementale dossiers van totstandkoming van regelgeving. De neerslag van deze adviseringshandeling wordt echter voor de oorspronkelijke actor wel bewaard.) Ook gaan productschapsvertegenwoordigers (als onbezoldigd ambtenaar) vaak met de vertegenwoordigers van het landbouwministerie mee naar Brussel om mee te praten over de totstandkoming van de Europese regelingen die voor hen van belang zijn.

Krachtens overdrachtsbeschikkingen van eind jaren '50 en '60 (en wijzigingen en opvolgers daarvan) zijn zij 'geroepen tot medebewind' en voeren op grond daarvan een groot nationaal deel uit van de Europese marktordeningen. Met name op het gebied van invoerheffingen en exportrestituties verrichten zij die taken, maar ook als het gaat om bijvoorbeeld verwerking van interventieproducten. In dit kader hebben de productschappen een verordenende bevoegdheid. De volgende (hoofd)productschappen spelen een hoofdrol: HPA, PT, PVV, PZ.

Overigens kunnen en konden de productschappen ook worden ingeschakeld voor de uitvoering van andere regelingen dan enkel die welke uit het GLB voortvloeien.

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende productschappen zoals die thans (eind 2002) bestaan (structuur, instelling (van taakvoorgangers), benaming). Deze hebben niet allemaal en evenmin alle in dezelfde mate expliciete taken als het gaat om het agrarisch markt- en prijsbeleid (gehad).

Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA, vroeger: Hoofdproduktschap voor Akkerbouwprodukten - Stb. 1954, 451)

Onder het HPA vallen:

- Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten (PGZP, Stb. 1954, 451);
- Productschap Diervoeder (PDV), rechtsvoorganger: Produktschap voor Veevoeder (VVR);
- Productschap Wijn (PW), sinds 1993.

Onder het HPA of onderliggend productschap vielen ook of zijn komen te vallen:

- Produktschap voor Aardappelen (AA) (1956-1997; per 1 oktober 1997 is het AA vervangen door de Commissie Aardappelen van het HPA);
- Productschap voor Landbouwzaaiaden (LZZ) (1956-1993; in 1993 is LZZ opgegaan in GZP).

Productschap Margarine, Vetten en Oliën (PMVO) (Stb. 1954, 44)

Produktschap voor Pluimvee en Eieren (PPE) (Stb. 1955, 187)

Sinds 1993 heeft het PPE een Gezamenlijk Secretariaat met het PVV: de Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVVE), dat dus enkel als secretariaat een eenheid is. De beide productschappen zijn blijven bestaan als zelfstandige organisaties met een eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Productschap Tuinbouw (PT) (Stb. 1996, 250)

Het PT is in 1997 voortgekomen uit:

- Produktschap voor Groenten en Fruit (PGF, Stb. 1954, 446);
- Produktschap voor Siergewassen (PVS, Stb. 1954, 447).

Het Produktschap voor Tuinbouwzaden (Stb. 1954, 448) werd in 1968 opgeheven (Stb. 1968, 184).

Het Productschap Tuinbouw heeft een eigen selectielijst laten opstellen. Deze is nog niet vastgesteld. Desalniettemin zijn de handelingen van het PT uit deze selectielijst verwijderd.

Productschap Vee en Vlees (PVV) (Stb. 1954, 445)

Sinds 1993 heeft het PVV een Gezamenlijk Secretariaat met het PPE: de Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVVE), dat dus enkel als secretariaat een eenheid is. De beide productschappen zijn blijven bestaan als zelfstandige organisaties met een eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Productschap Zuivel (PZ) (Stb. 1956, 93)

Productschap Dranken (PD)

Het Productschap Dranken is op 1 juli 2002 ingesteld als opvolger van het Productschap voor Bier, het Bedrijfschap Frisdranken en Waters, het Productschap Gedistilleerde Dranken en het Bedrijfschap Slijters. Voor deze sectoren zijn binnen het nieuwe schap aparte commissies ingesteld.

- Produktschap voor Bier (Stb. 1954, 530);
- Produktschap voor Gedistilleerde Dranken (Stb. 1954, 450).

In de vissector werd verder nog het Produktschap voor Vis en Visprodukten (Stb. 1956, 332) ingesteld, momenteel opererend onder de naam *Productschap Vis*.

Wanneer als actor *productschappen* worden genoemd, is om praktische redenen in het algemeen niet nader ingegaan om welke productschappen het precies gaat als er verscheidene productschappen die handelingen verrichten of hebben verricht. De context biedt handvatten. Wanneer als actor *productschappen* wordt opgevoerd, kunnen daaronder zowel productschappen als hoofdproductschappen vallen. Alleen wanneer een bevoegdheid expliciet alleen is toegekend aan hoofdproductschappen, zullen deze als actor worden genoemd. Evenmin wordt het vanzelfsprekende feit niet gespecificeerd dat het bij die handelingen gaat om bevoegdheden van het bestuur van een bedrijfslichaam. Wel vermeldt de opmerking soms de gevallen waarin een bevoegdheid uitdrukkelijk is toegekend aan de voorzitter.

Sommige productschappen, waaronder het HPA, hebben op de eigen taak en organisatie gerichte rapporten institutioneel onderzoek. Op basis daarvan zijn eigen selectielijsten gemaakt. Zie ook 1.4 (Afbakening)

Rijksbelastingdienst (douane)

De rijksbelastingdienst (douane) is vanaf 1968 betrokken bij de uitvoering van het in- en uitvoerbeleid van landbouwgoederen. Zij heeft onder meer een taak bij de invoercontroles, bij de verificatie van aangiften en documenten en bij de heffing en invordering van landbouwheffingen.

In veel gevallen kan het bedrijfsleven kiezen of het de vereiste zekerheden (waarborgen) stelt en de verschuldigde heffingen voldoet bij het productschap of bij de Belastingdienst (douane).

Met betrekking tot de landbouwgoederen, waar naast landbouwheffingen ook invoerrechten op rusten, is de rijksbelastingdienst (douane) belast met uitvoering van het actief veredelingsverkeer

Stichting voor de Landbouw (particuliere actor)

Al in de jaren '30 begon de agrarische beroepsbevolking zich te organiseren. Na de Tweede Wereldoorlog werd dit overleg ingebed in een stichting, de Stichting voor de Landbouw. De stichting stelde zichzelf tot doel om zo snel mogelijk te komen tot een orgaan met publiekrechtelijke bevoegdheden dat zelfstandig de belangen van de land- en tuinbouw zou gaan behartigen. In 1950 werd de wettelijke basis voor een dergelijk orgaan gelegd door het tot stand komen van de Wet op de bedrijfsorganisatie. Vier jaar later, op 23 februari 1954, bereikte de Stichting voor de Landbouw eindelijk haar doel en werd het Landbouwschap een feit.

De stichting wordt in dit rapport alleen opgevoerd in het kader van de Beschikking Toeslag Kleine Zandgronden 1948, waarvoor zij beoordelingscommissies in het leven moest roepen.

Stichting voor de Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM): STULM 1963 en STULM 1974

Er zijn twee STULM-organisaties (geweest): STULM 1963 en STULM 1974. Beide speelden niet alleen op het gebied van het landbouwstructuurbeleid een rol, maar ook in een aantal ministeriële regelingen op het gebied van het agrarisch markt- en prijsbeleid (bijv. de toekenning van zoogkoeienpremies, tot 1989). In algemene zin was de STULM betrokken bij de uitvoering van landbouwmaatregelen op agrarisch gebied, getroffen door de landbouwminister of door een PBO en vastgelegd in overeenkomsten. Ook behulpzaamheid bij de voorbereiding van zulke maatregelen was een taak van de STULM.

De organisatieaspecten van STULM 1963 en STULM 1974 worden uitgebreid belicht in hoofdstuk 6.2.

Suikerbegeleidingscommissie

De Suikerbegeleidingscommissie werd in 1982 opgericht door de minister van Landbouw met als doel het betrokken bedrijfsleven bij de uitvoering van de marktordening voor suiker te betrekken. De taak van de commissie is het informeren van de minister over de mening van het betrokken bedrijfsleven over het

ationale en internationale beleid op het gebied van suiker, isoglucose en inuline. Een tweede taak van de commissie is het adviseren van Hoofdproductschap Akkerbouw. De commissie bestaat uit vertegenwoordigers van het betrokken bedrijfsleven, van arbeidersorganisaties en van de minister zelf. Het secretariaat wordt gevoerd door het Hoofdproductschap Akkerbouwproducten.

Telersverenigingen

Binnen de sector groenten en fruit is een belangrijke taak weggelegd voor de telersverenigingen. Met name op interventiegebied vormen zij georganiseerde verbanden die groepen telers vertegenwoordigen. Als schakel tussen rijksoverheid en telers keren zij bijvoorbeeld interventievergoedingen uit aan de individuele leden.

Tuchtrechters voor de voedselvoorziening

Tuchtrechters voor de voedselvoorziening hadden op grond van het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening van 1942 tot 1952 de taak om te beslissen in tuchtrechtzaken op het gebied van de voedselvoorziening.

Voedingscentrum

Het Voedingscentrum (Den Haag) ontstond juridisch per 1 januari 1998 uit een fusie van het Landelijk Informatiecentrum Voedselovergevoeligheid, de Stichting Voeding Nederland, de Stuurgroep Goede Voeding en het Voorlichtingsbureau voor de Voeding. In het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding toetst het centrum de door productschappen aangeleverde gegevens aan de vastgestelde signaleringsgrens, bij overschrijding waarvan de crisisorganisatie (verder) in werking treedt.

Voedingsraad

De Voedingsraad is bij wet ingesteld (Wet op de Voedingsraad, Stb. 1952, 350), als opvolger van de Commissie Voeding uit de Gezondheidsraad, en adviseerde de ministers van VWS en Landbouw over alle onderwerpen die verband houden met de voeding en de voedselvoorziening. De Voedingsraad is opgeheven in 1996 onder invloed van de Aanpassingswet herziening adviesstelsel, de zogenoemde *Woestijnwet* (betreffende het tegengaan van wildgroei van adviesorganen en het scheiden van uitvoerings-, advies- en overlegtaken - Stb. 1997, 63). De taken zijn overgenomen door een onafhankelijk orgaan, namelijk de Beraadsgroep Voeding, onderdeel van de Gezondheidsraad. In dit rapport is de raad opgevoerd als actor in het kader van de voedseldistributie.

4. Algemene handelingen

Onder *algemene handelingen* wordt verstaan handelingen die hun grondslag hebben in algemene wet- en regelgeving. De algemene handelingen omvatten ook handelingen die niet zijn toe te delen aan een enkel specifiek deelbeleidsterrein/onderwerp.

In een aantal gevallen kan een algemene handeling worden gezien als 'vangnethandeling': de algemene handeling geldt dan alleen voorzover die niet al elders in het document in specifiekere vorm voorkomt (beleids-, wet- en regelgevingshandelingen, handelingen betreffende advisering, enz.).

4.1 Nationaal

Beleidsontwikkeling en -evaluatie

(1.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden, vaststellen en evalueren van het beleid betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(2.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het leveren van bijdragen aan de totstandkoming van het nationale beleid van andere ministers, voorzover dit (mede) betrekking heeft op (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Opmerking Met name beleidsmatig overleg met de minister van EZ.

Wetgeving

(3.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Opmerking Het gaat hierbij om wet- en regelgeving die niet valt onder specifieke handelingen als geformuleerd in volgende hoofdstukken.

Advisering

(4.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van commissies voor advisering over het beleid, de uitvoering daarvan en wet- en regelgeving ten aanzien van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Opmerking Deze handeling betreft de commissies die niet reeds in andere handelingen zijn benoemd.

(5.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van leden van adviescommissies ten aanzien van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Opmerking Deze handeling gaat ook over plaatsvervangende leden, secretaris en adjunct-secretaris.

(6.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het deelnemen aan advies- en overlegcommissies op een (deel)gebied van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid waarvan het voorzitterschap en/of secretariaat bij het ministerie berust
Periode 1945-

(7.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het deelnemen aan advies- en overlegcommissies op het gebied van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid waarvan het voorzitterschap en/of secretariaat niet bij het ministerie berust
Periode 1945-

(8.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het deelnemen aan (het bestuur van) niet als overheidsorgaan aan te merken instellingen op een deelgebied van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(9.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van subsidies aan instellingen die een adviserende of uitvoerende taak hebben op het terrein of een deelterrein van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(10.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van vergoedingen aan commissies die een adviserende of uitvoerende taak hebben op het terrein of een deelterrein van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

Verantwoording van beleid

(11.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van overleg met en informeren van (leden van) de Staten-Generaal over (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(12.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van leden of commissies uit de kamers der Staten-Generaal ter zake van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(13.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verstrekken van inlichtingen aan (de Commissie van de Verzoekschriften van) de Staten-Generaal naar aanleiding van klachten van burgers betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(14.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleid betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(15.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het behandelen van bezwaarschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het beleidsterrein
Periode 1945-

(16.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voeren van verweer in beroepschriftenprocedures voor administratiefrechtelijke organen
Periode 1945-
Opmerking Te denken valt met name aan het CBB en de Raad van State.

(17.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voeren van verweer in strafrechtelijke of civielrechtelijke procedures ter zake van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

Informatieverstrekking

(18.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van belanghebbenden over beleidsontwikkelingen, regelgeving, subsidiemogelijkheden en overheidsfaciliteiten betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Bron Begrotingen
Opmerking -Het betreft hier informatie over zowel nationale als internationale (m.n. EU) regelgeving e.d.
-Wanneer de internationale (EU-)regelingen niet erg complex zijn, komt er geen afzonderlijke nationale regelgeving en volstaat het ministerie met het opstellen van folders.

(19.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

Onderzoek

(20.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van opdrachten en van de resultaten van interne (wetenschappelijke) studies met het oog op de beleidsontwikkeling betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(21.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het (mede) voorbereiden en begeleiden van externe (wetenschappelijke) studies betreffende (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(22.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van subsidies voor onderzoeksprojecten op het terrein of een deelterrein van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

(23.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verzamelen en bewerken van gegevens ten behoeve van beleidsvoorbereiding of -evaluatie, dan wel ten behoeve van intern (wetenschappelijk) onderzoek op het gebied van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-

Machtigingen

(24.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het machtigen van personen tot het nemen van beslissingen en het ondertekenen van stukken namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor wat betreft aangelegenheden in relatie tot het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Product machtigings- en mandaatbesluiten

4.2 Europees

Ook op internationaal vlak zijn er als *algemeen* aan te merken handelingen. In deze paragraaf komen algemene en enkele specifiekere handelingen in EU-verband aan bod. Deze EU-categorie is tamelijk uitgebreid, aangezien het nationale beleid inzake met name de agrarische markt en prijsvorming volledig is ingekapseld in het Europese kader.

Voor wat betreft handelingen buiten de context van de EU wordt verwezen naar de delen 6 (Benelux) en 8 (Overige internationale fora) van dit rapport.

Beleidsvorming

Nog voor de feitelijke totstandkoming van de EEG werd er nagedacht over de voorbereiding van een verdrag tot oprichting van een 'Europese Gemeenschap voor de Landbouw'. Naar aanleiding van de in 1952 te Parijs gehouden conferentie van ministers betreffende de organisatie van een Europese markt voor agrarische producten werd de verwachting geformuleerd dat 'het waarschijnlijk moet worden geacht, dat deze conferentie zal worden gevolgd door langdurig internationaal overleg'. Om in dit proces te adviseren werd er binnen het landbouwdepartement een omvangrijke Nationale Commissie van Advies voor de Europese LandbouwinTEGRATIE ingesteld. Deze bestond onder meer uit vertegenwoordigers van verschillende betrokken ministeries en van de verschillende betrokken bedrijfschappen-oude stijl.

(25.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het instellen van een Nationale Commissie van Advies voor de Europese LandbouwinTEGRATIE
Periode	1952-1957
Product	Besluit tot instelling van de Nationale Commissie van Advies voor de Europese LandbouwinTEGRATIE (Stcrt. 1952, 132)
Opmerking	Deze commissie werd genoemd in de Staatsalmanakken van 1954 tot 1957.

(26.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het benoemen van leden van een Nationale Commissie van Advies voor de Europese LandbouwinTEGRATIE
Periode	1952-1957
Opmerking	De samenstelling van de eerste lichte leden werd in het instellingsbesluit bekendgemaakt.

(27.)

Actor	Nationale Commissie van Advies voor de Europese LandbouwinTEGRATIE
Handeling	Het verlenen van advies over vraagstukken die zich kunnen voordoen bij de voorbereiding van een verdrag tot oprichting van een Europese Gemeenschap voor de Landbouw
Periode	1954-1957
Bron	Besluit tot instelling van de Nationale Commissie van Advies voor de Europese LandbouwinTEGRATIE

Na oprichting van de EEG in 1958 gingen de daarbij ingestelde organen hun werk doen, waarbij de Nederlandse inbreng met name is (geweest) het leveren van bijdragen aan de besluitvormingsprocessen en het benoemen of voordragen van personen voor commissies e.d.

- (28.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van bijdragen aan expertgroepen van de Europese Commissie inzake (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Opmerking Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.
- (29.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van concept-informatiefiches over voorstellen, mededelingen en Groenboeken van de Europese Commissie ter zake van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Product concept-fiches
Opmerking De interdepartementale WBNC stelt de informatiefiches vast (deze handeling is opgenomen in het concept-RIO 'Gedane Buitenlandse Zaken').
- (30.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van Raadswerkgroepen met betrekking tot (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Opmerking -Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
-De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
-Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.
- (31.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van bijdragen aan beheerscomités op het terrein van het agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Opmerking Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.
- (32.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc groepen Raden/Attachés met betrekking tot (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Opmerking -Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
- De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
- Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.

- (33.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van het Coreper met betrekking tot (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Opmerking -Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
-De instructies voor de Nederlandse vertegenwoordiger in het Coreper (de PV) worden vastgesteld in interdepartementaal overleg onder leiding van het ministerie van Buitenlandse Zaken.
-De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot concept-instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
-Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.
- (34.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc High Level-groepen met betrekking tot (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958 -
Opmerking -Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
-De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot concept-instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
-Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.
- (35.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten over door de Europese Commissie voorgenomen besluiten, maatregelen en onderhandelingen met derde landen ter zake van (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid, voorzover deze niet zijn vastgelegd in Raadsbesluiten en worden besproken in commissies en werkgroepen
Periode 1958-
Opmerking Hieronder valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van de commissies en werkgroepen.
- (36.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake agendapunten van Raadsvergaderingen met betrekking tot (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Opmerking -Nationale standpunten en onderhandelingsposities inzake agendapunten van Raadsvergaderingen komen tot stand in de Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (CoCo).
-Hieronder valt expliciet ook het opstellen van verslagen over de geleverde bijdrage.

(37.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op langere termijn spelende zaken van EU-belang inzake (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1993-
Opmerking Overleg hierover in de Coördinatiecommissie op Hoog Ambtelijk Niveau (CoCoHan) leidt tot algemene rapporten aan de betrokken ministers.

Aanwijzing en voordracht van personen in commissies e.d.

(38.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voordragen dan wel benoemen van personen voor benoeming in een raadgevend comité, beheerscomité of reglementeringscomité inzake het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-

(39.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voordragen aan de Europese Commissie van deskundigen belast met de controle op de naleving van de bepalingen van communautaire besluiten betreffende het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Grondslag Richtlijnen

(40.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van regeringsvertegenwoordigers in commissies of werkgroepen van de Europese Unie inzake het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-

Implementatie van Europese regelgeving - Europees perspectief

(41.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten inzake door de Europese Commissie voorgestelde uitvoeringsbepalingen met betrekking tot (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid, die besproken worden in een raadgevend comité, een beheerscomité of een reglementeringscomité
Periode 1958-
Opmerking -Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven.
-Wanneer meerdere departementen betrokken zijn leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatieoverleg.
-Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordiging in de comités, alsook het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze comités.

(42.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van een plan ter implementatie van een door de Raad vast te stellen besluit op het gebied van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1993-
Grondslag Aanwijzing voor regelgeving (Stcrt. 1992, 230), nr. 334
Product Implementatieplan
Opmerking Het betreft hier plannen ter implementatie van richtlijnen en verordeningen die onderworpen zijn aan de samenwerkingsprocedure of de medebeslissingsprocedure (co-decisie) van Raad en Europees Parlement. Het implementatieplan moet binnen een maand nadat de Raad het gemeenschappelijk standpunt heeft vastgesteld voorgelegd worden aan de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen.

(43.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het rapporteren over de implementatie van Europese (of internationale) regels in bestaande of nieuwe wet- en regelgeving op nationaal niveau op het gebied van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Opmerking De Europese regelgeving (bijv. verordeningen) waarmee de EC de communautaire besluiten uitwerkt, geven aan op welke aspecten de informatie betrekking heeft, bijvoorbeeld de aanwijzing van bevoegde instanties.

Implementatie van Europese regelgeving - nationaal perspectief

(44.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van aanwijzingen aan uitvoeringsorganen over de toepassing van internationale verdragen of verordeningen inzake (aspecten van) het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1958-
Product Bijv. circulaires

DEEL 2 - ORGANISATORISCH KADER

5. Algemene kaders voor de organisatie van de voedselvoorziening

De organisatie van de voedselvoorziening in de jaren '40 en '50 vond haar grondslag in

5.1 Landbouw-Crisiswet 1933

5.1.1 Regeringscommissarissen en Centrale Commissie

Onder de kop *Organen van bijstand en advies* stonden in de Landbouw-Crisiswet 1933 enkele bepalingen betreffende de organen die de minister konden helpen met de regelgeving of uitvoering van het voedselvoorzieningsbeleid.

Bij de uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933 kon de minister van Landbouw zich doen bijstaan door een of meer Regeringscommissarissen en/of een College van Regeringscommissarissen, die door hem werden benoemd en geïnstrueerd. In 1940 echter gingen alle bevoegdheden van de Regeringscommissarissen voor de Voedselvoorziening over op de DG van de Voedselvoorziening. Ook het College van Regeringscommissarissen werd in dat jaar opgeheven en vervangen door het College voor de Voedselvoorziening (zie paragraaf 5.1.2). Hoewel de handelingen met betrekking tot de regeringscommissarissen en het college vallen buiten de periodisering van dit rapport, zullen deze ter completering van het beeld toch kort worden uitgewerkt.

Daarnaast werd er een Centrale Commissie voor de Voedselvoorziening ingesteld, die de minister al dan niet gevraagd moest adviseren over voedselvoorzieningsaangelegenheden en hem kon bijstaan bij de uitvoering van maatregelen en wetten op dat gebied.

De minister van Landbouw droeg de leden van deze Centrale Commissie ter benoeming aan de Kroon voor; de minister van Financiën deed dat voor één commissielid. Bij algemene maatregel van bestuur werden de bevoegdheid, samenstelling, benoeming en werkwijze van de commissie geregeld. De werkzaamheden van de commissie werden in 1941 formeel uitgestrekt tot de uitvoering van het Voedselvoorzieningsbesluit (Voedselvoorzieningsbesluit, art. 12). De taken van de Centrale Commissie werden tijdens de bezetting echter overgenomen door de Raad voor de Voedselvoorziening (zie verder paragraaf 5.2.5).³⁴ Feitelijk werd de commissie als gevolg van de instelling van de Raad voor de Voedselvoorziening dus opgeheven, maar formeel bleef zij bestaan, tot circa 1957.

(45.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het benoemen van regeringscommissarissen en/of een College van regeringscommissarissen
Periode	1934-1940
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 26a

(46.)

Actor	Regeringscommissarissen voor de Voedselvoorziening College van Regeringscommissarissen voor de Voedselvoorziening
Handeling	Het bijstaan van de minister van Landbouw bij de uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933
Periode	1934-1940
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 26a, lid 1

(47.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
-------	---

---

³⁴ Trienekens 1985, blz. 122.

Handeling Het vaststellen van de instructies voor regeringscommissarissen en/of een College van regeringscommissarissen
Periode 1934-1940
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 26a

(48.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een Centrale Commissie voor de Voedselvoorziening
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 27, lid 1

(49.)

Actor Centrale Commissie voor de Voedselvoorziening
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw inzake uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933 en (later) het Voedselvoorzieningsbesluit
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 27, lid 1; Voedselvoorzieningsbesluit, art. 12

(50.)

Actoren Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Financiën
Handeling Het ter benoeming door de Kroon voordragen van leden van de Centrale Commissie voor de Voedselvoorziening
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 27, lid 3
Opmerking Eén lid van de commissie werd voorgedragen door de minister van Financiën en de overige door de minister van Landbouw.

(51.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van een of meer regeringscommissarissen die ambtshalve lid zijn van de Centrale Commissie
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 27, lid 3

5.1.2 DG Voedselvoorziening en College voor de Voedselvoorziening

De bevoegdheden en verplichtingen die krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933 waren opgedragen aan de Regeringscommissarissen, werden bij het Besluit bevoegdheden D-G Voedselvoorziening en instelling College voor de Voedselvoorziening (VB 1940, 141) overgedragen aan de DG van de Voedselvoorziening. Tegelijk werd het College van Regeringscommissarissen vervangen door het College voor de Voedselvoorziening. Dit laatste college had tot taak 'de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening van advies te dienen bij de uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933, het Voedselvoorzieningsbesluit en het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, alsmede van andere wetten en besluiten, voor zover deze op de voedselvoorziening betrekking hebben' (Staatsalmanak 1949).

Het college werd in 1942 vervangen door de Raad voor de Voedselvoorziening (zie paragraaf 5.2.5). In 1945 werden de rollen echter weer omgedraaid: de Raad werd opgeheven en het College ging opnieuw functioneren totdat het in 1949 opging in het College van Overleg voor de Voedselvoorziening en de Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden, dat dezelfde taken had als eerder omschreven, echter met toevoeging van advisering ten aanzien van buitenlandse agrarische aangelegenheden³⁵ (Stcrt. 1949, 71; Staatsalmanak 1950). Het uitgebreide college - niet alleen meer behorend bij de directie van de Voedselvoorziening, maar ook bij de directie Internationale Zaken - werd in de Staatsalmanak van 1957 voor het laatst genoemd.

---

³⁵ Zie ook het contextrapport betreffende de agrarische handelspolitiek.

Het besluit betreffende de overdracht van bevoegdheden verviel in 1950 bij de Wet bezettingsmaatregelen (Stb.1950, K 497).

(52.)

Actor	College voor de Voedselvoorziening College van Overleg voor de Voedselvoorziening en de Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden	1940-1949 1949-1957
Handeling	Het adviseren van de minister van Landbouw over de uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933 en andere wetten op het gebied van de voedselvoorziening	
Periode	1940-1957	
Grondslag	Besluit bevoegdheden D-G Voedselvoorziening en instelling College voor de Voedselvoorziening, art. 2	

(53.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het benoemen van leden van het College voor de Voedselvoorziening, later het College van Overleg voor de Voedselvoorziening en de Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden	
Periode	1940-1957	
Grondslag	Besluit bevoegdheden D-G Voedselvoorziening en instelling College voor de Voedselvoorziening, art. 3	

5.2 Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941

5.2.1 Algemeen, instelling voedselvoorzieningsorganisaties

De voornaamste uitwerking van het Voedselvoorzieningsbesluit was het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941. Hierin werden de bestaande crisisorganisaties omgevormd tot een uitgebreid geheel aan organisaties met adviserende, uitvoerende en besturende bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening. De organisaties in de zin van dit besluit omvatten alle ondernemers op het desbetreffende gebied van de voedselvoorziening: producenten, handelaren, be- en verwerkers.

Artikel 2 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 noemt de volgende soorten voedselvoorzieningsorganisaties: bedrijfsorganisaties, onderbedrijfsorganisaties, vakorganisaties, vakgroepen en ondervakgroepen (artikel 2, lid 2).

Later, bij besluit van 7 juli 1942, werden deze organisaties anders aangeduid en in aantal uitgebreid: hoofdbedrijfschappen, bedrijfschappen³⁶, vakorganisaties, bedrijfsgroepen, onderbedrijfsgroepen, vakgroepen en ondervakgroepen. Deze laatste indeling wordt verder in dit rapport gehanteerd. Wanneer in dit rapport verder nog wordt gesproken over *voedselvoorzieningsorganisaties*, dan worden daarmee de *(hoofd)bedrijfschappen-oude stijl* bedoeld.

Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941	Besluit van 7 juli 1942
- bedrijfsorganisaties	- hoofdbedrijfschappen
- onderbedrijfsorganisaties	- bedrijfschappen
- vakorganisaties	- vakorganisaties
- vakgroepen	- bedrijfsgroepen
- ondervakgroepen	- onderbedrijfsgroepen
	- vakgroepen
	- ondervakgroepen

Organen die onderdeel uitmaakten van de voedselvoorzieningsorganisatie

³⁶ Niet te verwarren met de bedrijfschappen als bedoeld in de Wet op de bedrijfsorganisatie (1950). Daarom zal in het vervolg in het algemeen gesproken worden van *bedrijfschappen-oude stijl* als wordt bedoeld op de bedrijfschappen die voortvloeiden uit het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941.

De kern van de voedselvoorzieningsorganisatie werd gevormd door de (hoofd)bedrijfschappen. Deze omvatten enerzijds producenten en anderzijds vakorganisaties, bedrijfsgroepen, onderbedrijfsgroepen of vakgroepen, en zo nodig ondervakgroepen van handelaren, bewerkers en verwerkers op het gebied van de voedselvoorziening (artikel 2, lid 3).

De hierboven bedoelde vakorganisaties, bedrijfsgroepen, onderbedrijfsgroepen, vakgroepen en ondervakgroepen waren op het terrein van de voedselvoorziening werkzame organen die waren ingesteld op basis van het Besluit betreffende den opbouw van een zelfstandige organisatie ter ontwikkeling van het bedrijfsleven (VB1940, 36). Ze behoorden in eerste instantie dus tot de zogenoemde *Organisatie Woltersom*³⁷. Door deze organen deel uit te laten maken van de bedrijfschappen, zouden de daarin georganiseerde be- en verwerkers en handelaren in voedselvoorzieningsproducten collectief onder de bevoegdheid van de bedrijfschappen worden gesteld. Hun reële betekenis voor de voedselvoorziening is echter vrijwel nihil geweest³⁸, waarmee de nadruk in het vervolg van dit hoofdstuk zal worden gelegd op de (hoofd)bedrijfschappen-oude stijl.

Middels een aantal instellingsbesluiten uit 1941 en 1942 werden de verschillende (onder)bedrijfsorganisaties / (hoofd)bedrijfschappen in het leven geroepen. Bij de instellingsbesluiten werden als bijlagen onder meer de door de minister vastgestelde reglementen voor de desbetreffende (hoofd)bedrijfschappen gevoegd. Ingesteld werden de volgende organen:

- Bedrijfsorganisatie³⁹ voor Zuivel, Margarine, Vetten en Oliën (met de Onderbedrijfsorganisaties⁴⁰ voor Zuivel en voor Margarine, Vetten en Oliën) - Stcrt. 1942, 21;
- Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwproducten (met de Onderbedrijfschappen voor Zaaizaad en Pootgoed, voor Veevoeder, voor Aardappelen, voor Vlas en Hennep, voor Suiker, voor Hooi, voor Stroo en Ruwvoeder en voor Griend en Riet) - Stcrt. 1942, 62;
- Hoofdbedrijfchap voor Tuinbouwproducten (met de Bedrijfschappen voor Groenten en Fruit, voor Sierteeltproducten en voor Tuinbouwzaden) - Stcrt. 1942, 161;
- Bedrijfchap voor Vee en Vlees - .....
- Bedrijfchap voor Pluimvee en Eieren – Stcrt. 1942, 134;
- Bedrijfchap voor Visserijproducten – Stcrt. 1942, 224.

Krachtens artikel 10 van het besluit, een artikel dat vaak in combinatie met een (inhoudelijke) basisregeling wordt genoemd, moesten de organisaties meewerken aan de uitvoering van voedselvoorzieningsmaatregelen. In de praktijk betekende dit vaak dat de bedrijfschappen-oude stijl werden belast met de uitvoering van regelingen op het gebied van de voedselvoorziening.

Afgezien van de Bedrijfsorganisatie (het Hoofdbedrijfchap) voor Zuivel, Margarine, Vetten en Oliën kregen bovengenoemde organisaties alle een Aankoop- en Verkoopbureau dan wel alleen een Aankoopbureau toegevoegd (zie paragraaf 5.2.6).

Op alle (hoofd)bedrijfschappen was het Algemeen Reglement (zie volgende paragraaf) van toepassing, voorzover daar in de reglementen niet van werd afgeweken.

De leiding van deze (hoofd)bedrijfschappen was formeel in handen van het bestuur en een voorzitter. In dit rapport zal echter het (hoofd)bedrijfchap steeds als actor worden opgevoerd. Het toezicht op de (hoofd)bedrijfschappen werd toegewezen aan de DG van de Voedselvoorziening, die overigens ook verder zeer grote invloed had op dit terrein.

Evenals het geval was met het Voedselvoorzieningsbesluit, kon het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 niet meteen na de bevrijding ongedaan worden gemaakt. Wel hief de minister van Landbouw in 1954 de bedrijfschappen-oude stijl op en traden nieuwe PBO's (productschappen, bedrijfschappen) in hun plaats. De taken werden met ingang van 1 januari 1956 overgedragen aan de productschappen en ook in andere opzichten was er een duidelijke continuïteit. Zo werden de productschappen monopoliehouder voor de invoer en uitvoer van landbouwproducten (Monopoliebeschikkingen, Stcrt. 1955, 246) en toezichthouder op de Aan- en Verkoopbureaus (wijzigingen Reglementen Aan- en Verkoopbureaus, Stcrt. 1955, 246). (Zie verder in de respectieve paragrafen.)

³⁷ Genoemd naar de ontwerper van deze organisatiestructuur, mr. H.L. Woltersom.

³⁸ Trienekens 1995, blz. 118.

³⁹ Later dus Hoofdproduktschap.

⁴⁰ Later dus Bedrijfschappen.

Het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 werd in 1957 ingetrokken.

(54.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941
Periode 1940-1957
Product Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 (VB 1941, 69)

(55.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van nadere voorschriften voor de uitvoering van het
Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 25

(56.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van regels omtrent de opbouw en bevoegdheden van een
organisatie voor de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 1, lid 1, en art. 5, lid 2
Product o.a. Algemeen Reglement betreffende de samenstelling, inrichting en
bevoegdheid van organisaties, ingesteld op het gebied der voedselvoorziening
(Stcrt. 1941, 136), Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties
Voedselvoorziening (Stcrt. 1943, 186)

(57.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen en opheffen van (hoofd)bedrijfschappen en vakorganisaties op het
gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 5, lid 1
Product Instellingsbesluiten, zoals: Instelling Bedrijfsorganisaties voor Zuivel, Margarine,
Vetten en Oliën (Stcrt. 1942, 21), Instelling Bedrijfsorganisatie voor
Akkerbouwprodukten, enz. (Stcrt. 1942, 62);
Opheffingswetten Bedrijfschappen (Stb. 1954, 452 e.v.)
Opmerking De organisaties konden zelf plaatselijke en provinciale afdelingen instellen (art.
3).

(58.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de reglementen van (hoofd)bedrijfschappen en
vakorganisaties op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 5, lid 2
Product Reglementen 'regelende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid' van de
desbetreffende organisaties

Toezicht en controle

(59.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van gemachtigden die (mede) toezicht kunnen uitoefenen op de (hoofd)bedrijfschappen
Periode	1941-1957
Grondslag	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 11, lid 1

5.2.2 Algemeen Reglement en enkele andere algemene bepalingen

Het Algemeen Reglement betreffende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid van organisaties ingesteld op het gebied der voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 136) kwam tot stand op basis van artikel 5 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941. Het werd gewijzigd in 1946 (Stcrt. 1946, 6) en ingetrokken per 1 januari 1957 (Wet bezettingsmaatregelen IV 1956, Stb. 1956, 50).

Het Algemeen Reglement bevatte algemene bepalingen ten aanzien van aanstelling, samenstelling en taken van besturen van voedselvoorzieningsorganisaties, alsook met betrekking tot afkondiging en inwerkingtreding van door de organisaties opgestelde verordeningen, Commissies van Bijstand, begrotingen en controles.

De organisaties stelden hun eigen huishoudelijke reglementen vast. Hierin stonden ook bepalingen ten aanzien van de samenstelling van het bestuur en van de Commissies van Bijstand. In ieder geval moesten deze zo zijn samengesteld dat daarin de bedrijfsbelangen voor het desbetreffende gebied op een evenwichtige manier zouden zijn vertegenwoordigd.

De Commissies van Bijstand, waarin de voorzitters van de onderliggende organisaties zitting dienden te hebben, moesten het bestuur al dan niet gevraagd van advies dienen, met name als het ging om door de desbetreffende organisatie vast te stellen verordeningen.

Het Algemeen Reglement was van toepassing op alle voedselvoorzieningsorganisaties, voorzover in de specifieke reglementen niet van dat reglement werd afgeweken.

Een aantal andere algemene, dat wil zeggen in meerdere instellingsbeschikkingen genoemde bepalingen zal ook in deze paragraaf worden behandeld. Het betreft niet bepalingen inzake de verordenende bevoegdheid, maar wel bijvoorbeeld ten aanzien van de relatie tussen een hoofdbedrijf en een bedrijf.

Algemeen Reglement

(60.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het benoemen, schorsen of ontslaan van bestuursleden van een voedselvoorzieningsorganisatie dan wel het goedkeuren van besluiten daartoe
Periode	1941-1957
Grondslag	Algemeen Reglement, art. 5; Wijziging Algemeen Reglement, art. 3a
Opmerking	De voorzitter werd rechtstreeks door de minister benoemd. De benoeming van de overige leden (vanaf 1946 door o.a. de Stichting voor de Landbouw) moest door hem worden goedgekeurd. In bijzondere gevallen kon de minister deze andere leden zelf ontslaan of schorsen.

- (61.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van Commissies van Bijstand voor voedselvoorzieningsorganisaties
Periode 1946-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 2, lid 2
- (62.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen, schorsen of ontslaan van leden van een Commissie van Bijstand voor een voedselvoorzieningsorganisatie dan wel het goedkeuren van besluiten daartoe
Periode 1946-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 5; Wijziging Algemeen Reglement, art. 3a
Opmerking Deze bevoegdheid ontstond bij wijziging van het Algemeen Reglement in 1946 en werd slechts in bijzondere gevallen toegepast. De reguliere benoemingen werden gedaan door o.a. de Stichting voor de Landbouw en de Stichting van de Arbeid. Voordien bepaalde het Algemeen Reglement slechts dat de samenstelling van de commissie voor iedere organisatie afzonderlijk werd geregeld in het reglement van de desbetreffende organisatie.
- (63.)
Actor Commissie van Bijstand
Handeling Het adviseren van het bestuur van een voedselvoorzieningsorganisatie
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 6, lid 3; Wijziging Algemeen Reglement, art. 6, lid 8
Opmerking Het bestuur moest in ieder geval over af te geven verordeningen advies inwinnen.
- (64.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl 1941-1955
Productschappen 1955-1957
Handeling Het instellen van adviescommissies
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 8
Opmerking - Deze bevoegdheid lag formeel bij het bestuur.
- Hiermee werden niet de Commissies van Bijstand bedoeld.
- (65.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het indelen van 'bedrijfsgenoten' in groepen
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 14
Opmerking - Onder *bedrijfsgenoten* moest worden verstaan: de ondernemers die werkzaam waren op het gebied van de voedselvoorziening waarvoor de organisatie was ingesteld.
- De organisatie hield registers bij van de bedrijfsgenoten.
- (66.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling Het gezamenlijk vaststellen van een arbeidsreglement voor voedselvoorzieningsorganisaties
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 10
Opmerking De organisaties regelden binnen de gestelde kaders zelf de aanstelling van personeel en de arbeidsvoorwaarden.
- (67.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl

Handeling Het vaststellen van een begroting en het financieel jaarverslag
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 15, lid 1, en art. 16, lid 1

(68.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van de begroting en het financieel jaarverslag van een voedselvoorzieningsorganisatie
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 15, lid 1, en art. 16, lid 1

(69.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het machtigen van een voedselvoorzieningsorganisatie tot het doen van uitgaven en het innen van inkomsten betreffende posten uit de begroting die nog niet zijn goedgekeurd
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 15, lid 3

Andere algemene bepalingen

(70.)

Actor Hoofdbedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het opstellen van richtlijnen en aanwijzingen voor een bedrijfsschap
Periode 1941-1957
Grondslag Instellingsbesluiten hoofdbedrijfschappen, bijv. Instelling Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwprodukten, enz., art. 5
Opmerking Deze handeling vloeide mede voort uit de toezichthoudende taak van het hoofdbedrijfsschap ten aanzien van een bedrijfsschap.

(71.)

Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het opstellen van het eigen huishoudelijk reglement
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen bedrijfsschappen, bijv. Reglement, regelende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid van de Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwprodukten, art. 6

(72.)

Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het benoemen en ontslaan van een directeur en/of secretaris van een (hoofd)bedrijfsschap-oude stijl
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen (hoofd)bedrijfschappen, bijv. Reglement, regelende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid van de Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwprodukten, art. 4 en art. 5, lid 1
Opmerking -De secretaris van een (hoofd)bedrijfsschap was, wanneer geen directeur werd benoemd, belast met de dagelijkse leiding van de organisatie.
-De minister moest goedkeuring verlenen aan benoeming en ontslag van directeurs en secretarissen belast met de dagelijkse leiding van de organisatie.

(73.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van bestuursbesluiten tot benoeming of ontslag van een directeur of secretaris van een (hoofd)bedrijfschap-oude stijl
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen (hoofd)bedrijfschappen, bijv. Reglement, regelende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid van het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit, art. 5, Reglement, regelende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid van de Onderbedrijfsorganisatie voor Veevoeder, art. 5

Toezicht en controle

(74.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van de benoeming van een of meer accountants door het bestuur van een organisatie voor de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 18

(75.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van ambtenaren voor de controle op het financiële beheer van organisaties voor de voedselvoorziening en op de controle die deze organisaties uitoefenen op de bedrijfsgenoten
Periode 1941-1957
Grondslag Algemeen Reglement, art. 20, lid 1
Opmerking Wanneer de minister iemand gemachtigd had voor de uitoefening van het toezicht op een organisatie, werden de controlerende ambtenaren aangewezen door deze gemachtigde.

5.2.3 Verordenende bevoegdheid voedselvoorzieningsorganisaties

De minister van Landbouw kon op grond van artikel 6 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 aan de voedselvoorzieningsorganisaties ruime verordenende bevoegdheden geven met betrekking tot de (nadere) regeling van de voortbrenging, invoer, afzet, verdeling en aanwending van voedselvoorzieningsproducten, vestiging, uitbreiding of beperking, reorganisatie, fusie, stillegging of vervreemding van bedrijven, vaststelling van prijzen, verlening van vergoedingen en oplegging van verplichte betaling van geldsommen of inlevering van producten. Het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 bevatte een aantal bepalingen om deze verordenende bevoegdheden in goede banen te leiden en het toezicht daarop te waarborgen.

Precisering van die verordenende bevoegdheid was te vinden in de instellingsbesluiten van de verschillende (hoofd)bedrijfschappen en daarna in een aantal afzonderlijke besluiten (Stcrt. 1942, 245). In deze laatste besluiten werd onder meer het recht van de minister van Landbouw geregeld om – in het kader van toezicht - vergaderingen van de bedrijfschappen-oude stijl bij te wonen. Voor wat betreft de (onder)vakgroepen werd er een apart besluit opgesteld, het Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties Voedselvoorziening (Stcrt. 1943, 186).

Een belangrijk element, uitgewerkt in de instellingsbesluiten en het Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties Voedselvoorziening, was de ministeriële goedkeuring van de verordeningen van de (hoofd)bedrijfschappen en (onder)vakorganisaties.

De verordeningen van de hoofdbedrijfschappen werden rechtstreeks aan de DG van de Voedselvoorziening, als gemachtigde van de minister, voorgelegd.

Voor de goedkeuring van verordeningen van bedrijfschappen gold een getrapte route. Deze verordeningen moesten eerst aan het hoofdbedrijfchap worden toegezonden. In geval van bezwaar van het hoofdbedrijfchap werd de verordening met vermelding van de bezwaren naar het bedrijfchap teruggezonden, waarop het bedrijfchap de verordening kon aanpassen of intrekken. Was het hoofdbedrijfchap uiteindelijk akkoord, dan werd de verordening ter goedkeuring doorgezonden naar de DG van de Voedselvoorziening.

Voor de verordeningen van de (onder)vakgroepen was de goedkeuringsprocedure weer iets anders. Het desbetreffende bedrijfchap moest een (onder)vakgroepverordening vergezeld van zijn advies aan de DG van de Voedselvoorziening sturen, die op zijn beurt een voordracht aan de Secretaris-Generaal van het departement deed.

Het Algemeen Reglement en het Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties Voedselvoorziening bevatten de sjablonen van ‘formulieren van afkondiging’ van verordeningen in het *Voedselvoorzieningsblad*.

In een besluit uit 1944, dat met terugwerkende kracht gold vanaf 1941, werd bepaald dat (hoofd)bedrijfschappen enerzijds en provinciale en gemeentelijke overheden anderzijds elkaar moesten bijstaan bij de uitvoering van elkaars verordeningen op het gebied van de voedselvoorziening. Deze verordeningen behoeften de goedkeuring van zowel de minister van Landbouw als die van Binnenlandse Zaken. Het betreffende besluit werd gepubliceerd in Stcrt. 1944, 143.

Het verordeningsbesluit verviel bij de inwerkingtreding van artikel 147 van de Wet op de bedrijfsorganisatie.

(76.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het opstellen van verordeningen op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 7, lid 1; Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties Voedselvoorziening, art. 1; Algemeen Reglement, art. 4, lid 2; instellingsbesluiten (hoofd)bedrijfschappen
Opmerking Deze verordeningen waren onderworpen aan goedkeuring van de minister van Landbouw, *in casu* de DG van de Voedselvoorziening.

(77.)
Actor Hoofdbedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het beoordelen van verordeningen van bedrijfschappen
Periode 1941-1957
Grondslag Instellingsbesluiten hoofdbedrijfschappen, bijv. Instelling Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten, enz. (Stcrt. 1942, 161), art. 11, lid 1

(78.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het aan de minister uitbrengen van een advies over verordeningen van (onder)vakgroepen
Periode 1941-1957
Grondslag Instellingsbesluiten hoofdbedrijfschappen, bijv. Instelling Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten, enz. (Stcrt. 1942, 161), art. 11, lid 1
Opmerking Dit advies werd uitgebracht aan de DG van de Voedselvoorziening, die het gebruikte voor zijn voordracht aan de minister.

(79.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren, schorsen of vernietigen van verordeningen en uitvoeringsbesluiten van organisaties op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 12, lid 2 en 3; instellingsbesluiten (hoofd)bedrijfschappen; Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties Voedselvoorziening, art. 4, lid 1 en 2
Opmerking -De minister van Landbouw kon bepaalde instanties aanwijzen die deze handeling voor bepaalde verordeningen en besluiten konden uitvoeren. Zo zijn de DG van de Voedselvoorziening (intern) en de hoofdbedrijfschappen (extern) daartoe bevoegd verklaard.
-Verordeningen inzake prijzen, marges, betalings- en leveringsvoorwaarden behoeften in ieder geval goedkeuring van de minister (tijdens de oorlog: de SG in samenspraak met de Gemachtigde voor de Prijzen).
-Bij schorsing of vernietiging werden tevens de gevolgen daarvan geregeld.
-Onder deze handeling vielen dus ook de in de uitvoeringsverordeningen vervatte onderdelen die aparte ministeriële goedkeuring behoeften (cf. Stcrt. 1952, 177 betreffende opslagkostenvergoeding oliën en vetten).

(80.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Binnenlandse Zaken
Handeling Het goedkeuren van verordeningen van (hoofd)productschappen waarin de medewerking wordt gevorderd van provinciale en/of gemeentelijke besturen
Periode 1941-1957
Grondslag Besluit betreffende verplichte medewerking tot uitvoering van verordeningen op het gebied der voedselvoorziening, art. 3
Opmerking Andersom gold deze handeling ook, namelijk wanneer in provinciale of gemeentelijke verordeningen op het gebied van de voedselvoorziening de medewerking van (hoofd)bedrijfschappen-oude stijl nodig was.

(81.)

Actor Hoofdbedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het wijzigen of vernietigen van verordeningen en besluiten van een bedrijfchap
Periode 1941-1957
Grondslag Instellingsbesluiten hoofdbedrijfschappen, bijv. Instelling Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwprodukten, enz., art. 6, lid 3
Opmerking Deze handeling vloeide mede voort uit de toezichthoudende taak van het hoofdbedrijfchap ten aanzien van een bedrijfchap.

(82.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van een ander orgaan voor de uitvoering van taken die eerst aan een voedselvoorzieningsorganisatie waren opgelegd
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 10, lid 2

(83.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, in het kader van toezicht, inbrengen van departementale standpunten in bestuursvergaderingen van bedrijfschappen-oude stijl
Periode 1941-1957
Grondslag Afzonderlijke besluiten verlening verordenende bevoegdheid bedrijfschappen (bijv. Stcrt. 1942, 245)

5.2.4 Coördinatieraden

Om de werkzaamheden van de voedselvoorzieningsorganisaties te coördineren, werden er Coördinatieraden in het leven geroepen. Er waren er vijf, elk met een eigen werkveld: akkerbouw; veehouderij (inclusief margarine, vetten en oliën), tuinbouw, visserij, grondstoffen en hulpmiddelen voor de voedselvoorziening.

(84.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van raden voor de coördinatie van de werkzaamheden van de voedselvoorzieningsorganisaties
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 11, lid 2

(85.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het nader vaststellen van de taken en bevoegdheden van de Coördinatieraden voor de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 11, lid 4

(86.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van regels voor de benoeming van leden van de Coördinatieraden voor de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 11, lid 3

(87.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen, schorsen en ontslaan van de leden van de Coördinatieraden voor de voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 11, lid 3

(88.)

Actor Coördinatieraden voor de voedselvoorziening
Handeling Het coördineren van de werkzaamheden van de voedselvoorzieningsorganisaties
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 11, lid 3

5.2.5 Raad voor de Voedselvoorziening

Artikel 15 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 voorzag in de instelling van een Raad voor de Voedselvoorziening. De raad kwam in de plaats van het College voor de Voedselvoorziening (zie paragraaf 5.1.2) en moest de minister met adviezen bijstaan bij de uitvoering van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en van andere wettelijke regelingen op het gebied van de voedselvoorziening. Daarnaast kreeg de Raad de opdracht om contact te leggen tussen de bij de uitvoering van het Organisatiebesluit betrokken ambtelijke instanties en voedselvoorzieningsorganisaties en -groepen. Voorzitter was de DG van de Voedselvoorziening. Een en ander werd vastgelegd in het Besluit Raad voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 58).

Ten aanzien van het functioneren van de Raad voor de Voedselvoorziening moet echter worden opgemerkt dat de Raad slechts van geringe betekenis is geweest.⁴¹ Dit kwam mede door het feit dat de destijds machtige DG van de Voedselvoorziening, Louwes, weken voordat de Raad aan zijn werkzaamheden zou beginnen, onofficieel het College van Overleg voor de Voedselvoorziening (ook wel Ambtelijk college tot behartiging van de voedselvoorzieningsaangelegenheden) had ingesteld; dit was op 11 maart 1942. Dit college vergaderde wekelijks en de DG steunde meer op dit college dan op de Raad voor de Voedselvoorziening.⁴²

In 1945 werd de Raad feitelijk opgeheven en ging het College voor de Voedselvoorziening opnieuw functioneren totdat het in 1949 opging in het College van Overleg voor de Voedselvoorziening en de Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden. Formeel echter werd het Besluit Raad voor de Voedselvoorziening pas in 1957 ingetrokken.

(89.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een Raad voor de Voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 15, lid 1
Product Besluit Raad voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 58)

(90.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het nader vaststellen van de taken en bevoegdheden van de Raad voor de Voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 15, lid 2
Product Besluit Raad voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 58)

(91.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen en ontslaan van leden van de Raad voor de Voedselvoorziening
Periode 1941-1957
Grondslag Besluit Raad voor de Voedselvoorziening, art. 1, lid 2

(92.)

Actor Raad voor de Voedselvoorziening
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw inzake de uitvoering van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en andere wettelijke regelingen op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1942-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 15, lid 2; Besluit Raad voor de Voedselvoorziening, art. 2

(93.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

⁴¹ Zo bestaat het hele archief van de Raad uit slechts twee dozen (Trienekens 1985, blz. 122).

⁴² Gegevens ontleend aan Trienekens 1985, blz. 122-123.

Handeling Het instellen van het (onofficiële) College van overleg voor de voedselvoorziening
Periode 1942-1945
Bron G.M.T. Trienekens, Tussen ons volk en de honger de voedselvoorziening, 1940-1945. Utrecht, 1985. Blz. 122-123.
Opmerking Dit gebeurde zonder wettelijke grondslag door de DG voor de Voedselvoorziening.

(94.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van leden van het (onofficiële) College van overleg voor de voedselvoorziening
Periode 1942-1945
Bron G.M.T. Trienekens, Tussen ons volk en de honger de voedselvoorziening, 1940-1945. Utrecht, 1985. Blz. 122-123.
Opmerking Dit gebeurde zonder wettelijke grondslag door de DG voor de Voedselvoorziening.

(95.)

Actor College van Overleg voor de Voedselvoorziening
Handeling Het met de DG van de Voedselvoorziening bespreken van voedselvoorzieningsaangelegenheden
Periode 1942-1945
Bron G.M.T. Trienekens, Tussen ons volk en de honger de voedselvoorziening, 1940-1945. Utrecht, 1985. Blz. 122-123.

5.2.6 Toegevoegde lichamen: Aan- en Verkoopbureaus

Op grond van artikel 14 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 konden aan (onder)bedrijfsorganisaties / (hoofd)bedrijfschappen aparte lichamen worden verbonden die bevoegdheden hadden op het gebied van de aankoop, verkoop en opslag van onder de desbetreffende organisatie vallende voedselvoorzieningsproducten en de bewerking en verwerking daarvan. De Aan- en Verkoopbureaus vervingen verschillende Landbouw-Crisis-Organisaties. Zo gingen de rechten en verplichtingen van de Stichting Nederlandsche Akkerbouwcentrale, de Stichting Nederlandsche Meelcentrale en de Stichting Nederlandsche Inkoopcentrale voor Akkerbouwproducten over op het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (Besluit Overgang rechten en verplichtingen der Nederlandsche Akkerbouwcentrale, enz. – Stcrt. 1943, 144).

De daadwerkelijke instelling van deze bureaus geschiedde middels een bepaling daartoe in de instellingsbesluiten van de (hoofd)bedrijfschappen waaronder de bureaus vielen. Er kwamen Aan- en Verkoopbureaus⁴³ voor onder meer vee en vlees, zuivel, akkerbouwproducten, tuinbouw- en sierteeltproducten en visserijproducten.

Inrichting, taak en bevoegdheden van deze instanties werden in aparte reglementen vastgelegd. Deze werden oorspronkelijk als bijlage gevoegd bij de instellingsbesluiten uit 1941 en 1942 van de bedrijfsorganisatie waar de bureaus onder vielen.

In deze regelingen werd bepaald dat de bureaus ook medewerking konden verlenen aan de uitvoering van maatregelen op het gebied van de voedselvoorziening die genomen werden door de minister van Landbouw of de bedrijfschappen. Het toezicht op de toegevoegde lichamen was toebedeeld aan de DG van de Voedselvoorziening, als gemachtigde namens de minister van Landbouw, en de bedrijfsorganisaties. Met ingang van 1956 werden de toezichthoudende bevoegdheden van de bedrijfschappen-oude stijl overgedragen aan de productschappen (wijzigingen reglementen Aan- en Verkoopbureaus, Stcrt. 1955, 246). De inkomsten en uitgaven van de bureaus kwamen ten bate dan wel ten laste van het Landbouw-Crisisfonds (en de opvolger daarvan, het Landbouw-Egalisatiefonds).

De taken van de Aan- en Verkoopbureaus werden in de loop van de jaren '50 overgenomen door het VIB (zie actorenoverzicht). De bureaus zelf werden vervolgens opgeheven. De reglementen werden ingetrokken voor 1959, en wel bij de Wet bezettingsmaatregelen IV 1958 (Stb. 1958, 70).

(96.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het instellen en opheffen van Aan- en Verkoopbureaus
Periode	1941-1957
Grondslag	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 14; instellingsbesluiten (hoofd)bedrijfschappen

(97.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bepalen van het tijdstip waarop de rechten van een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam overgaan op een aan- en verkoopbureau dat hiervoor in de plaats komt en het beslissen inzake het overnemen van verplichtingen
Periode	1941-1957
Grondslag	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 16

---

⁴³ Ook: *In- en Verkoopbureau (Zuivel)* of *Centraal Bureau (Margarine, Vetten en Oliën)*.

- (98.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen, wijzigen en intrekken van reglementen betreffende de inrichting, taak en bevoegdheden van Aan- en Verkoopbureaus
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 14
Product Reglementen
- (99.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen, schorsen en ontslaan van directeuren van Aan- en Verkoopbureaus
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus
- (100.)
Actor Aan- en Verkoopbureaus
Handeling Het instellen van commissies die het bestuur van een Aan- en Verkoopbureau bijstaan
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus
- (101.)
Actor Aan- en Verkoopbureaus
Handeling Het benoemen van leden van commissies die het bestuur van een Aan- en Verkoopbureau bijstaan
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus
- (102.)
Actor Aan- en Verkoopbureaus
Handeling Het benoemen van procuratiehouders van Aan- en Verkoopbureaus
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus, bijv. Reglement voor het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten, art. 2, lid 2
- (103.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van gemachtigden die (mede) toezicht kunnen uitoefenen op de aan de (hoofd)bedrijfschappen toegevoegde Aan- en Verkoopbureaus
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 14, lid 3
Opmerking De toezichtstaak werd eerst uitgevoerd door de DG van de Voedselvoorziening, daarna door de productschappen.
- (104.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een raad van toezicht voor een Aan- en Verkoopbureau
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus, bijv. Reglement voor het Aan- en Verkoopbureau van Tuinbouw- en Sierteeltproducten, art. 5, lid 1
Product Beschikkingen tot instelling van een Raad van Toezicht van een Aan- en Verkoopbureau, bijv. Beschikking Raad van Toezicht van het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (Stcrt. 1952, 107)
Opmerking De DG van de Voedselvoorziening kon deze handeling uitvoeren in het kader van het aan hem opgedragen toezicht.

- (105.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de leden van een raad van toezicht voor een Aan- en Verkoopbureau
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus, bijv. Reglement voor het Aan- en Verkoopbureau van Tuinbouw- en Sierteeltproducten, art. 5, lid 1
Opmerking De DG van de Voedselvoorziening kon deze handeling uitvoeren in het kader van het aan hem opgedragen toezicht.
- (106.)
Actor Raad van toezicht voor een Aan- en Verkoopbureau
Handeling Het aan de minister van Landbouw uitbrengen van adviezen over de wijze waarop een Aan- en Verkoopbureau zijn taak verricht of behoort te verrichten
Periode 1941-1957
Grondslag Beschikkingen tot instelling van een Raad van Toezicht van een Aan- en Verkoopbureau, bijv. Beschikking Raad van Toezicht van het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (Stcrt. 1952, 107), art. 3
Opmerking De raad kon bestuur en/of personeel bij zich ontbieden om informatie te verstrekken. Bij weigering besliste de minister (zie volgende handeling).
- (107.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen over geschillen tussen een Aan- en Verkoopbureau en de raad van toezicht daarvan
Periode 1941-1957
Grondslag Beschikkingen tot instelling van een Raad van Toezicht van een Aan- en Verkoopbureau, bijv. Beschikking Raad van Toezicht van het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten (Stcrt. 1952, 107), art. 4, lid 2
- (108.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslechten van geschillen tussen een Aan- en Verkoopbureau en een (hoofd)bedrijfschap-oude stijl
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen (hoofd)bedrijfschappen, bijv. Reglement Onderbedrijfsorganisatie voor Granen, Zaden en Peulvruchten, art. 7, lid 2
Opmerking De DG van de Voedselvoorziening was hiertoe aangewezen.
- (109.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels voor de financiële administratie van Aan- en Verkoopbureaus
Periode 1941-1957
Grondslag Reglementen Aan- en Verkoopbureaus, bijv. Reglement voor het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten, art. 7, lid 1
Opmerking De DG van de Voedselvoorziening kon deze handeling uitvoeren in het kader van het aan hem opgedragen toezicht.
- (110.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels voor het door de Aan- en Verkoopbureaus opleggen van heffingen ter financiering van de administratiekosten
Periode 1941-1957
Product Heffingsbesluit 1943 Vee- en Vleesch Aankoopbureau (Stcrt. 1943, 28); e.a.
Opmerking De heffing bedroeg een bepaald klein percentage van de monopolieheffing op in- of uitvoer.

5.2.7 Overig: interne bevoegdheidsverdeling

Bij besluit van 23 april 1943 (Stcrt. 1944, 173A) werd geregeld wie op het gebied van de voedselvoorziening waarvoor in algemene zin verantwoordelijk was. Zo kreeg de DG van de Voedselvoorziening de machtiging om namens de SG al diens bevoegdheden ten aanzien van de voedselvoorziening uit hoofde van onder meer de Landbouw-Crisiswet 1933, het Voedselvoorzieningsbesluit, het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en de Distributiewet 1939 uit te oefenen.

De Provinciale Voedselcommissarissen (PVC's) werden gemachtigd om namens de SG alle bevoegdheden uit te oefenen die de SG, de DG en andere functionarissen uit hoofde van bovenbedoelde wet- en regelgeving toekwamen. (Zie verder over de PVC's: paragraaf 13.7.2.)

De DG en de PVC's kregen eveneens de mogelijkheid om alle bevoegdheden van de (hoofd)bedrijfschappen-oude stijl mede uit te oefenen.

De DG en de PVC's dienden wel rekening en verantwoording af te leggen van hetgeen zij uit hoofde van de hun verleende machtiging hadden verricht.

In dezelfde *Buitengewone Nederlandsche Staatscourant* stond een soort vervolgbesluit (d.d. 6 oktober 1943), waarbij de voedselvoorziening in grote-stadsgebieden (Amsterdam, Alkmaar, Haarlem, Leiden, Delft, Gouda, Rotterdam en Dordrecht) onder leiding van daartoe aangestelde functionarissen kwam te staan. Dezen mochten alle bevoegdheden uitoefenen, namens de SG, die de SG, de DG of onder hen staande functionarissen toekwamen op het gebied van de voedselvoorziening.

(111.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regels betreffende de interne mandatering van bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1941-1957
Product	Mandateringsbesluiten gepubliceerd in Stcrt. 1944, 173A
Opmerking	Bijv. mandatering van DG, Provinciale Voedselcommissarissen en bijzondere functionarissen voor grote-stadsgebieden.

(112.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het (intern) verantwoording afleggen van de uitoefening van gemandateerde bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1941-1957

(113.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van functionarissen belast met de leiding over de voedselvoorziening in grote-stedengebieden
Periode	1941-1957
Bron	Besluit nr. 6051, d.d. 27 april 1943, als gewijzigd, art. 1, lid 3

5.3 Wet op de bedrijfsorganisatie

5.3.1 Inleidende opmerkingen

In 1950 werd een nieuwe wettelijke grondslag gegeven aan de bedrijfsorganisaties, waarin nu een onderscheid werd gemaakt tussen productschappen en bedrijfsschappen. De Wet op de bedrijfsorganisatie (WBO) (Stb. 1950, 22) regelde tevens de instelling van de SER en breidde het stelsel van de bedrijfslichamen uit tot de niet-agrarische sectoren van productie en handel. De meeste product- en bedrijfsschappen werden halverwege de jaren '50 ingesteld. Deze bedrijfsorganisatie-nieuwe stijl heeft een ruimere economische strekking dan de op de agrarische sector gerichte bedrijfsschappen-oude stijl.⁴⁴ De productschappen namen doorgaans de taken over van de opgeheven bedrijfsschappen-oude stijl en begonnen hun werkzaamheden op verschillende tijdstippen in 1956 en 1957.

In de jaren '90 maakten de publieksrechtelijke bedrijfsorganisaties zware tijden door. Het draagvlak binnen de overheid leek - mede ingegeven door de in de jaren '80 opgeld doende visie van deregulering, decentralisatie en privatisering - afgebrokkeld en er werd een evaluatie van de PBO's aangekondigd en uitgevoerd, die echter uitmondde in de conclusie dat in plaats van afschaffing een modernisering voldoende zou zijn. Daarbij kwam de opheffing van het Landbouwschap in 1997 (formeel pas in 2001 - Stbl. 2001, 92), na interne ruzie tussen de in het schap vertegenwoordigde vakbonden en de toen net tot LTO-Nederland gefuseerde boerenorganisaties. Het PBO-stelsel is overeind gebleven, maar de modernisering is toch ingezet. Een aspect daarvan is de vermindering van het aantal schappen middels fusies. De meest in het oog springende voor wat betreft de landbouw is de fusie tussen het Productschap voor Siergewassen en het Productschap voor Groente en Fruit tot het Productschap Tuinbouw, die in 1997 haar beslag kreeg⁴⁵ (cf. Stcrt. 1996, 206 voor ontwerp-instellingen en -opheffingsverordeningen van de SER).

5.3.2 Omschrijving en taken

De bedrijfsschappen-nieuwe stijl zijn publiekrechtelijke organen onder toezicht van verschillende ministers, zoals die van Economische Zaken, Sociale Zaken en Landbouw. Bedrijfsschappen-nieuwe stijl zijn ingesteld voor ondernemingen die in de bedrijfskolom een gelijke of verwante functie vervullen. Doordat ze alleen een bepaalde tak uit een bedrijfskolom bestrijken, worden ze omschreven als *horizontale bedrijfsorganisaties*.

Naast de bedrijfsschappen-nieuwe stijl kwamen er productschappen: *verticale bedrijfsorganisaties*, ingesteld voor de hele bedrijfskolom van producent tot en met detailhandelaar. Het al voor de oorlog opgeworpen vraagstuk of de sociaal-economische ordening vanaf de basis moest groeien of door de overheid geregeld diende te worden, werd opgelost door deze synthese tussen economische zelfverantwoordelijkheid en gemeenschappelijkheid.

De productschappen en de meeste bedrijfsschappen zijn tussen 1954 en 1956 ingesteld bij wet of algemene maatregel van bestuur, met als taak enerzijds de bevordering van de zodanige bedrijfsuitoefening door de ondernemingen waarvoor ze zijn ingesteld, dat het belang van het Nederlandse volk gediend wordt, en anderzijds de behartiging van de belangen van die ondernemingen en de daarbij betrokken personen (art. 71 WBO).

Middels heffingen bij de eigen achterban financieren productschappen concreet onder andere de volgende activiteiten: onderzoek, innovatie, marktonderzoek en reclamecampagnes. Verder houden zij zich bezig met arbeidsvoorwaarden en interne regelgeving.

5.3.3 Organisatorische aspecten

---

⁴⁴ Zie voor de instelling en werking van de nieuwe structuur: Pivot-rapport nr. 58. *Sociaal-Economische Raad*.

⁴⁵ Sinds 1977 beschikten deze productschappen overigens al over een gemeenschappelijk secretariaat.

De besturen van de schappen worden benoemd door organisaties van werkgevers en werknemers. De voorzitter van een productschap wordt benoemd door de Kroon en die van een bedrijfschap door het bestuur, maar onder goedkeuring van de betrokken ministers. Terwijl de bedrijfsorganisatie-oude stijl uitsluitend binnen het ressort van de minister van Landbouw lag, is de nieuwe bedrijfsorganisatie op een ruimere, meer economische leest geschoeid. De minister is nog steeds betrokken bij de agrarische bedrijfslichamen (vooral de productschappen), maar wel in overleg met zijn collega van Economische Zaken, die betrokken is bij de meeste andere bedrijfslichamen (vooral de bedrijfschappen). De verantwoordelijkheid voor de SER wordt gedragen door de minister van Sociale Zaken, terwijl de SER op zijn beurt veel toezichthoudende bevoegdheden heeft ten aanzien van de product- en bedrijfschappen.

Het financiële toezicht op de bedrijfslichamen gebeurt door de SER. Wat de verordeningen en besluiten betreft, kregen de betrokken ministers het goedkeuringsrecht. Daarnaast hadden de ministers een stem in de voorzittersbenoemingen. Door vergaderingen van productschappen bij te wonen, dan wel zich daar te laten vertegenwoordigen, kunnen de bewindslieden al in een vroeg stadium sturen en zo problemen voorkomen.

De Wet op de bedrijfsorganisatie werd in 1992 gewijzigd (Stb. 1992, 409). Een aantal bevoegdheden van de ministers ten aanzien van de bedrijfslichamen (namelijk het instellen en opheffen ervan, het samenstellen van de besturen en het goedkeuren van de financiële verordeningen) werd overgeheveld naar de SER. De ministers bleven overigens wel verantwoordelijk, in zoverre dat ze door hun bevoegdheid tot schorsen of vernietigen een algemeen repressief toezicht uitoefenen op besluiten van de bedrijfsorganisaties.

In deze constellatie kan de overheid volstaan met toezicht op de SER en daarmee feitelijk alleen op de beleidsinhoudelijke en financiële regelgeving van de bedrijfslichamen.

Daarnaast werden in 1992 ook de hoofdproductschappen opgenomen in de Wet op de bedrijfsorganisatie, waardoor deze voortaan kunnen worden ingesteld door de SER. Voordien werd bijvoorbeeld het Hoofdprodukschap voor Akkerbouwproducten ingesteld op basis van het toenmalige artikel 159 van de Grondwet.

De minister van Landbouw houdt periodiek overleg met de besturen van het Landbouwschap (tot de opheffing ervan in 1997) en van de productschappen. De adviserende functie van de productschappen is de laatste jaren toegenomen.

In 1993 werd weer een beweging ingezet om het PBO-stelsel te wijzigen. De overheid wilde weer meer bevoegdheden naar zich toetrekken, om zich zo beter tegenover het parlement te kunnen verantwoorden. Zo wil men de schappen niet meer laten instellen bij SER-verordeningen en de bestuursleden weer door de Kroon of de minister laten benoemen. In 1996 bracht de SER het advies *Toekomst van het PBO-stelsel* uit, waarin de modernisering van het stelsel werd ondersteund. Vervolgens diende de regering een wetsvoorstel in tot wijziging van de Wet op de bedrijfsorganisatie, dat in 1999 werd goedgekeurd (Stb. 1999, 253). De nieuwe wet bepaalt dat product- en bedrijfschappen voortaan bij AmvB worden ingesteld en opgeheven, alsmede dat een schap in het kader van medebewind geen taken meer mag delegeren aan andere organisatievormen.

(114.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het deelnemen aan bestuursvergaderingen van product- en bedrijfschappen
Periode	1954-
Grondslag	WBO
Opmerking	Het gaat om het algemene toezicht via de vertegenwoordiging in bestuursvergaderingen.

5.3.4 Autonome bevoegdheden van de productschappen

5.3.4.1 Hoofdlijn

De schappen hebben bij hun instelling de bevoegdheid gekregen om bij verordening een aantal bindende regelingen vast te stellen, de zogenoemde autonome bevoegdheden. Deze werden deels door de SER en deels door de betrokken ministers gecontroleerd.

De autonome bevoegdheden van *bedrijfschappen* hebben hoofdzakelijk van doen met lonen, arbeidsvoorwaarden en specifiek op een bedrijfstak gerichte zaken, zoals de bestrijding van dierziekten of de kwaliteit van vleeswaren.

De voornaamste autonome bevoegdheden van de *productschappen* - zoals geformuleerd in de instellingswetten en -KB's (zie ook het hoofdstuk betreffende de verordenende bevoegdheid van de voedselvoorzieningsorganisaties in Deel 2 van het voorliggende rapport) - hebben betrekking op 'aangelegenheden verband houdende met het economisch verkeer tussen de verschillende stadia van voortbrenging en afzet'. Het gaat, concreter, om bindende voorschriften van marktordenende aard met betrekking tot bijvoorbeeld vestiging, uitbreiding en stillegging van bedrijven en kwantitatieve beperking van in- en uitvoer.

5.3.4.2 Vaststelling prijzen

Ook aangelegenheden met betrekking tot prijzen kunnen deel uitmaken van de autonome bevoegdheden van productschappen.

Productschappen kunnen op verschillende manieren bevoegd verklaard worden tot het bepalen van prijzen. Dat kan bijvoorbeeld wanneer de minister van Landbouw krachtens art. 23 Landbouwwet dergelijke bevoegdheden overdraagt (zie volgende paragraaf). Een voorbeeld daarvan is de Prijzenbeschikking Siergewassen 1958, die de verkoop van siergewassen verbood beneden door het productschap bepaalde prijzen.

Belangrijker is de ruimte die de instellingswetten van de meeste productschappen bieden voor het krijgen van nadere bevoegdheid tot het bepalen van prijzen. Deze worden bij KB verleend op voordracht van de bij de PBO's betrokken ministers, namelijk die van Sociale Zaken, Economische Zaken en Landbouw.⁴⁶

Sinds 1958 zijn op die manier de bevoegdheden verleend tot het bepalen van:

Produktschap voor Vee en Vlees:

- minimale exportprijzen van vleeswaren (Stb. 1958, 553);

Produktschap voor Groenten en Fruit:

- prijzen waarboven het veilen van groenten en fruit niet mag worden gestaakt;
- maximale prijzen die veilingen in rekening mag brengen voor het veilen en het verlenen van andere diensten;
- minimale exportprijzen van groenten en fruit;
- huurprijzen van fust (Stb. 1958, 554);

Produktschap voor Siergewassen:

- prijzen van bollen, knollen en wortelstokken van bloemgewassen;
- minimale exportprijzen van bloem- en boomkwekerijgewassen (Stb. 1958, 555);

Produktschap voor Zuivel:

- minimale exportprijzen voor kaas (Stb. 1958, 556)
- minimale winkelprijzen voor verpakte volle melk (eerst voor beperkte tijd; Stb. 1973, 52; nadien driemaal met telkens een jaar verlengd; verlengd tot 1978 bij KB in Stb. 1977, 221; permanente bevoegdheid bij Stb. 1980, 467)
- minimale winkelprijzen voor verpakte halfvolle melk (Stb. 1981, 220)
- bevoegdheid inzake winkelprijzen ingetrokken bij KB (Stb. 1989, 470) en nogmaals ingesteld tot uiterlijk 1-10-1993 (Stb. 1990, 493);

---

⁴⁶ De minister van Sociale Zaken is niet altijd verantwoordelijk geweest voor de PBO's. Als derde bewindsman naast de ministers van Economische Zaken en van Landbouw was aanvankelijk de minister voor Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie aangewezen. Later ging die taak naar de minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie; ook de minister van Algemene Zaken is er enige tijd mee belast geweest.

Produktschap voor Vis en Visproducten:

- prijzen van mosselen;
- minimale afzetprijs voor vis;
- minimale exportprijzen voor vis en visproducten (Stb. 1958, 557);

Produktschap voor Gedistilleerde Dranken:

- minimale exportprijzen voor gedistilleerde dranken (Stb. 1959, 212)
- minimale winkelprijzen voor gedistilleerde dranken (voor beperkte tijd; Stb. 1975, 746);

Produktschap voor Veevoeder:

- minimale exportprijzen voor grit (Stb. 1960, 535);

Produktschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten:

- minimale winkelprijzen voor brood (eerst voor beperkte tijd; Stb. 1969, 316; nadien viermaal met telkens een jaar verlengd; permanente bevoegdheid bij Stb. 1974, 379; vanaf 1990 weer telkens voor een jaar; bevoegdheid verviel per 1 juli 1993).

(115.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Minister van Economische Zaken Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van KB's waarbij productschappen de bevoegdheid krijgen om prijzen voor landbouwproducten vast te stellen
Periode	1958-
Grondslag	Instellingswetten productschappen

(116.)

Actor	Productschappen
Handeling	Het vaststellen van prijzen van landbouwproducten
Periode	1958-
Grondslag	Prijzenbeschikkingen ex art. 23 Landbouwwet; KB's ter uitvoering van instellingswetten productschappen
Product	Prijzenverordeningen
Opmerking	Het betreft onder meer minimale prijzen voor de export en voor de binnenlandse afzet.

5.3.4.3 Overige autonome bevoegdheden ten aanzien van markt- en prijsbeleid

(117.)

Actor	Productschappen
Handeling	Het anders dan via prijsvoorschriften regelen of nader regelen van aspecten van het economisch verkeer tussen verschillende stadia van voortbrenging en afzet
Periode	1955-
Grondslag	Instellingswetten productschappen

5.4 Overdracht bevoegdheden (medebewind)

5.4.1 Hoofdlijn

Als gevolg van de ontwikkelingen in het EEG-markt- en prijsbeleid zijn de autonome marktordenende bevoegdheden van de productschappen geleidelijk vrijwel verdwenen. De Europese marktordeningen waren namelijk zeer gedetailleerd en werden beheerst door een aantal horizontale EEG-procedureregelingen, zodat er voor overdracht van autonome regelgevende bevoegdheden zo goed als geen ruimte meer was.

Vanaf 1966 werden de autonome bevoegdheden dan ook vervangen door bevoegdheden van medebewind. Dit gebeurde bij de Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (Stcrt. 1966, 205). In 1997 is de citeertitel overigens bij ministeriële regeling (Stcrt. 1997, 54) gewijzigd in Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen. De algemene overdrachtsbeschikking is verschillende malen aan de nationale en Europese ontwikkelingen aangepast. Een aantal belangrijke wijzigingen:

- Stcrt. 1970, 250;
- Stcrt. 1971, 41 - o.a. overbrenging van de afzonderlijke Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1967, Produktschap voor Groenten en Fruit naar de algemene overdrachtsregeling;
- Stcrt. 1975, 41 - toevoeging van art. 3a, waarin wordt geregeld dat in door de minister bepaalde gevallen de productschappen aan functionarissen van andere productschappen volmacht mogen verlenen om handelingen namens en onder verantwoordelijkheid van het volmachtgevende productschap te verrichten in het kader van krachtens art. 23 van de Landbouwwet overgedragen bevoegdheden; zo mocht krachtens een in dezelfde *Staatscourant* gepubliceerde toepassingsbeschikking van de minister van Landbouw het HPA namens het Produktschap voor Zuivel steun verlenen voor tot mengvoeder verwerkt mager melkpoeder of ondermelk;
  - * de volmachten mogen alleen worden aanvaard met instemming van het productschap welks functionaris de volmachten verkrijgt;
  - * eenzelfde regeling werd getroffen voor de invoer en uitvoer van landbouwproducten, en wel bij wijziging van de Beschikking Landbouwheffingen- en -restitutieregime 1968-II (Stcrt. 1975, 41);
- Stcrt. 1985, 31 - formalisering van de overdracht van bevoegdheden aan (het bestuur van) het Produktschap voor Vee en Vlees ten aanzien van de producten waarop de basisverordening voor schapen- en geitenvlees van toepassing is.

Eerder al bood de Landbouwwet in de mogelijkheid van een vergunningenstelsel voor in- en uitvoer, die uitgewerkt werd in het In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958 (Stb. 1958, 200). In dat verband vormde artikel 45 van de Landbouwwet de basis voor overdracht aan een product- of bedrijfschap van bevoegdheden ter zake van deze in- en uitvoervergunningen, welke mogelijkheid in 1958 in een serie overdrachtsbeschikkingen werd benut (Stcrt. 1958, 81). In 1963 werden de bepalingen voor agrarische in- en uitvoer verwijderd uit de Landbouwwet en geplaatst in het ruimere kader van de In- en uitvoerwet. Opnieuw werden er overdrachtsbeschikkingen gemaakt, gebaseerd op artikel 11 van laatstgenoemde wet: de In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242) (elf stuks).

De uitoefening van bevoegdheden van medebewind komt er op neer dat bevoegdheden die aan de minister van Landbouw toekwamen op basis van de Landbouwwet (artt. 13, 15, 17, 19-22 of 26, dan wel bij een algemene maatregel van bestuur zoals aangeduid in art. 18) en de In- en uitvoerwet, zijn overgedragen aan een aantal productschappen, waarbij die bevoegdheden door de productschappen namens de minister en op diens verantwoording worden uitgeoefend.

De minister kan tegelijk de omvang van de overdracht bepalen en regels stellen ten aanzien van de uitoefening van de bevoegdheden. Het gaat vooral om handelingen van bestuurlijke aard ter uitvoering van marktordenende EEG-regelingen, zoals het opleggen van invoerheffingen, het toekennen van uitvoerrestituties en het verlenen van invoer- of uitvoercertificaten. De voorschriften worden neergelegd in productschapsverordeningen, die worden gepubliceerd in het Verordeningenblad Bedrijfsorganisatie (PBO-blad).

Medebewind is echter meer dan het louter uitvoeren van wet- en regelgeving. De 'tot medebewind geroepen' productschappen zijn ook betrokken in de beleidsvoorbereidende fase. Zo nemen productschapsmedewerkers actief deel aan vergaderingen en werkgroepen van de Europese Unie, waarbij het hun taak is de standpunten van de desbetreffende sector duidelijk te maken en zo invloed uit te oefenen op de communautaire besluitvorming.

Het medebewind wordt anno 2000, voor wat betreft de landbouw, uitgeoefend door:

- Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA);
- Productschap Zuivel (PZ);
- Productschap Vee en Vlees (PVV);
- Productschap Pluimvee en Eieren (PPE);
- Productschap Tuinbouw (PT).

Overigens werd in 1975 aan de productschappen de bevoegdheid gegeven om werkzaamheden in het kader van medebewind te mandateren aan functionarissen van andere productschappen. Dit werd geregeld bij wijziging van de overdrachtsbeschikking van 1966 (welke wijziging in 1979 weer werd ingetrokken) en wijziging van de Beschikking Landbouweffingen- en restitutieregime 1968-II (Stcrt. 1975, 41).

De productschappen vallen - zoals hierboven reeds aangegeven - voor wat betreft de medebewindstaken qua politieke eindverantwoordelijkheid onder de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De gebruikte formulering: de minister voert een bepaalde regeling in medebewind uit met een productschap. De productschappen zijn echter wel zelf zorgdrager. Onder de definitie van *zorgdrager* valt namelijk elk orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld, evenals personen en colleges die met enig openbaar gezag zijn bekleed. Zowel een minister als de voorzitter van een ZBO of de voorzitter van een stichting kan dus zorgdrager zijn. De productschappen (formeel: de voorzitters ervan) zijn zorgdrager voor de eigen archiefbescheiden die voortvloeien uit medebewindstaken. Deze taken worden uitgeoefend op eigen gezag en vallen dus onder de archiefzorg van de PBO's.⁴⁷ Aangezien op het vlak van het agrarisch markt- en prijsbeleid de productschappen een prominente rol spelen, is het van belang archiefwettelijke verantwoordelijkheid (zorgdragerschap) en politieke verantwoordelijkheid van elkaar te onderscheiden. Daar waar een productschap een taak in medebewind heeft uit te voeren, wordt in het voorliggende rapport dat productschap als actor opgevoerd, dit in tegenstelling tot de situatie waarin een productschap een taak in mandaat uitvoert en waarbij de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit als actor moet worden aangegeven.

5.4.2 Gedragscode medebewind

In 1996 stelde de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit samen met de productschappen een *Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid* vast. In de considerans werd als argument voor de vaststelling van het document een rechtmatige en doelmatige uitvoering van het GLB genoemd en als doel garanderen van een recht- en regelmatig gebruik van de communautaire en nationale middelen. De code geeft (ook al gangbare, maar niet vastgelegde) gedragslijnen voor een optimale afstemming over en een correcte uitvoering van de door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in medebewind overgedragen communautaire wetgeving met financiële gevolgen. Feitelijk werd met deze gedragscode de bestaande praktijk formeel weergegeven.

---

⁴⁷ Bron: Reikwijdte archiefzorg LNV en verkaveling van het beheer, onderdeel van Beheersregels documentaire informatievoorziening LNV (conceptuele eindversie).

De verantwoordelijkheid van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit behelst onder meer:

- het scheppen van de mogelijkheid tot een vroegtijdige en volledige betrokkenheid van de betreffende productschappen bij de beleidsvoorbereiding en wetgevingsfase;
- het snel, adequaat en gecoördineerd reageren op vragen en problemen van de (hoofd)productschappen;
- het, sinds 1997 middels het Coördinerend Bureau (CB)⁴⁸, zorgdragen voor de algehele procesbewaking van de uitvoering van het GLB.

De productschappen hebben als eigen verantwoordelijkheid het zorgdragen voor de goede organisatie en een juiste uitvoering van de communautaire regelingen, onder meer de verantwoordelijkheid voor de feitelijke uitgaven en ontvangsten, een behoorlijke zaakwaarneming en bestrijding op eigen initiatief van misbruik en oneigenlijk gebruik van middelen.

Wanneer een Europese verordening of richtlijn is goedgekeurd, kan respectievelijk moet die worden ingepast in de nationale wet- en regelgeving. Een zeer belangrijke stap in dit proces is het interpreteren en vertalen van een dergelijke verordening of richtlijn. De communautaire teksten zijn vaak niet duidelijk en voor meerdere interpretaties vatbaar. Het is dan ook van het grootste belang de teksten te interpreteren naar de geest van de regelgeving. In het algemeen zal het ministerie zich behoudender opstellen dan de productschappen, die als belangenbehartigers van hun sector juist zullen zoeken naar de grenzen van de mogelijkheden.

In dit kader dienen de productschappen ter voorbereiding van de uitvoering van de communautaire regelingen in overleg met LNV een uitvoerings- en een controlememorandum op te stellen. Het uitvoeringsmemorandum, dat bij de productschapsverordening wordt gepubliceerd, bevat onder meer een analyse van de regeling, gemaakte interpretatiekeuzes, gehanteerde formulieren en een verkorte beschrijving van de administratieve organisatie. Het controlememorandum bevat onder andere de geldende wettelijke voorschriften, een risico-analyse en een beschrijving van de te verrichten controles. Zowel de administratieve organisatie (AO) als het controlememorandum wordt door de minister goedgekeurd.

Controle op de uitvoering geschiedt door:

- interne controlediensten van de schappen zelf;
- Accountantsdienst van LNV;
- Algemene Rekenkamer;
- diensten van de Europese Commissie;
- Europese Rekenkamer.

Naar aanleiding van de controles wordt overleg gepleegd tussen de minister en de productschappen. Dit overleg kan resulteren in verduidelijking van het Nederlandse standpunt (LNV), aanpassing van de uitvoering (productschap) of controle (controle-instanties) en/of beroep in Luxemburg (LNV), dan wel in pogingen om de communautaire regelgeving aan te passen (LNV).

⁴⁸

Het CB, onderdeel van de directie IZ, is aangewezen als centraal aanspreekpunt voor de EC en de betaalorganen (w.o. de productschappen).

5.4.3 Algemene handelingen medebewind

(118.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regelgeving inzake de overdracht van bevoegdheden aan product- of bedrijfschappen ten aanzien van de uitvoering van het communautaire agrarisch markt- en prijsbeleid (medebewind)
Periode	1958-
Grondslag	Landbouwwet, art. 45, lid 1; Wijziging Landbouwwet (Stb. 1966, 278), art. 23, lid 1; In- en uitvoerwet, art. 11
Product	Prijzenbeschikking Siergewassen 1958 (Stcrt. 1958, 89); In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 (Stcrt. 1958, 81) (elf stuks); In- en uitvoerbeschikking landbouwproducten 1958 (Stcrt. 1958, 115); In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242) (elf stuks), Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189); Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (Stcrt. 1966, 205); Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1967, Produktschap voor Groenten en Fruit (Stcrt. 1967, 121); Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1967 Produktschappen voor GZP en MVO (Stcrt. 1967, 114); Besluit Delegatie bepaalde bevoegdheden In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt. 1998, 13); Regeling houdende Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999 (Stcrt. 1999, 108)
Opmerking	-Wanneer het bevoegdheden betreft die de minister van Landbouw uitoefent in overeenstemming met de minister van Economische Zaken, gebeurt de overdracht uiteraard in onderlinge overeenstemming. -De genoemde producten vormen slechts een greep uit de vele specifieke overdrachtsregelingen.

(119.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels inzake de uitoefening van aan product- of bedrijfschappen overgedragen bevoegdheden inzake het markt- en prijsbeleid voor agrarische producten
Periode	1966-
Grondslag	Landbouwwet, als gewijzigd (Stb. 1966, 278), art. 23, lid 1
Opmerking	Hieronder vallen ook de aanwijzingen als bedoeld in de overdrachtsbeschikkingen.

(120.)

Actor	Produktschappen
Handeling	Het vaststellen van nadere voorschriften ter uitvoering van subsidie-, heffings- en andere regelingen op het gebied van het agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode	1955-
Grondslag	Ministeriële beschikkingen en uitvoeringsregelingen, PBO-verordeningen
Opmerking	-De voorschriften kunnen nadere voorwaarden inhouden dan wel betrekking hebben op de door betrokkenen bij te houden administratie, op de te verstrekken gegevens en op de controle. -Feitelijk behelst deze handeling alle met de uitvoering van het medebewind gemoeide productschapsverordeningen, voorzover niet elders in dit rapport gespecificeerd, die werden en worden gepubliceerd in het <i>Verordeningenblad Bedrijfsorganisatie</i> (PBO-blad).

- (121.)
- Actoren** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Economische Zaken
- Handeling** Het goedkeuren van ontwerp-verordeningen van productschappen die zijn vastgesteld op basis van een overgedragen bevoegdheid
- Periode** 1958-
- Grondslag** Landbouwwet, als gewijzigd (Stb. 1966, 278), art. 23, lid 2;
Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen, art. 3;
In- en uitvoeringsbeschikkingen Productschappen 1958 en 1963
- Opmerking** -Goedkeuring van de minister van Economische Zaken is vereist wanneer het voorschrift waarbij de bevoegdheid is overgedragen, werd vastgesteld in overeenstemming met deze minister.
-Goedkeuring kan alleen worden onthouden wegens strijd met het recht en het algemeen belang.
- (122.)
- Actoren** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Handeling** Het aanwijzen van productschappen die aan functionarissen van een ander productschap volmacht mogen verlenen tot het verrichten van bepaalde handelingen krachtens een op grond van artikel 23 Landbouwwet overgedragen bevoegdheid
- Periode** 1975-
- Grondslag** Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen, als gewijzigd, art. 3a; Beschikking Landbouwheffingen- en -restitutieregime 1968-II, als gewijzigd, art. 33a
- Product** Toepassingsbeschikking art. 3a van de Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen c.q. art. 33a van de Beschikking Landbouwheffingen- en -restitutieregime 1968-II
- Opmerking** De beschikkingen terzake noemen de volmachtgevende en de volmachtontvangende productschappen, alsmede de producten en/of handelingen ten aanzien waarvan de bevoegdheid mag worden uitgeoefend.
- (123.)
- Actor** Productschappen
- Handeling** Het aan functionarissen van een ander productschap verlenen van een volmacht tot het verrichten van handelingen krachtens een op grond van artikel 23 Landbouwwet overgedragen bevoegdheid
- Periode** 1975-
- Bron** Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen, als gewijzigd, art. 3a, lid 1; Beschikking Landbouwheffingen- en -restitutieregime 1968-II, als gewijzigd, art. 33a, lid 1
- Opmerking** De wijziging van de overdrachtsbeschikking van 1966 bij het in de Stcrt. 1975, 41 gepubliceerde besluit werd in 1979 ingetrokken (Stcrt. 1979, 247). Het andere besluit, betrekking hebbend op de in- en uitvoer, bleef van kracht.
- (124.)
- Actor** Productschappen
- Handeling** Het aanvaarden van een volmacht tot het namens een ander productschap verrichten van handelingen krachtens een op grond van artikel 23 Landbouwwet overgedragen bevoegdheid
- Periode** 1975-
- Bron** Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen, als gewijzigd, art. 3a, lid 3; Beschikking Landbouwheffingen- en -restitutieregime 1968-II, als gewijzigd, art. 33a, lid 3

- (125.)
Actor Productschappen
Handeling Het per in medebewind uit te voeren regeling vaststellen van uitvoerings- en controlememoranda
Periode 1996-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
Product Uitvoerings- en controlememoranda
- (126.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van door productschappen vastgestelde controlememoranda betreffende de uitvoering in medebewind van Europese agrarische markt- en prijsregelingen
Periode 1996-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- (127.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van de Administratieve Organisatie van productschappen in het kader van de uitvoering in medebewind van Europese agrarische markt- en prijsregelingen
Periode 1996-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- (128.)
Actor Productschappen
Handeling Het periodiek rapporteren aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de uitvoering in medebewind van Europese agrarische markt- en prijsregelingen
Periode 1966-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- (129.)
Actor Productschappen
Handeling Het plegen van overleg met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over interpretatievragen en probleem dossiers in het kader van de uitvoering in medebewind van Europese agrarische markt- en prijsregelingen
Periode 1966-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
Opmerking Het Coördinerend Bureau (JZ) heeft ten behoeve van de afstemming een draaiboek *Aanmelden van probleem dossiers* opgesteld.
- (130.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Algemene Rekenkamer
Handeling Het rapporteren in het kader van de controle op de uitvoering van de door de productschappen in medebewind uitgevoerde Europese agrarische markt- en prijsregelingen
Periode 1966-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- (131.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voeren van overleg met de productschappen naar aanleiding van aanbevelingen en conclusies van controlerapporten betreffende de in medebewind uitgevoerde Europese agrarische markt- en prijsregelingen
Periode 1966-
Bron Gedragscode Medebewind Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

(132.)

Actor Productschappen
Handeling Het aan de EC doen toekomen van (jaar)verslagen betreffende de uitvoering van EOGFL-G-regelingen
Periode 1966-
Bron Rapport Algemene Rekenkamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 735, nrs. 1-2)
Opmerking Het ministerie van LNV ontvangt hiervan een afschrift.

(133.)

Actor Productschappen
Handeling Het vaststellen van modelformulieren waarmee subsidies, vergunningen e.d. op het gebied van het agrarisch markt- en prijsbeleid kunnen worden aangevraagd
Periode 1955-
Grondslag Ministeriële beschikkingen en uitvoeringsregelingen, PBO-verordeningen

De feitelijke handelingen van medebewind worden geplaatst in de desbetreffende rubrieken (bijv. interventie, invoer, uitvoer) in het deel over de uitvoering van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid.

5.4.4 Mandatering of geen/weinig bevoegdheden

In uitzonderingsgevallen mandateerde de minister van Landbouw een bevoegdheid aan een productschap. Dit was bijvoorbeeld het geval met de communautaire marktordening voor vlas en hennep, waarvan de uitvoering door het HPA plaatsvond op basis van een gemandateerde bevoegdheid. Bij de Wijziging Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1966 (Stcrt. 1997, 247) werd dit een gedelegeerde bevoegdheid. Hetzelfde gold tot voor kort voor de EEG-suikerverordening, die namens de minister werd uitgevoerd door het HPA, aangezien er geen productschap voor suiker bestaat. Vanaf de inwerkingtreding van de Regeling houdende Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999 (Stcrt. 1999, 108) wordt de tot dan toe als enige nog door een productschap in mandaat uitgevoerde marktordening voor suiker voortaan gedelegeerd (in medebewind) uitgevoerd.

Conform artikel 1 van de Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1966 heeft de minister bevoegdheden overgedragen (met inachtneming van zaken die in de genoemde regelingen zijn vastgelegd) aan bijvoorbeeld het Productschap Zuivel.

Verder bleven er ook op het gebied van de invoer van landbouwproducten enkele gemandateerde bevoegdheden bestaan, niet alleen voor wat betreft de hierboven al genoemde sectoren, maar ook ten aanzien van de categorie invoer vanuit derde landen.

De productschappen hebben overigens geen of beperkte bevoegdheid krachtens het volgende rijtje regelingen, opgesomd in de aanhef van de wijziging Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (Stcrt. 1993, 147):

- In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981;
- Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980;
- Beschikking uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993;
- Beschikking steun boter met bijzonder gebruik of bijzondere bestemming;
- Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979;
- Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993;
- Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993;
- Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992;
- Regeling superheffing 1993.

Deze regelingen, alsook de later toegevoegde, worden vanaf eind jaren '90 vooral door LASER uitgevoerd. Regeling superheffing 1993 wordt door het Productschap Zuivel uitgevoerd.

5.4.5 Financiële aspecten van het medebewind

De uitvoering van het communautaire markt- en prijsbeleid - dat wil zeggen het verstrekken van certificaten en vergunningen voor in- en uitvoer, het opleggen van heffingen en het uitkeren van restituties en steunbijdragen - is door de minister van Landbouw opgedragen aan de productschappen. De activiteiten worden verricht in medebewind: namens de minister en op diens verantwoording. De desbetreffende kosten worden dan ook bij hem in rekening gebracht. Zij kwamen tot begin 2000 voor rekening van het Landbouw-Egalisatiefonds (LEF), onder beheer van de minister van Landbouw.⁴⁹ Sindsdien worden de gelden die voorheen in het LEF buiten begrotingsverband werden geboekt, in een bijlage bij de LNV-begroting verantwoord. Inhoudelijk is er ten gevolge van deze technische wijziging geen verandering opgetreden in de financiële verhouding tussen minister en betrokken productschappen.

Regeling betreffende de kosten van medebewind

Ten aanzien van de kosten van medebewind werd in 1980 een regeling op basis van artikel 4, lid 2, van de Landbouwwet in het leven geroepen, voortkomend uit de wens om 'een voorziening te treffen voor het verlenen van een financiële bijdrage voor de kosten die door productschappen worden gemaakt bij de uitvoering van regelen houdende de communautaire markt-organisatie': de

---

⁴⁹ Voor de archivering van deze werkzaamheden met financiële gevolgen voor het Landbouw-Egalisatiefonds voeren de productschappen zogenaamde rijksadministraties, die afgezonderd zijn van hun overige archieven en waarop het ministerie toezicht houdt.

Medebewindskostenbeschikking 1980 (J.3992, niet gepubliceerd in de *Staatscourant*). De werkzaamheden waarop de beschikking betrekking heeft, zijn, volgens artikel 4:

- a. het opleggen van heffingen, het verlenen van uitvoer- en productierestituties of andere toeslagen;
- b. het uitreiken van de door de regelingen voorgeschreven documenten;
- c. de administratie, de controle en de financiële verrekeningen met de bedrijfsgegoten die het onder a. en b. gestelde met zich brengen;
- d. het verstrekken van statistische gegevens, ingevolge de voor vergoeding in aanmerking komende regelingen;
- e. de behandeling van verzoekschriften, bezwaar en beroep tegen genomen beslissingen.

Werkzaamheden in de zin van de regeling komen alleen voor vergoeding in aanmerking voorzover deze voortvloeien uit door de minister aan het productschap overgedragen bevoegdheden of uit bij algemene maatregel van bestuur of door de minister vastgestelde regelingen of besluiten waarbij de medewerking van het productschap wordt ingeroepen. Bij dit laatste kan ook worden gedacht aan medewerking van de productschappen in crisissituaties.

De Medebewindskostenbeschikking 1980 werd gewijzigd in 1989 (J.8910386) en in verband met de opheffing van het LEF ook in 2000 (Stcrt. 2000, 132).

(134.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelingen betreffende de vergoeding van de kosten van medebewind aan de productschappen
Periode 1980-
Grondslag Landbouwwet, art. 4, lid 2; na intrekking van dit artikel: Landbouwwet, art. 23 (cf. Stcrt. 2000, 132)
Product Medebewindskostenbeschikking 1980 (J.3992)

(135.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van verdeelsleutels voor de toerekening van de gemeenschappelijke directe kosten die de productschappen maken bij de uitvoering van medebewindstaken
Periode 1980-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 6, lid 2
Opmerking -Het betreft direct aanwijsbare kosten van personele en materiële aard, evenals een aandeel in de indirecte kosten van toezicht en leiding en van hulpverlenende afdelingen.
-Dit gebeurt in overleg met de productschappen. Bij gebrek aan overeenstemming beslist de minister.

(136.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van verdeelsleutels voor de berekening van het op de Rijksbijdrage in mindering te brengen evenredig aandeel van aan een productschap toegevallen baten
Periode 1980-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 14, lid 2
Opmerking -Het betreft bijvoorbeeld renten op uitstaande gelden, opbrengsten van buiten gebruik gestelde bedrijfsmiddelen, enz.
-Dit gebeurt in overleg met de productschappen.

- (137.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voeren van overleg met de productschappen betreffende de wijze van uitvoering van medebewindstaken
Periode 1980-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 6, lid 3, art. 8
Opmerking -Het kan gaan over verlaging van de uitvoeringskosten (vereenvoudiging van werkzaamheden, verhoging van efficiency, enz.), maar ook over voorgenomen investeringen door de productschappen.
 -In bepaalde gevallen kan gebrek aan overeenstemming leiden tot een door de minister vast te stellen korting.
- (138.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voeren van overleg met de productschappen betreffende de vraag welke kosten, en in welke mate, bij de berekening van de financiële bijdrage in de medebewindskosten in aanmerking moeten worden genomen
Periode 1980-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 11
Opmerking -Het kan gaan over de kosten van bijvoorbeeld wachtgeld of kosten die voortvloeien uit de beëindiging of inkrimping van medebewindswerkzaamheden.
 -Bij gebrek aan overeenstemming beslist de minister.
- (139.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voeren van overleg met de productschappen betreffende de afwikkeling van daden van medebewind die hebben geleid tot negatieve financiële consequenties
Periode 1980-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 16
Opmerking -Het kan bij deze dossiers gaan over de kosten van bijvoorbeeld schadeloosstellingen, onterechte betalingen of nalating van invorderingen of verbeurdverklaringen.
 -Bij gebrek aan overeenstemming beslist de minister.
 -De minister neemt de financiële gevolgen van tekortkomingen in de uitvoering voor zijn rekening (Gedragscode medebewind).
- (140.)
Actor Productschappen
Handeling Het opstellen van een onderbouwde begroting ter goedkeuring van te verrichten medebewindswerkzaamheden
Periode 1966-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 18, lid 1
- (141.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van door de productschappen ingediende begrotingen voor de uitvoering van medebewindstaken
Periode 1966-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 18, lid 7
- (142.)
Actor Productschappen
Handeling Het opstellen van de rekening over het afgelopen begrotingsjaar betreffende de verrichtte medebewindswerkzaamheden
Periode 1966-
Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 19a, lid 1
- (143.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het goedkeuren van de door elk betrokken productschap ingediende rekening betreffende de in het afgelopen begrotingsjaar verrichtte medebewindswerkzaamheden

Periode 1966-

Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 19a, lid 4

(144.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het aan de productschappen vergoeden van de kosten van de uitvoering van medebewindstaken

Periode 1966-

Grondslag Medebewindskostenbeschikking 1980, art. 19

Opmerking Betaling geschiedt in eerste instantie door bevoorschotting per kwartaal, op grond van opgaven van de productschappen.

6. Specifieke instanties met een taak op het gebied van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid

De in dit hoofdstuk genoemde instanties vervullen organisatorisch een belangrijke rol in het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid. Ze worden in algemeen organisatorische zin beschreven. De specifieke taakuitoefening in het kader van de verschillende onderdelen van het beleid (zoals interventie, restitutie) komen in de respectieve hoofdstukken en paragrafen aan de orde.

6.1 VIB

6.1.1 Hoofdlijn

Na de bevrijding was er een groot tekort aan landbouwgoederen, zowel wat betreft voedingsmiddelen als agrarische grondstoffen (veevoer) en productiemiddelen (landbouwmachines en kunstmest). De minister van Landbouw richtte in 1945 de Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) op. Deze had tot taak 'producten behorende tot de voedings-sector van mensch en dier, levend vee en paarden en verder landbouwmachines, landbouwwerktuigen en kunstmest in het buitenland aankopen, importeeren, opslaan en verkopen in het binnenland' (Staatsalmanak 1946). De financiële risico's werden gedekt door het Landbouw-Crisisfonds. Door de stichtingsvorm kon het VIB als rechtspersoon financieel verantwoorde contracten sluiten. Alle inkomsten en uitgaven kwamen ten bate dan wel ten laste van het Landbouw-Crisisfonds.

Het bestuur van het VIB bestond aanvankelijk uit de voorzitters van de bedrijfschappen-oude stijl en vertegenwoordigers van het Kunstmest Distributie Bureau en het Bureau Grondstoffen.⁵⁰ In 1952 stelde de minister de Raad van Advies en Toezicht VIB in (Stcrt. 1952, 107).

Toen in 1957 de Landbouwwet de nieuwe overkoepelende grondslag werd voor de overheidsbemoedening met de landbouw, werd de Stichting VIB opgeheven en kwamen er in de Landbouwwet bepalingen over een Voedselvoorzienings- en verkoopbureau. De import van schaarse landbouwgoederen was niet meer nodig, maar het uit de markt nemen van landbouwoverschotten begon steeds belangrijker te worden. De daartoe strekkende bevoegdheden lagen tot dan toe bij de aan- en verkoopbureaus van de bedrijfsorganisaties-oude stijl. Deze PBO's waren inmiddels opgeheven en vervangen door de product- en bedrijfschappen. De interventietaken van de oude aan- en verkoopbureaus vervielen aan de staat en werden vervolgens geconcentreerd bij het VIB, dat wil zeggen bij het nieuwe bureau dat dezelfde afkorting droeg – die voortaan stond voor *Voedselvoorzienings- en verkoopbureau* – en dat bovendien de rechten en plichten van de oude Stichting VIB kreeg toebedeeld. Ook dit VIB kreeg de status van een rechtspersoon onder verantwoordelijkheid van de minister van Landbouw.⁵¹

Door de uitbreiding van de reikwijdte van de Europese marktordeningen kwamen halverwege de jaren '60 steeds meer communautair gefinancierde interventiewerkzaamheden naar voren. In 1966 verleende de minister van Landbouw dan ook een mandaat aan het VIB voor het zelfstandig uitoefenen van die activiteiten en daarmee samenhangende werkzaamheden (Mandaatsbeschikking VIB, Stcrt. 1966, 119). In de wijzigingen van de Mandaatsbeschikking VIB en daarop aansluitende uitvoeringsbeschikkingen (bijv. Uitvoeringsbeschikking 1967 Mandaatsbeschikking VIB – Stcrt. 1967, 122) werden de op verschillende marktordeningen betrekking hebbende Europese verordeningen genoemd die golden als inleveringsregelingen op grond waarvan het VIB bevoegdheden kon uitoefenen of taken had uit te voeren. Bij het toezicht liet de minister zich bijstaan door een Commissie van beheer VIB.

⁵⁰ Deze bureaus maakten deel uit van het ministerie van Landbouw.

⁵¹ De kosten voor het VIB werden aanvankelijk geheel doorberekend aan de productschappen, maar vanaf 1965 nam de minister van Landbouw de kosten op zich voor een personeelslid en voor meubilair en voertuigen (begroting 1965, blz. 31).

Begin jaren '90 kon het takenpakket van het VIB als volgt worden omschreven⁵²:

- EU-interventiemaatregelen 1^e categorie (particuliere opslag, denaturatie, steunregelingen ten behoeve van verwerking en bijzondere bestemming, bijzondere restitutieregelingen);
- EU-interventiemaatregelen 2^e categorie (openbare opslag);
- uitvoering nationale voedselhulp ten behoeve van Buitenlandse Zaken en EU-verstrekkingen voor hulpbehoevenden.

Sinds 1995 worden de taken van het VIB uitgevoerd door LASER, hoewel het VIB bleef bestaan als krachtens de Landbouwwet ingestelde rechtspersoon binnen LASER. Feitelijk waren het VIB en LASER zodoende geïntegreerd. LASER was namelijk erkend als betaalorgaan voor de uitvoering van EU-regelingen en trad als zodanig ten behoeve van het VIB op. In 1998 werd deze feitelijke integratie ook formeel gerealiseerd, middels de regeling tot wijziging van diverse regelingen in verband met de overgang van interventietaken naar LASER (Stcrt. 1998, 1966), waarbij de Mandaatsbeschikking VIB werd ingetrokken. Met de overheveling van de interventietaken naar LASER ging de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit formeel optreden als interventiebureau; de uitvoering van de daarmee verband houdende werkzaamheden werd aan LASER gemandateerd. Alle besluiten en rechtshandelingen die voorheen waren genomen dan wel verricht door het VIB gingen voortaan gelden als besluiten respectievelijk rechtshandelingen van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

(145.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelgeving betreffende organisatie, bevoegdheden en werkzaamheden van de Stichting VIB
Periode 1945-1957
Product Beschikking tot goedkeuring van de statuten van de Stichting VIB; Gewijzigde statuten Stichting VIB
Opmerking De uitwerking van de onder deze handeling vallende regelingen is terug te vinden in het hoofdstuk betreffende de uitvoering van het nationale markt- en prijsbeleid, hoewel ook het voedselvoorzieningsbeleid er als basis onder kan worden gelegd.

(146.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelgeving betreffende organisatie, bevoegdheden en werkzaamheden van het VIB
Periode 1957-
Product o.a. Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1966, 119), Beschikking VIB-erkenningen 1978 (Stcrt. 1978, 86), Beschikking particuliere opslag zuivelproducten en vlees 1980 (Stcrt. 1979, 245)
Opmerking De uitwerking van de onder deze handeling vallende regelingen is terug te vinden in het hoofdstuk betreffende de uitvoering van het communautaire interventiebeleid.

---

⁵²

Begroting 1993, blz. 68.

6.1.2 Stichting Voedselvoorziening Import Bureau (1945-1958)

De Stichting Voedselvoorziening Import Bureau (VIB) werd in 1945 in het leven geroepen. De beschikking tot goedkeuring van de daarbij gevoegde statuten bevatte bepalingen ten aanzien van onder meer de financiële aansprakelijkheid van de Staat, de inkomsten en uitgaven, het toezicht en de overname van verplichtingen.

De statuten zelf bevatten bepalingen over doel en werkzaamheden, bijkantoren, bestuur, commissies en financiën.

In 1952 stelde de minister bij wijziging van de VIB-statuten de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB in (Stcrt. 1952, 107). De stichting werd opgeheven door inwerkingtreding van de Landbouwwet in 1958, waardoor ook de Raad geen bestaansgrond meer had.

Instelling, statuten

(147.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het in het leven roepen en opheffen van de Stichting VIB
Periode	1945-1958
Grondslag	Stichtingsakte gevoegd bij de Beschikking tot goedkeuring van de statuten van de Stichting VIB; Gewijzigde statuten Stichting VIB, art. 14

(148.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1952-1958
Handeling	Het vaststellen en/of wijzigen van de statuten van de Stichting VIB	
Periode	1945-1958	
Grondslag	Beschikking tot goedkeuring van de statuten van de Stichting VIB	
Opmerking	Vanaf de wijziging van de statuten in 1952 kon ook het VIB-bestuur de statuten veranderen.	

(149.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het goedkeuren van door het VIB-bestuur gewijzigde statuten van de Stichting VIB
Periode	1952-1958
Grondslag	Gewijzigde statuten Stichting VIB, art. 13

Aanwijzingen, geschilbeslechting

(150.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het geven van aanwijzingen aan de Stichting VIB
Periode	1945-1958
Grondslag	Statuten Stichting VIB, art. 3, lid 1

(151.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het beslissen over de uitvoering van opdrachten van een (hoofd)bedrijfschap-oude stijl die het bestuur van de Stichting VIB onuitvoerbaar acht
Periode	1945-1958
Grondslag	Statuten Stichting VIB, art. 3, lid 3

Buitenland

(152.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het regelen van vestiging van bijkantoren in binnen- of buitenland
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 4

(153.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het regelen van assistentie door buitenlandse instellingen bij de uitvoering van de eigen werkzaamheden
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 4

(154.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van beslissingen van de Stichting VIB om bijkantoren te vestigen of om zich te laten bijstaan door buitenlandse instellingen
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 4

Bestuur, directie, huishoudelijk reglement, jaarrekeningen

(155.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen, schorsen en ontslaan van bestuursleden van de Stichting VIB
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, artt. 5 en 8
Opmerking De minister wees aanvankelijk in ieder geval vertegenwoordigers aan van het Kunstmest Distributie Bureau en het Bureau Grondstoffen; daarnaast kon hij nog andere leden benoemen.

(156.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het benoemen, schorsen en ontslaan van directieleden van de Stichting VIB
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 8
Product De bevoegdheid lag formeel bij het bestuur van de Stichting.

(157.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van bestuursbesluiten tot benoeming, schorsing of ontslag van directieleden van de Stichting VIB
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 8

(158.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het vaststellen en wijzigen van een eigen huishoudelijk reglement
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 6

(159.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van het huishoudelijk reglement van de Stichting VIB
Periode 1945-1952
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 6
Opmerking Deze bevoegdheid verviel bij de wijziging van de statuten in 1952.

(160.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het opstellen van jaarrekeningen
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 11

Advies

(161.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het instellen van adviescommissies
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 7, lid 1
Opmerking -De bevoegdheid lag formeel bij het bestuur van de Stichting.
-Hierbij werden tevens samenstelling, taak en bevoegdheid van de commissies geregeld.

(162.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het benoemen van leden van adviescommissies
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 7, lid 2
Opmerking De bevoegdheid lag formeel bij het bestuur van de Stichting.

Procuratie

(163.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het benoemen van procuratiehouders
Periode 1945-1958
Grondslag Statuten Stichting VIB, art. 10
Opmerking Deze bevoegdheid lag formeel bij de directie van de Stichting VIB. Het bestuur moest een dergelijke benoeming goedkeuren.

Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB

(164.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB
Periode 1952-1958
Grondslag Gewijzigde statuten Stichting VIB, art. 6

(165.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het regelen van samenstelling, taak en bevoegdheid van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB
Periode 1952-1958
Grondslag Gewijzigde statuten Stichting VIB, art. 6
Product Beschikking betreffende samenstelling, taak en bevoegdheid van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB (Stcrt. 1952, 107)

(166.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de leden van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB
Periode 1952-1958
Grondslag Beschikking betreffende samenstelling, taak en bevoegdheid van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB, art. 1

(167.)

Actor Raad van Advies en Toezicht van de Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw betreffende de wijze waarop de Stichting VIB haar werkzaamheden heeft te verrichten
Periode 1952-1958
Grondslag Beschikking betreffende samenstelling, taak en bevoegdheid van de Raad van Advies en Toezicht van de Stichting VIB, art. 3
Opmerking Dit advies kon gevraagd of ongevraagd worden gegeven.

6.1.3 Voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau (VIB) (1958-1998)

De Landbouwwet regelt de instelling en taaktoedeling van 'een voedselvoorzieningsin- en verkoopbureau' in de artikelen 31 tot 41 en bepaalt bij artikel 53, lid 2, dat de rechten en plichten van de oude Stichting overgaan op het nieuwe VIB. Lid 1 van hetzelfde artikel van de Landbouwwet bepaalde al dat ook de rechten, lasten, verplichtingen en bezittingen van de Aan- en Verkoopbureaus bij opheffing zouden overgaan op het VIB. Ook bij dit nieuwe bureau waarborgt de Staat de financiële verplichtingen die voor het bureau uit de uitoefening van zijn taak voortvloeien.

De directie van het bestuur kan zich laten bijstaan door Commissies van Bijstand. In 1958 werden er enkele ingesteld (Stcrt. 1958, 307):

- de Algemene Commissie van Bijstand;
- de Commissie van Bijstand voor Granen;
- de Commissie van Bijstand voor Aardappelen;
- de Commissie van Bijstand voor Zuivel.

De productschapsvoorzitters werden lid van het bestuur.

Verder laat de minister van Landbouw zich sinds 1966 bij zijn toezicht bijstaan door een Commissie van beheer VIB (Stcrt. 1966, 119). Deze commissie coördineert de werkzaamheden die betrekking hebben op de in- en verkoop van producten en aanverwante werkzaamheden die het bureau in de verschillende sectoren zijn opgedragen. Verder adviseert de commissie de minister over de ontwerp-begrotingen van het VIB, het verslag van de directeur, de organisatorische inrichting en de interne structuur van het bureau. Aanvankelijk werd niet gespecificeerd hoeveel leden benoemd werden door de minister en hoeveel door de productschappen, noch welke geledingen van de productschappen de benoemingen zouden doen. Bij wijziging van de beschikking in 1980 (Stcrt. 1980, 41) is bepaald dat het College van voorzitters van de Productschappen uit zijn midden vier leden en twee plaatsvervangers benoemt, terwijl de minister twee ambtenaren als lid benoemt en een als plaatsvervangend lid.

Ten slotte kan de directie van het VIB krachtens de Beschikking procuratieregeling VIB 1958 personeelsleden procuratie verlenen voor het in en buiten rechte vertegenwoordigen van het bureau (Stcrt. 1958, 126).

In 1998 ging het VIB op in LASER.

Instelling, bestuur, directie, personeel

(168.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het in het leven roepen en opheffen van het VIB
Periode	1958-1998
Grondslag	Landbouwwet, art. 31

(169.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het benoemen, schorsen en/of ontslaan van bestuurs- en directieleden van het VIB
Periode	1958-1998
Grondslag	Landbouwwet, art. 33

(170.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regels voor de aanstelling en het ontslag van personeel door de directie van het VIB
Periode	1958-1962
Grondslag	Landbouwwet, art. 36

(171.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
-------	---

Handeling Het goedkeuren van besluiten van de directie van het VIB tot aanstelling of ontslag van personeel
Periode 1958-1962
Grondslag Landbouwwet, art. 36

Aanwijzingen en advies

(172.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van aanwijzingen aan de directie van het VIB
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 35, lid 1

Procuratie

(173.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van nadere regels voor de vertegenwoordiging in en buiten rechte van het VIB door een of meer leden van de directie
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 34
Product Beschikking procuratieregeling VIB 1958 (Stcrt. 1958, 126)

(174.)
Actor Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het aan personeelsleden verstrekken van procuratie voor het in en buiten rechte vertegenwoordigen van het VIB
Periode 1958-1998
Grondslag Beschikking procuratieregeling VIB 1958, art. 1
Product Akte van procuratie
Opmerking -De akte van procuratie wordt gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel.
-Het is de directie die deze bevoegdheid uitoefent.

(175.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van akten van procuratie van de directie VIB
Periode 1958-1998
Grondslag Beschikking procuratieregeling VIB 1958, art. 2

Begrotingen, verslaglegging, administratie

(176.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het regelen van de inrichting van de begroting en van de wijze en het tijdstip waarop het VIB verslag uitbrengt over de werkzaamheden
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 35, lid 2 en 3
Product Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1966, 119)

(177.)
Actor Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het periodiek uitbrengen van verslag over de verrichte werkzaamheden
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 35, lid 2
Producten Verslagen
Opmerking -De verslagen worden door de minister aan de Staten-Generaal meegedeeld.
-Sinds 1966 moet het verslag melding maken van de mening van de

Commissie van beheer VIB over de begroting en het verslag (Beschikking Commissie van beheer VIB, art. 4, lid 3).

(178.)

Actor Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het opstellen van de VIB-begroting
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 35, lid 3
Producten Begrotingen
Opmerking Sinds 1966 moet het verslag melding maken van de mening van de Commissie van beheer VIB over de begroting en het verslag (Beschikking Commissie van beheer VIB, art. 4, lid 3).

(179.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels voor de inrichting van de administratie van het VIB
Periode 1958-1979
Grondslag Landbouwwet, art. 37, lid 1
Opmerking -In overeenstemming met de minister van Financiën.
-In 1979 werd art. 37 vervangen door het ruimer gestelde art. 3, lid 3, dat zowel het VIB als de productschappen in hun interventiewerkzaamheden onderwerpt aan controle door ambtenaren, aangesteld door de minister van Landbouw.

Commissies van Bijstand

(180.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van een algemene maatregel van bestuur tot instelling van Commissies van Bijstand voor de directie van het VIB
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 41, lid 1
Product Besluit instelling commissies van bijstand Voedselvozieningsin- en verkoopbureau (Stcrt. 1958, 307)
Opmerking Het besluit tot instelling van dergelijke commissies bevat ook de regels betreffende de taak en het werkterrein ervan.

(181.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen en ontslaan van de leden van Commissies van Bijstand van het VIB
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 41, lid 2

(182.)

Actor Commissies van Bijstand Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het adviseren van de directie VIB ten aanzien van de inkoop en verkoop van landbouwproducten
Periode 1958-1998
Grondslag Besluit instelling commissies van bijstand VIB, art. 4

Commissie van beheer VIB

(183.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een Commissie van beheer VIB
Periode 1966-1998
Grondslag Beschikking commissie van beheer VIB, art. 2, lid 1

(184.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van (plaatsvervangende) leden van de Commissie van beheer VIB
Periode 1966-1998
Grondslag Beschikking commissie van beheer VIB, art. 2, lid 2
Opmerking Naast de door de minister benoemde leden hebben ook de voorzitters van de productschappen zitting in de Commissie van beheer VIB.

(185.)

Actor Commissie van beheer Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het vaststellen van het eigen reglement van orde
Periode 1966-1998
Grondslag Beschikking commissie van beheer VIB, art. 2.3

(186.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van het reglement van de Commissie van beheer VIB
Periode 1966-1998
Grondslag Beschikking commissie van beheer VIB, art. 2, lid 3

(187.)

Actor Commissie van beheer Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het coördineren van de uitvoering van interventiewerkzaamheden
Periode 1966-1998
Grondslag Beschikking commissie van beheer VIB, art. 3, lid 1 en 2
Opmerking Het gaat vooral om de volgorde waarin en de wijze waarop de interventie wordt uitgevoerd, alsmede om de daartoe benodigde voorzieningen.

(188.)

Actor Commissie van beheer Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw over de ontwerp-begrotingen van het VIB, het verslag van de directeur, de organisatorische inrichting en de interne structuur van het bureau
Periode 1966-1998
Grondslag Beschikking commissie van beheer VIB, art. 3, lid 3 en 4
Opmerking De adviezen inzake organisatie en structuur kunnen ongevraagd worden gegeven. Het kan hierbij ook gaan om personeelsopbouw en personeelsbeleid.

Mededelingen

Het VIB deed zogenoemde *Mededelingen*, die rechtskracht hadden en waarin stond wat de implicaties waren van de relevante Europese verordeningen. LASER daarentegen zet iedere regeling in de *Staatscourant*.

(189.)

Actor Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het aan belanghebbenden mededelen van interventieregelingen en de implicaties daarvan
Periode 1958-1998
Grondslag Landbouwwet, art. 35, lid 3
Producten *Mededelingen*

6.2 STULM

6.2.1 STULM 1963

In 1963 richtte de minister van Landbouw de Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM) op ter uitvoering van maatregelen op agrarisch gebied, getroffen door hemzelf of door een PBO en vastgelegd in overeenkomsten. Ook behulpzaamheid bij de voorbereiding van zulke maatregelen was een taak van de STULM. Drie van de zeven bestuursleden werden benoemd door de minister en de overige vier door de deelnemende productschappen gezamenlijk. Behalve het bureau in Den Haag beschikte de stichting in iedere provincie over gewestelijke (later: provinciale) bureaus en over districts bureaus (later: districtskantoren); de leiding berustte bij respectievelijk een landelijk directeur, een aantal gewestelijke directeuren en een aantal districts bureahouders. Als gewestelijke directeuren fungeerden de provinciale voedselcommissarissen, en als hun plaatsvervaarders fungeerden de plaatsvervangende provinciale voedselcommissarissen. STULM 1963 was dus werkzaam binnen het provinciale apparaat van Landbouw en Voedselvoorziening (LaVo). In 1978 werd het hele STULM-apparaat onder organieke verantwoordelijkheid geplaatst van het hoofd van de Hoofdafdeling Regelingen van het ministerie, die daartoe tevens benoemd werd als directeur STULM. Na een grondige statutenwijziging in 1980 nam de invloed van de minister sterk toe en bestond de doelstelling nog slechts uit medewerking aan de uitvoering van landbouwmaatregelen, zoals opgedragen aan de inmiddels opgerichte STULM 1974. STULM 1963 is in een slapende toestand geraakt, maar nog niet formeel opgeheven.

(190.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het oprichten van de STULM 1963
Periode	1963-
Product	O.a. statuten

(191.)

Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het opheffen van STULM 1963
Periode	1963-
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 31; gewijzigde statuten (1977), art. 31; gewijzigde statuten (1980), art. 11
Opmerking	-Sinds 1977 is goedkeuring van de minister van Landbouw vereist. -Bij het besluit tot opheffing kan het bestuur een liquidateur aanwijzen (statuten STULM 1963, art. 31, lid.2; gewijzigde statuten (1977), art. 31, lid 2; gewijzigde statuten (1980), art. 12, lid 1).

(192.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het goedkeuren van de opheffing van STULM 1963
Periode	1977-
Grondslag	Gewijzigde statuten (1977), art. 31.4; gewijzigde statuten (1980), art. 11
Opmerking	Hierbij hoort ook het bepalen van de bestemming van een batig saldo dat resteert bij opheffing van STULM 1963; het bestuur adviseert de minister hierover.

(193.)

Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het wijzigen van de statuten van de STULM 1963
Periode	1963-
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 30; gewijzigde statuten (1977), art. 30; gewijzigde statuten (1980), art. 10.1
Opmerking	Sinds 1977 is goedkeuring van de minister van Landbouw vereist.

(194.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het goedkeuren van statutenwijzigingen van STULM 1963
Periode	1977-

Grondslag	Gewijzigde statuten (1977), art. 30; gewijzigde statuten (1980), art. 10, lid 6
(195.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het stellen van nadere regels inzake de eigen werkwijze en die van het dagelijks bestuur
Periode	1963-
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 14; gewijzigde statuten (1977), art. 15; gewijzigde statuten (1980), art. 13
Product	Huishoudelijk Reglement en wijzigingen
Opmerking	Sinds 1980 is goedkeuring van de minister vereist.
(196.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het goedkeuren van het huishoudelijk reglement en andere reglementen van de STULM 1963
Periode	1980-
Grondslag	Gewijzigde statuten (1980), art. 13
(197.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het vaststellen van de organisatorische opbouw van het uitvoerend apparaat van de STULM 1963
Periode	1963-1980
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 15; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 1
(198.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het benoemen en ontslaan van de landelijk directeur en de gewestelijke directeurs van de STULM 1963
Periode	1963-
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 15; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 1
Opmerking	-Volgens art. 16 (1963) is benoeming, schorsing of ontslag van directeurs een bevoegdheid van het dagelijks bestuur. Na de wijziging van 1977 betreft die alleen schorsing. -Sinds 1977 in overeenstemming met de minister. -Sinds 1980 heeft de stichting alleen nog het personeel dat in dienst was voor de oprichting van STULM 1974.
(199.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen
Handeling	Het benoemen van bestuursleden van STULM 1963
Periode	1963-1980
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 4, lid 2; gewijzigde statuten (1977), art. 5, lid 2
Opmerking	-De deelnemende PBO's in 1963 waren het PGZP, PA, PVV en PGF. -Sinds 1980 bestaat het bestuur uit de bestuursleden van STULM 1974.

- (200.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het benoemen van een voorzitter, een plaatsvervangend voorzitter en een gedelegeerd lid
Periode 1963-1980
Grondslag Statuten STULM 1963, art. 6, lid 1; gewijzigde statuten (1977), art. 7, lid 1
Opmerking -Deze door het bestuur aangewezen drie personen vormen het dagelijks bestuur.
 -Sinds 1980 is de voorzitter van STULM 1974 tevens voorzitter van STULM 1963, en worden de andere benoemingen niet meer gedaan.
- (201.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het vaststellen van de arbeidsvoorwaarden van het personeel
Periode 1963-1980
Grondslag Statuten STULM 1963, art. 15; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 1
- (202.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het vaststellen van de voorwaarden waarop de aan de STULM 1963 op te dragen werkzaamheden zullen worden uitgevoerd
Periode 1963-1980
Grondslag Statuten STULM 1963, art. 15; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 2
- (203.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het vaststellen van de begrotingen en de jaarrekeningen van de STULM 1963
Periode 1963-
Grondslag Statuten STULM 1963, artt. 15, 25 en 28; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 3, en artt. 25 en 28; gewijzigde statuten (1980), art. 9
Opmerking Sinds 1980 is ministeriële goedkeuring verplicht.
- (204.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het vaststellen van een instructie voor de directeuren en de secretaris
Periode 1963-1980
Grondslag Statuten STULM 1963, art. 15; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 5
- (205.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het besluiten tot het verwerven of vervreemden van onroerend goed of het aangaan van leningen
Periode 1963-
Grondslag Statuten STULM 1963, art. 15; gewijzigde statuten (1977), art. 16, lid 6; gewijzigde statuten (1980), art. 5
Opmerking Sinds 1980 is ministeriële goedkeuring verplicht.
- (206.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling Het benoemen, schorsen of ontslaan van personeel
Periode 1963-1980
Grondslag Statuten STULM 1963, art. 16; gewijzigde statuten (1977), art. 17
Opmerking Vanaf 1977 gaat het alleen nog om schorsingen, en dan in overleg met de minister.
- (207.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Productschappen
 Het aangaan van overeenkomsten met het bestuur van de STULM 1963 inzake reguliere of afzonderlijke opdrachten ter uitvoering van maatregelen op agrarisch gebied

Periode	1963-1978
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 17, lid 1 en 2; gewijzigde statuten (1977), art. 18, lid 1 en 2
Opmerking	De overeenkomsten werden per 1-1-1979 ontbonden.
(208.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het vormen van een reservefonds voor toekomstige sociale lasten en het bepalen van de wijze van beleggen van de middelen
Periode	1963-1980
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 23; gewijzigde statuten (1977), art. 23
Opmerking	Sinds 1977 gaat het alleen nog om de wijze van beleggen.
(209.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het geven van voorschriften voor het bijhouden van de administratie
Periode	1963-
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 26, lid 2; gewijzigde statuten (1977), art. 26, lid 2
(210.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het benoemen van een accountant voor de controle op het financiële beheer
Periode	1963-1980
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 29, lid 1; gewijzigde statuten (1977), art. 29, lid 1
Opmerking	Sinds 1980 voert de departementale accountantsdienst de controle uit.
(211.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het nemen van beslissingen in alle gevallen waarin de statuten niet voorzien
Periode	1963-1980
Grondslag	Statuten STULM 1963, art. 32; gewijzigde statuten (1977), art. 31
Opmerking	De formele bevoegdheid ligt bij het bestuur
(212.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het uitoefenen van controle op het financiële beheer van de STULM 1963
Periode	1980-
Grondslag	Gewijzigde statuten (1980), art. 9, lid 5
(213.)	
Actor	Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1963)
Handeling	Het nemen van besluiten inzake huur, pacht en schenkingen
Periode	1980-
Grondslag	Gewijzigde statuten (1980), art. 5
Opmerking	Voor 1980 vielen dergelijke bestuursbesluiten onder het algemene slotartikel, dat het bestuur speelruimte gaf voor alles waarin de statuten niet voorzagen. Sinds 1980 is die algemene bevoegdheid er niet meer en is bovendien goedkeuring van de minister nodig.
(214.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het goedkeuren van besluiten van het bestuur van STULM 1963 inzake huur en pacht, zakelijke rechten, leningen en schenkingen
Periode	1980-
Grondslag	Gewijzigde statuten (1980), art. 5

6.2.2 STULM 1974

In 1974 richtte de minister van Landbouw naast de STULM 1963 ook nog de STULM 1974 op, met als doel het uitvoeren van landbouwmaatregelen door middel van:

- het ten behoeve van de minister van Landbouw verrichten van werkzaamheden ter uitvoering van diens maatregelen in het kader van het landbouwbeleid, waaronder voorlichting;
- het verlenen van medewerking bij de voorbereiding van bovengenoemde maatregelen;
- het ten behoeve van PBO's verrichten van werkzaamheden.

Het bestuur bestond uit vertegenwoordigers van minister van Landbouw en van productschappen, en de organisatie kende drie niveaus: centraal, provinciaal en per district (op dit niveau geleid door districtsbureauhouders).

STULM 1974 was een overheidsstichting zonder personeel, werkzaam binnen het provinciale apparaat van Landbouw en Voedselvoorziening (LaVo) en bemand met rijksambtenaren die grotendeels afkomstig waren van STULM 1963. De werkzaamheden stonden onder leiding van een directeur, een dubbelfunctie van de directeur van de directie Uitvoering Regelingen (DUR).

De statuten werden voor het eerst gewijzigd in 1977.⁵³ De voornaamste veranderingen betroffen de inbreng van de minister bij beslissingen van het bestuur. Zo moesten besluiten tot wijziging van de statuten of tot opheffing van de stichting voortaan worden goedgekeurd door de minister. Tevens werd overleg met de minister verplicht gesteld inzake benoeming, schorsing of ontslag van de landelijk directeur, de gewestelijke directeurs en de secretaris.

In 1978 werd het hele STULM-apparaat onder organieke verantwoordelijkheid geplaatst van het hoofd van de Hoofdafdeling Regelingen van het ministerie, die daartoe tevens benoemd werd als directeur STULM.

In 1980 werd tevens bepaald dat de archieven na opheffing zouden worden overgebracht naar de archiefbewaarplaats van het ministerie om aldaar te blijven berusten.

Een veel verder gaande statutenwijziging vond plaats in 1980. In 1978 besloot de algemene bestuursvergadering van STULM 1963 en STULM 1974 tot ontbinding van de met eerstgenoemde stichting gesloten deelnemersovereenkomsten, zodat werkzaamheden voortaan opgedragen konden worden aan STULM 1974.⁵⁴ De hieruit resulterende wijziging van de statuten van STULM 1963 bepaalde tevens dat de doelstelling voortaan nog slechts bestond uit medewerking aan de uitvoering van landbouwmaatregelen, zoals opgedragen aan STULM 1974. Er werden geen bestuursleden meer benoemd, omdat het bestuur voortaan bestond uit de bestuursleden van STULM 1974. Toestemming van de minister werd verplicht voor besluiten met financiële gevolgen, zoals met betrekking tot huur en verpachting, leningen en schenkingen. Tevens werden de begroting en de rekening en verantwoording onderworpen aan ministeriële goedkeuring, terwijl de controle op het financieel beheer voortaan zou gebeuren door de departementale accountantsdienst. Verder zouden de archieven na opheffing worden overgebracht naar de archiefbewaarplaats van het ministerie en aldaar blijven berusten.

Bij de statutenwijziging van STULM 1974 uit 1980 werd ook op andere wijze de inbreng van de minister vergroot. Als directeur kwam er voortaan een ambtenaar van het ministerie en naast het bureau in Den Haag werden gewestelijke (vanaf 1984: provinciale) bureaus ingesteld. De functie van gewestelijk directeur werd uitgeoefend door de provinciale hoofdingenieur-directeur (HID) voor de bedrijfsontwikkeling (vanaf 1984: de provinciale directeurs Landbouw en Voedselvoorziening).

De taken van de STULM werden vanaf circa 1988 uitgevoerd door de DUR en sinds 1996 door LASER. Zo werden zoekgoeienpremies tot 1989 namens de minister nog door STULM toegekend.⁵⁵

In 1993 werd de stichting aangewezen als ZBO, althans als bestuursorgaan onder de WOB en de wet Nationale Ombudsman (Stb. 1993, 535). STULM 1974 is in een slapende toestand geraakt, maar nog niet formeel opgeheven.

(215.)

⁵³ Hoewel deze statutenwijziging door het bestuur werd vastgesteld en intern van kracht werd, is het niet gekomen tot formele externe geldigheid.

⁵⁴ Circulaire 13623 van STULM 1963 aan de gewestelijke directeurs (8-12-1980).

⁵⁵ Zie hoofdstuk .....

- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het oprichten van de STULM 1974
Periode 1974
Product O.a. statuten
- (216.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het opheffen van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 18; gewijzigde statuten (1980), art. 15
Opmerking -Wanneer de minister hiertoe besluit, overlegt hij met het bestuur. Wanneer het bestuur de beslissing neemt, is goedkeuring van de minister nodig.
 -Hierbij hoort het liquideren van het vermogen van STULM 1974 (statuten STULM 1974, art. 19; gewijzigde statuten (1980), art. 16, lid 1).
- (217.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van de bestuursbeslissing tot opheffing van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 18, lid 5; gewijzigde statuten (1980), art. 15, lid 3
- (218.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het bepalen van de bestemming van een batig saldo dat resteert bij opheffing van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 19, lid 2; gewijzigde statuten (1980), art. 16, lid 2
Opmerking Het bestuur adviseert hieromtrent.
- (219.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het wijzigen van de statuten van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 17; gewijzigde statuten (1980), art. 14
Opmerking Wanneer de minister hiertoe besluit, overlegt hij met het bestuur. Wanneer het bestuur de beslissing neemt, is goedkeuring van de minister nodig.
- (220.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van statutenwijzigingen van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 17, lid 5; gewijzigde statuten (1980), art. 14, lid 7
- (221.)
- Actor** Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het vaststellen van een huishoudelijk reglement en andere reglementen
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 20; gewijzigde statuten (1980), art. 17

- (222.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van het huishoudelijk reglement en andere reglementen van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 20; gewijzigde statuten (1980), art. 17
- (223.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de bestuursvoorzitter van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 4, lid 2; gewijzigde statuten (1980), art. 4, lid 3
- (224.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de bestuursleden en adviserende bestuursleden van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 4; gewijzigde statuten (1980), art. 4
Opmerking De leden worden voorgedragen door de productschappen (1974-1980) en door het College van Voorzitters van de (Hoofd)productschappen Voedselvoorziening (vanaf 1980).
- (225.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het aanwijzen van een vice-voorzitter en een gedelegeerd lid van het bestuur van de STULM 1974
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 4, lid 4
Opmerking Deze personen vormen samen met de voorzitter het dagelijks bestuur.
- (226.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het aanwijzen van een secretaris van de STULM 1974
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 4, lid 4
Opmerking Sinds 1980 is de landelijk directeur tevens secretaris.
- (227.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het voordragen van kandidaten voor de functie van bestuursvoorzitter
Opmerking De formele bevoegdheid ligt bij het bestuur
Periode 1980-
Grondslag Gewijzigde statuten (1980), art. 4.3
- (228.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het besluiten tot uitbreiding van het bestuur van STULM 1974
Periode 1980-
Grondslag Gewijzigde statuten (1980), art. 5, lid 1
- (229.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van besluiten tot uitbreiding van het bestuur van STULM 1974
Periode 1980-
Grondslag Gewijzigde statuten (1980), art. 5, lid 3

- (230.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het nemen van besluiten inzake financiële aangelegenheden en werkzaamheden voor derden
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 10; gewijzigde statuten (1980), art. 8
Opmerking Te denken valt aan: verwerving of vervreemding van onroerend goed, huur, verhuur, pacht en verpachting, zakelijke rechten,— borgtochten en leningen en schenkingen. De werkzaamheden voor derden: tot 1980.
- (231.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van bestuursbesluiten van STULM 1974 inzake financiële aangelegenheden en werkzaamheden voor derden
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 10; gewijzigde statuten (1980), art. 8
- (232.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het aan de directeur of andere personen verlenen van tekeningsbevoegdheid voor de STULM 1974
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 11.2
Opmerking Dit was een handeling van de voorzitter.
- (233.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het goedkeuren van besluiten van de voorzitter tot het aan de directeur of andere personen verlenen van tekeningsbevoegdheid voor de STULM 1974
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 11, lid 2
- (234.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het nader bepalen van de taak en bevoegdheden van het dagelijks bestuur van de STULM 1974
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 12
- (235.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van aanwijzingen aan het bestuur van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 13; gewijzigde statuten (1980), art. 7
- (236.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
1974-1980
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1980-
Handeling Het aanwijzen van een directeur van de STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 14, lid 2; gewijzigde statuten (1980), art. 11, lid 1
Opmerking In de gewijzigde statuten van 1980 staat dat de minister de directeur aanwijst, maar in de oorspronkelijke statuten wordt niet gespecificeerd wie de aanwijzing verricht.

- (237.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het opstellen van jaarlijkse werkplannen
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 1; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 2
Opmerking Werkplannen worden sinds 1980 niet meer gemaakt.
- (238.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van jaarlijkse werkplannen van STULM 1974
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 1; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 4
- (239.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het opstellen van jaarlijkse begrotingen
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 1; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 2
Opmerking Werkplannen worden sinds 1980 niet meer gemaakt.
- (240.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van jaarlijkse begrotingen van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 1; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 4
- (241.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het uitoefenen van controle op het financiële beheer van de STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16.2; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 5
- (242.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het opstellen van jaarlijkse rekeningen en verantwoordingen
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 3; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 3
- (243.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van jaarlijkse rekeningen en verantwoordingen van STULM 1974
Periode 1974-
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 3; gewijzigde statuten (1980), art. 13, lid 4
- (244.)
Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het vormen van fondsen en reserves uit overschotten
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 4
Opmerking Doel hiervan is dekking van toekomstige tekorten en bevordering van het doel van de stichting.

(245.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van besluiten van het bestuur van STULM 1974 tot het vormen van fondsen en reserves uit overschotten
Periode 1974-1980
Grondslag Statuten STULM 1974, art. 16, lid 4

(246.)

Actor Stichting tot uitvoering van landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het verlenen van machtigingen tot het in en buiten rechte vertegenwoordigen van STULM 1974
Periode 1980-
Grondslag Gewijzigde statuten (1980), art. 9, lid 2

DEEL 3 - FINANCIERINGSINSTRUMENTEN

7. Financiering van het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid

7.1 Hoofdlijn

Het voedselvoorzieningsbeleid en later ook het agrarisch markt- en prijsbeleid vertaalde en vertaalt zich in financiële stromen: subsidies, heffingen, premies, enz. Begunstigden ontvangen geld van de overheid of moeten daaraan juist afdragen, terwijl de overheid zelf weer in rekening van ontvangsten en uitgaven staat met 'het Europese'. Voor het beheer van genoemde geldstromen zijn bepaalde procedures opgesteld en instellingen ingesteld, zowel in de nationale als in de internationale context.

Nationaal

De Landbouw-Crisiswet 1933 voorzag in de instelling van het Landbouw-Crisisfonds om de lasten en baten van het landbouw(crisis)beleid te beheren. Later veranderde de naam van het fonds: Landbouw-Egalisatiefonds. Ditzelfde fonds fungeerde, tot 1999, in het kader van de Landbouwwet.

Europees

Financiële solidariteit is een van de peilers van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Aanvankelijk werd een eenvoudige verdeelsleutel gehanteerd, maar in 1970 besloot de Raad om de Gemeenschap eigen middelen te verschaffen.⁵⁶ Er werd een drietal bronnen van inkomsten aangewezen:

- alle douanerechten die aan de buitengrenzen werden geheven.
- inkomsten uit het GLB, zoals variabele invoerheffingen, landbouwheffingen en productieheffingen, zoals die op suiker.
- een gedeelte van de BTW-inkomsten van de lidstaten (maximaal 1%). Door de per land verschillende tarieven werden de afdrachten berekend op basis van ieder bruto nationaal product.

De grootste uitgavenpost van de EU is de financiering van het markt- en prijsbeleid via de afdeling Garantie van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL-G). Het EOGFL is in 1962 opgericht en maakt deel uit van de landbouwbegroting. De afdeling Garantie (EOGFL-G) draagt de uitgaven van het markt- en prijsbeleid en ontvangt inkomsten zoals invoerheffingen.

Het landbouwstructuurbeleid wordt gefinancierd door de afdeling Oriëntatie (EOGFL-O) en de andere structuurfondsen, zoals het ESF en het EFRO.⁵⁷

Voor het beheer van het EOGFL werken de Commissie en de lidstaten samen in het Comité van het Fonds. Dit Comité bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten en de Commissie.

De uitgaven worden verricht door betaalorganen die daartoe door de lidstaat zijn aangewezen. Deze verrichten de betalingen aan de begunstigden op basis van de communautaire regelgeving. Alleen de door de erkende betaalorganen gedane uitgaven komen voor financiering door de Gemeenschap in aanmerking.

De betaalorganen moeten beschikken over de bewijsstukken inzake de verrichte betalingen en over de stukken betreffende de uitvoering van de voorgeschreven administratieve en fysieke controles.

Elke maand dienen de lidstaten aangiften van de uitgaven bij de Commissie in.

De Commissie stelt de financiële middelen ter dekking van de EOGFL-uitgaven ter beschikking van de lidstaten via voorschotten op de eindafrekening van de uitgaven.⁵⁸

7.2 Landbouw-Crisisfonds en Landbouw-Egalisatiefonds

⁵⁶ Eigen-Middelenbesluit: Raadsbesluit 70/243 (PbEG 1970, L94/19).

⁵⁷ Voor uitgebreide toelichting op de structuurfondsen zie PIVOT-rapport *Landbouwstructuurbeleid*.

⁵⁸ http://europa.eu.int/comm/agriculture/fin/index_nl.htm (1 oktober-2001).

De uitgaven en inkomsten in het kader van de markt- en prijsordening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) werden in Nederland verantwoord in het Landbouw-Crisisfonds (1934-1947) c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds (1948-1999).

Het bij de Landbouw-Crisiswet 1933 ingestelde Landbouw-Crisisfonds (LCF) kwam deels in de plaats van het Crisis-Zuivelfonds en het Stabilisatiefonds (art. 36) en financierde aanvankelijk mede maatregelen bij of krachtens de Crisis-Zuivelwet, de Crisis-Varkenswet en de Tarwewet (art. 6 Landbouw-Crisiswet 1933). Ten laste van het Landbouw-Crisisfonds kwamen alle uitgaven ter uitvoering van maatregelen en voorschriften krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933. De middelen van het fonds konden worden aangewend voor:

- steun aan (groepen van) producenten van crisisproducten;
- aankoop van crisisproducten;
- in- of buiten gebruik stellen of houden van middelen voor de productie of verwerking van crisisproducten;
- financiering van uitvoering van de wet;
- vergoedingen ter grootte van de heffingen die gelegd worden op crisisproducten;
- teruggave van opgelegde betalingen in het kader van invoer, gebruik van productiemiddelen enz.;
- steunverlening in bijzondere gevallen of ten behoeve van crisisproducten uit de overzeese gebiedsdelen.

Steunbedragen werden gebaseerd op de onmisbare productiekosten (art. 7 van de Landbouw-Crisiswet 1933).

De beheers- en administratiekosten die samenhangen met uitvoering van de Landbouw-Crisiswet 1933, werden vanaf 1948 niet meer ten laste gelegd van het Landbouw-Crisisfonds maar geplaatst op de rijksbegroting. In het zelfde jaar werd de naam van het fonds gewijzigd in Landbouw-Egalisatiefonds (LEF), omdat de landbouwproblemen niet meer als tijdelijk werden beschouwd, maar als structureel. Tien jaar nadien kreeg het fonds een andere grondslag: de Landbouwwet.

Doelstelling van het Landbouw-Egalisatiefonds, dat onder andere bestond uit het Zuivelfonds en het Vleesfonds, was de financiering van maatregelen inzake de agrarische marktordening:

- het egaliseren van binnenlandse prijzen voor landbouwproducten;
- het egaliseren van prijzen voor in- en uitgevoerde landbouwproducten met de binnenlandse prijzen;
- het subsidiëren van levensmiddelen in het kader van de loon- en prijspolitiek (later: ten behoeve van een redelijke inkomensvorming bij de agrarische producenten).

De inkomsten en uitgaven van het LEF vloeiden voort uit de bepalingen van de Landbouwwet en (vanaf 1963) de In- en uitvoerwet, evenals (vanaf 1973) uit de financiering door de EU van het communautaire landbouwbeleid. Tot circa 1955 fungeerde het LEF vooral als subsidiefonds voor levensmiddelen, aangezien de Nederlandse landbouwprijzen bewust onder het niveau van de wereldmarkt werden gehouden. Na die periode zakten de wereldmarktprijzen structureel beneden de Nederlandse.

Bij wijziging van de Landbouwwet in 1973 (Stb. 1973, 269) werd het LEF verdeeld in twee afdelingen, ieder met een eigen begroting:

- LEF-A: voor verantwoording van uitgaven en ontvangsten die ten laste resp. ten gunste van Nederland kwamen (een begrotingsfonds waarvan het saldo werd verrekend met de begroting van het ministerie van LNV);
- LEF-B: voor verantwoording van uitgaven en ontvangsten die Nederland ten laste resp. ten gunste van de algemene begroting van de EU bracht (waarbij het bedrag van een niet-goedgekeurd onderdeel van een Nederlandse declaratie ten laste van de rijksbegroting (dus van LEF-A) werd gebracht).

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voerde het beheer van het LCF en het LEF. Hij stelde zowel de begrotingen op als de herziene ramingen van inkomsten en uitgaven en de jaarrekeningen. De begrotingen (vanaf 1973 alleen die van afdeling A van het LEF) maakten deel uit van de rijksbegroting. De voorlegging aan het parlement (vanaf 1973 alleen met betrekking tot afdeling A) van de begrotingen en rekeningen gebeurde jaarlijks en van de ramingen ieder kwartaal. Voorzover het VIB en bedrijfsorganisaties activiteiten verrichtten met financiële gevolgen voor het Landbouw-Egalisatiefonds, maakte de desbetreffende administratie deel uit van de administratie van het fonds. Het uitoefenen van toezicht op deze activiteiten gebeurde sinds 1979 door controlerende ambtenaren, aangewezen door de minister op grond van art. 3.3 wijziging Landbouwwet (Stb. 1979, 323).

Krachtens de Comptabiliteitswet werd (tot 1979) toezicht uitgeoefend door de minister van Financiën. De jaarrekeningen werden via de minister van Financiën, al dan niet voorzien van diens opmerkingen, ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Rekenkamer. Was de Rekenkamer niet genegen tot goedkeuring, ook niet na overleg met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, dan kon de laatstgenoemde een wetsvoorstel indienen waarbij de rekening alsnog werd goedgekeurd (artt. 19-20 Landbouw-Crisiswet 1933; art. 7 Landbouwwet).

Wat betreft de toepasselijkheid van de Comptabiliteitswet op de beide fondsen kan het volgende worden opgemerkt.

Aanvankelijk was Comptabiliteitswet 1927 van toepassing, met uitzondering van een aantal artikelen, en voorzover niet bij de Landbouwwet anders was voorgeschreven. Vanaf 1977 viel het Landbouw-Egalisatiefonds onder de Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 1976, 671); zie art. 2 van die wet. In 1979 (Stb. 1979, 323) werd de Landbouwwet aangepast en de onderworpenheid aan de Comptabiliteitswet 1976 bevestigd, voor afdeling B met uitzondering van artikel 34, lid 3 en 4, en de artikelen 71 en 72. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kreeg hiermee een grotere indirecte controle op het fonds. Daarnaast werd het toezicht verbeterd op de naleving van regelingen waaruit ontvangsten of uitgaven voor het LEF voortvloeiden, wat nodig was door het risico van belangenverstremgeling: de regelingen werden namelijk uitgevoerd door de productschappen. Vanaf 1980 werd de financiële controle verankerd in de Medebewindskostenbeschikking (nummer J.3992) (zie paragraaf 5.4.5). De bepalingen van de Comptabiliteitswet inzake begrotingen, rekeningen en toezicht door de minister van Financiën golden alleen voor afdeling A. Voorschriften als bedoeld in de artikelen 21, 23, lid 2, en 25, lid 1, van de Comptabiliteitswet werden vastgesteld door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in overeenstemming met de minister van Financiën.

Vanaf 1 januari 2000 is het LEF als begrotingsfonds opgeheven (bij wet van 12 februari 2000 zijn de artikelen van de Landbouwwet, handelende over het fonds, vervallen (Stb. 2000, 106)). De LEF-A-posten (met name uitvoeringskosten van productschappen) worden sindsdien volledig geïntegreerd in de begroting van het ministerie van LNV (zie ook Wijziging Medebewindskostenbeschikking (Stcrt. 2000, 132)). De ontvangsten en uitgaven die onder het LEF-B werden verantwoord (zoals de importheffing in het verkeer met niet-lidstaten en diverse landbouwsubsidies), worden sindsdien als bijlage bij de begroting en de verantwoording van het ministerie van LNV opgenomen.⁵⁹

(247.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voeren van het beheer van het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode	1934-1999
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 2, lid 2; Landbouwwet, art. 2, lid 2
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> - Het betreft het jaarlijks vaststellen van de inkomsten en de uitgaven van het fonds. - Alle stukken werden sinds 1973 afzonderlijk voor de afdelingen A en B opgesteld. - Vgl. handelingen 78 (opstellen begrotingen) en 83 (opstellen rekeningen) uit het <i>BSD Beheer van de rijksbegroting</i>.

---

⁵⁹ Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het ministerie van LNV (Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 27 127, nr. 36).

- (248.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aan instellingen vergoeden van de uitvoeringskosten van maatregelen op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 3, lid 2, en art. 14a
Opmerking Financiering gebeurde tot 1948 middels het Landbouw-Crisisfonds.
- (249.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van regels inzake de verstrekking van rentedragende kredieten uit het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds aan personen, bedrijven en instellingen in of verwant aan de landbouwsector
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 4, lid 1
Opmerking De regels konden gaan over voorwaarden van kredietverstrekking, maar ook over rentevoet, aflossingstermijnen en borgstelling.
- (250.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verstrekken van rentedragende kredieten uit het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds aan personen, bedrijven en instellingen in of verwant aan de landbouwsector
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 4, lid 1
- (251.)
Actor Minister van Financiën
Handeling Het vaststellen van regels voor de uitoefening van toezicht op het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1958-1978
Grondslag Landbouwwet, art. 3, lid 2
Opmerking -Het betrof het toezicht dat ingevolge art. 12 van de Comptabiliteitswet 1927 (Stb. 259) aan de minister van Financiën was opgedragen.
-De minister van Financiën handelde in overeenstemming met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
-Vgl. handeling 73 uit het BSD *Beheer van de rijksbegroting*.
- (252.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van voorschriften voor het Landbouw-Egalisatiefonds inzake het verlenen van voorschotten, het kasbeheer en de administratie
Periode 1979-1999
Grondslag Landbouwwet, zoals gewijzigd in 1979 (Stb. 1979, 323), art. 3, lid 2
Opmerking -Dit zijn voorschriften zoals bedoeld in de Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 1976, 671), artt. 21, 23, lid 2 en 25, lid 1 en de Comptabiliteitswet 1991 (Stb. 1991, 752), artt. 32 en 33, lid 1
-De voorschriften werden in overeenstemming met de minister van Financiën opgesteld.
- (253.)
Actor Minister van Financiën
Handeling Het onderzoeken van rekeningen van het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1934-1996
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 20; Landbouwwet, art. 7, lid 2
Opmerking - Sinds 1973 had de inbreng van de minister van Financiën alleen betrekking op afdeling A (Wijziging Landbouwwet (Stb. 1973, 269) art. 11). De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was in de periode 1973-1999 verantwoordelijk voor het sluiten van de rekeningen van afdeling B.

- Vgl. handeling 84 en 261 uit het BSD *Beheer van de rijksbegroting*.

(254.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het sluiten van de rekeningen van afdeling B van het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1973-1999
Grondslag Landbouwwet, zoals gewijzigd in 1973 (Stb. 1973, 269), art. 11, lid 1

(255.)

Actor Algemene Rekenkamer
Handeling Het goedkeuren van de rekeningen van het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1934-1996
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, artt. 21-22; Landbouwwet, artt. 8-9
Opmerking -Voor afdeling A gold deze handeling in de periode 1958-1973, voor afdeling B tot 1997 (Wijziging Landbouwwet (Stb. 1973, 269) art. 11, lid 2).
-Vgl. handeling 85 en 260 uit het BSD *Beheer van de rijksbegroting*.

(256.)

Actor Minister van Financiën
Handeling Het aanhouden van een rekening-courant van de geldelijke betrekking tussen het rijk en het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds en het jaarlijks vaststellen van het rentepercentage dat daarin zal worden berekend
Periode 1934-1973
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 24; Landbouwwet, art. 11
Opmerking -Er is nooit rente gevraagd aan het fonds (MvT wetswijziging 1973).
-Vgl. handeling 75 uit het BSD *Beheer van de rijksbegroting*.

(257.)

Actor Algemene Rekenkamer
Handeling Het onderzoeken van de boekhouding van het Landbouw-Crisisfonds c.q. Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1934-1999
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 25, lid 1; Landbouwwet, art. 12
Opmerking -Tot 1979 was hierbij de administratie van bedrijfsorganisaties inbegrepen, voorzover die betrekking had op werkzaamheden met financiële gevolgen voor het Landbouw-Egalisatiefonds.
-Vgl. handeling 92 uit het BSD *Beheer van de rijksbegroting*.

(258.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het bepalen van de bewaarplaats waar de administratie van het Landbouw-Crisisfonds c.q. het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1934-1978
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 25, lid 2; Landbouwwet, art. 12, lid 3

(259.)

Actor Minister van Financiën
Handeling Het vaststellen van regels voor de uitoefening van toezicht op het Landbouw-Egalisatiefonds
Periode 1958-1978
Grondslag Landbouwwet, art. 3, lid 2
Opmerking -Het betrof het toezicht dat ingevolge art. 12 van de Comptabiliteitswet 1927 (Stb. 259) aan de minister van Financiën was opgedragen.
-De minister van Financiën handelde in overeenstemming met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
-Vgl. handeling 73 uit het BSD *Beheer van de rijksbegroting*.

(260.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling	Het vaststellen van voorschriften voor het Landbouw-Egalisatiefonds inzake het verlenen van voorschotten, het kasbeheer en de administratie
Periode	1979-1999
Grondslag	Landbouwwet, zoals gewijzigd in 1979 (Stb. 1979, 323), art. 3, lid 2
Opmerking	-Dit zijn voorschriften zoals bedoeld in de Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 1976, 671), artt. 21, 23, lid 2 en 25, lid 1 en de Comptabiliteitswet 1991 (Stb. 1991, 752), artt. 32 en 33, lid 1 -De voorschriften werden in overeenstemming met de minister van Financiën opgesteld.

7.3 EOGFL-G

Het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL), dat dient ter financiering van het GLB, werd in januari 1962 ingesteld bij Verordening nr. 25 van de EEG-Raad.

In 1964 werd het opgesplitst in een afdeling Oriëntatie en een afdeling Garantie (Verordening nr. 17/64/EEG). De eerste is met name bedoeld voor financiering van het landbouwstructuurbeleid, terwijl de laatste is bestemd voor de financiering van de uitgaven die voortvloeien uit de tenuitvoerlegging van het markt- en prijsbeleid.⁶⁰

In de verordening uit 1964 werd het Comité van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw ingesteld, die tot taak had en heeft om de EC bij te staan bij het beheer van het fonds. Elke lidstaat levert een aantal (in 1964: ten hoogste vijf) functionarissen om daarin zitting te nemen.

(261.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij de EC voordragen van leden van het Comité van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw
Periode	1964-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening nr 17/64/EEG, art. 25, lid 1
Opmerking	De onder het EOGFL-G vallende maatregelen betreffen restituties bij uitvoer naar derde landen en de verschillende soorten interventies op de interne markt.

Deze *eigen-middelenverordening* is sindsdien leidend geweest voor alle financieringsregelingen in het kader van het agrarisch markt- en prijsbeleid van Europa. De eigen middelen behelzen naast de landbouwheffing ook douanerechten en belastingontvangsten. Per 1 januari 1975 moest de begroting van de Gemeenschappen geheel worden gefinancierd uit eigen middelen.⁶¹

Er kunnen verschillende categorieën van uitgaven van het EOGFL-G worden onderscheiden⁶²; in algemene zin kan dit worden gevat onder de term *interventies van het EOGFL-G*⁶³:

- *restituties bij uitvoer*: deze zijn sterk gedaald als gevolg van de ontwikkeling van de prijzen op de wereldmarkt en de GATT-overeenkomsten van 1993 (in 1998: nog maar bijna 12% van de begrotingskredieten);
- *prijsinterventies*: opkoop en steun voor openbare en particuliere opslag (in 1998: 6% van de kredieten);
- *directe steun*: bestemd voor producenten of bedrijfstakken (in 1998: zo'n 82% van de begrotingskredieten);
- monetair compenserende bedragen.

---

⁶⁰ Een aantal in dit rapport onder de noemer van markt- en prijsbeleid vallende maatregelen is echter ook geheel of gedeeltelijk uit het EOGFL-O gefinancierd.

⁶¹ Verordening (EEG) nr. 729/70 verving de voorgaande verordeningen en zette - op basis van: Besluit 70/243/EGKS, EEG, Euratom - een regeling op waarbij de middelen niet langer door de lidstaten maar door de Gemeenschap worden voorgeschoten. (WEG IZ) Verordening (EEG) nr. 729/70 (die is opgevolgd door Verordening (EEG) nr. 1258/1999) verving de voorgaande verordeningen en zette een financieringsregeling op waarbij o.m. de verantwoordingsverplichtingen van de betaalorganen en de controlebevoegdheden van de communautaire en nationale controle instellingen ten opzichte van de betaalorganen nader worden omschreven. (IZ).

⁶² Gegevens in deze en de volgende alinea afkomstig van: www.europarl.eu.int/factsheets (2002).

⁶³ Niet te verwarren met interventie als specifiek marktorderingsinstrument. Onder *interventies door het EOGFL-G* kan overigens een hele serie acties worden verstaan. In de bijlage bij Verordening (EEG) nr. 1883/78, bijvoorbeeld, worden die per sector opgesomd.

Kenmerken van de uitgaven van het EOGFL-G in het kader van de GMO's zijn:

- de uitgaven zijn verplicht (art. 272 (203) van het Verdrag van Rome);
- de uitgaven zijn onvoorspelbaar: dit door variabelen als productie, prijzen op de wereldmarkt e.d.;
- de uitgaven moeten in de loop van het jaar worden aangepast: dit om de uitgetrokken kredieten af te stemmen op de behoeften.

De afdeling Garantie van het EOGFL draagt dus de volledige verantwoordelijkheid voor de uitgaven in verband met de tenuitvoerlegging van de gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten. Hoewel de EC de uitsluitende verantwoordelijkheid voor het beheer van het EOGFL heeft, opereert zij voor de betaling van interventie-uitgaven op de communautaire landbouwmarkten via de kanalen van de nationale structuren in de lidstaten (zie verderop).

(262.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij de EC indienen van een verzoek tot vergoeding van de uitgaven die zijn gedaan voor maatregelen die vallen onder het communautaire markt- en prijsbeleid (EOGFL-G)
Periode	1964-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening nr 17/64/EEG, art. 9, lid 1
Opmerking	De onder het EOGFL-G vallende maatregelen betreffen bijv. restituties bij uitvoer naar derde landen en de verschillende soorten interventies op de interne markt.

Organisatie: betaalorganen

De met het gemeenschappelijke markt- en prijsbeleid gemoeide gelden werden vanaf het begin via daartoe aangewezen instanties uitgekeerd.

In Verordening (EEG) nr. 729/70 werd voorzien in de aanwijzing van wat later is aangeduid als *betaalorganen of betalingsautoriteiten*. De organen vervullen – aldus Verordening (EG) nr. 1663/95 – drie hoofdfuncties:

- het toestaan van betalingen (vaststellen van de omvang van de uit te betalen bedragen);
- het uitvoeren van betalingen;
- het voeren van de administratie van de betalingen.

Hierbij komen normaliter ook de volgende functies:

- het uitvoeren van interne controles;
- het middels een eigen technische dienst verifiëren van de feiten waarop de betalingen aan aanvragers zijn gebaseerd (bijv. kwaliteit van producten, datum van levering of verwerking).

Deze organen brengen de Commissie verslag uit van hun activiteiten; de betalingen die zij uitvoeren, worden beschouwd als betalingen van het EOGFL. De lidstaten verkrijgen de middelen ten slotte na de boekhoudkundige controle, waarbij moet blijken dat de uitgaven overeenkomstig de communautaire voorschriften zijn gedaan.

In verschillende regelingen (bijv. In- en uitvoerregeling landbouwgoederen) zijn, naast LASER, ook productschappen aangewezen als betaalorganen, bijvoorbeeld het HPA in 1996.

⁶⁴

---

⁶⁴ De directie FEZ verzorgt sinds 1996 de periodieke declaraties bij de EC voor de EOGFL uitgaven op basis van door de betaalorganen verstrekte gegevens. Voordien verrichtte IZ deze werkzaamheden (IZ).

(263.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen dan wel erkennen van organen die zijn belast met het aanvragen, beheren, toekennen en uitbetalen van EOGFL-G-gelden krachtens communautaire regelingen
Periode 1964-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 729/70, art. 4, lid 1
Opmerking -Onder deze handeling valt ook het informeren van de Europese Commissie met betrekking tot de administratieve en boekhoudkundige voorschriften voor de betalingen, alsmede betreffende naam en statuten van de (coördinerende) instantie.
-Ook het intrekken van de betaalorgaanstatus valt hieronder (cf. Stcrt. 1999, 197).
-Op grond van Verordening (EG) nr. 1287/95, later ook Verordening (EG) nr. 1258/1999, wordt in geval van erkenning van meer dan één betaalorgaan een *coördinerende instantie* aangewezen, die optreedt als enige vertegenwoordiger van de lidstaat tegenover de Commissie, o.a. voor alle vragen betreffende het OEGFL-G inzake onder meer de verspreiding van voorschriften en richtsnoeren (cf. Verordening (EG) nr. 1663/95, art. 2).

Toezicht, controle, evaluatie

(264.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van stukken voor de financiële verantwoording, aan de Europese Commissie, van de uitgaven van EOGFL-G-middelen
Periode 1964-
Grondslag Verordening nr. 17/64/EEG, art. 22, lid 2; Verordening (EEG) nr. 729/70, art. 4, lid 3
Product voortgangs- en eindrapporten, (samenvattende) rekeningen
Opmerking -De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit doet deze stukken aan de Europese Commissie toekomen. Hierbij kunnen ook rapporten van de bevoegde controlediensten worden gevoegd.
-Op grond van Verordening (EG) nr. 1287/95, later ook Verordening (EG) nr. 1258/1999, wordt in geval van erkenning van meer dan één betaalorgaan een *coördinerende instantie* aangewezen, die ermee is belast de ter beschikking van de Commissie te stellen gegevens te centraliseren en die te verstrekken.

(265.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van stukken voor de Europese Commissie betreffende de financiële positie en de geraamde uitgaven van de betaalorganen
Periode 1970-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 729/70, art. 5, lid 1
Product staten betreffende de kaspositie, ramingen van de financiële behoeften
Opmerking Op grond van de ingeleverde stukken kan de Europese Commissie voorschotten toekennen voor de uitbetalingen die zullen worden gedaan in het kader van door de afdeling Garantie gefinancierde maatregelen.

(266.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het opstellen van stukken voor de Europese Commissie betreffende de nationale handhavings- en controlemaatregelen ter zake van de uitgaven van de EOGFL-G-gelden
Periode	1970-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 729/70, artt. 8 en 9; Verordening (EG) 1258/1999, art. 8, lid 1
Opmerking	Deze stukken kunnen onder andere betrekking hebben op de regelmatigheid van de uitvoering van regelingen, terugvorderingen en administratieve en gerechtelijke procedures.

DEEL 4 - VOEDSELVOORZIENING

8 Historie van het voedselvoorzieningsbeleid

8.1 Hoofdlijn

Onder voedselvoorziening werd verstaan: de voortbrenging van, de handel in en de be- of verwerking van alle Nederlandse landbouwproducten, evenals de handel in belangrijke grondstoffen en hulpmiddelen voor de landbouw en visserij. Voedselvoorzieningsproducten waren producten die van belang konden zijn voor de voedselvoorziening, evenals producten die ter vervanging daarvan konden dienen. Een aantal van deze producten werd op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933 aangewezen als crisis- of voedselvoorzieningsproducten.

De minister van Landbouw beschikte sinds 1934 over bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933. Tijdens de bezettingsjaren was een ruimer mandaat nodig, aangezien de voedselvoorziening geheel aangewezen was op de eigen landbouwproductie en daardoor leidden tot schaarste. De oorzaak daarvan lag niet alleen bij de verplichte leveringen aan Duitsland en het Duitse leger, maar was ook terug te voeren op het gegeven dat de Nederlandse landbouw fundamenteel afhankelijk was van het buitenland voor onder meer de graanvoorziening. Er kwam dan ook een strikte regulering van de voedselvoorziening, waarvoor het stelsel van de Landbouw-Crisiswet 1933 werd uitgebreid met het Voedselvoorzieningsbesluit en het Organisatiebesluit voedselvoorziening 1941.

Na de bevrijding konden deze besluiten niet onmiddellijk ongedaan gemaakt worden, eerst doordat de voedselschaarste vroeg om strakke regulering van de productie en distributie, vervolgens doordat het evenwicht tussen lonen en prijzen gebaat was bij de subsidies uit het Landbouw-Crisisfonds. Wel traden halverwege de jaren '50 de PBO's-nieuwe stijl in de plaats van de oude bedrijfsorganisaties. Het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 verviel in 1957 en het Voedselvoorzieningsbesluit in 1959.⁶⁵

Niet alleen de beide voornoemde voedselvoorzieningsbesluiten bleven na de bevrijding nog enige tijd gehandhaafd. Ook de Landbouw-Crisiswet 1933 en drie noodwetten ten aanzien van bodemproductie, distributie en prijsopdrijving/hamsteren (zie hieronder). Er werd wel een Commissie vereenvoudiging voedselvoorzieningsmaatregelen ingesteld, die een en ander moest helpen te stroomlijnen.

In 1949 kwam er een einde aan de distributie van voedsel en vier jaar later aan die van veevoeder. De meeste overige noodregelingen werden in de jaren '50 ingetrokken. Toen de Landbouwwet de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit verving, werd het raamwerk van bevoegdheden ten aanzien van de voedselvoorziening beperkt. Daar waren de omstandigheden inmiddels ook naar. Toch bood de nieuwe wet voldoende aanknopingspunten om de voedselvoorziening te blijven garanderen, en dan niet alleen middels het markt- en prijsbeleid. Sommige maatregelen waarvoor eerder de Landbouw-Crisiswet 1933, het Voedselvoorzieningsbesluit of een van de noodwetten golden, werden dan ook voortgezet op basis van de Landbouwwet.

Afgezien van regelgeving voor de voedselvoorziening in de crisistijd, was ook regelgeving nodig ter waarborging van de voedselvoorziening in bijzondere (nood)situaties. Daarvoor fungeerden nog steeds drie noodwetten uit 1939 die waren ingesteld als vooroorlogse verdedigingsmaatregelen: de Bodemproductiewet, de Distributiewet en de Prijsopdrijvings- en hamsterwet 1939⁶⁶. In 1962 kwam de Noodwet voedselvoorziening tot stand. Evenals van de Bodemproductiewet 1939, de Distributiewet 1939 en de Hamsterwet zijn hiervan maar enkele artikelen geldig, tot het moment dat bijzondere omstandigheden vragen om volledige inwerkingstelling.

De minister van Landbouw heeft in het kader van crisisbeheersing ook taken die vooruitlopen op noodsituaties, zoals de aanleg en opslag van voedselvoorraden en het opzetten van een

---

⁶⁵ Wet bezettingsmaatregelen IV 1956 (Stb. 1956, 50) respectievelijk Wet bezettingsmaatregelen IV 1958 (Stb. 1956, 70).

⁶⁶ Stb. 1939, 632-634.

organisatiestructuur die in tijden van crisis in werking treedt. Dit aspect van de zogenoemde *civiele verdedigingsvoorbereiding* zal aan het eind van dit hoofddeel een plaats krijgen.

Het thema *voedselvoorziening* heeft - zo blijkt uit het voorgaande - een ontwikkeling doorgemaakt. Het vroegere, nationale voedselvoorzieningsbeleid, dat toch vooral in de letterlijke betekenis moest worden opgevat, is komen te vervallen toen de schaarste verdween. Naderhand is het in die klassieke betekenis op nationaal niveau versmald tot het het deelbeleidsterrein civiele verdedigingsvoorbereiding. Daarnaast spelen nog twee ontwikkelingen. Enerzijds wordt thans de term *voedselvoorziening* meer geassocieerd met de internationale voedselproblematiek, waarmee de voedselvoorziening/voedselzekerheid op een hoger, internationaal niveau (cf. FAO) wordt geplaatst⁶⁷. Anderzijds wordt de term *voedselvoorziening* als te breed gezien en wordt de voedselvoorziening steeds meer in meer op kwaliteit van de voedselvoorziening dan op kwantiteit gerichte deelonderwerpen opgedeeld (cf. voedselveiligheid). Het verdwijnen van de noemer Voedselvoorziening in de departementale structuur en naamgeving van de directoraten-generaal en directies is wat dit betreft illustratief.

(267.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van de Landbouw-Crisiswet 1933
Periode 1932-1957
Product Landbouw-Crisiswet 1933 (Stb. 1933, 261)

(268.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941
Periode 1940-1959
Product Voedselvoorzieningsbesluit (VB 1941, 12)

(269.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wetten betreffende de naoorlogse handhaving en intrekking van bezettingsmaatregelen inzake de voedselvoorziening
Periode 1945-1958
Producten -Met betrekking tot *handhaving*: KB houdende opheffing van de schorsing van diverse besluiten, genomen gedurende den bezettingstijd en in betrekking staande tot het Ministerie van Voedselvoorziening, Landbouw en Visscherij (Stb. 1945, F 157)
-Met betrekking tot *intrekking*: bijdragen aan o.a. Wet opheffing bezettingsmaatregelen IV 1951 (Stb. 25), 1956 (Stb. 50), 1957 (Stb. 14), 1958 (Stb. 70)
Opmerking Het betreft onder meer het Voedselvoorzieningsbesluit (VB 1941, 12) en Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 (VB 1941, 69), evenals de daarop gebaseerde regelgeving.

(270.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van de Commissie vereenvoudiging voedselvoorzieningsmaatregelen
Periode 1946-1950
Bron Inventaris van het archief van het Kabinet van de Minister (1945-1960)

---

⁶⁷ ... en onder hoofdverantwoordelijkheid van een ander departement (BuZa/Ontwikkelingssamenwerking) wordt geplaatst.

(271.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de leden van de Commissie vereenvoudiging
voedselvoorzieningsmaatregelen
Periode 1946-1950
Bron Inventaris van het archief van het Kabinet van de Minister (1945-1960)

(272.)

Actor Commissie vereenvoudiging voedselvoorzieningsmaatregelen
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw inzake vereenvoudiging van wet-
en regelgeving op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1946-1950
Bron Inventaris van het archief van het Kabinet van de Minister (1945-1960)

9 Landbouw-Crisiswet 1933

9.1 Inleidende opmerkingen

De Landbouw-Crisiswet 1933 van 1933 (Stb. 1933, 261) heeft tot het eind van de jaren '50 van de vorige eeuw gefungeerd als kaderwet voor de voedselvoorziening. Aanvankelijk had deze wet, zoals de naam al aangeeft, betrekking op regulering van de crisisproductie en -producten. Aan het eind van de jaren '30 was de voedselcrisis echter over het hoogtepunt heen. De crisisregelgeving veranderde daardoor van karakter en de nadruk kwam sterker te liggen op de voedselvoorziening, zeker in het licht van de ontwikkelingen van toen in buurland Duitsland.

Toen in 1939 de mobilisatie werd afgekondigd, trad een groot aantal regelingen in werking die de overheid op basis van en in aanvulling op de Landbouw-Crisiswet 1933 alle benodigde bevoegdheden gaven om de voedselvoorziening veilig te stellen. Er werden in- en uitvoermonopolies ingesteld, waarbij de crisiscentrales als monopoliehouders optraden, de inventarisatie van voorraden werd verplicht en er kwamen regels van allerlei aard ter verzekering van de voedselvoorziening.

In 1941 kwam het Voedselvoorzieningsbesluit tot stand, dat naast en in zekere zin in aanvulling op de Landbouw-Crisiswet 1933 fungeerde en dat sterkere en dwingender bevoegdheden bevatte.

De Landbouw-Crisiswet 1933 en daaruitvoortvloeiende regelgeving boden aanvankelijk nog een passend kader, maar in het begin van de jaren '50 bleek deze wet toch te mager om tegemoet te kunnen komen aan de veranderde politieke, economische en maatschappelijke werkelijkheid. Met de inwerkingtreding van de Landbouwwet (Stb. 1957, 342) werd de Landbouw-Crisiswet 1933 in 1957 ingetrokken. De invoering van het stelsel van de Landbouwwet markeerde feitelijk ook het formele einde van de voedselvoorzieningsperiode. In ieder geval wordt die scheiding als zodanig in dit rapport gehanteerd.

In dit hoofdstuk staan met name de handelingen die als kaderstellend zijn te karakteriseren. De daaraan ten grondslag liggende artikelen van de Landbouw-Crisiswet 1933 vormden namelijk de basis van tal van min of meer belangrijke regelingen op het gebied van de voedselvoorziening.

9.2 Landbouw-Crisiswet 1933

De Landbouw-Crisiswet 1933, zoals die luidde na een aantal wijzigingen in 1934⁶⁸, kende een aantal paragraafopschriften, die een globaal beeld geven van de onderwerpen waarop deze wet betrekking had:

- instelling van het Landbouw-Crisisfonds;
- steunmaatregelen;
- maatregelen tot regeling van de productie;
- heffingen en andere inkomsten van het Fonds;
- organen van bijstand en advies;
- uitvoeringsvoorschriften;
- sancties en strafbepalingen..

Aangelegenheden betreffende het Landbouw-Crisisfonds komen aan bod in Deel 3 van dit rapport. De zaken betreffende steunverlening enerzijds en anderzijds productiebeheersing, invoer en uitvoer komen in dit deel van het rapport ter sprake.

Algemeen samenvattend is te stellen dat de Landbouw-Crisiswet 1933 ging over crisisproducten en beheersing van de voortbrenging van en handel in crisisproducten. Eerste voorwaarde was dat werd vastgesteld welke die crisisproducten zijn (zie onderstaande handeling). Daarna kon ten aanzien van die crisisproducten een stelsel van regelingen worden opgebouwd.

(273.)

---

⁶⁸ De nieuwe tekstversie werd gepubliceerd in Stb. 1934, 518.

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van crisisproducten en op crisisproducten lijkende waren
Periode	1934-1957
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 1, onder 5b
Product	o.a. besluit betreffende specerijen en gember (VB 1940, 78)

9.2.1 Steunmaatregelen

Op kosten van het Landbouw-Crisisfonds kon de minister steun verlenen ten behoeve van onder meer:

- producenten van crisisproducten, door of vanwege de minister als zodanig erkend;
- interventieaankopen om de markt te steunen of de afzet te bevorderen;
- het in of buiten gebruik stellen of houden van productiemiddelen, dan wel van inrichtingen ter verwerking of verhandeling van crisisproducten, indien nodig voor de verbetering van kwaliteit of afzet, voor productiebeperking of voor het algemeen belang van handel en industrie.

Artikel 3, waarin de opsomming van voor steunmaatregelen in aanmerking komende doelen staat, is dan ook de grondslag voor een zeer groot aantal regelingen. De steun kon worden verleend in de vorm van onder andere vergoedingen, toeslagen en restituties. Zij behelsde niet alleen toeslagen op producten, maar ook bijvoorbeeld compensatiebedragen voor het in gebruik houden van de bedrijfsvoering op minder vruchtbare gronden (steun voor bouw, voor aanschaf van machines, voor verbetering van de grond, enz.), subsidies voor machines, vergoedingen voor levering van bepaalde hoeveelheden landbouwgoederen⁶⁹ en vergoedingen voor opslag.

De steunverlening kon aan voorwaarden worden gebonden, zoals: beperking van productie of handel.

Bij de uitvoering van de steunmaatregelen konden zowel de bedrijven als Provinciale Voedselcommissarissen (bijv. Beschikking toeslag kleine zandbedrijven 1948, Beschikking Toeslag Lichte Gronden 1947) worden ingeschakeld.

(274.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van steunmaatregelen ten behoeve van de voortbrenging, be- of verwerking, verhandeling, enz. van crisisproducten
Periode	1934-1957
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 3, lid 1
Product	Beschikking Broodtoeslag 1947 (Stcrt. 1947, 135); Perstoeslagbeschikking Stro 1947 (Stcrt. 1947, 158); Beschikking Subsidie voor aardappelstoommachines (Stcrt. 1948, 200); Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948 (Stcrt. 1949, 232); Beschikking Toeslag Lichte Gronden 1947 (Stcrt. 1949, 22); Beschikkingen tegemoetkoming opslagkosten oliehoudende grondstoffen, respectievelijk oliën en vetten (Stcrt. 1952, 12 en 177)
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> - Dit artikel vormde de grondslag voor een zeer groot aantal regelingen, waarvan er hierboven slechts enkele zijn genoemd. - Onder deze handeling konden ook vallen de regelingen waarin nadere voorwaarden aan de steunverlening werden bepaald (art. 8, lid 1) of waarin nadere richtlijnen werden vastgesteld. - De op dit artikel gebaseerde regelingen in het kader van het garantijsbeleid (1952/1968), dienen in het desbetreffende deel van het rapport te worden geplaatst.

⁶⁹ Bijv. Broodtoeslagbeschikking 1945 (Stcrt. 1945, 137), vervangen door Beschikking Broodtoeslag 1947 (Stcrt. 1947, 135)

(275.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Bedrijfschappen-oude stijl Provinciale Voedselcommissarissen	1941-1957 1949-1957
Handeling	Het verlenen van financiële steun op grond van regelgeving ten behoeve van de voortbrenging, be- of verwerking, verhandeling, enz. van crisisproducten	
Periode	1934-1957	
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 3; beschikkingen, bijv. Beschikking Toeslag Lichte Gronden 1947 (Stcrt. 1949, 22); Restitutiebeschikking Tarwebloem 1951 (Stcrt. 1951, 54A), art. 1; Beschikking tegemoetkoming opslagkosten oliën en vetten 1952 (Stcrt. 1952, 177)	
Opmerking	-De bedragen, ten laste van de begroting van het Landbouw-Crisisfonds en het LEF, konden worden uitgekeerd door verschillende departementale afdelingen, zoals de afdeling Financiële Zaken, of door de bedrijfschappen-oude stijl. -Het verlenen van financiële steun in het kader van het garantiëprijsbeleid (1952-1968) valt onder het daarop betrekking hebbende rapportdeel.	

9.2.2 Productie, invoer en uitvoer

Behalve regels voor steunverlening kon de minister van Landbouw op basis van de Landbouw-Crisiswet 1933 ook maatregelen treffen ten aanzien van de productie, invoer en uitvoer van crisisproducten.

Om de uitgangspositie helder te krijgen, moest eerst de 'landbouwkundige toestand' van het boerenbedrijf worden geïnventariseerd. Wanneer daaruit zou blijken dat de agrarische ontwikkelingen ongunstige effecten op de prijsvorming zouden hebben, kon de minister de productie, verwerking, enz. tijdelijk beperken.

De beperkende maatregelen konden vele verschillende vormen aannemen. Zo werden er regelingen gemaakt waarmee het (doen) voortbrengen, verwerken, verhandelen, merken, enz. van crisisproducten, alsmede het met het oog daarop voorhanden of in voorraad hebben van een inrichting of werktuig, aan voorwaarden werd gebonden of zelfs werd verboden. Zo werd een verbod op het dorsen van graan zonder ontheffing uitgevaardigd en kwamen er maatregelen die verhinderden dat voor menselijke consumptie geschikte producten gebruikt zouden worden als veevoeder of meer dan gebruikelijk industrieel verwerkt zouden worden, bijvoorbeeld een verbod tot het be- en verwerken van vetten en oliën tot zeep. De besluiten hadden veelal een tijdelijk karakter; ze werden dan steeds voor bepaalde tijdvakken van kracht verklaard. Ten slotte kon de minister ontheffing verlenen van in dergelijke besluiten vervatte bepalingen (evenals dat, op grond van artikel 41 van de Landbouw-Crisiswet 1933, kon voor andere bepalingen uit die wet).

Daarnaast kon de minister ook regulerend optreden in de in- en uitvoer. Zo kon de in- en uitvoer van crisisproducten exclusief worden uitbesteed aan daartoe aangewezen instellingen. Deze handeling kreeg in 1941 een structureel karakter in het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135), gebaseerd op onder andere artikel 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit.⁷⁰ Een andere manier om de prijsvorming enigszins in de hand te houden, was door het opleggen van import- en exportheffingen. Hiermee werden prijsverschillen met het buitenland zo veel mogelijk opgeheven. In sommige gevallen bepaalde de minister dat restitutie van invoerheffingen mogelijk was. Verder kon de grens tijdelijk geheel of gedeeltelijk worden gesloten voor de in-, door- of uitvoer van crisisproducten.⁷¹

⁷⁰ Desondanks worden de handelingen betreffende monopolisering op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933 wel opgenomen, omdat de formele bevoegdheden terzake niet officieel zijn ingetrokken.

⁷¹ Het Besluit Regeling In- en Uitvoer 1944 (Stb. 1944, E80) bood ook de mogelijkheid om 'in het belang van de in- en uitwendige veiligheid van het Koninkrijk, van de oorlogvoering of van de bescherming, dan wel van het herstel van de volkshuishouding van het Koninkrijk' de invoer of uitvoer van goederen te verbieden, te beperken of aan regels te binden. Dit besluit heeft echter niet concreet tot regels op landbouwgebied geleid. Het besluit werd bij de In- en uitvoerwet van 1962 ingetrokken.

In aanvulling op de regelingen op het gebied van de productiebeperking en de in- en uitvoer konden nadere voorwaarden worden gesteld voor wat betreft aansluiting bij een bepaalde organisatie, inlevering van crisisproducten en het stellen van een zekerheid.

Inventarisatie

(276.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van regels betreffende inventarisatie van landbouwbedrijven
Periode	1934-1957
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 7a, lid 1
Opmerking	-Deze handeling werd vanaf 1941 uitgevoerd door de landbouw-crisisorganisaties op grond van het Inventarisatiebesluit voedselvoorziening (zie de desbetreffende handeling in het hoofdstuk over het Voedselvoorzieningsbesluit). -Hieronder valt ook de vaststelling van formulieren/registratiekaarten voor de inventarisatie.

Productie, verwerking, verhandeling, enz. van crisisproducten

(277.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van maatregelen waarmee het (doen) voortbrengen, verwerken, verhandelen, enz. van crisisproducten, alsmede inzake het met het oog daarop voorhanden of in voorraad hebben van een inrichting of werktuig, aan voorwaarden wordt gebonden of wordt verboden
Periode	1934-1957
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 9
Product	O.a. Dorschbesluit 1939 (Stb. 1939, 679 Q); Besluit houdende verbod tot bewerken en verwerken van vetten en oliën tot zeep (Stb. 1939, 679 R); Landbouwinleveringsbesluit 1940 (VB 1940, 101); Groenten- en fruitconservenregeling (VB 1940, 182); Besluit van 19 Augustus 1948, houdende wijziging en aanvulling van het Suikerbesluit Voedselvoorziening 1933 (Stb. 1948, I 380)
Opmerking	-Dit artikel vormt de grondslag voor een zeer groot aantal regelingen, waarvan er hierboven slechts enkele genoemd zijn. -In combinatie met artikel 13b van de wet kan deze handeling ook uitmonden in inleveringsbesluiten. -De beperkingsmaatregelen, vastgesteld door de Kroon, konden naar regio en categorie crisisproduct worden gedifferentieerd (art. 9, lid 2). -Onder deze handelingen zijn ook begrepen de voorschriften die de hoofdregelingen nader uitwerken (bijv. bepaling van voorwaarden, specificatie van de uitvoering).

(278.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de tijdvakken gedurende welke de beperkende maatregelen ten aanzien van de verwerking, verhandeling, enz. van crisisproducten van kracht zijn
Periode 1934-1957
Grondslag o.a. Dorschbesluit 1939, art. 2, lid 1
Opmerking -De tijdvakken konden naar regio en categorie crisisproduct worden gedifferentieerd.
-Deze handeling kwam ook regelmatig in de afzonderlijke regelingen op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933 terug en wordt hier als overkoepelende handeling opgevoerd.

Invoer en uitvoer van crisisproducten

(279.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van regelingen betreffende het tijdelijk beperken, verbieden of aan voorwaarden binden van de uitvoer van crisisproducten
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 10
Opmerking In combinatie met artikel 13b van de wet kan deze handeling ook uitmonden in inleveringsvoorschriften.

(280.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Financiën
Handeling Het gezamenlijk voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van regelingen waarmee de invoer van crisisproducten aan voorwaarden wordt gebonden
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 11, lid 1
Opmerking -Als voorwaarde kon worden gesteld bijvoorbeeld de betaling van een bedrag per eenheid, waarvan de hoogte periodiek kon worden vastgesteld.
-In combinatie met artikel 13b van de wet kan deze handeling ook uitmonden in inleveringsvoorschriften.

(281.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van regelingen waarmee de in- en uitvoer van crisisproducten slechts wordt toegestaan aan daartoe aan te wijzen instellingen
Periode 1934-1941
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 12, lid 1
Opmerking -Deze handeling kreeg in 1941 een structureel karakter in het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135), gebaseerd op o.a. art. 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit.
-In combinatie met artikel 13b van de wet kan deze handeling ook uitmonden in inleveringsvoorschriften.

- (282.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voordragen of zelf aanwijzen van instellingen die optreden als monopoliehouders voor de in- en uitvoer van crisisproducten
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 12, lid 1
Opmerking -De Kroon wees eventueel een dergelijke instelling aan, maar de minister kon dit ook zelf doen.
-Deze handeling kreeg in 1941 een structureel karakter in het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135), gebaseerd op o.a. art. 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit.
- (283.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van algemene regels betreffende de eisen die kunnen worden gesteld aan instellingen die zijn aangewezen als monopoliehouders voor de in- en uitvoer van crisisproducten
Periode 1934-1941
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 12, lid 2, en art. 29
Opmerking -Deze handeling kreeg in 1941 een structureel karakter in het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135), gebaseerd op o.a. art. 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit.
-De bepaling uit art 29 werd toegevoegd met het oog op de uitvoering van regelingen met financiële gevolgen.
- (284.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van regelingen waarmee de in-, uit- en doorvoer van crisisproducten wordt gebonden aan bepaalde tijdstippen en plaatsen
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 12b
- (285.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het met betrekking tot de productie, invoer en uitvoer van crisisproducten voorbereiden van regelingen waarmee aansluiting bij bepaalde instellingen verplicht wordt gesteld
Periode 1934-1941
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 13, lid 1
- (286.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voordragen of zelf aanwijzen van instellingen waarbij men zich moet aansluiten om crisisproducten te mogen produceren, invoeren of uitvoeren
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 13, lid 1
Opmerking -De Kroon wees eventueel een dergelijke instelling aan, maar de minister kon dit ook zelf doen.
-Deze handeling kreeg in 1941 een structureel karakter in het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135), gebaseerd op o.a. art. 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit.
- (287.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van algemene regels betreffende de eisen die kunnen worden gesteld aan instellingen die zijn aangewezen als instellingen waarbij men zich moet aansluiten om crisisproducten te mogen produceren, invoeren of uitvoeren
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 13, lid 2, en art. 29

Opmerking De bepaling uit art. 29 werd toegevoegd met het oog op de uitvoering van regelingen met financiële gevolgen.

Heffingen, restituties, enz.

(288.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Financiën

Handeling Het gezamenlijk voorbereiden van regelingen waarmee wordt bepaald dat voor het invoeren of (doen) voortbrengen, verwerken, verhandelen, merken, enz. van crisisproducten, alsmede het met het oog daarop voorhanden of in voorraad hebben van een inrichting of werktuig, een geldsom moet worden betaald of een betalingsverplichting geldt

Periode 1934-1957

Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 11, lid 1, en art. 14, lid 1

(289.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het - in het kader van de invoer, voortbrenging, verwerking, verhandeling, merking, enz. van crisisproducten - bepalen van de gevallen waarin (gedeeltelijke) teruggave van betalingen of ontheffing van de betalingsverplichting kan plaatsvinden

Periode 1934-1957

Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 11, lid 3, en art. 14, lid 2

Product Restitutiebeschikkingen

(290.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het verlenen van restitutie van heffingen of ontheffing van de betalingsverplichting betreffende de invoer, voortbrenging, verwerking, verhandeling, merking, enz. van crisisproducten

Periode 1934-1957

Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 11, lid 3, en art. 14, lid 2

Uitvoeringsregelingen

(291.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het vaststellen van uitvoeringsvoorschriften betreffende de door de Kroon vastgestelde regels inzake productie, invoer en uitvoer van crisisproducten

Periode 1934-1957

Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 9, lid 3, art. 10, lid 2, art. 11, lid 3, art. 12, lid 3

9.2.3 Overige bepalingen

Merken en kentekens

De minister van Landbouw was op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933 bevoegd om regels vast te stellen betreffende merken en kentekens die in verband met de crisisproducten konden en mochten worden gebruikt. Het ging daarbij niet alleen om bijvoorbeeld vervaardiging of vervoer ervan, maar ook om het verkopen, voorhanden hebben, afleveren, hergebruiken e.d.

(292.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regels ten aanzien van voor en in verband met crisisproducten te gebruiken merken en kentekens
Periode	1934-1957
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 29a

Overdracht sanctiebevoegdheid

Onder de paragraaftitel *Sancties en Strafbepalingen* werd in artikel 30 vastgelegd dat de minister van Landbouw bevoegd was om in geval van overtreding van uit de Landbouw-Crisiswet 1933 voortvloeiende regelgeving of in geval van bedrog personen van steun, vergoeding, teruggave of vrijstelling van betalingen uit te sluiten. De minister kon die bevoegdheid ook geven aan monopoliehoudende instellingen en instellingen waarbij men zich in bepaalde gevallen moest aansluiten.

(293.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regels waarmee de bevoegdheid tot uitsluiting van steun wordt verleend aan bepaalde instellingen
Periode	1934-1950
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 30, lid 2
Opmerking	Dit artikel verviel in 1951 bij inwerkingtreding van art. 64 van de Wet op de economische delicten (Stb. 1950, K 258).

Controle

(294.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van ambtenaren voor het opsporen van overtredingen van de Landbouw-Crisiswet 1933
Periode	1934-1951
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 33, lid 1
Opmerking	-Eveneens bevoegd tot dit opsporen waren de ambtenaren van rijks- en gemeentepolitie, van invoerrechten en accijnzen en de ambtenaren die bij art. 141 Wetboek van strafvordering werden aangewezen. -Sinds de inwerkingtreding in 1951 van de Wet op de economische delicten (Stb. 1950, K 258) werden overtredingen van de Landbouw-Crisiswet 1933 beschouwd als economische delicten. Dit artikel verviel bij inwerkingtreding van art. 64 van eerstgenoemde wet.

Informatieverstrekking

(295.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van het parlement omtrent maatregelen inzake beperkingen in het produceren, verwerken, verhandelen, in- of uitvoeren of merken van crisisproducten
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 38
Opmerking -Het gaat om maatregelen krachtens de artt. 9-12.
-Na vaststelling van dergelijke bepalingen diende het parlement zo spoedig mogelijk op de hoogte te worden gebracht; daarnaast werd ieder kwartaal verslag uitgebracht.

Ontheffingen

De Landbouw-Crisiswet 1933 voorzag, ten slotte, ook in de mogelijkheid van ontheffing van voorschriften op grond van die wet. Dit gold zowel in algemene zin als voor de specifieke regelingen. Voor wat betreft dat laatste: dikwijls was, afgezien van een algemeen ge- of verbod, een ontheffingsbepaling het kerngegeven van een in het leven geroepen regeling. Zo was het voorhanden of in voorraad hebben van crisisproducten verboden, behalve met ontheffing van de minister (Landbouwinleveringsbesluit 1940). Hetzelfde kon worden gezegd ten aanzien van het verlenen van ontheffingen op het verbod van be- of verwerking van oliën en vetten tot zeep of het verlenen van ontheffingen op het dorsverbod. De afzonderlijke ontheffingsbepalingen van de verschillende regelingen worden derhalve in onderstaande handelingen samengevat, althans voor zover elders niet nader gespecificeerd.

(296.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aan de Kroon voordragen van verzoeken tot ontheffing van door de Kroon gestelde voorschriften krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 42, lid 1

(297.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van ontheffingen van ministeriële voorschriften krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933
Periode 1934-1957
Grondslag Landbouw-Crisiswet 1933, art. 41, lid 2; Dorschbesluit 1939, art. 1, lid 2; Landbouwinleveringsbesluit 1940, art. 3, lid 2; e.a.
Opmerking Voorzover niet elders gespecificeerd.

9.3 Nadere regelgeving op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933

In de navolgende paragrafen wordt ingegaan op enkele regelingen die al wel eerder zijn genoemd, namelijk als product van een algemenere handeling, maar die zelf ook nog relevante handelingen bevatten. Het gaat om de volgende regelingen:

- Landbouwinventarisatiebesluit 1939;
- Landbouwinleveringsbesluit;
- Landbouw-Prijzenbesluit 1940;
- Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948.

9.3.1 Landbouw-Inventarisatiebesluit 1939

Inventarisatie was en is een belangrijk instrument in de landbouwpolitiek. Als duidelijk is wat de stand van de landbouw is, kunnen adequaat regelingen worden ontworpen en uitgevoerd. Inventarisatie stond in die zin ook voor, in en na de oorlogsjaren aan de basis van allerlei maatregelen. In 1939 kwam het Landbouw-Inventarisatiebesluit 1939 (Stb. 1939, 679 M) tot stand, dat ondanks de inwerkingtreding van het Inventarisatiebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 100), nog in werking bleef in 1948 (cf. Stcrt. 1948, 200). Het Landbouw-Inventarisatiebesluit 1939 hield in dat het voorhanden of in voorraad hebben van een groot aantal landbouwproducten (zoals rundvee, varkens, tarwe, haver en aardappelen) was verboden, tenzij daarvan op door de minister bepaalde tijdstippen opgave was gedaan. Het besluit verviel in 1957.

(298.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van tijdstippen en voorschriften betreffende de opgave van bepaalde voorhanden of in voorraad zijnde landbouwgoederen
Periode	1940-1957
Grondslag	Landbouw-Inventarisatiebesluit 1939, art. 1, lid 2
Product	Beschikkingen, bijv. Beschikking Opgaven van voorradige crisisproducten (Stcrt. 1944, 12)

9.3.2 Landbouwinleveringsbesluit 1940

Het Landbouwinleveringsbesluit 1940 (VB 1940, 101), gebaseerd op de artikelen 9 en 13b van de Landbouw-Crisiswet 1933, behelsde een verbod tot het voorhanden of in voorraad hebben van crisisproducten, welk verbod onder bepaalde voorwaarden niet van kracht was. Deze voorwaarden waren: aansluiting bij bepaalde crisisorganisaties, inlevering van crisisproducten ten behoeve van de volkshuishouding en ontheffingen door of vanwege de minister. Was de algemene verbodsbepaling een zaak van de minister, de Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij was degene die voorschreef welke producten moesten worden ingeleverd en op welke voorwaarden.

Overigens waren er parallel aan het Landbouwinleveringsbesluit 1940 ook inleveringsbeschikkingen op grond van Voedselvoorzieningsbesluit.

Het Landbouwinleveringsbesluit werd ingetrokken in 1953.

- (299.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van de crisisproducten waarvan het voorhanden of in voorraad hebben boven een bepaald gewicht niet is toegestaan
Periode 1940-1953
Grondslag Landbouwinleveringsbesluit 1940, art. 2, lid 1
Opmerking Het verbod gold onverminderd het bepaalde hieromtrent in andere regelingen en voorschriften.
- (300.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van crisisorganisaties waarvan het lidmaatschap producenten vrijstelt van het verbod op het voorhanden of in voorraad hebben van crisisproducten
Periode 1940-1953
Grondslag Landbouwinleveringsbesluit 1940, art. 3, lid 1
- (301.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van ontheffingen van het verbod op het voorhanden of in voorraad hebben van crisisproducten
Periode 1940-1953
Grondslag Landbouwinleveringsbesluit 1940, art. 3, lid 2
- (302.)
Actor Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij
Handeling Het aanwijzen van de in te leveren crisisproducten en het geven van nadere voorschriften inzake de inlevering daarvan
Periode 1940-1953
Grondslag Landbouwinleveringsbesluit 1940, art. 5, lid 1 en 2
Opmerking De nadere bepalingen konden betrekking hebben op tijdstippen, hoeveelheden, wijze van inlevering en andere voorwaarden.
- (303.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de standaardprijzen als basis voor de inlevering van crisisproducten
Periode 1940-1953
Grondslag Landbouwinleveringsbesluit 1940, art. 5, lid 3

9.3.3 Landbouw-Prijzenbesluit 1940

Het Landbouw-Prijzenbesluit 1940 (VB 1940, 120) regelde de bevoegdheid van de minister van Landbouw om voorschriften te geven ten aanzien van de prijzen van crisisproducten. Dit resulteerde met name in prijzenbeschikkingen.

Het besluit, gegrond op de artikelen 3, 4, 8 en 9 van de Landbouw-Crisiswet 1933; verviel rond 1952 bij de Wet bezettingsmaatregelen IV (Stb. 1951, 25).

(304.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het geven van voorschriften met betrekking tot de prijzen van crisisproducten
Periode	1940-1952
Grondslag	Landbouw-Prijzenbesluit 1940, art. 1
Product	Prijzenbeschikkingen

9.3.4 Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948

Op bepaalde gronden is het moeilijker om producten te verbouwen. Op zandgronden bijvoorbeeld. Ter ondersteuning van 'exploitanten' met een bepaald deel van het bedrijf op dergelijke grond, werd krachtens artikel 3 van de Landbouw-Crisiswet 1933 de Beschikking Toeslag Kleine Zandgronden 1948 in het leven geroepen.

Het verlenen van de toeslag zelf valt onder de al eerder geformuleerde algemene handeling op grond van genoemd artikel 3.

Om van tevoren de besteding van het mogelijk toe te kennen bedrag te beoordelen, werden er plaatselijke commissies ingesteld, bestaande uit een door de Stichting voor de Landbouw benoemde commissie, aangevuld met een Provinciale Voedselcommissaris en een Rijkslandbouwconsulent. Deze commissie moest de voorgenomen besteding goedkeuren. Een gelijksoortige provinciale commissie kon een alternatieve bestedingswijze goedkeuren. Deze provinciale commissie behandelde ook de bezwaarschriften. Werd daarop nog een bezwaarschrift ingediend, dan besliste de minister van Landbouw, na raadpleging van de Landelijke Commissie van Overleg inzake kleine boerenaangelegenheden. De Provinciale Voedselcommissaris was belast met de uitvoering en coördinatie van een en ander.

(305.)

Actor	Stichting voor de Landbouw
Handeling	Het formeren van een plaatselijke of provinciale commissie voor de beoordeling van de besteding van de toeslag voor kleine zandbedrijven
Periode	1948-1952
Grondslag	Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948
Opmerking	De commissies werden aangevuld door een Provinciale Voedselcommissaris (tevens coördinator) en een Rijkslandbouwconsulent.

(306.)

Actor	Commissie beoordeling besteding toeslag kleine zandbedrijven
Handeling	Het beoordelen van de besteding van de toe te kennen toeslag kleine zandbedrijven
Periode	1948-1952
Grondslag	Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948, art. 5
Opmerking	De commissie is plaatselijk/provinciaal

(307.)

Actor Commissie beoordeling besteding toeslag kleine zandbedrijven
Handeling Het behandelen van bezwaarschriften tegen een besluit van een plaatselijke
Commissie beoordeling besteding toeslag kleine zandbedrijven
Periode 1948-1952
Grondslag Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948, art. 6
Opmerking De commissie is provinciaal

(308.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het behandelen van bezwaarschriften tegen een besluit van een provinciale
Commissie beoordeling besteding toeslag kleine zandbedrijven
Periode 1948-1952
Grondslag Beschikking Toeslag Kleine Zandbedrijven 1948, art. 6
Opmerking Hiertoe hoorde de minister de Landelijke Commissie van Overleg inzake kleine
boerenaangelegenheden.

10 Voedselvoorzieningsbesluit

10.1 Inleidende opmerkingen

10.1.1 Relatie tot de Landbouw-Crisiswet 1933

Het Voedselvoorzieningsbesluit (VB 1941, 12) kwam in de bezettingsperiode tot stand op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933. Het gaf de minister van Landbouw⁷² grotere bevoegdheden voor het regelen van de voedselvoorziening.

De relatie tot de Landbouw-Crisiswet 1933 is soms wat onhelder. Het bereik van beide regelingen was in grote lijnen gelijk. Net als het geval was in de Landbouw-Crisiswet 1933, werden niet alleen de voedselvoorzieningsproducten aan de regels gebonden, maar ook de grond- of hulpstoffen en inrichtingen of werktuigen waarmee voedselvoorzieningsproducten konden worden voortgebracht, verwerkt, vervoerd, opgeslagen, enz.

Ook waren veel bepalingen uit deze wet in het Voedselvoorzieningsbesluit in een of andere vorm terug te vinden, terwijl toch de Landbouw-Crisiswet 1933 volledig van kracht bleef. Zo bood de Landbouw-Crisiswet 1933 de mogelijkheid om de in- en uitvoer van crisisproducten aan monopoliehouders toe te wijzen, terwijl ook het Voedselvoorzieningsbesluit deze bepaling bevatte. Alle inkomsten en uitgaven die uit het Voedselvoorzieningsbesluit voortvloeiden, kwamen voor rekening van het Landbouw-Crisisfonds (dit gold ook voor de inkomsten en uitgaven voortvloeiend uit de Landbouw-Crisiswet 1933).

In wezen werd het regime van de Landbouw-Crisiswet 1933 dus gehandhaafd. Toch waren er wel verschillen. In de eerste plaats had het Voedselvoorzieningsbesluit niet alleen betrekking op crisisproducten, maar ook op andere landbouwproducten die van belang waren voor de voedselvoorziening. (Beide soorten producten samen worden in het kader van dit besluit ook wel aangeduid als *voedselvoorzieningsproducten*.) Verder werden in het Voedselvoorzieningsbesluit de middelen tot productie, verwerking, verhandeling, transport, opslag, enz. in ruimere mate aan overheidsingrijpen onderworpen. De toonzetting is dwingender. Werd in de Landbouw-Crisiswet 1933 nog gesproken van *voorwaarden*, in het Voedselvoorzieningsbesluit was sprake van *verplichtingen*, en wel ten aanzien van onder andere:

- het ter beschikking houden van of inleveren van producten bij een door of vanwege de Secretaris-Generaal aan te wijzen orgaan of lichaam;
- het betalen van een door de Secretaris-Generaal vast te stellen bedrag ten behoeve van het Landbouw-Crisisfonds;
- het aangesloten zijn bij een aangewezen instelling als bedoeld in artikel 13 van de Landbouw-Crisiswet 1933.

Vanwege het naast elkaar bestaan van beide basisregelingen en door de daartussen bestaande verschillen blijven de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit ook in dit rapport van elkaar gescheiden (context, handelingen, op de afzonderlijke regelingen gebaseerde andere regelgeving). Voorzover een regeling is gebaseerd op zowel de Landbouw-Crisiswet 1933 als het Voedselvoorzieningsbesluit (bijv. de Vergoedingsbeschikking 1947, Bak- en Braadvet (Stcrt. 1947, 105)), wordt die als het gaat om een steunregeling ingedeeld onder de Landbouw-Crisiswet 1933 en in andere gevallen onder het Voedselvoorzieningsbesluit. In bepaalde gevallen is de grondslag van een regeling (bijv. Dorschbesluit 1939 en Landbouwinleveringsbesluit 1940) die oorspronkelijk alleen op grond van de Landbouw-Crisiswet 1933 was geconcipeerd, uitgebreid met het Voedselvoorzieningsbesluit (zie hiervoor onder andere het Koel- of Vrieshuizenbesluit 1940, enz. (Stcrt. 1940, 10)). In dat geval is de desbetreffende regeling onder de oorspronkelijke grondslag ondergebracht. Besluiten en maatregelen op grond van het Voedselvoorzieningsbesluit werden bekendgemaakt in het *Voedselvoorzieningsblad*.

---

⁷² Oorspronkelijk, in oorlogstijd, aan de SG. Zie ook de opmerking hierover bij de actorenbeschrijving.

10.1.2 Hoofdlijn

De kern van het Voedselvoorzieningsbesluit werd gevormd door de artikelen 4, 5 en 6. Deze artikelen bevatten een algemene bepaling over de regelgevende bevoegdheid van de minister ten aanzien van respectievelijk producten, inrichtingen en werktuigen en grond- of hulpstoffen. De op grond van deze artikelen in het leven geroepen regelingen konden zowel een gebod als een verbod inhouden, alsook de bepaling dat een bepaalde verplichting diende te worden nagekomen (zie voor het soort verplichtingen ook de vorige paragraaf). Het besluit verbood daarnaast om consumptiegoederen voor andere doeleinden aan te wenden, tenzij daarvoor departementale toestemming was gegeven.

Het besluit voorzag ook in de mogelijkheid om voorschriften betreffende inventarisatie te geven, evenals het geval was bij de Landbouw-Crisiswet 1933.

Hield men zich niet aan de verplichting tot het inleveren of ter beschikking houden van producten, dan konden deze zonder enige formaliteit in bezit worden genomen. De minister vergoedde dan wel de kosten van de inbeslaggenomen goederen op basis van door hem opgestelde regels.

10.1.3 Inventarisatie

Inventarisatie werd al vanouds toegepast om de oogstopbrengsten te taxeren (meitelling) en daadwerkelijk te inventariseren (rond september). Als wettelijk kader daarvoor gold vanaf 1934 de Landbouw-Crisiswet 1933 (art. 7a) - zie ook paragraaf 9.2.2. In 1941 werd hierop voortgebouwd in het Voedselvoorzieningsbesluit, dat het kader bood voor verdere regeling van de landbouwinventarisatie.

Zo kwam het Inventarisatiebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 100) tot stand. Deze bezettingsmaatregel kwam in 1956 te vervallen. Daarna werd de landbouwtelling ondergebracht in de Landbouwwet (artt. 24-25).

De uitvoering van de landbouwinventarisatie werd overgelaten aan de Landbouw-Crisisorganisaties, zowel voor wat betreft de uitreiking van de formulieren als voor wat betreft eventuele hulp bij invulling ervan. De minister stelde de tijdvakken van geldigheid en de tijdstippen van inlevering vast.

(309.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het geven van voorschriften betreffende de inventarisatie van de productie en voorraden van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1941-1956
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 2, lid 4
Product	Inventarisatiebesluit Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 100)

(310.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het met betrekking tot de landbouwinventarisatie vaststellen van tijdvakken van geldigheid en tijdstippen van inlevering van uitgereikte beschrijvingsbiljetten
Periode	1941-1956
Grondslag	Inventarisatiebesluit Voedselvoorziening, art. 2, lid 1, en art. 3
Product	beschikkingen, bijv. Beschikking Inventarisatie van land- en tuinbouw 1948 (Stcrt. 1948, 55), Beschikking Landbouwtelling 1950 II (Stcrt. 1950, 237); Beschikking Landbouwtelling December 1954 (Stcrt. 1954, 222)

10.1.4 Gebruik voor niet-consumptiedoeleinden

(311.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het geven van toestemming om voor menselijke consumptie geschikte producten voor andere doeleinden te gebruiken
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 3

10.1.5 Voortbrenging, verwerking, enz. van voedselvoorzieningsproducten

Artikel 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit gaat over een scala aan handelingen met betrekking tot de producten: bereiden, vervaardigen, telen, voortbrengen, oogsten, plukken, voorhanden of in voorraad hebben, gebruiken, verbruiken, vervoederen, bewerken, verwerken, slachten, vervoeren, inzamelen, aanvoeren, verhandelen, vervreemden, afleveren, bewaren, opslaan, ontvangen, invoeren en uitvoeren. In combinatie met de artikelen 7 en 8 - ook wel met artikel 10 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 (medewerking bedrijfschappen-oude stijl) - leverde dit een zeer groot aantal regelingen op, waaronder *toeslag- en vrijstellingsbeschikkingen*.

Een andere omvangrijke categorie werd gevormd door de vele *heffingsbeschikkingen*. Met deze beschikkingen werden de verschillende agrarische sectoren (bijv. melk, suikerbieten, aardappelen) onderworpen aan heffingen ten behoeve van de bedrijfsorganisaties. Deze waren bestemd voor onkosten, productiecontrole, bestrijding van dierziekten, enz.; de bestemming van deze gelden was onderworpen aan goedkeuring en controle door de overheid.⁷³

Ten behoeve van de bedrijfschappen-oude stijl stelde de minister deze beschikkingen vast; de PBO's-nieuwe stijl daarentegen regelden hun heffingsverordeningen zelf.

Voorbeelden:

- Heffingsbesluit VVO 1940 (Stcrt. 1940, 250). Ingetrokken 1949 (Stcrt. 1949, 24);
- Heffingsbeschikkingen Stichting van de Landbouw (vanaf 1947, Stcrt. 157)⁷⁴;
- Heffingsbeschikking melkveehouders 1949 (Stcrt. 1949, 217). Ingetrokken 1958 (Stcrt. 1958, 115).

Bij de uitvoering van de regelingen konden ook (indirect) particuliere actoren worden ingeschakeld, bijv. de Stichting Nederlandsche Groenten- en Fruitcentrale bij de uitvoering van het Zilveruienbesluit 1941. Dit zal voor de afzonderlijke regelingen echter niet worden uitgewerkt.

(312.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels betreffende het voortbrengen, verwerken, enz. van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 4
Product	<i>Vrijstellings-, heffings- en vergoedingsbeschikkingen</i> , zoals: Zilveruienbesluit 1941 (Stcrt. 1941, 64); Besluit financiering vervoer zuurkool 1942 (Stcrt. 1942, 168); Heffingsbeschikkingen Stichting voor de Landbouw (vanaf 1947, Stcrt. 157 - Stcrt. 1948, 1); Heffingsbeschikking melkveehouders 1949 (Stcrt. 1949, 217); Heffingsbeschikking producenten van gecondenseerde melk (Stcrt. 1949, 246); Heffings- en toeslagbeschikking oliën en vetten (Stcrt. 1951, 208); Heffings- en vergoedingsbeschikking 1954 Raapolie en Raapkoeken (Stcrt. 1954, 161); <i>andere beschikkingen</i> , bijv. Beschikking Gebruik van Melkpoeder, enz. (Stcrt.

⁷³ *Verslag over de landbouw 1947*, 223.

⁷⁴ Deze beschikkingen waren niet bedoeld om deze stichting van middelen te voorzien, maar om heffingen vast te stellen ten behoeve van een aantal bedrijfschappen.

	1941, 38); Inzamelingsbesluit boschbessen (Stcrt. 1943, 117); Provianderingsbeschikking Zeeschepen (Stcrt. 1949, 217); Beschikking Verbod In- en Doorvoer en Vervoer van Pluimvee 1950 (Stcrt. 1950, 53); Beschikking exporteisen geschilde wilgenhoepels (Stcrt. 1955, 246); Beschikking exportverbod suikerbieten oogst 1956 (Stcrt. 1956, 176)
Opmerking	-Dit artikel vormt de grondslag voor een zeer groot aantal regelingen, waarvan er hierboven slechts enkele genoemd zijn. -Onder deze handelingen kunnen ook de aanwijzingen voor de uitvoering van de beschikkingen vallen.
(313.)	
Actor	Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling	Het innen van heffingen dan wel verlenen van restituties betreffende het voortbrengen, verwerken, enz. van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1941-1959
Grondslag	heffingsbeschikkingen, bijv. Heffingsbeschikking melkveehouders 1949 (Stcrt. 1949, 217), art. 2; Heffingsbeschikking Aflevering Margarine 1951 (Stcrt. 1951, 54A), art. 3; Heffingsbeschikking Aflevering Vet 1951 (Stcrt. 1951, 54A), art. 3
Opmerking	De bedrijfschappen konden zelf vaststellen hoe zij deze bedragen wilden innen dan wel uitbetalen.
(314.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling	Het verlenen van vergunningen voor of ontheffingen van de bepalingen ten aanzien van het voortbrengen, verwerken, enz. van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1941-1959
Grondslag	O.a. Beschikking exporteisen geschilde wilgenhoepels, art. 3; Exportregeling Vlas Oogst 1955, art. 4
Opmerking	- Zowel t.a.v. opgelegde heffingen als t.a.v. anderssoortige bepalingen (bijv. verbodsbepalingen) op grond van artikel 4 van het Voedselvoorzieningsbesluit. - In bepaalde gevallen konden ook de Productiecommissarissen vergunningen afgeven, namelijk wanneer er een relatie bestond met de bodemproductie (zie handelingen Productiecommissarissen).

10.1.6 Inrichtingen en werktuigen

Het Voedselvoorzieningsbesluit gaf de minister van Landbouw niet alleen de mogelijkheid om voedselvoorzieningsproducten aan regels te binden, maar ook de grond- of hulpstoffen en inrichtingen of werktuigen waarmee voedselvoorzieningsproducten kunnen worden voortgebracht, verwerkt, vervoerd, opgeslagen, enz. (artt. 5 en 6). Niet alleen inrichtingen en werktuigen, maar ook onderdelen vielen onder de beperkende bepalingen. De regulering zorgde voor het verhogen van de productiviteit van be- en verwerking van voedingsmiddelen voor mens en dier. Zo legden naoorlogse toepassingen inefficiënt gebruik van grondstoffen door kleine oliepersen e.d. aan banden en bevorderden subsidies op aardappelstoommachines van voldoende capaciteit de productie van veevoeder.

Dergelijke maatregelen konden niet aan de bedrijfschappen-oude stijl worden overgelaten. Deze konden echter wel worden ingeschakeld bij de uitvoering van de regelingen, bijvoorbeeld als het ging om het verlenen van vergunningen (zie bijv. Beschikking broedmachines 1950, art. 4). In het verlengde van dit deel van het Voedselvoorzieningsbesluit konden ontheffingen worden verleend of subsidies worden verstrekt voor verbetering van machines.

(315.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels betreffende inrichtingen of werktuigen waarmee voedselvoorzieningsproducten kunnen worden voortgebracht, verwerkt, vervoerd, opgeslagen, enz.
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 5
Product	O.a. Besluit 1943 Karninrichting en Centrifuges; Besluit 1943 Oliepersen en Oliewringers; Beschikking Broodjeswinkels 1946 (Stcrt. 1946, 255); Beschikking Broedmachines 1950 (Stcrt. 1950, 253)
Opmerking	De regels kunnen onder meer betrekking hebben op het vervaardigen, in voorraad hebben, gebruiken, verhandelen en afleveren van de inrichtingen of werktuigen, dan wel het verbieden daarvan. Regelgevende mogelijkheden in deze richting zijn sinds 1958 gebaseerd op de Landbouwwet (art. 20).

(316.)

Actor	Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling	Het verlenen van vergunningen op grond van besluiten ex artikel 5 van het Voedselvoorzieningsbesluit
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 5
Product	O.a. Beschikking Broedmachines 1950 (Stcrt. 1950, 253)
Opmerking	De vergunningen kunnen onder meer betrekking hebben op toestemming voor het vervaardigen, in voorraad hebben, gebruiken, verhandelen en afleveren van de inrichtingen of werktuigen.

(317.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het verlenen van ontheffingen van de verbodsbepalingen ten aanzien van werktuigen voor de bewerking van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1941-1959
Grondslag	O.a. Besluit 1943 Karninrichting en Centrifuges; Besluit 1943 Oliepersen en Oliewringers; Beschikking Oliepersen en Oliewringers 1947
Opmerking	Het ging om het vervaardigen, verhandelen, afleveren of voorhanden hebben van oliepersen, oliewringers, karnwerktuigen e.d. Te kleine apparaten, bijvoorbeeld, werden verzegeld.

(318.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het verlenen van subsidie op de aankoop of verbetering van apparatuur voor de bewerking van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1941-1959
Grondslag	O.a. Subsidiebeschikking aardappelstoommachines 1948
Opmerking	Onderdeel van de handeling was het aanwijzen van de fabrikanten waarvan de machines voor subsidie in aanmerking kwamen en het bepalen van de vereiste capaciteitsuitbreiding van bestaande machines.

10.1.7 Grond- en hulpstoffen

De minister kon ten behoeve van de voedselvoorziening het gebruik reguleren van grond- en hulpstoffen. Een bekende toepassing betrof verpakkingsmiddelen, zoals kroonkurken, blik en fust. Zo bepaalde het Kroonkurkenbesluit V.V.O. (Stcrt. 1942, 57) tussen 1942 en 1948 dat voor de inkoop van kroonkurken een vergunning vereist was – die alleen na inlevering van oude kurken verleend werd – en dat alleen daartoe aangewezen bedrijven kroonkurken mochten regenereren.

Een ander uitgangspunt om het gebruik van verpakkingsmiddelen aan banden te leggen was het veiligstellen van de export. Dit was bijvoorbeeld het geval met blik, dat schaars werd tijdens de Korea-oorlog (vanaf 1950). De regering voerde daarom een toewijzingsbeleid, waarbij de minister van Landbouw streefde naar optimaal gebruik van de hoeveelheid blik die voor de voedselvoorzieningssector beschikbaar was. Door het gebruik aan vergunningen te binden, kon voorkomen worden dat blik gebruikt zou worden in gevallen dat er goede alternatieve verpakkingsmaterialen voorhanden waren. Hierdoor zou de economisch belangrijke export van ingeblikte landbouwproducten zo min mogelijk gehinderd worden door de schaarste.⁷⁵ De bliktoewijzingen vervielen eind 1952.

Toen begin jaren '50 de materiaalprijzen stegen en er een tekort aan lege fusten in de tuinbouwsector begon te ontstaan, verhoogde het Bedrijfschap Groenten en Fruit de huurprijs door wijziging van de Fustverordening. De minister van Landbouw vond deze verhoging ontoereikend en verzocht het bedrijfschap de zaak opnieuw te bekijken met de tuinders.⁷⁶

De bedrijfschappen wezen de grond- en hulpstoffen toe aan de hand van de bedrijfsvergunningen. Deze vergunningen konden echter ook bepalen dat er geen recht bestond op toewijzingen, bijvoorbeeld wanneer een vergunning voor vestiging of uitbreiding vooruitlopend op de vrijgave van een artikel werd verleend, of wanneer verpakking in vrije verpakkingsmiddelen mogelijk was en dus niet hoefde te gebeuren in schaarse verpakkingsmiddelen.⁷⁷

(319.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels ten aanzien van grond- of hulpstoffen waarmee voedselvoorzieningsproducten kunnen worden bereid, voortgebracht, verwerkt, vervoerd, enz.
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 6
Product	O.a. Kroonkurkenbesluit V.V.O. (Stcrt. 1942, 57); Beschikking inblikverbod voedselvoorzieningsproducten (Stcrt. 1951, 29)
Opmerking	De regels kunnen betrekking hebben op het vervaardigen, in voorraad hebben, gebruiken, verhandelen of afleveren van de grond- of hulpstoffen.

---

⁷⁵ Regelingen van de minister van Landbouw: Beschikking Inblikverbod voedselvoorzieningsproducten (Stcrt. 1951, 29), dat later voorzag in ontheffingen voor levering aan het leger. Ingetrokken: Stcrt. 1952, 200.

⁷⁶ Begroting 1953, nr. 60a.

⁷⁷ Begroting 1949, MvA, blz. 7.

(320.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling	Het verlenen van ontheffingen of vergunningen op grond van het Voedselvoorzieningsbesluit ten aanzien van grond- en hulpstoffen
Periode	1941-1959
Grondslag	O.a. Kroonkurkenbesluit V.V.O., artt. 3 en 4, Beschikking inblikverbod voedselvoorzieningsproducten, art. 3
Opmerking	-Voor wat betreft de minister behelsde deze handeling ook de goedkeuring van door een bedrijfsschap verleende ontheffingen. -Het kan bijvoorbeeld gaan over verlening van ontheffingen van de verplichte inlevering van kroonkurken als voorwaarde om een inkoopvergunning te verkrijgen of over verlening van ontheffingen van het inblikverbod voor voedselvoorzieningsproducten.

10.1.8 Inlevering van producten

Een van de verplichtingen die de minister krachtens het Voedselvoorzieningsbesluit kon opleggen, was de terbeschikkinghouding of inlevering van producten. Per agrarische sector ontstond een uitgebreid stelsel van inleveringsverplichtingen, vormgegeven middels vele inleveringsbeschikkingen. Daarbij kon de terbeschikkinghouding of inlevering worden gevorderd bij algemene bekendmaking of door afgifte van een schriftelijke last.

De Provinciale Voedselcommissarissen met hun plaatselijke bureauhouders en de bedrijfschappen regelden de terbeschikkinghouding of inlevering van de landbouwproducten, terwijl ze bij inlevering een tevoren bepaalde vergoeding toekenden. De leverprijzen vormden een instrument om een zo gelijkmatig mogelijk aanbod, ook in het kader van de distributie, te stimuleren: bij gering aanbod waren de prijzen hoger dan anders en bij ruim aanbod lager.

Toen de voedseldistributie in 1949 werd opgeheven, bleef het systeem van inlevering, toewijzingen, vervoersverboden, enz. nog van toepassing op de agrarische grondstoffen en hulpmiddelen. De inleveringsplicht voor slachtafval werd opgeheven in 1954, met uitzondering van alvleesklieren voor de aanmaak van insuline. Nadat deze laatste plicht eind 1958 verviel, werd de inlevering vrijwillig voortgezet.

(321.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels inzake het ter beschikking houden of inleveren van voedselvoorzieningsproducten bij een door of bij de minister aan te wijzen orgaan of lichaam
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 8
Product	Inleveringsbeschikkingen, bijv. Beschikking inlevering Ruwvoederproducten (Stcrt. 1947, 202)

(322.)	
Actor	Provinciale Voedselcommissarissen Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling	Het vorderen van de terbeschikkinghouding of inlevering van voedselvoorzieningsproducten
Periode	1940-1953
Grondslag	Inleveringsbeschikkingen, bijv. Beschikking inlevering Ruwvoederproducten (Stcrt. 1947, 202), art. 3, lid 1
Opmerking	Hierbij kan worden bepaald waar de producten moeten worden ingeleverd.

(323.)
Actor Provinciale Voedselcommissarissen
Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het vaststellen van prijzen voor ingeleverde voedselvoorzieningsproducten
Periode 1940-1953
Grondslag Inleveringsbeschikkingen, bijv. Beschikking inlevering Ruwvoederproducten (Stcrt. 1947, 202), art. 3, lid 3

(324.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het machtigen van personen tot het in bezit nemen van voedselvoorzieningsproducten die niet zijn ingeleverd of ter beschikking zijn gehouden
Periode 1941-1959
Grondslag Voedselvoorzieningsbesluit, art. 9, lid 1
Product beschikkingen, bijv. Stcrt. 1941, 27
Opmerking De gemachtigden waren de Provinciale Voedselcommissarissen, die zelf weer ambtenaren een volmacht konden geven tot inbeslagname.

10.1.9 Overige

(325.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van organen en lichamen van de voedselvoorziening die bevoegd zijn om toezicht uit te oefenen op de naleving van het Voedselvoorzieningsbesluit
Periode 1941-1959
Grondslag Voedselvoorzieningsbesluit, art. 2, lid 3
Product Beschikkingen, bijv. Aanwijzing organen en lichamen Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 21)

(326.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het op kosten van de overtreder kunnen (doen) wegnemen, beletten, verrichten of in vorige toestand herstellen van wat in strijd met de gestelde regels omtrent voedselvoorzieningsproducten is verricht of nagelaten
Periode 1941-1959
Grondslag Voedselvoorzieningsbesluit, art. 10, lid 1
Opmerking -Behalve in spoedgevallen ging hieraan een schriftelijke waarschuwing vooraf.
-Vanaf de inwerkingtreding in 1951 van de Wet op de economische delicten werden overtredingen van het Voedselvoorzieningsbesluit beschouwd als economische delicten.

(327.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van regels betreffende vergoedingen voor inbeslaggenomen producten
Periode 1941-1959
Grondslag Voedselvoorzieningsbesluit, art. 9, lid 3

(328.)		
Actor	Bedrijfschappen-oude stijl Productschappen	1941-1955 1955-
Handeling	Het desgevraagd adviseren van de minister van Landbouw inzake te treffen voedselvoorzieningsmaatregelen	
Periode	1941-	
Bron	MvT Noodwet voedselvoorziening	
Opmerking	De minister van Landbouw was niet verplicht de organisaties (PBO's oude respectievelijk nieuwe stijl) te horen over voorgenomen maatregelen, maar deed dit in de praktijk wel. Pas op grond van de Landbouwwet (1957) en de Noodwet voedselvoorziening (1962) werden hiertoe voorschriften ingesteld.	

10.2 Regeling voortvloeiend uit het Voedselvoorzieningsbesluit: Monopoliebesluit voedselvoorziening

Het Monopoliebesluit voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135) vond zijn grondslag in de artikelen 4 en 8 van het Voedselvoorzieningsbesluit. Voorheen echter gaf artikel 12, lid 1, van de Landbouw-Crisiswet 1933 al de mogelijkheid tot het aanwijzen van monopoliehoudende instellingen (zie paragraaf 9.2.2). Het besluit trok onder meer het Crisis-Monopoliebesluit 1933, het Crisis-Landbouw-Invoermonopoliebesluit 1939 en het Crisis-Landbouw-Uitvoermonopoliebesluit 1939 in.

Voor bepaalde producten (monopolieproducten) gold een exclusief recht op in- of uitvoer door door de minister aangewezen monopoliehouders. Deze konden middels monopoliebeschikkingen aan derden machtigingen/vergunningen afgeven voor de in- of uitvoer van monopolieproducten en in dat kader heffingen opleggen ten behoeve van het Landbouw-Crisisfonds (art. 4, Voedselvoorzieningsbesluit). Deze gemachtigden moesten in het geval van uitvoer voldoende waarborgen geven dat de monopolieproducten ook daadwerkelijk in het door hem opgegeven land zouden worden ingevoerd (art. 6, lid 2).

De in de oorlog van kracht geworden monopoliebeschikkingen vervielen in 1953 bij de Wet bezettingsmaatregelen IV 1952 (Stb. 1952, 584). Begin 1953 werden nog verschillende bedrijfschappen-oude stijl (bijv. Bedrijfsschap voor Vee en Vlees, Bedrijfsschap voor Zuivel) als monopoliehouder aangewezen (Stcrt. 1953, 31). De oude schappen bleven nog machtigingen krachtens het Monopoliebesluit afgeven tot eind 1955 (zoals blijkt uit de Overgangsbeschikking Monopoliemachtigingen, Stcrt. 1955, 246).

Toen de bedrijfschappen-oude stijl vervangen werden door de productschappen, bracht de minister voor deze nieuwe productschappen een serie nieuwe monopoliebeschikkingen uit (Stcrt. 1955, 246), bijvoorbeeld de Monopoliebeschikking Groenten en Fruit en de Monopoliebeschikking Gedistilleerde Dranken.

In 1959 verviel het Monopoliebesluit voedselvoorziening bij de Wet bezettingsmaatregelen IV 1958 (Stb. 1958, 70).

(329.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels betreffende de exclusieve in- of uitvoer van monopolieproducten
Periode	1941-1959
Grondslag	Voedselvoorzieningsbesluit, art. 4
Product	Monopoliebesluit voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135)

- (330.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van monopoliehouders voor de in- of uitvoer van bepaalde monopolieproducten
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 1, lid 1
Product Monopoliebeschikkingen, o.a.: Monopoliebeschikking Tuinbouw (Stcrt. 1943, 113); Monopoliebeschikking Margarine, Vetten en Oliën (Stcrt. 1955, 246), Monopoliebeschikking Pluimvee en Eieren (Stcrt. 1956, 168)
Opmerking Hiervoor werden eerst de bedrijfschappen-oude stijl aangewezen en vanaf 1956 de nieuw ingestelde productschappen.
- (331.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van voorwaarden aan potentiële gemachtigden voor de exclusieve in- of uitvoer van monopolieproducten
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 5, lid 1
Opmerking -Het aangesloten zijn bij een bepaalde monopoliehoudende organisatie kon hierbij als eis worden gesteld.
-De eisen konden worden gedifferentieerd naar invoer of uitvoer, naar soort crisisproduct en naar doelland van in- of uitvoer.
- (332.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl 1941-1955
Productschappen 1956-1959
Handeling Het verlenen van machtigingen voor het alleenrecht op de in- of uitvoer van monopolieproducten
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 2, lid 1
Opmerking Aan de verlening van een machtiging konden bijzondere voorwaarden worden verbonden (art. 6, lid 4).
- (333.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van modellen van machtigingsformulieren voor de in- of uitvoer van monopolieproducten, dan wel het goedkeuren van dergelijke door de monopoliehouders ontworpen formulieren
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 2, lid 3
- (334.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl 1941-1955
Productschappen 1956-1959
Handeling Het machtigen van derden tot het namens de monopoliehouder afgeven van vergunningen voor het alleenrecht op de in- of uitvoer van monopolieproducten
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 2, lid 4
- (335.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van de uitreiking in bijzondere gevallen van machtigingen voor de in- of uitvoer van monopolieproducten
Periode 1941-1959
Bron Aanwijzing aan Hoofdproduktschap Akkerbouwprodukten betreffende afgifte van machtigingen voor de uitvoer van consumptie-aardappelen

- (336.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van een door een monopoliehouder aan derden te verlenen machtiging tot het namens deze afgeven van vergunningen voor het alleenrecht op de in- of uitvoer van monopolieproducten
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 2, lid 4
- (337.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl 1941-1955
Productschappen 1956-1959
Handeling Het vaststellen van de hoogte van de heffing voor de in- of uitvoer van een monopolieproduct
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 4, lid 1
Opmerking Deze monopolieheffingen werden ook *egalisatieheffingen* genoemd.
- (338.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van de hoogte van de door de monopoliehouder vastgestelde heffing voor de in- of uitvoer van een monopolieproduct
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 4, lid 1
- (339.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van aanwijzingen betreffende de uitvoering van het Monopoliebesluit voedselvoorziening
Periode 1956-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 8a
Product Aanwijzingen, bijv. Aanwijzing aan Hoofdproduktschap Akkerbouwproducten betreffende afgifte van machtigingen voor de uitvoer van consumptie-aardappelen (Stcrt. 1956, 71)
- (340.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van regels betreffende de niet-toepasselijkheid van het Monopoliebesluit voedselvoorziening
Periode 1941-1959
Grondslag Monopoliebesluit voedselvoorziening, art. 8, lid 2
Product ontheffingsbeschikkingen (bijv. Ontheffingsbeschikking Monopoliebesluit Voedselvoorziening 1952, Stcrt. 1952, 52; Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsproducten, Stcrt. 1957, 162)
Opmerking Het kan hierbij gaan om bijvoorbeeld de bestemming van de producten, de vervoerswijze ervan of de maximumhoeveelheden.

11 Andere regelingen op het gebied van de voedselvoorziening

11.1 *Besluit Uitsluiting toewijzing en intrekking bevoegdheden PVC's*

Bij besluit van 27 oktober 1944 - het Besluit Uitsluiting toewijzing en intrekking bevoegdheden PVC's (Stcrt. 1944, 202) - werd besloten dat de SG voor de Voedselvoorziening, eventueel handelend via de DG en de PVC's, ten aanzien van elke ondernemer op het gebied van de voedselvoorziening kon bepalen:

- de uitsluiting of vermindering van toewijzing van producten of grondstoffen voor de termijn van ten hoogste een jaar;
- de gehele of gedeeltelijke intrekking van vergunningen en bevoegdheden verleend op het gebied van de voedselvoorziening, eveneens voor hoogstens een jaar.

Van dergelijke beslissingen moest een schriftelijk stuk worden opgemaakt.

Deze regeling gold tot 1 maart 1945.

(341.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het beslissen tot uitsluiting of vermindering van producten of grondstoffen dan wel tot intrekking van vergunningen en bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1944-1945
Grondslag	Besluit Uitsluiting toewijzing en intrekking bevoegdheden PVC's

11.2 *Bedrijfsvergunningenbesluit 1941*

Tussen 1941 en 1954 was een vergunning vereist voor de vestiging, uitbreiding of verandering van industriële bedrijven en handelsbedrijven. Als grondslag hiervoor fungeerde het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 (VB 1941, 119). Voorzover een bedrijf waarop dit besluit van toepassing was, werkzaam was op het gebied van de voedselvoorziening (dat wil zeggen activiteiten ontplooid ten aanzien van producten en artikelen als bedoeld in het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941), konden de in dat besluit genoemde bevoegdheden worden uitgeoefend door de minister van Landbouw of door een door deze aangewezen gemachtigde, maar wel na overleg met de minister van Economische Zaken (artikel 21).

Op grond hiervan waren alle bedrijfsvestigingsactiviteiten die in verband stonden met de voedselvoorziening, onderworpen aan vergunningen van de minister van Landbouw. Zo kreeg deze de mogelijkheid om ook via deze weg het gebruik van agrarische producten te controleren.

Om aan de genoemde bevoegdheden goed vorm te geven, werd in 1941 het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 Uitvoeringsbeschikking Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 155) van kracht, fungerend als opvolger van alle eerder bij of krachtens de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit vastgestelde regelingen met betrekking tot bedrijfsvergunningen.

De vergunningen moesten worden aangevraagd bij het ministerie van Landbouw, die de betreffende bedrijfsbelangen afwoog tegen het algemeen belang. Zo werden nog tot 1948 de uitbreidingsmogelijkheden van de varkenssector ingedamd door een fokzeugenregeling (afgeschaft 1948), in dit geval om voldoende graan beschikbaar te hebben voor de voedselvoorziening.

Aan de vergunning konden voorwaarden worden verbonden, bijvoorbeeld ten aanzien van bankgaranties of andere zekerheden. Verder kon de minister ontheffingen verlenen, zoals ten aanzien van de handel in bepaalde producten.

Toen de noodzaak van beperking van vestiging of uitbreiding minder werd, kon de uitvoeringsbeschikking worden ingetrokken (Wet bezettingsmaatregelen, Stb.1950, K 497). Als vervanging kwam er de in grote

lijn gelijklopende Beschikking Bedrijfsvergunningen Voedselvoorziening (Stcrt. 1950, 232), die in werking trad op 2 december 1950. Toen deze op zijn beurt verviel bij de Bedrijfsvergunningenwet 1954 (Stb. 1954, 339), was er geen wettelijk kader meer voor bedrijfsvergunningen in de agrarische sectoren.

(342.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelingen in verband met het verlenen van bedrijfsvergunning aan bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1954
Product Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 (VB 1941, 119), Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 Uitvoeringsbeschikking Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 155), Beschikking Bedrijfsvergunningen Voedselvoorziening (Stcrt. 1950, 232)

(343.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op aanvragen tot verlening van een bedrijfsvergunning aan bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1954
Grondslag Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 Uitvoeringsbeschikking Voedselvoorziening, artt. 6 en 7; Beschikking Bedrijfsvergunningen Voedselvoorziening, artt. 7 en 8
Product Bedrijfsvergunningen voedselvoorziening

(344.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van ontheffing van bepalingen van het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 voorzover van toepassing op bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1941-1954
Grondslag Bedrijfsvergunningenbesluit 1941, art. 6
Product Ontheffingsbeschikkingen (bijv. Stcrt. 1948, 19)

12 Beslechting van geschillen en tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening

12.1 Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941

Het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 bevatte een aantal bepalingen ten aanzien van de beslechting van geschillen tussen een voedselvoorzieningsorganisatie en ondernemers, alsook betreffende de beslechting van geschillen tussen organisaties onderling. Voor de eerste categorie verschillen werd verwezen naar de terzake bevoegde scheidsgerichten (instelling en procedure - zie volgende paragraaf). Voor de tweede categorie bepaalde het besluit dat de minister daarover besliste, gehoord de betrokken Coördinatieraad of -raden.

De rol van de minister bij het uitoefenen van tuchtrecht bestond uit het goedkeuren van tuchtrechtelijke regelingen van de voedselvoorzieningsorganisaties.

(345.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslechten van geschillen tussen voedselvoorzieningsorganisaties onderling of - in hoger beroep - van geschillen tussen een voedselvoorzieningsorganisatie en ondernemers
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 13, lid 1 en 3
Opmerking In het geval van het beslissen in hoger beroep (tegen een uitspraak van een scheidsgerecht) liet de minister zich bijstaan door een door hem ingestelde commissie van advies.

(346.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een commissie van advies die de minister dient bij te staan bij de beslechting van geschillen - in hoger beroep - tussen een voedselvoorzieningsorganisatie en ondernemers
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 13, lid 1
Opmerking Hierbij werd tegelijk de werkwijze bepaald.

(347.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van leden van een commissie van advies die de minister dient bij te staan bij de beslechting van geschillen - in hoger beroep - tussen een voedselvoorzieningsorganisatie en een of meer ondernemers
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 13, lid 1

(348.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beoordelen van wegens niet-nakoming van regels opgestelde tuchtrechtelijke regelingen van voedselvoorzieningsorganisaties
Periode 1941-1957
Grondslag Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 20

12.2 Reglement Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening

Het Reglement Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 164) kwam tot stand krachtens art. 13 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening. Er kwam één Scheidsgerecht voor de gehele voedselvoorzieningsorganisatie.⁷⁸

Het Scheidsgerecht voorzag in de mogelijkheid om in beroep te gaan tegen verordeningen van voedselvoorzieningsorganisaties, bijvoorbeeld als het ging om genomen maatregelen (soms verstrekking, zoals regeling van vestiging en zelfs bedrijfssluiting), opgelegde betalingen en verleende vergoedingen. Deze vorm van economische administratieve rechtspraak is dan ook van groot belang geweest.

Bij de herziening van de bedrijfsorganisatie behield het Scheidsgerecht zijn functie (art. 140.1 Wet op de bedrijfsorganisatie), totdat het in 1954 verviel bij de Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie. De daadwerkelijke intrekking was in 1956, bij de Wet bezettingsmaatregelen IV 1955 (Stb. 1955, 18).

(349.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regelgeving betreffende het beslissen van geschillen tussen ondernemers en organisaties op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1941-1956
Grondslag	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 13
Product	Reglement Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 164)

(350.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het instellen van een Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening voor het in eerste instantie beslissen van geschillen tussen een organisatie voor de voedselvoorziening en een of meer ondernemers
Periode	1941-1957
Grondslag	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 13, lid 1 en 2
Product	Instellingsbesluit met regeling van de werkzaamheden

(351.)

Actor	Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening
Handeling	Het in eerste instantie beslissen van geschillen tussen een organisatie voor de voedselvoorziening en een of meer ondernemers
Periode	1941-1957
Grondslag	Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941, art. 13, lid 1

12.3 Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening

Het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 183) regelde de tuchtrechtspraak met betrekking tot de meeste bepalingen uit het Voedselvoorzieningsbesluit, het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en de Landbouw-Crisiswet 1933.

Het besluit onderscheidde twee vormen van tuchtrechtelijke berechting. Enerzijds berechting door in ieder arrondissement aangestelde tuchtrechters voor de voedselvoorziening, met beroepsmogelijkheid bij het Centraal College voor de Tuchtrechtspraak voor de Voedselvoorziening. Anderzijds berechting door daartoe bevoegde voedselvoorzieningsorganisaties, met beroepsmogelijkheid bij de tuchtrechter. De bevoegdheid van de tuchtrechters was algemeen, die van de organisaties was beperkt tot het berechten

---

⁷⁸ Artikel 13 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 sprak overigens van *scheidsgerechten* (meervoud). Tevens meldde dit artikel dat deze scheidsgerechten door de desbetreffende Coördinatieraden werden ingesteld, terwijl lid 2 en de praktijk anders uitwezen.

van handelingen van betrokkenen die waren begaan in strijd met de door de organisaties vastgestelde verordeningen.

In beide gevallen konden zowel tuchtrechtelijke straffen (bijv. geldboetes en sluiting van het bedrijf) als maatregelen (zoals intrekking van vergunningen) worden opgelegd. De organisaties waren bovendien gerechtigd om in geval van de noodzaak tot onmiddellijk ingrijpen voorlopige tuchtmaatregelen treffen.

Het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening regelde verder benoeming, schorsing en ontslag van tuchtrechters, griffiers, leden van het Centraal College voor de Tuchtrechtspraak en hoofdambtenaren (bij het Centraal College voor de Tuchtrechtspraak) en ambtenaren (bij iedere tuchtrechter) voor de tuchtrechtspraak. Dit gebeurde overigens na overleg met de minister van Justitie.

De ambtenaar voor de tuchtpraak trad op als een soort Officier van Justitie voor de tuchtrechter. Hij hield zich bezig zowel met opsporing en afdoening buiten geding als met het voeren van het geding in eerste aanleg en in hoger beroep. Ook was hij belast met de tenuitvoerlegging van de tuchtrechtelijke uitspraken. In geval van tuchtrechtspraak door de organisaties was er een rol weggelegd voor de hoofdambtenaar voor de tuchtrechtspraak. Deze kon zelf beslissen om in beroep te gaan bij de tuchtrechter of dit doen naar aanleiding van een bezwaarschrift van de veroordeelde.

Gelden die werden geïnd naar aanleiding van uitspraken of schikkingen ingevolge dit besluit, vloeiden in het Landbouw-Crisisfonds (art. 54).

Het besluit werd vervangen door de Wet op de economische delicten en verviel in 1952 bij de Wet bezettingsmaatregelen IV (Stb.1951, 25).

(352.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Minister van Justitie
Handeling	Het vaststellen van regelgeving betreffende tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1942-1952
Product	Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 183)

(353.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Minister van Justitie
Handeling	Het vaststellen van nadere voorschriften ter uitvoering van het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening
Periode	1942-1952
Grondslag	Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, art. 55

(354.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van bedrijfsschappen-oude stijl die worden belast met de uitoefening van de tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1942-1952
Grondslag	Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, art. 4
Product	Besluit Aanwijzing organisatie, belast met tuchtrechtspraak (Stcrt. 1942, 202)

(355.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het benoemen, schorsen of ontslaan van tuchtrechters, leden van het Centraal College voor de Tuchtrechtspraak, griffiers en (hoofd)ambtenaren voor de tuchtrechtspraak
Periode	1942-1952
Grondslag	Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, artt. 6, 7 en 9

(356.)

Actor	Hoofdambtenaren en ambtenaren voor de tuchtrechtspraak
Handeling	Het op het gebied van de voedselvoorziening voorbereiden en voeren van tuchtrechtzaken voor de tuchtrechter en het tenuitvoerleggen van tuchtrechtelijke uitspraken
Periode	1942-1952
Grondslag	Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, artt. 11-37

- (357.)
Actor Tuchtrechters voor de voedselvoorziening
Handeling Het beslissen in tuchtrechtzaken op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1942-1952
Grondslag Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, art. 29
- (358.)
Actor Centraal College voor de Tuchtrechtspraak
Handeling Het doen van uitspraken in tuchtrechtzaken in hoger beroep tegen beslissingen van tuchtrechters voor de voedselvoorziening
Periode 1942-1952
Grondslag Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, art. 36
- (359.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het beslissen in tuchtrechtzaken op grond van overtredingen van door de voedselvoorzieningsorganisaties vastgestelde verordeningen en het zorgdragen voor tenuitvoerlegging van de uitspraak
Periode 1942-1952
Grondslag Besluit tuchtrechtspraak voedselvoorziening, artt. 41-48
- (360.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het opleggen van voorlopige tuchtmaatregelen op grond van overtredingen van door de voedselvoorzieningsorganisaties vastgestelde verordeningen
Periode 1942-1952
Grondslag Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, art. 49
- (361.)
Actor Tuchtrechters voor de voedselvoorziening
Handeling Het schorsen of intrekken van door voedselvoorzieningsorganisaties opgelegde voorlopige tuchtmaatregelen
Periode 1942-1952
Grondslag Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening, art. 51
Opmerking Deze bevoegdheid komt in voorkomend geval ook de strafrechter toe.

13 Voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden

13.1 Algemeen

13.1.1 Kader

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de verantwoordelijkheid voor het veiligstellen van de voedselvoorziening in Nederland. Bij een crisis die voedselschaarste tot gevolg heeft, dient het ministerie van LNV zorg te dragen voor een doelmatige productie en - indien nodig - in nauwe samenwerking met het ministerie van EZ voor een doelmatige rantsoenering en distributie van voedingsmiddelen. Dit patroon is een constante gebleven in alle noodwetgeving op het gebied van de voedselvoorziening sinds de Tweede Wereldoorlog.

In de loop van de tijd is het begrip *buitengewone omstandigheden* een belangrijke rol gaan spelen, als onderdeel van het Staatsnoodrecht. De term is doorgevoerd in alle noodwetgeving, om zo meer eenduidigheid en daarmee meer slagkracht te hebben in bijzondere situaties of perioden. Er is sprake van buitengewone omstandigheden wanneer vitale belangen in het geding zijn en van normale wetgeving moet worden afgeweken.

De term *vitale belangen* maakt onderdeel uit van het vernieuwde concept van crisisbeheersing: deze is niet langer gebaseerd op dreigingen, maar op vitale belangen, die essentieel zijn voor het functioneren van ons maatschappelijk systeem. De vitale belangen hebben betrekking op de (inter)nationale rechtsorde, de openbare veiligheid en de economische veiligheid. Deze laatste betreft de bescherming van de economie en de allocatie van schaarse middelen ten behoeve van de vitale belangen. De voedselvoorziening maakt deel uit van de economische veiligheid. Producten, diensten en objecten die nodig zijn om de vitale belangen te waarborgen, worden eveneens als vitaal aangemerkt.

Op rijksniveau is elk departement zelf verantwoordelijk voor de te nemen crisisbeheersingsmaatregelen op het eigen beleidsterrein.⁷⁹ De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft derhalve op grond van de noodwetgeving bevoegdheden op het gebied van de voedselvoorziening, maar overleg - met name met EZ - is daarbij gewenst.

13.1.2 De noodwetten van 1939 en de Noodwet voedselvoorziening

De normale bevoegdheden van de minister van Landbouw inzake de voedselvoorziening waren tot 1958 gebaseerd op de Landbouw-Crisiswet 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit. In bijzondere omstandigheden, zoals die ook golden in de vooroorlogse jaren, is er een ruimer mandaat op grond van speciale noodwetten, die beperkt geldig zijn tot het moment dat de omstandigheden vragen om volledige inwerkingstelling. Het gaat om de volgende wetten:

- Bodemproductiewet 1939 (Stb. 1939, 632);
- Distributiewet 1939 (Stb. 1939, 633);
- Prijsopdrijvings- en hamsterwet 1939 (Stb. 1939, 634).

De bovengenoemde wetten vormden, samen met een aantal andere noodwetten, het raamwerk voor een reeks van regelingen betreffende de organisatie en financiering van het distributieapparaat en de handhaving van de distributiebepalingen.

De Distributiewet 1939 vormde hiervan de kern. De Prijsopdrijvings- en hamsterwet 1939 gaf de minister van Economische Zaken bevoegdheden tot het stellen van prijsvoorschriften, het tegengaan van vasthouden van voorraden en het voorkomen van hamsteren van goederen. De Bodemproductiewet 1939 was erop gericht de koers van de bodemproductie in tijden van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden te veranderen en met betrekking tot de bestemming van de bodem voorrang te verlenen aan de voedselvoorziening. De overige wetten die tegelijk met de Distributiewet 1939 in werking traden, zijn onder andere de Wet medewerking verdedigingsvoorbereiding 1939 (Stb. 1939, 630) en de Algemeene vorderingswet 1939 (Stb. 1939, 631).

⁷⁹ Handboek crisisbeheersing EZ, mei 1999.

De uitvoering van de noodwetten werd in 1939 opgedragen aan de minister van Economische Zaken, die op dat moment de agrarische portefeuille beheerde bij afwezigheid van een ministerie van Landbouw. In 1940 kwam er weer een ministerie van Landbouw en ontstond de hierna aangegeven taakverdeling ten aanzien van de voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden.

Bodemproductiewet 1939 (1939-):

Landbouw

Distributiewet 1939 (1939-):

De wet als geheel bij Economische Zaken

Bij Landbouw alleen het vaststellen van distributiebeschikkingen (artt. 3-8) ten aanzien van voedingsmiddelen en agrarische grond- en hulpstoffen

Ook bij Landbouw: inzameling, normering en voedselverstrekking (1939-)

Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 (1939-1961):

De wet als geheel bij Economische Zaken

Bij Landbouw alleen het zelfstandig vaststellen van prijzenbeschikkingen ten aanzien van landbouwproducten (artt. 3-4), tot 1961

De bovengenoemde specifieke noodwetten bleven naast het algemenere Voedselvoorzieningsbesluit van kracht, met dien verstande dat de Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 werd vervangen door de Hamsterwet van 1962 (Stb. 1962, 542) en de Prijzennoodwet van 1984 (Stb. 1984, 575). Toen het Voedselvoorzieningsbesluit bij de inwerkingtreding van de Landbouwwet verviel, ontstond een leemte in de wettelijke inkadering van noodmaatregelen op het gebied van de voedselvoorziening. De Landbouwwet werd onvoldoende geacht om als basis voor dergelijke wet- en regelgeving te dienen. Daarom is de Noodwet voedselvoorziening tot stand gebracht (1962), die als algemene wettelijke grondslag kon dienen voor de totstandkoming van vereiste noodmaatregelen betreffende de voedselvoorziening.

(362.)

Actor	Minister van Economische Zaken Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het (mede) voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende veiligstelling van de voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden
Periode	1939-
Product	Bodemproductiewet 1939 (Stb. 1939, 632); Distributiewet 1939 (Stb. 1939, 633); Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 (Stb. 1939, 634); Hamsterwet (Stb. 1962, 542); Noodwet voedselvoorziening (Stb. 1962, 566)
Opmerking	Onder deze handeling vallen ook regelingen bij de totstandkoming waarvan de minister van Landbouw, gelet op de landbouwaspecten, als tweede ondertekenaar betrokken is (bijv. Stcrt. 1947, 87, waarbij enkele artikelen van de Algemene Bonaanwijzingsbeschikking kwamen te vervallen)..

13.1.3 Voedselvoorziening als onderdeel van de civiele verdedigingsvoorbereiding

De wetgeving die hierboven is aangeduid, heeft betrekking op het kunnen ingrijpen en regisseren in perioden dat er sprake is van uitzonderlijke omstandigheden, die specifieke maatregelen rechtvaardigen. Bij voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden moet echter ook worden gedacht aan de voorbereiding op dergelijke situaties in tijden van rust. Van tevoren moeten er scenario's worden doordacht en moeten er structuren worden opgezet die - als het gaat om de voedselvoorziening - de aanvoer van voedselproducten veiligstellen. In deze zin maakt de garandering van de voedselvoorziening deel uit van de zogenoemde civiele verdedigingsvoorbereiding. Dit onderwerp komt in het laatste deel van dit hoofdstuk aan de orde.

Vorbereitung op noodsituaties (1945-):
Aspecten van voedselvoorziening bij Landbouw

13.2 In- en buitenwerkingtreding noodwetten voedselvoorziening

Noodwetten zijn per definitie wetten met bepalingen die alleen in bijzondere omstandigheden van kracht worden. Voor de inwerkingstelling van die bepalingen is een afzonderlijk besluit noodzakelijk, evenals trouwens voor de buitenwerkingstelling.

13.2.1 Procedure noodwetten tot 1996

De noodwetten uit 1939 kenden een gemeenschappelijke procedure.

- de Kroon bepaalde de tijdstippen van inwerkingtreding van de desbetreffende artikelen;
- na afkondiging tot inwerkingtreding van de desbetreffende artikelen moest binnen veertien dagen een voorstel (met vermelding van de werkingsduur) aan de Staten-Generaal worden gedaan om het besluit bij wet te bekrachtigen;
- werd het voorstel verworpen, dan werd het besluit zelf meteen ingetrokken;
- de Kroon kon bij besluit de buitenwerkingtreding van de desbetreffende artikelen bepalen.

Bij deze wetten hebben de desbetreffende vakministers, dus die van Economische Zaken en Landbouw, het initiatief tot de voordracht aan de Kroon.

Dit wordt temeer duidelijk als wordt gekeken naar artikel 5 van de Noodwet voedselvoorziening, dat tot 1997 van kracht was. Daarin stond dat de minister van Landbouw de van belang zijnde artikelen van die wet alvast zelf in werking kon stellen, totdat een Koninklijk Besluit als eerder aangegeven in werking zou treden (met een maximum van een week).

De procedure van de Noodwet voedselvoorziening liep parallel aan de hierboven omschreven formele gang van zaken, zij het dat het de Minister-President was die de voordrachten tot in- of buitenwerkingstelling deed en dus verantwoordelijk was voor indiening van een vervolgwetsvoorstel.

13.2.2 De Coördinatiewet uitzonderingstoestanden

In 1996 kwam de Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (Stb. 1996, 365) tot stand, die op 1 mei 1997 van kracht werd. Deze wet beoogt ten aanzien van (nood)wetgeving van allerlei aard (bijv. Noodwet arbeidsvoorziening, Noodwet geneeskundigen, Wegenverkeerswet 1994, Prijzenwet, Hamsterwet) meer uniformiteit te creëren.

De Coördinatiewet uitzonderingstoestanden voorziet in de instelling van twee uitzonderingstoestanden: de beperkte en de algemene. De wet geeft verder regels over afkondiging, opheffing en einde van de beide uitzonderingstoestanden, alsmede - in samenhang daarmee - over de in- en buitenwerkingstelling van noodwetgeving gedurende een uitzonderingstoestand (artt. 7 en 8).

De procedure daarvoor is eenvoudig:

- de Minister-President doet de voordracht tot in- of buitenwerkingstelling van de desbetreffende bepalingen;
- de Kroon stelt, bij Koninklijk Besluit, de bepalingen feitelijk in of buiten werking;
- het Koninklijk Besluit wordt meegedeeld aan de Staten-Generaal en in het Staatsblad geplaatst.

De regie is hier dus stevig in handen van de Minister-President. Een wetsvoorstel over de werkingsduur van de artikelen is niet meer aan de orde.

De Invoeringswet Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (Stb. 1996, 366) harmoniseert de terminologie voor buitengewone omstandigheden ('in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden' wordt vervangen door 'in geval van buitengewone omstandigheden') en geeft de procedures volgens welke noodwetgeving buiten een uitzonderingstoestand (maar wel 'ingeval buitengewone omstandigheden dit noodzakelijk maken') in werking wordt gesteld.

De procedure lijkt in de aanvang op die welke wordt gevolgd in geval van een uitzonderingstoestand, maar wijkt daarna af:

- de Minister-President doet de voordracht tot inwerkingstelling van de desbetreffende bepalingen;
- de Kroon stelt, bij Koninklijk Besluit, de bepalingen feitelijk in werking;
- er wordt een wetsvoorstel aan de Tweede Kamer gezonden over het voortduren van de werking van de bepalingen in kwestie;
- wordt het voorstel verworpen, dan worden bij Koninklijk Besluit, op voordracht van de Minister-President, de desbetreffende bepalingen buiten werking gesteld;
- op voordracht van de Minister-President kunnen de in werking getreden bepalingen bij Koninklijk Besluit buiten werking worden gesteld;
- elk besluit wordt in het *Staatsblad* geplaatst.

(363.)

Actor	Minister van Economische Zaken	1939-1997
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1939-1997
	Minister van Algemene Zaken	1963-
Handeling	Het voorbereiden van Koninklijke Besluiten tot (tijdelijke) in- of buitenwerkingstelling van relevante artikelen van noodwetten die van belang zijn voor de voedselvoorziening	
Periode	1939-	
Grondslag	Bodemproductiewet 1939, art. 17, lid 2 en 5; Distributiewet 1939, art. 24, lid 2 en 5; Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939, art. 21, lid 1 en 4; Hamsterwet, art. 1, lid 1 en 4; Noodwet voedselvoorziening, art. 4, lid 1 en 6 - alle gewijzigd bij de Invoeringswet Coördinatiewet uitzonderingstoestanden	
	Coördinatiewet uitzonderingstoestanden, artt. 7 en 8	
Opmerking	Zie voor de Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939 ook handeling 2 van Pivot-rapport nr. 108, <i>Prijksbeleid en Economische controle</i> .	

(364.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het in buitengewone omstandigheden tijdelijk in werking stellen van de artikelen 6-14 van de Noodwet voedselvoorziening of de artikelen 3-5 van de Hamsterwet	
Periode	1963-1997	
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 5, lid 1, Hamsterwet, art. 2, lid 1	
Opmerking	-Deze bevoegdheid, bedoeld om wanneer een gewichtige reden onmiddellijke voorziening vereist de tijdsspanne van hoogstens een week te overbruggen die nodig werd geacht om een KB tot inwerkingstelling tot stand te brengen, werd ingetrokken bij de Invoeringswet Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (Stb. 1996, 366). -Voor wat betreft de Hamsterwet kan ook de minister van EZ deze handeling verrichten, namelijk voor niet-voedselproducten.	

(365.)

Actor	Minister van Economische Zaken	1939-1997
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1939-1997
	Minister van Algemene Zaken	1963-
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wetgeving	

	betreffende het voortduren van de werking van relevante artikelen van noodwetten die van belang zijn voor de voedselvoorziening
Periode	1939-
Grondslag	Bodemproductiewet 1939, art. 17, lid 4; Distributiewet 1939, art. 24, lid 4; Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939, art. 21, lid 3; Hamsterwet, art. 1, lid 2; Noodwet voedselvoorziening, art. 4, lid 4 - alle gewijzigd bij de Invoeringswet Coördinatiewet uitzonderingstoestanden
Opmerking	Vanaf 1997 geldt deze handeling (de zogenoemde <i>verlengingswetprocedure</i>) alleen voor de inwerkingstelling van de relevante bepalingen 'in buitengewone omstandigheden', dus niet in uitzonderingstoestanden.

13.3 Bodemproductiewet 1939

13.3.1 Totstandkoming en geldigheid

De Bodemproductiewet 1939 (Stb. 1939, 632) is een machtigingswet die ernaar streeft om in buitengewone omstandigheden te zorgen voor een optimaal economisch uithoudingsvermogen van het land. Het ontstaan van deze wet was een direct gevolg van de inspanningen van de toenmalige regering om de voedselvoorziening in oorlogstijd te waarborgen.

Aangezien de wet bedoeld is voor bijzondere omstandigheden, heeft de inwerkingtreding altijd een beperkte geldigheid: aanvankelijk voor een jaar, vanaf 1946 voor twee jaar. Voor het gedurende langere tijd handhaven van een viertal maatregelen⁸⁰ werd in 1950 de Overgangswet Bodemproductie (Stb. 1950, 413) van kracht.

Sinds decennia voert de Bodemproductiewet 1939 een sluimerend bestaan, behalve de bepalingen uit de artikelen 1, 5, 6 en 7.

13.3.2 Regelgeving

De Bodemproductiewet 1939 is van toepassing op iedere handeling die deel uitmaakt of kan uitmaken van de land- en bosbouw. De wet specificeert bodemproductie als 'elke handeling, welke een onderdeel uitmaakt of kan uitmaken van den akkerbouw, den weidebouw, den tuinbouw, de ooftteelt, de veeteelt, de pluimveeteelt, de houtteelt en den boschbouw'⁸¹. De wet valt derhalve geheel onder competentie van de minister van Landbouw.

De Bodemproductiewet 1939 vormt de grondslag voor de bevoegdheid van de minister van Landbouw om algemene maatregelen van bestuur op te stellen inzake de bodemproductie. Dit heeft geresulteerd in de totstandkoming van het Bodemproductiebesluit 1939 (Stb. 1939, 679 PP), dat zelf weer de basis vormt voor regelgeving met betrekking tot de landbouwproductie en de bodembestemming: de Bodemproductiebeschikkingen. Zo verbood de Bodemproductiebeschikking 1939 het braak laten liggen van cultuurgrond en gaf het een verbod tot het inzaaien van bepaalde gewassen zonder vergunning.

Op lager niveau kunnen nog nadere regels worden gesteld door de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie en de Productiecommissarissen.

(366.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van algemene maatregelen van bestuur met betrekking tot de landbouwproductie in relatie tot de bodembestemming
Periode	1939-
Grondslag	Bodemproductiewet 1939, art. 3
Product	Bodemproductiebesluit 1939 (Stb. 679 PP)
Opmerking	Hieronder vallen ook amvb's betreffende de uitkering van geldbedragen voortvloeiend uit de hoofdregelgeving (art. 4).

(367.)

---

⁸⁰ Het ging om de Beschikking en Organisatiebeschikking kunstmatige inseminatie 1946 (in 1960 vervangen door een verordening van het Landbouwschap), de Beschikking stuifvrij houden van zandgrond 1948 (in 1960 vervangen door een verordening van het Landbouwschap), de Bodemproductiebeschikking 1949 bosbouw en houtteelt (ingetrokken 1961 na overname van dit onderwerp door de Boswet) en de Bodemproductiebeschikking 1950 kruisbestuiving (in 1962 vervangen door een verordening van het Landbouwschap).

⁸¹ Het kan daarbij zelfs gaan om volkstuinten (zie Stcrt. 1945, 139) en kunstmatige inseminatie (zie Stcrt. 1946, 74).

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van nadere voorschriften met betrekking tot de landbouwproductie in relatie tot de bodembestemming
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiebesluit, art. 2
Product Bodemproductiebeschikkingen, bijv. Scheurbeschikking 1944 Bodemproductie (Stcrt. 1944, 143)

(368.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelgeving betreffende de bevoegdheden van de Regeringscommissaris en de Productiecommissarissen voor de Bodemproductie om nadere regels te stellen over de landbouw en bodembestemming
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiebesluit, art. 3, lid 1
Opmerking Hieronder valt tevens de bevoegdheid om de door de betreffende personen uitgevaardigde regels te vernietigen.

(369.)

Actor	Regeringscommissaris voor de Bodemproductie	1939-1950
	Productiecommissarissen	1939-
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1950-
	Directeur Staatsbosbeheer	1950-

Handeling Het vaststellen van nadere regels betreffende de landbouwproductie in relatie tot de bodembestemming
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiebesluit, art. 3, lid 1; Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 3, lid 3
Opmerking -Het kan hierbij ook gaan om uitvoeringsvoorschriften.
-In 1950 gingen de taken van de Productiecommissaris voor de Veeteelt naar de directeur van het Veeteeltwezen (en daarmee naar de minister van Landbouw).

(370.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vernietigen van door de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie of een Productiecommissaris gegeven voorschriften
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiebesluit, art. 4

(371.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Regeringscommissaris voor de Bodemproductie 1939-1950
Handeling Het verlenen van ontheffingen op voorschriften op het gebied van de bodemproductie
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiebeschikkingen, bijv. Bodemproductiebeschikking 1943 Scheurpremies; Scheurbeschikking 1944 Bodemproductie, art. 3

13.3.3 Organisatie en uitvoering

Organisatie en uitvoering van de Bodemproductiewet 1939 zijn in hoofdzaak geregeld in de Organisatiebeschikking Bodemproductie (Stcrt. 1939, 241) en het Organisatiebesluit Commissie voor de Bodemproductie (Stb. 1939, 684).

De Organisatiebeschikking Bodemproductie regelt de uitvoerende taken van de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie, van de Productiecommissarissen (voor de akker- en weidebouw voor elke provincie één, voor de tuinbouw en ooftteelt één, voor de ontginningsgronden één, voor de bosbouw en houtteelt één en - sinds 1946, Stcrt. 1946, 74 - voor de veeteelt één), die zich laten bijstaan door Commissies van Bijstand. De Productiecommissarissen zijn onder andere verantwoordelijk voor het geven van nadere voorschriften (zie ook al de voorgaande paragraaf, bij regelgeving) en voor het verlenen van vergunningen e.d., terwijl de Commissies van Bijstand de Regeringscommissaris en de Productiecommissarissen al dan niet gevraagd van advies hebben te dienen over aangelegenheden die voorliggen. De commissaris zelf is voorzitter van een dergelijke commissie; de minister benoemt de overige leden op voordracht van erkende landbouworganisaties.

Het Organisatiebesluit Commissie voor de Bodemproductie uit 1939 definieert de bevoegdheden en werkzaamheden van de adviescommissie die in artikel 6 van de Bodemproductiewet 1939 wordt genoemd. Deze commissie bestaat uit zeven leden, waarvan de Regeringscommissaris ambtshalve lid en voorzitter is.

In 1950 werden de taken van de Regeringscommissaris overgedragen aan de DG van de Landbouw. Tevens gingen de taken van de Productiecommissaris voor de Veeteelt naar de directeur van het Veeteeltwezen (directie Landbouw) en die van de Productiecommissaris voor de Bosbouw en Houtteelt naar de directeur Staatsbosbeheer (Overgangswet Bodemproductie 1950, Stb. 1950, K 413).

(372.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie
Periode 1939-1950
Grondslag Bodemproductiewet 1939, art. 5
Opmerking Hieronder valt ook het schorsen en ontslaan.

(373.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van instructies voor de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie
Periode 1939-1950
Grondslag Bodemproductiewet 1939, art. 5

(374.)
Actor Regeringscommissaris voor de Bodemproductie
Handeling Het aanwijzen van een inspecteur van de landbouw voor het verlenen van

	bijstand aan de Regeringscommissaris voor de Bodemproductie	
Periode	1939-1950	
Grondslag	Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 2	
 (375.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het aanwijzen van Productiecommissarissen	
Periode	1939-	
Grondslag	Organisatiebeschikking Bodemproductie, artt. 4-7	
Product	Benoemingsbeschikkingen (bijv. Stcrt. 1939, 241)	
 (376.)		
Actor	Regeringscommissaris voor de Bodemproductie	1939-1950
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1950-
Handeling	Het vaststellen van bijzondere regelingen ten aanzien van de competentie van Productiecommissarissen	
Periode	1939-	
Grondslag	Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 8	
 (377.)		
Actor	Productiecommissarissen	
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1950-
	Directeur Staatsbosbeheer	1950-
Handeling	Het verlenen van vergunningen en ontheffingen ten aanzien van bodemproductieregelingen en het goedkeuren van plannen terzake	
Periode	1939-	
Grondslag	Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 3, lid 2; bodemproductiebeschikkingen	
Opmerking	-Aan de vergunningen kunnen nadere voorwaarden worden verbonden. -Productiecommissarissen konden ook worden ingezet voor het verlenen van vergunningen en ontheffingen ten aanzien van andere regelingen dan bodemproductiebeschikkingen, die echter wel met de bodemproductie van doen hadden (bijv. Inzamelingsbesluit boschbessen (Stcrt. 1943, 117), gebaseerd op art. 4, Voedselvoorzieningsbesluit: vergunning voor het plukken van bosbessen in bepaalde gemeenten). -De minister van Landbouw handelde sinds 1950 middels de directeur Veeteeltwezen (en taakopvolgers).	
 (378.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het instellen van Commissies van Bijstand (voor de Bodemproductie)	
Periode	1939-	
Grondslag	Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 9	
 (379.)		
Actor	Commissies van Bijstand (voor de Bodemproductie)	
Handeling	Het adviseren van Productiecommissarissen inzake de bodemproductie	
Periode	1939-	
Grondslag	Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 9	
Opmerking	Dit gebeurt naar aanleiding van regelmatig overleg of op eigen initiatief.	

- (380.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van leden van de Commissies van Bijstand (voor de Bodemproductie)
Periode 1939-
Grondslag Organisatiebeschikking Bodemproductie, artt. 11-14
Opmerking -Erkende landbouworganisaties doen hieromtrent aanbevelingen.
 -Het betreft hier ook de benoeming van adviserende leden (artt. 14 en 16).
- (381.)
Actor Regeringscommissaris voor de Bodemproductie 1939-1950
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1950-
Handeling Het toevoegen van een secretaris aan Commissies van Bijstand (voor de Bodemproductie)
Periode 1939-
Grondslag Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 18
- (382.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van huishoudelijke reglementen voor Commissies van Bijstand (voor de Bodemproductie)
Periode 1939-
Grondslag Organisatiebeschikking Bodemproductie, art. 20
- (383.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van de Commissie voor de Bodemproductie
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiewet 1939, art. 6
- (384.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van leden van de Commissie voor de Bodemproductie
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiewet 1939, art. 7, lid 2
- (385.)
Actor Commissie voor de Bodemproductie
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw inzake de uitvoering van de Bodemproductiewet 1939 en daaruit voortvloeiende zaken
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiewet 1939, art. 6
Opmerking De adviezen kunnen zowel op verzoek als uit eigen beweging worden gegeven.
- (386.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van nadere regels inzake de bevoegdheid, samenstelling, benoeming en werkwijze van de Commissie voor de Bodemproductie
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiewet 1939, art. 7, lid 3
Opmerking De regels worden vastgesteld door de Kroon.
- (387.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beschikken dat op kosten van de overtreder wordt tenietgedaan of verricht wat in strijd met deze wet is verricht of nagelaten
Periode 1939-
Grondslag Bodemproductiewet 1939, artt. 8 en 9
Opmerking De kosten kunnen bij dwangbevel worden ingevorderd.

13.4 Distributiewet 1939

13.4.1 Hoofdlijn

De Distributiewet 1939 (Stb. 1939, 633) gaat over de distributie van schaarse goederen. De minister van Economische Zaken was als hoofdverantwoordelijke belast met het opstellen van algemene distributiebepalingen (bijv. Algemeene bonaanwijzingsbeschikking, Stcrt. 1945, 100) en de distributie van niet-agrarische goederen, terwijl de minister van Landbouw ging over de agrarische goederen.⁸² Die agrarische goederen kunnen voedingsmiddelen zijn, maar ook agrarische grondstoffen en hulpmiddelen, zoals veevoeder, mest of landbouwmachines. In de jaren '40 en '50 werden ook de normering en voedselverstrekking vanuit het ministerie van Landbouw geregeld.

Kenmerkend voor de organisatie van de distributie was de centralisatie in de leiding en de decentralisatie in de uitvoering. Het Centraal Distributie Kantoor (CDK) in Den Haag, een in 1939 ingestelde onderafdeling van het ministerie van Economische Zaken, was belast met de organisatie en de technische uitvoering van de distributiemaatregelen en met de organisatie en het toezicht op de distributiediensten. Boven de plaatselijke distributiediensten was het CDK het centrale administratieve overheidsorgaan. Het verstreekte de distributiebescheiden en werkte samen met de Rijksbureaus. Deze waren georganiseerd naar een bepaald grondstofcriterium en waren elk voor hun eigen gebied belast met de uitvoering van de distributiemaatregelen. Zo waren er Rijksbureaus voor textiel, wol en lommen, papier, aardolieproducten, kolen, huiden en leder, tabak en metalen.

De uitvoerende taken van de gemeentebesturen waren beperkt. Gemeenten traden uitsluitend administratief op en de daadwerkelijke distributie van goederen bleef verlopen via de bestaande kanalen van handel en verkeer.

Het distributiesysteem is in oktober 1939 met de distributie van suiker voor het eerst beproefd, binnen een maand gevolgd door de distributie van erwten. Tijdens de Duitse bezetting en ook na de bevrijding nam het aantal in distributie gebrachte voedingsmiddelen en industriële producten gestaag toe. De distributie van levensmiddelen bereikte een hoogtepunt in de jaren 1946 en 1947. In de loop van 1948 werden onder meer brood, melk, zeep, eieren en schoenen vrijgegeven. Van zeventien artikelen, waaronder koffie, rijst, boter, kaas, vlees en textielproducten, werd de distributie voortgezet. Eind 1949 was dat teruggebracht tot slechts twee; alleen koffie en vaste brandstoffen bleven nog korte tijd op de bon.⁸³

De feitelijke naoorlogse voedseldistributie verviel dus rond 1949.⁸⁴ De Distributiewet werd tot 1953 meermaals verlengd, meestal met een jaar, en trad sindsdien voor het laatst in werking tijdens de oliecrisis van 1973.⁸⁵

13.4.2 Bepalingen uit de Distributiewet 1939 en distributiebeschikkingen

---

⁸² De taakverdeling tussen de ministers van Economische Zaken en van Landbouw kwam tot stand in 1940 en werd bevestigd in 1944 (vanuit Londen) en 1946 (Stb. 1944, E 110; Stb. 1946, G 216). Zie voor de afbakening ook de eerste paragraaf van dit hoofdstuk.

⁸³ Informatie deels overgenomen van website Regionaal Historisch Centrum Tilburg.

⁸⁴ Ten behoeve van de eenduidigheid is als einddatum van de op de naoorlogse distributie toegesneden handelingen generiek het jaar 1949 gekozen, hoewel er wellicht kleine afwijkingen van dat jaartal mogelijk zijn.

⁸⁵ De inwerkingstelling van de Distributiewet bevestigde de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de ministers van Economische Zaken en Landbouw voor de uitvoering ervan (Stb. 1973, 505). Stcrt. 1973, 211 bevatte de aanwijzing van aardolie en -producten als distributiegoederen en de Beschikking verbruiksbeperking (ten behoeve van de autoloze zondag). De minister van Landbouw is verantwoordelijk voor de toewijzing van olie binnen de agrarische industrie; de directeur Industrie en Handel is contingenthouder.

In deze en de volgende paragrafen lopen bepalingen uit de Distributiewet 1939 en van in de naoorlogse periode gegeven distributieregelingen door elkaar. De bepalingen uit de wet zijn potentieel nog steeds geldig (namelijk wanneer zij in werking worden gesteld), terwijl sommige bepalingen uit de regelingen tijdsbepaald zijn en sommige voortvloeien uit een situatie van daadwerkelijke voedseldistributie.

Artikel 3 van de Distributiewet 1939 stelt dat de minister is belast met de zorg voor een doelmatige distributie van door hem aan te wijzen distributiegoederen in het belang van volkshuishouding, landsverdediging en veiligheid van niet-militaire personen of lichamen, waarbij in overleg met de minister van Defensie wordt vastgelegd hoeveel van die goederen voor de landsverdediging beschikbaar behoren te blijven. Ten aanzien van die goederen stelt de minister een distributieregeling vast (artikel 4). De minister kan daarbij bepalen dat distributiegoederen slechts met inachtneming van een dergelijke distributieregeling mogen worden gekocht, verkocht, te koop aangeboden, afgeleverd of voorhanden / in voorraad gehouden; deze handelingen kunnen eventueel aan een vergunning worden gebonden (artikel 5). Ook met betrekking tot gebruik, verbruik, bewerking, verwerking en vervoer van distributiegoederen kan de minister regels stellen (artikelen 6 en 7). Ten slotte kan de minister ook bepalen dat opgave wordt gedaan van hoeveelheid, aard en plaats van distributiegoederen (artikel 8). Voor de toepassing van deze wet werden distributiekringen (meestal gemeenten) aangewezen.⁸⁶

Voor de minister van Landbouw geldt het bovenstaande voor de agrarische goederen. In dat kader had hij tot taak het vaststellen van de juiste verdeling van de beschikbare landbouwproducten onder alle behoeftige sectoren van de samenleving. De graanproductie, bijvoorbeeld, werd verdeeld onder de broodrantsoenen, de broodindustrie en de veevoederrantsoenen. De verstrekking van voedselbonnen verliep via de Afdeling Centraal Distributiekantoor van het departement van Economische Zaken. Voedertoewijzingen aan veehouders gebeurde op basis van de mei- en decembertellingen, eventueel aangevuld met andere registraties. Fabrikanten van mengvoerders kregen toewijzingen van grondstoffen. Goederen die ook voor andere economische sectoren van belang waren (bijv. brandstoffen en blik) werden in deze jaren centraal toegewezen door de minister van Economische Zaken, waarna het ministerie van Landbouw zorgde voor distributie in de agrarische sector.

De bekendste toepassing van de Distributiewet 1939 voor de landbouwproducten vormen de vele distributiebeschikkingen van de minister van Landbouw, soms ook op basis van artikelen van het Voedselvoorzieningsbesluit. Deze gingen voornamelijk over de ingebruikstelling van bonnen, toewijzingen en vergunningen voor bepaalde goederen en het aanbieden of in ontvangst nemen van die goederen op grond van de bonnenregeling. Bij deze regelingen spelen ook de bedrijfsschappen-oude stijl die betrokken zijn bij de productie en verdeling van het desbetreffende distributiegoed, een rol, evenals de directeur van het Centraal Distributiekantoor van het ministerie van Economische Zaken en de Provinciale Voedselcommissarissen.

Naar aanleiding van de aanwezige voorraden en de oogstverwachting werden voor voedingsmiddelen 14-daagse lijsten vastgesteld (in overleg met bedrijfsschappen-oude stijl, die gegevens verzamelden over voorraden, importen, oogstinneming e.d.), getoetst aan de voedingsnormen en gedifferentieerd naar verrichte arbeid, met aanvullende toewijzingen voor jonge moeders en speciale rantsoenen voor zieken. De rantsoenen per bon werden bepaald in afzonderlijke beschikkingen.

---

⁸⁶ Op hun rol bij onder andere verdeling en inventarisatie wordt hier verder niet ingegaan.

(388.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van distributieregelingen voor landbouwgoederen
Periode	1939-
Grondslag	Distributiewet 1939, artt. 3-8
Product	<i>distributiebeschikkingen</i> , bijv.: Spiritusbeschikking 1939 (Stcrt. 1939, 200), Beschuitdistributiebeschikking 1942-I (Stcrt. 1942, 202), beschikking Bonaanwijzingen (Stcrt. 1942, 202), Kaasdistributiebeschikking 1946 (Stcrt. 1946, 159), Levensmiddelendistributiebeschikking 1947 (Stcrt. 1947, 105), beschikking Verkoop van matzes (Stcrt. 1948, 41), Kunstmestdistributiebeschikking 1948 (Stcrt. 1948, 100); <i>andere beschikkingen</i> , bijv.: Honden- en Kattenbroodbeschikking 1940 (wijziging - Stcrt. 1942, 21)
Opmerking	-De regelingen kunnen voorschriften geven inzake aan- en verkoop, aflevering, voorraadvorming, vervoer, gebruik, verbruik, be- en verwerking en opgave van voorraden, alsook betreffende hoeveelheden distributiegoederen die voor een bon beschikbaar (mogen) worden gesteld. -Met de minister van Defensie wordt overlegd inzake de hoeveelheden distributiegoederen die beschikbaar moeten blijven voor de landsverdediging. - Sinds opheffing van de veevoederdistributie heeft de minister van Landbouw deze handeling niet meer toegepast.
(389.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Minister van Economische Zaken
	Bedrijfschappen-oude stijl 1941-1949
	Provinciale Voedselcommissarissen 1939-1949
Handeling	Het verlenen van vergunningen en ontheffingen ten aanzien van landbouw distributiegoederen
Periode	1939-
Grondslag	Distributiewet 1939, art. 5, lid 2; distributiebeschikkingen
Opmerking	De vergunningen konden met name betrekking hebben op het kopen, verkopen, te koop aanbieden, afleveren, voorhanden of in voorraad hebben van de distributiegoederen.
(390.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Minister van Economische Zaken
	Bedrijfschappen-oude stijl 1941-1949
Handeling	Het met betrekking tot landbouwgoederen nader aanwijzen en voor een bepaald tijdvak geldig verklaren van distributiebonnen of toewijzingen
Periode	1939-1949
Grondslag	distributiebeschikkingen, bijv. Levensmiddelendistributiebeschikking 1947 (Stcrt. 1947, 105), art. 2
Product	aanwijzingen, rantsoenlijsten, e.a.
Opmerking	De bonnen en toewijzingen (die recht geven op het in ontvangst nemen van een bepaald aantal rantsoenen) werden uitgereikt door de distributiediensten.

(391.)

Actor

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Economische Zaken

Bedrijfschappen-oude stijl

1941-1949

Handeling

Het geven van aanwijzingen betreffende het aanbieden van bonnen, toewijzingen of vergunningen aan een distributiedienst ter verkrijging van de desbetreffende landbouwdistributiegoederen

Periode

1939-1949

Grondslag

distributiebeschikkingen, bijv. Kaasdistributiebeschikking 1946 (Stcrt. 1946, 159), art. 6, lid 1; Vleesch- en vleeschwarendistributiebeschikking 1946 (Stcrt. 1947, 25), art. 6, lid 1; Levensmiddelendistributiebeschikking 1947 (Stcrt. 1947, 105), art. 6, lid 1

(392.)

Actor

Bedrijfschappen-oude stijl

1941-1949

Handeling

Het geven van toestemming voor het in ontvangst nemen of afleveren van landbouwdistributieproducten

Periode

1941-1949

Grondslag

distributiebeschikkingen, bijv. Kaasdistributiebeschikking 1946 (Stcrt. 1946, 159), art. 3, lid 4, Levensmiddelendistributiebeschikking 1947 (Stcrt. 1947, 105), art. 3, lid 4

13.4.3 Aan de distributie gerelateerde zaken: inzameling en normering

Om distributie mogelijk te maken was het vereist om de inzameling te regelen en voedingsnormen op te stellen.

Voor de distributie in de naoorlogse jaren moest de handel verzekerd zijn van aanvoer. Op het vlak van de inzameling van landbouwproducten lag een eerste rol voor het ministerie van Landbouw. Nieuw waren de maatregelen niet, want tijdens de bezetting was er per agrarische sector al een uitgebreid stelsel van inleveringsverplichtingen ontstaan. Dit werd in stand gehouden en waar nodig aangevuld. De minister van Landbouw stelde inleveringsregelingen vast op grond van zijn bevoegdheden uit de Landbouw-Crisiswet 1933 (zie paragraaf 9.3.2).

Daarnaast bepaalde hij de voedingsnormen, die aangaven welke minimale voedingsstoffen de gemiddelde Nederlander nodig had om elk risico van ondervoeding uit te sluiten. De voedingsnormen werden gespecificeerd naar calorische waarde en naar voedingsstoffen (eiwit, vet, vitaminen e.d.) en vormden een compromis tussen het wetenschappelijk aanvaardbare en het nationaal-economisch wenselijke. Opstelling van de normen gebeurde in 1947 door de departementale commissie Voeding en Landbouwpolitiek. Na beëindiging van de distributie wijzigde de commissie deze normen enkele malen in het kader van de voedselvoorziening, tot de commissie in 1959 werd opgeheven en de normering werd opgedragen aan de commissie Voedingsnormen van de Voedingsraad (opgegaan in de Gezondheidsraad). De minister heeft het Voorlichtingsbureau van de Voedingsraad ten behoeve van voorlichting van de bevolking over doelmatige voeding lange tijd met gelden uit het Landbouw-Egalisatiefonds (mede) gesubsidieerd.

Zolang het veevoer op de bon was, waren er ook voedernormen. Deze verschilden per soort of categorie dieren (melk- en kalfkoeien, fokzeugen, pluimvee enz.) en hingen enerzijds af van criteria zoals scheurbaar grasland, bedrijfsmaxima en jaartoewijzingen en anderzijds van de grondstoffenpositie. Daarnaast was de samenstelling van mengvoerders gebonden aan uitgebreide voorschriften. De minister van Landbouw bepaalde door middel van de Codex welke percentages van de verschillende grondstoffen gebruikt dienden te worden. Daarbij ging het om een optimaal gebruik van de aanwezige voorraden.⁸⁷ Ook het Bedrijfschap voor Veevoeder stelde regels op voor mengvoerders; deze raamsamenstellingen hingen mede samen met het gebruik van eventuele overschotten. Vanaf 1952 beperkten de raamsamenstellingen zich tot datgene wat noodzakelijk was vanuit het oogpunt van de grondstoffenpositie of de voedertechnische behoeften.

(393.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1947-1959
	Voedingsraad	1959-1996
	Gezondheidsraad	1996-
Handeling	Het vaststellen van voedingsnormen ten behoeve van de voedselvoorziening (met name in buitengewone omstandigheden)	
Periode	1939-	
Bron	o.a. Verslagen over de landbouw	
Opmerking	Binnen de Gezondheidsraad verricht de Beraadsgroep Voeding deze handeling.	

(394.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het subsidiëren van instanties die zich bezighouden met voorlichting van de bevolking op het gebied van goede voeding (met name in tijden van schaarste)
Periode	1939-1949
Bron	Verslagen over de landbouw, 1947
Opmerking	De gelden kwamen uit het Landbouw-Egalisatiefonds.

(395.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
-------	---

⁸⁷ Naast granen waren mogelijke ingrediënten: aardappels, suikerbietenpulp, ondermelk, doorgedraaid fruit en groenten, oliën en vetten.

Handeling Het vaststellen van voedernormen voor verschillende soorten en categorieën dieren
Periode 1939-1953
Bron Verslag over de landbouw 1952

(396.)

Actoren Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bedrijfschap voor Veevoeder
Handeling Het in het kader van distributie vaststellen van voorschriften inzake de samenstelling van mengvoeders
Periode 1939-1953
Bron Verslag over de landbouw 1952
Product Codex (minister van Landbouw), raamvoorschriften (bedrijfschap-oude stijl)

13.4.4 Aanvullende voedselverstrekking

In aanvulling op de distributiemaatregelen in en na de Tweede Wereldoorlog werden er aanvullende regelingen met betrekking tot de voedselverstrekking getroffen, waarbij ook het ministerie van Landbouw was betrokken. De regie was echter veelal in handen van de ministeries belast met volksgezondheid en sociale zaken, terwijl de betrokkenheid van Landbouw meer op het uitvoerende vlak lag. Zo kregen fabrieksarbeiders, studenten en schoolkinderen warme bijvoeding in centrale keukens, waarvoor geen bonnen ingeleverd hoefden te worden.

Deze aanvullende voedselverstrekking bleef na de bevrijding voorlopig gehandhaafd, terwijl er toen eveneens voedselpakketten werden uitgereikt aan gedomicilieerde Nederlanders in Duitsland. Toen de voedseldistributie verviel in 1949, hief de minister van Economische Zaken het Centraal Distributiekantoor op. De distributie voor Rijnschippers werd overigens gehandhaafd, hoewel niet meer uitgevoerd door het Distributiekantoor in Keulen, maar door het ministerie van Landbouw en deels op kosten van het bedrijfsleven. Ook koffie was op dat moment nog op de bon; de distributie ervan werd opgedragen aan het Bedrijfschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten.

(397.)

Actoren Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Bedrijfschappen
Handeling Het treffen van extra maatregelen ten behoeve van de aanvullende voedselverstrekking in tijden van schaarste
Periode 1942-1951
Bron Verslagen over de landbouw, 1947-1949

(398.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het sluiten van overeenkomsten met rederijen voor de financiering van distributiemaatregelen ten behoeve van Rijnschippers
Periode 1949
Bron Verslag over de landbouw in 1949
Opmerking Het ministerie van Landbouw nam deze distributietaak in 1949 over van het opgeheven Distributiekantoor in Keulen.

13.5 Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939

13.5.1 Hoofdlijn

In eerste instantie is de minister van EZ verantwoordelijk voor het algemene prijzenbeleid. Dat geldt ook voor de Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 (Stb. 1939, 634), die was bedoeld om onverantwoorde prijsverhoging en voorraadvorming te voorkomen in een tijd van dreigende schaarste, zoals vlak voor de Tweede Wereldoorlog het geval was. Hij kon in dat kader maximumprijsvorschriften voor allerhande producten vaststellen, zoals de Prijzenbeschikking verhoging prijzen kalfsvellen, runderhuiden en geitenvellen 1948 (Stcrt. 1948, 200) en de Prijzenbeschikking Consumptieaardappelen, Oogst 1946 (Stcrt. 1946, 231).⁸⁸

Voor wat betreft de landbouwproducten kreeg de minister van Landbouw, toen dit terrein niet meer onder EZ viel, op grond van deze wet ook prijsstellingsbevoegdheden. De Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 gaf de minister van Landbouw namelijk de mogelijkheid om 'in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden' zelfstandig maatregelen te treffen ter voorkoming van prijsopdriving en het hamsteren van landbouwproducten. Veel regelgeving die op grond van deze wet door de minister van Landbouw tot stand zijn gebracht, lijkt gericht te zijn geweest op beheersing van de prijzen, wat zowel voor producenten als voor consumenten een remmend effect had. Zo stelde hij met prijzenbeschikkingen ex artt. 3 en 4 (soms mede op basis van art. 10 Organisatiebesluit voedselvoorziening) de maximumprijzen vast.

De meeste prijzenbeschikkingen werden in 1949 middels zogenoemde *vrijlatingsbeschikkingen* ingetrokken, waarna het aantal voorgeschreven maximumprijzen afnam.

Met de inwerkingtreding van de Landbouwwet in 1958 (artikel 17) kreeg de bevoegdheid van de minister van Landbouw tot het vaststellen van maximumprijzen een nieuwe grondslag, maar dan wel voor niet-noodsituaties. Het kon gebeuren dat een nieuwe prijzenbeschikking voor eenzelfde product afgezien van de gewijzigde grondslag en de opmerking 'in overeenstemming met de minister van Economische Zaken' exact met de oorspronkelijke beschikking overeenkwam (vergelijk bijvoorbeeld de Prijzenbeschikking suiker 1955 (Stcrt. 1955, 163) met de Prijzenbeschikking suiker 1958 (Stcrt. 1958, 81)).⁸⁹

De Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 verviel in 1961 bij inwerkingtreding van de Prijzenwet (Stb. 1961, 135). Noodbevoegdheden op het gebied van de prijzen van landbouwproducten zijn sindsdien vervat in de Noodwet voedselvoorziening van 1962 (zie paragraaf 13.7), terwijl in noodwetgeving, ook voor de minister van Landbouw, met betrekking tot het tegengaan van hamsteren werd voorzien bij de Hamsterwet van 1962. Typische formulering hierbij, meer gericht op anti-hamstering dan op prijsbeheersing: deze regels kunnen onder meer inhouden een verbod om in een bepaalde periode bepaalde goederen in grotere dan voorgeschreven hoeveelheden af te leveren of in ontvangst te nemen.

---

⁸⁸ Pivot-rapport nr. 108, *Prijsbeleid en Economische controle*, behandelt slechts ten dele de prijsregulering, namelijk voorzover aangestuurd door EZ. De in genoemd rapport ontbrekende informatie betreffende de Hamsterwet dient te zijner tijd bij actualisatie te worden ingevoegd.

⁸⁹ Zie verder paragraaf 20.3 inzake de bevoegdheden op grond van de Landbouwwet.

- (399.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van maximumprijzen van landbouwproducten en diensten in het kader van de Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939
Periode 1939-1961
Grondslag Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939, artt. 3-4
Product prijzenbeschikkingen, bijv. Prijzenbeschikking consumptie-aardappelen oogst 1950 (Stcrt. 1950, 253), Broodprijzenbeschikking 1951 (Stcrt. 1951, 54A), Prijzenbeschikking suiker 1955 (Stcrt. 1955, 163)
Opmerking -Sommige prijzenbeschikkingen berustten mede op art. 10 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941.
- Onder deze handeling vielen ook de beschikkingen tot buitenwerkingtreding van prijzenbeschikkingen (bijv. Stcrt. 1948, 44 en 2000).
- (400.)
Actor Bedrijfschappen-oude stijl
Handeling Het verlenen van ontheffingen van maximumprijzenbepalingen uit prijzenbeschikkingen krachtens de Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939
Periode 1939-1961
Grondslag o.a. Prijzenbeschikking consumptie-aardappelen oogst 1950, art. 4, lid 1; Broodprijzenbeschikking 1951, art. 2
- (401.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van nadere regels tot het tegengaan van het hamsteren van landbouwproducten
Periode 1939-
Grondslag Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939, art. 9, lid 3; Hamsterwet, art. 3, lid 2
- (402.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van ontheffing van regels tot het tegengaan van het hamsteren van landbouwproducten
Periode 1939-
Grondslag Prijsofdrijvings- en hamsterwet 1939, art. 9, lid 6; Hamsterwet, art. 4, lid 1

13.6 *Gemeenschappelijke bepalingen uit de noodwetten van 1939*

De drie noodwetten uit 1939 (Bodemproductiewet 1939, Distributiewet 1939 en Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939) kennen een aantal gemeenschappelijke bepalingen, samenhangend met het feit dat zij als gezamenlijk pakket zijn opgesteld. Zo zijn de Bodemproductiewet 1939 en de Distributiewet 1939 beide ondergeschikt aan maatregelen ten behoeve van de landsverdediging die worden genomen krachtens de militaire wetten, de Onteigeningswet, de Telegraaf- en telefoonwet, de Luchtvaartwet, de Spoorwegwet, de Wegenverkeerswet en de Wet betreffende bescherming tegen luchtaanvallen.⁹⁰ De Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939 noemt alleen enkele militaire wetten. Daarnaast zijn er in de drie noodwetten gelijklopende bepalingen opgenomen inzake de verbeurdverklaring van goederen.

(403.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van algemene maatregelen van bestuur met betrekking tot de bestemming van krachtens een van de noodwetten van 1939 verbeurdverklaarde landbouwgoederen
Periode	1939-
Grondslag	Bodemproductiewet 1939, art. 11, lid 4; Distributiewet 1939, art. 18, lid 7; Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939, art. 15, lid 2

13.7 *Noodwet voedselvoorziening*

13.7.1 **Algemeen**

De verzekering van een regelmatige voedselvoorziening onder buitengewone omstandigheden wordt gezien als een belangrijke overheidstaak. Het is van belang om dan te beschikken over een uitgebreid arsenaal aan bevoegdheden en om die ook daadwerkelijk te kunnen uitoefenen.

Mede naar aanleiding van de ervaringen in de Tweede Oorlog en bij de Watersnoodramp van 1953 zag de regering zich eind jaren '50 genoodzaakt tot het opstellen van een algemene noodwet voor de voedselvoorziening, die van toepassing kon zijn in tijden van oorlog(sgevaar), oproer en rampen. De Landbouwwet was naar het oordeel van de regering te beperkt van strekking om daarop ook een voedselvoorzieningsbeleid te baseren.

In 1962 kwam de Noodwet voedselvoorziening (Stb. 1962, 566) tot stand, die in januari 1963 in werking trad. Bepaalde artikelen ervan (6-14) moeten, krachtens artikel 4, bij Koninklijk Besluit in werking worden gesteld.

De Noodwet voedselvoorziening toont naar de aard ervan overeenkomst met het Voedselvoorzieningsbesluit, dat toen al was ingetrokken, aangezien dat regelgevende bevoegdheid toekende zonder specificatie van de omstandigheden. De wet volgt echter relatief meer het systeem van de Landbouwwet. De noodwet is in principe gericht op eetbare landbouwproducten, maar heeft ook betrekking op siergewassen, aangezien het nodig zou kunnen zijn om voor te schrijven dat bijvoorbeeld de bloembollenteelt wordt ingekrompen ten bate van de teelt van voedingsgewassen.⁹¹

---

⁹⁰ De Invoeringswet Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (Stb. 1996, 366) noemt als geactualiseerde reeks van wetgeving die voorrang krijgt: de Spoorwegwet, de Wet Militaire Inundatiën, de Onteigeningswet, de Oorlogswet voor Nederland, de Inkwartieringswet, de Luchtvaartwet, de Wet op de telecommunicatievoorzieningen en de Wegenverkeerswet 1994.

⁹¹ Noodmaatregelen ten aanzien van de bosbouw worden gebaseerd op de Bodemproductiewet 1939.

Uit het feit dat in deze wet nagenoeg alle bevoegdheden worden toegekend aan de minister van Landbouw blijkt - zo bleek uit een nota naar aanleiding van het verslag van de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer - 'dat deze in eerste instantie verantwoordelijk is voor de organisatie van de voedselvoorziening'.

Beschikkingen krachtens de Noodwet voedselvoorziening kunnen op andere wijze bekend worden gemaakt dan door plaatsing in de *Staatscourant*. Bijvoorbeeld via de radio. Alle inkomsten en uitgaven die de toepassing van de wet met zich brengt, komen op naam van het Landbouw-Egalisatiefonds.

De Noodwet voedselvoorziening kent verschillende hoofdonderdelen. Deze komen in de volgende paragrafen achtereenvolgens aan bod.

13.7.2 Met de uitvoering belaste organen: Provinciale Voedselcommissarissen

Met de uitvoering van de Noodwet voedselvoorziening (te weten: het veiligstellen van gewassen en voedselvoorraden ingeval van calamiteiten en het op peil houden van noodvoorraden) zijn hoofdzakelijk door de minister te benoemen Provinciale Voedselcommissarissen (PVC's) belast. Het wetsartikel hierover vormde, zo meldde de MvT, 'een wettelijke grondslag aan de, reeds sedert de voorbereiding van de voedselvoorziening voor de jongste wereldoorlog bestaande, functie van voedselcommissaris'. Zo werden al in 1941 Provinciale Voedselcommissarissen aangewezen om voedselvoorzieningsproducten in beslag te nemen (Stcrt. 1941, 27 - cf. paragraaf 10.1.8). (Zie verder ook paragraaf 5.2.7.)

Volgens de in de Staatsalmanakken geformuleerde algemene taakomschrijving bestaat het werk van de PVC's uit het houden van toezicht op dan wel het uitvoeren van regelingen betreffende de voedselvoorziening voor het hun aangewezen gebied. De PVC's werden bijgestaan door plaatselijke bureauhouders. In principe is er per provincie een dergelijke commissaris, maar de minister kan ook voor een ander (meestal kleiner) gebied een voedselcommissaris aanstellen.

Verder betreft het vrijwel nooit een zelfstandige functie. Zo werden bij beschikking van 23 juli 1965 (Stcrt. 1965, 141) onder meer de districtsbureauhouders van de Stichting Uitvoering Landbouwmaatregelen (STULM) als voedselcommissarissen aangewezen.

(404.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voor benoeming door de Kroon voordragen van Provinciale Voedselcommissarissen
Periode	1938-
Grondslag	(vanaf 1963) Noodwet voedselvoorziening, art. 2, lid 1
Product	besluiten tot ontslag/benoeming van Provinciale Voedselcommissarissen (bijv. Stcrt. 1997, 97; Stcrt. 1998, 196)

(405.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van Voedselcommissarissen belast met de uitvoering van de bepalingen van de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1938-
Grondslag	(vanaf 1963) Noodwet voedselvoorziening, art. 3
Product	o.a. Beschikking aanwijzing voedselcommissarissen (Stcrt. 1965, 141), Beschikking Aanwijzing voedselcommissarissen 's-Gravenhage (Stcrt. 1970, 73)

(406.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van het ambtsgebied van Voedselcommissarissen
Periode	1938-
Grondslag	(vanaf 1963) Noodwet voedselvoorziening, art. 2, lid 2, en art. 3
Product	O.a. Beschikking Ambtsgebied voedselcommissarissen Noord-Brabant en Gelderland (Stcrt. 1970, 95)
Opmerking	-Meestal gebeurt dit in dezelfde beschikking als de aanwijzing van de Voedselcommissaris. -Het ambtsgebied kan een provincie zijn of een daarvan afwijkend gebied.

Van 1954 tot 1964 bestond er een Plancommissie voor de Dienst van de Provinciale Voedselcommissarissen (PVC's). Deze was belast met het adviseren ten aanzien van het jaarplan van werkzaamheden van de dienst van de PVC's en de organisatie van de dienst.⁹²

(407.)	
Actor	Plancommissie voor de Dienst van de Provinciale Voedselcommissarissen
Handeling	Het adviseren over het jaarplan van de dienst van de Provinciale Voedselcommissarissen en de organisatie van die dienst
Periode	1954-1964
Bron	Inventaris DG van de Voedselvoorziening (CAS, 1991); Staatsalmanakken

13.7.3 Bijzondere bevoegdheden

De artikelen 6 tot en met 14 vormen de kern van de wet. Ze gaan over de in bijzondere omstandigheden uit te oefenen bevoegdheden. Zo kan de minister van Landbouw, eventueel in samenspraak met de minister van Economische Zaken, regels stellen ten aanzien van onder meer fokken, kweken, bewerken, in voorraad hebben, slachten, vervoeren, ontvangen en afleveren van producten. Ook op andere gebieden kan de minister regels stellen: over de prijzen van producten (van belang omdat in 1961, bij inwerkingtreding van de Prijzenwet, de Prijsoptrijvings- en hamsterwet 1939 was vervallen), maar ook over grondstoffen, hulpstoffen, werktuigen, merken en kentekens. Verder kunnen in geval van nood ook verordeningen van bedrijfs- en productschappen worden geschorst. Er wordt ook voorzien in het geven van ontheffingen en vergunningen. Ten slotte geeft de wet de mogelijkheid aan het dagelijks bestuur of de voorzitter van een product- of bedrijfschap om in geval van nood de aan het bestuur of een commissie toekomende bevoegdheden uit te oefenen.

De wet met zijn bijzondere bevoegdheden geeft de minister, kortom, het instrument in handen waarmee zo nodig voortbrenging, afzet en verdeling van levensmiddelen geheel kan worden beheerst.

(408.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het in buitengewone omstandigheden vaststellen van regels betreffende het voortbrengen, be- en verwerken, te koop aanbieden, enz. van landbouwproducten
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 6
Opmerking	-Het gaat hier om dezelfde activiteiten als in art. 13 Landbouwwet genoemd worden, vermeerderd met: inzamelen en verpakken. -Behalve wanneer het landsbelang zich daartegen zou verzetten, diende de minister (tot 1995) over dergelijke regels de in belangrijke mate betrokken product- en bedrijfschappen te horen.

⁹² Zie inventaris DG Voedselvoorziening, blz. 99 e.v.

- (409.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels betreffende het betalen van een geldsom voor het voortbrengen, be- en verwerken, te koop aanbieden, enz. van landbouwproducten
Periode 1963-
Grondslag Noodwet voedselvoorziening, art. 8, lid 1
Opmerking Het gaat hierbij om betalingen voor handelingen die worden genoemd in artikel 6.
- (410.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van (groepen van) gevallen die in aanmerking komen voor gehele of gedeeltelijke restitutie van geldsom die is betaald voor het voortbrengen, be- en verwerken, te koop aanbieden, enz. van landbouwproducten
Periode 1963-
Grondslag Noodwet voedselvoorziening, art. 8, lid 2
- (411.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geheel of gedeeltelijk restitueren van een geldsom die is betaald voor het voortbrengen, be- en verwerken, verhandelen, enz. van landbouwproducten
Periode 1963-
Grondslag Noodwet voedselvoorziening, art. 8, lid 2
- (412.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in buitengewone omstandigheden vaststellen van regels betreffende de prijzen voor landbouwproducten
Periode 1963-
Grondslag Noodwet voedselvoorziening, art. 7, lid 1
Opmerking In het algemeen zal het vooral gaan om producenten- en handelarenprijzen, terwijl de consumentenprijzen doorgaans worden vastgesteld door de minister van Economische Zaken.
- (413.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in buitengewone omstandigheden vaststellen van regels betreffende het bereiden, vervaardigen, in voorraad hebben, te koop aanbieden, enz. van grond- en hulpstoffen, werktuigen, machines, merktekens, enz. die worden gebruikt in relatie tot landbouwproducten
Periode 1963-
Grondslag Noodwet voedselvoorziening, art. 9
Opmerking Behalve wanneer het landsbelang zich daartegen zou verzetten, diende de minister (tot 1995) over dergelijke regels de in belangrijke mate betrokken product- en bedrijfsschappen te horen.
- (414.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in buitengewone omstandigheden vaststellen van regels betreffende het ter beschikking houden van landbouwproducten en goederen voor, dan wel het inleveren bij een door de minister aan te wijzen lichaam, orgaan of persoon
Periode 1963-
Grondslag Noodwet voedselvoorziening, art. 10, lid 1
Opmerking Behalve wanneer het landsbelang zich daartegen zou verzetten, diende de minister over dergelijke regels de in belangrijke mate betrokken product- en bedrijfsschappen te horen.
- (415.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het toekennen van vergoedingen naar aanleiding van het in buitengewone omstandigheden verplicht ter beschikking houden of inleveren van landbouwproducten en goederen
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 10, lid 3 en 4
(416.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het verlenen en intrekken van ontheffingen en vergunningen met betrekking tot regelgeving ingevolge de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 11
Opmerking	De minister kan hieraan (beperkende) voorwaarden verbinden.
(417.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels betreffende het verplicht bijhouden en verstrekken van gegevens ten aanzien van de activiteiten als bedoeld in de artikelen 6 en 9 van de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 12, lid 1
(418.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het in buitengewone omstandigheden geheel of gedeeltelijk schorsen van verordeningen van product- of bedrijfsschappen en het vaststellen van vervangende regels
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 13
Opmerking	Het gaat om verordeningen krachtens de Noodwet voedselvoorziening, de Landbouwwet, de Wet op de bedrijfsorganisatie of het instellingsbesluit van het betrokken bedrijfslichaam.
(419.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij algemene maatregel van bestuur vaststellen in welke gevallen voor het opstellen van noodmaatregelen op het gebied van de voedselvoorziening overeenstemming met de minister van Economische Zaken vereist is
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 6, lid 4, na wijziging lid 3, art. 7, lid 2, art. 9, lid 2, art. 10, lid 2, en art. 12, lid 2

13.7.4 Decentralisatie

De minister kan ten aanzien van de uitoefening van bevoegdheden de medewerking vorderen van een orgaan van een product- of bedrijfsschap. Deze medewerking, feitelijk een vorm van medebewind, kan bestaan uit het stellen van nadere regels, in welk geval deze zijn onderworpen aan de goedkeuring van de minister van Landbouw, in voorkomende gevallen ook van de minister van Economische Zaken. Ook besturen van provincies en gemeenten zijn in algemene zin gehouden de minister van Landbouw in buitengewone omstandigheden medewerking te verlenen met betrekking tot de voedselvoorziening.

Artikel 17 van de Noodwet voedselvoorziening voorziet in de tegemoetkoming in de kosten van de krachtens de wet verleende medewerking. Hierbij moet worden gedacht aan de medewerking van provincies, gemeenten en product- en bedrijfsschappen.

Een andere belangrijke bepaling betreft de aanwijzing van de autoriteiten die aan de minister toegekende bevoegdheden kunnen overnemen wanneer in een gebied de verbinding met de minister is verbroken (artikel 18). Het betreft bevoegdheden die aan de minister toekomen krachtens de Distributiewet 1939, de Hamsterwet, de Vorderingswet 1962, de Prijzenwet, de Landbouwwet en de In- en uitvoerwet. Deze bepaling komt ook voor in de Prijzenwet, maar geldt dan voor de minister van Economische Zaken.

(420.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij beschikking vorderen van de medewerking van een orgaan van een product- of bedrijfsschap bij de uitoefening van bevoegdheden krachtens de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 15, lid 1
Opmerking	De gevorderde medewerking kan bestaan uit het opstellen van verordeningen.

(421.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Minister van Economische Zaken
Handeling	Het goedkeuren van regels die product- of bedrijfsschappen in buitengewone omstandigheden hebben opgesteld voor de uitvoering van de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 15, lid 2
Opmerking	De goedkeuring van de minister van Economische Zaken is noodzakelijk wanneer de beschikking waarbij de medewerking is ingeroepen, in overeenstemming met de minister van Economische Zaken is vastgesteld.

(422.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij algemene maatregel van bestuur stellen van regels voor tegemoetkoming in de kosten van de gevorderde medewerking met betrekking tot de voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 17

(423.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij algemene maatregel van bestuur aanwijzen van de autoriteiten die in geval van het wegvallen van de verbinding met de minister van Landbouw in bijzondere omstandigheden de aan deze toekomende bevoegdheden tijdelijk mogen uitoefenen
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 18
Opmerking	In beginsel moet voor wat betreft de voedselvoorziening worden gedacht aan de Voedselcommissarissen.

13.7.5 Overige bepalingen

Hoofdstuk V van de Noodwet voedselvoorziening bevat bepalingen ten aanzien van het in beroep gaan tegen op grond van een aantal artikelen uit de wet genoemen besluiten. In algemene zin gaat hierover ook Pivot-rapport nr. 58, *Sociaal-Economische Raad* (paragraaf 3.1.7, Handhaving).

De overige bepalingen, in hoofdstuk VI, gaan onder andere over enquêtes en inventarisaties en de mogelijkheid van nadere uitvoeringsvoorschriften (te denken zou kunnen zijn aan een tegemoetkoming aan personen die voor de naleving van de op grond van de artikelen 6 en 9 vastgestelde regels buitengewone kosten moeten maken, dit om redenen van redelijkheid en billijkheid).

(424.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van regels betreffende het beantwoorden van vragen of het verstrekken van gegevens door degenen die te maken hebben met de bepalingen van de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 23, lid 1

(425.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van nadere regels ter uitvoering van de Noodwet voedselvoorziening
Periode	1963-
Grondslag	Noodwet voedselvoorziening, art. 29, lid 1

13.8 Civiele verdedigingsvoorbereiding na de Tweede Wereldoorlog

13.8.1 Hoofdlijn

Vanuit het belang van de voedselvoorziening vond er al direct na de bevrijding voorraadvorming plaats, om de schaarse aanvoer in de winter te kunnen aanvullen uit de aanwezige voorraden. De bedrijfsschappen regelden deze stabilisering van het aanbod en dus van de prijsvorming door inschakeling van hun aan- en verkoopbureaus. Zo vormde het In- en Verkoopbureau voor Zuivel (IVZ) voorraden van melkpoeder en verleende het Bedrijfschap voor Zuivel tot 1949 vergoedingen voor de winteropslag van boter en kaas.

Toen de echte schaarste voorbij was verdween de voorraadvorming als marktstabiliserend instrument naar de achtergrond. De taken van de aan- en verkoopbureaus gingen halverwege de jaren '50 over op het VIB; gezien de veranderende omstandigheden was daarbij niet meer de voorraadvorming van belang, maar integendeel het uit de markt nemen van overschotten.

De aanleg van voedselvoorraden behield alleen nog een functie in het licht van de civiele verdedigingsvoorbereiding, die gericht is op het beperken van de gevolgen van verstoringen van het normale patroon van landbouwproductie en voedselvoorziening. In geval van voedselschaarste door welke oorzaak ook moet het ministerie van LNV zorgen voor een doelmatige crisisbeheersing. Daartoe worden ten eerste noodwetten en noodregelingen voorbereid (deze zijn reeds in vorige paragrafen aan de orde gekomen) en organisaties ontworpen. Daarnaast moest er op allerlei manieren worden geanticipeerd op noodsituaties, onder meer door onderzoek en door inkoop van voedselvoorraden.

13.8.2 Organisatie van de voedselvoorziening in crisissituaties

Afgezien van wet- en regelgeving is ook een goede crisisbeheersingsorganisatie noodzakelijk, niet alleen om te anticiperen, maar ook om daadwerkelijk op te treden. Hiertoe zijn er in de loop van de tijd allerlei noodplannen, crisisbeheersingsplannen dan wel draaiboeken voor de voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden vastgesteld, bijvoorbeeld naar aanleiding van de millenniumwisseling. Deze documenten geven de structuur aan van de departementale en de regionale crisisorganisatie. Zij beschrijven de voorzieningen en maatregelen die noodzakelijk zijn om een organisatie in korte tijd en geïntegreerd met de reguliere werkzaamheden een crisis te laten managen. Het meest recente draaiboek sluit aan bij het algemenere Handboek Crisisbesluitvorming LNV.

(426.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het leveren van bijdragen aan het ontwerpen van organisaties ten behoeve van de voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden
Periode	1945-
Bron	Begroting 1972

(427.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het samenstellen en bijhouden van handboeken, rampenplannen, enz. voor de voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden
Periode	1950-
Product	Handboek Bijzondere Omstandigheden (ligt bij directie Kabinet), Handboek Noodkeukens (rond 1968), Noodplan voedselvoorziening (rond 1993 voor het laatst herzien), Handboek Crisisbeheersing Voedselbeheersing (1996), Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)

13.8.3 Praktische voorbereidingen

De praktische voorbereidingen op voedselcrisisituaties behelzen een scala aan werkzaamheden. Het opleiden van personeel, het wegwijs maken van het bedrijfsleven en het houden van oefeningen zijn handelingen die slechts bescheiden uitgaven vergen. Een andere categorie van voorbereidingen doet een duidelijker aanslag op de begroting en betreft noodvoorraden, materialen voor noodkeukens, onderzoek naar alternatieve verwerkingsmethoden van landbouwproducten tot levensmiddelen e.d.⁹³ Per sector is onder meer de zelfvoorzieningsgraad onderzocht, de mate waarin zonder import kan worden voorzien in de binnenlandse behoefte.

De Voedingsraad moest adviseren bij de aanleg van noodvoorraden en richtlijnen geven voor lokale en regionale autoriteiten ten aanzien van de elementaire voeding van zieken en gewonden (zie ook paragraaf 13.4.3, een gespecificeerde handeling in het kader van de voedseldistributie).

(428.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het coördineren van het aanschaffen en op peil houden van voorraden noodrantsoenen en materialen voor noodkeukens
Periode 1950-
Bron Verslag over de landbouw in 1950; begroting 1972
Opmerking -Al in 1950, toen de import van granen nog centraal gebeurde via het VIB, kregen de provinciale voedselcommissarissen aanvullende toewijzingen van voedergranen voor het aanleggen van provinciale noodreserves.
-De laatste jaren is er (vrijwel) geen sprake meer van permanent aangehouden voorraden.

(429.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het (doen) verrichten van onderzoek in het kader van de voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden
Periode 1950-
Bron O.a. begroting 1972
Opmerking Het onderzoek kan gaan over bijvoorbeeld alternatieve verwerkingsmethoden van landbouwproducten tot levensmiddelen, de zelfvoorzieningsgraad van de binnenlandse landbouw, enz.

(430.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in het kader van de voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden coördineren van opleidingen en oefeningen
Periode 1950-
Bron O.a. begroting 1972
Opmerking Zo stelde het ministerie van LNV in 1982, samen met de STULM, een *Cursus civiele verdediging 1982/'83* op.

(431.)

Actor Voedingsraad 1952-1997
Gezondheidsraad 1997-
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw en VWS betreffende de voedselvoorziening in buitengewone omstandigheden
Periode 1952-
Bron Wet op de Voedingsraad, art. 1; Verslag over de landbouw in 1959
Opmerking Invalshoeken hierbij zijn o.a. de voorraadvorming en instructies voor lokale en regionale autoriteiten ten aanzien van de elementaire voeding van zieken en gewonden.

(432.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van vitale bedrijven, producenten of productielocaties in het

---

⁹³ Begroting 1972, blz. 53.

	kader van de voedselvoorziening
Periode	1950-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking	LASER houdt hiervan een actuele lijst bij.

13.8.4 Crisisbeheersing

Het Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening uit 1999 geeft een overzicht van organisatie en handelwijze voor en in tijden van crisis. Deze paragraaf vat dit samen en groepeerde de handelingen van de verschillende actoren. Uitgegaan wordt van de meest recente blauwdruk; de verschillende basishandelingen (zoals het aanleveren van gegevens) waren ook in het verleden al van kracht.

Net als in de algemene crisisregelgeving worden in het kader van de voedselvoorziening verschillende fasen onderscheiden: normale fase, aandachtsfase, crisisfase, fase van 'buitengewone omstandigheden', afbouwfase.

Als de beschikbaarheid van een of meer basisvoedingsmiddelen of essentiële voedingsstoffen onder een bepaald niveau (signaleringsgrens) komt, treedt de crisisbeheersingsorganisatie in werking. Als ijkpunt wordt de - momenteel vijfjaarlijkse - voedselconsumptiepeiling gehanteerd, waarvan de resultaten onder meer in een eigen uitgave van LNV worden gepubliceerd. De uitvoering van dit door derden uitgevoerde onderzoek inzake voedselconsumptie in relatie tot de behoeftevoorziening aan energie en voedingsstoffen wordt begeleid door het Voedingscentrum (per 1 januari 1998 ontstaan uit verschillende instanties op het gebied van voedingsaangelegenheden).

De volgende productgroepen leveren de vitale basisvoedingsmiddelen met hun essentiële voedingsstoffen: aardappelen, brood, groenten en fruit, vetten en oliën, vlees en vleeswaren, zuivelproducten. Voor deze groepen producten zijn er productschappen, die gegevens leveren over onder andere de beschikbaarheid van de producten. Andere informatie, vanuit Europa, komt binnen via de beheerscomités (directie Internationale Zaken). Komt de beschikbaarheid onder een bepaalde grens, dan worden er maatregelen in werking gesteld. Het toetsen van de geleverde gegevens aan de signaleringsgrens gebeurt door het Voedingscentrum.

Naast vitale voedingsmiddelen zijn er ook vitale bedrijven. Deze bedrijven worden door de minister aangewezen en worden in geval van nood prioritair voorzien van grondstoffen, energie, transportmiddelen, aansluiting op het noodnet en extra beveiliging.

In grote lijnen ziet het LNV-actieschema er als volgt uit:

	normale fase	aandachtsfase	crisisfase	buitengewone omstandigheden
% van gemiddelde jaarlijkse consumptie vrij beschikbaar	100 - 90	90 - 70	70 - 50	< 50
actie	volgen marktsituatie	intensief volgen marktsituatie geen concrete maatregelen	intensief volgen marktsituatie eventuele maatregelen op basis van vrijwillige medewerking	intensief volgen marktsituatie maatregelen op basis van noodwetgeving, rantsoenering en distributie

Bron: Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)

Worden er (dreigende) tekorten gesignaleerd, dan wordt dit middels nota's van de directie I&H of IZ door I&H aan de SG gerapporteerd.

De ernstigste situatie is die welke het afroepen van de fase van de Buitengewone Omstandigheden noodzakelijk maakt. In dat geval kan een beroep worden gedaan op de nationale noodwetgeving (zie ook het hoofdstuk betreffende de Noodwet voedselvoorziening).

Is de situatie weer enigszins aan het normaliseren, dan treedt de afbouwfase in werking. Daarin worden de personele, financiële, facilitaire en procedurele zaken afgewikkeld.

Op regionaal niveau is de provinciale voedselcommissaris alleen bestuurlijk contactpunt in het kader van de wettelijke taak. Hij onderhoudt het bestuurlijk contact met bijvoorbeeld bestuurders en belangenorganisaties. Dit gebeurt op grond van het Regionaal Crisishandboek Regiodirecties.

13.8.4.1 Gegevensverzameling en -toetsing

(433.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding, verzamelen van gegevens over de beschikbaarheid van landbouwproducten
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking -Informatie komt van de Europese beheerscomités, de productschappen en de media.
-Middels nota's van de betrokken directie(s) wordt de informatie doorgespeeld aan de verantwoordelijken (bijv. Operationeel Team).

(434.)

Actor Productschappen
Handeling Het, in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding, leveren van gespecificeerde gegevens over de beschikbaarheid van vitale basisvoedingsmiddelen en andere aangelegenheden
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking -Bij indicaties omtrent een dreigend tekort geeft de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hiertoe de opdracht.
-De beschikbaarheidsgegevens dienen aan het Voedingscentrum te worden doorgegeven.
-In de crisisfase kan aan de productschappen worden verzocht ook andere dan beschikbaarheidsgegevens te leveren, bijv. informatie van bedrijven over voorraadposities, lopende in- en verkooporders e.d.

(435.)

Actor Voedingscentrum
Handeling Het, in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding, aan de signaleringsgrens toetsen van de door de productschappen aangeleverde gegevens over de beschikbaarheid van vitale basisvoedingsmiddelen
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking Bij indicaties omtrent een dreigend tekort geeft de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hiertoe de opdracht.

13.8.4.2 Crisisbeheersing, organisatorische aspecten

(436.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het op grond van verkregen informatie besluiten tot het overgaan op een volgende fase van de crisisbeheersing op het gebied van de voedselvoorziening
Periode	1999-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking	-De basis voor deze handeling zijn door de betrokken directies opgestelde nota's en rapportages. -Voordat wordt overgegaan op de fase van de Buitengewone omstandigheden, bereidt de directie JZ daarvan de juridische stappen voor.

Bij het overgaan op de aandachtsfase stelt de SG een Operationeel Team in. Dit team, onder leiding van de directeur I&H, bestaat uit directeuren en/of medewerkers van een groot aantal directies. Het heeft tot taak het verrichten van werkzaamheden ter bewaking en verbetering van de voedselvoorziening in de verschillende fases van crisisbeheersing, onder meer door informatie te verzamelen, analyses te maken, scenario's te ontwikkelen, voorstellen aan de Bestuursraad te doen en nationaal en internationaal (o.a. NAVO en EU) de contacten te intensiveren.

Tevens kan de SG in deze fase besluiten tot het activeren van een communicatieteam en/of een auditteam.

(437.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het instellen van een Operationeel Team
Periode	1999-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking	In dit geval inclusief de benoeming van de leden van het team.

(438.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Operationeel Team)
Handeling	Het verrichten van werkzaamheden ter bewaking en verbetering van de voedselvoorziening in de verschillende fases van crisisbeheersing
Periode	1950-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking	Het gaat hierbij om het verzamelen en analyseren van gegevens, het onderhouden van nationale en internationale contacten, het ontwikkelen van scenario's, enz.

(439.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Operationeel Team)
Handeling	Het in de verschillende fases van crisisbeheersing voorbereiden van beleidsbeslissingen
Periode	1950-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking	Het gaat hierbij om bijvoorbeeld het doen van voorstellen aan de Bestuursraad (bijv. over de preventieve aanleg van voedselvoorraden) of aan de Crisisstaf (bijv. over alle aspecten van distributie).

(440.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het activeren van een communicatie- en/of auditteam
Periode	1999-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)

Wanneer in de aandachtsfase de situatie blijft verslechteren, dan breekt de crisisfase aan. De SG stelt in dat geval een Crisisstaf in. Alle (management)informatie aan deze staf verloopt via het dan uitgedunde Operationeel Team.

- (441.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een Crisisstaf
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking In dit geval inclusief de benoeming van de leden van de staf.
- (442.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Crisisstaf)
Handeling Het coördineren van de crisisbeheersing op het gebied van de voedselvoorziening
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking Beslissingen worden genomen op grond van door het Operationeel Team aangeleverde informatie.
- (443.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het bij een crisis in de voedselvoorziening opstellen van overzichten van ingezaaide arealen en het zoeken en beschikbaar houden van opslagruimten
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking Deze handeling dient voor het geval dat bij verslechtering van de situatie wordt overgegaan tot centrale inname van voorraden en uitgifte van leveranties van agrarische grondstoffen voor voedingsmiddelen waarvoor tekorten bestaan.

Tijdens Bijzondere Omstandigheden kunnen distributiemaatregelen aan de orde zijn. Veel al bestaande handelingen van de verschillende spelers worden voortgezet, zij het intensiever. De productschappen hebben tot taak om op grond van ontvangen of opgevraagde gegevens te berekenen wat de actuele beschikbaarheid van grondstoffen is; dit moet worden doorgegeven aan het Voedingscentrum. Dit centrum bepaalt mede op grond van deze gegevens in overleg met het EZ, VWS en de Gezondheidsraad berekenen hoe groot de rantsoenen van de distributiegoederen moeten zijn.

- (444.)
Actor Voedingscentrum
Handeling Het vaststellen van de omvang van rantsoenen van distributiegoederen
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)

13.8.4.3 Informatievoorziening

(445.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van binnenlandse partners over problemen en maatregelen inzake de voedselvoorziening
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking Het kan dan gaan om het informeren van de Crisisstaven van de Commissarissen van de Koningin door de Regionale Beleidsdirecties.

(446.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van buitenlandse partners over nationale problemen bij de voedselvoorziening
Periode 1999-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking Zo moet de directeur van het Civil Emergency Planning Directorate van de NAVO te Brussel op de hoogte worden gesteld.

(447.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorlichten van de consument ter zake van aangelegenheden betreffende (dreigende) voedseltekorten
Periode 1950-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking -Het gaat hierbij om bijv. voorlichting over alternatieven bij schaarste aan bepaalde voedingsmiddelen.
-Bij Bijzondere Omstandigheden kan het Nationale Voorlichtingscentrum worden ingeschakeld.

In de fase van de Buitengewone Omstandigheden gaat met name het distributievraagstuk spelen. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kan in dat geval zijn collega van EZ verzoeken om de distributieorganisatie in werking te stellen.

13.8.5 **Financiering kosten civiele verdedigingsvoorbereiding (voedselvoorziening)**

Uiteraard zijn aan de uitvoering van werkzaamheden in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding kosten verbonden. De spelers die zich met de voedselvoorziening bezighouden, maken daarover afspraken met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Voor de productschappen gelden evenwel geen bijzondere afspraken, aangezien voor deze actoren de Medebewindskostenbeschikking 1980 van toepassing is (zie ook paragraaf 5.4.5).

(448.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het maken van afspraken met betrokkenen betreffende de financiële vergoeding van de kosten die zijn gemaakt voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding (voedselvoorziening)
Periode 1950-
Bron Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking Voor de door de productschappen gemaakte kosten is de Medebewindskostenbeschikking 1980 van toepassing.

(449.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vergoeden van de kosten die zijn gemaakt voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van de civiele verdedigingsvoorbereiding (voedselvoorziening)
Periode	1950-
Bron	Draaiboek Crisisbeheersing Voedselvoorziening (1999)
Opmerking	Voor de door de productschappen gemaakte kosten is de Medebewindskostenbeschikking 1980 van toepassing.

13.9 Oogsthulp militairen

Als gevolg van slechte weersomstandigheden kan het gebeuren dat de oogst van bepaalde landbouwproducten in gevaar komt. In dat geval kunnen militairen worden ingezet. Dit gebeurde al voor de Tweede Wereldoorlog, maar ook daarna is er sprake van geweest. Zo meldt de *Staatscourant* van 18 december 1974 dat de minister van Landbouw militairen dankte voor hun inzet in het zuidwesten van het land eerder die maand. De coördinatie van de militaire hulp lag bij de minister van Defensie. De minister van Landbouw vergoedt de kosten aan zijn collega.

(450.)

Actor	Minister van Defensie
Handeling	Het coördineren van de inzet van militairen bij het oogsten van landbouwproducten
Periode	1945-
Bron	Stcrt. 1974, 246
Opmerking	Deze handeling wordt gedekt door handelingen in het BSD van het Ministerie van Defensie op het beleidsterrein

(451.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aan de minister van Defensie vergoeden van de kosten die zijn gemaakt voor de inzet van militairen bij het oogsten van landbouwproducten
Periode	1945-
Bron	Stcrt. 1974, 246

DEEL 5 - NATIONAAL AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID

14 Nationaal agrarisch markt- en prijsbeleid

14.1 Algemeen

Toen de schaarste eind jaren '40 voorbij was, werd het agrarisch markt- en prijsbeleid ingrijpend veranderd. Door de toegenomen productie en de dalende prijzen op de wereldmarkt hoefden de prijzen niet meer kunstmatig laag gehouden te worden, want daar zorgde het toegenomen aanbod wel voor. Het werd nu echter zaak om de agrarische producenten te beschermen tegen te grote prijsfluctuaties. Daartoe stelde de minister van Landbouw garantieprijzen vast op een niveau dat zowel recht deed aan de gemiddelde kostprijs als aan een redelijke inkomensvorming.

Het Nederlandse agrarisch markt- en prijsbeleid uit de jaren '50 bevatte in klein bestek alle ingrediënten die later terug te vinden zijn in het Europese markt- en prijsbeleid. Het nationale beleid werd op de noemer van *garantieprijsbeleid* gezet. Per basisproduct werden jaarlijks de vorm en de hoogte van de garanties bepaald, die vervolgens werden gerealiseerd middels instrumenten als hectaretoeslagen, importheffingen en exportrestituties. Zelfs de bekende melkquota uit het latere Europese landbouwbeleid hebben hun pendant binnen het Nederlandse bestel van de jaren '50: de garantieprijs voor melk werd vanaf 1959 aan een maximumhoeveelheid gebonden door middel van productiequota.⁹⁴ Een andere overeenkomst in beleidsontwikkeling wordt in dezelfde tijd geïllustreerd door de opmerking van de minister van Landbouw, dat het garantiebeleid alleen verantwoord was in samenhang met een nader uit te werken *structuurbeleid op langere termijn, gericht op het scheppen van een gezonde bestaansbasis voor de Nederlandse landbouwbedrijven*.⁹⁵

Het gaat in dit deel van het contextrapport vooral om het pre-EEG tijdperk (1952-1962) en om de overgangsfase naar de gemeenschappelijke marktordeningen (1962-1968). In 1968 is de nationale marktordering uiteindelijk geheel opgegaan in het communautaire beleid, hoewel er af en toe nog voorbeelden zijn van nationaal markt- en prijsbeleid. Dergelijke maatregelen hadden toestemming nodig van de Europese Commissie en werden uiteraard gefinancierd door de Nederlandse regering.

Leidend in het nationale agrarisch markt- en prijsbeleid is het nationale garantieprijsbeleid, zoals hierboven aangegeven. Na het overzicht van instrumenten in de volgende paragraaf zullen daarom eerst de belangrijkste gegevens en handelingen met betrekking tot het garantieprijsbeleid worden weergegeven: vaststelling garantieprijzen, toeslagen en heffingen. Dit wordt gevolgd door een hoofdstuk betreffende ondersteunende maatregelen voor producent en consument. In de hoofdstukken daarna zal worden ingegaan op ondermeer interventie (kort, aanvullend) en in- en uitvoer, die mede - maar niet uitsluitend - een rol hebben gespeeld in de realisering van het garantieprijsbeleid.

---

⁹⁴ De toepassing van quota in verband met het melkprijsbeleid was in 1957 aanbevolen door de SER. Minister Mansholt zag daarvoor geen noodzaak, maar zijn opvolger Vondeling voerde ze wel in. (Begroting 1957, nr.14; Begroting 1959).

⁹⁵ Nota betreffende het landbouwprijsbeleid (onderdeel van begroting 1959).

14.2 Overzicht van instrumenten

In de periode tussen het einde van de schaarste en het begin van 'Europa' ontstond vanuit het voedselvoorzieningsbeleid een nationaal markt- en prijsbeleid dat alle elementen bevatte die later nog deel uitmaakten van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid. Onderstaand kader geeft een overzicht van de instrumenten.

Instrumenten stabilisering markten

De minister kon de agrarische markten stabiliseren met behulp van:

a. bij te laag aanbod (schaarste):

- subsidies op de productie van bepaalde landbouwproducten;
- productietoelagen voor achtergestelde regio's (op zand- en veengronden);
- levensmiddelentoeslagen (toeslagen aan leveranciers die voedingsmiddelen leveren via de officiële kanalen);
- subsidies op de invoer van landbouwproducten (bijv. dure Amerikaanse bloem);
- aankoop in het buitenland van landbouwgoederen (door Stichting VIB);
- distributiebepalingen;

b. bij te groot aanbod:

- interventie-aankoop van landbouwproducten in perioden dat de omvang van het aanbod de prijzen te ver zou doen zakken (subsidies op aflevering en particuliere opslag; door het VIB);
- heffingen op aflevering;
- heffingen op overproductie;
- bescherming van de Nederlandse markt tegen verstoringen door buitenlandse handel (aanvankelijk door middel van uitvoerheffingen, naderhand grotendeels door invoerheffingen);
- vrijstelling van veredelingsverkeer van in- of uitvoerheffingen.

Instrumenten prijsvorming producenten

Wat betreft het reguleren van de agrarische prijsvorming aan de kant van de producenten beschikte de minister van Landbouw over de volgende instrumenten:

a. bij te hoge prijzen (schaarste):

- heffingen op de agrarische opbrengsten boven een vastgesteld prijsniveau (wanneer de prijzen te hoog worden voor redelijke consumentenprijzen);

b. bij te lage prijzen:

- toeslagen op de opbrengst van bepaalde landbouwproducten (wanneer de prijzen te laag zijn voor een redelijk boereninkomen);
- vaststellen van gegarandeerde minimale prijzen voor landbouwproducten;
- bevordering van het gebruik van Nederlandse landbouwproducten in de voedingsmiddelenindustrie (menggebod tarwe, restituties van uitvoerheffingen op verwerkte landbouwproducten).

Instrumenten beheersing consumentenprijzen

Ten behoeve van redelijke consumentenprijzen maakte de minister gebruik van:

- consumentensubsidies op levensmiddelen;
- vaststellen van minimale winkelprijzen (bijv. van brood, melk en suiker).

14.3 Wettelijke kaders

De periode tussen beëindiging van de schaarste en distributie en het begin van het Europese markt- en prijsbeleid vormde - vanuit het huidige oogpunt - in allerlei opzichten een overgangssituatie. De periode van het garantieprijsbeleid wordt in dit rapport als aparte periode geschetst, een periode die al eind jaren '40 aanving.

Daarbij mag echter niet worden vergeten dat in de beschreven periode de voedselvoorzieningswetgeving nog van kracht was (Landbouw-Crisiswet 1933, art. 3; Voedselvoorzieningsbesluit) en dat de maatregelen op het gebied van het garantieprijsbeleid concreet waren gebaseerd op die wet- en regelgeving, later op de Landbouwwet (vooral artikel 15) en de In- en uitvoerwet.

Het omgekeerde gaat ook op. Bepaalde handelingen zijn in de periode van het garantieprijsbeleid ingezet en later in Europees verband voortgezet.

Het feit dat er verschillende grondslagen zijn voor maatregelen in het kader van het garantieprijsbeleid, maakt het inkaderen van de garantieprijsbehandelingen uitermate complex. Immers, ze zouden zowel in eerdere hoofdstukken aan bod kunnen komen (want vallend onder de Landbouw-Crisiswet 1933) als in onderhavig hoofdstuk.

Er is - ook om praktische redenen - voor gekozen om toch vrijwel alle regelgeving uit de periode 1952 tot 1968 (zoals in dit rapport gehanteerd) te laten vallen onder het garantieprijsbeleid. Er werd immers een heel complex van allerhande steun- en heffingsregelingen in het leven geroepen om het voorgenomen garantieprijsbeleid vorm te geven. De keuze voor het al dan niet onderbrengen van een regeling in dit deel van het rapport of in het deel betreffende de voedselvoorziening, wordt daarmee bepaald door het beleidskader waarin de regeling past: voedselvoorziening (als uitvloeisel van de landbouwcrisis- en voedselvoorzieningsregelgeving) of markt- en prijsbeleid. Het overgrote deel van de regelingen zal in de laatste categorie vallen en derhalve in dit deel een plaats moeten krijgen.

Om een scheiding te houden tussen nationaal agrarisch markt- en prijsbeleid en het latere Europees agrarisch markt- en prijsbeleid, is er verder voor gekozen om de handelingen die te maken hebben met het garantieprijsbeleid, een periode mee te geven die loopt tot circa 1968 (als uitloopjaar van het garantieprijsbeleid, dat toen overging in het GLB).

De Landbouwwet, als basis gedeeltelijk voor het nationale agrarisch markt- en prijsbeleid en gedeeltelijk voor het Europese beleid terzake, zal in een later hoofdstuk worden uitgewerkt.

15 Garantieprijsbeleid (ca. 1952-1962)

15.1 Hoofdpijn garantieprijsbeleid

Na het verdwijnen van de schaarste werd het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid minder strak geregisseerd: distributie, teeltbeperkingen en beperkingen op import en export, bijvoorbeeld, vervielen.

In 1952 ging het garantiebeleid van start. Bij de uitwerking van dit beleid waren de volgende elementen van belang:

- de uitgangspunten voor de kostprijs- en rentabiliteitsberekeningen;
- het niveau van de garanties;
- het complex van garantieregelingen.

Om het complex van garantieprijsen te realiseren, maakte de minister gebruik van tal van instrumenten: heffingen op productie of invoer, allerlei vormen van toeslagen, uitvoerrestituties, aankoop in het buitenland, enz. Dit instrumentarium moest uiteraard regelmatig worden bijgesteld. Vaak waren verschillende maatregelen nodig om het gewenste effect te bereiken, als gevolg van de sterke interactie tussen bepaalde sectoren en tussen de binnenlandse en buitenlandse prijzen.

De productschappen werden ingezet voor het opleggen van heffingen en het verlenen van toeslagen en subsidies. Het ging om heffingen op de productie of opbrengst, alsmede om vergoedingen of subsidies op de productie of voorraadvorming, vaak gebonden aan bepaalde gebieden of tijdvakken. Ook andere actoren werden ingezet, zoals het Landbouwschap en het VIB.

De financiering van dit beleid gebeurde in principe ten laste van het Landbouw-Egalisatiefonds, terwijl ook door de productschappen in het leven geroepen fondsen aan de financiering bijdroegen (toeslagen en subsidies voor melk, bijvoorbeeld, werden voor de helft gefinancierd door het Zuivelfonds).

(452.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bepalen van de kaders van het garantieprijsbeleid
Periode	1948-1968
Grondslag	Begrotingen
Product	Nota betreffende het landbouwprijsbeleid (1958); Nota inzake de hoofdlijnen van het in de naaste toekomst te voeren garantiebeleid voor de landbouw (1959)
Opmerking	-Het complex aan regelingen werd doorgaans jaarlijks bepaald. -De regelingen zelf waren in het algemeen gebaseerd op de Landbouw-Crisiswet 1933 en de Landbouwwet.

(453.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het instellen van sectorspecifieke commissies die de minister van Landbouw adviseren inzake het garantieprijsbeleid voor landbouwproducten
Periode	1948-1962
Bron	Begrotingen
Opmerking	Bijv. Commissie Voedergranen 1958, Commissie Zuivelproblematiek 1960 (niet te verwarren met de studiecmissie Zuivelproblematiek van het Produktschap voor Zuivel).

(454.)

Actor Sectorspecifieke commissies garantieprijsbeleid
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw inzake het garantieprijsbeleid voor landbouwproducten
Periode 1948-1962
Bron Begrotingen

(455.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van ontheffingen van garantieprijsbeschikkingen
Periode 1952-1968
Grondslag O.a. Beschikking garantieprijs beetwortelsuiker oogst 1957 II

15.2 *Uitwerking van het garantieprijsbeleid: voorbeelden uit verschillende sectoren*

Om het garantieprijsbeleid een gezicht te geven, zal in deze paragraaf een overzicht worden gegeven van de uitwerking van dat beleid in verschillende sectoren.⁹⁶ Pas in volgende paragrafen zal concreet en werkprocesgericht de uitvoering van het garantiëbeleid in context en handelingen worden gevangen.

Aardappelen

De maatregelen in deze sector lopen uiteen voor consumptie-aardappelen, pootaardappelen, fabrieksaardappelen en aardappelmeel.

Het garantiëprijsbeleid strekte zich in wisselende mate uit over de verschillende soorten aardappelen. Wanneer interventie van toepassing was, werd deze voor rekening van het Landbouw-Egalisatiefonds uitgevoerd door bijvoorbeeld de Stichting Overname Pootaardappelen (STOPA), die ze voor consumptie verkocht naar het buitenland of ruimde als veevoeder. Ook werd het Aan- en Verkoopbureau voor Akkerbouwproducten (AVA) ingeschakeld.⁹⁷

Waar de overheid geen prijsgaranties bood, bepaalde het bedrijfsleven zelf de minimumprijzen. Voor de financiering daarvan stelde het Bedrijfschap (later Produktschap) voor Aardappelen begin jaren '50 fondsen in zoals het Egalisatiefonds Consumptieaardappelen en het Pootaardappel-Egalisatiefonds; het Egalisatiefonds Aardappelen bestond uit een Consumptiefonds en een Fabrieksfonds. Deze fondsen kregen hun inkomsten door areaalheffingen en uitvoerheffingen. Interventie als gevolg van door de sector ingestelde minimumprijzen werd uitgevoerd door de STOPA en de Stichting In- en verkoop Aardappelen (SIVA). De bedrijfsschappen-oude stijl financierden uit de genoemde heffingen eveneens regelingen, zoals de reductieregeling (een vorm van exportsubsidie) en de bewaarvergoeding, en subsidies aan de Stichting voor Pootaardappelpropaganda in het Buitenland en aan de Stichting voor Aardappelbewaring.

Incidenteel overheidsoptreden vond plaats na de watersnoodramp van 1953, toen er tijdelijk een uitvoerverbod van aardappelen kwam en een maximumprijs voor consumptieaardappelen. De SIVA kreeg opdracht voor de opkoop en afzet van natte aardappelen.

In 1956 verviel de areaalheffing op consumptieaardappelen, aangezien deze voortaan onder het garantiëprijsbeleid ressorteerden en een algemene garantiëprijs zonder beperkingen kregen, gebaseerd op de prijs van voedergranen. Exportheffingen financierden zowel deze garantiëregeling als de minimumgarantiëprijsregeling voor fabrieksaardappelen. Laatstgenoemde minimumprijzen werden gebaseerd op de kostprijs en geëffectueerd met medewerking van de aardappelmeelindustrie, die toeslagen kreeg tot een maximale totaalomvang. Fabrieksaardappelen van veenkoloniale bedrijven kregen extra toeslagen om het verschil te overbruggen tussen de garantiëprijs en de gerealiseerde marktprijs. Het Produktschap voor Aardappelen voegde hieraan een regeling toe waarbij een overschrijding van maximaal 4% nog steeds in aanmerking zou komen voor de garantiëprijs (financiering gebeurde door het Fabrieksfonds voor Aardappelen).

Wanneer de oogst van consumptie-aardappelen erg klein uitviel, betoogde de minister van Landbouw binnenlandse prijsstijging door de exportbeperkingen. Zo verzocht de bewindsman in 1957 het nieuwe Produktschap voor Aardappelen om de uitvoer te contingenteren en de geldigheid van uitvoermachtigingen te beperken.

De PBO's regelden zoals gezegd zelf de prijsvorming voor de aardappelsoorten die het zonder rijkssteun moesten doen. Om de minimumprijs voor pootaardappelen te realiseren, bleven er daarom areaal- en exportheffingen, opgelegd door respectievelijk het Landbouwschap en (vanaf 1957) het Bedrijfschap voor de Groothandel en Tussenpersonen in Aardappelen. Overigens verzekerde het bedrijfsschap zich om het afgesproken derde gedeelte van de kosten van deze garantiëregeling op te brengen.

De garantiëregelingen op rijkskosten werden van jaar tot jaar aangepast aan de omstandigheden. Zo was vermalen van fabrieksaardappelen in 1960 niet toegestaan zonder speciale goedkeuring van de

---

⁹⁶ Bijdrage J. van Tol.

⁹⁷ In voorkomende gevallen voerde ook het Centraal Bureau voor de Tuinbouwveilingen (CBT) interventies uit, zoals in 1964 ten aanzien van vroege aardappelen.

overheid, en werden in dat zelfde jaar de verwerkingskosten vooraf vastgesteld. In 1961 bepaalde de minister bovendien het areaal aan fabrieksaardappelen dat onder de garantieregeling viel, de genormaliseerde opbrengst en de gemiddelde opbrengst.

Een jaar later werd deze garantieregeling ingrijpend gewijzigd, om toch te worden ingetrokken vanwege de ontwikkelingen in Europees verband: de EEG-marktordening voor granen, die medio 1962 in werking trad, had namelijk ook betrekking op zetmeel. Teeltsteun voor fabrieksaardappelen werd niet langer toegestaan, maar tijdens een overgangperiode was nog wel beperkte steun mogelijk voor aardappelmeel, al dan niet via de geproduceerde fabrieksaardappelen. Overigens werd de productie en afzet van zetmeel sterk geïntegreerd door de sector zelf aan de hand van contractteelt van aardappelen voor zetmeelfabrieken.

De PBO-regelingen voor pootaardappelen kregen eveneens te maken met de EEG-kaders. Zo werd eind 1964 de teeltsteun afgeschaft, en kwam daarna ook de omzetheffing op export te vervallen.

In 1966 was er net als in 1957 een kleine oogst van consumptie-aardappelen. Nederland beteugelde de inlandse prijsstijging ditmaal door een extra exportheffing (met permissie van de Europese Commissie) en door de invoer vanuit Polen vrij te geven met tijdelijke opschorting van invoerrechten.

Groenten en fruit

In 1947 vervielen de maximum prijsvoorschriften voor groenten en fruit. Tot 1949 stelde het BGF minimumprijzen voor sommige producten vast; in voorkomende gevallen ging het over tot interventie, waarbij fruit werd geleverd aan pulpers, die het vervolgens verdeelden onder verwerkende industrie. Toch viel de sector niet onder de regulerende werking van het garantiebeleid. Ondanks maatregelen van de sector zelf, zoals minimum- en winterprijzen en vastgestelde handelsmarges, was de prijsvorming daardoor onderhevig aan de nodige fluctuatie. In 1948 kreeg deze zelfregulering een krachtige impuls doordat het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen in Nederland (CBT) een eigen stelsel invoerde van minimum- en vergoedingsprijzen (per product te bepalen), gefinancierd met eigen fondsen. Het CBT nam ook zelf groenten en fruit uit de markt wanneer die de minimumprijs niet oprachten. Deze doorgedraaide producten werden in de beginjaren nog niet vernietigd, maar verwerkt; wanneer later in het seizoen afzetmogelijkheden werden gevonden kregen de telers er alsnog een vergoeding voor.

De in- en uitvoer van groenten en fruit werd rond 1950 geleidelijk geliberaliseerd: de verschillende Europese landen gaven de handel maar geleidelijk vrij.

In 1957 verzocht de minister het Produktschap voor Groente en Fruit om in overleg met het Landbouwschap de mogelijkheden te onderzoeken van een productiebeperking van kool, vanwege het vermoeden van een overproductie van herfst- en bewaarkool. Die kwam er een jaar later in de vorm van een garantieregeling voor sluitkool, die onder meer voorzag in koolteeltvergunningen en interventie op overheidskosten. Deze regeling werd opnieuw ingesteld in 1964 als een van de laatste nationale markt- en prijsmaatregelen voordat de Europese marktordening volledig in werking trad.

Oliën en vetten

Voor oliën en vetten golden garantielijzen, die werden gerealiseerd door heffingen, toeslagen en restituties ten aanzien van het in voorraad hebben van grondstoffen en de aflevering van tussen- en eindproducten.

In 1950 trok de overheid de Prijzenverordening Margarine 1946 in, maar legde behalve de bestaande heffing op bulkverpakkingen ook aan bakkers een verbod op ten aanzien van het in voorraad hebben van margarine in kleinverpakking. Hierdoor werd het gebruik van gesubsidieerde margarine voorkomen. De margarinefabrikanten lieten hun prijsafspraken los, maar brachten nog wel zogenaamde conventies tot stand. De minister van Landbouw steunde deze overeenkomsten en zag erop toe dat ze de toelating van nieuwe bedrijven niet blokkeerden. Tijdens de Korea-crisis waren oliën op de wereldmarkt duurder; de overheid stond prijsverhogingen toe, verhoogde de subsidies op margarine, bak- en braadvet en verleende tegemoetkomingen in de opslagkosten van oliehoudende grondstoffen, oliën en vetten.

In 1954 werd de binnenlandse prijsregeling afgeschaft en mocht de industrie zelf grondstoffen gaan importeren. Tevens kwam er een verrekening van eerdere heffingen en toeslagen over ontvangen of voorradige geïmporteerde oliegrondstoffen.

In 1964 werd de binnenlandse vetproductie beschermd door invoerheffingen op dierlijk vet; om de margarine-industrie niet te belemmeren werden deze heffingen gerestitueerd bij de uitvoer van margarine.

Pluimvee en eieren

De distributie van eieren werd eind 1948 opgeheven, en binnen twee maanden vervielen de prijzenverordeningen voor pluimvee en eieren. Vervolgens werd het prijsniveau in deze sector alleen indirect beïnvloed door onder meer de broederijregeling en de contingentering van de eierexport.

Voor korte tijd werd het garantielijzenbeleid ook op eieren toegepast, maar in 1950 werd de prijssteun voor de afzet afgeschaft. Tegelijk kwamen er exportheffingen om eerder verstrekte subsidies op voedergraan terug te nemen.

Vanaf 1957 werden de monopolieheffingen op de import van voedergranen ook in deze dierlijke sector gecompenseerd door een restitutieregeling bij export. Aanvullende marktordenende maatregelen werden getroffen door de productschappen, zoals bij de tijdelijke toeslagregeling voor verwerking van ei producten (1962).

Rundvlees

Na opheffing van de distributie, dus vanaf 1949, nam de overheid uiteenlopende maatregelen om prijsstijgingen te kunnen beteugelen. Een daarvan was het aanleggen van voorraden van rundvlees, waarvan in 1950 een deel op de markt gebracht werd. Tegelijk werd de vleesimport bevorderd en werd de particuliere handel betrokken bij de import van slachtvee. De export werd gebonden aan minimale prijzen en aan beperking van de hoeveelheden.

Vanaf de tweede helft van de jaren '50 liet de minister van Landbouw de teugels wat vieren door verruiming van de import van vlees en vee voor verwerkingsdoeleinden, mits gerelateerd aan de export van vleesproducten. De verhouding tussen in- en uitvoer (de ruilvoet) werd meermaals gewijzigd, wat eveneens het geval was met de invoerheffingen.

Vanaf 1962 verstrekte de overheid subsidie op de particuliere opslag van rundvlees. De sector had inmiddels meer behoefte aan afzetvergroting, waarbij de minister van Landbouw hielp door toeslagen op export naar niet-traditionele afzetgebieden. Overigens werden zowel de vriesregeling als de exportregeling voor 35% gefinancierd door het rijk (Landbouw-Egalisatiefonds) en voor de rest door het bedrijfsleven (Vleesfonds).

Vanwege de Europese verordening voor rundvlees vervielen de invoerheffingen eind 1964. Wel bleef de koppeling tussen vleesinvoer en uitvoer vleeswaren nog enkele jaren gelden. Toen Nederland in 1966 bijzondere restituties wilde verstrekken voor de uitvoer van kalvlees naar derde landen, was daarvoor inmiddels toestemming van de Europese Commissie nodig.

Een vergelijkbare situatie deed zich halverwege de jaren '70 voor. Toen in Europees verband exportrestituties werden ingesteld, golden deze alleen voor gebruiksdieren maar niet voor fokvee. Dat bracht de exporteurs van fokvee in een nadelige concurrentiepositie, maar de Nederlandse aandrang op uitbreiding van de regeling bleef vruchteloos. Daarom besloot de minister van Landbouw om de getroffen Nederlandse exporteurs tegemoet te komen door hun voor nationale rekening vergelijkbare restituties te verlenen krachtens de Restitutiebeschikking fokvee 1975 (Stcrt. 1975, 98).

Suiker

Suiker gold jarenlang als een basisvoedingsmiddel, waarvan de overheid zowel de consumentenprijs regelde als de centrale invoer door het VIB. Aanvankelijk was er voor deze suiker een contingeringsregeling van de industrie zelf; vanaf 1948 wees het Bedrijfschap voor Suiker de percentages toe.

Jaarlijks stelde de minister van Landbouw een garantieprijs voor suiker vast; het aanvankelijk gehanteerde stelsel van bietensteun werd in 1949 vervangen door een vastgestelde suikerprijs af-fabriek, waarbij rekening werd gehouden met de verwerkingskosten.⁹⁸ Om de subsidie alleen aan de binnenlandse suikerproductie ten goede te laten komen, kwamen er exportheffingen op het aandeel suiker in voedingsmiddelen. Toen in 1953 de wereldprijs daalde, kwamen er tevens invoerheffingen op suiker en restituties daarvan bij uitvoer van suikerhoudende producten.

In 1954 kwam er een einde aan de centrale suikeraankoop, waarvan het risico bij de overheid lag door de vastgestelde winstmarge voor de industrie. De suikerverwerkende industrie mocht toen ruwsuiker gaan importeren ten behoeve van de wederuitvoer in suikerhoudende producten. De industrie moest dus concurreren met de buitenlandse witsuiker, al kwam er een tegemoetkoming: het verschil tussen het invoerrecht van ruwsuiker en witsuiker werd op rijkskosten gerestitueerd. Tevens zorgde het VIB voor dekking van de importbehoefte door ruwsuiker aan te kopen van importeurs.

In de eerste periode van het garantiebeleid viel suiker onder het tweeprijzenstelsel: de landelijke garantieprijs voor suiker werd gerealiseerd door heffingen en toeslagen. Ingeval van een lage prijsopbrengst verleende het VIB toeslagen op de ingeleverde suiker, terwijl een hoge opbrengst werd afgeroomd door heffingen (Beschikkingen garantieprijs beetwortelsuiker). De industrie kreeg – volgens de raffinaderijregeling en voor een bepaald quantum – het verschil uitgekeerd tussen de invoerheffing op ruwe en op witte suiker. Vanaf 1958 kwamen er verdere wijzigingen in deze regeling: de industrie kon een quantum ruwe suiker importeren overeenkomstig met de hoeveelheid suiker in geëxporteerd suikerwerk (min de hoeveelheid geïmporteerde witsuiker). Bovendien werden er vergoedingen toegekend voor ruwsuiker die ingevoerd werd voor latere wederuitvoer in suikerhoudende producten.⁹⁹

De regionale toeslagen vervielen in 1959. Wat overbleef waren vaste garantieprijzen bij de binnenlandse afzet van suikerbieten. Vanaf 1961 werd de garantieprijsregeling bovendien gebonden aan een maximumhoeveelheid die de binnenlandse behoefte dekte, zodat eventuele overproductie voor risico kwam van de producenten. Wel werd de prijs na vijf jaar verhoogd en kwam er een extra premie voor uitbreiding van het suikerbietenareaal, dat namelijk te klein dreigde te worden.

Een gemeenschappelijk Europees prijsbeleid voor suiker trad half 1968 in werking. Tijdens een overgangperiode van zeven jaar werden de resterende nationale prijs- en afzetgaranties beperkt met behulp van garantiequota, waarboven niet het volle garantiebedrag mocht gelden. Met ingang van seizoen '75/'76 mocht er geen discriminatie meer zijn tussen suikerproducenten binnen de Gemeenschap.

---

⁹⁸ De bietensteun kwam eenmalig terug in het jaar van de watersnoodramp.

⁹⁹ De daartoe ingestelde Vergoedingsbeschikking Import Suiker werd vanaf inwerkingtreding van de Landbouwwet omgedoopt in Beschikking Import Ruwsuiker 1958. Voor uitvoer naar België en Luxemburg kwamen er aparte heffings- en restitutieregelingen.

Tarwe

Ook na de periode van schaarste bepaalde de minister van Landbouw richtprijzen voor tarwe, meel en bloem. Deze werden zoals gebruikelijk gerealiseerd door toeslagen en heffingen, zowel ten aanzien van de productie, de handel als de verwerking.

Prijsstijgingen werden afgeremd door importsubsidies, zoals vanaf 1950 op bloem. Incidentele maatregelen in deze sector deden zich onder meer voor in 1951, toen een tijdelijk verbod op de voorraadvorming van bloem en bakkerijgrondstoffen voorkwam dat de voorgenomen subsidievermindering op bloem de prijzen daarvan zou doen stijgen. En in 1953 reageerde de overheid op een Amerikaanse importbeperking van Nederlandse kaas door op zijn beurt de import van Amerikaanse tarwebloem te beperken door middel van contingentering. In 1955 vervielen de prijsvoorschriften voor meel en bloem. Op de aankoop van Amerikaanse bloem werden vervolgens toeslagen verleend, aangezien de gesubsidieerde inlandse tarwe anders bevoordeeld zou worden.

De verdere daling van de wereldprijzen van tarwe maakte een bescherming nodig voor de inlandse tarwe. Daartoe werden drempelprijzen vastgesteld en gerelateerde invoerheffingen. Garantieprijzen konden gedifferentieerd worden, bijvoorbeeld door bij binnenlandse afzet van tarwe vaste prijzen te garanderen. Een van oudsher bekende afzetbevorderende maatregel voor tarwe was het menggebod, dat voorschreef dat broodbloem voor een bepaald percentage uit inlandse tarwe moest bestaan.¹⁰⁰ De PBO's bepaalden het percentage onder meer op grond van de tarwekwaliteit; het bedroeg bij het beschikbaar komen van de oogst bijv. 35%, om daarna al naar gelang de voorraden in etappes verlaagd te worden. Toen verschillende maatregelen ten aanzien van tarwe geleidelijk werden ingetrokken, bleef bijmenging het belangrijkste instrument voor het realiseren van de garantieprijs. De PBO's bevorderden het gebruik van inlandse tarwe ook wel door toeslagen te verlenen op de verwerking van hogere percentages inlandse tarwe (bijvoorbeeld middels de Heffings- en Vergoedingsverordening Maalbedrijven 1956).

In het kader van het prijsgarantiebeleid werkte het ministerie vanaf 1962 met zogenaamde tekortgebieden. De richt- en drempelprijzen werden vastgesteld op basis van de prijsontwikkeling in het commercialisatiecentrum van het grootste tekortgebied.

Na invoering van de Europese marktordening voor granen werden tijdens de overgangperiode nog op nationaal niveau de basisrichtprijs en de interventieprijs voor tarwe bepaald. Om deze te effectueren resteerden zolang instrumenten als subsidies op industriegraan, verwerkingssubsidies op broodgraan, uitvoerrestituties, aankoop door het VIB en voorraad- en denaturatievergoedingen.

---

¹⁰⁰ Een vergelijkbare regeling (het meng- en maalggebod) was in 1931 ingesteld krachtens de Tarwewet.

Varkensvlees

Een kenmerk van de varkenshouderij is de fluctuerende prijsvorming als gevolg van zijn cyclische productie.¹⁰¹ Om deze varkenscyclus te stabiliseren stelde de minister van Landbouw vanaf 1949 richt- en basisprijzen in, berekend uit de gemiddelde kostprijs plus een redelijke vergoeding. Deze steun om een behoorlijk rendement te realiseren was tevens nodig door de gevolgen van het garantieprijsbeleid: de bescherming van de graanteelt met minimumprijzen verhoogde indirect de kostprijs van het varkensvlees. De rentabiliteit van de varkenshouderij hangt immers samen met de prijs van het veevoeder, dat vooral uit granen bestaat. De prijzen werden uitbetaald naar kwaliteit op grond van een classificatiesysteem, met de hoogste prijs voor bacon.¹⁰²

Het voornaamste middel om deze prijzen te effectueren en om de gevolgen van de graanbescherming te neutraliseren was de exportrestitutie: bij de uitvoer van varkensvlees werd restitutie verleend van het bedrag aan invoerheffing dat eerder gelegd was op de hoeveelheid voedergraan die nodig was voor de productie van de uitgevoerde hoeveelheid vlees. Wel werd ernaar gestreefd om de omvang van de varkensstapel af te stemmen op de mogelijkheden tot rendabele afzet.

Wat de export betreft was er al snel na de bevrijding een hervatting van de baconuitvoer naar Engeland op grond van langlopende contracten die de Nederlandse regering had afgesloten. Aanvankelijk was de export alleen toegestaan aan het Vee- en Vleesaankoopbureau, en werd de uitvoer van varkensvlees en andere vleeswaren dan bacon beperkt door onder meer contingentering (vanaf 1948), exportheffingen (vanaf 1951) en toekenning van uitvoerrechten bij invoer (vanaf 1951).

In 1956 kwam er een einde aan de baconcontracten met Engeland, waarop de garantieregeling gebaseerd was. Om de baconexport naar Engeland gaande te houden stelde de minister van Landbouw een subsidieregeling in.

Toen de wereldmarktprijzen halverwege de jaren '50 daalden en export geen druk meer op de binnenlandse prijsvorming zou betekenen, verschoof de invalshoek van het overheidsbeleid naar bevordering van de export. Ter aanvulling op de eerder genoemde exportrestituties werd een bescheiden subsidie beschikbaar gesteld voor exportbevordering door het Produktschap voor Vee en Vlees. Bovendien zorgde een toeslagregeling ervoor dat de varkenshouders ook bij binnenlandse afzet hun kostprijs ontvingen. Deze regeling werd uitgewerkt door het Landbouwschap en het Produktschap voor Vee en Vlees, en behelsde nabetalingen naar rato van een per bedrijf vastgesteld maximum (voor varkens boven dit maximum werd een lagere prijs uitbetaald).

Als extra veiligheid voor de rendabiliteit in de varkenshouderij stelde de minister in 1958 een bijzondere garantieregeling in voor de varkenshouderij: wanneer de exportrestituties ontoereikend waren om de garantieprijs te realiseren, werd er subsidie toegekend. In dit kader kwam er bijvoorbeeld een toeslagregeling door Produktschap voor Vee en Vlees, die de kostprijs tot bepaald maximum aantal varkens per bedrijf garandeerde bij binnenlandse afzet.

Toen in 1962 de Europese marktordening voor varkensvlees in werking trad, vervielen importbeperkingen in de partnerlanden. Om te voorkomen dat de snel toenemende export ten koste zou gaan van de binnenlandse voorziening, stelde de minister in 1963 een uitvoerheffing in.

De uitvoer van bacon naar Engeland ging nog steeds via een regeringscontract, want dat land beschermde de eigen markt door invoercontingenten. De oude baconregeling, waarbij een hogere prijs werd gegarandeerd voor bacon, kon in 1965 vervallen door de sterk toegenomen handel met de lidstaten. Inmiddels werden de exportrestituties gebonden aan de grenzen die de EEG eraan stelde, waardoor Nederland in 1964 een voorgenomen tijdelijke verhoging van het restitutiebedrag moest voorleggen aan de Europese Commissie. De Commissie stond een spoedbijeenkomst van het adviserende Beheerscomité toe en nam het positieve advies over. Een jaar later bepaalde de EC dat de Nederlandse exportrestitutie voor vleeswaren berekend moest worden op basis van de wereldmarktprijs voor granen in plaats van op de inlandse prijs. De exportrestitutie werd in 1967 afgeschaft.

Vlas

---

¹⁰¹ Varkenscyclus. Hoge prijzen maken de varkensfok een aantrekkelijke investering. Na enige tijd neemt het aanbod dus toe, wat echter een geleidelijke prijsdaling teweeg brengt. De afnemende agrarische interesse leidt tot verlaging van het aanbod, waarna de prijzen opnieuw gaan stijgen.

¹⁰² Deze baconregeling, bedoeld om de langjarige contracten voor baconleveranties aan Engeland te kunnen vervullen, werd afgeschaft in 1965, al liep er toen nog een contract.

De export van vlas naar België werd jaarlijks gebaseerd op een taxatie (vanaf 1948 een inventarisatie) van de oogst en vastgelegd in overeenkomsten. Deze overeenkomsten kregen hun uitwerking in vlasregelingen, die aanvankelijk werkten met verwerkingsquota en aankoopvergunningen, en de Belgen gaandeweg toestonden om vlasvelden te huren en vlas zelf aan te kopen en ongerepeld uit te voeren.

In 1957 ging de vlasteelt snel achteruit doordat Rusland zijn traditionele vlasexport weer op vooroorlogs peil begon te krijgen. Het bedrijfsleven verliet het systeem van centrale export. Vlas viel als handelsgewas niet onder het garantieprijsbeleid, maar de minister van Landbouw vond steun aan de sector wel belangrijk. Zo werd de in- en uitvoer van vlas weer gebonden aan vergunningen, en belangrijker nog was de subsidie op inlands te verwerken vlas. De plaatselijke bureauhouders gaven verwerkingscertificaten (voor 100 of 1000 kg) aan telers, op basis van een vastgestelde opbrengst per hectare. Deze certificaten werden bij verkoop overgedragen aan de verwerkers, die ze konden verzilveren bij het VIB.¹⁰³ Er kwam geen exportsubsidie, aangezien uitvoermachtigingen alleen verleend werden bij inlevering van verwerkingscertificaten.

In 1960 en 1961 bleef verwerkingssubsidie voor strovlas achterwege gezien de sterk verbeterde marktsituatie, maar een jaar later werd de steun heringevoerd. Vanaf 1963 werden verwerkingscertificaten verzilverd bij het Bedrijfschap voor de Vlasindustrie (cf. bijv. Stcrt. d.d. 7 juni 1966) in plaats van bij het VIB, nadat het bedrijfschap de minister om toewijzing van die taak had verzocht.

De verwerkingssteun functioneerde nog (tot eind jaren '60), aangezien er van een Europese marktordening in de vezelsector nog geen sprake was, en ook vanwege de subsidies die de andere belangrijke West-Europese producenten gaven (Frankrijk en België). Wel werd met deze landen in 1965 overeengekomen om 25% minder vlas in te zaaien.

De laatste nationale toeslagregelingen golden voor vlas (in 1970), met goedkeuring van de Europese Commissie.

Voedergranen

Na de voedselschaarste bleven de distributiemaatregelen voor veevoeder nog tot enkele jaren van kracht, die onder meer bestonden uit inleveringsregelingen. Wel gaf het BGZP vanaf 1950 de uitvoer van gerst gedeeltelijk vrij. Het bedrijfschap kon als monopoliehouder machtigingen afgeven voor invoer en uitvoer, waaraan het voorschriften en heffingen kon verbinden. De voorschriften regelden bijvoorbeeld de denaturatie van geïmporteerde voertarwe.

Na beëindiging van de distributie in 1953 bleef de minister van Landbouw richtprijzen bepalen voor de voedergranen haver, rogge, gerst en voertarwe, die vanaf die tijd gerealiseerd werden door toeslagen en heffingen, zowel ten aanzien van de productie, de handel als de verwerking.

Vanaf 1953 beschermden minimum importprijzen – gerealiseerd door variabele egalisatieheffingen – de binnenlandse graanproducenten tegen te goedkope invoer. Deze monopolieheffingen zorgden ervoor dat de import niet goedkoper was dan de Nederlandse kostprijs. De garantie- en basisprijzen werden na 1955 mede gerealiseerd door regionale toeslagen op de oogst van voedergranen van lichte gronden; de minister wees de toeslaggebieden, die lagen in de zand- en veengronden, jaarlijks aan bij de Beschikkingen Graantoeslag (bijvoorbeeld Stcrt. 1958, 115).

Daarnaast kregen de akkerbouwsectoren exportrestituties, om beter te kunnen concurreren met de goedkope wereldmarkt. Een incidentele karakter had de toeslag op verwerking van inlandse tarwe in Zeeland (1956), die de concurrentiepositie ten opzichte van het goedkope Franse graan verstevigde en die betaald werd door heffingen op de invoer van consumptietarwe en bloem.

Tijdens de overgangsfase naar de Europese marktordening resteerde in deze sector nog als nationaal markt- en prijsbeleid de bepaling van het prijspeil: een drempelprijs voor gerst en haver, en een vast prijsniveau voor de overige voedergranen. Een prominent instrument bleven de toeslagregelingen voor lichte gronden, die intussen wel geleidelijk moesten worden afgeschaft voor 1970. Deze toeslagregelingen werden vanaf oogstjaar 1964 overigens niet meer uitgevoerd door het Produktschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten maar door het Landbouwschap. Tegelijk werden de hectaretoeslagen sindsdien niet meer automatisch toegekend naar aanleiding van de metelling, maar moesten ze apart aangevraagd worden bij de districts bureauhouders. Rond de 100.000 graantelers dienden daartoe verzoeken in; de nieuwe procedure leverde de nodige bezwaren op over niet of te weinig ontvangen toeslag, die op verzoek van de Provinciale Voedselcommissarissen werden onderzocht.

---

¹⁰³ Dit verzilveringssysteem werd later in Europees verband voortgezet.

Zuivel

In de zuivelsector werden de garantieprijzen gerealiseerd met de zogeheten zuivelwaardetoeslag op geproduceerde melk. Deze overbrugde het verschil tussen de garantieprijs en de gemiddelde marktwaarde bij binnen- en buitenlandse afzet (zuivelwaarde). Voor het bepalen van het verschil werd de verrekenprijs gehanteerd, waarin zowel de kostprijs als een redelijke winstmarge opgenomen was. Er werden verschillende prijzen bepaald al naar gelang de bestemming, zoals consumptiemelk of melkpoeder. Rond 1948 zorgde een egalisatieregeling voor het wegheffen van de eventueel bij de handel behaalde hogere prijs dan de richtprijs, in geval de melk meer opbracht bij verwerking tot kaas en boter dan tot consumptiemelk of voor het verlenen van toeslagen: de uitloopprijs werd vastgesteld en alles daarboven werd verlaagd door een heffing of verhoogd door een toeslag.

Het Bedrijfschap voor Zuivel kon afzonderlijke zomer- en winterprijzen vaststellen voor melk. Voor boter en kaas waren er geen garantieprijzen, omdat die producten zich goed konden handhaven op de vrije markt.¹⁰⁴

In 1948 stelde de regering de boterprijs vast op een niveau dat dicht bij de kostprijs lag, met als gevolg dat de consumentenprijs steeg met maar liefst 45 cent per pond. Boter was nog niet vrij verkrijgbaar, maar de mensen mochten met hun bonnen naar keuze boter of margarine kopen. Door de massale keuze voor margarine kelderde het boterverbruik en belandden de eerste overschotten in de koelhuizen. Een jaar later werd een beperkte hoeveelheid koelhuisboter onder grote belangstelling van consumenten tegen gereduceerde prijs verkocht, maar de gewone prijzen wilde men niet meer betalen. Zo zette een structurele teruggang in het boterverbruik in, die nog ernstiger werd door de zienderogen toenemende zuivelproductie. Vanaf 1950 nam de overheid zuivelproducten uit de markt om overschotvorming te voorkomen, zodat de marktprijzen niet teveel zouden zakken in de maanden dat het aanbod groter was. Deze preventieve aankopen legden als het ware een bodem in de markt en vormden naast de al bestaande toeslagverlening een manier om de richtprijzen te effectueren via stabilisering van de markt.

Bij het verlenen van toeslagen op zuivelproducten maakte de overheid gebruik van het feit dat bijna alle melkveehouders aangesloten waren bij een coöperatieve zuivelfabriek. Hoewel toeslagen in de jaren '50 ook nog rechtstreeks aan melkveehouders werden verleend, was de gebruikelijke aanpak om de toeslagen toe te kennen aan fabrieken en handelaren, die ze vervolgens doorbetaalden aan de boeren. Er waren allerlei methoden voor de toekenning: bij de aflevering van melk aan de fabriek, bij de productie of bij export. Vanaf 1953 werd namelijk ook de zuivelsector gecompenseerd voor het kostprijsverhogende effect van de minimumgraanprijzen: een restitutieregeling sluisde de monopolieheffingen op de import van voedergranen terug naar deze dierlijke sector.

In 1956 werd een onderscheid in prijsniveau van de garantie ingevoerd op aandrang van het Landbouwschap en na ambtelijke afstemming met het ministerie van Economische Zaken.¹⁰⁵ Deze regionale differentiatie werkte door een minimumgarantieprijs te bepalen op het landelijk gemiddelde en in bepaalde gebieden (zand- en veengronden) door toeslagen aan te vullen tot de vaste garantieprijs. Het nadeel van deze methode was de moeilijkheid om nauwkeurig te begrenzen welke gebieden voor toeslagen in aanmerking zouden komen, wat bovendien leidde tot een groot aantal beroepsprocedures.

In 1957 en 1958 nam de melkproductie dermate toe, dat de stijging van de verleende toeslagen de regering zorgen baarde. Om de uitgaven in toom te houden werd de garantieprijs beperkt tot een bepaalde maximale hoeveelheid, waardoor het marktrisico deels kwam te liggen bij de melkveehouders. Door de stijgende productie namen ook de interventievoorraden navenant toe.¹⁰⁶

In 1957 had de SER de minister van Landbouw geadviseerd om de productiesubsidies op zuivel te beperken door middel van quota, een advies dat vanaf 1959 in praktijk werd gebracht.

De productie en de kosten voor realisering van de garantieprijs moesten in toom gehouden worden door de subsidies op consumptiemelk te beperken tot bepaalde afleveringsgebieden, terwijl de zuivelsector werd gestimuleerd om zich op andere producten te richten. Dit laatste gebeurde door vergoedingen over de voorraad van exportproducten als boter, gecondenseerde melk, koffiemelk en melkpoeder, die de

---

¹⁰⁴ In 1958 was er zelfs een heffingsbeschikking voor afgeleverde kaas (Stcrt. 80A).

¹⁰⁵ Begroting 1958, nr. 13.

¹⁰⁶ In 1963 deed zich echter de ongebruikelijke situatie voor dat de interventievoorraad van boter aangevuld moest worden door buitenlandse aankoop. De geringe marktvoorraden droegen namelijk het risico in zich van prijsverhogingen. Als tegenwicht moesten de interventievoorraden groot genoeg zijn om het binnenlandse aanbod voldoende te kunnen beïnvloeden (*Verslag over de landbouw 1963*).

prijsvorming drukten.¹⁰⁷ Ook werden gemengde bedrijven door graantoeslagen gestimuleerd tot het verminderen van de melkproductie.

Daarnaast probeerde de minister van Landbouw om de afzet te bevorderen; tot dat doel dienden bijvoorbeeld een vaste garantieprijs bij binnenlandse afzet van consumptiemelk en subsidieregelingen voor export. De Commissie Zuivelproblematiek 1960 (commissie-Vondeling) adviseerde de minister in 1961 om de hogere prijs voor wintermelk te beperken, aangezien deze de productie stimuleerde; dit was een aangelegenheid van het Produktschap voor Zuivel.

Op het probleem van de productieverhoging bleken de genomen maatregelen echter maar een beperkt effect te sorteren. De naoorlogse bevordering van productiviteit in het kader van het landbouwstructuurbeleid was zó succesvol, dat de productiebeperkende maatregelen vanaf eind jaren '50 teniet gedaan werden door de alsmaar stijgende productiviteit. Dit verschijnsel zou ook in Europees verband een groot probleem gaan worden.

Overige landbouwproducten

Koolzaad

Koolzaad werd gedurende enkele jaren opgenomen in het garantieprijsbeleid, tot de minister van Landbouw in 1955 besloot dat het geen basisproduct was noch een wezenlijk belang voor de Nederlandse landbouw betekende.¹⁰⁸ Halverwege de jaren '60 echter bracht de EEG een gemeenschappelijke marktordening voor oliezaden tot stand, die onder meer voorzag in productietoeslagen. Zodoende kwam koolzaad, dat eerder dus te licht was bevonden voor nationale subsidie, nu vanuit de EEG in aanmerking voor steun.

Zaaizaden

Voor zaaizaden werden in 1950 minimale exportprijzen vastgesteld; in 1959 kwam er een exportvergoeding op rijkskosten.

Industrieproducten

Het gebruik van landbouwproducten kan indirect bevorderd worden middels gunstige voorwaarden voor goederen waarin agrarische producten verwerkt zijn. Zo bepaalde de minister van Landbouw sinds het begin van de jaren zestig dat op zetmeel in industrieproducten uitvoerrestituties verleend kon worden. In 1966 werd in EEG-verband bepaald dat dergelijke nationale subsidies op de uitvoer naar lidstaten sterk beperkt moesten worden. Na de overgangperiode trad de EEG-marktordening in werking, die de bedoelde goederen overigens aanduidde als *non annex II-producten*.

---

¹⁰⁷ Bijv. Beschikking voorraadvergoeding gecondenseerde melk, koffiemelk en melkpoeder 1958 en Beschikking voorraadvergoeding boter 1958 (beide Strt. 80A).

¹⁰⁸ De afschaffing van de steunregeling werd pas bekend gemaakt na de zaaitijd, tot begrijpelijk ongenoegen van de akkerbouwers (Begroting 1956, nr. 11).

16 Werking van het garantieprijsbeleid

16.1 Basis: vaststelling garantieprijzen

Garantieprijzen vormden de kern van het garantieprijsbeleid. Om deze te kunnen vaststellen, moesten eerst referentiegegevens bekend zijn. Dit waren bijvoorbeeld kostprijzen en prijsnoteringen. Ook de classificatie van het desbetreffende product bepaalde de hoogte van de garantieprijs.

16.1.1 Berekening kostprijs

De garantiebedragen gingen uit van de kostprijs op vakbekwaam geleide en sociaal-economisch verantwoorde bedrijven. Om een representatieve keuze mogelijk te maken bepaalde de minister richtlijnen voor de verschillende soorten *kostprijsbedrijven* in de akkerbouw, veehouderij of gemengde agrarische sector. Het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) verzamelde via steekproeven gegevens over arbeidskosten, beloning voor de bedrijfsleiding, eigenaarslasten en grondrente. Jaarlijks vernieuwde het LEI zo'n 20% van de bedrijven waar het steekproeven hield.¹⁰⁹ Mede op grond van de door het LEI gemaakte kostprijsberekening bepaalde de minister het niveau van de garantieprijzen. Toen aan het eind van de jaren '60 de prijspolitiek geheel in Brussel werd gemaakt en niet meer in Den Haag, werd duidelijk dat de berekeningen van de kostprijzen door het LEI voor de beslissingen over de prijzen geen betekenis meer hadden. 'In Brussel kende men een dergelijke maatstaf niet: de prijsbesluiten werden geheel gebaseerd op hetgeen de politici in de lid-staten haalbaar achtten.'¹¹⁰

(456.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van de uitgangspunten voor de kostprijs- en rentabiliteitsberekening ten behoeve van het garantieprijsbeleid
Periode	1952-1968
Bron	Nota betreffende het landbouwprijsbeleid (onderdeel van Begroting 1960)
Opmerking	- De uitgangspunten hadden zowel betrekking op de waardering van kostenelementen, zoals gezinsarbeid, bedrijfsleiding, grond en gebouwen, als op de richtlijnen voor bij het onderzoek in te schakelen representatieve bedrijven. -De vaststelling gebeurde na overleg met het Landbouwschap.

(457.)

Actor	Landbouw-Economisch Instituut (LEI)
Handeling	Het berekenen van de gemiddelde kostprijzen van landbouwproducten die onder het garantieprijsbeleid vallen
Periode	1952-1968
Bron	Nota betreffende het landbouwprijsbeleid (onderdeel van begroting 1960)
Product	Kostprijsrapporten
Opmerking	De berekeningen werden aan de hand van steekproeven uitgevoerd op kostprijsbedrijven, die werden geselecteerd aan de hand van door de minister vastgestelde criteria.

16.1.2 Classificatie, prijsnoteringen

Voor vaststelling van de garantieprijs was niet alleen de kostprijs richtinggevend, maar uiteraard ook de marktprijs. Om de garantieprijzen te kunnen uitbetalen naar kwaliteit, moesten de landbouwproducten

¹⁰⁹ De keuze van bedrijven werd uitgebreid toegelicht in het LEI-jaarverslag 1955 en in LEI-rapport nr. 250.

¹¹⁰ 25 jaar Landbouwschap (1980), blz. 110.

worden ingedeeld in kwaliteitsklassen. De kosten van classificatie waren aanvankelijk voor het Rijk en kwamen (voor varkens) in 1965 ten laste van het Landbouw-Egalisatiefonds. Ter referentie werden de prijzen op de markten bijgehouden. De gerealiseerde marktprijzen bepaalden het verschil met de garantieprijzen en vormden dus de basis voor de te verlenen subsidies.

Evenals veel andere elementen van het nationale garantieprijsbeleid zette dit systeem zich later ook in de Europese regelgeving voort, op basis van de Landbouwwet.

(458.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, opstellen en wijzigen van criteria voor de classificatie van landbouwproducten
Periode 1952-1968
Opmerking In overleg met de PBO's en andere vertegenwoordigers van het bedrijfsleven.

(459.)

Actor Bedrijfschappen-oude stijl 1952-1955
Productschappen 1956-1966
Handeling Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, instellen van classificatiecommissies
Periode 1952-1968
Opmerking De classificatiecommissies waren sectorgebonden (bijv. voor varkens).

(460.)

Actor Classificatiecommissies
Handeling Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, indelen van landbouwproducten in kwaliteitsklassen
Periode 1952-1968
Grondslag Verordeningen bedrijf- en productschappen, bijv. Classificatieverordening slachtvarkens (Produktschap voor Vee en Vlees)
Product Classificatietabellen

(461.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, vaststellen van de omvang van agrarische opbrengsten en de gemiddelde marktwaarden daarvan
Periode 1950-1968
Grondslag Ministeriële regelingen, zoals Beschikking graantoeslag oogst 1957
Product Bijv. Uitvoeringsbeschikking beschikking graantoeslag oogst 1957 (Stcrt. 1958, 115)
Opmerking De gemiddelde marktwaarde was bepalend voor de hoogte van eventuele toeslagen en heffingen.

(462.)

Actor Productschappen
Handeling Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, bijhouden van de prijsnotering van landbouwproducten
Periode 1952-1968
Bron Begrotingen
Opmerking -Wanneer producten in aanmerking kwamen voor toeslagen boven op de minimumgarantieprijs, moest eerst de gemiddelde marktprijs worden berekend (bij melk *zuivelwaarde* genoemd).
-De notering van zuivelprijzen: *Apeldoornse notering*.

(463.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van referentiemarkten voor het bijhouden van de prijsnoteringen
Periode 1952-1968
Opmerking Deze markten zijn representatief voor de totstandkoming van de marktprijzen.

16.1.3 Bepaling garantieprijzen

(464.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van de hoogte van de garantieprijzen voor landbouwproducten en daaraan gerelateerde prijzen
Periode	1952-1968
Grondslag	Landbouwwet, art. 17
Product	Prijzenbeschikkingen, bijv. Beschikking Garantieprijs beetwortelsuiker oogst 1957 II (Stcrt. 1958, 81)
Opmerking	-Soms in overeenstemming met de minister van Economische Zaken (wat betreft suiker in 1958). -Belangrijk basismateriaal werd, met name in de jaren '50, gevormd door de kostprijssrapporten van het LEI. -Het kon ook gaan om basis-, richt-, oriëntatie-, verreken- of andere prijzen.

16.2 Implementatie: toeslagen, vergoedingen

16.2.1 Toeslagen

Met het oog op realisering van de garantieprijzen werden op verschillende manieren toeslagen en vergoedingen verleend, voorzover het prijsniveau lag onder het garantieprijsniveau of de afgeleverde hoeveelheid lag onder het toegekende aandeel in de totale gegarandeerde hoeveelheid. Het kon gaan om directe inkomensondersteuning, maar ook om indirecte steun, bijvoorbeeld door afzetbevorderende maatregelen. Een aantal soorten toeslagen:

- directe toeslagen op de productie;
- toeslagen aan verwerkende bedrijven en coöperaties (bijv. voor verwerking van melk in veevoeder, suiker in voedingsmiddelen);
- toeslagen die indirecte prijsnegatieve factoren compenseerden;
- toeslagen voor de binnenlandse afzet van landbouwproducten;
- toeslagen voor de export van landbouwproducten;
- toeslagen voor de invoer van bepaalde landbouwproducten¹¹¹;
- toeslagen, verstrekt aan de producenten om te leveren tegen lagere prijzen (indirect: consumentensubsidies - zie verder);
- toeslagen voor veredeling (bijv. van ruwe suiker).

Het gaat in deze paragraaf dus om allerlei vormen van toeslagen. De vele toeslageregelingen dienden er in de periode van circa 1952 tot 1968 immers toe om in welke vorm dan ook het prijspeil van de producten en daarmee de inkomens van de boeren op een aanvaardbaar niveau te krijgen of te houden.

De toeslagen en subsidies werden behalve door de minister van Landbouw ook door andere instanties verleend. Een aantal voorbeelden.

Het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwprodukten, later het VIB, regelde de toeslag voor beetwortelsuiker. Het Produktschap voor Zuivel verleende toeslagen voor melk en zuivelproducten, terwijl het Produktschap voor Aardappelen hetzelfde deed voor bijv. fabrieksaardappelen. Het Produktschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten betaalde de graantoeslag uit. Dit, na 1957, op grond van een op art. 23 van de Landbouwwet overgedragen bevoegdheid.

---

¹¹¹ Een voorbeeld daarvan is de invoervergoeding voor tarwebloem. Tussen 1950 en circa 1957 werden toeslagen verleend op de invoer van Amerikaanse tarwebloem, die vanwege de hoge dollarkoers duur was. Gezien de schaarste aan tarwe zorgde deze maatregel tevens voor een betere afstemming van het aanbod op de vraag. De toeslagen werden geregeld bij de Toeslagbeschikkingen Importbloem (Stcrt. 1950, 35; Stcrt. 1951, 2) en de Vergoedingsbeschikking Invoer Tarwebloem 1952 (Stcrt. 1952, 3).

(465.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen
Handeling	Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, vaststellen van toeslag- en vergoedingsregelingen voor landbouwproducten
Periode	1952-1968
Grondslag	Landbouw-Crisiswet, art. 3; Landbouwwet, art. 15
Product	Beschikkingen, bijv. Toeslagbeschikkingen Importbloem; Vergoedingsbeschikking Invoer Tarwebloem 1952; Beschikking Garantieprijs beetwortelsuiker oogst 1956 (Stcrt. 1956, 207); Beschikking import ruwsuiker 1958 (Stcrt. 1958, 81); Beschikking zuivelwaardetoeslag consumptiemelk 1958 (Stcrt. 1958, 126); Bijdragebeschikking consumptiemelk 1958 (Stcrt. 1958, 126); Beschikking 1958 Melkprijstoeslag 1956/1957 (Stcrt. 1958, 126); Beschikking Koolprijstoeslag teeltjaar 1960 (Stcrt. 1961, 100); Vergoedingsbeschikking fabrieksaardappelen 1964 (Stcrt. 1964, 168); Toeslagbeschikking koolzaad 1966 (Stcrt. 1966, 81)
Opmerking	- Toeslagen vereffenen in principe het verschil tussen de minimumgarantieprijs en de geconstateerde marktprijs, hoewel dit verschil in de zuivelsector niet altijd volledig werd vergoed. - Productschappen konden binnen door de minister vastgestelde marges ook zelf de hoogte van de toeslag (i.c. zuivelwaardetoeslag) vaststellen.

(466.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Aan- en Verkoopbureaus 1956-1957 Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1958-1968 Productschappen 1958-1968 Landbouwschap 1964-1968 Bedrijfschap voor de Vlasindustrie 1963-1970
Handeling	Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, (berekenen en) uitkeren van toeslagen of vergoedingen voor landbouwproducten
Periode	1952-1968
Grondslag	Beschikkingen, bijv. Toeslagbeschikkingen Importbloem; Vergoedingsbeschikking Invoer Tarwebloem 1952 en wijziging (Stcrt. 1955, 246); Beschikking, houdende garantietoeslag melkveehouders 1953/1954, art. 6; Beschikking Garantieprijs beetwortelsuiker oogst 1956, art. 2, lid 1; Beschikking graantoeslag oogst 1957, art. 7; Bijdrageregeling consumptiemelk 1958, artt. 2, 5 en 7; Garantiebeschikking beetwortelsuiker oogst 1961, als gewijzigd (Stcrt. 1962, 62), artt. 9 en 15; Vergoedingsbeschikking fabrieksaardappelen 1964, art. 1; Toeslagbeschikking koolzaad 1966, art. 7, lid 1
Opmerking	-Zo berekenden en betaalden aanvankelijk het PGZP (1962 en 1963) en het AA (1962) de toeslagen uit hoofde van de Beschikkingen lichte gronden. Het Landbouwschap deed dit vanaf 1964. Ook de Toeslagbeschikking koolzaad 1966 wees het Landbouwschap hiertoe aan. -Voor vlas werden nog in 1970 nationale toeslagen verleend. Vanaf 1963 werden verwerkingscertificaten verzilverd bij het Bedrijfschap voor de Vlasindustrie (cf. bijv. Stcrt. d.d. 7 juni 1966) in plaats van bij het VIB.

16.2.2 Differentiatie van toeslagen op grond van bodemgesteldheid

De hoogte van de toeslagen kon nader worden gedifferentieerd, namelijk naar bodemgesteldheid: aan agrarische producenten op zand- en veengronden konden hogere toeslagen worden verleend. De belangrijkste regelingen terzake waren de Beschikkingen Graantoeslag oogst [jaar] en de Beschikkingen lichte zandgronden (1962-1968). De regelingen hadden voornamelijk betrekking op (voeder)granen.

Algemeen

(467.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van regio's of gronden waar de agrarische producenten in aanmerking komen voor hogere toeslagen
Periode 1956-1968
Bron Begrotingen; Beschikking Graantoeslag Oogst 1956
Opmerking -Het gaat vooral om de zand- en veengronden, waar de geringere bodemvruchtbaarheid de kostprijs van de landbouwproducten verhoogt.
-In bijzondere gevallen kon worden bepaald dat de bodemvruchtbaarheid van bedrijven buiten de toeslaggebieden laag genoeg was om in aanmerking te komen voor toeslagen.

(468.)

Actor Provinciale Voedselcommissarissen
Handeling Het beslissen of bedrijven die aan of gedeeltelijk in toeslaggebieden liggen in aanmerking komen voor toeslagen
Periode 1950-1968
Grondslag Toeslagbeschikkingen, zoals Beschikking graantoeslag oogst 1957 (Stcrt. 1958, 115), art. 1, lid 1, en art. 3; Toeslagbeschikkingen lichte gronden (1962-1968)

Graantoeslagen

(469.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, in verband met een gedifferentieerde toeslag, vaststellen van de opbrengst per hectare en van de gemiddelde marktwaarde van graansoorten
Periode 1958-1969
Grondslag Beschikking graantoeslag oogst 1957, artt. 1 en 2
Product Uitvoeringsbeschikking Beschikking graantoeslag oogst 1957 (e.a.?)
Opmerking De vastgestelde opbrengst en marktwaarde vormde de basis voor het berekenen van de te verlenen toeslagen.

(470.)

Actor Provinciale Voedselcommissarissen
Handeling Het beslissen of buiten de toeslaggebieden geoogst graan in aanmerking komt voor toeslagen
Periode 1958-1969
Grondslag Beschikking graantoeslag oogst 1957, art. 3
Opmerking -De akkers dienden voor minstens tweederde te bestaan uit zand- of veengrond.
-De commissaris vroegadvies aan de gewestelijke raad van het Landbouwschap.

Toeslagbeschikkingen lichte gronden (1962-1968)

Deze regeling werd in min of meer vaste vorm vanaf 1962 tot 1968 voortgezet.¹¹² In verband met de geringere bodemvruchtbaarheid van vooral zand- en veengrond kon voor daarop verbouwde producten een toeslag worden verleend. In 1962 betrof het nog voedergranen en fabrieksaardappelen, vanaf 1963 alleen voedergranen (rogge, haver, gerst).

De Provinciale Voedselcommissaris besliste over de toekenning van de toeslag. Het Produktschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten en het Produktschap voor Aardappelen (alleen 1962) berekenden aanvankelijk de hoogte van de toeslagen en betaalden de bedragen. Vanaf de beschikking van 1964 werd het Landbouwschap hiermee belast.

16.2.3 Tekortgebieden

In het kader van het prijsgarantiebeleid voor tarwe werkte het ministerie van Landbouw vanaf 1962 met zogenaamde tekortgebieden. De richt- en drempelprijzen werden vastgesteld op basis van de prijsontwikkeling in het commercialisatiecentrum van het grootste tekortgebied.

(471.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van tekortgebieden en commercialisatiecentra voor tarwe
Periode	1962-1967
Bron	Begrotingen, Verslagen over de landbouw
Opmerking	Zo werd de Randstad aangewezen als tekortgebied voor tarwe, met Rotterdam als commercialisatiecentrum.

16.3 Implementatie: heffingen

De garantijs diende als bodem: was de opbrengst lager dan het niveau van de garantijs, dan werd het verschil aangevuld. Was de opbrengst echter hoger, dan kon de minister, al dan niet door tussenkomst van bijvoorbeeld productschappen, heffingen opleggen. De Beschikking Garantiejs beetwortelsuiker oogst 1956 (Stcrt. 1956, 207) vormt hiervan een uitstekende illustratie.

Een andere aanleiding voor het opleggen van heffingen was gelegen in maatregelen ter ondersteuning van de consument. Om vastgestelde maximumprijzen en consumentensubsidies te kunnen realiseren, werden ook heffingen opgelegd, die echter eventueel ook weer met bepaalde toeslagen konden worden verrekend.

(472.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
	Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1958-1968
	Aan- en Verkoopbureaus	1956-1957
	Productschappen	1958-1968
Handeling	Het, in het kader van het garantijsbeleid, opleggen van heffingen voor landbouwproducten	
Periode	1952-1968	
Grondslag	Beschikkingen, bijv. Beschikking Garantiejs beetwortelsuiker oogst 1956, art. 2, lid 2; Garantiebeschikking beetwortelsuiker oogst 1961, als gewijzigd (Stcrt. 1962, 62), artt. 7 en 13	
Opmerking	Het Aan- en Verkoopbureau van Akkerbouwproducten regelde de heffing voor beetwortelsuiker, later was het VIB hierbij betrokken.	

¹¹² Achtereenvolgens: Stcrt. 1962, 85, Stcrt. 1963, 178, Stcrt. 1964, 89, Stcrt. 1965, 77, Stcrt. 1966, 64, Stcrt. 1967, 68, Stcrt. 1968, 52.

16.4 Implementatie: bijkomende regelgeving

Afgezien van de toeslag-, vergoedings- en heffingsregelingen werden er ook anderssoortige regelingen getroffen, die betrekking hadden op bijvoorbeeld het in voorraad hebben, gebruiken, afleveren of verwerken van landbouwproducten waarop het garantieprijsbeleid van toepassing was. Zo stelde het Produktschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten medio jaren '50 regels op betreffende het vaststellen en wijzigen van het percentage Nederlandse tarwe waaruit broodbloem diende te bestaan (verwerkingsmaatregel), dit om de afzet te bevorderen. In 1950 legde de overheid een verbod op ten aanzien van het in voorraad hebben van margarine in kleinverpakking, waardoor het gebruik van gesubsidieerde margarine werd voorkomen. Het overzicht in paragraaf 15.2 toont veel meer voorbeelden.

(473.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
	Bedrijfschappen-oude stijl	1952-1955
	Productschappen	1956-1968
Handeling	Het, in het kader van het garantieprijsbeleid, vaststellen van regels betreffende het in voorraad hebben, gebruiken, afleveren, verwerken e.d. van landbouwproducten	
Periode	1952-1968	
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933; Landbouwwet	

16.5 Financieringsaspecten van het garantieprijsbeleid

De kosten van de verschillende toeslagen en de verliezen bij de gesubsidieerde afzet van interventievoorraden werden in een aantal sectoren gefinancierd door speciale fondsen. Zo stelde het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen (CBT) vanaf 1948 productenfondsen in, op advies van een eigen commissie en na instemming van de Stichting voor de Landbouw. Verder stelden de bedrijfschappen-oude stijl, later productschappen, jaarlijks fondsen in als onderdeel van het Landbouw-Egalisatiefonds, te beginnen in 1949 met het eerste Zuivelfonds. De inkomsten van bijvoorbeeld het Zuivelfonds bestonden uit allerlei heffingen: zuivelfondsheffingen, heffingen op alle afgeleverde of tot boerenkaas verwerkte melk en vanaf 1953 ook heffingen op de export van zuivelproducten naar de BLEU (het Nederlandse deel daarvan, dus de helft). Het BZ legde deze heffingen op en kon ze met toestemming van de minister bestemmen voor het Zuivelfonds.

Overigens waren niet alle door de PBO's ingestelde fondsen verbonden met het Landbouw-Egalisatiefonds; wat aardappelen betreft bijvoorbeeld was dit niet geval, al verleende de minister van Landbouw subsidie aan de vanaf 1950 ingestelde egalisatiefondsen.

(474.)

Actor	Bedrijfschappen-oude stijl	1949-1955
	Productschappen	1956-1968
Handeling	Het jaarlijks instellen van fondsen die prijsstabiliserende maatregelen financieren	
Periode	1949-1968	
Opmerking	-Deze fondsen, zoals het Zuivelfonds en het Vleesfonds, maakten veelal deel uit van het Landbouw-Egalisatiefonds of ontvingen subsidie van de overheid (zoals het Egalisatiefonds Consumptieaardappelen). -Het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen (CBT) deed dit als particuliere actor eveneens.	

(475.)

Actor	Bedrijfschappen-oude stijl	1949-1955
	Productschappen	1956-1968
Handeling	Het bepalen van de bestemming van batige saldi van fondsen die prijsstabiliserende maatregelen financieren	
Periode	1948-1968	
Opmerking	Het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen (CBT) deed dit als particuliere actor eveneens.	

(476.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het verlenen van subsidie aan fondsen die prijsstabiliserende maatregelen financieren	
Periode	1950-1968	
Opmerking	Bijv. aan het Egalisatiefonds Consumptieaardappelen, opgericht door het Bedrijfsschap voor Aardappelen.	

17 Ondersteunende maatregelen

Naast het hele garantieprijscomplex van toeslag-, vergoedings- en heffingsregelingen waren er ook maatregelen die de producenten op andere wijze ondersteunden en zo de prijzen stabiliseerden. Ook voor de consument werden er maatregelen getroffen, om de prijzen voor de consument niet te veel te laten oplopen.

17.1 Ondersteuning producenten

17.1.1 Minimumwinkelprijzen

Het bepalen van minimumwinkelprijzen voor bepaalde voedingsmiddelen was oorspronkelijk een aanvullende maatregel ter realisering van het garantieprijsbeleid voor deze landbouwproducten, dat streeft naar een evenwicht tussen redelijke inkomens voor de boeren en redelijke consumentenprijzen. Economische Zaken en Landbouw waren hiervoor verantwoordelijk; de uitvoering lag bij de PBO's. (Zie over de autonome bevoegdheid betreffende het vaststellen van prijzen: hoofdstuk .5.3.4.)

De bevoegdheden van productschappen hadden geen betrekking op minimumwinkelprijzen toen het fenomeen supermarkt de traditionele afzetstructuur vanaf eind jaren '60 bedreigde. Voedingsmiddelen werden tegen zo lage prijzen op de markt gebracht, dat de bakkerijbedrijven en zuivelstijters daarin niet konden meegaan zonder verlies te lijden. Ter begeleiding van structurele maatregelen in deze sectoren en om ongezonde concurrentie te beteugelen werden de prijsregelende bevoegdheden van enkele productschappen opnieuw bij KB gewijzigd. Zo werden het Produktschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten (1969) en het Produktschap voor Zuivel (1973) bevoegd om minimale winkelprijzen vast te stellen voor brood en melk. Deze bevoegdheid had aanvankelijk een tijdelijk karakter, maar werd na enkele verlengingen permanent gemaakt in verband met herstructureringen. In 1990 besloot de overheid om deze mogelijkheid binnen drie jaar te beëindigen.¹¹³

17.2 Ondersteuning consument

Tot eind jaren '40 waren er vaste prijzen voor landbouwproducten. Eerder al is aangegeven welke gevolgen de opheffing van de distributiemaatregelen hadden op het prijsbeleid van de overheid ten aanzien van de landbouwproducenten.

Het einde van de distributie had ook gevolgen voor de consument. De schaarste was dan wel goeddeels voorbij, maar door de discrepantie tussen vraag en aanbod stegen de prijzen eerst, vooral aan het begin van de periode van het garantieprijsbeleid, nog wel. Met het oog op de prijsbeheersing op het gebied van de voedselvoorziening werden compenserende maatregelen getroffen, bijvoorbeeld in de vorm van consumentensubsidies, exportbeperkingen en prijsvoorschriften.

---

¹¹³ Stb. 1990, 493 en Handelingen Tweede Kamer, 1990-1991, 20 901, nr. 6.

17.2.1 Consumentensubsidies

Toen de distributie eind 1949 verviel, was er gezien het toch nog wel krappe aanbod een tendens tot prijsverhoging. Om de betaalbaarheid van belangrijke voedingsmiddelen te garanderen werden de winkelprijzen van consumptiemelk, brood en suiker kunstmatig laag gehouden, waarbij rekening moest worden gehouden met de voor bepaalde landbouwproducten vastgestelde garantieprijsen. De zogenaamde consumentensubsidies bestonden dan ook uit toeslagen, verstrekt aan de producenten om te leveren tegen lagere prijzen; tevens werden de handelsmarges vastgelegd.

Wat brood betreft spitste de subsidie zich toe op het zogenaamde volksbrood. Hiertoe werd tussen 1948 en 1952 subsidie verleend op de daarvoor bestemde A-bloem, die gefinancierd werd door een heffing op luxe bloem. Voor consumptiemelk waren er regionaal verschillende prijsklassen en detaillistenmarges.

Melk was het laatste product waarvoor consumentensubsidies werden verleend (tot 1960).

Ook de consumentenprijs van suiker werd vastgesteld door de minister van Landbouw, evenals (tot 1955) de winstmarge voor de raffinaderijen. Het verschil tussen de kostprijs en de opbrengst volgens de prijsregeling werd vergoed door het Landbouw-Egalisatiefonds. Overigens werkte deze consumentensubsidie door accijnsverlaging of opschorting van de omzetbelasting, dus de consument merkte de kunstmatigheid van de prijzen niet zo goed als bij brood en melk. De suikerprijs werd trouwens ook gebruikt als instrument van het algemene loon- en prijsbeleid van de regering. Zo werden in 1955 – ter compensatie van de algemene huurverhoging – zowel de prijs voor levering af-fabriek als de consumentenprijs verlaagd.¹¹⁴

17.2.2 Exportbeperking

Een andere manier om de prijsvorming na de bevrijding te beheersen was het beperken van de export. Zolang er schaarste was op de wereldmarkt, was export lucratiever dan afzet op de met maximumprijzen gereguleerde binnenlandse markt. Toenemende export zou de kloof tussen binnenlandse vraag en aanbod echter verder vergroten, waardoor prijsstijgingen zouden ontstaan, die door de overheid dan weer met subsidies vereffend moesten worden. Daarom beperkte de minister van Landbouw de export door middel van minimumexportprijzen, gerealiseerd door exportheffingen, die tevens de eerder toegekende subsidies verrekenen. (Zie voor exportheffingen ook de desbetreffende paragraaf in dit deel van het rapport, 19.4.) Andere beperkingsmiddelen waren de contingentering (maximaal toegestane hoeveelheden) en de tijdelijke staking van de uitgifte van uitvoermachtigingen. Toen de prijzen op de wereldmarkt rond 1955 daalden, verminderde de noodzaak tot dergelijke ingrepen.

(477.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regels betreffende contingentering of tijdelijke staking van uitgifte van uitvoermachtigingen
Periode	1949-1955
Bron	Begrotingen, nota's
Opmerking	Periodisering bij benadering.

---

¹¹⁴ De Voedingsraad was niet gelukkig met deze vorm van stimulering van het suikergebruik (*Verslag over de landbouw 1955*, blz. 239).

17.2.3   Maximumprijzen

Ter bescherming van de consument kon de minister van Landbouw, in overeenstemming met de minister van Economische Zaken als eindverantwoordelijke op het terrein van de prijsvorming, maximumprijzen vaststellen. Eerst op grond van de Prijsopdrivings- en hamsterwet 1939, vanaf 1958 ook krachtens artikel 17 van de Landbouwwet.

Het onderwerp van de prijsvaststelling komt elders in dit rapport uitgebreider aan de orde en zal hier dan ook niet verder worden uitgewerkt. Wel enkele begeleidende handelingen, die de vaststelling van maximumprijzen ondersteunden.

Om de maximumprijzen en consumentensubsidies te realiseren stelde de overheid de winstmarges vast voor de bewerking en handel. Op deze manier werden de prijzen voor de consument indirect lager gehouden.

(478.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van winstmarges voor de bewerking van landbouwproducten of de handel in essentiële voedingsmiddelen
Periode	1960-1970
Bron	Begrotingen, nota's

18 Interventie

18.1 Interventie door Aan- en Verkoopbureaus / VIB

Het vaststellen van gewenste prijzen (garantieprijs) betekende nog niet dat deze ook daadwerkelijk op de markt gerealiseerd werden. Partijen van landbouwproducten die deze prijzen niet opbrachten, brachten de algehele prijsvorming omlaag en werden daarom uit de markt genomen. De overheid stelde dan van tevoren vast beneden welke prijs de interventie in werking trad en tegen welke aankoopprijs. De eerste interventieaankopen deden zich in 1950 voor in de zuivelsector.¹¹⁵ Interventie in sectoren die niet onder het garantiebeleid vielen, gebeurde op kosten van de PBO's; ten aanzien van pootaardappelen is de STOPA nog altijd actief.

Naast de feitelijke interventieaankoop was er ook de interventie maatregel van vergoeding van de kosten van particuliere opslag van voor interventieaankoop in aanmerking komende producten.

Via interventie aangekochte landbouwproducten moesten ook weer worden afgezet, uiteraard op een manier die de marktwerking niet verstoort. Aanvankelijk werden afzetmogelijkheden gezocht in het buitenland, later ook in het binnenland. De ad hoc-afzetregelingen hanteerden doorgaans een tendersysteem, waarbij een minimumprijs werd bepaald en de partijen werden gegund aan de hoogste bidders. Voorbeelden hiervan zijn afzetregelingen voor partijen melkpoeder, die gekocht kunnen worden door de veevoederindustrie. De PBO's (en voordien de bedrijfschappen-oude stijl) adviseerden de minister over de afgifteprijs.

Toen het Centraal Bureau van de Tuinbouwweilingen (CBT), als particuliere actor,¹¹⁶ in 1948 begon met interventie in de tuinbouwsector, werden doorgedraaide producten nog niet vernietigd, maar verwerkt; wanneer later in het seizoen afzetmogelijkheden werden gevonden kregen de telers er alsnog een vergoeding voor.

De kosten van interventie, vooral veroorzaakt door de opslag en het afzetten tegen lagere prijs dan die bij aankoop, werden gefinancierd door het Landbouw-Egalisatiefonds. Tot halverwege de jaren '60 waren er afzonderlijke fondsen, zoals het Zuivelfonds, die administratief deel uitmaakten van het Landbouw-Egalisatiefonds en die het nationale markt- en prijsbeleid in de desbetreffende sector mede financierden (zie ook paragraaf 7.2).

Interventie gebeurde aanvankelijk door de Aan- en Verkoopbureaus die in de meeste agrarische sectoren bestonden. Vanaf 1958 werd deze taak overgenomen door het VIB, dat op grond van de Landbouwwet een taakuitbreiding kreeg ten opzichte van zijn oorspronkelijke opdracht als centraal importbureau.

De nationale interventie werd in de loop van de jaren '60 vervangen door interventie in het kader van de Europese marktordeningen. De sjablonen van het nationale beleid op het gebied van interventie zijn daarin bijna een op een terug te vinden: aankoop, verkoop, opslag, verwerking.

De onderstaande handelingen vormen een aanvulling op de interventiehandelingen als geformuleerd in paragraaf 25.6.

(479.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het instellen van regelingen voor de aankoop en afzet van landbouwproducten door interventie instanties
Periode	1949-1966

¹¹⁵ Verslagen over de landbouw 1949-1950.

¹¹⁶ Meer informatie over deze actor: contextrapport *Agrarische exportbevordering*.

- (480.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de interventie- en aankooprijzen voor landbouwproducten
Periode 1949-1966
- (481.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van vergoedingsregelingen voor de particuliere opslag van landbouwproducten
Periode 1958-1966
- (482.)
Actor Aan- en Verkoophbureaus 1941-1957
Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1958-1966
Handeling Het aanwijzen van pakhuizen waar landbouwproducten kunnen worden aangeboden in het kader van nationale interventie
Periode 1941-1966
- (483.)
Actor Aan- en Verkoophbureaus 1941-1957
Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1958-1968
Handeling Het in de nationale context verrichten van interventiewerkzaamheden
Periode 1941-1968
Opmerking De werkzaamheden in de Europese context staan beschreven in deel 7 van dit rapport, vanaf 1968, toen de Europese agrarische marktordeningsorganisatie voltooid was.

18.2 Werkzaamheden van de Stichting VIB

De minister van Landbouw richtte in 1945 de Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) op. Deze had tot taak 'producten behorende tot de voedings-sector van mensch en dier, levend vee en paarden en verder landbouwmachines, landbouwwerktuigen en kunstmest in het buitenland aankopen, importeeren, opslaan en verkopen in het binnenland' (Staatsalmanak 1946).

(484.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling	Het verrichten van werkzaamheden betreffende aankoop, import, opslag en verkoop in het binnenland van landbouwproducten en -werktuigen
Periode	1945-1957
Grondslag	Statuten Stichting VIB

19 Invoer en uitvoer

19.1 Hoofdlijn

Onderdeel van het markt- en prijsbeleid zoals vormgegeven in het garantieprijsbeleid was het stelsel van vergunningen, heffingen, toeslagen en restituties voor de in- en uitvoer van landbouwgoederen. De wettelijke kaders voor de in- en uitvoer was de Landbouw Crisiswet 1933 tot 1958¹¹⁷ en de Landbouwwet vanaf 1958.

Tot begin jaren '60 werd dit stelsel uitgewerkt in een groot aantal regelingen per sector, met vaak voor ieder instrument een aparte regeling (zoals invoerheffingen, waarborgheffingen of uitvoerheffingen). Nu en dan waren er regelingen die meerdere instrumenten of zelfs meerdere sectoren omvatten, maar pas in de jaren '60 zette deze tendens zich door.

Tot 1957 kon de minister van Landbouw dus op basis van de Landbouw-Crisiswet 1933 bijzondere regelingen treffen voor de in- en uitvoer van agrarische producten. Toen bijvoorbeeld de landbouwproducten op de wereldmarkt zakten (vanaf circa 1949), beschermde de minister van Landbouw de binnenlandse prijzen door het opleggen van invoerheffingen. Echter, ook voor dure invoer kon compensatie worden verleend.

Toen de Landbouw-Crisiswet 1933 werd vervangen door de Landbouwwet, kwam er een vergunningenstelsel, uitgewerkt in het In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958 (Stb. 1958, 200). De minister droeg zijn bevoegdheid tot nadere regeling in dezen over aan de productschappen, waarbij hij zijn eigen rol beperkte tot een toezichhoudende. De overdracht werd geregeld bij afzonderlijke In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 (Stcrt. 1958, 81).¹¹⁸

In 1963 werden de bepalingen voor agrarische in- en uitvoer verwijderd uit de Landbouwwet en geplaatst in het ruimere kader van de In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295). De voornaamste voordragende ministers van deze wet, die van Economische Zaken en Landbouw, kregen hierbij bevoegdheden ten aanzien van de regulering en beperking van de invoer en uitvoer. In tegenstelling tot voorgaande regelgeving gaat deze wet uit van handelsvrijheid die alleen in bepaalde gevallen of ten aanzien van bepaalde goederen mag worden beperkt. Zo stelden de ministers van Economische Zaken en Landbouw regelingen in voor de in-, uit- en doorvoer van agrarische producten: de In- en uitvoerbesluiten landbouwgoederen uit 1963 en 1980, die dus gebaseerd zijn op de In- en uitvoerwet.¹¹⁹

De minister van Landbouw kan zijn bevoegdheden krachtens de In- en uitvoerwet overdragen en regels stellen ten aanzien van de uitoefening daarvan. Dat gebeurde evenals in 1958 opnieuw ten gunste van de productschappen in de elf In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242). Hierop gebaseerde verordeningen bleven onderworpen aan de goedkeuring van de minister.

Overgang naar Europees beleid

In de eerste tien jaar na oprichting van de EEG waren de communautaire regelingen nogal verbrokkeld, waardoor de nationale ruimte voor marktordenend beleid nog behoorlijk groot was. Nederland maakte daarvan gebruik met het garantieprijsbeleid ten aanzien van belangrijke landbouwproducten zoals melk, suiker en granen. Dit marktordenende stelsel gebruikte instrumenten als toeslagen en heffingen, die mede van toepassing waren op de in- en uitvoer. Het handelsverkeer binnen de EEG werd vanaf 1963

---

¹¹⁷ Voor agrarische in- en uitvoer op basis van deze regelingen: zie de desbetreffende hoofdstukken in dit rapport.

¹¹⁸ Hoewel de naam een ruimere strekking doet vermoeden, is de In- en uitvoerbeschikking landbouwproducten 1958 (Stcrt. 1958, 115) een van deze specifieke overdrachtsregelingen, in dit geval gericht op het HPA.

¹¹⁹ De In- en uitvoerwet zelf wordt behandeld in het PIVOT-rapport Buitenlandse Handel (in voorbereiding door het ministerie van Economische Zaken), dat dus ook handelingen bevat van de minister van Landbouw.

vrijgesteld van vergunning.¹²⁰ Toen begon ook de eigenlijke toepassing van de Europese marktordeningen, doordat de bestaande in- en uitvoerregelingen daarop van toepassing werden verklaard.

Vanaf 1966 kregen de marktordenende maatregelen in EEG-verband steeds vastere vormen, waardoor de mogelijkheden voor nationaal beleid snel afnamen om in 1968 te verdwijnen met de inwerkingtreding van de agrarische eenheidsmarkt.

Dit had in 1968 tot gevolg dat de minister van Landbouw de regelgevende bevoegdheid terugnam en aan de productschappen alleen nog bestuurlijke bevoegdheden overliet om de uitvoering te realiseren. De bijna voltooide gemeenschappelijke markt diende door de nationale overheid te worden geïmplementeerd. De overdracht werd geregeld bij de Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189).

Aanpak en periodisering

De handelingen betreffende de invoer en uitvoer van agrarische producten zullen in dit hoofdstuk niet sectorgewijs aan de orde komen, maar per werkproces, in algemene zin worden geformuleerd. De inleidende tekstjes zullen de benodigde contextinformatie opleveren.

Als beginjaar van de handelingen zal het begin van de afzonderlijke, sectorspecifieke regelingen worden aangehouden. Vanwege de duidelijke cesuur in 1968, zoals hierboven aangegeven, en vanwege het in dit rapport gehanteerde aanvangsjaar van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid, zal in dit nationale deel de regelgeving voor in- en uitvoer tot 1968 worden behandeld.

Elke keuze die de doorgaande lijn op het gebied van de regelgeving betreffende in- en uitvoer van landbouwgoederen doorbreekt, brengt enige fragmentatie met zich. Om het zicht op de continuïteit te waarborgen, zal in Deel 7 (Europees agrarisch markt- en prijsbeleid) de regelgeving vanaf 1958 die in 1968 nog gold, ook nog als grondslag worden genoemd.

(485.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van wetten en KB's met betrekking tot de invoer en uitvoer van landbouwgoederen
Periode	1952-1968
Product	In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958 (Stb. 1958, 200); In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 (Stb. 1963, 125); Invoerbepalingen landbouwgoederen 1963 (Stb. 1963, 127)

(486.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van kaderstellende regelingen met betrekking tot de invoer en uitvoer van landbouwgoederen
Periode	1952-1968
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963
Product	Vele beschikkingen/besluiten, bijv. Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsprodukten (Stcrt. 1957, 162); In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 (Stcrt. 1958, 81) en 1963 (Stcrt. 1962, 242)
Opmerking	Voorzover niet elders al gespecificeerd.

I&H

19.2 Overdracht van bevoegdheden, mandatering

19.2.1 Overdracht van bevoegdheden

---

¹²⁰ In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242).

Wat betreft het stelsel van vergunningen, heffingen en vrijstellingen voor de invoer en uitvoer van landbouwgoederen heeft de minister van Landbouw zijn bevoegdheden tot vergunningverlening en het opleggen van heffingen vanaf 1958 krachtens de Landbouwwet overgedragen aan de productschapsbesturen, en wel in de In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 (Stcrt. 1958, 81) en - aanvullend - ook in bijvoorbeeld de In- en uitvoerbeschikking landbouwproducten 1958 (Stcrt. 1958, 115).

Toen de in- en uitvoerbepalingen in 1962 uit de Landbouwwet waren gehaald, vond de tot dan toe bestaande mogelijkheid tot het overdragen van bevoegdheden een nieuwe basis in artikel 11 van de algemenere In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295). Op grond daarvan kan de minister van Landbouw bevoegdheden overdragen en ten aanzien van de uitoefening daarvan regels stellen. Krachtens de overgedragen bevoegdheden vastgestelde verordeningen behoeven de goedkeuring van de minister. Van deze mogelijkheid tot overdracht van bevoegdheden maakte de minister van Landbouw in 1963 gebruik. Voor wat betreft het stelsel van vergunningen, heffingen en vrijstellingen voor de invoer en uitvoer van landbouwgoederen droeg hij zijn bevoegdheden over aan de productschapsbesturen, en wel middels een elftal afzonderlijke In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242). Deze afzonderlijke regelingen werden in 1968 vervangen door de Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189), die net als in 1963 het handelsverkeer binnen de EEG uitzondert van de vergunnings- en heffingsplicht.

De handeling betreffende de overdracht van bevoegdheden is te vinden in de paragraaf betreffende het medebewind (Deel 2, paragraaf 5.4.3).

19.2.2 Mandatering

Afgezien van de regelingen tot overdracht van bevoegdheden, kwamen er ook enkele mandateringsregelingen tot stand. Wanneer namelijk een productschap invoervergunningen zoals bedoeld in het Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 1963, 127) verleende, introk of aan voorwaarden verbond, gebeurde dat namens de minister.

Hiermee verruimde de minister van Landbouw vanaf 1963 de strekking van de In- en uitvoerbesluiten landbouwgoederen: ook landbouwgoederen die daarin niet genoemd waren, werden onderworpen aan het vergunningenstelsel wanneer ze afkomstig waren uit de derde landen of gebieden waarop het Invoerbesluit landen 1963 van toepassing was, dan wel wanneer ze een onbekende oorsprong hadden.

De oorspronkelijke Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen) (Stcrt. 1962, 247) werd middels de Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (landen) (Stcrt. 1963, 123) al snel vervangen. De nieuwe beschikking bleef van kracht tot 1981.

Afgezien van het bovenstaande bleef de mandaatsfiguur bestaan voor de uitvoering van regelingen in bepaalde sectoren, waarvan die van suiker en vlas de bekendste zijn. Zo werd het HPA in 1963 gemandateerd tot vergunningverlening voor producten als poot aardappelen, suikerbieten, beetwortelsuiker, suiker, stroop, melasse, vlas ('ruw, geroot, gezwingeld, gehekeld of anders bewerkt, doch niet gesponnen'), hoephout en hoepels van griendhout (Stcrt. 1963, 125).

Een andere toepassing van mandatering is die welke betrekking heeft op bijzondere regelingen betreffende de invoer uit of de uitvoer naar landen waarvoor in het algemeen, bijvoorbeeld vanwege de politieke situatie, bijzondere maatregelen zijn getroffen. Een voorbeeld hiervan is de Mandaatsbeschikking Landbouwgoederen 1966 (Zuid-Rhodesië) (Stcrt. 1966, 176).

(487.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het mandateren van bevoegdheden omtrent vergunningen voor de agrarische invoer uit of de uitvoer naar bepaalde landen
Periode	1962-1968
Grondslag	Invoerbesluit landen 1963
Product	Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen) (Stcrt. 1962, 247); Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (landen) (Stcrt. 1963, 123); Mandaatsbeschikking Hoofdproduktschap voor Akkerbouwproducten 1963-I (Stcrt. 1963, 125); Mandaatsbeschikking Landbouwgoederen 1966 (Zuid-

Rhodesië) (Stcrt. 1966, 176)

(488.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij afzonderlijke beschikking aanwijzen van productschappen die namens de minister bevoegd zijn tot het voor landbouwgoederen verlenen of intrekken van vergunningen voor de invoer uit of de uitvoer naar bepaalde landen
Periode	1963-1968
Grondslag	Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen)
Product	O.a. Aanwijzing Produktschap voor Tuinbouwzaden in verband met invoer Oostbloklanden (Stcrt. 1962, 249; Stcrt. 1963, 124): Beschikking Afgifte vergunningen tuinbouwzaden (Zuid-Rhodesië) (Stcrt. 1966, 176)
Opmerking	Dit gold alleen wanneer deze bevoegdheid nog niet was bepaald in een van de algemenere Mandaatsbeschikkingen landbouwgoederen.

19.3 Vergunningen, certificaten

Zoals al in de inleidende tekst van dit hoofdstuk gemeld, kon de minister van Landbouw tot 1957 op basis van de Landbouw-Crisiswet 1933 bijzondere regelingen treffen voor de in- en uitvoer van agrarische producten. Ook op basis van het Voedselvoorzieningsbesluit werden overigens regelingen geconcentreerd, zoals de In- en uitvoerbeschikking suiker en andere produkten (Stcrt. 1956, 246).

Toen de Landbouwwet het licht zag, kwam er een vergunningenstelsel, uitgewerkt in het In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958 (Stb. 1958, 200).

In 1963 werd het Europese certificatenstelsel onder dezelfde bepalingen als invoer- en uitvoervergunningen gebracht. Dat werd geregeld in het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 (art. 4, lid 1: 'Invoer- en uitvoercertificaten [...] worden [...] op gelijke wijze als vergunningen [...] verleend en gelden als zodanig'). Eenzelfde bepaling was bijvoorbeeld ook terug te vinden in het Invoerbesluit landen 1963 en in de Modellenbeschikking in- en uitvoerdocumenten landbouwgoederen 1963-I. Toen het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 in 1967 werd gewijzigd (Stb. 1967, 327), kwam het hele Europese stelsel van certificaten, heffingen en restituties te vallen onder de werking van het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen.

19.3.1 Vergunningverlening door de minister

Het afgeven van vergunningen voor de in- en uitvoer van landbouwprodukten gebeurde tot 1958 door de minister. Deze handeling werd door de productschappen in mandaat uitgevoerd. Een van de belangrijkste regelingen in dit verband was de In- en uitvoerbeschikking Suiker en andere produkten (Stcrt. 1955, 246). Die andere produkten waren met name pootaardappelen, griendhout, stro en vlas.

Toen in 1958 de verschillende overdrachtsbeschikkingen van kracht werden, konden de productschappen zelfstandig hun gang gaan. Het medebewind gold echter niet voor de uitvoering van alle marktordeningen. Zo bleef suiker tot het eind van de jaren '90 een product waarvan de marktordening in mandaat werd uitgevoerd.

Een andere categorie waarvoor de minister zelf de vergunningen verleende en na 1958 ook bleef verlenen, was die van de in- en uitvoer van produkten van en naar bepaalde derde landen, zoals uitgewerkt in het Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 1963, 127).

(489.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1953-1968
Handeling	Het verlenen of intrekken van vergunningen voor de invoer en uitvoer van landbouwgoederen	
Periode	1953-1968	
Grondslag	In- en uitvoerbeschikking Suiker en andere produkten, art. 1, lid 2, en art. 4; Invoerbesluit landen 1963, art. 2; Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen), art. 2; Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963-I	

	(landen), art. 2
Opmerking	-Dit gebeurde door de productschappen namens de minister: tot 1958 voor alle producten, daarna voor slechts enkele (bijv. suiker). -Met betrekking tot de in- en uitvoer naar bepaalde derde landen bleef de minister de vergunningen afgeven en intrekken.

19.3.2 Vergunningverlening door productschappen

Sinds 1958 worden de invoer- en uitvoervergunningen afgegeven door de productschappen, op basis van de In- en uitvoerbeschikkingen Productschappen van 1958 en 1963, de Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189) en de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981. In deze paragraaf wordt de periode tot 1968 in handelingen weergegeven.

(490.)

Actor	Productschappen
Handeling	Het verlenen van in- en uitvoervergunningen dan wel in- en uitvoercertificaten voor landbouwgoederen
Periode	1958-1968
Grondslag	In- en uitvoerbeschikkingen Productschappen 1958 en 1963
Opmerking	De vergunningen konden aan voorwaarden worden gebonden.

(491.)

Actor	Productschappen
Handeling	Het verlenen van ontheffing van de vergunningsplicht voor de in- of uitvoer van landbouwgoederen
Periode	1958-1968
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958, art. 8; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 12; In- en uitvoerbeschikkingen Productschappen 1958 en 1963
Opmerking	Tot 1958 door de minister, in mandaat uitgevoerd door productschappen. Daarna voor de meeste producten in medebewind uitgevoerd door de productschappen (niet voor bijv. suiker).

19.4 Invoer- en uitvoerheffingen

Al uit hoofde van het Monopoliebesluit Voedselvoorziening (ingetrokken in 1959) werden invoerheffingen opgelegd. Deze monopolieheffingen, naderhand aangeduid als *egalisatieheffingen* (Begroting 1960, nrs. 50 en 53), werden in een aantal gevallen aangewend voor de bekostiging van exportrestituties.

De monopolieheffingen werden in het kader van het garantieprijsbeleid ingezet als instrument voor de prijsvorming en langzaam omgevormd tot de latere in- en uitvoerheffingen. Zo werd de binnenlandse graanteelt vanaf 1953 door monopolieheffingen beschermd tegen goedkope invoer. De dierlijke sectoren kregen hierdoor te maken met een hogere kostprijs, maar die werd weer geëgaliseerd bij de export van veredelingsproducten als melk, varkensvlees, pluimvee en eieren. De monopolieheffingen zorgden ervoor dat de import niet goedkoper was dan de Nederlandse kostprijs. Voor rogge en voertarwe, bijvoorbeeld, was de heffing lager.

Ook voor uitvoer konden heffingen worden opgelegd, namelijk wanneer door een goedkope 'buitenmarkt' een (lucratieve) exportvlucht van goederen zou kunnen ontstaan.

Vóór 1958 waren, zoals geschreven, de regelingen betreffende de in- en uitvoerheffingen sectorgebonden. Een aantal voorbeelden:

- voor suiker: Beschikkingen waarborgheffing ingevoerde suiker (Stcrt. 1955, 246); Beschikking invoerheffing suiker (Stcrt. 1955, 246);
- voor aardappelen: Beschikking Export Aardappelen 1955 (Stcrt. 1955, 246) Heffingsbeschikking Export Pootaardappelen Oogst 1955 (Stcrt. 1955, 246);
- voor vlas: Beschikking Exportregeling Vlas Oogst 1955 (Stcrt. 1955, 246), vervangen door de Beschikking Exportregeling Vlas (Stcrt. 1956, 127).

In de In- en uitvoerbesluiten van 1958 en 1963 werd bepaald dat de minister bij aparte beschikking regels kon stellen betreffende het overleggen van bewijsstukken, de betaling van opgelegde heffingen of de daarvoor gestelde zekerheid, alsmede betreffende aanmelding van in- of uitvoer of monsterneming.

(492.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1953-1968
	Productschappen	1958-1968
Handeling	Het vaststellen van regels betreffende (de hoogte van) in- en uitvoerheffingen	
Periode	1953-1968	
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 3; Voedselvoorzieningsbesluit, artt. 4, 7 en 8; In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958, art. 5, lid 1, en art. 7, lid 1; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 7, lid 1, en art. 9, lid 1; In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 en 1963	
Product	Ministeriële heffingsbeschikkingen, bijv. Heffingsbeschikking Export Pootaardappelen Oogst 1955 (Stcrt. 1955, 246); Heffingsbeschikking Wederinvoer Suikerhoudende Goederen (Stcrt. 1956, 70), opgevolgd door Heffingsbeschikking wederinvoer suikerhoudende producten 1958 (Stcrt. 1958, 81); Uitvoeringsbeschikking Heffingsbeschikking uitvoer suiker en suikerhoudende producten naar België en Luxemburg 1958 (Stcrt. 1958, 120); Heffingsbeschikking fondantmassa 1960 (Stcrt. 1960, 150); Beschikking exportheffing vlas 1963-I (Stcrt. 1963, 124); Heffingsbeschikking in- en uitvoer suiker en suikerhoudende goederen 1963 (Stcrt. 1963, 125); Heffingsregeling verwerkte goederen 1967 (Stcrt. 1967, 101); Uitvoeringsbeschikking I Heffingsregeling verwerkte goederen 1967 (Stcrt. 1967, 103)	
Opmerking	Tot 1958 vastgesteld door de minister en in mandaat opgelegd door productschappen. Daarna voor de meeste producten in medebewind uitgevoerd door de productschappen (niet voor bijv. suiker).	

(493.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen	1953-1968 1958-1968
Handeling	Het opleggen van in- en uitvoerheffingen	
Periode	1953-1968	
Grondslag	Landbouw-Crisiswet 1933, art. 3; Voedselvoorzieningsbesluit, artt. 4, 7 en 8; In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958, art. 5, lid 1, en art. 7, lid 1; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 7, lid 1, en art. 9, lid 1; In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 en 1963	
Opmerking	Tot 1958 vastgesteld door de minister en in mandaat opgelegd door productschappen. Daarna voor de meeste producten in medebewind uitgevoerd door de productschappen (niet voor bijv. suiker).	
(494.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen	1953-1968 1958-1968
Handeling	Het verlenen van ontheffing van de plicht tot het betalen van in- of uitvoerheffingen	
Periode	1953-1968	
Grondslag	Exportregeling vlas oogst 1955, art. 4; Vergoedingsbeschikking import suiker, art. 6; In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958, art. 8; In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 en 1963; Beschikking Exportregeling Vlas, art. 4; Wijziging I In- en uitvoerbeschikking landbouwprodukten 1958, art. 3a; e.a.	
Opmerking	Tot 1958 door de minister, in mandaat uitgevoerd door productschappen. Daarna voor de meeste producten in medebewind uitgevoerd door de productschappen (niet voor bijv. suiker en vlas).	
(495.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het vaststellen van (nadere) regels met betrekking tot in- en uitvoerheffingen op landbouwgoederen	
Periode	1958-1968	
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 7, lid 1, onder b, en art. 9, lid 1, onder b	
Product	O.a. Uitvoeringsbeschikking Heffingsbeschikking in- en uitvoer suiker en suikerhoudende goederen 1963 (Stcrt. 1963, 125)	
Opmerking	Het kan hierbij gaan om nadere regelgeving betreffende de uitvoering van de heffingsbeschikkingen, zoals de vaststelling van tijdvakken.	

19.5 Uitvoerrestituties

Om beter te kunnen concurreren met de goedkope wereldmarkt, kregen de producenten (bijv. in de akkerbouwsectoren) exportrestituties. Met name wanneer op de invoer van bepaalde landbouwproducten een invoerheffing was opgelegd, kon dat nadelig uitpakken voor de betrokkenen. De uit de invoerheffing voortvloeiende prijsverhoging kon echter worden gecompenseerd door restitutie op de uitvoer van die producten of daaruit voortgekomen producten.

Al vóór de totstandkoming van het In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958 bestonden er sectorgebonden, afzonderlijke regelingen en bepalingen op het gebied van de exportrestitutie. Deze waren nog verankerd in artikel 3 van de Landbouw-Crisiswet 1933, eventueel in combinatie met artikel 10 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening. Enkele voorbeelden:

- voor granen: Restitutiebeschikking Granen, enz. 1953 (Stcrt. 1953, 154); Restitutiebeschikking Tarwe 1955 (Stcrt. 1955, 82);
- voor tarwebloem: Restitutiebeschikking Tarwebloem 1951 (Stcrt. 1951, 54A)
- voor suiker: Vergoedingsbeschikking import suiker (Stcrt. 1955, 246).

De productschappen werden in het algemeen belast met de uitvoering, al dan niet in mandaat, van de verschillende restitutieregelingen. Zo werd nog in 1967 het HPA belast met de uitvoering, namens de minister, van de Beschikking uitvoer verwerkte goederen 1967 (Stcrt. 1967, 101).

(496.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1953-1968
	Productschappen	1958-1968
Handeling	Het vaststellen van regels betreffende restitutie op de uitvoer van landbouwgoederen	
Periode	1953-1968	
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958, art. 6, lid 1; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 8, lid 1; In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 en 1963; Restitutiebeschikking EEG intraverkeer verwerkte producten 1966, Beschikking uitvoer verwerkte goederen 1967	
Product	Ministeriële beschikkingen en productschapsverordeningen, bijv. Beschikking uitvoerrestitutie zetmeel in industrieproducten 1963 (Stcrt. 1964, 13); Restitutiebeschikking EEG intraverkeer verwerkte producten 1966; Beschikking uitvoer verwerkte goederen 1967 (Stcrt. 1967, 101)	

(497.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1953-1968
	Productschappen	1958-1968
Handeling	Het verlenen van restitutie op de uitvoer van landbouwgoederen	
Periode	1953-1968	
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958, art. 6, lid 1; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 8, lid 1; In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 en 1963; Restitutiebeschikking EEG intraverkeer verwerkte producten 1966, Beschikking uitvoer verwerkte goederen 1967	
Opmerking	Tot 1958 door de minister, in mandaat uitgevoerd door bedrijfschappen-oude stijl en productschappen. Daarna voor de meeste producten in medebewind uitgevoerd door de productschappen (niet voor bijv. suiker).	

(498.)		
Actor	Bedrijfschappen-oude stijl Productschappen	1953-1955 1956-1968
Handeling	Het opstellen van nadere regels voor de toekenning van vergoedingen over uitgevoerde landbouwproducten	
Periode	1953-1968	
Grondslag	Vergoedingsbeschikking Uitvoer Suiker en Suikerhoudende Goederen 1953 (Stcrt. 1953, 43); e.a.	
Opmerking	Zo stelde het Bedrijfschap voor Suiker (na 1953 het HPA) verordeningen op voor de suikersector.	

19.6 Vrijstellingen

19.6.1 Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsproducten

Tot september 1957 moesten de invoer en uitvoer van agrarische producten worden aangemeld bij de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU) van Economische Zaken. Met ingang van 1 september 1957 werd al het handelsverkeer binnen de Europese Betalings Unie (EBU) documentvrij (zie ook Stcrt. 1957, 162). De documentvrije procedure had betrekking op de bij de EBU aangesloten landen (uitgezonderd Turkije), met inbegrip van nagenoeg alle tot deze landen behorende monetaire gebieden, en op de Nederlandse overzeese rijkdelen.

De minister van Landbouw heeft deze situatie nader uitgewerkt voor landbouwgoederen, waarvan de in- en uitvoer op grond van het Monopoliebesluit Voedselvoorziening nog altijd vergunningsplichtig was. Zo kwam de Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsproducten (Stcrt. 1957, 162) tot stand, die voedselvoorzieningsproducten vrijstelde van deze vergunningen en bovendien van de heffingsplicht uit de In- en uitvoerbeschikking Suiker en andere producten (Stcrt. 1955, 246). Het betrof dus een generieke ontheffing voor de invoer en uitvoer van bepaalde producten en niet een ontheffingshandeling op aanvraag.

(499.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het vaststellen van modellen waarop de in- of uitvoer van landbouwgoederen wordt aangegeven die krachtens ontheffingsbeschikkingen vrij zijn van vergunnings- of heffingsplicht	
Periode	1957-1959	
Grondslag	Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsproducten, art. 1	
Product	Beschikking Modellen landbouw invoer- en landbouw uitvoerverklaring (Stcrt. 1957, 170)	
Opmerking	Voorwaarde was wel dat de voorgeschreven verklaringen werden ingevuld en dat de producten ter controle werden aangemeld bij de AID.	

19.6.2 Vrijstellingsregelingen vanaf 1958

Het In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958 bood in artikel 8 de minister van Landbouw de mogelijkheid om vrijstellingen toe te staan.

Vrijstellingen en ontheffingen kunnen betrekking hebben op:

- de vergunningsplicht voor in- of uitvoer;
- de verschuldigdheid van in- of uitvoerheffingen dan wel restitutieverlening;
- de onderworpenheid aan de voorgeschreven formaliteiten.

Ook de latere regelingen bleven hierin voorzien. In 1981 werd een groot deel van de vrijstellingsmogelijkheden ondergebracht in de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981. De

enige resterende afzonderlijke regelingen waren de volgende: Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1981, de Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1981 en de regelingen met betrekking tot het veredelingsverkeer.

De grondslag voor het verlenen van vrijstelling was gelijk aan die voor de verlening van ontheffingen (op aanvraag), maar voor de vrijstelling stelde de minister zelf regelingen op.

19.6.2.1 Algemene vrijstellingsregelingen

Een aantal vrijstellingsregelingen gaf en geeft nog in algemene zin aan welke producten zijn vrijgesteld van de vergunningsplicht bij in- of uitvoer dan wel van de verplichting tot het betalen van een heffing. Het gaat om de volgende regelingen:

- Vrijstellingsbeschikking in- en uitvoer landbouwproducten 1958 (Stcrt. 1958, 81);
- Vrijstellingsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 125);
- Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1963, 124) - vrijstellingen betreffende de in- en uitvoer van onder meer: door diplomatieke vertegenwoordigingen meegebrachte producten, didactisch materiaal, grafkransen, geschenk- en toeristenzendingen, verhuisboedels, ren- en sportpaarden, circusbenodigdheden en handelsmonsters;
- Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1963 (Stcrt. 1963, 124) - vrijstellingen voor de Nederlandse strijdkrachten en voor buitenlandse NAVO-strijdkrachten;
- Vrijstellingsbeschikking scheepsleveranciers-entrepot landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 123).

De hierboven genoemde regelingen wezen alleen (categorieën) producten aan waarvoor de vrijstelling gold. Ze bevatten zelf geen specifieke handelingen.

(500.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van algemene vrijstellingsregelingen voor de in- en uitvoer van landbouwproducten
Periode	1958-1968
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwproducten 1958, art. 8; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 12
Product	Vrijstellingsbeschikkingen, bijv. Vrijstellingsbeschikking in- en uitvoer landbouwproducten 1958 (Stcrt. 1958, 81); Vrijstellingsbeschikking scheepsleveranciers-entrepot landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 123); Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1963, 124); Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1963 (Stcrt. 1963, 124); Vrijstellingsbeschikking in- en uitvoer landbouwproducten 1958 III (Stcrt. 1958, 126); Vrijstellingsregeling Veredelingsverkeer Landbouwgoederen 1964 (Stcrt. 1964, 120); Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966 (Stcrt. 1966, 114)

(501.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van nadere regels ten aanzien van de toepassing van vrijstellingsbeschikkingen voor de in- en uitvoer van landbouwproducten
Periode	1958-1968
Grondslag	O.a. Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1963, art. 4

19.6.2.2 Vrijstellingsregelingen veredelingsverkeer

Het begrip *veredelingsverkeer* wordt sinds halverwege de jaren '50 gebruikt en omvat een actieve en een passieve variant. Bij actief veredelingsverkeer worden agrarische grondstoffen ingevoerd en na verwerking weer uitgevoerd (bijv. cacao), terwijl bij passief veredelingsverkeer de grondstoffen worden uitgevoerd om na verwerking in het buitenland weer te worden ingevoerd (bijv. varkensvlees).

De term *veredelingsverkeer* was al te lezen in de In- en uitvoerbeschikking Suiker en andere producten (Stcrt. 1955, 246). Wanneer zowel op de invoer van grondstoffen als op de uitvoer van verwerkte producten heffingen moeten worden betaald, legt dat een onevenredig zware druk op de voedingsmiddelenindustrie. Om dit te voorkomen werden de in- en uitvoerheffingen op veredelingsverkeer eerst aan een maximum gebonden en vervolgens onder strikte voorwaarden gerestitueerd. De bijdragen vereffenden zo de invoerrechten of -heffingen die op de grondstoffen betaald waren of hadden moeten zijn.

Sinds 1964 wordt het veredelingsverkeer vrijgesteld van in- en uitvoerheffingen, waardoor restitutie niet meer van toepassing is.

Het veredelingsverkeer wordt vrijgesteld van in- en uitvoerheffingen, naar evenredigheid van de grondstoffen die voor deze vrijstelling in aanmerking komen of op basis van het verkregen rendement. De identiteit van de ingevoerde en wederuitgevoerde dan wel van de uitgevoerde en wederingevoerde goederen moet verzekerd zijn, terwijl ook moet worden voldaan aan de eis dat de wederuitgevoerde of wederingevoerde goederen, voorzover deze daaraan niet identiek zijn, naar aard en hoeveelheid overeenkomen met de ingevoerde of uitgevoerde goederen, dan wel uit of met behulp van daarmee overeenkomende goederen zijn verkregen. Vrijstelling wordt alleen verleend op verzoek en wanneer de natuurlijke of rechtspersoon zich bereid verklaart zijn administratie en onderneming desgewenst te laten controleren. De restitutie, vrijstelling of ontheffing wordt verleend aan de be- of verwerker van de goederen.

Tot 1964 waren bepalingen ten aanzien van veredelingsverkeer te vinden in de verschillende nog onder de Landbouwwet terug te voeren sectorgebonden regelingen. Sinds 1964 zijn deze bepalingen, voortaan vallend onder het stelsel van de In- en uitvoerwet, gebundeld in sectoroverstijgende regelingen, te weten:

- Vrijstellingsregeling Veredelingsverkeer Landbouwgoederen 1964 (Stcrt. 1964, 120);
- Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966 (Stcrt. 1966, 114) - verving de regeling uit 1964.

De latere regelingen komen aan de orde in Deel 7 van dit rapport. Het betreft:

- Veredelingsbeschikking landbouwgoederen 1968 (Stcrt. 1968, 189);
- Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986 (Stcrt. 1986, 252);
- Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen (Stcrt. 1991, 81).

Met de uitvoering van de veredelingsverkeerregelingen waren belast de 'bevoegde autoriteiten'. In de regeling van 1964 werden daarmee de productschappen (krachtens overgedragen bevoegdheid) en de minister bedoeld.

Ging de regeling van 1964 nog over restitutie, ontheffing en vrijstelling, de veredelingsverkeersbeschikking van 1966 ging uitsluitend over vrijstelling van de heffing op de invoer of uitvoer van de in veredelingsverkeer ingevoerde of uitgevoerde goederen.

Algemene bepalingen ten aanzien van vrijstellingen in het kader van veredelingsverkeer

(502.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het vaststellen van vrijstellingsregelingen of -verordeningen (dan wel -bepalingen) betreffende het veredelingsverkeer van landbouwproducten

Periode 1956-1968

Grondslag Vrijstellingsregeling veredelingsverkeer landbouwgoederen 1964, art. 2

Product Ministeriële vrijstellingsregelingen c.q. vrijstellingsverordeningen productschappen inzake veredelingsverkeer

Opmerking De regeling of verordening moest in ieder geval de voor be- of verwerking in het binnen- of buitenland bestemde goederen of groepen van goederen aangeven waarop zij betrekking had, alsmede de na te leven voorschriften.

(503.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het geven van toestemming voor de overdracht van de vrijstelling van heffingen op ter veredeling in- of uitgevoerde landbouwgoederen

Periode 1964-1968

Grondslag Vrijstellingsregeling veredelingsverkeer Landbouwgoederen 1964, art. 7; Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 12, lid 1

Opmerking Vanaf 1966 was dit alleen nog toegestaan voor actieve veredeling, waarbij toestemming op verzoek of bij algemeen voorschrift kon worden gegeven.

(504.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van toestemming voor de in- of uitvoer van grondstoffen voor veredeling

Periode 1966-1968

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 5

Opmerking -De toestemming kon aan beperkingen worden gebonden.
-In bijzondere omstandigheden kon de betrokkene van bepaalde verplichtingen worden ontslagen.

(505.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van restitutie, vrijstelling of ontheffingen ten aanzien van het veredelingsverkeer

Periode 1956-1968

Grondslag Vergoedingsbeschikking import suiker; Beschikkingen waarborgheffing ruwsuiker 1959 en 1963; e.a.;
Vrijstellingsregeling veredelingsverkeer landbouwgoederen 1964, art. 7;
Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, artt. 3 en 5;
vrijstellingsregelingen c.q. -verordeningen veredelingsverkeer

Opmerking In de Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966 wordt alleen nog de vrijstelling behandeld.

- (506.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in bijzondere omstandigheden en gevallen opschorten van de vrijstellingsverlening van in- of uitvoerheffingen op veredelingsverkeer
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 2, lid 3
Opmerking -Vooraf moesten de meest betrokken productschappen worden gehoord.
 -Dit gold voor bepaalde goederen of bepaalde be- of verwerkingen.
- (507.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het aanwijzen van grensdocumenten die worden gebruikt bij aangiften van elke in- of uitvoer in het kader van het veredelingsverkeerregime
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 6, lid 2
- (508.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het bepalen van het toegestane tijdsverloop tussen invoer en uitvoer (en vice versa) in het kader van het veredelingsverkeer
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 6, lid 3
- (509.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het opleggen van een aanvullende heffing die na overschrijding van het toegestane tijdsverloop van vrijstelling alsnog boven op de reguliere heffing moet worden betaald
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 7, lid 2
Opmerking -Wanneer de heffing na afloop van de toegestane termijn hoger zou zijn dan bij het ingaan van die termijn.
 -Hierbij werd tevens de termijn vastgesteld waarbinnen het aanvullende bedrag moest worden betaald.
- (510.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het bepalen van de gevallen waarin compensatie van een in- of uitvoer van grondstoffen door een uit- of invoer van verwerkte landbouwgoederen die daarmee niet overeenkomen, niet is toegestaan
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 7, lid 1
- (511.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het geven van bijzondere toestemming voor veredelingsverkeer waarbij de in- of uitvoer van grondstoffen wordt voorafgegaan door de uit- of invoer van verwerkte landbouwgoederen
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 7, lid 2

(512.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het bepalen in welke gevallen heffingsvrijstelling op veredelingsverkeer mede inhoudt de vergunningsvrije in- of uitvoer zoals bedoeld in het Invoerbesluit Landen 1963 of het In- en uitvoerbesluit Landen 1963

Periode 1966-1968

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 13, lid 2

(513.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het stellen van nadere regels voor de toepassing van de voorschriften inzake veredelingsverkeer, wanneer verschillende productschappen bevoegd zijn voor en na veredeling

Periode 1966-1968

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 15, lid 2

(514.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het in bijzondere omstandigheden aan een productschap toestaan om af te wijken van bepalingen van de Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966

Periode 1966-1968

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 16, lid 3

Actief veredelingsverkeer

(515.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het in bijzondere gevallen verlenen van toestemming voor de aanmelding
achteraf van invoer voor actieve veredeling
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 6, lid 1

(516.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het in algemene zin bepalen van de rendementen die ter actieve veredeling
ingevoerde goederen na be- of verwerking geacht worden te hebben opgeleverd
Periode 1966-1968
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 8, lid 1
Opmerking De bepalingen kunnen zowel voor een bedrijf gelden als voor de hele
bedrijfstak. Met deze rendementen kan de hoeveelheid goederen worden
bepaald die moet worden uitgevoerd ter compensatie van ter veredeling
ingevoerde goederen.

(517.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het vaststellen van maatstaven voor de berekening van heffingen op de uitvoer
van goederen waaruit na actieve veredeling verschillende soorten goederen zijn
verkregen
Periode 1966-1986
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 10, lid 1

Passief veredelingsverkeer

(518.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het vaststellen van de rendementen na passieve veredeling van
landbouwgoederen
Periode 1966-1991
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 8, lid 3
Opmerking Met deze rendementen kan de hoeveelheid goederen worden bepaald die moet
worden ingevoerd ter compensatie van ter veredeling uitgevoerde goederen.

(519.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het vaststellen van maatstaven voor de berekening van heffingen op de uitvoer
van goederen waaruit na passieve veredeling verschillende soorten goederen
zijn verkregen
Periode 1966-1991
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966, art. 10, lid 2

19.7 Specifieke uitvoeringsvoorschriften van administratieve aard

De minister van Landbouw heeft ook bevoegdheden gekregen om regelingen op te stellen met betrekking tot administratieve uitvoeringsvoorschriften. Zo is hij bevoegd te bepalen welke gegevens bij het aanvragen van een vergunning, een restitutie of een ontheffing dienen te worden verstrekt, terwijl ook het ontwerp van modellen voor vergunningen en formulieren onder zijn verantwoordelijkheid valt.

(520.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels betreffende de gegevens die moeten worden verstrekt bij het aanvragen van een vergunning, een restitutie of een ontheffing
Periode 1958-1968
Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1958, art. 9; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 13; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 14, lid 1

(521.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van modellen van en aanvraagformulieren voor invoer- en uitvoervergunningen voor landbouwgoederen (algemeen)
Periode 1958-1968
Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1958, art. 9; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 14; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 14, lid 1
Product Modellenbeschikkingen, bijv. Modellenbeschikking in- en uitvoerdocumenten landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 123)
Opmerking De productschappen konden de modellen aanvullen.

20 De Landbouwwet

20.1 Hoofdlijn

De Landbouwwet (Stb. 1957, 257) trad op 7 juli 1958 in werking ter vervanging van de Landbouw-Crisiswet 1933. De laatste was bedoeld als basis voor de organisatorische grondslag voor de steunverlening door de overheid aan de land- en tuinbouw. Veel van de aan deze wet ontleende bevoegdheden hadden echter ofwel een andere wettelijke grondslag gekregen of werden niet meer gebruikt. De conjunctuurgevoeligheid van de landbouw vroeg nog steeds om een vrij intensieve overheidsbemoediging, waarvoor een nieuwe grondslag werd ingesteld: de Landbouwwet.

Doel van de Landbouwwet is het verschaffen van een redelijke bestaanszekerheid aan agrarische producenten en een regelmatige voorziening van redelijk geprijsde agrarische producten aan consumenten, handel en industrie (vanaf 1966 tevens in Europees verband). Maatregelen die daartoe getroffen kunnen worden, lopen sterk uiteen en omvatten heffingen, productieverboden, prijstoeslagen en toeslagen per oppervlakte-eenheid.¹²¹

De Landbouw-Crisiswet 1933 specificeerde de landbouwproducten waarop hij van toepassing was, een aanpak die vroeg om voortdurende bijstelling van de opsomming. Uit praktische overwegingen werd daarom besloten om in de Landbouwwet de desbetreffende producten aan te duiden in algemene termen: 'alle voortbrengselen, welke, al dan niet na be- of verwerking, kunnen dienen als voedsel voor mens of dier, alsmede de bij be- of verwerking van die voortbrengselen verkregen derivaten en afvallen, evenals die niet hieronder begrepen voortbrengselen van de landbouw' (art. 1, Landbouwwet). Alle voedingsproducten voor mens of dier vallen onder de Landbouwwet, ongeacht of ze van Nederlandse origine of geïmporteerd zijn. Wat betreft niet-voedingsproducten geldt de wet daarentegen alleen voor Nederlandse landbouwproducten. De wet verstaat onder *producten*: al dan niet be- of verwerkte agrarische of visserijproducten met hun derivaten en afvallen. Hieronder vallen bijvoorbeeld bier, moutwijn en spiritus (derivaten van de consumptieproducten graan en melasse) en niet voor menselijke of dierlijke consumptie bestemde producten uit de sierteelt en de vlasbouw, voorzover in Nederland voortgebracht. Onder visserij wordt in dit verband alleen gekweekte vis en geteelde mosselen en oesters verstaan; op de visvangst heeft de Landbouwwet dus geen betrekking, evenmin als op de bosbouw. Tabak, koffie en thee kunnen niet dienen als voedsel voor mens of dier en vallen daarom buiten de werking van de Landbouwwet.

In 1962 vervielen de bepalingen van hoofdstuk V (De in- en uitvoer) van de Landbouwwet. De inhoud van de artikelen 42 tot en met 45 werd namelijk ondergebracht in de In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295).

De ingrijpendste wetswijziging vond plaats in 1966, toen de strekking van de wet werd verruimd tot de uitvoering van het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid (Stb. 1957, 278). Deze wijziging had drie hoofdoorzaken.

Ten eerste ontwikkelde het Europese markt- en prijsbeleid zich zodanig dat de sinds 1962 voor de uitvoering gehanteerde kaders van In- en uitvoerwet en Landbouwwet niet toereikend zouden blijven.

In de tweede plaats zijn maatregelen ten aanzien van de voortbrenging, verwerking, verhandeling en inlevering van landbouwproducten en ten aanzien van het gebruik van grond- en hulpstoffen (artt. 18-19 en 21-22) alleen mogelijk wanneer de centrale overheid bij het betrokken product is geïnteresseerd, zoals moet blijken uit een prijsstelling of uit een heffings-, toeslag-, in- of uitvoerregeling. De Europese marktordeningen schrijven soms echter een geïsoleerd ingrijpen voor in een van die aspecten zonder voorafgaande heffingsregeling of andere regeling.

Ten derde kon het bevorderen van voortbrenging, afzet en redelijke prijsvorming alleen worden gericht op inheemse landbouwproducten, terwijl het Europese markt- en prijsbeleid eveneens betrekking heeft op subtropische producten als rijst, olijfolie en citrusfruit. Zodoende is de werking van artikel 13 uitgebreid tot de uitvoering van het GLB.

---

¹²¹ Begroting 1957, MvA.

Voor de daadwerkelijke realisering van die implementatie werden vervolgens medebewindsbevoegdheden overgedragen aan een aantal productschappen (Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen - Stb. 1966, 205; zie ook paragraaf 5.4.3, betreffende medebewind).

(522.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van de Landbouwwet
Periode	1955-
Product	Landbouwwet (Stb. 1957, 342)
Opmerking	De voornaamste wijzigingen vonden plaats in 1966, 1973 en 1979.

20.2 Indeling Landbouwwet

Als kaderwet en opvolger van de Landbouw-Crisiswet 1933 kent de Landbouwwet inhoudelijk een aantal parallele bepalingen van algemene aard, zoals de regels betreffende de financiering van het landbouwbeleid en betreffende de binnenlandse markt.

De Landbouwwet kent de volgende hoofdstukindeling:

- I. Begripsomschrijvingen;
- II. Het Landbouw-Egalisatiefonds;
- III. Regelen ten aanzien van de binnenlandse markt;
- IV. Het in- en verkoopbureau;
- V. De in- en uitvoer;
- VI. Beroep;
- VII. Overige bepalingen.

Context en handelingen betreffende het (momenteel overigens al opgeheven) Landbouw-Egalisatiefonds worden beschreven in paragraaf 7.2. Ten aanzien van het in- en verkoopbureau (VIB) leze men paragraaf 6.1 (de organisatorische kant) en de interventieparagrafen in de delen 5 (nationaal) en 7 (Europees).

20.3 Binnenlandse markt

20.3.1 Regelgeving

Rol van de landbouwminister

De in deze rubriek beschreven maatregelen die de minister van Landbouw kan treffen, zijn gericht op de bevordering van de productie, afzet en redelijke prijsvorming van al dan niet be- of verwerkte agrarische en visserijproducten en op de afnemers ervan.

In de eerste plaats kan de genoemde doelstelling worden verwezenlijkt door heffingen op te leggen voor verschillende gedragingen, zoals het telen, kweken, fokken, vangen en broeden van producten, dan wel het bereiden, vervaardigen, oogsten, voorhanden en in voorraad hebben, bewaren, opslaan, aanvoeren, kopen, enz. daarvan (art. 13). Ook de productschappen kunnen in dit verband heffingen opleggen, restituties verlenen en ontheffingen geven (art. 14).¹²²

De tweede manier om de genoemde doelstellingen te verwezenlijken is de verlening van geldelijke bijdragen aan producenten en handelaren (art. 15). Hieronder kan bijvoorbeeld vallen een steun per oppervlakte-eenheid.

Andere stappen die de minister kan nemen, liggen op het vlak van kredietverstrekking aan openbare lichamen die actief zijn op het gebied van landbouw, visserij en voedselvoorziening (art. 16) en op het vlak van prijsstelling (art. 17).

Met betrekking tot de vaststelling van prijzen van landbouwproducten kan op grond van de hoofdstukken 1 t/m 5 van dit rapport derhalve de volgende conclusie worden getrokken:

- algemeen:
- EZ (Prijzenwet; voor landbouwproducten samen of in overeenstemming met LNV);
- LNV (Landbouwwet, art. 17, in overeenstemming met EZ);
- productschappen (autonome bevoegdheid, op grond van KB, voorbereid door LNV en EZ);
- bijzondere omstandigheden (t.a.v. landbouwproducten):
- LNV (eerst: Prijsoprijvings- en hamsterwet 1939, daarna: Noodwet voedselvoorziening).

Ter verwezenlijking van de in artikel 13 genoemde doeleinden, kan de minister ook regels vaststellen die van toepassing zijn op grond- en hulpstoffen, verpakkingsmateriaal, fust, machines, werktuigen en gereedschappen (art. 20).

Afgezien van de bovengenoemde mogelijkheden om de in artikel 13 genoemde doelstelling te realiseren, kan de landbouwminister ten aanzien van alle andere aspecten en gedragingen ministeriële regelingen (art. 19) vaststellen of bijdragen aan de totstandkoming van algemene maatregelen van bestuur (art. 18).

Mochten de genomen maatregelen ernstig economisch nadeel tot gevolg hebben, dan kan de minister regels voor schadevergoeding opstellen (art. 21). Tevens kan de minister vorderen dat bepaalde producten ter beschikking worden gehouden of worden ingeleverd, in welke gevallen sprake kan zijn van een redelijke vergoeding respectievelijk een tegemoetkoming in de kosten (art. 22).

---

¹²² De MvT stelde dat het noodzakelijk was 'dat de publiekrechtelijke lichamen, die door hun taakomschrijving geroepen zijn om een het belang van het Nederlandse volk dienende bedrijfsuitoefening door de agrarische, commerciële en industriële ondernemingen te bevorderen, de bevoegdheid verkrijgen deze maatregelen vast te stellen'. 'Door de inschakeling van produktschappen wordt voorts voorkomen, dat de centrale overheid zich te zeer met gedetailleerde of incidentele voorzieningen moet bezig houden.'

In 1958 (Stb. 1958, 167) werd bij KB vastgesteld dat de minister van Landbouw overeenstemming dient te bereiken met de minister van Economische Zaken, wanneer deze maatregelen bindende regels of concurrentiebeperking inhouden voor industriële of handelondernemingen.

Maatregelen ten aanzien van de voortbrenging, verwerking, verhandeling en inlevering van landbouwproducten en ten aanzien van het gebruik van grond- en hulpstoffen (artt. 18-19 en 21-22) kunnen alleen worden genomen wanneer de centrale overheid bij het betrokken product is geïnteresseerd, zoals moet blijken uit een prijsstelling of uit een heffings-, toeslag-, in- of uitvoerregeling.

Rol van product- en bedrijfsschappen

De naar het oordeel van de minister in belangrijke mate betrokken product- of bedrijfsschappen worden gehoord met betrekking tot uit te vaardigen beschikkingen, tenzij het landsbelang zich daartegen verzet (artt. 13, 15, 17-22). Deze bepaling is ondertussen verdwenen, maar de productschappen zijn nog wel degelijk bij de ministeriële beleidsvorming en regelgeving betrokken. Maatregelen worden ingetrokken wanneer in het desbetreffende onderwerp al voorzien wordt door een verordening van een product- of bedrijfsschap (artt. 13, 17-20), behalve wanneer het gaat om geldelijke bijdragen van producenten of handelaren, vergoedingen naar aanleiding van opgelegde in- of uitvoerheffingen, dan wel verplichte terbeschikkingstelling of inlevering van landbouwproducten.

Bij beschikking kon de minister van Landbouw tot 1966 de medewerking vorderen van het bestuur van een product- of bedrijfsschap voor de uitvoering van bepalingen van de Landbouwwet (art. 23). Stelde het schap in dit verband een verordening op, dan moest die door de minister van Landbouw, eventueel in overeenstemming met de minister van EZ, worden goedgekeurd. Dit gold ook voor op basis van die verordening opgestelde nadere regels.

Krachtens het in 1966 gewijzigde artikel 23 van de Landbouwwet (Stb. 1966, 278) kan de minister bevoegdheden overdragen aan product- en bedrijfsschappen. De bekendste en belangrijkste toepassing van dit artikel is de overdracht van bevoegdheden aan de productschappen inzake de uitvoering van het Europees agrarisch markt- en prijsbeleid middels de Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (Stcrt. 1966, 205). Algemene handelingen in het kader van dit medebewind worden beschreven in paragraaf 5.4.3, terwijl de invulling van het medebewind in hoofdlijnen wordt geëxpliciteerd in deel 7 (Europees agrarisch markt- en prijsbeleid).

Handelingen

De uit de Landbouwwet als kaderwet voortvloeiende handelingen, zoals hierna beschreven, zijn erg algemene handelingen. Vele regelingen en bepalingen, op allerlei beleidsterreinen, ontleen hun bestaansrecht aan de Landbouwwet. Veel regelingen die hieruit voortvloeien, zijn ook daadwerkelijk al ondergebracht in andere contextrapporten. Het onderbrengen van de Landbouwwet in het voorliggende rapport, op het daartoe meest geëigende beleidsterrein, moet dan ook die functie hebben dat alleen handelingen die niet elders zijn onder te brengen, maar wel de Landbouwwet als formele grondslag hebben, in dit rapport een plaats krijgen.

(523.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van beschikkingen betreffende de oplegging van heffingen ter zake van de voortbrenging, verwerking en verhandeling van agrarische en visserijproducten
Periode	1958-
Grondslag	Landbouwwet, art. 13, lid 1
Opmerking	-Dit artikel vormt de grondslag voor een zeer groot aantal regelingen. Sinds 1966 gaat het vooral om regelingen ter uitvoering van gemeenschappelijk Europees beleid. -Wanneer in het onderwerp waarop de beschikking gericht is al voorzien wordt door een PBO-verordening, wordt de ministeriële beschikking ingetrokken.

- (524.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van ontheffing en eventuele restitutie van door de minister voorgeschreven heffingen op grond van uit de Landbouwwet voortvloeiende regelingen
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 13, lid 4
- (525.)
Actor Productschappen
Bedrijfschappen
Landbouwschap **1954-1997**
Handeling Het adviseren van de minister van Landbouw bij de totstandkoming van algemene maatregelen van bestuur of ministeriële beschikkingen op grond van de Landbouwwet
Periode 1954-
Grondslag Landbouwwet, art. 13, lid 3, en art. 18, lid 3
Opmerking De adviezen worden door de minister opgenomen in het traject van voorbereiding van de desbetreffende regelgeving.
- (526.)
Actor Productschappen
Bedrijfschappen
Handeling Het opstellen van verordeningen inzake het opleggen van een heffing in verband met de voortbrenging, verwerking en verhandeling van agrarische producten
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 14, lid 1
Opmerking -Het gaat hier om heffingen die ten goede komen aan het Landbouw-Egalisatiefonds.
-Sinds 1966 is deze verordenende bevoegdheid van de bedrijfslichamen beperkt tot onderwerpen die buiten het GLB vallen.
- (527.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van ontwerp-verordeningen van product- en bedrijfschappen inzake het opleggen van heffingen in verband met de voortbrenging, verwerking en verhandeling van agrarische en visserijproducten
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 14, lid 3
Opmerking -De minister kan bovendien bepalen dat op dergelijke verordeningen gebaseerde regels en besluiten eveneens zijn goedkeuring behoeven.
-Het gaat hier om heffingen die ten goede komen aan het Landbouw-Egalisatiefonds; heffingen ten behoeve van eigen PBO-fondsen zijn niet aan ministeriële goedkeuring onderworpen.
- (528.)
Actor Productschappen
Bedrijfschappen
Handeling Het verlenen van ontheffing en eventuele restitutie van door de product- en bedrijfschappen voorgeschreven heffingen op grond van uit de Landbouwwet voortvloeiende verordeningen
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 14, lid 2

(529.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels voor het verlenen van financiële bijdragen aan (groepen van) producenten en handelaren
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 15
Product Bijv. Toeslagbeschikkingen lichte gronden, 1962-1968
Opmerking Artikel 15 fungeert als machtigingsgrondslag voor een zeer groot aantal steunregelingen, sinds 1966 vooral ter uitvoering van gemeenschappelijk Europees landbouwbeleid. De op dit artikel gebaseerde regelgeving in het kader van het nationale garantiëprijsbeleid is grotendeels te vinden in het desbetreffende hoofdstuk.

(530.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verstrekken van kredieten aan openbare lichamen en andere instellingen op het gebied van de landbouw en de voedselvoorziening
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 16
Opmerking De kredieten, al dan niet rentedragend, zijn bedoeld voor de bevordering van de productie, afzet en redelijke prijsvorming van agrarische producten en mede ten behoeve van de afnemers ervan.

(531.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister van Economische Zaken
Handeling Het (mede) vaststellen van regels ten aanzien van de prijzen voor landbouwproducten
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 17; Prijzenwet, art. 2
Product Prijzenbeschikkingen, zoals Prijzenbeschikking suiker 1958 (Stcrt. 1958, 81) en Prijzenbeschikking keukenboter 1963 (Stcrt. 1963, 44); Prijzenbeschikking brood 1981 (Stcrt. 1981, 12)
Opmerking -Wanneer de beschikkingen bindende regels of concurrentiebeperking inhouden voor industriële of handelsondernemingen, is overeenstemming met de minister van Economische Zaken vereist (Stb. 1958, 167).
-Van medevaststelling is dikwijls sprake wanneer een prijzenbeschikking ter zake van een landbouwproduct door EZ is opgesteld op basis van de Prijzenwet (cf. Prijzenbeschikking brood 1981 (Stcrt. 1981, 12)).
-Wanneer in het onderwerp waarop de beschikking gericht is, al wordt voorzien door een op grond van een autonome bevoegdheid vastgestelde PBO-verordening, wordt de ministeriële beschikking ingetrokken.
-De uitdrukkelijke vaststelling van garantiëprijzen in het kader van het nationale beleid terzake valt onder een andere, nader gespecificeerde handeling.

- (532.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de vaststelling, wijziging en intrekking van algemene maatregelen van bestuur met betrekking tot de voortbrenging, be- en verwerking en verhandeling van landbouwproducten
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 18
Opmerking -Deze algemene maatregelen van bestuur worden ingetrokken wanneer in het desbetreffende onderwerp al voorzien wordt door een door de minister van Landbouw goedgekeurde PBO-verordening.
 -Sinds 1966 beperken deze algemene maatregelen van bestuur zich tot gebieden die buiten het GLB vallen.
 -Tegelijk met de afkondiging van de maatregel in het *Staatsblad* moet de minister een toelichting op het besluit aan de Staten-Generaal zenden.
- (533.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van (aanvullende) regels met betrekking tot de voortbrenging, be- en verwerking en verhandeling van landbouwproducten
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 19, lid 1
Opmerking -In 1958 is bij KB vastgesteld dat overeenstemming met de minister van Economische Zaken vereist is, wanneer beschikkingen van de minister van Landbouw bindende regels of concurrentiebeperking inhouden voor industriële of handelsondernemingen.
 -Deze regels worden ingetrokken wanneer in het desbetreffende onderwerp al voorzien wordt door een PBO-verordening.
 -Sinds 1966 beperken deze regels zich tot gebieden die buiten het gemeenschappelijke Europese landbouwbeleid vallen.
- (534.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels met betrekking tot grond- en hulpstoffen, verpakkingsmateriaal voor landbouwproducten, fust en (onderdelen van) machines, werktuigen en gereedschappen
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 20, lid 1
Opmerking -De regels worden vastgesteld op verzoek van een product- of bedrijf, dan wel in verband met art. 18 of 19.
 -Sinds 1966 beperken deze algemene maatregelen van bestuur zich tot gebieden die buiten het GLB vallen.
- (535.)
Actor Productschappen
Handeling Het verlenen van vergunningen tot ontheffing van regels met betrekking tot grond- en hulpstoffen, verpakkingsmateriaal voor landbouwproducten, fust en (onderdelen van) machines, werktuigen en gereedschappen
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, artt. 20 en 23; Beschikking broedmachines 1958, art. 3
- (536.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels inzake het verlenen van vergoedingen voor ondervonden ernstig economisch nadeel ten gevolge van maatregelen voortvloeiend uit de Landbouwwet
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 21
- (537.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opleggen van de verplichting tot het ter beschikking houden van

landbouwproducten voor of het inleveren daarvan bij een door de minister aan te wijzen natuurlijke of rechtspersoon en het verlenen van vergoedingen of tegemoetkomingen daarvoor

Periode 1958-

Grondslag Landbouwwet, art. 22, lid 1

Opmerking -In 1958 is bij KB vastgesteld dat overeenstemming met de minister van Economische Zaken vereist is, wanneer beschikkingen van de minister van Landbouw bindende regels of concurrentiebeperking inhouden voor industriële of handelsondernemingen.
-De maatregelen worden getroffen op verzoek van een product- of bedrijfsschap, dan wel ter uitvoering van artt.13-15 of 17-19.

(538.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het verlenen van vergoedingen of tegemoetkomingen voor het ter beschikking houden of inleveren van landbouwproducten

Periode 1958-

Grondslag Landbouwwet, art. 22, lid 4 en 5

(539.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het vorderen van medewerking van (het bestuur van een) product- of bedrijfsschap bij de uitvoering van maatregelen ten aanzien van het binnenlandse agrarische markt- en prijsbeleid

Periode 1958-1966

Grondslag Landbouwwet, art. 23, lid 1

(540.)

Actoren Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Minister van Economische Zaken

Handeling Het al dan niet goedkeuren van ontwerp-verordeningen van productschappen die zijn vastgesteld op basis van een vordering tot medewerking

Periode 1958-1966

Grondslag Landbouwwet, art. 23, lid .2 en 3; besluit inzake overeenstemming met de minister van Economische Zaken, art. 2

Opmerking -Ook krachtens dergelijke verordeningen opgestelde nadere regels en besluiten konden zijn onderworpen aan goedkeuring, namelijk wanneer de ministers dat bepaalden in hun goedkeuring van de ontwerp-verordening.

-Goedkeuring van de minister van Economische Zaken was vereist, wanneer het voorschrift waarbij de medewerking was ingeroepen, was vastgesteld in overeenstemming met deze minister. Dit gold voor PBO-verordeningen op grond van overgedragen bevoegdheden die de minister van Landbouw toekomen krachtens art. 17, 19 of 22 van de Landbouwwet.

-Het in 1966 gewijzigde artikel 23 vormt de basis voor medebewindshandelingen.

(541.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het vaststellen van regels ten aanzien van het vervaardigen, verhandelen, gebruiken, enz. van merken en kentekens en instrumenten voor het aanbrenge n daarvan

Periode 1958-

Grondslag Landbouwwet, art. 26

Opmerking Doel van deze bevoegdheid is te kunnen optreden tegen het fabriceren en aanbrenge n van valse oormerken e.d.

20.3.2 Landbouwtelling

Om een overzicht te krijgen van de periodiek schommelende agrarische productie, worden regelmatig landbouwtellingen gehouden, meestal in mei (en in ieder geval tot in de jaren '60 ook in december). Dit was bij de inwerkingtreding van de Landbouwwet overigens geen nieuwe activiteit, want voorheen vond telling en inventarisatie plaats op basis van Landbouw-Crisiswet 1933 (art. 7a) en het Inventarisatiebesluit Voedselvoorziening van 1941. Naast de jaarlijkse tellingen zijn er ook periodieke tellingen, zoals die voor bomen en planten, die ongeveer een keer per vijf jaar plaatsvindt. De uitkomsten van de tellingen worden niet zelden in de *Staatscourant* gepubliceerd.

Vanaf eind jaren '80 wordt de telling uitgevoerd bij bedrijven met een bepaalde omvang, de Nederlandse grootte-eenheid (nge). Zo werd aangesloten bij het systeem dat voor de statistiek binnen de EG was ontwikkeld ter bepaling van de omvang en het type van de bedrijven.

De tellingen gebeurden middels de uitreiking en inneming van beschrijvingsbiljetten voor de landbouwtellingen. Tot 1990 werden de biljetten uitgereikt door de Provinciale Voedselcommissarissen, daarna door de directies LNO en vanaf 1995 door LASER. Ook kunnen de biljetten vanwege de minister door het CBS worden verzonden. De biljetten werden ingeleverd bij de districts bureahouders van de Stichting Uitvoering van Landbouwmaatregelen (later DUR en LASER) of rechtstreeks bij het CBS.

De telling wordt uitgevoerd onder gedeelde verantwoordelijkheid van LASER en het CBS.¹²³

Na statistische verwerking door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dienen de gegevens als basis voor nationaal en Europees beleid.¹²⁴ Ook kunnen ze worden gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek, de voorbereiding van landinrichtingsprojecten en voor het berekenen en toekennen van individuele subsidies in de land- en tuinbouw.

Daarnaast vormden de verkregen gegevens de basis voor het berekenen van de verschuldigde Landbouwschapsheffing.

(542.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regelingen voor het houden van landbouwtellingen
Periode	1958-
Grondslag	Landbouwwet, artt. 24 en 25
Product	Beschikkingen c.q. regelingen landbouwtelling, bijv. Beschikking Landbouwtelling groenten in de open grond, juli 1964 (Stcrt. 1964, 132); Regeling landbouwtelling bomen en planten 1996 (Stcrt. 1996, 187), Regeling landbouwtelling 1998 (Stcrt. 1998, 61)
Opmerking	Hieronder valt ook het vaststellen van tijdvakken van geldigheid en tijdstippen van inlevering van uitgereikte beschrijvingsbiljetten, alsook het vaststellen van nadere uitvoeringsregels.

(543.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het registreren van de gegevens van de jaarlijkse landbouwtellingen
Periode	1958-
Grondslag	Landbouwwet, artt. 24 en 25
Opmerking	Deze handeling levert een zeer omvangrijke (documentaire) neerslag op. Bepaalde gegevens dienen als referentie, hetgeen gevolgen dient te hebben voor de vernietigingstermijn.

(544.)

Actor	Landbouwschap
Handeling	Het adviseren van de minister van Landbouw inzake maatregelen die verband houden met landbouwtellingen
Periode	1958-1997
Grondslag	Landbouwwet, art. 25, lid 3

---

¹²³ De registraties van de tellingen leveren een zeer omvangrijke neerslag op. Voor LASER is de jaarlijkse landbouwtelling met de registratie van alle bedrijfsgegevens van meer dan 100.000 agrarische ondernemers dan ook de regeling met het grootse volume.

¹²⁴ Hierbij zij opgemerkt dat de neerslag van de tellingen die dienen als referentiejaar voor bepaalde regelingen, pas na lange tijd mag worden vernietigd.

Overigens verzamelen ook de productschappen gegevens voor statistische verwerking. In hun jaarverslagen geven ze de stand weer van de nationale productie, invoer, uitvoer, industriële verwerking en het areaal. Daarbij maken ze gebruik van CBS-gegevens, die ze aanvullen met zelf verzamelde gegevens. Zo verwerkte het PGF destijds gegevens die van de veilingen kwamen en gegevens uit binnen- en buitenlandse bronnen; dit resulteerde in publicaties zoals de *Statistische Mededelingen* en het *Markt- en Prijsbericht*. Het ging dan om de nationale veilingaanvoer, het prijsverloop en de doordraai, maar ook om de tuinbouwexport van Nederland en de overige Europese lidstaten. Tevens verzorgde het PGF statistische bijlagen van jaarverslagen van andere organisaties en verstreekte het informatie aan proefstations, instituten, ministeries en internationale organisaties zoals EG, FAO en OESO.¹²⁵

(545.)

Actor Productschappen
Handeling Het verzamelen en verwerken van statistische gegevens betreffende de landbouwgoederen waarop het agrarisch markt- en prijsbeleid van toepassing is
Periode 1955-

20.3.3 Controle en verantwoording

(546.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verplichten van agrarische producenten en handelaren tot het verstrekken van inlichtingen over hun bedrijf aan door de minister aan te wijzen gemachtigden ten behoeve van uitvoering van de Landbouwwet
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 27
Opmerking Voor nadere administratieve verplichtingen zie art. 28.

(547.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van een algemene maatregel van bestuur betreffende de verplichting tot het bijhouden van een correcte en transparante bedrijfsadministratie
Periode 1958-
Grondslag Landbouwwet, art. 28
Opmerking De administratie dient zodanig te zijn ingericht dat de productie, voorraad, omzet en financiële gegevens altijd goed te herleiden zijn.

---

¹²⁵ Dit soort handelingen zal aan de orde moeten komen in de eigen, organisatiegerichte rapporten van de verschillende productschappen.

(548.)

Actor

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling

Het aanwijzen van ambtenaren belast met het toezicht op de naleving van krachtens de Landbouwwet of de In- en uitvoerwet gestelde regels die zijn gelieerd aan inkomsten of uitgaven van het Landbouw-Egalisatiefonds

Periode

1979-

Grondslag

Landbouwwet, als gewijzigd, art. 48a

Product

Aanwijzingsbesluiten, bijv. Besluit Aanwijzing toezichthouders Landbouwwet (Stcrt. 1998, 25)

Opmerking

Met name moet hierbij worden gedacht aan ambtenaren van de Accountantsdienst en de Algemene Inspectiedienst van het landbouwministerie, LASER-ambtenaren, eventueel ook ambtenaren van de Rijksbelastingdienst (dan in overeenstemming met de minister van Financiën).

(549.)

Actor

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling

Het opstellen van kwartaalverslagen met betrekking tot de toepassing van de bepalingen van de Landbouwwet inzake de binnenlandse markt

Periode

1958-

Grondslag

Landbouwwet, art. 30

Product

Kwartaalverslagen

Opmerking

De verslagen worden aan het parlement uitgebracht en zijn sinds 1966 gespecificeerd naar binnenlands en Europees beleid.

21 Overgang naar Europees agrarisch markt- en prijsbeleid (ca. 1962-1968)

Hoewel de eerste gemeenschappelijke marktordeningen in werking traden in 1962, werd er een overgangperiode ingesteld waarin de lidstaten hun eigen marktordenend beleid binnen de communautaire kaders moesten brengen.

Nationale marktordenende maatregelen konden alleen worden voortgezet met toestemming van de Europese Raad of Commissie en moesten bovendien geleidelijk worden afgeschaft. Zo waren er rond 1960 bijzondere EEG-regelingen voor compenserende heffingen voor leveranties van melkpoeder en mout aan Duitsland, bedoeld om de overgang van nationaal garantiebeleid naar de EEG-marktordening te versoepelen (MVT begroting 1962). Prijsverschillen werden geleidelijk verminderd, om na de overgangsfase te verdwijnen.

(550.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aan de Europese Raad of Commissie verzoeken om toestemming voor de tijdelijke voortzetting van nationale marktordenende maatregelen die buiten de kaders treden van de desbetreffende gemeenschappelijke marktordening
Periode	1962-1970
Grondslag	Europese basiverordeningen
Opmerking	Een voorbeeld van toestemming van de Raad is Beschikking 66/235 tot machtiging van Nederland voor de verkoop van Cheddarkas tegen een lagere prijs dan de bij Verordening 55/65 vastgestelde minimumprijs.

(551.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bepalen van het tempo en de volgorde van afschaffing van nationale marktordenende maatregelen die buiten de kaders treden van de desbetreffende gemeenschappelijke marktordening
Periode	1962-1970
Grondslag	Europese basisverordeningen

Na de totstandkoming van de eerste Europese marktordeningen werden de marges van de nationale garantieprijsniveaus bepaald aan de hand van de zogenoemde *EG-prijsvork*.

De Europese marktordening voor granen werd al in 1962 vastgesteld. Na invoering daarvan werden tijdens de overgangperiode nog op nationaal niveau de drempelprijs, de basisrichtprijs en de interventieprijs voor graan bepaald. Dit gebeurde middels de Uitvoeringsbeschikkingen EEG-Graanverordening (bijv. Stcrt. 1962, 149, Stcrt. 1965, 124 en Stcrt. 1966, 121).

(552.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het in de overgangperiode naar de Europese markt vaststellen van drempel-, basisricht- en/of interventieprijsen voor bepaalde landbouwproducten
Periode	1962-1970
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening nr. 19 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen, artt. 4, 5, 7, 8, 10 en 11
Product	Uitvoeringsbeschikkingen EEG-Graanverordening (bijv. Stcrt. 1962, 149, Stcrt. 1965, 124 en Stcrt. 1966, 121)

DEEL 6 - AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID IN BENELUX-VERBAND

22 Agrarisch markt- en prijsbeleid in Benelux-verband

22.1 Hoofdlijn

22.1.1 Totstandkoming en doelstelling Benelux

Nadat België en Luxemburg in 1921 een economische unie hadden gesloten (BLEU), kregen de eerste aanzetten tot de Benelux begin jaren '30 vorm in de Conventies van Oslo (1930) en Ouchy (1932). In 1944 sloten de drie landen in Londen een douaneovereenkomst, die in 1947 werd verduidelijkt en toegelicht bij het Protocol van Den Haag en het jaar daarop in werking trad. De douane-unie zou niet alleen de afschaffing van onderlinge invoerrechten betekenen, maar ook de ontwikkeling van een gemeenschappelijke handelspolitiek tegenover derde landen.¹²⁶ Een afgeleide doelstelling was de harmonisatie van het landbouwbeleid in de lidstaten.

Toen het duidelijk geworden was dat nieuwe Europese instellingen, zoals de EEG en Euratom, geen beletsel betekenden voor het bestaan of de voortzetting van de Benelux, konden de drie staten hun voornemens uit het Voor-Unie-Accoord van 1949 realiseren in het Verdrag van de Benelux Economische Unie (1958). De unie behelsde vrij onderling verkeer van personen, goederen, kapitaal en diensten, en bracht de coördinatie met zich mee van het economische, financiële en sociale beleid, evenals de vaststelling en uitvoering van een gemeenschappelijk economisch beleid tegenover derde landen. Het Unieverdrag trad na nationale ratificatie in de loop van 1960 in werking.¹²⁷

De douane-unie vormde de basis van waaruit de Beneluxlanden reageerden op de marktordenende ontwikkelingen binnen de nog jonge EEG. Voorstellen van de Europese Commissie werden tegemoet getreden met onderling afgestemde standpunten. Weliswaar streefden de drie landen naar gezamenlijkheid, maar die was vaak ver te zoeken door de wezenlijke verschillen in de landbouwsituatie – vooral het gegeven dat Nederland wel en België en Luxemburg niet waren ingesteld op de export. Tijdens de Haagse regeringsconferentie van 1969 besloten de drie landen om de formaliteiten aan hun binnengrenzen af te schaffen vanaf 1970, evenals de veterinaire, fytosanitaire en kwaliteitsvoorschriften. Tevens stelde de Benelux zich een samenwerking ten doel op de gebieden van buitenlands beleid, wetenschapsbeleid, onderwijs, justitie, ontwikkelingshulp en maatschappelijk werk voor het gezin, evenals samenwerking in de grensgebieden. Begin jaren '70 besloot de Benelux om het landbouwbeleid niet verder uit te bouwen.

Het intergouvernementele karakter van de Benelux heeft de besluitvaardigheid vaak in de weg gestaan; daarbij vergeleken heeft de EEG door zijn supranationale bevoegdheden een veel dominantere rol kunnen ontwikkelen. Een ander wezenlijk verschil tussen beide instellingen is dat de Benelux alleen minimumprijzen vaststelde ter harmonisatie van het landbouwbeleid en als overgangsregeling voor de douane-unie, terwijl de marktordenende maatregelen van de EEG integraal onderdeel uitmaken van het gemeenschappelijke landbouwbeleid (GLB).

Toch heeft de Benelux, vooral in de beginjaren, een gunstige uitwerking gehad op de Nederlandse economie, want door de preferentieregelingen steeg de export sinds 1950 aanzienlijk. En ook op andere gebieden heeft de Benelux belangwekkende resultaten behaald, zoals in het sinds 1960 bestaande vrije personenverkeer. Toen de EEG geen overeenstemming kon bereiken over de afschaffing van douaneformaliteiten, stelden West-Duitsland en Frankrijk in 1984 een overeenkomst op die gemodelleerd was naar de desbetreffende Benelux-afpraak. De aansluiting van de Benelux-landen bij deze zone van vrij personenverkeer in 1985 werd vastgelegd in het Verdrag van Schengen.¹²⁸

¹²⁶ Zie Pivot-rapport *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*.

¹²⁷ Stb. 1960, 246.

¹²⁸ Na ondertekening van het verdrag in 1990 traden nog andere landen toe, en krachtens het Verdrag van Amsterdam (1997) maakt het inmiddels deel uit van het EU-beleid.

22.1.2 Instellingen

Comité van Ministers

Het Comité is het leidende orgaan van de Unie en werd weliswaar ingesteld bij het Protocol van 23-7-1953, maar kreeg die functie pas in 1961. Voordien werd die uitgeoefend door de in 1949 ingestelde *Ministeriële Benelux-commissie*, waaraan namens Nederland de ministers van Financiën, Economische Zaken en Landbouw vanaf het begin deel van uitmaakten en waarbij de minister van Buitenlandse Zaken zich in 1953 eveneens aansloot.

Het Unieverdrag specificceert de samenstelling en taken van het Comité als volgt (artt. 16-22). Ieder land wijst minimaal drie leden aan; het voorzitterschap rouleert ieder half jaar. Beslissingen worden met algemene stemmen genomen. Het Comité is als leidend orgaan van de Unie bevoegd voor alles wat verband houdt met de Unie, zoals het vaststellen van maatregelen voor het verwezenlijken van de doelstellingen, het opstellen van overeenkomsten en het geven van richtlijnen aan de Raad, de Commissies en Bijzondere Commissies, het Secretariaat-Generaal en de Gemeenschappelijke Diensten. Voor sommige zaken kunnen werkgroepen worden ingesteld, zoals voor het oplossen van meningsverschillen over minimumprijzen (art.14 Overgangsovereenkomst) en in een later stadium het Ministerieel werkcmité voor agrarische vraagstukken. Sinds 1969 houdt het Comité tevens jaarlijkse buitengewone vergaderingen op het niveau van de regeringsleiders, om besluiten te nemen die nog nodig zijn voor de voltooiing van de Economische Unie.

Raad van de Economische Unie

De Raad fungeert als coördinerende instantie tussen het Comité van Ministers en de commissies, het Secretariaat-Generaal en de gemeenschappelijke diensten (artt. 25-27 Unieverdrag). De Raad werd in 1947 toegevoegd aan de *Raad van Presidenten* (een orgaan dat zelf geen plaats kreeg in het Unieverdrag van 1958, evenmin als de *Voorzitters der Raden*).¹²⁹

Commissies en Bijzondere Commissies

Deze commissies leggen de besluiten van het Comité van Ministers ten uitvoer en doen aan het Comité voorstellen die de werking van de Unie kunnen bevorderen. Tevens zien ze toe op de nationale uitvoering van genomen beschikkingen (artt. 28-32 Unieverdrag). In 1960 stelde het Comité van Ministers de taakverdeling en samenstelling van de commissies en bijzondere commissies vast. De minister van Landbouw is vertegenwoordigd in de onderstaande (sub)commissies.

De *Commissie voor Landbouw, Voedselvoorziening en Visserij (LVV)* bestudeert de problemen die zich voordoen door het verschil in landbouwbeleid van de Benelux-landen en werkt voorstellen uit om tot coördinatie van dit beleid te komen. Toen er nog gewerkt werd met minimumprijzen stelde dit orgaan ze vast, daarbij terzijde gestaan door de *Permanente delegatie voor de prijzen* en de *Subcommissie voor minimumprijzen*.

Andere in dit verband relevante commissies zijn de *Commissie voor Buitenlandse Economische Betrekkingen* en de *Commissie voor Industrie en Handel*.

Secretariaat-Generaal

De Secretaris-Generaal verzorgt het secretariaat van het Comité van Ministers, de Raad van de Economische Unie, de Commissies en Bijzondere Commissies en de diensten van de griffie van het College van Scheidsrechters. Tevens ontwerpt hij de jaarlijkse begrotingen van deze instellingen (artt. 33-39 Unieverdrag). Deze taken komen grotendeels overeen met het Secretariaat-Generaal van de Raden, dat werd ingesteld op grond van de Douaneovereenkomst van 1944.

Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (RIB)

Ingesteld bij de Overeenkomst van 5-11-1955 en bestaande uit parlementariërs: 21 uit België, 21 uit Nederland en 7 uit Luxemburg. De RIB adviseert de drie regeringen over onder meer de totstandkoming en werking van een economische unie en de samenwerking in het buitenlands beleid. Er zijn 7 permanente commissies – ieder bestaande uit 3 Belgen, 3 Nederlanders en een Luxemburger – waaronder een voor de landbouw, voedselvoorziening en visserij. In 1969 besloten de drie regeringen tot intensivering van hun samenwerking met de RIB.

---

¹²⁹ Op grond van de Douaneovereenkomst van 1944 werd een drietal Raden ingesteld voor de verwezenlijking van de Unie: de *Raad van de Economische Unie*, de *Administratieve Raad voor de Douaneregelingen* en de *Raad voor de Handelsaccorden*. De *Voorzitters der Raden* konden onderling overleg voeren.

Beperkte Ministeriële Groep; Landbouwharmonisatiecommissie; Studiecommissie voor de Kostprijzen
Het Protocol inzake coördinatie van economisch en sociaal beleid (1953) leidde tot de beslissing van het Comité van Ministers om binnen 7 jaar het landbouwbeleid te harmoniseren (1955). Daartoe werd de Beperkte Ministeriële Groep in het leven geroepen, evenals de Commissie voor de harmonisatie van de landbouwpolitiek en de Studiecommissie voor de Kostprijzen.

De Beperkte Ministeriële Groep, bestaande uit de ministers van Landbouw, Economische Zaken en Buitenlandse Handel, had als taak om jaarlijks de voortgang van de harmonisatie te bespreken en de programma's tot vrijmaking van het handelsverkeer vast te stellen.¹³⁰ Voorstellen die de vrijmaking van het agrarische handelsverkeer konden bevorderen werden gedaan door de Commissie voor de harmonisatie van de landbouwpolitiek (*Landbouwharmonisatiecommissie*), samengesteld uit ambtenaren van de ministeries van Landbouw, Economische Zaken en Financiën en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven). Deze commissie rapporteerde jaarlijks aan de Beperkte Ministeriële Groep.

De Beperkte Ministeriële Groep kwam niet meer door in het Unieverdrag, maar de Overgangsovereenkomst voorzag in voorzetting van de Landbouwharmonisatiecommissie en de Studiecommissie voor de Kostprijzen (art. 25). De Landbouwharmonisatiecommissie bleef nog functioneren tot 1963.

College van Scheidsrechters

Waar eerdere Benelux-verdragen afzonderlijke bepalingen kenden voor arbitrage, kwam er krachtens het Unieverdrag een enkel stelsel. Dit zette overigens de systematiek voort die er sinds 1955 was op landbouwgebied. Wanneer overeenstemming in het Comité van Ministers uitblijft, beslecht het College geschillen tussen de regeringen terzake van de toepassing van het Unieverdrag en de overeenkomsten die betrekking hebben op de verdragsdoelstelling. Iedere afdeling van het college bestaat uit drie nationale scheidsrechters, die bij tevoren bepaalde roulatie het voorzitterschap uitoefenen (artt. 41-53 Unieverdrag).

Gemeenschappelijke Diensten

Het Comité van Ministers kan sinds 1960 gemeenschappelijke diensten instellen (art. 40 Unieverdrag).

---

¹³⁰ Niet te verwarren met de *Permanente Ministeriële Groep*, die in 1952 werd ingesteld naar aanleiding van Belgische bezwaren tegen de Nederlandse concurrentie. In het Unieverdrag kwam deze groep niet terug.

22.2 Tijdelijke beperkingen ten aanzien van landbouwproducten

Het voornemen tot eenmaking van de agrarische markten werd neergelegd in de Landbouwprotocollen uit 1947 en 1950. Hiertoe zou de technische ontwikkeling van de landbouw in de drie landen systematisch bevorderd worden, en tegelijk zouden eenzijdige subsidies verminderd en zelfs geleidelijk afgeschaft dienen te worden. Deze voorgenomen integratie werd belemmerd door grote structurele verschillen. Ten eerste was de Nederlandse landbouw, zoals eerder gezegd, als enige van de drie landen ingesteld op de export, en in de tweede plaats werd de Luxemburgse landbouw belemmerd door ongunstige natuurlijke omstandigheden. Om de resulterende nationale verschillen in prijsniveau te egaliseren werden beperkende maatregelen toegestaan, zoals minimumprijzen en invoercontingenten. Deze mochten echter alleen worden toegepast voor producten die op de lijst van het Landbouwprotocol stonden: de protocolproducten. Toen het Unieverdrag in 1960 in werking trad bleef de mogelijkheid tot beperkende maatregelen gehandhaafd. Krachtens art. 10 van de Overgangsovereenkomst werd een lijst met producten opgesteld waarvoor de lidstaten eenzijdig beperkende maatregelen konden vaststellen. Andere beperkingen werden gespecificeerd in artt. 11-21, waarbij de ingrepen per soort werden onderverdeeld naar lijst A, B en C. Lijst A gaf de mogelijkheid tot het bepalen van gezamenlijke minimumprijzen, gerealiseerd door uitvoerheffingen; B-producten konden eenzijdig belemmerd worden en voor C-producten golden Luxemburgse invoerbeperkingen.

A-producten

De A-producten werden onderworpen aan gezamenlijk vastgestelde minimumprijzen, gecombineerd met wederzijdse preferentie boven derde landen. Wanneer de prijzen in een Beneluxland zakten onder het minimumniveau, dan kon dat land zijn grenzen een tijdlang sluiten voor het product in kwestie.

De A-lijst werd vastgesteld en gewijzigd door het Comité van Ministers. De minimumprijzen van de afzonderlijke landbouwproducten werden bepaald door de Commissie voor Landbouw, Voedselvoorziening en Visserij op basis van de kostprijs, verhoogd met een passende winstmarge. De Commissie LVV had een Permanente delegatie voor de prijzen, die een procedure opstelde voor het volgen van de prijsontwikkelingen, waarop immers de minimumprijzen gebaseerd werden.

Het realiseren van de minimumprijzen gebeurde door heffingen, meestal door het exporterende land gelegd op de uitvoer. België en Luxemburg konden geen uitvoerheffingen opleggen wegens het ontbreken van administratieve apparaten met de vereiste bevoegdheid. Daarom nam Nederland die taak over door het opleggen van invoerheffingen, waarvan het Landbouw-Egalisatiefonds periodiek de helft afdroeg aan de Belgisch-Luxemburgse Gemengde Administratieve Commissie.

De gezamenlijkheid van de prijsbepaling was overigens betrekkelijk, aangezien meningsverschillen over voorgestelde minimumprijzen niet altijd opgelost konden worden door het Comité van Ministers of een werkgroep daarvan. Wanneer overeenstemming uitbleef dan kon een lidstaat zich beroepen op de bescherming van zijn belangen, en alsnog de betwiste minimale invoerprijzen hanteren en eventueel ook zijn grenzen tijdelijk sluiten. De mogelijkheid tot arbitrage tegen zulke eenzijdige maatregelen, waarin het Landbouwprotocol 1950 voorzag, was weinig effectief, alleen al doordat iedere arbitrageregeling goedgekeurd moest worden door de Belgische en Luxemburgse parlementen (wat jaren duurde). En toen Nederland in 1958 bijzonder ontevreden was met de hoge Belgische minimumprijs voor tomaten, verklaarde het inmiddels ingestelde College van Scheidsrechters zich niet bevoegd tot het bepalen van een andere prijs.¹³¹

Het laatste product op de A-lijst was druiven; de mogelijkheid om daarvoor een minimumprijs te realiseren met heffingen verviel medio 1962 door inwerkingtreding van de EEG-marktordening voor groenten en fruit.

¹³¹

De zeer hoge prijzen leidden tot de zogenoemde *tomatenkwestie*.

B-producten

De B-lijst noemde bij ieder product het land dat beperkingen oplegde, de motivatie voor het ingrijpen en de daadwerkelijke maatregelen. In bepaalde gevallen waren de maatregelen alleen bedoeld om een eerlijke concurrentie met deze lidstaten te waarborgen.

Voorbeelden van Nederlandse beperkende maatregelen:

- speciale heffingen op de invoer van suiker en suikerhoudende producten uit de BLEU (vanwege het lagere Nederlandse prijsniveau);
- speciale heffingen op de uitvoer van suiker en suikerhoudende producten naar de BLEU (om de BLEU-markt niet te bederven);
- reglementering van de in- en uitvoer (ten behoeve van valorisatie, d.w.z. het verzekeren van een goede prijs voor een product door regeling van de productie, achterhouding of vernietiging van een bepaalde hoeveelheid enz.);
- minimum exportprijzen voor sierteeltoproducten (voor bloembollen op verzoek van de BLEU, voor snijbloemen ten behoeve van valorisatie);
- verpakkingsvoorschriften voor boter (ter beteugeling van de sluikhandel naar de BLEU).

Nederlandse snijbloemen werden vanaf 1951 onderworpen aan uitvoerheffingen om het verschil in teeltkosten op te heffen. De bloemen mochten bovendien alleen van de veiling afkomstig zijn om het zogenaamde leuren (venten) tegen te gaan. In 1955 kwamen er contingenten voor de Nederlandse uitvoer van snijbloemen.

Wat zuivel betreft werden er vanaf 1952 heffingen gelegd op de uitvoer naar de Benelux-landen. Tevens kwamen er contingentenregelingen. De exportrestitutie van productieheffingen op kaas (1962) was aanvankelijk niet van toepassing bij uitvoer naar de BLEU.

De Nederlandse suiker werd tot halverwege de jaren vijftig gesubsidieerd, waardoor de prijzen lager waren dan in België en Luxemburg. Bij uitvoer naar die landen legde Nederland dan ook een heffing op om de subsidie terug te nemen. Vanaf 1955 was de heffing uniform en werd deze bepaald op grond van de (fluctuerende) suikerprijs in die landen, die op het niveau lag van de wereldmarkt en dus beduidend lager was dan in Nederland. Vanaf 1961 legde België op Nederlands verzoek ook heffingen op de suikeruitvoer naar Nederland, maar deze bemoeilijkte de Belgische concurrentiepositie. In 1962 besloten de drie landen om ieder hun suikerprijs zo vast te stellen dat de concurrentievoorwaarden voor de suikerindustrie gelijk zouden worden en dat de prijzen geleidelijk dichter bij elkaar zouden komen tot er een EEG-marktordening voor suiker kwam. Voor de uitvoer van suiker en suikerhoudende goederen naar België en Luxemburg bleven er aparte heffings- en restitutieregelingen tot rond 1970.

Vermindering en afschaffing van beperkende maatregelen

Nadere harmonisatie van het agrarische beleid was vooral van belang voor Nederland, dat als exportland tenslotte de meeste hinder ondervond van de beperkende maatregelen. Daarbij werd in de eerste plaats gestreefd naar vermindering van het aantal protocolproducten, wat vanaf 1955 leidde tot regelmatige herziening van de lijsten.

Tegelijk probeerde Nederland vermindering te bereiken van de zwaarte van de beperkende maatregelen en van de neiging om de minimumprijzen te hoog te stellen. In 1955 waren de Belgische minimumprijzen voor tomaten zo hoog, dat de grens een groot deel van het seizoen gesloten bleef en Nederland maar een derde deel van zijn normale export realiseerde.¹³² Afgezien van arbitrage (die zoals gezegd niet van de grond kwam) bestond de enige manier om dat prijsniveau te verlagen uit een andere berekening van de kostprijzen. Nu was de Nederlandse landbouw veruit het efficiëntste van de lidstaten, maar alledrie de landen hadden zich verbonden om de landbouwtechnische vooruitgang stelselmatig te bevorderen. Daarom drong Nederland aan op de bepaling van een gezamenlijke berekeningsmethode voor de kostprijzen. Hoewel Nederland daarvoor liever een instituut had gezien, werd er in 1953 een Studiecommissie voor de Kostprijzen ingesteld.

Bij de toepassing van het Landbouwprotocol rezen ook interpretatieverschillen over de wederzijdse preferentie, die naar voren kwamen toen België in 1952 Deense boter importeerde terwijl Nederland boteroverschotten had. De Commissie LVV stelde daarom een regeling op voor de uitoefening van het preferentierecht en de manier waarop minimumprijzen per periode werden vastgesteld; de Voorzitters der Raden gingen met dit voorstel akkoord.

In 1955 besloot de Benelux om binnen zeven jaar het landbouwbeleid te harmoniseren. De daartoe ingestelde Beperkte Ministeriële Groep besprak jaarlijks de voortgang en stelde programma's tot

---

¹³² *Verslag over de landbouw in 1955*, blz. 150.

vrijmaking van het handelsverkeer vast, mede op voorstel van de daartoe in het leven geroepen Landbouwharmonisatiecommissie. Veel vorderingen werden echter niet gemaakt; zo werd in 1959 besloten om af te zien van de harmonisatie van kostprijzen.¹³³ En ook in EEG-verband kwamen de tegenstellingen tussen Nederland en België duidelijk naar voren: de twee landen dienden afzonderlijke contingenten in, aangezien Nederland in het algemeen streefde naar handelsverruiming en België juist naar beperking. Bovendien namen België en Luxemburg veel van de (hogere) EEG-minimumprijzen over, waardoor de eerder overeengekomen Benelux-preferentie verloren ging.

Het Unieverdrag nam de doelstelling van harmonisatie niet over, hoewel de Landbouwharmonisatiecommissie haar werk toch voortzette. Inmiddels was het Benelux-intraverkeer eind 1960 bijna helemaal vrij, op een kleine A-lijst na waarvan de bijbehorende preferentie bepaling opnieuw werd bevestigd tijdens de conferentie van Hertoginnedal. Deze conferentie van landbouwministers (1960) kwam verder tot de afspraak om de harmonisatie van de landbouw politiek voort te zetten in het licht van de Europese markt en in de geest van de Benelux. Ook werd besloten om op het niveau van de ministers en ministeries van landbouw te zoeken naar gemeenschappelijke standpunten om in te brengen in internationale organisaties, zoals ten aanzien van de marktordeningsvoorstellen van de Europese Commissie en de EEG-Beheerscomités.

De totstandkoming van Europese marktordeningen haalde de goede bedoelingen van de Benelux in, waardoor het Comité van Ministers in steeds meer sectoren besloot om af te zien van beleidsharmonisatie. Hierdoor werd de actieradius van de Landbouwharmonisatiecommissie steeds beperkter. Inmiddels rapporteerden de drie regeringen in toenemende mate aan de Raadgevende Interparlementaire Raad (RIB) over de verhouding Benelux-EEG in de landbouwsector.¹³⁴

De toenemende EEG-regelgeving verstoorde in een aantal opzichten de Benelux-afspraken, zoals de wederzijdse preferentie in combinatie met bescherming van de inlandse markten. Zo was het Benelux-beleid voor varkensvlees, slachtpluimvee en eieren onverenigbaar met de EEG-marktordening voor granen, aangezien de Beneluxpartners een veel gunstiger preferentie toekenden aan elkaar dan aan de overige EEG-lidstaten. Het Comité van Ministers verdedigde in 1962 de onderlinge handelsvrijheid tegenover de EEG op grond van art. 233 van het EEG-verdrag. Wel werden daarna de intra-Beneluxheffingen voor pluimvee bepaald volgens EEG-richtlijnen, maar dan alleen gebaseerd op het kostprijsverschil voor granen. In de sector groenten en fruit zou in 1964 het preferentierecht vervallen als België de EEG-marktordening zou volgen en vrijwaringsmaatregelen zou nemen. Daarom stelde het Comité van Ministers een voorkeursregeling vast die zowel recht deed aan de preferentie bepalingen van Hertoginnedal als aan de Europese regelgeving.

De eenwording van de agrarische markten kreeg intussen voornamelijk gestalte door de totstandkoming van de EEG-marktordeningen. Soms boden die zelfs meer vrijheid dan binnen de Benelux wenselijk werd gevonden; toen in de bloembollensector alleen nog intraheffingen op de handel werden toegestaan en niet langer op de kwekerij, beschermden de Beneluxpartners in 1966 de handel met compenserende regelingen. In 1969 regelden de drie landen de afschaffing van de resterende onderlinge handelsbelemmeringen, waarna er binnen twee jaar vergunningvrijstelling kwam voor de in-, uit- en doorvoer van zo'n 700 landbouwproducten. In hetzelfde jaar besloten de Benelux-partners om de drie nationale tariefcontingenten die door de Europese Commissie waren toegekend om te zetten in gezamenlijke contingenten.

22.3 Handelingen

(553.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het in het kader van de Benelux voorbereiden en inbrengen van standpunten ten aanzien van een gezamenlijke agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode	1945-1970
Grondslag	Beneluxverdragen; Overgangsovereenkomst, artt. 10, 14, 19 en 21

¹³³ Intussen ontstonden er nog steeds meningsverschillen over de kostprijzen. Zo vond Nederland in 1962 dat België de rendementen op haverhout te laag bepaalde, waardoor deze te goedkoop op de Nederlandse markt kwam (*Verslag over de landbouw in 1962*, blz. 248).

¹³⁴ Dit naar aanleiding van de gezamenlijke regeringsnota *Weerslag van de Raadsbesluiten van de EEG op het Benelux-landbouwbeleid*. In 1962 werd het *Zesde Gezamenlijke verslag van de regeringen van België, Nederland en Luxemburg over de totstandkoming en werking van de Economische Unie* uitgebracht aan de RIB, met dit keer een hoofdstuk over het landbouwbeleid (*Verslag over de landbouw 1962*, blz. 246).

Opmerking Bijv. bijdragen aan totstandkoming van: Landbouwprotocollen 1947 en 1950; Handelspolitiek Protocol 1953; Protocol inzake coördinatie van economisch en sociaal beleid 1953.

Opmerking -Wanneer de besprekingen plaatsvonden op regerings- of ministerieel niveau konden ze leiden tot verdragen, akkoorden, protocollen, beslissingen of verklaringen.

-De standpunten betroffen o.m.:

* de plaatsing van landbouwproducten op de A-lijst (1947-1962);

* het niveau van de minimumprijzen (1947-1962);

* eenzijdig voorgenomen handelsbelemmeringen ten aanzien van landbouwproducten (1948-1970);

* de plaatsing van landbouwproducten op de B-lijst (1953-1970).

(554.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het in het kader van de Benelux voorbereiden en inbrengen van standpunten ten aanzien van voorstellen van de Europese Commissie voor gemeenschappelijke marktordeningen

Periode 1958-

Opmerking Er wordt gestreefd naar gezamenlijke Benelux-standpunten inzake de Commissievoorstellen.

(555.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het in het kader van de Benelux-Studiecommissie voor de kostprijzen voorbereiden en inbrengen van standpunten ten behoeve van een gezamenlijke berekeningsmethode voor de kostprijzen van landbouwproducten

Periode 1953-1959

Grondslag Protocol inzake coördinatie van economisch en sociaal beleid (1953); Overgangsovereenkomst, art. 25

(556.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het vaststellen van regelingen met betrekking tot de uitvoer van landbouwproducten naar België of Luxemburg

Periode 1948-1970

Grondslag Handelspolitiek Protocol 1953; Overgangsovereenkomst, artt. 10 en 19

Product Uitvoerregelingen, bijv. Heffingsbeschikking uitvoer suiker en suikerhoudende goederen naar België en Luxemburg (Stcrt. 1955, 246); Beschikking Uitvoerheffing glucose, verwerkt in suikerwerk, uitgevoerd naar België en Luxemburg (Stcrt. 1963, 123)

Opmerking De onder deze handeling vallende regelingen maakten ook deel uit van het nationale garantieprijsbeleid. Zie voor de uitvoeringshandelingen het deel over het nationale agrarisch markt- en prijsbeleid.

(557.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelingen met betrekking tot de invoer van landbouwproducten uit België of Luxemburg
Periode 1948-1970
Grondslag Handelspolitiek Protocol 1953; Overgangsovereenkomst, artt. 10 en 19
Opmerking De onder deze handeling vallende regelingen maakten ook deel uit van het nationale garantieprijsbeleid. Zie voor de uitvoeringshandelingen het deel over het nationale agrarisch markt- en prijsbeleid.

(558.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in het kader van landbouwharmonisatie in de Benelux voorbereiden en inbrengen van standpunten
Periode 1955-1962
Opmerking Hiertoe was een Benelux-Landbouwharmonisatiecommissie in het leven geroepen.

(559.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voordragen en/of benoemen van leden van Benelux-commissies en -delegaties
Periode 1958-
Opmerking Bijv. Commissie Landbouw, Voedselvoorziening en Visserij, Benelux-studiecommissie voor de kostprijzen en de Landbouwharmonisatiecommissie.

DEEL 7 - EUROPEES AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID

23 Het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid (van garantieprijs naar inkomenssteun)

23.1 Hoofdlijn

Het Verdrag van Rome legde in 1957 de beginselen vast van een landbouwbeleid voor de hele Gemeenschap (zie ook hoofdstuk 2). Het marktbeleid is, nog voor het landbouwstructuurbeleid, het oudste en belangrijkste onderdeel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Het moet de landbouwproductie sturen en de markten stabiliseren.

Marktordeningen en toeslagstelsels

Om de werking en/of uitkomst van het marktmechanisme voor agrarische producten meer in overeenstemming te brengen met de politiek wenselijke prijs- en inkomensverhoudingen, kunnen twee categorieën overheidsmaatregelen worden onderscheiden¹³⁵:

- **marktordeningen**: hiermee worden de marktprijzen van landbouwproducten beïnvloed. Dit kan middels aanbodbeperking op de binnenlandse markt en afzetverruiming. Het aanbod kan worden beperkt door heffing van invoerrechten, door quotering van de invoer (beperkt afgeven van invoervergunningen, sluiting van grenzen) of door middel van directe productiebeheersende maatregelen (zoals quotering van de productie per bedrijf, het uit productie nemen van grond en omschakelingspremies). Afzetverruiming kan plaatsvinden middels exportsubsidies, middels subsidies voor het gebruik van bepaalde producten of een verplichting tot verwerking van binnenlandse producten, middels het bieden van de mogelijkheid tot interventie door officiële inkoopbureaus, enz.
- **toeslagstelsels**: hiermee wordt het landbouwinkomen buiten de markt om beïnvloed middels directe inkomensondersteunende maatregelen. Dit kan in de vorm van toeslagen per eenheid geleverd product (de prijstoeslag wordt ook wel *deficiency payment* genoemd), toeslagen per hectare over de oppervlakte beteeld met het gewas waarvoor de inkomenssteun is vastgesteld, of toeslagen per dier (waarbij het - afstandelijk gezegd - dus gaat om het volume aan ingezet productiemiddel), dan wel toeslagen per bedrijf of per ondernemer in relatie tot bijvoorbeeld de bedrijfsoppervlakte of het uit de markt gehaalde bedrijfsinkomen (in welk geval er sprake is van inkomenssuppletie). Om in aanmerking te komen voor deze toeslagen, moet dikwijls worden voldaan aan bepaalde voorwaarden, bijvoorbeeld deelname aan productiebeperkende programma's of toepassing van milieuvriendelijke productiemethoden (extensivering, *set aside*).

In de praktijk - met name van het GLB - komen combinaties van beide stelsels voor.¹³⁶ Deze stelsels beïnvloeden elkaar ook. Zo dient het toeslagstelsel er vaak toe om wijzigingen in marktordeningen te compenseren. In de volgende paragrafen zal wel afzonderlijk aandacht worden besteed aan enerzijds de marktordeningen en anderzijds het toeslagstelsel. Daarna zal er worden ingegaan op de verschillende instrumenten van agrarisch markt- en prijsbeleid die - al dan niet in combinaties - bij beide categorieën worden ingezet.

¹³⁵ Hoogh, J. de & H.J. Silvis, 1996, blz. 14 e.v.

¹³⁶ Ook de afbakening met het landbouwstructuurbeleid is niet altijd scherp te maken. Zo zijn bepaalde extensiveringsmaatregelen opgenomen in het contextrapport over het landbouwstructuurbeleid.

Beginselen van het markt- en prijsbeleid

De drie fundamentele beginselen van het markt- en prijsbeleid, zoals overeengekomen in 1960, zijn de volgende:

- **eenheid van de markt:** vrij verkeer van landbouwproducten tussen de lidstaten;
- **communautaire preferentie:** de lidstaten geven de voorkeur aan agrarische producten van binnen de EU¹³⁷;
- **financiële solidariteit:** de in het kader van de toepassing van het GLB gedane uitgaven komen voor rekening van de Gemeenschap als geheel (EOGFL); alle lidstaten betalen mee, ongeacht de vraag of ze veel of weinig uit het fonds ontvangen.

Binnen het GLB is de rechtsgrondslag van het marktbeleid artikel 32 (38) van het Verdrag van Rome, dat de grondslag vormt van de basisverordeningen. Deze regelen de verschillende gemeenschappelijke marktordeningen (GMO's).

Een GMO is een specifiek pakket aan markt- en prijsmaatregelen, bestaande uit de toepassing van een combinatie van instrumenten, dat voor een afzonderlijke agrarische sector is vastgesteld (zuivel, granen, rundvlees, enz.). Zij neemt bepaalde producten of productgroepen in een bijzondere regeling op, om zo de productie en de afzet op basis van gemeenschappelijke voorschriften te kunnen reguleren. De marktverordeningen zijn niet onveranderlijk; op grond van de ontwikkeling van de productie, de situatie van de producenten, de wereldmarkt en de relaties van de Gemeenschap met andere landen kunnen zij worden gewijzigd en verbeterd. In grote lijnen zijn de marktordeningen echter wel gehandhaafd. In het volgende hoofdstuk wordt een kort overzicht gegeven van de verschillende marktordeningen.

De meeste marktordeningen zijn volgens hetzelfde patroon opgezet. De volgende hoofdonderwerpen komen daarbij aan de orde, hoewel niet alle in alle basisverordeningen of in gelijke mate:

- producten waarop de verordening van toepassing is;
- prijsregeling/interventieregeling (o.a. premie- en steunmaatregelen, productieregelingen (quota) en vaststelling interventieprijs);
- regeling handelsverkeer met derde landen (o.a. inzake in- en uitvoercertificaten, douanerechten en aanvullende invoerrechten in het kader van het GLB, tariefcontingenten, uitvoerrestituties);
- algemene bepalingen (m.n. betreffende de instelling van beheerscomités).

De GMO's zijn geleidelijk ingevoerd. Met uitzondering van met name alcohol en aardappelen vallen hieronder inmiddels vrijwel alle landbouwproducten. Voor verschillende 'zuidelijke producten' zijn marktordeningen ingesteld: ruwe tabak, olijfolie, katoen en zijderupsen. Nederland is bij de totstandkoming en wijziging en het beheer van deze marktordeningen bijna alleen betrokken als indirect meebetallende lidstaat, en speelt dus een minder actieve rol dan wanneer het bijvoorbeeld gaat om zuivel of granen.

Middels uitvoeringsverordeningen wordt vorm gegeven aan de overeengekomen GMO's. Op nationaal niveau kan vervolgens nog regelgeving tot stand worden gebracht, die zelf weer de basis kan zijn van specifieke uitvoeringsinstructies.¹³⁸

De GMO's vormen nog steeds een belangrijk reguleringsinstrument van het Europese markt- en prijsbeleid. Toch leverde de regulering van de markt via de marktordeningen al in de jaren '70 grote overschot- en budgetteringsproblemen op. Op verschillende manieren werd begonnen om de productie te beperken: medeverantwoordelijkheidheffingen (graan en zuivel), automatische prijsverlagingen (granen en oliehoudende zaden), productiequotering (suiker en melk) en braaklegging. Dit sorteerde echter te weinig effect. Vandaar dat - zoals ook al aangegeven in hoofdstuk 2 - na de hervorming van het GLB in

¹³⁷ Dit beginsel wordt steeds minder toegepast door de geleidelijke opening van de communautaire markt voor de buitenwereld (multilaterale en bilaterale overeenkomsten en unilaterale concessies). (Bron, ook voor een aantal andere delen van deze paragraaf: www.europarl.eu.in/factsheets.)

¹³⁸ Al met al is er een ontzagwekkend complex aan verordeningen en regelingen tot stand gebracht, hetgeen mede komt doordat er veel verordeningen slechts voor een jaar geldig zijn (bijv. doordat er alleen heffings- en subsidiebedragen in worden vastgelegd). Ter illustratie: halverwege de jaren '90 waren er 22 basisverordeningen, uitgewerkt in 350 Raadsverordeningen en 900 Commissieverordeningen, jaarlijks geoperationaliseerd door ongeveer 3500 Commissieverordeningen. De nationale regelingen en uitvoeringsverordeningen van bijvoorbeeld de productschappen zijn hier nog buiten gelaten.

1992 en 1999 het accent is verschoven van prijssteun (via marktordening) naar rechtstreekse inkomenssteun (toeslagstelsel).

23.2 Gemeenschappelijke marktordeningen

23.2.1 Rechtsbasis

Voor het GLB waren in het Verdrag van Rome bepaalde doelstellingen geformuleerd (zie hoofdstuk 2). Om deze te bereiken, zo bepaalde het verdrag, moest een gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten tot stand worden gebracht. Naar gelang van de producten kon deze ordening een van de volgende vormen aannemen:

- gemeenschappelijke regels inzake mededinging;
- verplichte coördinatie van de verschillende nationale marktorganisaties;
- een Europese marktorganisatie.

Lid 3 van artikel 40 van het verdrag uit 1957 noemt een aantal maatregelen die kunnen voortvloeien uit een gemeenschappelijke ordening in een van de hierboven genoemde vormen. Het betreft met name:

- prijsregelingen;
- subsidies voor de productie en voor het in de handel brengen van de verschillende producten;
- systemen van voorraadvorming en opslag;
- gemeenschappelijke organisatorische voorzieningen voor de stabilisatie van de in- of uitvoer.

Hierbij moet elke discriminatie tussen producenten of verbruikers binnen de Gemeenschap worden uitgesloten.

Artikel 43, lid 2 - ten slotte - vormt de aanvullende wettelijke basis voor uitvoering van het GLB, en daarmee ook van de vorming van gemeenschappelijke marktordeningen.

Artikel 38 van het EEG-Verdrag verwijst naar bijlage II bij dat verdrag, waarin wordt aangegeven voor welke producten een gemeenschappelijk markt- en prijsbeleid tot stand moest komen. Later zijn daarbij nog verwerkte voedingsmiddelen bijgekomen, die niet werden vermeld in genoemde bijlage (vandaar de benaming *non-annex II producten*).

Van de mogelijke vormen die in artikel 40, lid 2, worden genoemd, is gekozen voor die van de Europese marktorganisatie, een sectoriële en op prijsinterventie gebaseerde benadering.

De gemeenschappelijke landbouwmarkt wordt beheerd door de Europese Commissie binnen een kader van basisverordeningen en uitvoeringsverordeningen die vaak 'pakketsgewijs' en in marathonzittingen worden vastgesteld door de Raad van Ministers.

De besluiten inzake het beheer, die door de Commissie worden genomen, worden voor advies voorgelegd aan *beheerscomités*, voor elke marktordening een afzonderlijk comité. Daarin hebben vertegenwoordigers van de lidstaten zitting, onder voorzitterschap van een vertegenwoordiger van de Commissie. Overigens heeft de Commissie voor elk(e) product(groep) vallend onder een marktordening een raadgevend comité ingesteld, waarin vertegenwoordigers van producenten, industrie, handel, werknemers en consumenten een stem hebben.

23.2.2 Prijzen

Om de doelstellingen van het GLB te realiseren binnen een Europese marktorganisatie, is vaststelling van de prijzen van cruciaal belang. Op basis van de prijzen worden immers de verschillende instrumenten van het agrarisch markt- en prijsbeleid geoperationaliseerd: zij richten de productie, brengen interventiemechanismen in werking en zorgen voor een gemeenschappelijke externe bescherming.

Bij het ingewikkelde marktordeningssysteem worden verschillende soorten prijzen gehanteerd, die alle met elkaar samenhangen. In het navolgende worden deze geduid. De gemeenschappelijk prijspolitiek is voor de belangrijkste producten gebaseerd op het zogenoemde *drie-prijzenmodel*: richtprijs, interventieprijs en drempelprijs.

richtprijs

Aan de basis van de prijensystematiek ligt de *richtprijs*. Deze jaarlijks door de Raad van Ministers vastgestelde prijs voor elk product is de prijs die via de gemeenschappelijke marktordening voor de producent wordt nagestreefd, de prijs die de boer eigenlijk moet kunnen halen op de afzetmarkt. Afhankelijk van het product wordt de richtprijs (granen en suiker) ook wel *basisprijs* (varkensvlees), *oriëntatieprijs* of *streefprijs* (rundvlees, wijn, tabak) genoemd.

interventieprijs

De *interventieprijs* is de prijs waarvoor de overheid een product opkoopt als de werkelijke marktprijs beneden het interventieniveau daalt. Het is feitelijk een garantieprijs voor de boer, omdat de overheid tussenbeide komt of interveent als koper. De interventieprijs ligt steeds onder de kostprijs, zodat de boer nooit winst kan maken of voor de interventiebureaus gaat produceren. De interventieprijs ligt een bepaald percentage onder de richtprijs.

Andere benamingen voor de interventieprijs (granen, suiker, boter, rundvlees, tabak) zijn: *minimumprijs* en *aankoopprijs*.

Voor groenten en fruit, die niet kunnen worden opgeslagen, is er een *bodemprijs*. Wordt die niet gehaald, dan staken de telersverenigingen, in hun rol van interventieorganisatie, de verkoop. De overschotten worden gedistilleerd, vernietigd of weggegeven, totdat de aanvoer terugloopt en de marktprijzen zich herstellen.

drempelprijs

Met *drempelprijs* wordt de minimumprijs bedoeld waarvoor producten uit derde landen mogen worden ingevoerd. Het niveau van deze prijs is zodanig dat de ingevoerde producten niet onder de richtprijs kunnen worden verkocht. Het verschil tussen de wereldmarktprijs en de drempelprijs wordt gedekt door een variabele invoerheffing. Na de GATT-overeenkomst van 1993 wordt de kloof tussen wereldmarktprijs en drempelprijs gedeeltelijk gedicht door douanerechten (PbEG nr. L 349, 1994).

De termen *referentieprijs* (groenten en fruit) en *sluisprijs* (varkensvlees, eieren en pluimvee) staan voor hetzelfde als de drempelprijs (granen, suiker, zuivelproducten, olijfolie).

23.2.3 Categorieën van marktordeningen

Voor de producten van de Europese landbouw worden twee groepen marktordeningen onderscheiden: zware marktordeningen en lichte marktordeningen.

Zware marktordeningen

Kenmerkend voor een zware marktordening is dat er een min of meer gegarandeerde prijs geldt voor de producten die daaronder vallen. Er is bij een zware marktordening sprake van een actieve marktbeoienis van de EU, wat tot uiting komt in interventie, exportrestituties ten laste van de Gemeenschap en steunregelingen.

De producten waarvoor een zware marktordening is gekozen, worden gezien als producten die een centrale plaats innemen in de landbouw van de Gemeenschap; daarom worden ze ook *basisproducten* genoemd. Ze vertegenwoordigen niet alleen een groot deel van de landbouwinkomens (bijv. zuivel, granen, oliezaden, rundvlees en suiker), maar leggen ook een groot beslag op de beschikbare landbouwgrond door hun grondgebondenheid.

Lichte marktordeningen

Een lichte marktordering is vooral te herkennen aan het feit dat de daaronder vallende producten in principe allen bescherming aan de buitengrenzen genieten. Interventie is bij deze producten nauwelijks mogelijk.

Een zware marktordering is niet wenselijk voor landbouwproducten die weinig grond nodig hebben en waarvan de voortbrenging dus betrekkelijk eenvoudig kan worden vergroot. Garantieprijsen zouden al snel leiden tot grote overproductie, terwijl het bederfelijke karakter van deze producten hoge bewaarkosten met zich zou brengen. Los daarvan fungeert het marktmechanisme in deze sectoren redelijk en beschouwt de EU een 'lichte' marktordering als voldoende regulering. Kenmerkend voor de lichte marktordering is dan ook het feit dat prijsgaranties niet of nauwelijks van toepassing zijn, maar dat er wel bescherming plaatsvindt ten opzichte van derde landen (invoerheffingen, exportrestituties). Dit geldt voor producten van de intensieve veehouderij (varkensvlees, pluimveevlees en eieren) en voor verse groenten en vers fruit.

Gemengde marktordeningsvormen of geen marktordering

Een andere vorm van marktbescherming bestaat uit productietoeslagen, die onder andere worden toegepast op verwerkte groenten en fruit, textielvezels, zaaizaden en tabak. Een gemengd karakter (grensbescherming en toeslagen) geldt voor schapen- en geitenvlees.

Voor bepaalde Europese landbouwproducten is in het geheel geen marktordering ingesteld. Het betreft met name aardappelen, uien en sierteelproducten.¹³⁹ In de Nederlandse landbouw hebben dergelijke producten een ruim tweemaal zo groot aandeel als gemiddeld in de EU.

23.2.4 Agromonetair stelsel

Uit het beginsel van de eenheid van markt en prijs vloeit voort dat de landbouwrijzen in de verschillende lidstaten van de EU aan elkaar gelijk moeten zijn. Dit was tot 1969 geen probleem, aangezien er een stelsel van vaste wisselkoersen werd gehanteerd (Bretton Woods). Voor de weergave van de landbouwrijzen werd gekozen voor de zogenoemde *rekeneenheid* (r.e. - ter waarde van de dollar). De gemeenschappelijke prijzen konden vervolgens eenvoudig worden omgerekend naar de nationale valuta. De geldende landbouwomrekeningskoers, de gemeenschappelijke noemer voor de verschillende valuta's waarin de gegarandeerde prijzen werden uitgedrukt, werd *groene koers* genoemd.¹⁴⁰

Ten gevolge van devaluatie van de Franse franc en revaluatie van de D-mark eind jaren '60 gingen wisselkoers en groene koers uit elkaar lopen. Terwijl de Franse en Duitse munten devalueerden respectievelijk revalueerden, wilde men de landbouwrijzen op hetzelfde niveau (namelijk dat van de groene koers) handhaven. Dit zou echter leiden tot lagere respectievelijk hogere landbouwrijzen in de landen in kwestie. Daarom besloot Frankrijk tot uitvoerheffingen en invoersubsidies. Duitsland kwam tot het tegenovergestelde: invoerheffingen en uitvoersubsidies. De bedragen die hiermee gemoeid waren ten gevolge van het vasthouden aan de vastgestelde landbouwrijzen, werden - in later ingevoerde terminologie - *monetair compenserende bedragen* (mcb's) genoemd. Deze bedragen werden door de EC (agri-monetair beheerscomité) vastgesteld. In het geval van het tegengaan van verlaging van de prijzen door devaluatie is sprake van *negatieve mcb's*, terwijl het willen verhinderen van prijsverhoging als gevolg van revaluatie leidt tot *positieve mcb's*.

Het voorliggende rapport is niet de plaats om uitgebreid in te gaan op de bovengenoemde complexe materie van de prijsmechanismen in de agrarische sector.¹⁴¹ Feit is dat het principe van het niet aanpassen van de landbouwrijzen aan wijziging van de wisselkoers, waarbij het verschil tussen de groene koers en de gehanteerde omrekeningskoers middels mcb's werd overbrugd, zich heeft geïnstitutionaliseerd in het agromonetaire stelsel. In 1971 gingen alle EG-lidstaten mcb's toepassen. De lidstaten kregen hiertoe de bevoegdheid op grond van Verordening (EEG) nr. 974/71. In deze verordening

¹³⁹ Enkele EU-landen hebben nog altijd een nationale regeling voor aardappelen; Groot-Brittannië hanteert zelfs een systeem van quotering en interventie (*EU-landbouwpolitiek*, 77).

¹⁴⁰ De groene koers werd in de jaarlijkse prijzenronde van de Raad van landbouwministers vastgesteld.

¹⁴¹ Zie voor een gedetailleerde beschrijving: De Hoogh & Silvis 1996, hoofdstuk 7.

stond aangegeven dat het agromonetair stelsel bedoeld was voor producten met een duidelijk interventieprijsniveau en nauw daarmee verbonden producten.

In de loop van de tijd werd het stelsel in die zin gewijzigd dat de rekeneenheid waarin de landbouwprijzen werden uitgedrukt, niet langer aan de VS-dollar werd gekoppeld. 1973 was het jaar van invoering van de landbouwkrekenenheid (LRE), die was gebaseerd op de zogenoemde *slangvaluta* (de sterkste Europese munten van toen, waaronder die van Nederland en Duitsland). Bij de totstandkoming van het Europese Monetaire Stelsel (EMS) verving de ECU de LRE.

Op weg naar de afschaffing van de mcb's werd in 1984 het zogenoemde switch-over-mechanisme¹⁴² ingevoerd, dat tussen 1987 en 1992 leidde tot een stabiel agromonetair stelsel. In 1992 werd bij het Verdrag van Maastricht de Europese Monetaire Unie (EMU) op de rails gezet, wat al in 1997 tot een vaste koppeling van zeven valuta zou leiden. Op het moment van invoering van de interne markt (1993) was er een grote instabiliteit van de Europese munten, waardoor drastische ingrepen nodig waren. In 1992 werden de mcb's en in 1995 de switch-over afgeschaft.¹⁴³ De groene koersen werden aangepast, gecompenseerd door toeslagen, premies en inkomenscompensaties. Hierin bleven grote onderlinge verschillen bestaan.

In 1996 werd nog een grondige studie gemaakt over het eventuele economische effect van het agromonetaire stelsel voor de interne markt¹⁴⁴. Deze studie wees uit dat het toen functionerende systeem, gekenmerkt door betrekkelijk grote en duurzame monetaire afwijkingen, geen negatieve gevolgen voor de markten heeft gehad.

De komst van de euro leidde onder meer tot vaststelling van Verordening (EG) nr. 2800/98 houdende overgangsmatregelen voor de invoering van de euro in het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Daarnaast was er ook Verordening (EG) nr. 2799/98 tot vaststelling van het agromonetaire stelsel voor de euro. De toepassingsverordeningen waren Verordening (EG) nr. 2813/98 respectievelijk Verordening (EG) nr. 2808/98. Op 1 januari 1999 ging de derde fase van de EMU in (onlosmakelijke koppeling van valuta van deelnemende landen, monetair beleid in handen van Europese Centrale Bank).

In een verslag van de Commissie aan de Raad over de uitvoering van de overgangsmatregelen voor de invoering van de euro in het gemeenschappelijk landbouwbeleid (COM(2001) 180 def.) stelde kernachtig het volgende: 'Het op de euro gebaseerde agromonetaire stelsel wordt, althans voor de aan de euro deelnemende munteenheden, hierdoor gekenmerkt dat er in feite in het geheel geen agromonetair stelsel meer is'.

Echter, de gezamenlijke munt is nog niet in alle huidige lidstaten ingevoerd (Denemarken, Zweden, Verenigd Koninkrijk)¹⁴⁵, terwijl ook staten uit Midden- en Oost-Europa nog tot de Unie zullen toetreden. Agromonetaire zaken zullen derhalve voorlopig nog wel onderdeel blijven uitmaken van het gemeenschappelijk agrarisch markt- en prijsbeleid.

---

¹⁴² Zie voor de uiteenzetting van dit mechanisme: De Hoogh & Silvis 1996, hoofdstuk 7.

¹⁴³ Al in de jaren '80 werd gesproken over voorstellen tot compensatie van de 'mcb-afbraakregeling' in ons land (Stert. 1984, 85).

¹⁴⁴ COM(96) 636 def. van 6.12.1996.

¹⁴⁵ Voor deze landen bestaat nog maar een zeer beperkt agromonetair instrumentarium.

23.3 Toeslagstelsels

De Europese toeslagregelingen hebben een inkomenscompenserend karakter. Door de MacSharry-hervormingen (1992) werd het prijspeil van de EU meer in overeenstemming gebracht met de wereldmarktprijs: de prijzen in de Gemeenschap werden op een lager niveau vastgesteld. De directe inkomensvoorzieningen moesten voorzien in de daaruit voortvloeiende inkomensdaling.

Het toeslagstelsel wordt dikwijls gecombineerd met maatregelen ter bescherming van het milieu of van plattelandontwikkeling, hetgeen samenhangt met de ontwikkelingen van het GLB in de laatste decennia richting integratie van het milieubeleid in de overige EU-beleidsterreinen en de vorming van een integraal plattelandbeleid. Zo deelde de Commissie al in 1988 mee¹⁴⁶ dat, in het kader van de sanering van de markt en beheersing van de productie en de landbouwuitgaven, stabilisatie van het aanbod noodzakelijk was, onder andere in de vorm van het uit productie nemen van landbouwgrond. Voor gedeerde inkomsten (productieverlies en onderhoud van braakland) werd een premie vastgesteld. Ook werd daarbij voorzien in een vrijstelling van de medeverantwoordelijkheidshoofden (voor granen) indien het percentage uit productie genomen land groot genoeg was (ten minste 30%). De EC-mededeling, feitelijk een voorstel tot wijziging van enkele eerdere verordeningen¹⁴⁷, had - in samenhang met de braaklegging - daarnaast ook betrekking op de extensivering en omschakeling van de productie.

23.4 Instrumenten van het agrarisch markt- en prijsbeleid

Om het agrarisch markt- en prijsbeleid voor de verschillende producten te kunnen realiseren, beschikt de Gemeenschap over verschillende instrumenten:

- landbouw- of invoerheffingen;
- exportrestituties;
- interventieaankopen en -opslag;
- steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun) en voor bijzondere bestemmingen;
- directe inkomenssteun, middels toeslagen en premies;
- productiebeperking;
- afzetbevordering.

In de verschillende basisverordeningen worden deze instrumenten ingedeeld in de volgende rubrieken:

- prijs- en interventieregelingen;
- beheer van de interne markt;
- regeling van het handelsverkeer met derde landen.

Een ander onderscheid dat ook wel wordt gemaakt¹⁴⁸, maar in dit rapport niet in deze vorm zal worden gevolgd, is de indeling in:

- prijsbeleid: tot een tiental jaar geleden het hoofdinstrument;
- volumebeleid: ingevoerd om het prijsbeleid in stand te kunnen houden (bijv. quota, verplichte braaklegging van grond);
- directe inkomenssteun: (bijv. hectaretoeslagen en dierpremies).

Een verdeling op grond van doelmarkt is eveneens een zinvol handvat om greep te krijgen op de verschillende instrumenten van agrarisch markt- en prijsbeleid. De instrumenten in het kader van de buitenlandse handel worden toegepast, zijn in essentie slechts drie in getal: enerzijds de heffingen en/of het douanerecht bij invoer, anderzijds de restituties bij uitvoer.¹⁴⁹ De overige instrumenten, zoals hierboven genoemd, richten zich in hoofdzaak op de interne markt.

---

¹⁴⁶ Com(88) 1 def.

¹⁴⁷ Verordeningen (EEG) nr. 797/85 en nr. 1760/1987.

¹⁴⁸ Bijv. in de Discussienota gemeenschappelijk landbouwbeleid op langere termijn, 1996.

¹⁴⁹ Voor de volledigheid dient te worden opgemerkt dat verschillende GMO's een vrijwaringsclausule bevatten, op grond waarvan de Gemeenschap in buitengewone omstandigheden snel maatregelen kan treffen om de gemeenschappelijke markt te beschermen tegen ernstige verstoring. Deze clausule mag echter alleen worden toegepast in overeenstemming met duidelijke voorschriften ter zake van de GATT.

23.4.1 Invoer en uitvoer: heffingen, restituties en subsidies

23.4.1.1 Invoerheffingen

Landbouwproducten die van buiten de EU worden ingevoerd, zijn aan heffingen onderhevig. Middels deze heffingen wordt het verschil tussen de wereldmarktprijs en de binnen de EU gehanteerde marktprijs overbrugd. Indien namelijk producten uit derde landen aan de grens van de Gemeenschap worden aangeboden tegen lagere prijzen dan door de Gemeenschap zijn vastgesteld (drempelprijzen), dan wordt een heffing ten bedrage van dat verschil opgelegd aan de importeur, zodat hun producten even duur worden als de Europese variant. Omgekeerd: wanneer de wereldmarktprijzen hoger zijn dan de drempelprijzen, kan de Gemeenschap bij uitvoer heffingen opleggen om het wegstromen van Europese landbouwproducten naar de wereldmarkt te voorkomen en zo de consumentenprijzen te waarborgen. De invoer- of landbouwheffingen worden verantwoord in het LEF-B en als Eigen Middelen afgedragen aan de Gemeenschap.

23.4.1.2 Exportrestituties

Exportrestituties beogen de verschillen tussen de prijsniveaus in de EU en de lagere prijsniveaus op de wereldmarkt te overbruggen en zo de export van landbouwproducten mogelijk te maken. Voor Nederland vormen de exportrestituties de belangrijkste prijs- en marktordeningsmaatregel. De export van zuivelproducten en vlees heeft hierin het grootste aandeel. Het financieel belang van dit instrument neemt echter af, onder andere door de afspraken die zijn gemaakt in het kader van de handelsbesprekingen in het kader van de WTO (Uruguay-ronde).

23.4.1.3 Regelgeving

Tot 1996 vonden de handelingen met betrekking tot de invoerheffingen en exportrestituties hun grondslag in de In- en uitvoerwet. Door de tarificatie van de landbouwheffingen (waardoor de heffingen werden omgezet in belastingen), per medio 1995 tot stand gebracht in verband met de WTO-onderhandelingen, verviel de In- en uitvoerwet als basis voor de heffing en invordering van de rechten bij in- en uitvoer - waaronder voortaan dus ook de bij in- en uitvoer verschuldigde belastingen in het kader van het GLB. Heffing en invordering van deze belastingen geschiedt sinds juni 1996 met toepassing van de Douanewet, de Algemene wet inzake rijksbelastingen (AWR) en de Invorderingswet 1990. In de Douaneregeling zijn de taken en bevoegdheden van de productschappen en de AID met betrekking tot het certificatenstelsel en de landbouwrestituties nader uitgewerkt.

In de Regeling in- en uitvoer landbouwgoederen worden de communautaire bepalingen betreffende het certificatenstelsel en de landbouwrestituties nader uitgewerkt, waarbij zoveel mogelijk aansluiting is gezocht bij de douanewetgeving en de bevoegdheden van de douane.

23.4.2 Interventie

Interventie is in principe alleen mogelijk voor van oudsher grondgebonden productie, zoals zuivelproducten, rundvlees, granen en oliehoudende zaden. Ook voor groenten en fruit geldt een vorm van interventie, namelijk het buiten de markt houden van deze producten.

Wordt gekeken naar de in Nederland toegepaste interventieregelingen, waarvan de uitvoering zich vrijwel geheel buiten LNV afspeelt (zie ook de mandaatregelingen ten aanzien van LASER), dan beperken die zich in hoofdzaak tot melk en zuivelproducten, granen, (bevoren) rundvlees, suiker, vlas en tabak.

Het opslagsysteem helpt de gevolgen op te vangen van cyclische productievariaties voor prijzen en waarborgt de continuïteit in de voorziening. Het doel van interventie maatregelen is - concreter gezegd - enerzijds het voorkomen dat de marktprijs al te sterk daalt en anderzijds het creëren van een kunstmatige afzetmogelijkheid.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Interventie gebeurt niet alleen vanuit markt- en prijsbeleid, maar ook wel met bijv. de volksgezondheid als drijfveer. Bijv. Dioxineregeling Rotterdam. Het VIB voerde die uit; het ging om de opkoop van rundvlees, zuivelproducten e.a. die besmet waren doordat ze afkomstig waren uit de nabijheid van de Rotterdamse installatie voor vuilverbranding. Deze interventie wordt niet in het voorliggende rapport behandeld. Voor interventie in verband met dierziekten, zie paragraaf 25.8.6.

De landbouwproducten worden uit de markt genomen zodra de prijs onder een bepaald niveau – de interventieprijs, die zelf weer lager is dan de richtprijs - dreigt te komen. In dat geval krijgen interventiebureaus de opdracht de betreffende producten op te kopen, waarna deze in openbare opslag (met name boter en rundvlees) of – middels aanbestedingen en meestal voor een beperkte periode - in particuliere opslag (overige interventieproducten) worden genomen. Dit systeem helpt de gevolgen op te vangen van cyclische productievataties voor prijzen en waarborgt de continuïteit in de voorziening.

Als de prijs weer stijgt, kunnen de aangelegde voorraden gewoon worden verkocht.¹⁵¹ Voorraden kunnen echter ook met subsidie worden verkocht of geschonken aan instellingen zonder winstoogmerk of worden verwerkt in of tot een ander eindproduct (zie ook paragraaf 25.7). Verder kan het gebruik van bepaalde producten, ook die waarvan er grote interventievoorraden zijn, worden gestimuleerd middels reclamecampagnes (zie ook paragraaf 25.10).¹⁵²

Daarnaast kunnen de voedselvoorraden uit interventie (eventueel aangevuld met aangekochte hoeveelheden) ook worden geschonken in het kader van voedselhulp aan niet-lidstaten, meestal ontwikkelingslanden. Deze vorm van hulp is niet altijd onomstreden (geweest): is het echte ontwikkelingshulp of is het overschotsanering?¹⁵³

Het onderwerp van het voorliggende rapport behelst de eigen voedselvoorziening en het agrarische markt- en prijsbeleid. Beide beleidsonderwerpen dienen dan ook sterk te worden afgepaald ten opzichte van de ontwikkelingshulp, die een geheel anderssoortige insteek en bereik heeft.

In Nederland is de minister van Ontwikkelingssamenwerking (Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking - DGIS) vanouds belast met de voedselhulp, ook in relatie tot de Europese maatregelen op dit gebied. In 1984 werd met LNV een zogenoemde *Herenafpraak over de uitvoering van de Nederlandse voedselhulpprogramma's* opgesteld, waarin de verschillende verantwoordelijkheden werden vastgelegd. De contractuele verantwoordelijkheid ligt bij het DGIS, terwijl LNV (directie Ontwikkelingssamenwerking Landbouw - OSL - en taakopvolger) zowel een signaalfunctie als een adviserende en beleidsondersteunende functie vervult.¹⁵⁴ Het nationale interventiebureau is bij de praktische uitwerking betrokken.¹⁵⁵

Bovengenoemde rolverdeling komt overeen met de Europese visie: 'De communautaire voedselhulp dient zo volledig mogelijk opgenomen te worden in het ontwikkelingsbeleid, met name in de agrarische en agro-alimentaire sector, alsmede in de voedselstrategieën van de betrokken landen' (Verordening (EEG) nr. 3972/86).

Gezien het bovenstaande, met name het kaderstellende beleidsterrein en de verantwoordelijkheidsverdeling, zal het onderwerp *voedselhulp aan derde landen* (zowel ontwikkelingslanden als landen buiten de Unie¹⁵⁶) niet in dit rapport worden uitgewerkt. Het hoort thuis in het contextrapport betreffende buitenlandse zaken, in het bijzonder ook de ontwikkelingssamenwerking¹⁵⁷.

Het interventie-instrument behoefde in het afgelopen decennium slechts in geringe mate te worden ingezet. Zo werd in 1994 in het geheel geen boter en rundvlees uit de markt genomen. Overigens wordt, mede in het kader van de GATT, de interventiesteun langzaam verminderd, terwijl er ook interventiedrempels worden opgeworpen: komt de hoeveelheid in interventie genomen producten daarbovenuit, dan wordt de interventiesteun het daaropvolgende verkoopseizoen verlaagd. In het kader van Agenda 2000 is ook besloten om de interventiehulp langzaam af te bouwen en in plaats daarvan steeds verder te gaan met direct voor de producenten bedoelde premiereregelingen.

---

¹⁵¹ In verband met aankoop wordt ook de term *inslag* gebruikt en in verband met verkoop de term *uitslag*.

¹⁵² Ook andere motieven dan afzet van interventievoorraden kunnen hierbij een rol spelen, bijv. de volksgezondheid. Mede daarom is dit onderwerp in een aparte paragraaf opgenomen.

¹⁵³ Overigens is in het Nederlandse beleid de voedselhulp wel degelijk losgekoppeld van de voorraadpositie (Doorenbos 1981, blz. 37).

¹⁵⁴ In 1969 werden de werkzaamheden van Landbouw betreffende (toen nog) de ontwikkelingshulp onttrokken aan de directie Algemene Zaken (DG Landbouw) en ondergebracht bij de directie Agrarische Hulp aan Ontwikkelingslanden. Deze ging in 1984 over in de directie Ontwikkelingssamenwerking Landbouw. In 1995 nam de directie Internationale Zaken de coördinatie over.

¹⁵⁵ Voedselhulp en ontwikkeling 1990, hfdst. 6: Uitvoering van de Nederlandse voedselhulp.

¹⁵⁶ Te denken is aan de communautaire voedselhulp aan Rusland in de jaren '90.

¹⁵⁷ Pivot-rapport nr. 103, *Gedane buitenlandse zaken*, bijv. - zeer summier - handelingen 212, 217, 223 en 343, 348, 438; hierin ontbreken nog de handelingen van de minister van LNV.

23.4.3 Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun) en voor bijzondere bestemmingen

Om de afzet van bepaalde landbouwgrondstoffen te bevorderen, wordt communautaire steun verleend bij de be- of verwerking ervan tot een ander eindproduct of voor een bijzondere aanwending van die producten. De hiermee gemoeide grondstoffen komen of uit de openbare opslag of rechtstreeks van de producenten. In een aantal regelingen worden bijzonder gebruik en bijzondere bestemmingen samen behandeld, reden om dat ook in deze paragraaf te doen.

De ten behoeve van industriële verwerking op de interne markt verkochte producten kennen tal van toepassingen. Zo kan melkpoeder of boter worden verwerkt door de mengvoederindustrie, boter door bakkers en ijsbereiders, rundvlees door de vleesverwerkende industrie en suiker door de chemische industrie. Een belangrijke rol hierbij spelen de *productierestituties*, die worden toegepast om de verwerkende industrie in staat te stellen te concurreren met invoerproducten die zijn vervaardigd op basis van lager geprijsde grondstoffen.

Bepaalde (interventie)producten kunnen worden afgezet met een bijzondere bestemming, zoals instellingen zonder winstoogmerk (liefdadigheidsinstellingen, ziekenhuizen, scholen), legeronderdelen of achtergestelde groepen.

23.4.4 Directe inkomenssteun (steunregelingen: toeslagen en premies)

Het instrument van de toeslagen en premies is al lange tijd in gebruik om bepaalde doelstellingen van agrarisch markt- en prijsbeleid te helpen verwezenlijken of te bevorderen. In de jaren '70 waren er bijvoorbeeld al de rooipremieregelingen, gevolgd door zogenoemde *omschakelingspremie*s.

Bij de hervorming van het GLB werd in het begin van de jaren '90 een stelsel van directe inkomenssteun ingevoerd. Daarmee zou de landbouwsector minder afhankelijk moeten worden van het markt- en prijsbeleid in de tot dan toe geldende zin. De productiesteun kan in een aantal gevallen een aanvulling vormen op de gemeenschappelijke prijzen. Productiesteun kan zelfs in de plaats komen van de communautaire prijzen, hetzij voor producten van secundair belang, hetzij voor producten waarvoor de reguliere middelen als heffingen niet kunnen worden toegepast.

De gegarandeerde minimumprijs voor landbouwproducten zou met de directe inkomenssteun moeten worden verminderd of zelfs geheel moeten verdwijnen. In de sectoren rundvlees, schapenvlees en akkerbouw worden de boeren al direct in hun inkomen gesteund. Deze steun is gerelateerd aan de door de boer ingezette productiemiddelen: per eenheid product of per hectare.

In samenhang met de directe inkomenssteun is ook voorzien in een pakket van begeleidende maatregelen, die liggen op het terrein van het landbouwstructuurbeleid.¹⁵⁸

---

¹⁵⁸ Zie ook het daarop betrekking hebbende contextrapport.

23.4.5 Productiebeperking (heffings- en quotaregelingen)

Kwamen in de vorige paragraaf stimulerende maatregelen aan de orde (toeslagen en premies), in deze paragraaf komen afremmende ingrepen in het vizier (quoteringen en heffingen), toegespitst op beperking van de productie.

Naast de gemeenschappelijke prijzen worden in een aantal gevallen ook productiebeheersende, dat wil zeggen productiebeperkende, maatregelen vastgesteld. In eerste instantie was er alleen sprake van directe productiebeheersing in de suikersector. Later kwamen er ook quota in de sectoren zuivel (superheffing, 1984) en granen (aardappelzetmeel) (1995).

23.4.6 Afzetbevordering: generieke promotieactiviteiten

Vergroting van de vraag naar landbouwproducten op de interne markt vermindert de noodzaak van interventie. Daarom zijn er Europese subsidies voor reclamecampagnes die het gebruik van landbouwproducten bevorderen, zonder verwijzing naar het land of de streek van herkomst, noch naar bepaalde merken. De financiering kan gebeuren door een deel van de toegewezen steun voor het gebruik van deze producten te bestemmen voor reclamecampagnes. De afzetbevordering kan eveneens worden betaald middels promotiefondsen die gevoed worden met de opbrengst van specifieke heffingen. De eerste sector waarvoor de EC reclamesubsidies verleende was de zuivelsector. Om het verbruik van druivensap te stimuleren, werd in 1985 de basisverordening voor wijn met deze steunmogelijkheid uitgebreid. In Verordening (EG) nr. 481/1999 staan ondertussen al meer producten waarvoor afzetbevordering wordt gesteund: druivensap, melk en zuivelproducten, appels en citrusvruchten, kwaliteitsrundvlees, levende planten en producten van de bloemeteelt, olijfolie en tafelolijven.

24 De Europese marktordeningen in hoofdlijnen

De Europese Gemeenschap kent een twintigtal agrarische marktordeningen. In het volgende worden deze marktordeningen in het kort in alfabetische volgorde beschreven.

Voor elke marktordening wordt aangegeven voor welk(e) product(en) de ordening geldt, wat de kenmerken zijn en welke basisverordeningen van kracht waren en zijn. Tevens volgen enkele voorbeelden van Europese uitvoeringsverordeningen en soms ook van nationale verordeningen.

N.B.: Voor de producten koffie en cacao zijn er geen Europese marktordeningen opgesteld. Deze producten komen aan de orde in het contextrapport betreffende de agrarische handelspolitiek, waarin ook handelingen met betrekking tot vergunningen en invoerheffingen zijn opgenomen (actoren: o.a. Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en HPA).

24.1 Bananen

24.1.1 Algemeen

Kenmerk:

Regeling voor het handelsverkeer.

Producenten in ACP-landen mogen bepaalde hoeveelheden bananen vrij van douanerechten in de EU invoeren. Verder is de invoer uit derde landen gequoteerd. Voor de invoer boven dit quotum moet een hoge heffing betaald worden.

De marktordening is in 1993 ingevoerd, met als doel de producenten in de EU en in de ACP-landen bescherming te bieden. Bananen worden in Europa geteeld in Griekenland en door Spanjaarden (op de Canarische eilanden) en Portugezen (op Madeira).

Met de ACP (of ACS)-landen worden bedoeld de voormalige Europese kolonies uit Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan, die via het Akkoord van Lomé recht hebben op bevoorrechte markttoegang tot de EU en bijzondere ontwikkelingshulp.

Met de overeenkomst van Lomé uit 1975 kregen de bananen uit de ACP-landen vrij toegang tot de Europese markt. Ondanks de vrijstelling van invoerrechten waren deze bananen duurder dan de bananen uit derde landen. Het wegvallen van de Europese binnengrenzen betekende dan ook dat de Europese en ACP-bananen beschermd moesten worden. De Europese marktordening voorzag daarin.

Als gevolg van felle protesten van Latijns-Amerikaanse landen en enkele lidstaten die marktverstoring vreesden werd het invoerquotum in latere jaren enigszins verruimd. Daarnaast spanden de VS een klachtenprocedure aan bij de WTO om een einde te maken aan het in hun ogen Europese protectionistische beleid. Begin 2001 kwam het tot een doorbraak in dit langslappende handelsconflict tussen de VS en Europa. De EU besloot tot een groter marktaandeel in de EU voor Amerikaanse bedrijven en een geleidelijke afschaffing van de tarieven.¹⁵⁹

24.1.2 Europese regelgeving

Basisverordening

Verordening (EEG) nr. 404/93

Uitvoering

Verordening (EG) nr. 2362/98, betreft invoer van bananen in de Gemeenschap.

---

¹⁵⁹ Europese Almanak 1998 (SDU, 1997, Den Haag), blz. 233-234; *EU-Landbouwpolitiek*, blz. 75-77; <http://bananas.xs4all.be/Nederlands/EUBananaRegime.htm> 17-5-2001; *NRC* 13-4-2001.

24.2 Eieren en slachtpluimvee

De marktordeningen voor eieren en pluimvee zijn zogenaamde lichte marktordeningen, d.w.z. dat ze geen interventie aankopen in slachterijproducten houden

24.2.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- eieren (in en uit de schaal);
- pluimvee: levend, vlees, slachtafval, levers, vet, conserven.

De sectoren eieren en slachtpluimvee zijn, evenals de varkensvleessector nauw verbonden met die van graan. Graan wordt immers als veevoeder gebruikt en is daarmee een belangrijke kostenpost in de pluimvee en varkenshouderij. Voor de kunstmatig hogere graanprijzen binnen de EU worden de andere sectoren gecompenseerd.

Het doel van de marktordeningen voor eieren en slachtpluimvee is stabilisatie van de gemeenschappelijke markten. De productie en prijsvorming zijn niet aan regels gebonden en er is geen interventie. Als kenmerken van de marktordening kunnen daarom genoemd worden: (IZ)

1. Beheer van de interne markt.
Er worden maatregelen getroffen om productie, verwerking en afzet beter te organiseren en om de kwaliteit van de prognoses te verbeteren.
2. Regeling voor het handelsverkeer, in de vorm van:
  - a. invoerheffing, waarvan de hoogte tot 1995 bepaald werd door de sluisprijs, waarboven compenserende graanheffingen werden opgelegd;
  - b. exportrestituties die per bestemming in hoogte kunnen verschillen.

De verordening uit 1962 bood nog ruimte voor tijdelijke intraheffingen, dat wil zeggen invoerheffingen voor producten uit andere (IZ) Europese lidstaten. Vanaf (IZ) 1967 was dit niet meer mogelijk.

Als gevolg van het GATT-akkoord werd de protectie van de eigen markt vanaf 1995 sterk verminderd: geen invoer- en graanheffingen meer, maar invoertarieven van afnemende hoogte. Een belangrijk onderdeel van de marktordeningen voor pluimvee en eieren is de mogelijkheid om bij invoer tegen marktversturende prijzen zogenaamde aanvullende invoerrechten op te leggen. (IZ)

24.2.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Eieren:

Verordening (EEG) nr. 21/62

Verordening (EEG) nr. 122/67

Verordening (EEG) nr. 2771/75 Eieren basisverordening

Slachtpluimvee:

Verordening (EEG) nr. 22/62

Verordening (EEG) nr. 123/67

Verordening (EEG) nr. 2777/75 Slachtpluimvee

24.3 Eiwithoudende gewassen

24.3.1 Algemeen

De marktordening bestond tot 1993 uit twee delen en gold voor:

- A. erwten, tuin- en veldbonen en (niet bittere) lupinen;
- B. gedroogde voedergewassen;
  - gedroogde voedergewassen (luzerne, klaver, andere);
  - eiwitconcentraat op basis van luzerne- en grassap.

Kenmerk: beheer van de interne markt, in de vorm van een steunregeling.

De regeling voor erwten en bonen (een zgn. "deficiency payment" systeem is met ingang van 1993 opgenomen in de ha-steun regeling, zoals granen en oliehoudende zaden. ¹⁶⁰

Bij deze marktordening werden aan de verwerkende industrie toeslagen toegekend om een bepaalde minimumprijs voor de telers te kunnen garanderen. Deze steun was in het leven geroepen omdat in GATT-verband de afspraak gemaakt was dat de invoer van deze producten vrij van invoerheffingen of douanerechten zou kunnen plaatsvinden. Hierin verschilde deze marktordening, samen met die van de oliehoudende zaden, duidelijk van de graanmarktordening.

Desondanks riep de regeling veel weerstand op bij de Amerikanen, zodat vanaf 1992 tot 1994 de steunregeling gewijzigd werd in een compensatieregeling, een toeslag per hectare.

Vanaf 1993 geldt ook voor eiwithoudende gewassen de steunregeling voor producenten van akkerbouwgewassen (Verordening (EEG) nr. 1765/92).

24.3.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Erwten, tuin- en veldbonen en (niet bittere) lupinen:

Verordening (EEG) nr. 1431/82

Verordening (EEG) nr. 1765/92 (steunregeling voor producenten van akkerbouwgewassen)

Gedroogde voedergewassen:

Verordening (EEG) nr. 1117/78

24.3.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

Regeling EG-steunverlening producenten akkerbouwgewassen (Stcrt. 1996, 211)

---

¹⁶⁰ Met dit feit bleef als marktordening over de sektor gedroogde voedergewassen. Vóór 1993 en daarna (tot op heden) is dit een steun aan de verwerkende industrie (de groenvoederdrogerijen) met een bedrag X/ton gedroogd produkt als tegemoetkoming in de droogkosten van gras en heurne. Er was geen verplichte minimumprijs die aan de leveranciers van de grondstoffen betaald moe(s)t worden. Daarnaast is er een kwaliteitskenmerk opgenomen in de regeling op basis van een minimaal eiwitgehalte en een maximaal vetgehalte.

24.4 Granen

24.4.1 Algemeen

Binnen het Europese landbouwbeleid neemt de graansector een belangrijke plaats in, ten eerste vanwege de omvang van het graanareaal en ten tweede vanwege de nauwe relatie met andere sectoren, zoals de intensieve veehouderij. De marktordening voor graan is voor Nederland vooral van belang in verband met de relatie met de intensieve veehouderij.

In 1962 werd een begin gemaakt met een gemeenschappelijke marktordening, welke geldig is voor:

- onverwerkt graan (korrelgraan): zacht tarwe en durumtarwe, gerst, rogge, maïs, haver, sorgho, boekweit, gierst (andere dan sorgho) en kanariezaad, etc.;
- bij de eerste bewerking van graan verkregen producten (meel, gries en griesmeel van tarwe, mout, zetmeel, etc.) en bepaalde graanvervangende producten zoals maniok en zetmeelaardappelen.

Kenmerken van de marktordening zijn:

1. Beheer van de interne markt, in de vorm van interventiemogelijkheden, productierestituties en een medeverantwoordelijkheidsheffing, terwijl vanaf 1992 een compensatieregeling en jaarlijkse braaklegging mogelijk is.
2. Een regeling voor het handelsverkeer met derde landen.
Dit behelst een invoerheffing en exportrestitutie, afhankelijk van de bestemming.

Vanaf het begin van de jaren '80 had de gemeenschap te kampen met structurele graanoverschotten, waardoor het noodzakelijk werd om speciale maatregelen treffen. Vanaf 1986 werd daarom de prijsregeling uitgebreid met de zogenaamde medeverantwoordelijkheidsheffing (MVH). Deze heffing was bedoeld om producenten medeverantwoordelijk te stellen voor de overschotten en bedroeg 3% van de interventieprijs. In 1988 werd er nog eens een extra-medeverantwoordelijkheidsheffing ingesteld. Voorts werd een vrijwillige braakregeling getroffen.

Ondanks deze maatregelen lukte het niet om de graanoverschotten op de Europese markt terug te dringen. Hierbij kwam ook de druk van derde landen, vooral van grote graanproducenten als de VS, die bezwaar hadden tegen de grote hoeveelheid gesubsidieerd EG-graan op de wereldmarkt. Dit alles leidde in 1992 tot een akkoord over een fundamentele aanpassing van het Europese graanbeleid. Voor akkerbouwgewassen werd tot een sterke verlaging van de garantieprijs besloten. Onder akkerbouwgewassen worden graan, oliehoudende zaden en eiwithoudende gewassen alléén erwten en bonen gerekend. (Ter compensatie ontvangen de producenten een bedrag per hectare, waarbij voor de grote producenten een verplichte braaklegging geldt. Met deze maatregelen vervielen de medeverantwoordelijkheidsheffingen.

Om te kunnen concurreren met producten van niet-agrarische oorsprong is een aparte regeling van kracht voor de verwerking van landbouwproducten, met name granen en aardappelen, tot zetmeel en derivaten hiervan. Hierbij is sprake van exportrestituties, een minimum-uitbetalingsprijs (een garantieprijs) en evenwichtspremies (aan de verwerkende industrie om de minimumprijs te kunnen realiseren). In verband met de verlaging van de graanprijzen in 1992 zijn er tegemoetkomingen per kg vastgesteld. Er is geen braakregeling, aardappelen, wel voor granen, inclusief mais, maar wel zijn er referentiehoeveelheden vastgesteld waarboven geen vergoedingen worden uitgekeerd.

24.4.2 Europese regelgeving

Geleidelijke totstandbrenging van de GMO
Verordening (EEG) nr. 19/62

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 120/67

Verordening (EEG) nr. 2727/75

Verordening (EEG) nr. 1983/86 inzake rechtstreekse steun aan graanproducenten

Verordening (EEG) nr. 1765/92 met betrekking tot compensatiebedrag en braaklegging

Verordening (EEG) nr. 1766/92

Uitvoeringverordeningen

Verordening (EEG) nr. 2096/86, betreft rechtstreekse steun aan graanproducenten

Verordening (EEG) nr. 2572/86 en 2573/86, betreft bepaalde vrijstellingen van de MVH.

24.4.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

Beschikking steunverlening kleine graanproducenten (Stcrt. 1987, 104)

Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen (Stcrt. 1986, 123)

Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988 (Stcrt. 1988, 124)

Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffing granen (Stcrt. 1989, 68)

Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffing granen in verband met het uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1989, 250).

24.5 Groenten en fruit (verse)

24.5.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

abrikozen, andijvie, appels, artisjokken, aubergines, bloemkool, clementine, citroenen, courgettes, dopvruchten, kersen, komkommers, kropsla, mandarijnen, peren, perziken en nectarines, pruimen, satsuma's, sint-jansbrood, tafeldruiven, tomaten, zoete sinasappels.

Kenmerkend voor de markt voor groenten en fruit is niet alleen het seizoensgebonden karakter, maar ook het zeer uitgebreide assortiment aan producten en kwaliteiten en de grote oogstschommelingen per jaar en per regio. Laatstgenoemde element is de laatste jaren verminderd door de toenemende invoer.

Daarnaast is het bederfelijke en kwetsbare karakter van de producten een bepalende eigenschap.

Daardoor is opslag van interventieproducten vrijwel onmogelijk.

Kenmerken van de marktordening:

1. Kwaliteitsbeleid;
2. Beheer interne markt door middel van prijs- en interventie maatregelen;
3. Regelingen voor het handelsverkeer met derde landen, door middel van:
  - a. douanerechten;
  - b. referentieprijzen.

In 1996 kwam het ook in de groente- en fruitsector tot hervormingen. Ze moesten ertoe leiden dat de kostbare aankoop door interventiebureaus en veilingen (telersverenigingen) van verse groenten en fruit en het doordraaien ervan werd gestopt. Tot het jaar 2000 werd de protectie sterk verminderd volgens de methode van entry-prijzen: waarbij het verschil tussen de invoerprijzen en de minimum-invoerprijzen maar in beperkte mate door heffingen mag worden overbrugd.

20.5.2 Europese regelgeving

Geleidelijke totstandbrenging van de GMO

Verordening (EEG) nr. 23/62

Belangrijke aanvulling:

– Verordening (EEG) nr.159/66, betreft de inschakeling van telersverenigingen bij interventie-aankopen

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 1035/72

Verordening (EG) nr. 2200/96

Uitvoering

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 2601/69, betreft verwerking sinaasappelen, mandarijnen, satsuma's en clemenelines

Verordening (EEG) nr. 1035/77, betreft verwerking van citroenen

24.5.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

Uitvoeringsregeling EEG-rooipremie appelbomen 1990 (Stcrt. 1990, 225)

24.6 Groenten en fruit (verwerkte)

24.6.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- bevroren en gedroogde groenten;
- conserven;
- bevroren en gedroogde vruchten en vruchtenconserven;
- vruchtenmoes en vruchtensap.

Kenmerken:

1. Beheer binnenlandse markt, door middel van:
  - a. productiesteun. De steun wordt uitgekeerd aan verwerkende bedrijven die een door de Raad vastgestelde minimumprijs betalen aan de telers. De steun is onder meer van toepassing op producten op basis van tomaten, peren, pruimen en perziken. Ter beperking van de gemeenschappelijke uitgaven zijn er garantiedrempels aangebracht en was de productiesteun voor een aantal subtropische producten, zoals krenten en rozijnen, eerst aan quota gebonden en sinds 1994/1995 vervangen door hectaretoeslagen;
  - b. interventie maatregelen;
  - c. kwaliteitsnormen.
2. Regelingen voor de handel met derde landen, in de vorm van:
  - a. invoercertificatenregeling;
  - b. minimumprijs bij invoer;
  - c. handelscontingenten (invoerbepalingen);
  - d. uitvoerrestituties.

24.6.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 426/86

24.7 Hop

24.7.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- hopbellen, vers of gedroogd, ook indien fijn gemaakt, gemalen of in pallets; lupuline.
- plantensappen en plantenextracten van hop.

Kenmerken:

1. Productiesteun. Ieder jaar stelt de Raad een steunbedrag per ingezaaide hectare vast. In verband met afzetmoeilijkheden voor bittere hop is een extra steunbedrag, voor maximaal 1000 hectare per lid-staat, bestemd voor de overschakeling van de verbouw van bittere hop op aromatische rassen. Slechts voor korte periode geldig geweest.
2. Regelingen voor de handel met derde landen. Voor in de EU geproduceerde of ingevoerde producten, die voldoen aan minimum-kwaliteitseisen bestaat een systeem van certificering. Tevens kunnen bijzondere maatregelen genomen worden indien de markt door in- of uitvoer ernstig is verstoord.

24.7.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 1696/71

24.7.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, artt. 56, 57

24.8 Levende planten en producten van de bloementeel

24.8.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- snijbloemen en snijgroen;
- bloembollen en -knollen;
- levende planten, boomkwekerijproducten en potplanten.

Kenmerken:

1. Regelingen voor het beheer van de interne markt, in de vorm van:
  - a. stelsel van kwaliteitsnormen, zoals minimum kwaliteitseisen, sortering, presentatie- en aanduidingsvoorschriften, en een klasse-indeling;
  - b. subsidieregeling voor promotieactiviteiten (1996-).
2. Regeling voor het handelsverkeer met derde landen, in de vorm van:

een verlaagd tarief, geldig voor bepaalde hoeveelheden snijbloemen (rozen en anjers) uit een aantal Middellandse Zee-landen.

24.8.2 Europese regelgeving

Basisverordening

Verordening (EEG) nr. 234/68

Uitvoering

Verordening (EEG) nr. 700/88, betreft de invoer van bepaalde producten van de bloementeel van oorsprong uit Cyprus, Israël, Jordanië en Marokko, alsmede de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook
Verordening (EG) nr. 2275/96, betreft maatregelen ter stimulering van het gebruik van levende planten en producten van de bloementeel.

24.9 Melk en zuivelproducten

24.9.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- melk en room, vers, gecondenseerd of met toegevoegde suiker;
- boter, kaas en wrongel;
- lactose (melksuiker) en melksuikerstroop;
- mengvoeder op basis van zuivelproducten.

De marktordening voor zuivel en zuivelproducten is de meest uitgebreide.

Kenmerken zijn:

1. Maatregelen voor het beheer van de interne markt, zoals:
  - a. regels voor openbare interventie;
  - b. steun voor particuliere opslag;
  - c. productiesteun voor gebruik van melk in diervoeding en voor tot caseïne verwerkte melk;
  - d. steun voor afzet van voorraden, zoals afzet van botervet, het gebruik van gecondenseerde ondermelk voor voederdoeleinden en het verstrekken van schoolmelk;
  - e. productiebeperkende maatregelen, zoals medeverantwoordelijkheidheffing, quotastelsel en premie voor definitieve beëindiging van melkproductie.
2. Regelingen voor het handelsverkeer met derde landen, bestaande uit:
  - a. invoerheffingen;
  - b. exportrestituties.

De marktordening is geleidelijk tot stand gekomen. In 1964 werden al heffingen en restituties ingevoerd, waarna in 1968 de eerste basisverordening volgde.

De sterk toenemende productie leidde vanaf de jaren zeventig tot groeiende interventievoorraden, zoals de bekende boterberg en melkplas.¹⁶¹ Om de stijgende kosten van dit beleid te beperken werd in 1977 als eerste remmende maatregel de medeverantwoordelijkheidshooftheffing ingevoerd. Wegens het beperkte effect van deze heffing besloot de Raad in 1984 tot het opleggen van een hoge heffing op de meer dan toegestane melkproductie: de superheffing.

Voor ieder land werd een quotum bepaald, de heffingvrij te produceren hoeveelheid melk. Al naar gelang de keuze van de nationale overheid wordt het quotum verdeeld per melkveehouder of per zuivelfabriek.

De quota kunnen bij verkoop van een bedrijf worden overgedragen of na overheidsaankoop herverdeeld worden. De superheffing wordt ook toegepast op de toename van het melkvetgehalte.

In verband met de superheffing werd een speciale regeling getroffen voor de zogenaamde SLOM-boeren. Deze boeren hadden deelgenomen aan de SLOM (Slacht- en Omschakelings-) regeling, waarbij zij een premie kregen als zij hun melkvee wegdeden, maar hun melkveebedrijf in stand hielden. Omdat zij geen melk hadden geleverd in het referentiejaar waarop het quotum was gebaseerd voelden zij zich sterk benadeeld. In 1988 en 1989 stelde het Hof van Justitie de SLOM-boeren in het gelijk.¹⁶²

De interventiemogelijkheden voor boter en magere melkpoeder zijn in 1987 beperkt door respectievelijk een garantiedrempel in te voeren en aankoop alleen in de lente en zomer toe te staan. Als gevolg van de besluiten tot hervorming van de landbouw werd de medeverantwoordelijkheidshooftheffing in 1993 ingetrokken. Daarnaast zijn de interventieprijsen voor boter verlaagd.

24.9.2 Europese regelgeving

Geleidelijke totstandkoming GMO

Verordening (EEG) nr. 13/64

---

¹⁶¹ Laatstgenoemde term is eerder plastisch dan accuraat, want de melkvoorraden bestaan uit magere melkpoeder.

¹⁶² W. Brussaard (red.), *Hoofdlijnen van het agrarisch recht* (Zwolle 1993) 81-82.

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 804/68

Verordening (EG) nr. 1255/99

Uitvoering

Productiesteun

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 986/68, betreft toekenning productiesteun voor ondermelk en melkpoeder voor voederdoeleinden door interventiebureaus.

Afzet voorraden

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 1717/72, betreft boter voor non-profit organisaties

Verordening (EEG) nr. 1598/77, betreft schoolmelk

Productiebeperkende heffingen

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 1079/77, betreft medeverantwoordelijkheidsheffing

Verordening (EEG) nr. 856/84 en 857/84, betreft superheffing

24.9.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Productiesteun

Onder andere:

Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980 (Stcrt. 1979, 247).

Afzet voorraden

Onder andere:

Beschikking steun boter met bijzonder gebruik of bijzondere bestemming 1981 (Stcrt. 1981, 108)

Productiebeperkende heffingen

Onder andere:

Beschikking superheffing 1984 (Stcrt. 1984, 79)

Beschikking superheffing SLOM-deelnemers (Stcrt. 1989, 54)

24.10 Oliehoudende zaden

24.10.1 Algemeen

De marktordening voor oliehoudende zaden bestaat uit drie onderdelen:

- A. Koolzaad, zonnebloemzaad en soja. Hieronder valt ook raapzaad.
- B. Lijnzaad. Geldt voor zowel zaad van vezelvlas als van olievlas.
- C. Hennepzaad.

Kenmerk: steunregeling.

Tot 1992 gold een stelsel van productietoelagen voor de verwerkende industrie, mits die een bepaalde minimumprijs betaalde aan de telers; de teelt was overigens gebonden aan maximumarealen. Van invoerheffingen was geen sprake door de afspraken over graanvervangers die aan het begin van het Europese markt- en prijsbeleid zijn gemaakt binnen de GATT. Hierdoor liggen de prijzen binnen de EU op het lage niveau van de wereldmarkt.

Sinds de hervorming van het landbouwbeleid in 1992 zijn de regelingen voor oliezaden en eiwitgewassen in lijn gebracht met die voor granen. De garantieprijzen en verwerkingstoelagen zijn afgeschaft en vervangen door steunbedragen per hectare, in combinatie met verplichte gedeeltelijke braaklegging. De steunbedragen worden door de EC per regio vastgesteld. De lidstaten bepalen de basisarealen voor alle akkerbouwgewassen (zie marktordening granen).

24.10.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 136/66 (koolzaad, zonnebloemzaad en soja)

Verordening (EEG) nr. 3766/91

Verordening (EEG) nr. 1765/92, vervangt de vorige verordening voor oliehoudende zaden die zijn ingezaaid voor de oogst na 1 juli 1993 en geldt tevens voor granen en eiwithoudende gewassen

Verordening (EEG) nr. 569/72 (lijnzaad)

Verordening(EEG) nr. 3698/88 (hennepzaad)

24.10.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

Beschikking uitvoerregime koolzaad, raapzaad en zonnebloemzaad 1982 (Stcrt. 1982, 143)

24.11 Olijfolie

24.11.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- olijven;
- ruwe en geraffineerde olijfolie;
- residuen van olijven en olijfolie.

Kenmerken:

1. Maatregelen voor het beheer van de interne markt, door middel van:
  - a. productiesteun;
  - d. marktevenwichtsmaatregelen, waarbij een gegarandeerde maximumhoeveelheid voor olijfolie wordt vastgesteld. Overschreiding hiervan heeft invloed op de productiesteun en interventieprijs;
  - e. productierestituties, ter bevordering van de verkoop van olijfolie aan conservenfabrieken.
2. Regeling voor het handelsverkeer met derde landen, door middel van:
  - a. invoerheffingen;
  - b. uitvoerrestituties.

De grootste producenten van olijfolie in de EU zijn Spanje, Italië en Griekenland. Voor Nederland is deze marktordening van gering belang. De uitgaven van het Landbouw-Egalisatiefond voor dit product bedroeg bijvoorbeeld in 1997 slechts 95.000 gulden.¹⁶³

24.11.2 Europese regelgeving

Basisverordening

Verordening EEG) nr. 136/66

---

¹⁶³ Financiële verantwoording Landbouw-Egalisatiefonds, Tweede Kamer 1998-1999, 26 541, nr. 26.

24.12 Rundvlees

24.12.1 Algemeen

De ordening geldt voor:

- levende runderen;
- vers, gekoeld of bevroren vlees en slachtafval van runderen, rundvleesbereidingen en -conserven.

Kenmerken van deze zware marktordering zijn:

1. Beheer interne markt, door middel van:
  - a. interventie door openbare aankoop en particuliere opslag;
  - b. premieregelingen: premie voor jonge mannelijke runderen, zoogkoeienpremie, verwerkingspremie voor kalveren en premie voor de extensieve veehouderij.
2. Regeling voor het handelsverkeer met derde landen, in de vorm van:
  - a. invoerheffingen;
  - b. uitvoerrestituties.

De geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke marktordering voor rundvlees werd in 1964 vastgelegd. De regeling behelsde voornamelijk de toepassing van douanerechten en heffingen op het handelsverkeer tussen lidstaten onderling en met derde landen.

Vier jaar later kwam de eigenlijke marktordering met onder meer een uniforme prijsregeling die in 1972 werd uitgebreid met de mogelijkheid tot permanente interventie. Aanvankelijk waren er weinig complicaties bij het gemeenschappelijk rundvleesbeleid, doordat de vraag binnen de EU de productie overtrof. De benodigde invoer uit derde landen, waarvoor sinds 1974 variabele invoerheffingen golden, bracht zelfs geld in het laatje van de gemeenschap.

Nadat er zelfvoorziening voor rundvlees bereikt werd en de productie bleef toenemen, kreeg echter ook deze sector te maken met overschotten. De algemene oorzaak was de voortdurend stijgende productiviteit, die nog werd versterkt door ontwikkelingen in de zuivelsector. Om de overproductie in deze aanpalende tak van veehouderij te verminderen werden melkveehouders namelijk aangemoedigd om over te schakelen op de rundvleesproductie. Na invoering van de superheffing op melk in 1984 maakten zoveel boeren van deze mogelijkheid gebruik, dat de overschotten aan rundvlees snel toenamen. De resulterende kostenstijging noodzaakte de EU tot het aanbrengen van beperkingen in het interventiebeleid, zoals lagere interventieprijsen, strengere eisen aan de referentiekwaliteiten en veranderingen in de aankoopperioden.

De hervorming van het GLB vanaf 1993 bracht in het algemeen een vermindering van subsidies met zich mee, terwijl de totale omvang van interventie-aankopen gebonden werd aan een per jaar afnemend maximum. Sindsdien is de gewone interventie bedoeld om tijdelijke overschotten weg te werken, terwijl de vangnetinterventie bij extreme prijsdalingen een lage garantieprijs biedt zonder maximum hoeveelheden.¹⁶⁴ De verlagingen van de garantieprijs werden overigens ten dele gecompenseerd door de lagere graanprijzen, die het veevoer goedkoper maakten. Als gevolg van onderhandelingen binnen de WTO reduceerde de EU vanaf 1995 ook de bescherming van de rundvleesmarkt ten opzichte van derde landen: de heffingvrij ingevoerde quota werden verruimd en de exportrestituties werden verminderd. In de tweede helft van de jaren negentig had de rundveehouderij te kampen met de zogenaamde BSE-crisis. Door de runderziekte bovine spongiforme encefalopathie (BSE) en de mogelijke gevolgen voor de volksgezondheid nam de consumptie van rundvlees aanzienlijk af en daalden de prijzen. Van overheidswege werden dan ook steunmaatregelen voor gedupeerde veehouders getroffen.

---

¹⁶⁴ Europese regelgeving inzake interventie maatregelen in deze sector: Verordening (EEG) nr. 1896/73 (PbEG nr. L 193), Verordening (EEG) nr. 2276/78 (PbEG nr. L 261), Verordening (EEG) nr. 859/89 (PbEG nr. L 91) en Verordening (EG) nr. 2456/93 (PbEG nr. L 225).

24.12.2 Europese regelgeving

Geleidelijke totstandkoming marktordening

Verordening (EEG) nr. 14/64

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 805/68

Verordening (EEG) nr. 2066/92

Verordening (EEG) nr. 1254/99

Uitvoering

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 98/69, betreft afzet van interventievoorraden

Verordening (EEG) nr. 2456/93, betreft algemene en speciale interventie maatregelen

Verordening (EEG) nr. 1357/80, betreft premiereregeling zoogkoeien

24.12.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

Premieregelingen

Beschikkingen uitvoering EEG-premiereregeling aangehouden zoogkoeienbestand (Stcrt. 1980, 160)

Beschikking uitvoering EEG-verordening betreffende rundvleesproductiepremies 1977 (Stcrt 1977, 105), betreft aanwijzing van OSF als uitvoerende instantie

Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1996. 80), hierbij werden vergelijkbare regelingen ten aanzien van rundvlees- en schapenvleesproducenten, redactioneel samengevoegd.

Bijzondere restituties

Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984 (Stcrt.1984, 46)

24.13 *Rijst*

24.13.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- korrelrijst: padie, gedopte rijst, halfwitte rijst, volwitte rijst en breukrijst;
- verwerkte producten: meel, vlokken, gries, griesmeel.

Kenmerken:

1. Beheer interne markt, door middel van:
  - a. prijsmaatregelen en interventie;
  - b. steunverlening voor bepaalde rassen;
- c. productierestitutie bij de productie van zetmeel en in de bierbrouwerij gebruikte breukrijst.
2. Regeling voor het handelsverkeer met derde landen, in de vorm van:
  - a. invoerheffingen;
  - b. uitvoerrestituties.

De productie van rijst in de EU is uiterst plaatselijk en beperkt zich tot de landen rond de Middellandse Zee. In Nederland is de marktordening voor rijst daarom vooral van belang voor de verwerkende industrie. Bij de invoer van rijst of breukrijst moeten altijd invoercertificaten worden overlegd.

24.13.2 Europese regelgeving

Basisverordening

Verordening (EEG) nr. 1418/76

Verordening (EG) nr. 3072/95

24.14 Schapen- en geitenvlees

24.14.1 Algemeen

De marktordening (IZ) geldt voor:

- levende schapen en geiten;
- vers, gekoeld en bevroren vlees van schapen en geiten;
- slachtbijprodukten(IZ)
- verwerkte producten.

Schapen- en geitenvlees zijn in één marktordening samengebracht omdat de beide soorten vlees moeilijk te onderscheiden zijn.

Kenmerken van de markt(IZ)ordening zijn:

1. Beheer van de interne markt, door middel van:
  - a. basisprijs voor geslachte schapen, tot 2001 (IZ), welke jaarlijks door de EU werd(IZ) vastgesteld;
  - b. premieregeling. Als de marktprijs lager was(IZ) dan de basisprijs had een producent recht op een ooi-premie. Producenten van geitenvlees konden, zoals daartoe besloten was(IZ), een bedrag ter grootte van 80% van de ooi-premie ontvangen;
  - c. steunregeling voor particuliere opslag indien de marktprijs beneden een bepaald niveau is gedaald.
2. Een regeling voor het handelsverkeer met derde landen, in de vorm van:
  - a. zelfbeperkingsovereenkomsten, in 1995 omgezet in:
  - b. tariefcontingenten.

Met derde landen (vooral Nieuw-Zeeland) werden zelfbeperkingsovereenkomsten gesloten, waarvoor het invoerrecht aan een maximum van 10% gebonden is. Bij de invoering van de GATT-afspraken in 1995 zijn deze omgezet in tariefcontingenten.

In 1992 werd eenzelfde marktregime voor alle landen van de EU ingevoerd. Tot die tijd nam het Verenigd Koninkrijk namelijk een uitzonderingspositie in, waarbij de marktprijzen in dit land beduidend lager waren dan elders in de EU.

Een belangrijke wijziging is de premiequotering per bedrijf, welke in 1993 werd ingevoerd. De quota kunnen overgedragen worden en de EU-lidstaten is toegestaan aan de overdracht voorwaarden te verbinden.

Sinds 2001 bestaat de vaste ooi-premie van € 21,- per ooi. Verder bestaat er een extra premie voor ooiën in zogenaamde probleemgebieden. Ook bestaat er een zogenaamde nationale envelop die bestaat uit een per lidstaat verschillend bedrag. De lidstaten hebben enige keuzevrijheid bij het aanwenden van dit bedrag.

24.14.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 1837/80

Verordening (EEG) nr. 3013/89

Verordening (EG) nr. 2467/98

Uitvoering

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 2660/80

24.14.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Onder andere:

Interventie

Voor steun ten behoeve van particuliere opslag (in de Beschikking particuliere opslag zuivelproducten en vlees 1980) zie de paragraaf rundvlees.

Premies

Beschikking uitvoering EEG-premie schapenvleesproducenten, 17 november 1980 (Stcrt. 1980, 225)

Regeling dierlijke EG-premies, 21 april 1996 (Stcrt. 1996, 80), betreft tevens premies in de sector rundvee.

Buiten de oopremieregeling is de uitvoering van de marktordening voor schapen- en geitenvlees overgelaten aan het PVV. De bevoegdheidsoverdracht is in 1985 formeel vastgelegd bij wijziging van de Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966.

24.15 Suiker, isoglucose en inuline

24.15.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- suikerbieten en suikerriet;
- bietsuiker en rietsuiker;
- bepaalde andere soorten suiker, melasse, producten van de eerste verwerking van suiker;
- isoglucose;
- inuline (uit cichorei).

Suiker wordt gezien als een basisproduct, waarvoor een 'zware' marktordening geldt. Kenmerken van deze marktordening zijn:

1. Maatregelen voor het beheer van de interne markt, in de vorm van:
  - a. productiequotaregeling. Hierbij is het zogenaamde Suikersysteem, een overeenkomst tussen de suikerfabrikanten en het Landbouwschap, van belang. In het Suikersysteem wordt de verdeling van het quotum aan de individuele teler geregeld.¹⁶⁵
  - b. garantieprijsen;
  - c. productierestitutie, ter stimulering van het gebruik van suiker in de chemische industrie;
  - d. productieheffingen en opslagbijdragen. Men streeft naar budgettaire neutraliteit, wat betekent dat de heffingen en bijdragen van de producenten alle kosten moeten dekken die verbonden zijn aan de afzet van de suikeroverschotten van de EU.
2. Regeling voor het handelsverkeer met derde landen, door middel van:
  - a. invoerheffing;
  - b. exportrestituties.

¹⁶⁵ Bijv. Suikersysteem 1997, d.d. 04-06-1996, nr. N05378D.Z01.

Al vanaf 1967 was er sprake van een gemeenschappelijk Europees prijsbeleid voor suiker. Tijdens een overgangsperiode van zeven jaar werden de resterende nationale prijs- en afzetgaranties beperkt. De grote prijsstijgingen op de wereldmarkt aan het begin van de jaren zeventig hadden verregaande gevolgen voor de suikermarkt. Er werd namelijk met verdubbelde ijver gezocht naar een goedkopere zoetstof om suiker te vervangen, die werd gevonden in de vorm van isoglucose, een fructose die uit graanoglucose geproduceerd kan worden. De marktordening voor suiker is snel nadien uitgebreid met bepalingen – inclusief quota – voor isoglucose. Halverwege de jaren negentig ontwikkelde de Nederlandse agrarische industrie nog een andere zoetstof: inuline, een fructose afkomstig uit cichorei. Ook dit product werd meteen opgenomen en gequoteerd in de marktordening.

Bij de marktordening suiker, isoglucose en inuline zijn de garantieprijsen tot een bepaalde productieomvang beperkt. Er wordt verschil gemaakt tussen productiequota A en B. Quota A is het basisquotum en komt ongeveer overeen met de hoeveelheid die nodig is voor gebruik binnen de EU. Quota B is een bepaald percentage van het basisquotum. Over het A en B quotum worden productieheffingen geheven. De productie boven de A en B quota wordt het C-suiker, -isoglucose, of -inuline genoemd. Hiervoor gelden geen garantieprijsen of productieheffingen. Deze productie moet onbewerkt, zonder steun, naar de wereldmarkt worden geëxporteerd.

Tot juli 1999 werd de marktordening voor suiker, als enige marktordening, door een productschap in mandaat uitgevoerd. De overige marktordeningen, door productschappen uitgevoerd, worden in delegatie uitgevoerd. Om de situatie voor de uitvoering van alle marktordeningen gelijk te trekken werd in 1999 de mandaatconstructie voor suiker gewijzigd in delegatie.¹⁶⁶

In de sector speelt de Suikerbegeleidingscommissie een adviserende en informerende rol. De commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de verwerkende industrie, handel en landbouw- en werknemersorganisaties. Het secretariaat wordt gevoerd door het Hoofdproductschap voor Akkerbouwgewassen.¹⁶⁷

24.15.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 1009/67

Verordening (EEG) nr. 1785/81

Verordening (EG) nr. 2038/1999

24.15.3 Nationale uitwerking Europese regelgeving

Onder andere:

Suikerbeschikking 1968-II (Stcrt. 1968, 207)

Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1981 (Stcrt. 1981, 135)

---

¹⁶⁶ Regeling suiker isoglucose en inulinestroop 1999, Stcrt. 1999, 109, Toelichting.

¹⁶⁷ Regeling suiker isoglucose en inulinestroop 1999, Stcrt. 1999, 109, art. 2.

24.16 Tabak (ruwe)

24.16.1 Algemeen

Kenmerken:

1. Beheer van de interne markt, door middel van:
  - a. interventie maatregelen (tot 1993);
  - b. premiestelsel;
  - c. quota.
2. Regeling voor het handelsverkeer met derde landen, in de vorm van:
  - a. exportrestituties (tot 1993).

In 1992 werd de marktordening ingrijpend gewijzigd. Tot dat jaar waren er interventiemogelijkheden en exportrestituties, sindsdien geldt alleen een stelsel van premies (productietoeslagen) binnen een bepaald quotum. De quota zijn verschillend per soort, en verdeeld over de lidstaten, die ze toewijzen aan de eerste verwerkers of producenten.

Vooraf voor de zuidelijke lidstaten is deze marktordening van belang.

24.16.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 727/70

Verordening (EEG) nr. 2075/92

24.16.3 Nationale uitwerking van Europese regelgeving

Tabaksbeschikking 1971-I (Stcrt. 1971, 44)

In- en uitvoerbeschikking tabak 1981 (Stcrt. 1981, 205)

Restitutiebeschikking tabak (Stcrt. 1981, 205)

In- en uitvoerbesluit tabak 1982 (Stb. 1983, 285)

24.17 Varkensvlees

24.17.1 Algemeen

Basisverordening Varkensvlees EEG 2759/75(IZ)

De marktordening voor varkensvlees werd in 1975 ingevoerd en geldt voor:

- levende varkens;
- vlees, slachtafval, spek en vet;
- verwerkte producten, slachtlijnproducten

Voor deze sector is een zogenaamde lichte marktordening van toepassing. Dit betekent dat de prijs op de interne markt voornamelijk wordt bepaald door vraag en aanbod, terwijl aan de buitengrens wel bescherming geboden wordt.

Kenmerken:

1. Maatregelen voor het beheer van de interne markt, zoals:
  - a. een basisprijs voor geslachte varkens;

- b. een interventieregeling voor producenten;
  - c. interventie;
  - d. steun voor particuliere opslag Er is geen sprake van prijsgarantie, maar indien de prijs beneden een bepaald percentage van de basisprijs daalt, kan door de Europese Commissie besloten worden tot interventie aankopen, of tot steun voor particuliere opslag. Tot interventieaankopen van varkensvlees is tot nu toe niet besloten.
3. Een regeling voor het handelsverkeer met derde landen, in de vorm van:
- a. invoerheffing;
  - b. uitvoerrestitutie.

De marktordening voor varkensvlees is geleidelijk tot stand gekomen. In 1967 werd de eerste Europese verordening op dit terrein van kracht.

Als gevolg van de vrije marktwerking heeft de intensieve varkenshouderij zich in de meest gunstige regio's, waaronder in Nederland geconcentreerd. In toenemende mate spelen echter ook milieumaatregelen een rol spelen bij de locatie van de varkensbedrijven.

Ingrijpende gevolgen voor de varkenssector in Nederland had de uitbraak van klassieke varkenspest in 1996. Ter bestrijding van de ziekte stelden de Nederlandse autoriteiten bescherming- en toezichtgebieden in, waar de handel en het vervoer van varkens en aanverwante producten verboden werd. Verder werd steun verleend voor de levering van mestvarkens en biggen uit de betrokken gebieden aan de bevoegde autoriteiten (opkoop ter vernietiging en werd een fokverbod ingesteld.

24.17.2 Europese regelgeving

Geleidelijke totstandkoming marktordening

Verordening (EEG) nr. 20/62

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 121/67

Verordening (EEG) nr. 2759/75

Uitvoering

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 391/68, betreft interventie-aankopen

Verordening (EEG) nr. 2763/75, betreft steunverlening voor particuliere opslag

Verordening (EEG) nr. 320/84, betreft indelingsschema voor geslachte varkens

Varkenspest

Verordening (EG) nr. 413/97

Verordening (EG) nr. 2154/98

24.17.3 Nationale uitwerking Europese regelgeving

Onder andere:

Subsidieregeling fokverbod varkens 1997 (Stcrt. 1997, 180)

24.18   Vezelgewassen en zijderupsen

24.18.1   Algemeen

De marktordening bestaat uit drie delen. Er zijn namelijk aparte regelingen voor vezelvlas en hennep, voor katoen en voor zijderupsen.

A.   Vezelvlas en hennep

Deze ordening is geldig voor:

- vlas, ruw of bewerkt, doch niet gesponnen; werk en afval van vlas
- hennep, ruw of bewerkt, doch niet gesponnen; werk en afval van hennep.(IZ)

Kenmerk: Verwerkingssteun

B.   Katoen

De regeling geldt voor:

- niet-geëgreeneerde (niet-ontpitte) katoen;
- geëgreeneerde katoen.

Kenmerken:

1.   Streefprijs en minimumprijs
2.   Beheer van de interne markt, door middel van:
  - a.   productiesteun;
  - b.   gegarandeerde maximumhoeveelheden;
  - c.   productgroeperingen.

C.   Zijderupsen

Kenmerk:

Productiesteun. Per in productie genomen doos eieren van zijderupsen wordt een steunbedrag toegekend, op voorwaarde dat de productie normaal verloopt.

24.18.2   Europese regelgeving

A.   Vezelvlas en hennep

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 1673 / 2000

Uitvoering

Verordening (EG) nr. 245/2001, betreffende steunmaatregelen

B.   Katoen

Basisverordening

Katoen komt niet voor in bijlage II bij het Verdrag, maar protocol nr. 4 bij de Akte van toetreding van Griekenland (1979), gewijzigd bij protocol nr. 14 bij de Akte van toetreding van Spanje en Portugal, voorziet in een regeling voor dit product. Verordening 1051/2001, steun voor katoenproductie.

Uitvoering

Verordening (EEG) nr. 1591/2001(IZ), betreffende steunmaatregelen

C. Zijderupsen

Basisverordening

Verordening (EEG) nr. 845/72

24.19 Wijnbouwproducten

24.19.1 Algemeen

De marktordening geldt voor:

- druivensap en druivenmost, al dan niet met toegevoegde suiker, al dan niet geconcentreerd;
- gedeeltelijk gegiste druivenmost, wijn van verse druiven, al dan niet met toegevoegde wijnalcohol;
- verse druiven, andere dan tafeldruiven;
- wijnazijn;
- wijnmoer en draf van druiven.

Kenmerken:

1. Beheer interne markt, door middel van:
  - a. prijsmaatregelen;
  - b. interventie maatregelen, zoals opslag en preventieve en verplichte distillatie;
  - c. rooiregeling.
2. Regeling handelsverkeer met derde landen.

De EU neemt een groot deel van de wereldwijnproductie voor haar rekening en heeft de meeste jaren een overschot op de gemeenschappelijke markt.

24.19.2 Europese regelgeving

Basisverordeningen

Verordening (EEG) nr. 34/1962

Verordening (EEG) nr. 822/87

Uitvoering

Onder andere:

Verordening (EEG) nr. 3461/85, inzake reclamecampagnes

Verordening (EEG) nr. 1442/88, inzake premies voor stopzetting van wijnbouw op wijnbouwareaal.

24.19.3 Nationale uitwerking Europese regelgeving

Onder andere:

Inventarisatiebeschikking wijn 1962 (Stcrt. 1962/224)

24.20 Zaaizaad

24.20.1 Algemeen

De marktordening geldt voor de volgende gewassen die voor zaaioeleinden verbouwd worden:

- rijst en spelt;
- peulvrucht;
- hybriden van maïs en sorgho;
- oliehoudende zaden en vruchten;
- zaaigoed, sporen daaronder begrepen.

Kenmerken:

1. Productiesteun.

24.20.2 Europese regelgeving

Basisverordening

Verordening (EEG) nr. 2358/71

24.21 De GMO's na vaststelling van Agenda 2000

De ontwikkelingen van de markt en van de internationale handelsrelaties leidden tot een gewijzigde opzet van de GMO's. Voor de diverse categorieën landbouwproducten heeft de Europese Commissie een gemeenschappelijke marktordening uitgewerkt, met verschillende gradaties van interventie en verschillende combinaties van interventiemethodes.

Na vaststelling van Agenda 2000 in Berlijn werd de volgende indeling van producten volgens type marktmechanisme gemaakt:

1. GMO met garantieprijs en automatische interventie	2. GMO met garantieprijs en geconditioneerde interventie	3. Gemengde GMO's (met garantie-prijzen en aanvullende rechtstreekse productiesteun)	4. GMO met uitsluitend rechtstreekse productiesteun	5. GMO zonder steun
<p>Stelsel van garantieprijs: interventiebureaus kopen op als marktprijs tot niveau van garantieprijs daalt.</p> <p>Geldt voor: suiker en zuivelproducten.</p> <p>Gehanteerd voor zo'n 1/5 van de EU-landbouwproductie, maar gaat steeds meer verdwijnen.</p>	<p>Stelsel van garantieprijs dat alleen in werking treedt bij een ernstige crisis op de markt (door de EC te bepalen).</p> <p>Geldt voor: wijn, varkensvlees, bepaalde soorten verse groenten en fruit.</p> <p>Gehanteerd voor zo'n 1/5 van de EU-landbouwproductie.</p>	<p>Stelsel van garantieprijs en rechtstreekse inkomenssteun aan de landbouwer als aanvulling op de productie. Fungeert als compensatie voor prijsdalingen of als steun in het geval van moeilijk te produceren landbouwproducten (vaak aan voorwaarden gebonden, zoals braaklegging).</p> <p>Geldt voor: granen, rundvlees, melk, schapen-vlees, rijst.</p> <p>Gehanteerd voor ongeveer 1/3 van de EU-landbouwproductie, met een toenemend belang sinds de hervormingen van 1992 en 1999.</p>	<p>Systeem waarbij een vast bedrag of een bedrag in verhouding tot de geproduceerde opbrengst of hoeveelheid wordt uitgekeerd.</p> <p>Geldt voor: oliehoudende zaden, eiwithoudende gewassen, voedergewassen, tabak, textielvezels, peulvruchten, hop, verwerkte groenten en fruit, bepaalde soorten verse groenten en fruit, olijfolie en olijven.</p> <p>Gehanteerd voor ongeveer 1/10 van de EU-landbouwproductie.</p>	<p>De producten die onder een dergelijke GMO vallen, genieten uitsluitend douanebescherming.</p> <p>Geldt voor: pluimvee, eieren, bloemen en planten, aardappelen, bepaalde exotische producten (bijv. koffie en thee), en</p>

Naast de hierboven aangegeven indeling werd er ook een indeling van sectoriële mechanismen voor productiebeperking afgesproken:

1. Nationale productiequota	2. Nationale gegarandeerde productiequota	3. Communautaire gegarandeerde productiequota	4. Nationale overschot- quota
<p>Deze quota worden op nationaal niveau vastgesteld en over de bedrijven verdeeld. In geval van overschrijding volgen er sancties voor de producent.</p> <p>Geldt voor: melk, wijn en suiker</p>	<p>Deze quota staan gelijk met een recht op rechtstreekse steun voor de producten. In geval van overschrijding van de vastgestelde drempels wordt de steun proportioneel verlaagd. De quota kunnen gegarandeerde maximumhoeveelheden (GMH's), gegarandeerde maximumarealen (GMA's) zijn of premies per stuk vee betreffen.</p> <p>Geldt voor: heel veel producten, o.a. rijst (GMA), katoen (GMH), voedergewassen (GMH), aardappelzetmeel, runderen (stuks), zoogkoeien (stuks), schapen (stuks), allerlei akkerbouwgewassen (GMA), melk (steun vanaf 2006), olijfolie en olijven</p>	<p>Quota die worden berekend op basis van de productie van de 15 EU-lidstaten. Deze categorie van quota is bezig te verdwijnen.</p> <p>Geldt voor: beperkt aantal verwerkte groenten en fruit, gedroogde groenten (GMA), peulvruchten en bananen (GMH)</p>	<p>Quota die vrijwillige en geconditioneerde distillatievolumes of een drempel voor het uit productie nemen via beroeps-organisaties behelzen.</p> <p>Geldt voor: wijnproducten resp. verse groenten en fruit</p>

25 Uitvoering van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid

In dit hoofdstuk komt aan de orde wat Nederland doet en moet doen voor de uitvoering van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid. In het algemeen bevatten de Europese verordeningen per instrument gemeenschappelijke bepalingen. De aanpak in de volgende paragrafen zal dan ook in eerste instantie generiek zijn: een handeling geldt voor meerdere sectoren, waarbij in de grondslag verschillende basis- of uitvoeringsverordeningen kunnen worden vermeld. Daar waar sprake is van sectorspecifieke handelingen, zal daaraan in aparte paragrafen aandacht worden besteed.

25.1 Algemeen

De uitvoering van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid is voor een groot gedeelte 'uitbesteed' aan de verschillende productschappen (met name HPA, PT, PVV en PZ). Dit betreft vooral de regelingen betreffende de invoer en uitvoer van landbouwproducten. Voor wat betreft de regelingen die voortvloeien uit de landbouwhervorming van begin jaren '90, is de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (lees: LASER) een belangrijke actor. Dit laatste geldt ook voor de uitvoering van interventie maatregelen.

Een land neemt soms steun- of saneringsmaatregelen of andere maatregelen in een sector die onverenigbaar zijn met de marktordening. In dergelijke gevallen kan de lidstaat ontheffing (derogatie) van een marktordening aanvragen. Daarvoor moet aan de EC worden gevraagd om een voorstel te mogen doen aan de Raad, die zich dan in een beschikking uitspreekt over de situatie in het bewuste land. Een recent voorbeeld is de Wet herstructurering varkenshouderij (Stb. 1998, 236), die een productiebeperking inhoudt voor boeren die zich binnen de gemeenschappelijke regels bewegen. Als algemene mogelijkheid kan de minister van Landbouw ook een derogatieverzoek indienen op het terrein van het agrarisch markt- en prijsbeleid.

(560.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bij de Europese Commissie indienen van een verzoek tot derogatie van een Europese regeling op het gebied van het agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode	1968-

25.2 Agromonetaire zaken

25.2.1 Agromonetair stelsel en mcb's

Mcb's bestaan uit heffingen en subsidies om interne prijsverschillen van interventieproducten te egaliseren. Voor Nederland gaat het veelal om de toekenning van uitvoersubsidies en het oplegging van invoerheffingen (positieve mcb's).

(561.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het middels nationale inbreng in de Europese besluitvorming bijdragen aan de totstandkoming en wijziging van het Europese agromonetaire stelsel
Periode 1970-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 974/71
Opmerking Mcb's bestaan uit heffingen en subsidies om interne prijsverschillen van interventieproducten te egaliseren. Voor Nederland gaat het om de toekenning van uitvoersubsidies en het oplegging van invoerheffingen (positieve mcb's).

(562.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van nationale regelgeving verband houdend met de werking van het agromonetaire stelsel
Periode 1970-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 974/71
Product Compensatiebeschikking landbouwgoederen 1971 I (Stcrt. 1971, 90);
Compensatiebeschikking toetreding 1973 (Stcrt. 1973, 21); Beschikking
inkomenstoeslag landbouwbedrijven 1974 (Stcrt. 1974, 246);
Toeslagbeschikking akkerbouwprodukten 1974 (Stcrt. 1974, 246);
Compensatiebeschikking toetreding 1980 (Stcrt. 1980, 249);
Compensatiebeschikking toetreding Spanje en Portugal (Stcrt. 1986, 52);
Regeling agrimonetaire compensatie 1996/1997 (Stcrt. 1996, 169)

(563.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het vaststellen van monetair compenserende bedragen (mcb's)
Periode 1971-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 974/71
Opmerking -De vaststelling kan gebeuren per product (bijv. varkensvlees).
-De berekening kan eenvoudig een omrekening zijn van door de EC vastgestelde bedragen.

25.2.2 Monetaire compensatieregelingen

25.2.2.1 Monetair compenserende bedragen

Conjunctuurpolitieke maatregelen in de landbouwsector (vanaf 1971)

In 1971 stelde de Raad van de Europese Gemeenschappen Verordening (EEG) nr. 974/71 op, die betrekking had op bepaalde maatregelen op het gebied van de conjunctuurpolitiek die in de landbouwsector moesten worden getroffen ten gevolge van de tijdelijke instelling van zwevende wisselkoersen. De verordening kwam er op neer dat er in het handelsverkeer met andere lidstaten op de invoer heffingen werden opgelegd en voor de uitvoer restitutie werd verleend. Dit was ook van toepassing op het handelsverkeer met derde landen, waarbij de compenserende bedragen boven op de reeds

geldende heffingen en restituties konden komen. De bedragen werden door de EC vastgesteld. De uitvoering gebeurde door dezelfde instanties als die welke voor de reguliere heffingen en restituties bevoegd waren, *in casu* de minister van Landbouw en de productschappen.

Compensatieregelingen in verband met toetreding van nieuwe lidstaten

In 1973 werd de Compensatiebeschikking toetreding 1973 (Stcrt. 1973, 21) vastgesteld, die uitvoering gaf aan een aantal bepalingen uit de Akte van toetreding van Denemarken, Ierlanden en het Verenigd Koninkrijk (Groot-Brittannië en Noord-Ierland) tot de EEG. De beschikking bevatte een stelsel van compenserende bedragen, die beoogden de verschillen in prijspeil in het handelsverkeer tussen de nieuwe lidstaten en de EEG in zijn oorspronkelijke samenstelling te compenseren, alsmede een heffing bij invoer ter bescherming van de verwerkende industrie. De extra invoerheffingen en extra uitvoerrestituties voor het handelsverkeer met de toetredende landen lieten de extra heffingen en restituties op grond van de regeling uit 1971 onverlet. Wel gold dezelfde systematiek. De regeling werd in 1975 aangevuld.

In 1980 werd naar aanleiding van de toetreding van Griekenland tot de Europese Gemeenschappen een soortgelijke regeling vastgesteld: de Compensatiebeschikking toetreding 1980 (Stcrt. 1980, 249). Bij de toetreding van Spanje en Portugal regelde de Compensatiebeschikking toetreding Spanje en Portugal (Stcrt. 1986, 52) dezelfde materie. Deze regeling vormde 'het nationale sluitstuk op de communautaire regelingen volgens welke in het onderlinge handelsverkeer de verschillen in het prijspeil van bepaalde producten worden gecompenseerd' (aldus de toelichting).

De toetredingscompensatieregelingen vormden feitelijk een uitbreiding van de oorspronkelijke regeling voor de toepassing van mcb's. In 1992 werden de mcb's afgeschaft. Agromonetaire compensatie werd daarna middels afzonderlijke regelingen toegekend (zie volgende paragraaf).

(564.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen
Handeling	Het, in het kader van monetaire compensatie, opleggen van extra invoerheffingen
Periode	1971-1992
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 974/71; Compensatiebeschikking landbouwgoederen 1971 I, artt. 2 en 8; Compensatiebeschikking toetreding 1973, artt. 2 en 7; Compensatiebeschikking toetreding 1980, artt. 2 en 7; Compensatiebeschikking toetreding Spanje en Portugal, artt. 2 en 5

(565.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen
Handeling	Het, in het kader van monetaire compensatie, verlenen van extra restituties
Periode	1971-1992
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 974/71; Compensatiebeschikking landbouwgoederen 1971 I, artt. 4 en 8; Compensatiebeschikking toetreding 1973, artt. 4 en 7; Compensatiebeschikking toetreding 1980, artt. 4 en 7; Compensatiebeschikking toetreding Spanje en Portugal, artt. 3 en 7

(566.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van beschikkingen waarmee wordt afgeweken van de verplichting tot het opleggen van extra invoerheffingen of het verlenen van extra restituties
Periode	1971-1992
Grondslag	Compensatiebeschikking landbouwgoederen 1971 I, art. 2, lid 3, en art. 4, lid 3
Opmerking	In overeenstemming met de minister van Financiën.

25.2.2.2 Agromonetaire compensatie (1996-1997)

In 1995 heeft, als gevolg van monetaire schommelingen in de EG, een aanzienlijke verlaging van de landbouwomrekeningskoers voor de gulden plaatsgevonden. Concreet had dit tot gevolg dat bij de omrekening van bepaalde financiële aanspraken (bijv. interventie, minimumprijzen) in het kader van het GLB van - toen nog - ecu naar de gulden een lager bedrag in guldens resulteerde, ofwel: Nederland kreeg minder dan waar het recht op had. Op grond van Verordening (EG) nr. 1527/95 tot vaststelling van de compenserende steun in verband met de verlaging van de landbouwomrekeningskoersen voor bepaalde valuta's, uitgewerkt in Verordening (EG) nr. 2921/95, kon het door de lagere omrekening geleden inkomensverlies voor de landbouwers worden gecompenseerd. In de nationale context resulteerde deze mogelijkheid in de Regeling agrimonetaire compensatie 1996/1997 (Stcrt. 1996, 169), waarbij aan landbouwbedrijven ter zake van het inkomensverlies dat op die bedrijven in de productierichtingen melk, rundvlees, suikerbieten, granen en fabrieksaardappelen een tegemoetkoming kon worden verstrekt.

(567.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het toekennen van een agromonetaire compensatie
Periode	1996-1997
Grondslag	Regeling agrimonetaire compensatie 1996/1997, art. 2

25.2.2.3 Revaluatiecompensatie (1974-1975)

De reguliere valutamarkt kan door meer dan een dip worden getroffen, waardoor er sprake is van een (te) grote monetaire afwijking van de reële wisselkoersen van de betrokken valuta's ten opzichte van de landbouwomrekeningskoers. Wanneer een nationale munt een sterke revaluatie ondergaat, betekent dit dat de landbouwprijzen in dat land zullen dalen. Landbouwprijzen worden immers in ECU (toen nog) uitgedrukt, waarna een omrekening volgt naar de nationale valuta. Overigens is het onderwerp van de revaluatieschadecompensatie zeer nauw verbonden met het in de vorige paragraaf behandelde onderwerp. Revaluatie werkt immers onmiddellijk door in het wisselkoersenstelsel en daarmee in de hoogte van de mcb's.

In 1974 werd de Nederlandse gulden gerevalueerd. Op de EEG-Raad van Ministers op 17 december 1974 werd toegestaan om de gevolgen van de revaluatie tot 1 mei 1975 voor de land- en tuinbouw te compenseren, en wel voor een bedrag van zo'n NLG 135 miljoen. De verdeling van het bedrag (revaluatiecompensatie) werd geregeld in de Beschikking inkomenstoelag landbouwbedrijven 1974 en de Toeslagbeschikking akkerbouwproducten, beide gepubliceerd in Stcrt. 1974, 246. De uitvoering van de eerstgenoemde regeling werd opgedragen aan de directie APVA, die van de laatstgenoemde regeling aan de STULM.

Een dergelijke compensatie was er eerder (1969) al voor Duitsland. In Verordening (EEG) nr. 3813/92 werd vastgelegd dat, in geval van een aanzienlijke revaluatie, alle nodige maatregelen konden worden getroffen. In 1997 werd deze verordening opgevolgd door Verordening (EG) nr. 724/97 tot vaststelling van de compenserende en andere maatregelen bij aanzienlijke revaluaties met negatieve gevolgen voor de landbouwinkomens. Eind 1998 ging de verordening van 1997, samen met de in de vorige paragraaf genoemde verordeningen uit 1995, op in Verordening (EG) nr. 2799/98 tot vaststelling van het agromonetaire stelsel voor de euro. Hierin was ook voorzien in compensatie voor aanzienlijke revaluaties, namelijk 'indien voor een lidstaat de koers voor de omrekening van de euro in de nationale munteenheid of de op 1 januari 1999 geldende wisselkoers van de euro ten opzichte van de nationale valuta een

aanzienlijke revaluatie te zien gaf ten opzichte van de op 31 december 1998 geldende landbouwomrekeningskoers' (art. 2, Verordening (EG) nr. 2800/98).

Op grond van de Europese regelingen van eind jaren '90 werd het mogelijk gemaakt om gedurende drie jaar revaluatiecompensaties te betalen aan producenten in Ierland, het Verenigd Koninkrijk en Italië. Voor Nederland is het niet meer nodig geweest om aanspraak op dergelijke compensaties te maken.

(568.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toekennen van directe inkomenstoelagen aan landbouwers die schade ondervinden van revaluatie van de nationale munteenheid
Periode 1974-1975
Bron Beschikking inkomenstoelag landbouwbedrijven 1974, artt. 3 en 4

(569.)

Actor Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM 1974)
Handeling Het aan landbouwers die schade ondervinden van revaluatie van de nationale munteenheid toekennen van toelagen op akkerbouwproducten
Periode 1974-1975
Bron Toeslagbeschikking akkerbouwproducten 1974, art. 2

25.3 Prijsnoteringen

Voor het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid is het hele systeem van prijzen van cruciaal belang. De toepassing van verschillende instrumenten, zoals interventie en exportrestitutie, is erop gebaseerd. Het daarom noodzakelijk voor de EC om over de juiste prijsgegevens te beschikken. De lidstaten worden dan ook in vele verordeningen verplicht om de dagelijks geldende gemiddelde marktprijzen van door de EC aangewezen referentiemarkten aan Brussel te melden. Tegenwoordig dient dit op een vaste dag in de week erna langs elektronische weg (IDES-systeem) te geschieden.¹⁶⁸

De lidstaten verzamelen gegevens over de prijsontwikkeling in het eigen land en baseren zich daarbij op de prijsnoteringen aan representatieve markten en veilingen. Op grond daarvan bepaalt de EC communautaire prijzen, zoals oriëntatie- interventie- en referentieprijzen.

Er zijn verschillende prijsnoteringen, zelfs binnen een en dezelfde sector. Voor Nederland is de zuivelsector van groot belang. Om te voldoen aan de Europese behoefte om zich te kunnen baseren op de gemiddelde prijzen in deze sector, stelde de minister van Landbouw al in 1964 de Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen in (Stcrt. 1964, 162). Deze had tot taak om in ieder geval wekelijks de prijzen van melk- en zuivelproducten te noteren en die in de *Staatscourant* bekend te maken. De oorspronkelijke instellingsbeschikking en het later gepubliceerde reglement werden in 1995 vervangen door een enkele nieuwe regeling, de Regeling Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1995, 13). Een andere bekende notering is de zogenoemde *Apeldoornse notering* (die overigens per 1 januari 2001 niet meer wordt vastgesteld).

De prijswaarneming - ook voor de importmarkten - wordt voor de overige sectoren overigens doorgaans uitgevoerd door de productschappen, die de gegevens doorgeven aan de EC en (al dan niet in kopie) aan het ministerie van LNV.

(570.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in het kader van de prijsnoteringen aanwijzen van representatieve markten, veilingen, slachthuizen, enz.
Periode 1964-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 610/77; Verordening (EEG) nr. 1557/82, art. 2; Verordening nr. 3310/86, art. 2; Verordening (EEG) nr. 295/96, art. 2, lid 1, en art. 6
Opmerking De lijst met aangewezen instanties wordt aan de EC gezonden.

(571.)

¹⁶⁸ Zie bijvoorbeeld Verordening (EG) nr. 398/2000.

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van instanties die ten behoeve van het communautaire agrarisch markt- en prijsbeleid de prijsontwikkeling van landbouwproducten bijhouden en noteren
Periode 1964-
Opmerking De prijsnotering gebeurt vooral door de productschappen. Voor zuivel: Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (zie ook specifieke handelingen voor deze commissie).

Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen

(572.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van de Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen
Periode 1964-
Grondslag Verordening nr. 13/64/EEG (basisverordening zuivel)
Product Instellingsbesluit Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1964, 162), vervangen door Regeling Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1995, 13)

(573.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het benoemen van de leden en de secretaris van de Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen
Periode 1964-
Grondslag Instellingsbesluit Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen, artt. 2, lid 1 en 3, vervangen door Regeling Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen, art. 2, lid 1 en 3

(574.)

Actor Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen
Handeling Het opstellen van officiële noteringen van zuivelproducten
Periode 1964-
Grondslag Instellingsbesluit Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen, art. 1, lid 2, vervangen door Regeling Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen, art. 1, lid 2
Opmerking De Zuivelnoteringen worden in de *Staatscourant* gepubliceerd.

(575.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het regelen van de werkwijze van de Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen en het bepalen van de soorten van melk- en zuivelproducten waarop de noteringen betrekking hebben
Periode 1964-
Grondslag Instellingsbesluit Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen, art. 1, lid 3
Product Reglement (Stcrt. 1964, 247) en wijzigingen, vervangen door Regeling Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1995, 13)

(576.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het nemen van maatregelen ten behoeve van de juiste uitvoering van de prijsnoteringen
Periode	1996-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 295/96, art. 2, lid 1, en art. 7
Opmerking	De maatregelen kunnen betrekking hebben op: de totstandkoming van prijsnoteringen, de juistheid van de prijsbepaling, de naleving van de verordeningen en de bestraffing van overtredingen.

Melding aan de EC

(577.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
	Productschappen
Handeling	Het aan de EC verstrekken van gegevens over de in Nederland geldende gemiddelde marktprijzen van marktordeningsproducten
Periode	1964-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening nr. 159/66/EEG, art. 5, lid 1; Verordening (EEG) nr. 210/69 en 1498/1999; Verordening (EEG) nr. 1557/82, art. 2; Verordening (EEG) nr. 859/89, art. 2; Verordening (EG) nr. 659/97, art. 7, lid 2 (geconsolideerde versie, 2001)
Opmerking	Deze handeling is van belang voor de hantering van verschillende marktordeningsinstrumenten, zoals interventie.

25.4 Tellingen

Op basis van Richtlijn 73/132/EEG voert iedere lidstaat in december een veetelling uit en doet een prognose over het vee dat in de 12 maanden daarna beschikbaar zal zijn voor de slacht. Richtlijn 78/53/EEG schreef voor dat de resultaten beschikbaar moeten zijn voor juni.

Overigens hebben deze richtlijnen niet geleid tot Nederlandse wet- of regelgeving, dit vanwege de al bestaande Landbouwtellingen krachtens de Landbouwwet.¹⁶⁹

De inwinning van gegevens van de Landbouwtelling is in de loop van de jaren nogal veranderd. Tot 1997 vond het invullen van de formulieren op zitdagen plaats. Vanaf 1997 kregen de boeren de formulieren waarop ze hun gegevens konden invullen per post thuisgestuurd. Cijfervergaring via internet is de volgende stap.

De EC wordt op de hoogte gesteld van de landbouwproductiefeiten.

(578.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het informeren van de EC over de gerealiseerde en te verwachten landbouwproductie
Periode	1968-
Grondslag	Richtlijn 73/132/EEG; e.a.

¹⁶⁹ J.C. van Haersolte, Uitvoering EG-richtlijnen in Nederland 1958-1994, blz. 19.

25.5 In- en uitvoer: heffingen, restituties en subsidies

25.5.1 Algemeen

Met de invoering van de Europese agrarische marktordeningen kwam een einde aan het nationale landbouwbeleid. De protectionistische maatregelen van de afzonderlijke staten werden geleidelijk afgeschaft, waardoor uiteindelijk het vrije verkeer van goederen binnen de Gemeenschap tot stand kon komen.

Tegelijkertijd werd ten opzichte van niet-EU-landen een gemeenschappelijk in- en uitvoerbeleid ontwikkeld. Uitgangspunt was bescherming van de interne Europese gemeenschappelijke markt. Omdat vrijwel alle agrarische producten internationaal verhandelbaar zijn, kan een beheersing van het aanbod en het prijspeil op de Europese interne markt niet zonder handelspolitieke instrumenten die vraag en aanbod vanuit derde landen kunnen sturen. Belangrijke instrumenten van het Europees agrarische markt- en prijsbeleid zijn daarom de in- en uitvoerheffingen, exportrestituties en -subsidies.

Door middel van invoerheffingen, die variabel zijn, worden producten van buiten de EU alleen boven een bepaalde minimumprijsniveau binnengelaten. Dit minimumprijsniveau noemt men ook wel drempelprijs of sluisprijs. Internationale prijsbewegingen worden op deze manier buiten de deur gehouden. De interne markt wordt hierdoor beschermd voor goedkope buitenlandse producten.

Uitvoerheffingen ontmoedigen de uitvoer naar derde landen, hetgeen bij een tekort op de interne EU-markt gewenst kan zijn.

Tegenhanger van de uitvoerheffingen zijn de exportrestituties, waarbij de export, de afzet van de agrarische producten buiten de EU, juist gestimuleerd wordt. Bij exportrestituties wordt het verschil tussen de interne EU-prijs en de wereldmarktprijs gecompenseerd.

Ook bij exportsubsidies wordt de afzet buiten de EU bevorderd.

In dit hoofdstuk zal ongeveer dezelfde indeling worden aangehouden als in deel 5, hoofdstuk 19, betreffende het nationale agrarisch markt- en prijsbeleid, omdat de regelgeving op het gebied van invoer- en uitvoer een doorgaande lijn vertoont.

De handelingen betreffende de invoer en uitvoer van agrarische producten zullen ook in dit hoofdstuk niet sectorgewijs aan de orde komen, maar per werkproces, in algemene zin worden geformuleerd.

Als beginjaar van de handelingen zal 1968 worden aangehouden, omdat in dit jaar de agrarische eenheidsmarkt in werking trad en er definitief een einde kwam aan het nationale beleid. In verband hiermee werd het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 (Stb. 1963 125) in 1967 ingrijpend gewijzigd (Vierde wijzigingsbesluit, Stb. 1967, 327) en vervolgens in 1968 (Achtste wijzigingsbesluit, Stb. 1968, 338). In 1980 werd het besluit geheel vernieuwd in het In- en uitvoerbesluit 1980 (Stb. 1980, 758). Ondanks het feit dat in 1968 de agrarische eenheidsmarkt van de EU in werking trad, werd niet alle regelgeving op het gebied van in- en uitvoer in dit jaar vernieuwd. Om deze reden is de grondslag voor sommige handelingen een regeling die van voor 1968 dateert, zoals bijvoorbeeld de Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen), welke pas in 1981 vervangen werd.

In 1968 werd de rijksbelastingdienst (douane) betrokken bij de uitvoering van het in- en uitvoerbeleid van landbouwgoederen. Dit gold onder meer voor de invoercontroles.

Ook in het besluit van 1980 belastte de minister van Landbouw de rijksbelastingdienst (douane) met de uitoefening van bepaalde handelingen. Het gaat hierbij onder meer om verificatie van aangiften en documenten en het doen instellen van nader onderzoek door de AID. Tevens kan het bedrijfsleven in veel gevallen kiezen of het de vereiste zekerheden (waarborgen) stelt en de verschuldigde heffingen voldoet bij het productschap of bij de Belastingdienst.

Een volgende belangrijke ontwikkeling was het tot stand komen van de Douanewet in 1996. Als gevolg van de WTO-onderhandelingen, waarbij de roep om liberalisering van de wereldhandel luid geklonken had, werd de stap gezet naar een transparanter en meer marktgeïntereerd landbouwbeleid. Dit betekende onder meer dat de landbouwheffingen vervangen werden door rechten van het gemeenschappelijk douanetarief. Overigens werden nog wel mogelijkheden voorbehouden om bij ernstige verstoring van de EG-markt zogenaamde aanvullende invoerrechten vast te stellen. Deze mogelijkheid werd evenwel aan strenge voorwaarden verbonden.

De minister van Landbouw wilde echter de bestaande taakverdeling tussen rijksbelastingdienst (douane) en productschappen met betrekking tot de heffing en invordering van landbouwheffingen in 1996 niet veranderen. Per 1 juni 1996 zijn daarom in de Douaneregeling opnieuw de bevoegdheden van de productschappen op dit terrein vastgesteld. Heffing en vordering door productschappen gebeurt niet langer op grond van de In- en uitvoerwet, maar met toepassing van de Douanewet, de Algemene wet inzake rijksbelastingen (AWR) en de Invorderingswet 1990.¹⁷⁰

(579.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het (mede) voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van wetten en KB's met betrekking tot de invoer en uitvoer van landbouwgoederen
Periode 1968-
Product Achtste wijzigingsbesluit In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1968, 338); In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980 (Stcrt. 1980, 758); In- en uitvoerbesluit Irak 1991 (Stb. 1991, 123); e.a.

(580.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelingen met betrekking tot de invoer en uitvoer van landbouwgoederen
Periode 1968-
Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, artt. 11 en 17; Europese marktordeningen; e.a.
Product – *Algemeen geldende regelingen*, zoals: Beschikking landbouwheffingen- en restitutieregime 1968 II (Stcrt. 1968, 189); In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt.1981, 50)
– *Sectorspecifieke regelingen*, zoals: Heffingsbeschikking invoer agrarische alcohol 1984 (Stcrt. 1985, 171)
Opmerking - De sectorspecifieke regelingen van na 1968 zijn gebaseerd op Europese marktordeningen;
- Voorzover voor de toepassing van de regels de rijksbelastingdienst (douane) is betrokken, stelt de minister van Landbouw de regels vast in overeenstemming met de minister van Financiën.

---

¹⁷⁰ <http://www.belastingdienst.nl>, Heffingen bij invoer, deel IV.

25.5.2 Overdracht van bevoegdheden, mandatering

25.5.2.1 Overdracht van bevoegdheden

Voor de in dit hoofdstuk behandelde periode (vanaf 1968) is de In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295), art. 11. de basis voor het overdragen van bevoegdheden inzake vergunningen, heffingen en vrijstellingen voor de invoer en uitvoer van landbouwgoederen door de minister van Landbouw aan de productschappen. In 1968 maakte de minister gebruik van de mogelijkheid tot overdracht van zijn bevoegdheden door middel van de Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189). Deze wet verving de elf afzonderlijke In- en uitvoerbeschikkingen Productschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242). Ten aanzien van de uitoefening van de bevoegdheden kan de minister regels stellen. De verordeningen die vastgesteld zijn op grond van de overgedragen bevoegdheden, moeten daarom (evenals alle uitvoeringsverordeningen van de productschappen) door de minister goedgekeurd worden.

25.5.2.2 Mandatering

Naast de overdracht van bevoegdheden door de minister, is ook het mandaatsfiguur blijven bestaan. Wanneer namelijk een productschap vergunningen voor de invoer van agrarische producten uit bepaalde landen, zoals bedoeld in het Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 1963, 127) en het Invoerbesluit landen 1981 (Stb. 1981, 576), verleent, intrekt of aan voorwaarden verbindt, gebeurt dat namens de minister. In het besluit van 1981 worden de volgende landen genoemd: Albanië, Bulgarije, China, D.D.R., Hongarije, Hong-Kong, Japan, Mongolië, Noord-Korea, Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije, de U.S.S.R en Vietnam. De Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (landen) (Stcrt. 1963, 123) bleef van kracht tot 1981, toen zij opgevolgd werd door de Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1981 Landen (Stcrt. 1981, 51).

De mandatering bleef ook bestaan voor de uitvoering van regelingen in bepaalde sectoren. De laatste sector waarvoor het mandaat werd omgezet in delegatie was die van suiker. Deze omzetting gebeurde door de Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999, art. 9 (Stcrt. 1999, 108), waarin de Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen, art. 1 (Stcrt. 1966, 205) gewijzigd werd.

(581.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het mandateren van bevoegdheden omtrent vergunningen/certificaten voor agrarische invoer uit bepaalde landen
Periode	1968-
Grondslag	Invoerbesluit landen 1963; Invoerbesluit landen 1981
Product	Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1981 Landen (Stcrt. 1981, 51)

(582.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van productschappen die namens de minister bevoegd zijn tot het verlenen van vergunningen voor de invoer van landbouwgoederen uit bepaalde landen
Periode	1968-
Grondslag	Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen); Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1981 Landen, art. 3
Opmerking	Dit geldt alleen wanneer deze bevoegdheid nog niet was bepaald in een van de Mandaatsbeschikkingen landbouwgoederen.

25.5.3 Vergunningen, certificaten

Nederland kent een vergunningenstelsel voor de in- en uitvoer van agrarische producten. In 1963 werd dit vergunningenstelsel gelijkgesteld met het Europese certificatenstelsel en vastgelegd in het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 4, lid 1. Aanvankelijk waren de procedures in verband met certificaten voor iedere marktordening afzonderlijk geregeld, tot de EC in 1970 een algemeen stelsel van invoer-, uitvoer- en voor fixatiecertificaten ontwierp.

Het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980 regelde nog eens de inpassing van het Nederlandse vergunningenstelsel in het communautaire certificatenstelsel.

In de Europese marktordeningen is voor landbouwproducten in het handelsverkeer met derde landen het gebruik van invoer- en uitvoercertificaten voorgeschreven. Deze moeten bij de aangifte ten invoer of ten uitvoer bij de douane worden overgelegd. De bedoeling van dit certificatenstelsel is om de Commissie van tevoren inzicht te verschaffen in het handelsverkeer met derde landen, zodat daarop beleid kan worden ontwikkeld (bijv. extra invoerrechten, bijstelling hoogte of omvang van restituties). Er worden verschillende soorten certificaten onderscheiden:

- *invoercertificaat*: verplicht bij invoer uit derde landen;
- *uitvoercertificaat*: verplicht bij uitvoer naar derde landen, tevens gebruikt als certificaat voor de vastlegging van het recht op restitutie (incl. het bedrag) en daarmee dienst doende als voorfixatiecertificaat;
- *voorfixatiecertificaat*: gebruikt bij uitvoer naar derde landen waarvoor geen uitvoercertificaat verplicht is. In dat geval dient het certificaat slechts om het recht op restitutie vast te leggen (incl. het bedrag) of om het bedrag aan restitutie te fixeren, zoals bij de industriële landbouwproducten.

Het belangrijkste regelgevende document ten aanzien van de certificaten is de zogenoemde Certificatenverordening (Verordening (EEG) nr. 3719/88). Artikel 8 daarvan geeft aan dat de in- en uitvoercertificaten aan de certificaathouders het recht geeft om de daarin omschreven goederen in of uit te voeren. Maar het brengt ook de verplichting met zich om dat dan ook daadwerkelijk te doen, omdat aan de hand van de afgegeven certificaten de marktsituatie wordt beoordeeld. Om zeker te zijn van nakoming van deze verplichting worden certificaten pas afgegeven nadat de belanghebbende bij de afgevend instantie een zekerheid of waarborg heeft gesteld.¹⁷¹ In bepaalde gevallen kan vrijstelling van het hebben van een in- of uitvoercertificaat worden verleend, bijvoorbeeld in het kader van regelingen inzake actieve of passieve veredeling.

Een aantal handelingen betreffende het certificatenstelsel zijn rechtstreeks gebaseerd op Europese bepalingen en niet geïmplementeerd in nationale regelgeving.

Certificaten ARH

Een bijzonder soort invoercertificaat was het zogenaamde ARH-invoercertificaat. ARH staat voor 'aanvullende regeling voor het handelsverkeer'. Dit certificaat was vereist bij de invoer van goederen uit nieuwe EU-lidstaten, zoals Spanje en Portugal. Een ARH certificaat was vereist om vrijgesteld te worden van invoerheffingen. De Beschikking Certificaten ARH (Stcrt. 1985, 53) regelde de invoering van deze certificaten.

25.5.3.1 Het verlenen van vergunningen/certificaten

Tot 1958 werden vergunningen voor de in- en uitvoer van landbouwproducten door de minister afgegeven en in mandaat door de productschappen uitgevoerd.

Dit veranderde toen de verschillende overdrachtsbeschikkingen van kracht werden en de productschappen in medebewind konden handelen.

Voor een aantal producten echter bleef de minister degene die de vergunning verleende, zoals voor suiker tot 1999.

Een ander categorie waarvoor de minister zelf de vergunningen bleef verlenen, was die van de in- en uitvoer van producten uit en naar bepaalde derde landen, zoals uitgewerkt in het Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 1963, 127), welke opgevolgd werd door het Invoerbesluit landen 1981 (Stb. 1981, 576). Dit besluit is nog steeds van kracht.

---

¹⁷¹ Daarnaast worden ook zekerheden gesteld ter verzekering van de belastingen in het kader van het GLB (invoer) dan wel ter verzekering van de verschuldigde uitvoerheffing (uitvoer).

Sinds 1958 worden de invoer- en uitvoervergunningen afgegeven door de productschappen, op basis van de In- en uitvoerbeschikkingen Productschappen van 1958 en 1963, de Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189) en de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt. 1981, 50).

(583.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van vergunningen/certificaten voor de in- en uitvoer van landbouwgoederen

Periode 1968-

Grondslag Invoerbesluit landen 1963, art. 2; Invoerbesluit landen 1981, art. 2; Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963 (landen), art. 2; Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (landen), art. 2; Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1981 Landen, art. 3; Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968, art. 2, lid 1; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 35, lid 1b

Opmerking -De vergunning kan aan beperkingen worden gebonden.
-n bijzondere omstandigheden kan de betrokkene van bepaalde verplichtingen worden ontslagen.
-Voor een vergunning kan een borgsom gevraagd worden.
De vergunningen/certificaten worden door de rijksbelastingdienst (douane) geïnviseerd en afgeschreven.

(584.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van vrijstelling of ontheffing van de vergunningsplicht voor de in- of uitvoer van landbouwgoederen

Periode 1968-

Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 12; Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968, art. 2, lid 1; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 38 b-e

(585.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van ontheffing van voorschriften of beperkingen waaraan de vergunningen/certificaten inzake de in- en uitvoer van landbouwgoederen zijn gebonden

Periode 1981-

Grondslag In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 46, lid 3

Opmerking Deze ontheffingen worden alleen toegepast wanneer dit vanwege communautaire regelgeving noodzakelijk is.

(586.)

Actor Minister van Financiën

Handeling Het vaststellen van criteria voor instellingen om garanties af te geven bij de aanvraag voor invoer-, uitvoer- of voorfixatiecertificaten voor landbouwgoederen

Periode 1970-1988

Grondslag Verordening (EEG) nr. 1373/70, art. 5; Verordening (EEG) nr. 93/75, art. 5; Verordening (EEG) nr. 3183/80, art. 13, lid 3

(587.)
Actor Minister van Financiën
Handeling Het bevoegd verklaren van instellingen om garanties af te geven bij de aanvraag voor invoer-, uitvoer- of voorfixatiecertificaten voor landbouwgoederen
Periode 1970-1988
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1373/70, art. 5; Verordening (EEG) nr. 93/75, art. 5; Verordening (EEG) nr. 3183/80, art. 13, lid 3

(588.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het erkennen van drukkerijen tot het drukken van invoer-, uitvoer- of voorfixatiecertificaten voor landbouwgoederen
Periode 1970-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1373/70, art. 12, lid 4; Verordening (EEG) nr. 93/75, art. 13, lid 4; Verordening (EEG) nr. 3183/80, art. 16, lid 4; Verordening (EEG) nr. 3719/88, art. 16, lid 4.

25.5.4 Invoer- en uitvoerheffingen

Een van de instrumenten voor het Europese in- en uitvoerbeleid zijn de in- en uitvoerheffingen. Door middel van invoerheffingen kan de gemeenschappelijke markt beschermd worden tegen de concurrentie van goedkope producten uit derde landen. Uitvoerheffingen bevorderen de afzet van producten binnen de EU.

Per 1 juni 1996 werd de nationale douanewetgeving herzien. Een van de belangrijkste gevolgen was dat de invordering en heffing van landbouwheffingen op grond van de herziene douaneregeling moest plaatsvinden. In verband daarmee werd de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 gewijzigd (Stcrt. 1996, 94). De taakverdeling tussen rijksbelastingdienst (douane) en productschappen bleef echter onveranderd.

(589.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van (nadere) regels met betrekking tot in- en uitvoerheffingen op landbouwgoederen
Periode 1968-
Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 7, lid 1b, en art. 9, lid 1b; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 5, lid 1b en art. 6, lid 1b
Product Uitvoeringsbeschikking
Opmerking Het kan hierbij gaan om nadere regelgeving betreffende de uitvoering van de heffingsbeschikkingen, zoals de vaststelling van tijdvakken.

(590.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Rijksbelastingdienst (douane)
Productschappen

Handeling Het vaststellen en/of opleggen van in- en uitvoerheffingen op landbouwgoederen

Periode 1968-

Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 7, lid 1, en art. 9, lid 1; In- en uitvoerbeschikking Productschappen 1963; Beschikking landbouwheffingen- en restitutieregime 1968 II, art. 16; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, artt. 5, lid 1a en 6, lid 1a; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, artt. 71-74

Product O.a. heffingsbeschikkingen

Opmerking –Wanneer de documenten ontoereikend zijn, wordt de invoerheffing berekend op basis van een grondige opneming van de goederen of op basis van een schatting.
–De rijksbelastingdienst (douane) legt de heffing onder andere op in gevallen waarin de importeur zelf de voorkeur geeft aan onmiddellijke betaling of waarin de gestelde borg onvoldoende is.
–De heffing kan sinds 1981 ook worden gelegd op overblijfselen of afvallen die resteren na ambtelijke vernietiging van ingevoerde goederen en die niet zelf worden uitgevoerd (art. 71).
–Sinds 1996 vindt invordering en oplegging van landbouwheffingen plaats op grond van de Algemene wet rijksbelastingen en zijn de desbetreffende bepalingen verwijderd uit de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt. 1996, 102).

(591.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Rijksbelastingdienst (douane)

Handeling Het verlenen van vrijstelling en/of ontheffing ten aanzien van in- of uitvoerheffingen op landbouwgoederen

Periode 1968-1996

Grondslag In- en uitvoerbeschikking Productschappen 1963, art. 15; Beschikking landbouwheffingen- en restitutieregime 1968 II, artt. 14-15; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 13, lid 1; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, artt. 17, 67-70 en 118, lid 2

Opmerking –Vrijstellingen worden verleend in het kader van de geldende vrijstellingsbeschikkingen voor klein grensverkeer, militaire zendingen en veredelingsverkeer en in bijzondere gevallen, in geval van billijkheid.
–Voor 1981 was vrijstelling van heffing mogelijk, sindsdien gaat het alleen nog om vrijstelling van formaliteiten. De beslissende autoriteit hiervoor is in bepaalde gevallen de rijksbelastingdienst (douane) en anders het betrokken productschap.
–De productschappen kunnen de ontheffingen aan voorwaarden of beperkingen binden en bepalen welke gegevens bij de aanvraag verstrekt moeten worden.
–Sinds 1996 vindt invordering en oplegging van landbouwheffingen plaats op grond van de herziene douanewetgeving en zijn de desbetreffende bepalingen verwijderd uit de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt. 1996, 102).

(592.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Rijksbelastingdienst (douane) Productschappen
Handeling	Het opleggen van navorderingen op de invoer van landbouwgoederen
Periode	1981-1996
Grondslag	In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, artt. 75-77
Opmerking	Geen navordering vindt plaats in de gevallen zoals bepaald in Verordening (EEG) nr. 1697/79 (PbEG L 197). Wanneer machtiging van de Europese Commissie nodig is, worden de benodigde stukken naar de minister van Landbouw gezonden. Bij het afzien van navordering in andere gevallen wordt de minister op beknopte wijze geïnformeerd. Deze mogelijkheid verviel in 1996 bij wijziging van de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt. 1996, 102).

25.5.5 Uitvoerrestituties

Om beter te kunnen concurreren met goedkope producten op de wereldmarkt, ontvangen producenten in bepaalde agrarische sectoren exportrestituties. Exportrestituties zijn vergoedingen die het verschil tussen de (hogere) interne EU prijs en de (lagere) wereldmarktprijs compenseren. Dankzij de restitutie kunnen producten tegen een lage prijs buiten de EU aangeboden worden.

Voor uitvoerrestitutie komen ook in aanmerking: leveranties voor de proviandering van zeeschepen en luchtvaartuigen in de Gemeenschap en voor de proviandering van boor- en productieplatforms en marine- en hulpschepen. Voor deze vormen van uitvoer zijn aanvullende voorgeschreven neergelegd de In en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (artt. 94-101). De proviandleveranties kunnen overigens ook afgeboekt worden in het veredelingsverkeer. Zie voor het veredelingsverkeer paragraaf 25.5.7.2

(593.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van (nadere) regels met betrekking tot het verlenen van restitutie op de uitvoer van landbouwgoederen
Periode	1968-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, lid 13; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 8, lid 1b
(594.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1968-1999
Handeling	Productschappen 1968- Het verlenen van restitutie op de uitvoer van landbouwgoederen
Periode	1968-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 8, lid 1; Beschikking landbouwheffingen- en restitutieregime 1968 II, artt. 31 en 32, lid 3; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 8, lid 1a

(595.)

Actor Productschappen
Handeling Het toekennen van exportrestituties en verrichten van afboekingen in het veredelingsverkeer inzake proviandleveranties
Periode 1981-
Grondslag In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, artt. 95-96; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (zoals gewijzigd in Stcrt. 1992, 52), artt. 96-97 en 101d
Opmerking –Op de restitutie kan een voorschot worden verleend.
–Terugvordering van ten onrechte uitbetaalde exportrestituties kan sinds 1992 gebeuren door een productschap namens de gezamenlijke betrokken productschappen.

(596.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van erkenningen als deponhouder voor proviandleveranties en erkenningen als exploitant van een bevoorradingsschip of -helikopter
Periode 1981-
Grondslag In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 98; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (zoals gewijzigd in Stcrt. 1992, 52), art. 101c, lid 1a-b
Opmerking –Het HPA is hiermee belast namens de minister van Landbouw.
–Erkenningen als exploitant zijn mogelijk sinds 1992 en kunnen gebonden worden aan aanvullende voorwaarden.

(597.)

Actor Rijksbelastingdienst (douane)
Handeling Het verlenen en intrekken van erkenningen van bevoorravingsdepots voor proviandering
Periode 1981-
Grondslag In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 98; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (zoals gewijzigd in Stcrt. 1992, 52), art. 101c., lid 2
Opmerking Aan de erkenning kunnen aanvullende voorwaarden verbonden worden.

25.5.6 Invoersubsidies

In 1980 werd de mogelijkheid van vaststelling en toekenning van subsidies bij invoer geïntroduceerd. In het kader van het nationale landbouwbeleid had daaraan nimmer structureel behoefte bestaan. Door de EEG werd het echter al enkele jaren voor een beperkt aantal producten gehanteerd.

Onder subsidie wordt hier verstaan elk bedrag dat als gevolg van een EU-regeling als subsidie, restitutie, compenserend bedrag of onder welke andere benaming ook bij de invoer van een goed wordt toegekend.¹⁷²

(598.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van (nadere) regels met betrekking tot het verlenen van subsidie op de invoer van landbouwgoederen
Periode	1980-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 10, lid 1b

(599.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1980-1999
	Productschappen	1980-
Handeling	Het verlenen van subsidie op de invoer van landbouwgoederen	
Periode	1980-	
Grondslag	In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 10, lid 1a	

25.5.7 Vrijstellingen

De wetgeving biedt de minister de mogelijkheid om vrijstellingen en ontheffingen op de heffingsregelingen toe te staan. Zie bijvoorbeeld het In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 12 (Stbl. 1963, 125).

Vrijstellingen en ontheffingen kunnen betrekking hebben op:

- de vergunningsplicht voor in- of uitvoer;
- de verschuldigheid van in- of uitvoerheffingen dan wel restitutieverlening;
- de onderworpenheid aan de voorgeschreven formaliteiten.

In 1981 werd een groot deel van de vrijstellingsmogelijkheden ondergebracht in de In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981. De enige resterende afzonderlijke regelingen waren de volgende: Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1981, de Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1981 en de regelingen met betrekking tot het veredelingsverkeer.

25.5.7.1 Algemene vrijstellingsregelingen

Een aantal vrijstellingsregelingen gaf en geeft nog in algemene zin aan welke producten zijn vrijgesteld van de vergunningsplicht bij in- of uitvoer dan wel van de verplichting tot het betalen van een heffing. Het gaat om de volgende regelingen:

- Vrijstellingsbeschikking in- en uitvoer landbouwproducten 1958 (Stcrt. 1958, 81);
- Vrijstellingsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 125);
- Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1963, 124);
- Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1963 (Stcrt. 1963, 124);
- Vrijstellingsbeschikking scheepsleveranciers-entrepot landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963).

De hierboven genoemde regelingen wijzen alleen (categorieën) producten aan waarvoor de vrijstelling gold. Ze bevatten zelf geen specifieke handelingen.

(600.)

---

¹⁷² In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 10, lid 2 en toelichting.

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van algemene vrijstellingsregelingen voor de in- en uitvoer van landbouwproducten
Periode 1968-
Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 12; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 13
Product Vrijstellingsbeschikkingen, bijv. Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1963, 124); Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1963 (Stcrt. 1963, 124); Veredelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968 (Stcrt. 1968, 189); Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986 (Stcrt. 1986, 252); Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen (Stcrt. 1991, 81)

(601.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van nadere regels ten aanzien van de toepassing van vrijstellingsbeschikkingen voor de in- en uitvoer van landbouwproducten
Periode 1968-
Grondslag Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (landbouwgoederen) 1963, art. 4; e.a.

25.5.7.2 Vrijstellingsregelingen veredelingsverkeer

Bij veredelingsverkeer is sprake van twee varianten. Bij actief veredelingsverkeer worden agrarische grondstoffen ingevoerd en na verwerking weer uitgevoerd (bijv. cacao), terwijl bij passief veredelingsverkeer de grondstoffen worden uitgevoerd om na verwerking in het buitenland weer te worden ingevoerd (bijv. varkensvlees).

Het veredelingsverkeer wordt vrijgesteld van in- en uitvoerheffingen naar evenredigheid van de grondstoffen die voor deze vrijstelling in aanmerking komen, of op basis van het verkregen rendement. De restitutie, vrijstelling of ontheffing wordt verleend aan de be- of verwerker van de goederen.

Vanaf 1968 waren de volgende regelingen van toepassing:

- Veredelingsbeschikking landbouwgoederen 1968 (Stcrt. 1968, 189);
- Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986 (Stcrt. 1986, 252);
- Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen (Stcrt. 1991, 81).

De beschikking uit 1968 werd vervangen door een beschikking voor actief veredelingsverkeer in 1986 en een regeling voor passief veredelingsverkeer in 1991.

De regeling van 1986 verdeelt de bevoegdheden tussen de instanties die bij de regeling betrokken zijn. Met betrekking tot de landbouwgoederen, waar naast landbouweffingen ook invoerrechten op rusten, is de rijksbelastingdienst (douane) belast met uitvoering van het actief veredelingsverkeer. De Regeling vrijstelling belastingen bij invoer (Stcrt. 1985, 134) is hierop van toepassing. Zie hiervoor ook PIVOT-rapport nummer 38, *De grens geslecht. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1962-1995*. In de overige gevallen is het productschap met de uitvoering belast en regelen de Veredelingsbeschikking landbouwgoederen 1968 en de Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986 de uitvoering.

De regeling van 1991 is gebaseerd op de Verordening (EEG) nr. 2473/86 (Pb. EG nr. L 212) Deze voorziet in een stelsel van gehele of gedeeltelijke vrijstelling van de invoerrechten bij veredelingsproducten. Aldus wordt voorkomen dat de voor veredeling uit de EEG uitgevoerde goederen worden belast met invoerrechten.

In de Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen wordt de bevoegdheid tussen de productschappen en de rijksbelastingdienst (douane) verdeeld. Tevens worden enkele regels gesteld die verband houden met de afgifte van vergunningen door de productschappen. Met betrekking tot de door de rijksbelastingdienst (douane) verleende vergunningen is ook voor het passief veredelingsverkeer de Regeling vrijstelling belastingen bij invoer (Stcrt. 1985, 134) van toepassing.

Als gevolg van de herziene douanewetgeving trad op 1 juni 1996 de Douaneregeling in werking. De taakverdeling tussen rijksbelastingdienst (douane) en de productschappen, welke tot genoemde datum

gebaseerd was op de In- en uitvoerwet, werd in de regeling opnieuw vastgelegd. Actieve veredeling wordt behandeld in de artikelen 56 en 57, passieve veredeling in 67-69.

Algemene bepalingen ten aanzien van vrijstellingen in het kader van veredelingsverkeer

(602.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het vaststellen van vrijstellingsregelingen of -verordeningen betreffende het veredelingsverkeer van landbouwproducten

Periode 1968-

Grondslag Veredelingsbeschikking landbouwgoederen 1968, art. 4, lid 2, art. 13, lid 2; Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986, art. 6, lid 2, art. 8, lid 4; Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen, art. 3, lid 3; art. 5, lid 1, art. 8

Product Vrijstellingsregelingen c.q. -verordeningen veredelingsverkeer

Opmerking De regeling of verordening moest in ieder geval de voor be- of verwerking in het binnen- of buitenland bestemde goederen of groepen van goederen aangeven waarop zij betrekking had, alsmede de na te leven voorschriften.

(603.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van een vergunning voor de in- of uitvoer van landbouwgoederen voor veredeling

Periode 1968-

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968, art. 5, lid 1; Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986, art. 5, lid 1; Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen, art. 3, lid 1; Douaneregeling, artt. 56; 68

Opmerking -De vergunning kan aan beperkingen worden gebonden.
In bijzondere omstandigheden kan de betrokkene van bepaalde verplichtingen worden ontslagen.
Voor een vergunning kan een borgsom gevraagd worden.

(604.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van restitutie, vrijstelling of ontheffingen ten aanzien van het veredelingsverkeer van landbouwgoederen

Periode 1968-

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968, art. 3; Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986, art. 2; Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen, art. 2; Vrijstellingsregelingen c.q. -verordeningen veredelingsverkeer

- (605.)
Actor Rijksbelastingdienst (douane)
Handeling Het verlenen van vrijstelling van invoerheffingen ten aanzien van het veredelingsverkeer van bepaalde landbouwgoederen
Periode 1968-
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968, art. 2, lid 1b; Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986, art. 3, lid 2
Opmerking Het betreft landbouwgoederen waar naast landbouwheffingen ook invoerrechten op rusten.
- (606.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in bijzondere omstandigheden en gevallen opschorten van de vrijstellingsverlening van in- of uitvoerheffingen op veredelingsverkeer van landbouwgoederen
Periode 1968-1991
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968, art. 2, lid 2
Opmerking Vooraf moesten de meest betrokken productschappen worden gehoord.
- (607.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Productschappen
Het bepalen van het toegestane tijdsverloop tussen invoer en uitvoer (en vice versa) in het kader van het veredelingsverkeer van landbouwgoederen
Periode 1968-
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 6, lid 3; Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986, art. 8, lid 4; Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen, art. 3, lid 3
- (608.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Productschappen
Het bepalen van de gevallen waarin compensatie van een in- of uitvoer van landbouwgrondstoffen, door een uit- of invoer van verwerkte landbouwgoederen die daarmee niet overeenkomen, niet is toegestaan
Periode 1968-1991
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 7, lid 1
- (609.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Productschappen
Het geven van bijzondere toestemming voor veredelingsverkeer waarbij de in- of uitvoer van grondstoffen wordt voorafgegaan door de uit- of invoer van verwerkte landbouwgoederen
Periode 1968-1991
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 7, lid 2
- (610.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het stellen van nadere regels voor de toepassing van de voorschriften inzake veredelingsverkeer van landbouwgoederen, wanneer verschillende productschappen bevoegd zijn voor en na veredeling
Periode 1968-1991
Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 13, lid 2

(611.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in bijzondere omstandigheden aan een productschap toestaan om af te wijken van bepalingen van de Verdelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968
Periode 1968-1991
Grondslag Verdelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 14, lid 2

Actief veredelingsverkeer

(612.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het geven van toestemming voor de overdracht van de vrijstelling van heffingen op ter actieve veredeling in- of uitgevoerde landbouwgoederen
Periode 1968-1986
Grondslag Verdelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968, art. 12, lid 1

(613.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het in algemene zin bepalen van de rendementen die ter actieve veredeling ingevoerde goederen na be- of verwerking geacht worden te hebben opgeleverd
Periode 1968-1986
Grondslag Verdelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 8, lid 1
Opmerking De bepalingen kunnen zowel voor een bedrijf gelden als voor de hele bedrijfstak. Met deze rendementen kan de hoeveelheid goederen worden bepaald die moet worden uitgevoerd ter compensatie van ter veredeling ingevoerde goederen.

(614.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het vaststellen van maatstaven voor de berekening van heffingen op de uitvoer van landbouwgoederen waaruit na actieve veredeling verschillende soorten goederen zijn verkregen
Periode 1968-1986
Grondslag Verdelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 10, lid 1

(615.)
Actor Productschappen
Handeling Het vaststellen van het bedrag van de compenserende interesten wanneer een douaneschuld ontstaat ten aanzien van een landbouwverdelingsproduct of een onveredeld product
Periode 1990-
Grondslag Wijziging Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986, art. 10a

Passief veredelingsverkeer

(616.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het vaststellen van de rendementen na passieve veredeling van landbouwgoederen

Periode 1966-1991

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 8, lid 3

Opmerking Met deze rendementen kan de hoeveelheid goederen worden bepaald die moet worden ingevoerd ter compensatie van ter veredeling uitgevoerde goederen.

(617.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het vaststellen van maatstaven voor de berekening van heffingen op de uitvoer van landbouwgoederen waaruit na passieve veredeling verschillende soorten goederen zijn verkregen

Periode 1968-1991

Grondslag Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1968, art. 10, lid 2

25.5.8 Specifieke uitvoeringsvoorschriften van administratieve aard

De minister van Landbouw heeft ook bevoegdheden gekregen om regelingen op te stellen met betrekking tot administratieve uitvoeringsvoorschriften. Zo is hij bevoegd te bepalen welke gegevens bij het aanvragen van een vergunning, een restitutie of een ontheffing dienen te worden verstrekt, terwijl ook het ontwerp van modellen voor vergunningen en formulieren onder zijn verantwoordelijkheid valt.

(618.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het vaststellen van regels betreffende de gegevens die moeten worden verstrekt bij het aanvragen van een vergunning, een restitutie of een ontheffing inzake de in- en uitvoer van landbouwgoederen

Periode 1968-

Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. ;7, lid 1b, art. 9, lid 1b, art. 13, lid 1; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 2, lid 3, art. 3, lid 2; e.a.

(619.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen

Handeling Het verlenen van ontheffing van opgave van de vereiste gegevens bij de aanvraag van vergunningen/certificaten inzake de in- en uitvoer van landbouwgoederen

Periode 1981-

Grondslag In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 46, lid 3

Opmerking Deze ontheffingen worden alleen toegepast wanneer dit vanwege communautaire regelgeving noodzakelijk is.

(620.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van modellen van en aanvraagformulieren voor invoer- en uitvoervergunningen voor landbouwgoederen
Periode 1968-
Grondslag In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963, art. 14, lid 1; In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980, art. 19, lid 1
Product Modellenbeschikkingen
Opmerking De productschappen kunnen de modellen aanvullen.

(621.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van voorschriften inzake de administratie van proviandleveranties
Periode 1981-
Grondslag In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981, art. 99; In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (zoals gewijzigd in Stcrt. 1992, 52), artt. 101b.2 en 101c.1c
Opmerking –Het HPA is hiermee belast namens de minister van Landbouw.
–Het betreft zowel de inrichting van de maandstaten als de aanvullende gegevens die vermeld moeten worden in registers voor de proviandering.

25.5.9 Ontheffing op in- en uitvoerverboden

Door de EU is enkele keren een in- en uitvoerverbod voor één of meerdere landen uitgevaardigd. Dit gebeurde als vervolg op de boycotmaatregelen die de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties tegen deze landen uitvaardigde. In Nederland heeft bijvoorbeeld de boycot tegen Irak vorm gekregen in het In- en uitvoerbesluit Irak 1991 (Stb. 1991, 123).

Ondanks de boycot wordt de minister in het besluit de mogelijkheid geboden ontheffing te verlenen voor met name de uitvoer van medische producten en levensmiddelen. Ontheffingen voor landbouwgoederen worden in mandaat verleend door de productschappen.

(622.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het verlenen van een ontheffing op het in- en uitvoerverbod van landbouwgoederen dat geldt voor een bepaald land
Periode 1968-
Grondslag O.a. In- en uitvoerbesluit Irak 1991, art. 5
Opmerking In mandaat uitgevoerd door productschappen.

25.5.10 Het informeren van de EC

(623.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de instanties die belast zijn met de uitvoering van de communautaire in- en uitvoerregelingen
Periode 1970-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1373/70, art. 15, lid 4; Verordening (EEG) nr. 93/75, art. 16, lid 4; Verordening (EEG) nr. 3183/80, art. 28; Verordening (EEG) nr. 3719/88, art. 28
Opmerking –De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft de instanties aangewezen op basis van de Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189).
–De informatie betreft ook de officiële stempels van deze instanties.

(624.)

Actor Minister van Financiën
Handeling Het informeren van de EC over de instellingen die bevoegd verklaard zijn om garanties af te geven bij de aanvraag voor invoer-, uitvoer- of voorfixatiecertificaten voor landbouwgoederen
Periode 1970-1988
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1373/70, art. 5; Verordening (EEG) nr. 93/75, art. 5; Verordening (EEG) nr. 3183/80, art. 13, lid.3
Opmerking Bij deze handeling hoort tevens het informeren van de EC over de criteria voor bevoegdverklaring.

(625.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over geconstateerde onregelmatigheden bij de handel in landbouwgoederen met derde landen
Periode 1970-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1373/70, art. 15, lid 2; Verordening (EEG) nr. 93/75, art. 16, lid 2; Verordening (EEG) nr. 3183/80, art. 28, lid 2; Verordening (EEG) nr. 3719/88, art. 28, lid 2
Opmerking Tot 1980 werd de informatie ieder kwartaal naar Brussel gezonden, gespecificeerd per sector; sindsdien worden onregelmatigheden zo snel mogelijk gemeld.

25.6 Interventie

25.6.1 Hoofdpunten betreffende de uitvoering van interventiewerkzaamheden

De uitvoering van de interventie maatregelen was tot een aantal jaar geleden opgedragen aan het nationaal interventiebureau: het Voedselvoorzienings- en Verkoopbureau (VIB)¹⁷³, sinds oktober 1998 - officieel - aan LASER. In de sector groenten en fruit zijn telersverenigingen¹⁷⁴ verantwoordelijk voor de interventie. Waar nodig zal voor deze sector een aparte paragraaf worden opgenomen.

De productschappen zien op de uitvoering van de regelingen toe en verrekenen de steunbedragen met de producenten. Het VIB, later LASER, verricht de verificatie van de documenten en draagt zorg voor de fysieke controles. Ook kan het boekhoudkundige nacontroles verrichten.

25.6.2 Algemene handelingen betreffende interventie en daaraan verwante werkzaamheden

21.6.2.1 Interventie door VIB/LASER

De minister van Landbouw wees het VIB in 1966 aan als nationaal interventiebureau middels de Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1966, 119). In 1998 werd deze beschikking ingetrokken bij de regeling van 14 oktober 1998 tot wijziging van diverse regelingen in verband met de formele overgang van interventietaken naar LASER (Stcrt. 1998, 196). De taken van het VIB werden al sinds 1995 uitgevoerd door LASER.

Het VIB voerde alle werkzaamheden uit die nodig waren voor de aankoop en verkoop van interventieproducten, evenals voor het sluiten van contracten voor opslag of verwerking. Het bureau nam daarbij de nadere Europese interventievoorschriften in acht, evenals de regels die door de minister of door de productschappen gesteld waren. In de Mandaatsbeschikking VIB en enkele daaruit voortvloeiende uitvoeringsbeschikkingen werden de relevante Europese verordeningen (betrekking hebben op verschillende marktordeningen) genoemd. In deze verordeningen stonden/staan veel bepalingen die niet direct in nationale regelgeving zijn terug te vinden, maar wel direct bindend zijn.

Opdrachten ter uitvoering van het EU-interventiebeleid werden aanvankelijk middels een mandaatsfiguur door de productschappen namens de minister gegeven en dus onder diens verantwoordelijkheid, maar sinds 1978 was het VIB bevoegd om deze werkzaamheden direct van rechtswege uit te voeren (Wijziging Mandaatsbeschikking VIB, Stcrt. 1978, 10). De productschappen kunnen nog wel steeds opdrachten geven die niet met het Europese interventiebeleid samenhangen, maar daarvoor is voorafgaande toestemming van de minister nodig.

---

¹⁷³ Zie ook paragraaf 6.1.

¹⁷⁴ Onder 'telersvereniging' wordt verstaan elke vereniging van telers van groenten en fruit die op initiatief van de telers zelf is opgericht om met name: voor één of meer met name genoemde producten de concentratie van het aanbod en de regulering van de producentenprijzen te bevorderen, geschikte technische hulpmiddelen voor verpakking en commercialisatie van de betrokken producten ter beschikking van de aangesloten telers te stellen, en die de aangesloten telers ertoe verplicht: de gehele productie van het product of de producten waarvoor zij zich hebben aangesloten, via de telersvereniging te verkopen, waarbij zij evenwel voor bepaalde hoeveelheden door de vereniging van deze verplichting kunnen ontheven, en ten aanzien van productie en commercialisatie de regels toe te passen die door de telersvereniging zijn vastgesteld met het oog op de verbetering van de kwaliteit der producten en de aanpassing van de aangeboden hoeveelheden aan de eisen van de markt. (Verordening (EEG) nr. 1035/72) Cf. ook het contextrapport betreffende het landbouwstructuurbeleid.

In 1978 kreeg het VIB formeel de bevoegdheid (die het overigens al uitoefende) om over te gaan tot erkenning van instanties die op grond van (Europese) regelgeving gebonden waren aan een erkenning. Een dergelijke formele erkenning werd steeds meer een voorwaarde om te mogen deelnemen aan bepaalde regelingen met betrekking tot producten uit interventie. De Beschikking VIB-erkenningen 1978 voorzag hierin. Deze beschikking werd in 1998 ingetrokken en vervangen door de Regeling erkenningen interventie (Stcrt. 1998, 196), waarbij LASER formeel de bevoegdheid tot erkenning kreeg toebedeeld. Het gaat bijvoorbeeld om de erkenning van instellingen en gemeenschappen zonder winstoogmerk die landbouwproducten tegen verlaagde prijs kunnen kopen, en om de erkenning van bedrijven die:

- voor steun in aanmerking te brengen melkpoeder denatureren of verwerken tot mengvoeder;
- voor steun in aanmerking te brengen boterconcentraat vervaardigen of verwerken;
- voor steun in aanmerking te brengen boter rechtstreeks verwerken;
- voor bijzondere restituties in aanmerking te brengen rundvlees uitbenen;
- tegen verlaagde prijs te verkopen boter verpakken;
- landbouwproducten tegen verlaagde prijs kopen voor levering aan het leger.

In enkele gevallen werden erkenningen niet verleend door het VIB, maar door bijvoorbeeld een productschap of – voor suiker – door de minister.

Zoals het geval is met de meeste Europese verordeningen is de informatieverstrekking aan de EC van groot belang; hierover is voor onder meer de sector melk en zuivelproducten zelfs een aparte verordening opgesteld, Verordening (EEG) nr. 210/69 betreffende de wederzijdse mededeling van gegevens door de lidstaten en de Commissie in de sector melk en zuivelproducten, in 1999 vervangen door Verordening (EG) nr. 1498/1999. In de verschillende paragrafen van dit deel over interventie zullen dan ook handelingen over het informeren van de EC worden opgenomen.

Praktisch gezien vindt de informatieverstrekking aan de EC plaats in overleg met de directie IZ. Deze directie krijgt de informatie in conceptvorm voorgelegd; na goedkeuring hiervan vindt toezending plaats door IZ of LASER.

(626.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
 Handeling Het voeren van overleg met het ministerie van Landbouw en met de productschappen inzake interventiewerkzaamheden
 Periode 1966-1998
 Grondslag Wijziging Mandaatsbeschikking VIB (1978), art. 2

(627.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Productschappen 1966-1998
 Handeling Het geven van opdrachten en aanwijzingen aan het VIB betreffende de in- of verkoop van interventieproducten of daaraan verwante werkzaamheden
 Periode 1958-1998
 Grondslag Landbouwwet, art. 32; Mandaatsbeschikking VIB, artt. 2 en 6; Tabaksbeschikking 1971-I, art. 3
 Opmerking -Wanneer het gaat om interventie buiten de kaders van het Europese landbouwbeleid is het productschap gehouden aan de aanwijzingen van de minister en aan diens voorafgaande toestemming.
 -De opdrachten hebben sinds 1968 vooral betrekking op de uitvoering van communautaire interventieregelingen en werden tussen 1966 en 1978 namens de minister gegeven door het betrokken productschap (cf. Tabaksbeschikking 1971-I). Sindsdien heeft het VIB daartoe zelf de bevoegdheid en is de reikwijdte van dit artikel verminderd.

(628.)

Actor Productschappen
 Bedrijfschappen
 Handeling Het desgevraagd adviseren van de minister van Landbouw inzake belangrijke door hem te geven opdrachten aan het VIB
 Periode 1958-1997
 Grondslag Landbouwwet, art. 32, lid 2

- (629.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van opdrachten en aanwijzingen van algemene aard die productschappen aan het VIB willen geven
Periode 1966-1998
Grondslag Mandaatsbeschikking VIB, art. 3, lid 2
Opmerking Deze goedkeuring betreft sinds 1978 alleen de opdrachten en algemene aanwijzingen die niet met het Europese interventiebeleid samenhangen.
- (630.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het behandelen van bezwaren van het VIB tegen door productschappen gegeven opdrachten
Periode 1966-1998
Grondslag Mandaatsbeschikking VIB, art. 5, lid 1
Opmerking Hangende de behandeling van het bezwaar kan de minister zo nodig een voorlopige voorziening treffen.
- (631.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het opstellen van instructies voor het overleg dat het VIB in het kader van zijn interventiewerkzaamheden voert met het ministerie van Landbouw en met de productschappen
Periode 1978-1998
Grondslag Wijziging Mandaatsbeschikking VIB (1978), art. 2, lid 4
- (632.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelgeving betreffende het opdragen van interventiewerkzaamheden aan andere instanties dan het VIB
Periode 1978-
Grondslag Wijziging Mandaatsbeschikking VIB (1978), art. 2, lid 1
Product Beschikking classificatiewerkzaamheden bij interventie (Stcrt. 1988, 69);
Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie (Stcrt. 1988, 69)
- (633.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen welke de registers zijn die erkende interventiebureaus dienen bij te houden
Periode 1980-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EG) nr. 454/95, art. 3, lid 1, onder b
Opmerking De bureaus dienen hierin onder andere te vermelden: oorsprong van de grondstoffen, hoeveelheden, aanbiedingsvorm, data.

- (634.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1972-
Handeling Het verlenen en intrekken van erkenningen van instanties of personen die voor het uitvoeren van interventiewerkzaamheden zijn gebonden aan een formele erkenning
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 985/68; Suikerbeschikking 1968-II, art. 18, lid 2; Beschikking VIB-erkenningen 1978, art. 2, vervangen door de Regeling erkenningen interventie, art. 2; Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980, art. 4, lid 1 en 2
Opmerking -De erkenning kan aan voorwaarden worden gebonden.
 -Het HPA had tot 1972 (cf. wijziging Suikerbeschikking 1968-II, Stcrt. 1972, 60) de bevoegdheid tot het namens de minister erkennen van de suikeropslagplaatsen waar bij uitsluiting de overneming tot interventie plaatsvond, alsook van monsternemers en onderzoekslaboratoria.
 -De minister erkent krachtens de wijziging van de Suikerbeschikking 1968-II sinds 1972 de personen die als gespecialiseerde suikerhandelaren die zijn gerechtigd tot het doen van een aanbieding tot interventie.
- (635.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het geven van nadere aanwijzingen aan het VIB inzake het verlenen of intrekken van erkenningen aan personen of instellingen die als enige bevoegd zijn om bepaalde handelingen te verrichten in verband met interventie
Periode 1968-1998
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 985/68; Beschikking VIB-erkenningen 1978, art. 5
Opmerking Aangezien de erkenningstaak van het VIB in 1998 overging naar LASER, geldt deze handeling tot dat jaar.
- (636.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het controleren van de duurzame naleving door personen en instellingen van de voorwaarden die aan erkenning zijn verbonden
Periode 1968-1998
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 985/68; Beschikking VIB-erkenningen 1978, art. 3
Opmerking Hiervoor kan de hulp van de AID worden ingeroepen.
- (637.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aan de EC verstrekken van institutionele gegevens betreffende de interventiebureaus en opslaglocaties
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 985/68, art. 4
- (638.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over aan interventiebureaus geleverde en door deze bureaus aanvaarde hoeveelheden
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 859/89, art. 27
Opmerking Het gaat hierbij om de operationele gegevens over bijv. de omvang van de wekelijkse en maandelijkse interventieaankopen of die van de voorraden.

25.6.2.2 Interventie door telersverenigingen voor groenten en fruit

Basisverordening (EEG) nr. 1035/72 voor de sector groenten en fruit bevatte, in navolging van de voorafgaande Verordening 159/66/EEG, ook de mogelijkheid tot interventie. Gelet op de kenmerken van deze markt (onder andere de bederfelijkheid van de producten, de omvang van de prijschommelingen) werd het noodzakelijk geacht dat telersverenigingen in deze sector een belangrijke rol zouden spelen, met name met betrekking tot de commercialisatie van de producten.¹⁷⁵ In dat kader moesten er regels komen die de oprichting en werking van dergelijke verenigingen zouden vergemakkelijken (hierover zijn handelingen opgenomen in het contextrapport betreffende het landbouwstructuurbeleid). In het Landbouw-Economisch Bericht 2001 worden veertien erkende telersverenigingen genoemd: de veilingen VTN/Greenery, ZON, Fruitmasters, Zuid-Limburg en Zaltbommel, veilingvereniging Zundert, de biologische afzetcoöperatie Nautilus en de telersverenigingen Rainbow Growers, Quality Queen, Vers Direct teelt, Fossa Eugenia, Coöperatieve Champignonafzetvereniging, Coöperatieve Telersvereniging Rijko en Best Growers Benelux. Het betreft dus niet alleen telersverenigingen die die aanduiding in de naam voeren, maar ook veilingen¹⁷⁶.

Om de prijzen te stabiliseren werd het wenselijk geacht dat de telersverenigingen op de markt zouden kunnen interveniëren, en wel door het toepassen van een bodemprijs, beneden welke de producten¹⁷⁷ van hun leden aan de verkoop zouden worden onttrokken.¹⁷⁸ Het betreft een verschil met de interventiemethode bij andere landbouwproducten, die worden aangekocht; groenten en fruit worden buiten de markt gehouden, aan de markt onttrokken¹⁷⁹, waarvoor vervolgens een vergoeding wordt gegeven.

De lidstaten zijn (afgezien van uitzonderingsmogelijkheden) verplicht om financiële vergoedingen toe te kennen aan de telersverenigingen die producten uit de markt nemen. De steun, een niet al te hoge communautaire ophoudvergoeding, geldt slechts voor een klein deel van de totale in de handel gebrachte hoeveelheid, dit om te voorkomen dat de regeling wordt gezien als alternatieve afzetmogelijkheid. De verenigingen zelf bekostigen de interventie in eerste instantie, en wel uit door deze verenigingen zelf in het leven geroepen fondsen. Deze fondsen worden (mede) gevuld middels heffingen op de te koop aangeboden hoeveelheden.

In tijden van crisis (wanneer de prijzen gedurende drie dagen onder de basisprijs blijven) kan de nationale overheid zelf overgaan tot aankoop van groenten- en fruitproducten. Van een dergelijke situatie was sprake in 1967 en 1968, eerst voor bloemkool, later ook voor appels, peren en tomaten. Gedurende een overgangperiode die liep tot eind 1969, stelde de minister de aankooprijzen vast en delegeerde de bevoegdheid tot het constateren van een crisistoestand en het toekennen van vergoedingen (en het uit de markt nemen van de desbetreffende producten) aan het Produktschap voor Groenten en Fruit (cf. Stcrt. 1967, 121 en 164, Stcrt. 1968, 152). Hiertoe werd de Overdrachtsbeschikking Landbouwwet 1967, Produktschap voor Groenten en Fruit gewijzigd.

De verordening uit 1972 werd bij Verordening (EG) nr. 2200/96 herzien. Hierin werd met name ook ingezet op vernieuwingen ten aanzien van de telersverenigingen, aangezien deze niet al te best bleken te functioneren en het systeem tekortkomingen vertoonde. Duidelijk was dat de telersverenigingen, die volgens overweging 7 van de nieuwe verordening 'de hoofdpijlers van de gemeenschappelijke

---

¹⁷⁵ In het seizoen 1999-2000 werd in Nederland meer dan 70% van het totale volume aan groenten en fruit verkocht via een erkende telersvereniging. (Bron: voorlopig verslag EC over de uitvoering van de vernieuwde basisverordening voor groenten en fruit uit 1996.)

¹⁷⁶ Het belang van de veilingen neemt af, bijvoorbeeld doordat supermarkten steeds vaker rechtstreeks bij de telers inkopen, buiten de veiling om. Naast de klassieke veilingklok beschikken veilingen ook over eigentijdse afzetkanalen, zoals bemiddeling en elektronische verkoop.

¹⁷⁷ De verordening van 1972 noemt als producten die zijn onderworpen aan een interventieregeling: bloemkool, tomaten, zoete sinaasappelen, mandarijnen, citroenen, tafeldruiven, appels (anders dan persappelen), peren (anders dan persperen) en perziken (anders dan bloedperziken en nectarines). Deze lijst is ondertussen licht aangepast.

¹⁷⁸ De interventie dient bij voorrang betrekking te hebben op producten van lagere kwaliteitsklassen, om zo een betere verhandeling van de producten van hogere kwaliteitsklassen mogelijk te maken.

¹⁷⁹ Verordening (EG) nr. 659/97 formuleert als volgt: 'In deze verordening worden onder 'uit de markt genomen' producten en 'niet te koop aangeboden' producten de producten verstaan die niet via een telersvereniging worden verkocht'.

marktordening vormen en op hun niveau zorgen voor de gedecentraliseerde werking van de marktordening', zich niet langer konden beperken tot het gesubsidieerd uit de markt nemen van producten, maar dat zij ook het aanbod moesten gaan groeperen, voor de productafzet moesten zorgen en een belangrijke rol moesten spelen bij de verbetering van de milieuprestaties van deze sector (ten aanzien van de interventie werd aan de bepaling dat de interventie de marktwerking niet mag verstoren toegevoegd dat de bestemming van de uit de handel genomen producten het milieu, en met name de water- en landschapskwaliteit, moest eerbiedigen). In dit kader werd de tot dan toe gehanteerde directe marktondersteuning grotendeels vervangen door subsidies aan telersverenigingen die telers in staat moeten stellen hun concurrentiepositie te versterken. Telersverenigingen (of groeperingen van telersverenigingen) kunnen op grond van de in 1997 in werking getreden verordening uit 1996 een actiefonds oprichten, dat voor de helft door de leden van de telersvereniging en voor de andere helft door de EU wordt gefinancierd. Het actiefonds is bestemd voor het uit de markt nemen van productie (betaling van ophoudvergoedingen en toeslagen daarop) en voor plannen op het gebied van kwaliteit, milieu en afzet. Deze punten moeten worden opgenomen in een door de bevoegde nationale instantie goedgekeurd operationeel programma. Zonder goedgekeurd programma mocht de interventie niet worden vergoed uit het actiefonds.

De nieuwe verordening voorziet niet alleen in de erkenning van telersverenigingen, maar ook in die van brancheorganisaties. Ook aan deze groeperingen kunnen vergoedingen worden uitgekeerd. Dergelijke organisaties zijn anno 2000 echter alleen erkend in Frankrijk en Spanje.¹⁸⁰

(639.)

Actor Telersverenigingen
Handeling Het vaststellen van de bodemprijs van groente- en fruitproducten die in interventie kunnen worden genomen
Periode 1967-
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 3, lid 1; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 15, lid 1
Opmerking Beneden de bodemprijs worden de desbetreffende producten niet te koop aangeboden.

(640.)

Actor Telersverenigingen
Handeling Het vormen van een fonds voor de financiering van interventie maatregelen in de sector groenten en fruit
Periode 1967-
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 3, lid 1; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 15, lid 1; Verordening (EG) nr. 2200/96, art. 15, lid 1
Opmerking Tot en met 1996 betrof het puur een interventiefonds. Met Verordening (EG) nr. 2200/96 werd de mogelijkheid geschapen een actiefonds te vormen, dat een duidelijk bredere doelstelling had dan alleen de financiering van interventie maatregelen.

(641.)

Actor Telersverenigingen
Handeling Het ten behoeve van een interventiefonds aan leden van de telersverenigingen opleggen van heffingen op te koop aangeboden producten
Periode 1967-
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 3, lid 1; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 15, lid 1; Verordening (EG) nr. 2200/96, art. 15, lid 1
Opmerking De actiefondsen die vanaf 1997 kunnen worden gevormd, bestrijken meer dan alleen de interventiekosten, namelijk ook bredere operationele programma's.

(642.)

Actor Telersverenigingen
Handeling Het, mede in het kader van interventie maatregelen in de sector groenten en fruit, opstellen van een operationeel programma
Periode 1997-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 2200/96, art. 15, lid 2, onder b), en art. 16, lid 3

¹⁸⁰ Bron: voorlopig verslag van de Commissie aan de Raad over de uitvoering van Verordening (EG) nr. 2200/96.

- Opmerking** De operationele programma's hebben een looptijd van drie tot vijf jaar.
- (643.)
Actor Productschap Tuinbouw (PT)
Handeling Het goedkeuren van door telersverenigingen ingediende operationele programma's
Periode 1997-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 2200/96, art. 16, lid 1
- (644.)
Actor Productschap Tuinbouw (PT)
Handeling Het informeren van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over interventie maatregelen in de sector groenten en fruit
Periode 1967-
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 3, lid 2; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 15, lid 2; Verordening (EG) nr. 2200/96, art. 25
Opmerking Het betreft de lijst van producten waarop de interventieregeling van toepassing is, de periode gedurende welke de bodemprijzen van toepassing zijn en de hoogte van de voorgenomen en toegepaste bodemprijzen, evenals de verleende steun.
- (645.)
Actor Productschap Tuinbouw (PT)
Handeling Het informeren van de EC over interventie maatregelen in de sector groenten en fruit
Periode 1967-
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 3, lid 2; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 15, lid 2; Verordening (EG) nr. 2200/96, art. 25
Opmerking -Het betreft de van de nationale telersverenigingen aangedragen informatie: de lijst van producten waarop de interventieregeling van toepassing is, de periode gedurende welke de bodemprijzen van toepassing zijn en de hoogte van de voorgenomen en toegepaste bodemprijzen, evenals de verleende steun.
-Een kopie gaat naar LNV.
- (646.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het in crisissituaties bepalen van de aankooprijzen van uit de markt te nemen groenten en fruit
Periode 1967-1969
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 8, lid 1
Product Beschikking aankooprijzen bloemkool 1967/1968 (Stcrt. 1967, 121); Beschikking aankooprijzen appels 1967/1968 (Stcrt. 1967, 164); Beschikking aankooprijzen peren 1967/1968 (Stcrt. 1967, 164); Beschikking aankooprijzen tomaten 1967/1968 (Stcrt. 1967, 164); Beschikking aankooprijzen appels 1968/1969 (Stcrt. 1968, 152); Beschikking aankooprijzen peren 1968/1969 (Stcrt. 1968, 152); Beschikking aankooprijzen tomaten 1968/1969 (Stcrt. 1968, 152)
Opmerking -Van een crisissituatie is al sprake indien de producentenprijzen die op representatieve markten zijn genoteerd, drie dagen achter elkaar beneden de aankooprijzen liggen.
-De EC moest van de vastgestelde prijzen op de hoogte worden gesteld.
- (647.)
Actor Produktschap voor Groenten en Fruit (PGF)
Handeling Het in crisissituaties op last van de minister van Landbouw aankopen van groenten en fruit
Periode 1967-1996
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 7, lid 2; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 19, lid 2

Opmerking Hiervan is al sprake indien de producentenprijzen die op representatieve markten zijn genoteerd, drie dagen achter elkaar beneden de aankooprijzen liggen.

(648.)

Actor Produktschap voor Groenten en Fruit (PGF)
Handeling Het constateren van een crisissituatie op de markt voor groenten en fruit
Periode 1967-1969
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 8, lid 2; Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1967, Produktschap voor Groenten en Fruit (Stcrt. 1967, 121)

25.6.3 Classificatiewerkzaamheden bij interventie

Voor interventie in aanmerking komende producten kunnen niet altijd zonder meer in interventie worden genomen. De producten moeten aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen. Om de kwaliteit te kunnen vaststellen, moeten de producten worden geclassificeerd. Het VIB verricht(te) dergelijke classificatiewerkzaamheden. Dit geldt met name voor de vleesproducten en voor boterproducten. Voor groenten en fruit is deze handeling niet van toepassing, aangezien daarvoor al vantevoren een indeling in kwaliteitsklassen wordt gehanteerd en de producten niet worden opgeslagen.

In de sector rundvlees geldt sinds 1981 een communautair classificatieschema voor geslachte volwassen stieren, dat vanaf 1984 tevens de soorten rundvlees bepaalt die voor interventie in aanmerking komen (Verordening (EEG) nr. 1208/81, PbEG nr. L 123). Elk land bepaalt zelf welke kwaliteiten mannelijke runderen in aanmerking komen voor interventie; in Nederland bijvoorbeeld alleen de R2- en R3-kwaliteit. Met ingang van 1988 werd de indeling in kwaliteitsklassen - volgens communautaire indelingsschema's - voor wat betreft geslachte varkens en geslachte runderen toegewezen aan de voor dat doel door het Produktschap voor Vee en Vlees (PVV) opgerichte Besloten Vennootschap Centraal Bureau Slachtveediensten (Beschikking classificatiewerkzaamheden bij interventie, Stcrt. 1988, 69). Deze ging overigens zowel runderen als varkens en later ook kalveren en schapen classificeren. De bewaking van de kwaliteit van het classificatiewerk werd toevertrouwd aan een Commissie kwaliteitsbewaking classificatie (Stcrt. 1988, 69). Deze bewaking behelst onder andere: het vaststellen van de eisen van vakbekwaamheid van de classificeerders en het doen afnemen van examens.

(649.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Centraal Bureau Slachtveediensten 1988-
Handeling Het verrichten van classificatiewerkzaamheden in het kader van in interventie te nemen producten
Periode 1968-
Grondslag Beschikking classificatiewerkzaamheden bij interventie, art. 1
Opmerking Het Centraal Bureau Slachtveediensten verricht deze handeling voor wat betreft geslachte varkens en runderen.

- (650.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toewijzen van classificatiewerkzaamheden ten aanzien van geslachte dieren aan een andere instantie dan het VIB
Periode 1988-
Grondslag Beschikking classificatiewerkzaamheden bij interventie, art. 1
Product Overeenkomst Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit - Productschap voor Vee en Vlees (PVV)
Opmerking Wat betreft de classificatie van geslachte varkens en runderen werd hiertoe de Besloten Vennootschap Centraal Bureau Slachtveediensten aangewezen.
- (651.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van een Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 1, lid 1
- (652.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Product Productschap voor Vee en Vlees (PVV)
Handeling Het benoemen van de leden van de Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 4, lid 2
Opmerking Het productschap benoemt één lid en een adviserend lid, de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit benoemt de overige maximaal twee leden, waaronder de voorzitter.
- (653.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het goedkeuren van het reglement van de Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 3
- (654.)
Actor Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Handeling Het, in het kader van interventie, verrichten van werkzaamheden ter bewaking van de kwaliteit van de classificatie van geslachte dieren
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 1, lid 2
Opmerking Het betreft met name werkzaamheden op het gebied van scholing (vaststelling kwaliteitseisen, doen afnemen van examens) en kwaliteitsbewaking (het doen afnemen van periodieke vergelijkende indelingen in kwaliteitsklassen van geslachte runderen en varkens).
- (655.)
Actor Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Handeling Het aanwijzen van deskundigen voor plaatselijk uit te voeren toezicht of controles ten aanzien van de classificatie van geslachte runderen en varkens
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 2
Opmerking Deze werkzaamheden worden geïnstigeerd door het VIB en het PVV, waaraan de bevindingen dan ook worden medegedeeld.

(656.)
Actor Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Handeling Het rapporteren in het kader van concrete acties van toezicht en controle op de indeling in kwaliteitsklassen van geslachte dieren
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 2
Opmerking Het verzoek tot toezicht en controle kan zowel van het VIB als van het Produktschap voor Vee en Vlees komen.

(657.)
Actor Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Handeling Het vaststellen van jaarverslagen betreffende de werkzaamheden van de Commissie kwaliteitsbewaking classificatie
Periode 1988-
Grondslag Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie, art. 6, lid 1

25.6.4 Interventie: aankopen, buiten de markt houden

25.6.4.1 Interventieaankopen

De interventie door aankoop had in Nederland tot in de jaren '80 vooral betrekking op zuivelproducten (boter en mager melkpoeder). Door de invoering van de superheffing in 1984 en de afzetprogramma's voor bakkersboter, kalvermelk en caseïne (zie verderop) verminderde de overschotvorming aanzienlijk. Hierdoor kwam het rond 1990 al bijna niet meer tot interventieaankopen van zuivelproducten. Ook granen en rundvlees kunnen worden opgekocht. Voor tabak geldt een opkoopregeling voor (verpakte) tabak waarvoor op grond van de basisverordening geen premie is toegekend. Overigens werd deze mogelijkheid voor tabak sterk ingeperkt in 1991 (Verordening (EEG) nr. 1737/91).

Bij permanente interventie worden in aanmerking komende partijen door de interventiebureaus aangekocht tegen prijzen die de Europese Commissie doorgaans maandelijks vaststelt. Permanente interventie werd vooral toegepast in de begintijd van het GLB. Bij te sterk dalende marktprijzen kan de EC deze aankoop tegen vaste prijzen opnieuw instellen (de zogenoemde *vangnetinterventie*).

Interventie kan ook plaatsvinden door tenders. De procedure van interventieaankoop middels tenders gaat in grote lijnen als volgt. Het interventiebureau van de lidstaat biedt de mogelijkheid aan producenten om in te schrijven op de voorgenomen interventieaankoop. Hiertoe dienen de producenten een offerte in, waarin onder andere de aan te bieden hoeveelheid van de in het bericht van inschrijving vermelde productcategorie en de gevraagde prijs per bepaalde hoeveelheid. Sinds eind jaren '80 onderzoekt het VIB in veel gevallen de offertes; om misbruik te voorkomen mogen inschrijvers onderling namelijk niet verbonden zijn wat betreft hun directie, personeel en werking. Het gestand doen van de offerte moet worden gewaarborgd door het stellen van een zekerheid van een bepaald bedrag per hoeveelheid bij het interventiebureau. Vervolgens wordt door de EC een maximaaankoopprijs vastgesteld en worden offertes toegewezen, waarbij de gunstigste aanbiedingen worden geaccepteerd. Het interventiebureau geeft aan de inschrijver aan wie is gegund een (genummerde) leveringsbon, waarop kunnen staan: de te leveren hoeveelheid, de prijs waartegen is toegewezen, de leveringstermijnen en de opslagplaatsen waar de producten moeten worden geleverd. Na levering door de producent worden de producten alleen door het interventiebureau aanvaard en overgenomen als zij blijkens verificaties voldoen aan de vastgestelde eisen.

- (658.)
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1968-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het stellen van (nadere) voorwaarden voor de aankoop van interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 985/68, art. 1, lid 3 (boter en room); Verordening (EG) nr. 454/95, artt. 3 en 4 (boter en room); Verordening (EEG) nr. 322/96, art. 1, lid 3 (magere melkpoeder)	
Opmerking	Het kan hierbij gaan om de wijze van aanbieden van de producten of over de minimumhoeveelheden die moeten worden aangeboden. Het kan verder zowel kwaliteits- of verpakkingseisen betreffen als administratieve bepalingen. Ook het later wijzigen van de voorwaarden valt onder deze handeling.	
- (659.)
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1968-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het organiseren van openbare inschrijvingen voor de aankoop van interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 727/70, art. 5, lid 1 (tabak); Verordening (EEG) nr. 859/89, art. 7 (rundvlees), Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 9, lid 1 (rundvlees); Tabaksbeschikking 1971-I, art. 2	
Opmerking	-De inschrijvingen moeten worden gepubliceerd in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen. -In dit kader kunnen zekerheden worden gesteld, om te waarborgen dat de aanbieders aan hun verplichtingen zullen voldoen.	
- (660.)
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1958-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het aankopen van voor interventie in aanmerking komende (partijen) landbouwproducten	
Periode	1958-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1569/77, art. 3, lid 2-4 (granen); Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 18, lid 1 (rundvlees); Suikerbeschikking 1968-II, art. 18, lid 1; Tabaksbeschikking 1971-I, art. 2; Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop, art. 30, lid 1	
Opmerking	-Voorafgaand aan de daadwerkelijke aankoop wordt eerst mededeling gedaan van de gunning, bijv. middels toezending van een leveringsbon. -De producten moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen. In het kader van de overname kunnen vooraf kwaliteitscontroles worden uitgevoerd (zie volgende handeling).	
- (661.)
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1958-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het rapporteren in het kader van controles die zijn uitgevoerd in het kader van de overname van ter interventie aangeboden producten	
Periode	1958-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 17 (rundvlees)	

25.6.4.2 Interventie door buiten de markt houden van producten

Voor groenten en fruit geldt, zoals al eerder beschreven, een systeem van het buiten de markt houden van de interventieproducten, waarvoor vervolgens de telers via de telersverenigingen een vergoeding ontvangen.¹⁸¹ Deze vergoeding, waarvan de hoogte door de EC wordt vastgesteld, wordt de *communautaire ophoudvergoeding* genoemd.

(662.)

Actor Telersverenigingen
Handeling Het beslissen tot het uit de handel nemen van groenten en fruit
Periode 1967-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 2200/96, art. 23, lid 1; Verordening (EEG) nr. 659/97, art. 8, lid 1
Opmerking -Dit dient ten minste 24 uur van tevoren aan de nationale interventie instantie te worden gemeld.
-Hierbij moet (vanaf 1997) tevens worden gemeld dat de producten aan de normen voldoen, waarbij ook wordt aangegeven dat de producten op een milieuvriendelijke wijze uit de markt worden genomen.

(663.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het nemen van maatregelen om ervoor te zorgen dat ook niet bij telersverenigingen aangesloten telers gebruik kunnen maken van communautaire interventieregelingen voor groenten en fruit
Periode 1997-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 659/97, art. 8, lid 3

(664.)

Actor Productschap Tuinbouw (PT)
Handeling Het aan de telersverenigingen toekennen van een vergoeding voor uit de markt gehouden hoeveelheden groente- en fruitproducten
Periode 1967-
Grondslag Verordening nr. 159/66/EEG, art. 6, lid 2; Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 18, lid 1
Opmerking -Het bedrag van de financiële vergoeding is gelijk aan de door de telersverenigingen uitgekeerde vergoedingen waarop de netto-opbrengst van de uit de markt genomen producten in mindering is gebracht.
-De telersverenigingen dienen zelf bij de bevoegde instantie een aanvraag in te dienen.

(665.)

Actor Telersverenigingen
Handeling Het aan de telers toekennen van een vergoeding voor in het kader van de Europese marktordening onverkochte hoeveelheden groenten en fruit
Periode 1967-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 15, lid 1; Verordening (EEG) nr. 2200/86, art. 23, lid 1
Opmerking -De vergoeding is de communautaire ophoudvergoeding, eventueel aangevuld met een toeslag.
-Sinds de inwerkingtreding van Verordening (EG) nr. 2200/96 wordt de vergoeding betaald uit een door telersverenigingen opgericht actiefonds, waarvan de inkomsten en uitgaven door het PT worden gecontroleerd.
-Ook niet-aangeslotenen kunnen sinds 1997 voor een dergelijke ophoudvergoeding in aanmerking komen, zij het dat zij wel minimaal 10% minder krijgen.

(666.)

---

¹⁸¹ In de jaren 1998-2000 was met de GMO-subsidies aan telersverenigingen in Nederland jaarlijks rond de 50 miljoen euro gemoeid (bron: Europese Commissie).

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van nationale richtsnoeren betreffende het opstellen van bestekken inzake methoden voor het op milieuvriendelijke wijze uit de markt nemen van groenten- en fruitproducten
Periode 1997-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 2200/97, art. 25
Opmerking Het ontwerp van de richtsnoeren wordt ter beoordeling toegezonden aan de EC.

(667.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het rapporteren in het kader van bij de telersverenigingen uitgevoerde controles betreffende het uit de markt nemen van groenten en fruit
Periode 1972-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 659/97, art. 17, lid 2
Opmerking De controles kunnen fysiek zijn en/of aan de hand van documenten worden uitgevoerd.

25.6.5 Voorafgaande bewerking van interventieproducten

Zijn producten eenmaal ingenomen om opgeslagen of weer verkocht te worden, dan kan het zijn dat zij nog bewerkingen dienen te ondergaan voordat de daadwerkelijke opslag of verkoop sprake kan zijn. Voorbeelden: het uitbenen van aangeboden rundvlees en het bewerken en verpakken van tabak. Ook aan deze bewerkingen zijn handelingen, met name van het interventiebureau, verbonden.

(668.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het aangaan van overeenkomsten met instanties die zorgdragen voor de aan opslag of verkoop voorafgaande bewerking van interventieproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 727/70, art. 7, lid 1 (tabak); Verordening (EEG) nr. 859/89, art. 19, lid 1 (rundvlees); Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 22, lid 1 (rundvlees)
Opmerking Bijvoorbeeld in de vleessector: het uitbenen van vlees. Voor tabak: bewerken en verpakken.

(669.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het aanwijzen van instanties voor de uitvoering van fysieke controles op de aan opslag of verkoop voorafgaande bewerking van interventieproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 23, lid 1 (rundvlees)

(670.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het rapporteren in het kader van de uitvoering van fysieke controles op de aan opslag of verkoop voorafgaande bewerking van interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 859/89, art. 20, lid 1(rundvlees); Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 23, lid 1 (rundvlees)	
Opmerking	Indien de fysieke controle is uitbesteed, verricht het interventiebureau toch steekproefgewijs nog fysieke controles op de werkzaamheden van de aangewezen controle instanties.	

25.6.6 Openbare en particuliere opslag

In de verschillende basisverordeningen zijn bepalingen terug te vinden die betrekking hebben op de openbare en particuliere opslag van onder verschillende marktordeningen vallende producten. Aangezien groenten en fruit niet in het kader van interventie worden opgeslagen, is deze paragraaf niet van toepassing op deze sectoren.

De interventiebureaus zijn gehouden om goed bij te houden waar zich welke opslaglocaties bevinden, zodat bijvoorbeeld potentiële kopers van voorraden die gegevens op aanvraag kunnen ontvangen.

(671.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het bijhouden van lijsten van opslaglocaties en daarin opgeslagen hoeveelheden interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2409/86, art. 18, lid 1 (boter); Verordening (EEG) nr. 3398/91, art. 5, lid 1 (magere melkpoeder)	
Opmerking	Deze lijsten kunnen op aanvraag ter beschikking worden gesteld aan belanghebbenden en moeten op gezette tijden worden gepubliceerd.	

25.6.6.1 Openbare opslag

In het algemeen worden aankoop en openbare opslag van interventieproducten in één adem genoemd. Logisch, want na aankoop van de producten dienen die ergens te kunnen worden opgeslagen. De overheid dient hier zelf voor te zorgen. Is de aangewezen capaciteit niet voldoende, dan kan altijd nog een beroep worden gedaan op particuliere instanties.

(672.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het aanwijzen van locaties voor de openbare opslag van interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1014/68, art. 3, lid 1 (magere melkpoeder); Verordening (EEG) nr. 859/89, art. 6, lid 1 (rundvlees); Verordening (EEG) nr. 2456/93, art. 5, lid 1, en art. 12, lid 1	
Opmerking	Hiertoe kan aan bijv. vrieshuizen de mogelijkheid worden geboden om offertes aan te bieden.	

(673.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het vaststellen van voorschriften om een goede bewaring van interventievoorraden te waarborgen	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2456/93, artt. 6 en 30 (rundvlees); Verordening (EG) nr. 454/95, art. 6 (boter en room)	
Opmerking	De voorschriften kunnen bijv. technische normen voor koelhuizen inhouden.	

(674.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1964-1998 1998-
Handeling	Het verhuren van opslagruimte aan buitenlandse interventiebureaus	
Periode	1964-	

25.6.6.2 Particuliere opslag

In het kader van de particuliere opslag van middels interventie ingenomen producten kan het VIB contracten aangaan met particuliere instanties. Hiertoe moet een bestek worden opgesteld, waarin onder meer de controlemaatregelen en de noodzakelijke vermeldingen op de partijverpakkingen worden aangegeven. Bij particuliere opslag gaat de eigendom van de producten niet over, maar blijft de contractant eigenaar van de opgeslagen producten.

Als eerste sector met particuliere opslag werd in 1968 de zuivelsector aangewezen, en sinds 1980 stelde de EU hiervoor ook de vleessectoren in de gelegenheid. Per sector kwamen er nadere Europese voorschriften, in Nederland geïmplementeerd in de Beschikking particuliere opslag zuivelproducten en vlees 1980 (Stcrt. 1979, 245).

De opslag gebeurt voor eigen rekening en risico van natuurlijke of rechtspersonen, die ingeschreven moeten zijn in een openbaar register. Doorgaans geldt een systeem van contracten tussen interventiebureaus en de opslaghouders, waarbij de steunbedragen vooraf forfaitair worden vastgesteld. Deze forfaitaire bedragen behelzen de vaste kosten van onder andere inslag en uitslag en/of de opslagkosten per dag van contractuele opslag. De aanvragers zijn een waarborg of garantie verschuldigd en sluiten met de interventiebureaus contracten met betrekking tot de opslag. De EC kan echter ook besluiten tot een procedure van openbare inschrijving, waarbij de gunstigste offertes worden geaccepteerd.

In verschillende sectoren geeft de basisverordening aan dat er steun verleend kan worden voor de particuliere opslag van interventieproducten waarvan de prijs tijdelijk laag is. Op die manier wordt de aanbidding van interventieproducten uitgesteld. De steun kan aan een maximum worden gebonden en mag in ieder geval niet hoger zijn dan de kosten van openbare opslag. In deze variant sluit het VIB niet rechtstreeks een contract met de aanbieders, maar bestudeert het de offertes en stuurt deze anoniem door naar de EC, die vervolgens beslist over de toewijzing. De steun wordt uitbetaald door het VIB of - in vroegere perioden - door de productschappen.¹⁸²

Geldelijke steun voor particuliere opslag werd aanvankelijk toegekend door de minister, maar ook door productschappen. In 1979 kreeg het VIB de bevoegdheid om zelf steun toe te kennen aan dergelijke particuliere instanties. Dit gebeurde bij de Beschikking particuliere opslag zuivelproducten en vlees 1980 (Stcrt. 1979, 245). In 1998 ging deze bevoegdheid weer geheel terug naar de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, handelend via LASER, door de overdracht van de interventiewerkzaamheden aan LASER.

¹⁸² Voor uitbetaling door het Productschap voor Zuivel, zie bijvoorbeeld Zuivelverordening 1975, vergoedingen particuliere opslag mager melkpoeder (Vo. Bo. 1975, 44).

(675.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het aangaan van overeenkomsten met instanties voor de particuliere opslag van interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 985/68, art. 8, lid 2; Beschikking particuliere opslag zuivelprodukten en vlees 1980, art. 4	
Opmerking	-De sluiting van het contract kan afhankelijk worden gesteld van het stellen van een waarborgsom als garantie voor de verplichting van het opslagbedrijf om de opslag ook daadwerkelijk te realiseren. -Nadere voorwaarden voor het aangaan van een contract worden door de minister in <i>Mededelingen</i> bekendgemaakt.	
(676.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het opstellen van een bestek voor de particuliere opslag van interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EG) nr. 454/95, art. 10, lid 5 (boter en room)	
Opmerking	In het contract moet naar dit bestek worden verwezen.	
(677.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het vaststellen van maatregelen ten aanzien van particuliere opslag ingeval de contractant wegens overmacht de contractvoorwaarden niet kan nakomen	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1091/80 (rundvlees), art. 9; Verordening (EEG) nr. 3445/90 (rundvlees), art. 10	
(678.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het informeren van de EC over de hoeveelheden producten waarvoor contracten voor particuliere opslag zijn afgesloten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EG) nr. 904/95, art. 6 (bewaarkaas)	

Steun voor particuliere opslag

(679.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1990-1998 1998-
Handeling	Het vaststellen welke de openbare registers zijn waarin aanvragers van steun voor particuliere opslag dienen te zijn ingeschreven	
Periode	1990-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 3445/90, art. 2, lid 1	
Opmerking	Vanaf 1980 moesten aanvragers ook al ingeschreven zijn in een openbaar register, maar de lidstaat bepaalde toen nog niet welke dat moest zijn.	

(680.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1968-1979
 1998-
 Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1980-1998
 Productschappen 1968-1980
Handeling Het toekennen en uitkeren van financiële steun aan instanties voor de
 particuliere opslag van interventieproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2763/75, art. 1, lid 3
 (varkensvlees); Verordening (EG) nr. 454/95, art. 12 (bewaarkaas); Vlas- en
 lijnzaadbeschikking 1976, artt. 7 en 8; Beschikking particuliere opslag
 zuivelproducten en vlees 1980, art. 4
Opmerking -In dit kader kan een waarborgsom of garantie worden gevraagd.
 -Het Productschap voor Zuivel (PZ) verleent aan degenen die een
 overeenkomst hebben gesloten met het VIB, een vergoeding voor magere
 melkpoeder.

(681.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het beoordelen van offertes voor de met steun uit te voeren particuliere opslag
 van interventieproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) 275/74, art. 7 (rundvlees);
 Verordening (EEG) nr. 1091/80, art. 11 (rundvlees); Verordening (EEG) nr.
 3445/90, art. 12 (rundvlees)
Opmerking De offertes worden vervolgens anoniem ingediend bij de EC, die beslist over
 toewijzing.

(682.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de uitvoering van Europese verordeningen
 inzake steun voor particuliere opslag van interventieproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1091/80, artt. 9 en 12
 (rundvlees); Verordening (EEG) nr. 1524/71, art. 7, lid 2 (vlas en hennep)
Opmerking Het kan gaan om de omvang van de verleende steun, de nationale maatregelen
 op dit gebied, enz.

Controle

(683.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het rapporteren in het kader van de controle op de nakoming van
 voorgeschreven voorwaarden en verplichtingen voor de particuliere opslag van
 interventieproducten
Periode 1968-
Grondslag Mededelingen Boter, bijv. nr. 1/2002
Opmerking Het gaat bijv. om inslagcontrole, controle tijdens de opslagperiode en controle
 voor afloop van de contractuele opslag.

25.6.7 Afzet van interventievoorraden

De afzet van voorraden is evenzeer een communautaire aangelegenheid als de aankoop ervan. In deze paragraaf gaat het over de mogelijkheid tot reguliere verkoop van interventievoorraden wanneer de marktsituatie dat weer toelaat.

Lukt het niet om op de normale wijze van de interventievoorraden af te komen, dan zoekt de EC alternatieve afzetkanalen (die de marktwerking niet mogen verstoren), zoals export naar derde landen. Interventievoorraden kunnen ook worden ingezet voor bijzonder gebruik of voor een bijzondere bestemming. Aangezien dit een bijzondere vorm van steun betreft en daarbij ook niet-interventievoorraden kunnen worden gebruikt, komt dit een afzonderlijke rubriek aan de orde (paragrafen 25.7.1 en 25.7.2).

De reguliere verkoopprocedure werkte aanvankelijk met vaste verkoopprijzen bij doorgaans permanente inschrijfmogelijkheid, waarvan de periode door de EC werd vastgesteld. Bij bijzondere inschrijvingen worden tenders geopend, die tegenwoordig meestal uitgaan van een minimumverkoopprijs; de gunstigste aanbiedingen worden geaccepteerd en eventuele restanten worden verkocht tegen de minimumprijs. Na betaling van de toegewezen partij interventieproducten verstrekt het VIB/LASER een afhaalbon. De handelaren verzorgen zelf de export naar derde landen of de andere voorgeschreven bestemming. Voor tabak kan de afzet ook plaatsvinden middels openbare veilingen.

(684.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1964-1998 1998-
Handeling	Het houden van openbare inschrijvingen voor de verkoop van interventieproducten	
Periode	1964-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 727/70, art. 7, lid 2 (tabak); Verordening (EEG) nr. 2738/75, art. 3, lid 1 (granen); Verordening (EEG) nr. 1836/82, art. 1, lid 1 (granen); Verordening (EEG) nr. 2409/86, art. 17 (boter); Verordening (EEG) nr. 3398/91, art. 4, lid 2 (magere melkpoeder)	
Opmerking	-Hiertoe worden berichten van verkoop van interventieproducten bij openbare inschrijving opgesteld en worden lijsten met nadere gegevens bijgehouden. -Er kunnen in het kader van de offertes zekerheden worden gesteld ter waarborging van de nakoming van verplichtingen.	

(685.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1964-1998 1998-
Handeling	Het vaststellen van aanvullende voorschriften voor de verkoop van interventievoorraden	
Periode	1964-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2991/82, artt. 2 en 5 (boter)	
Opmerking	Het kan gaan om minimum- of maximumhoeveelheden, termijnen, enz.	

(686.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1964-1998 1998-
Handeling	Het verkopen van interventieproducten	
Periode	1964-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 262/79, art. 19 (boter); Suikerbeschikking 1968-II, art. 18, lid 1	
Opmerking	Hierbij worden overrenkomsten gesloten en afhaalbonnen verstrekt.	

(687.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1970-1998 1998-
-------	--	--------------------

Handeling Het in geval van overmacht vaststellen van maatregelen inzake de verkoop van interventieproducten
Periode 1970-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2315/76, art. 3 (boter), Verordening (EEG) nr. 262/79, art. 23 (boter)

(688.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de hoeveelheden verkochte interventieproducten en de verleende steun voor de afzet van deze producten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2315/76, art. 3, lid 5 (boter)

25.7 Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun) en voor bijzondere bestemmingen

Om de afzet van bepaalde landbouwgrondstoffen te bevorderen, wordt communautaire steun verleend bij de be- of verwerking ervan tot een ander eindproduct of voor een bijzondere aanwending van die producten.¹⁸³ De hiermee gemoeide grondstoffen komen of uit de openbare opslag of rechtstreeks van de producenten (in dit laatste geval ook ter voorkoming van overschotvorming). Het VIB (later: LASER) en – voor groenten en fruit – de telersverenigingen in hun rol van interventieorganisatie zijn belast met de uitvoering van steunmaatregelen. De productschappen voeren de maatregelen uit voor producten waarvoor uitsluitend steun wordt verleend indien zij uit de markt afkomstig zijn.

Pas als geen van de bovengenoemde bestemmingen (verwerking of gratis uitreiking) mogelijk is, mogen de uit de markt genomen producten worden 'doorgedraaid', ofwel bestemd voor verwerking tot compost of voor door de betrokken lidstaat toegestane biologische afbraakprocessen.

Bepalingen met betrekking tot bijzonder gebruik of bijzondere bestemmingen worden vaak samengenomen in Europese en nationale regelgeving.

25.7.1 Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun)

Producten die door het interventiebureau zijn aangekocht of die buiten de markt zijn gehouden, kunnen als er geen koper voor is gevonden op verschillende manieren worden afgezet. Naast gratis uitreiking (zie volgende paragraaf) bestaat de mogelijkheid om de producten te doen verwerken in of tot andere producten. Deze steun wordt ook wel *productierestitutie* genoemd. Voor bepaalde toepassingen (verwerking tot veevoeder, gebruik in de chemische industrie) is het noodzakelijk dat het desbetreffende product eerst ongeschikt wordt gemaakt voor consumptie door de mens. Hiervoor kan apart een *denatureringspremie* worden aangevraagd.

Zuivel is, zeker voor Nederland, de belangrijkste sector waarop be- en verwerkingssteun van toepassing is. De meeste nationale voorschriften terzake zijn dan ook aan deze sector verbonden. Met name de steun voor room, boter en boterconcentraat bestemd voor banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen (bijv. Verordening (EEG) nr. 262/79) is een bekende toepassing. In 1981 konden op grond van Verordening (EEG) nr. 1932/81 ook boter uit de lopende productie (en daaruit gefabriceerd boterconcentraat) voor genoemde doeleinden worden gebruikt.

¹⁸³ Van deze vormen van steun zijn combinaties mogelijk (geweest), zoals blijkt uit de opsomming van mogelijkheden in art. 15 van Verordening (EEG) nr. 1687/76. Een aantal van deze mogelijkheden: afzet tegen verlaagde prijs, verwerking tot andere producten, verwerking tot andere producten tegen verlaagde prijs, gratis uitreiking aan liefdadigheidsinstellingen, afzet tegen verlaagde prijs aan liefdadigheidsinstellingen of het leger.

Een andere belangrijke toepassing voor zuivel betreft steun voor het gebruik van magere melkpoeder of ondermelk (magere melk of karnemelk) als veevoeder (bijv. Verordening (EEG) nr. 986/68) en de verkoop van interventieboter bestemd voor bijmenging in mengvoeder¹⁸⁴ (bijv. Verordening (EEG) nr. 2409/86). De Europese Commissie stelde afzonderlijke verordeningen op, die in gebundelde vorm geïmplementeerd werden in de Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980 (Stcrt. 1979, 247). De steun voor denaturatie wordt uitgekeerd door het Productschap Zuivel (PZ)¹⁸⁵, terwijl het Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA) de steun verleent voor de verdere verwerking. Deze steun geldt ook voor mager melkpoeder dat met het oog op denaturatie of verwerking wordt verzonden naar een andere lidstaat. De erkenning van bedrijven die voor steun in aanmerking komen, gebeurt door de instantie die de steun verleent en in enkele gevallen door het VIB krachtens de Beschikking VIB-erkenningen (later: LASER). De toedeling van bevoegdheden aan deze productschappen is gebaseerd op art. 23 van de Landbouwwet. In 1989 (Stcrt. 1989, 84) werden aanvullende regels gesteld inzake de invoer in Nederland van melkpoeder ten behoeve van denaturatie of verwerking (artt. 16e-f). Tegenwoordig is deze steunregeling alleen nog gericht op de verwerking van mager melkpoeder tot kalvermelk, vandaar de informele aanduiding als *kalvermelkregeling*.

Ook voor de verwerking van ondermelk tot het melkeiwit caseïne en tot caseïnaten bestaan subsidiemogelijkheden. De uit de basisverordening voortvloeiende algemene voorschriften van de Raad (Verordening (EEG) nr. 987/68) werden uitgewerkt door de EC. De Nederlandse implementatie kwam voor rekening van het Productschap voor Zuivel (recentste versie: Zuivelverordening 1990, Steunverlening voor ondermelk die tot caseïne of caseïnaten wordt verwerkt).

Voor suiker waren er eveneens bepalingen met betrekking tot productierestitutie, namelijk als suiker werd verwerkt tot bepaalde producten van de chemische industrie. In de Suikerbeschikking 1968-II werd het HPA gemandateerd tot het uitkeren van deze bedragen. In 1999 werd dit een gedelegeerde bevoegdheid.

Verordening (EG) nr. 2200/96 noemt voor groenten en fruit expliciet de volgende mogelijkheden:

- verwerking tot alcohol (distillatie) van onder meer appels, peren en perziken¹⁸⁶;
- levering aan de verwerkende industrie, bijvoorbeeld voor vervoederingsdoeleinden;
- subsidiair: gebruik voor andere dan voedingsdoeleinden of voor vervoeding als vers product of na verwerking door de veevoederindustrie¹⁸⁷.

De steun waarvan in deze paragraaf sprake is, bestaat uit het uitbetalen van een steunbedrag voor denaturering of verwerking na verificatie van het desbetreffende proces.¹⁸⁸ De verwerkingssteun kan voorkomen in combinatie met verkoop tegen verlaagde prijs van een product, zoals blijkt uit bijvoorbeeld Verordening (EG) nr. 2571/97 betreffende de verkoop van boter tegen verlaagde prijs en de toekenning van steun voor room, boter en boterconcentraat voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen (die Verordening (EEG) nr. 570/88 verving).

Via openbare inschrijvingen kunnen bepaalde producten die moeten worden verwerkt, worden verkocht. De verwerking geschiedt dan voor rekening van het verwerkende bedrijf. Het is echter ook mogelijk om alleen de verwerking via openbare inschrijving aan het bedrijfsleven te gunnen, in welk geval de kosten door de interventie-instantie van de lidstaat worden gedragen.

Denaturering

(689.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen	1968-1999 1999-
Handeling	Het organiseren van openbare inschrijvingen voor de denaturering van bepaalde (interventie)producten bestemd voor verdere verwerking	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2049/69, art. 4;	

¹⁸⁴ Het gaat hierbij meestal om afzet van de oudste boter.

¹⁸⁵ Cf. Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1967 Productschap voor Zuivel I (denatureringspremie) (Stcrt. 1967, 42).

¹⁸⁶ Zie bijvoorbeeld Verordening (EEG) nr. 1885/70 (PbEG nr. L 208).

¹⁸⁷ Cf. bijv. Verordening (EEG) nr. 1559/70.

¹⁸⁸ Zie ook Verordening (EEG) nr. 2049/69, art. 1, lid 1.

Verordening (EEG) nr. 1844/77, art. 1, lid 3 (mager melkpoeder);
 Suikerbeschikking 1975, art. 12; Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later:
 Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 17, lid 1

(690.)
 Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1968-1999
 Productschappen 1981-
 Handeling Het toekennen en uitbetalen van denatureringspremies voor
 interventieproducten
 Periode 1968-
 Grondslag Suikerbeschikking 1968-II, art. 10, lid 2; Suikerbeschikking 1975, art. 12;
 Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980, art.
 2, lid 2, en art. 16c, lid 1; Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later:
 Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 18, lid 2
 Opmerking -Voor de denaturatie van melkpoeder verleent het Productschap voor
 Zuivel steun. Het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten gaat
 over de denatureringspremie voor suiker, tot 1999 in mandaat, daarna
 krachtens gedelegeerde bevoegdheid.
 -De productschappen kunnen zelf nadere voorschriften (verordeningen)
 geven m.b.t. het verlenen van steun.
 -De steunverlenende productschappen informeren het VIB / LASER en de
 AID omtrent de verleende steunbedragen.

(691.)
 Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1981-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Handeling Het rapporteren in het kader van het uitoefenen van toezicht op de denaturatie
 Periode 1981-
 Grondslag Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980, art.
 8, lid 1
 Opmerking Het VIB hield toezicht op de denaturatie van magere melkpoeder. Deze
 rapportage werd door het Productschap voor Zuivel gebruikt voor de toekenning
 van de denatureringssteun.

Be- en verwerkingspremies (productierestitutie)

(692.)
 Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Handeling Het organiseren van openbare inschrijvingen voor de verkoop van bepaalde
 interventieproducten bestemd voor verdere verwerking
 Periode 1968-
 Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 262/79, art. 11 e.v. (boter);
 Verordening (EEG) nr. 429/90, art. 2 (boterconcentraat); Verordening (EEG) nr.
 3398/91, art. 2 (magere melkpoeder); Verordening (EG) nr. 2571/97, art. 13,
 lid 2 (room, boter, boterconcentraat)
 Opmerking -Het betreft met name ook zuivelproducten (bijv. magere-melkpoeder), die
 moeten worden verwerkt in of tot andere producten.
 -De producten kunnen in dit kader tegen verlaagde prijs worden verkocht.
 -Ook voor groenten en fruit was het VIB aangewezen als bevoegde
 instantie (zie bijv. bijlage bij Verordening (EEG) nr. 1559/70).

(693.)
 Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Telersverenigingen
 Handeling Het sluiten van overeenkomsten met partijen die interventieproducten voor
 verdere verwerking aankopen
 Periode 1968-
 Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1560/70, art. 5, lid 2, en

art. 7, lid 1 (groenten en fruit); Verordening (EG) nr. 2571/97, artt. 20 en 21 (room, boter, boterconcentraat)
Opmerking Ter waarborging van nakoming van verplichtingen kan een zekerheid worden gesteld.

(694.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het organiseren van openbare inschrijvingen voor de be- of verwerking van interventieproducten in of tot andere producten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 21, lid 3 (groenten en fruit)

(695.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Tellersverenigingen
Handeling Het sluiten van overeenkomsten met partijen die interventieproducten be- of verwerken in of tot andere producten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2515/69, art. 7ter, lid 3 (groenten en fruit); Verordening (EEG) nr. 1562/70, art. 1 (fruit); Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 21, lid 3 (groenten en fruit)
Opmerking -In bepaalde gevallen mocht de door de lidstaat aangewezen instantie de verwerking (bijv. distillatie) onderhands uitbesteden (cf. Verordening (EEG) nr. 1885/70) i.p.v. via openbare inschrijving, dit o.a. in verband met bederfel
-Ter waarborging van nakoming van verplichtingen kan een zekerheid worden gesteld.

(696.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen Telersverenigingen	1968-1998 1968- 1981-
Handeling	Het toekennen en uitbetalen van verwerkingssteun (productierestitutie) voor interventieproducten	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 986/68 (ondermelk, magere melkpoeder), art. 3; Verordening (EEG) nr. 429/90, art. 8, lid 3 (boterconcentraat); Verordening (EG) nr. 2571/97, art. 22, lid 4 (room, boter, boterconcentraat); Suikerbeschikking 1968-II, art. 14; Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980, art. 2, lid 2, en art. 16c, lid 1; Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 22	
Opmerking	<p>-Het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten gaat over de verwerking van mager melkpoeder of ondermelk en de verwerking van suiker (voor suiker tot 1999 in mandaat, daarna krachtens gedelegeerde bevoegdheid).</p> <p>-De productschappen kunnen zelf nadere voorschriften (verordeningen) geven m.b.t. het verlenen van steun.</p> <p>-De steunverlenende productschappen informeren het VIB / LASER en de AID omtrent de verleende steunbedragen.</p>	

Overige bepalingen

(697.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen	1968-1999
Handeling	Het erkennen van bedrijven die bepaalde interventieproducten denatureren dan wel in of tot andere producten verwerken	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1725/79, art. 8 (ondermelk, magere melkpoeder); Suikerbeschikking 1968-II, art. 10, lid 3; Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980, art. 4, lid 2	
Opmerking	<p>-Het betreft hier met name de erkenningen, namens de minister, door het Hoofdproduktschap voor Akkerbouwprodukten in het kader van de verwerking van magere melkpoeder of ondermelk tot mengvoeder en de denaturatie van suiker. De erkenningen komen tot stand na overleg met de AID.</p> <p>-Overige erkenningen (bijv. op grond van Verordening (EEG) nr. 1844/77) worden door het VIB krachtens de VIB-erkenningsregeling verricht.</p>	

(698.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1968-1998
Handeling	Het toekennen van steun voor de particuliere opslag in het kader van de afzet tegen verlaagde prijs van interventieproducten bedoeld voor verdere verwerking	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1468/79, art. 4 (boter)	

(699.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het informeren van de EC over de uitvoering van de verordeningen betreffende de verwerking van interventieproducten
Periode	1968-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1562/70, art. 7, lid 2, art. 8; Verordening (EEG) nr. 2409/86, art. 31
Opmerking	Het kan gaan om bijv. de voorgenomen aanbestedingen en de hoeveelheden toegewezen producten en de prijzen waarvoor de toewijzingen zijn gedaan.

25.7.2 Steun voor bijzondere bestemmingen

Kunnen producten die in interventie zijn genomen niet aan de klant worden gebracht, dan bestaat naast de mogelijkheid van be- en verwerking in of tot een ander product (zie vorige paragraaf) de mogelijkheid om de overgebleven producten tegen een lagere prijs te verkopen of gratis uit te reiken aan bepaalde instanties.

25.7.2.1 Verkoop tegen verlaagde prijs

Bij de mogelijkheid van verkoop tegen verlaagde prijs ging het in eerste instantie om producten uit de openbare opslag; de voorraden waren immers groot. Rond 1980 echter slonken - als het gaat om boter - de voorraden. Het belang werd onderkend om het verbruik op peil te houden. Daarom werd bij Verordening (EEG) nr. 1723/81 inzake handhaving van boterverbruik van bepaalde groepen consumenten en industrieën (PbEG L 172) besloten om ook producten uit de markt in aanmerking te laten komen voor verkoop tegen verlaagde prijs. Deze beslissing werd in verschillende verordeningen geïmplementeerd.

Verkoop aan sociale instellingen, het leger e.d.

In verschillende verordeningen, al vanaf de jaren '70, was er sprake van dat bepaalde interventieproducten tegen verlaagde prijzen aan sociale instellingen en gemeenschappen zonder winstoogmerk mochten worden geleverd. Verordening (EEG) nr. 1717/72 had in dit verband betrekking op boter, terwijl Verordening (EEG) nr. 2320/74 en Verordening (EEG) nr. 2374/79 gingen over rundvlees. Ook aan het leger of daarmee gelijkgestelde eenheden kon goedkoper geleverd worden, en wel op grond van Verordening (EEG) nr. 1282/72. Deze werd echter in 1989 geschorst bij Verordening (EEG) nr. 342/89.

In 1981 werd naar aanleiding van de teruglopende openbare botervoorraden de mogelijkheid geopend om voortaan goedkoper te kunnen leveren uit de lopende productie (Verordeningen (EEG) nr. 2191/81 en 2192/81). De toepassing van de genoemde verordeningen uit 1972 werd geschorst.

Implementatie van bovengenoemde verordeningen vond plaats in de Beschikking steun boter met bijzonder gebruik of bijzondere bestemming 1981 (Stcrt. 1981, 168).

Aan de mogelijkheid tot het tegen verlaagde prijs verkopen van boter aan sociale instellingen, het leger e.d. kwam een eind met de inwerkingtreding van Verordening (EG) nr. 479/1999.

Sociale boter, kerstboter, bak- en braadboter

Niet alleen aan instanties, maar ook aan de consument in het algemeen en aan individuele hulpbehoevenden of ontvangers van sociale bijstand kunnen interventieproducten tegen verlaagde prijs worden afgezet. Dit is in Nederland voornamelijk het geval voor boter.

Verordening (EEG) nr. 1269/79 legde, zelf weer op basis van Verordening (EEG) nr. 880/77, het fundament voor de mogelijkheid tot het tegen verlaagde prijs verkopen van boter bestemd voor rechtstreekse consumptie (waaronder ook wordt verstaan: boter die wordt gekocht door hotels, restaurants, ziekenhuizen, tehuizen, internaten, gevangenen e.d.). Dit betreft de zogenoemde *sociale boter*. De verordening bundelde de mogelijkheden in een enkele tekst. De lidstaten moesten voor een van de volgende formules kiezen:

- een algemene steunregeling (met een maximum aan de communautaire steun) om de boterprijs te verlagen, of

- voor bepaalde hoeveelheden en periodes en met 100% communautaire steun: verkoop uit openbare opslag tegen sterk verlaagde prijs en/of toekenning van steun voor boter uit particuliere opslag of marktboter.

De verordening werd in 1985 vervangen door de eenvoudiger Verordening (EEG) nr. 1307/85, waarbij steun kon worden verleend aan particuliere eindverbruikers (door het tegen lagere prijs aanbieden van de producten, voor het realiseren waarvan aan de leveranciers de mogelijkheid werd geboden om het vastgestelde subsidiebedrag dat op de verkoopprijs in mindering moest worden gebracht, bij het VIB (later LASER) te declareren).

Een bijzondere toepassing op grond van Verordening (EEG) nr. 1269/79 is die van de kerstboter. Al in Verordening (EEG) nr. 2370/77 werd deze mogelijkheid geopend, toen werd overwogen 'dat met het oog op de eindejaarsfeesten zich afzetmogelijkheden kunnen voordoen voor boter die wordt verkocht tegen verlaagde prijs voor onmiddellijk verbruik'. Rond Kerst kon de boter waarvoor prijsverlaging of steun werd toegekend, in kleine pakjes met opdruk ('Kerstboter') worden verkocht aan de consument. De boter kon zowel uit de openbare opslag als uit de particuliere opslag worden uitgeslagen. De regeling werd voortgezet in Verordening (EEG) nr. 2991/82, maar in 1985 beëindigd.

De kerstboterregeling wordt uitgevoerd door het Productschap Zuivel (Zuivelverordening 1977, Kerstboter), dat na melding door het interventiebureau een vergoeding toekende aan het bedrijf dat de bedoelde boter tot kerstboter ompakte.

Een andere uitwerking betrof en betreft nog steeds de verkoop tegen verlaagde prijs van interventieboter bestemd voor onmiddellijk verbruik in de vorm van boterconcentraat, welke mogelijkheid al sinds 1972 bestond. In 1978 werd hiertoe een regeling ontworpen bij Verordening (EEG) nr. 649/78, die in 1985 werd vervangen door de thans nog van kracht zijnde Verordening (EEG) nr. 3143/85. Deze laatste verordening is in Nederland geïmplementeerd bij Zuivelverordening 1985, Bak- en braadboter (Productschap Zuivel). In eerste instantie had de regeling alleen betrekking op boter uit de openbare opslag. De boter werd tegen verlaagde prijs verkocht (eventueel middels openbare inschrijvingen) door een erkend bedrijf, dat alle aangekochte boter tot boterconcentraat (botervetgehalte van ten minste 96%) moest verwerken en dat vervolgens tegen verlaagde prijs op de markt moest brengen.

De in 1985 vastgestelde regeling werd voortgezet en uitgebreid door de mogelijkheid om ook steun toe te kennen voor boterconcentraat dat met van de markt afkomstige boter of room is vervaardigd. Dit werd geregeld in Verordening (EEG) nr. 429/90.

Een speciale doelgroep werd lange tijd gevormd door personen die sociale bijstand genieten. De lidstaten waren gemachtigd om steun toe te kennen teneinde de aankoop van boter tegen verlaagde prijs door deze personen mogelijk te maken. Verordening (EEG) nr. 2990/82 voerde deze mogelijkheid weer in, nadat deze enige tijd uit beeld was geweest. Overigens is deze verordening alleen toegepast in Ierland.

(700.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen	1972-1998 1998-
Handeling	Het vaststellen van nadere voorschriften inzake de verkoop tegen verlaagde prijs van landbouwproducten uit interventie of uit de markt	
Periode	1972-1999	
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 1717/72, art. 4, lid 3 (boter); Verordening (EEG) nr. 2991/82, art. 5, lid 2 en 3, en art. 10 (boter); Beschikking steun boter met bijzonder gebruik of bijzondere bestemming 1981, art. 17, lid 2, en art. 18	
Opmerking	-Deze voorschriften betroffen o.a. welke instellingen de producten tegen verlaagde prijs kunnen kopen, de hoeveelheden interventieboter die instellingen konden kopen, maximumprijzen, verpakkingsvoorschriften, de bij aanvraag vereiste gegevens en de controlevoorschriften. Het kan ook gaan om de wijze van melding aan het interventiebureau van voorgenomen of gerealiseerde verkopen of bewerkingen, enz. -Deze handeling heeft betrekking op alle modaliteiten van de steun voor verkoop tegen verlaagde prijs: aan instellingen zonder winstoogmerk of aan het leger dan wel aan leveranciers ten behoeve van directe consumptie of verdere verwerking (boterconcentraat).	

Steun

Er worden verschillende soorten steun onderscheiden als het gaat om de verkoop tegen verlaagde prijs van interventieproducten (in Nederland meestal boter):

- als het gaat om verkoop uit de openbare opslag: lagere verkoopprijs voor de afname door instellingen of leveranciers;
- als het gaat om verkoop uit particuliere opslag: uitbetaling van een forfaitair vastgesteld steunbedrag;
- als het gaat om producten uit de lopende productie, uit de markt: uitbetaling van steun aan leveranciers (ter compensatie van de lagere verkoopprijs).

Al deze vormen van steun komen de eindverbruiker ten goede door verlaging van de uiteindelijke verkoopprijs.

(701.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1972-1998 1998-1999
Handeling	Het tegen verlaagde prijs uit openbare voorraden verkopen van interventieproducten voor bijzondere bestemmingen	
Periode	1972-1999	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1282/72, art. 3, Verordening (EEG) nr. 1717/72, art. 3; Verordening (EEG) nr. 2374/79, art. 1, lid 1; Verordening (EEG) nr. 2370/77, art. 1; Verordening (EEG) 1269/79, art. 2, lid 1; Verordening (EEG) nr. 3143/85, art. 2, lid 1; Beschikking steun boter met bijzonder gebruik of bijzondere bestemming 1981, art. 17	
Opmerking	-Het gaat hierbij om verkoop aan (sociale) instellingen zonder winstoogmerk, het leger, leveranciers en verwerkers (ten behoeve van directe consumptie), enz. -In de Nederlandse regeling ging het om de verkoop van boter.	

(702.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
Handeling Het toekennen van steun voor de particuliere opslag in het kader van de afzet tegen verlaagde prijs van interventieproducten bedoeld voor rechtstreekse consumptie
Periode 1968-
Grondslag Zuivelverordening 1977, Kerstboter (PZ), art. 3
Opmerking Het gaat hierbij om bijv. steun voor van de particuliere opslag betrokken kerstboter en later ook om steun in het kader van bevordering van de afzet voor rechtstreekse consumptie.

(703.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1977-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Productschap voor Zuivel 1977-1985
Handeling Het toekennen van steun aan (erkende) leveranciers voor de afzet tegen verlaagde prijs van interventieproducten bedoeld voor rechtstreekse consumptie
Periode 1977-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1762/78 (boter); Verordening (EEG) 1269/79, art. 2, lid 1 (boter); Verordening (EEG) nr. 2990/82, art. 1 (boter); Beschikking steun boter met bijzonder gebruik of bijzondere bestemming 1981, art. 13
Opmerking -Het gaat in de meeste gevallen om boter bestemd voor het leger of sociale instellingen of voor rechtstreekse consumptie (bijv. kerstboter, bak- en braadboter).
 -Het Productschap voor Zuivel regelde de uitbetaling van steun voor kerstboter.

Het informeren van de EC

(704.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de uitvoering van de verordeningen betreffende de verkoop tegen verlaagde prijs van interventieproducten en marktproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2191/81, art. 6; Verordening (EEG) nr. 3143/85, art. 10
Opmerking Het kan gaan om bijv. geleverde hoeveelheden en toegekende steun.

25.7.2.2 Gratis uitreiking via liefdadigheidsinstanties

Ook gratis uitreiking is al vanaf het begin een optie geweest. Ter illustratie: Verordening (EG) nr. 2200/96 noemt, grotendeels in navolging van Verordening (EEG) nr. 1035/72 (zelf mede gebaseerd op Verordening (EEG) nr. 2515/69), voor groenten en fruit expliciet de volgende mogelijkheden:

- gratis uitreiking aan door de lidstaat erkende liefdadigheidsinstellingen of -organisaties;
- gratis uitreiking aan door de lidstaat aan te wijzen strafinrichtingen, vakantiekolonies, ziekenhuizen en bejaardentehuizen¹⁸⁹;
- gratis uitreiking via door de lidstaten daartoe erkende liefdadigheidsorganisaties aan behoeftigen in derde landen¹⁹⁰.

De gratis uitreikingen via liefdadigheidsinstanties worden georganiseerd onder verantwoordelijkheid van de lidstaten. Voor wat betreft de groente- en fruitsector dienen de lidstaten de contacten en transacties tussen de betrokken telersorganisaties en de liefdadigheidsorganisaties te faciliteren.

De EU neemt de vervoers- en sorterings- en verpakkingskosten voor haar eigen rekening (EOGFL-G).

Overeenkomstig artikel 30, lid 1, onder a), van Verordening (EG) nr. 2200/96 moeten liefdadigheidsorganisaties die interventieproducten willen uitdelen, worden erkend. Met ingang van maart 2000 dienen de lidstaten de lijst van erkende organisaties aan de EC mee te delen.

(705.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Telersverenigingen	1968-1998 1998-
Handeling	Het organiseren van de gratis uitreiking van interventieproducten via liefdadigheidsinstanties	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 21, lid 3 (groenten en fruit); Verordening (EG) 2200/96, art. 30, lid 3 (groenten en fruit)	
Opmerking	-De lidstaten zorgen voor de totstandkoming van de contacten tussen de telersverenigingen en de liefdadigheidsinstellingen of -organisaties die de op hun grondgebied uit de markt genomen producten kunnen gebruiken voor de gratis uitreiking. -Voor de sector groenten en fruit zijn de telersverenigingen verantwoordelijk, onder toezicht van de lidstaat. -Eventueel kunnen in dit verband contractuele afspraken worden gemaakt.	

(706.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het erkennen van liefdadigheidsorganisaties die interventieproducten willen uitdelen
Periode	1997-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 2200/96, art. 30, lid 1, onder a)
Opmerking	Sinds maart 2000 dienen de namen van de erkende organisaties aan de EC te worden doorgegeven.

¹⁸⁹ In deze categorie horen ook kinderdagverblijven, psychiatrische inrichtingen en andere instellingen van sociale aard thuis (Verordening (EG) nr. 1490/98).

¹⁹⁰ Zie voor deze humanitaire hulp eerdere opmerkingen over ontwikkelingssamenwerking en voedselhulp aan derde landen.

(707.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het informeren van de EC over de uitvoering van de verordeningen betreffende de gratis uitreiking van interventieproducten via liefdadigheidsinstanties
Periode	1968-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv.
Opmerking	Het kan gaan om bijv. geleverde hoeveelheden.

25.7.2.3 Schoolmelk en schoolfruit

Naast de in de vorige paragraaf genoemde extra mogelijkheden om interventieproducten af te zetten, is er ook nog de mogelijkheid van gratis uitreiking op scholen: schoolmelk en schoolfruit. Voor het beleid ten aanzien van de (bijna) gratis verstrekking hiervan is de minister van VWS hoofverantwoordelijk, in samenspraak met de ministers belast met landbouw en onderwijs. De uitvoering berust bij de productschappen.

Schoolmelk

De schoolmelkvoorziening¹⁹¹, die stamt uit de crisisjaren '30 en werd uitgevoerd en gecoördineerd door het in 1937 opgerichte Centraal Schoolmelkcomité, kreeg eind jaren '70 een forse impuls, toen deze op grond van Europese verordeningen (Verordening (EEG) nr. 1080/77 en (voor de uitvoering) nr. 1598/77) kon worden gesubsidieerd. De bedoelde verordeningen werden in 1983 vervangen door Verordening (EEG) nr. 1842/83 en (voor de uitvoering) nr. 2167/83, welke laatste in 1993 werd ingetrokken ten gunste van Verordening (EG) nr. 3392/93. De schoolmelkregeling wordt voor wat betreft de financiering van de Gemeenschapsbijdrage gelijkgesteld aan een maatregel als bedoeld in artikel 4 van Verordening (EEG) nr. 1079/77.

In Nederland werd de desbetreffende Europese regelgeving geïmplementeerd middels verordeningen van het Productschap voor Zuivel: de Zuivelverordening 1977, Toeslag schoolmelkvoorziening, vervangen door Zuivelverordening 1984, Toeslag schoolmelkvoorziening, opgevolgd door Zuivelverordening 1994, Schoolmelk, vervangen door Zuivelverordening 1998, Schoolmelk. De taken spitsen zich toe op drie onderwerpen: regeling van uitbetalingen, controles bij leveranciers en scholen en erkenning van leveranciers en scholen.

(708.)

Actor	Productschap voor Zuivel (PZ)
Handeling	Het vaststellen van regels betreffende de uitvoering van Europese schoolmelkregelingen
Periode	1977-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 1598/77, art. 1, lid 2, art. 2, lid 4, en art. 3, Verordening (EG) nr. 3392/93, art. 1, lid 1
Product	Zuivelverordeningen 1977 en 1984, Toeslag schoolmelkvoorziening; Zuivelverordening 1994 en 1998, Schoolmelk; e.a.
Opmerking	Voorbeelden: -beperking van het aantal begunstigden door een maximumleeftijd te bepalen of door bepaalde soorten (zoals middelbaar) onderwijs uit te sluiten; -kwaliteitseisen inzake de zuivelproducten op het ogenblik van uitdeling; -verhoging van de maximaal per leerling te verstrekken hoeveelheid zuivelproducten voor scholen met een internaat of sportkantine -prijzen, ontheffingen e.d.

---

¹⁹¹ Deze kan overigens ook zuivelproducten als yoghurt en chocolademelk omvatten.

- (709.)
Actor Productschap voor Zuivel (PZ)
Handeling Het verlenen, schorsen en intrekken van erkenningen aan schoolmelkleveranciers en onderwijsinstellingen in het kader van de steunregeling voor zuivelproducten aan scholen
Periode 1983-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 2167/83, art. 5; Verordening (EG) nr. 3392/93, art. 6, lid 3
Opmerking Schorsing is mogelijk sinds 1993.
- (710.)
Actor Productschap voor Zuivel (PZ)
Handeling Het verlenen van toeslagen over de aflevering van zuivelproducten aan scholen
Periode 1977-
Grondslag Zuivelverordeningen 1977 en 1984, Toeslag schoolmelkvoorziening, art. 2; Zuivelverordening 1994 en 1998, Schoolmelk, art. 2
Opmerking In principe wordt de steun uitgekeerd aan scholen, maar sinds 1983 kan dat ook gebeuren aan de leveranciers.
- (711.)
Actor Productschap voor Zuivel (PZ)
Handeling Het rapporteren in het kader van controles inzake de gesubsidieerde levering van zuivelproducten aan scholen
Periode 1977-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1598/77, art. 6; Verordening (EEG) nr. 2167/83, art. 10; Verordening (EG) nr. 3392/93, art. 10
Opmerking Sinds 1993 zijn de administratieve controles uitgebreid met fysieke controles.
- (712.)
Actor Productschap voor Zuivel (PZ)
Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten over de zuivelproducten die op scholen worden verstrekt
Periode 1993-
Grondslag Verordening (EG) nr. 3392/93, art. 9
- (713.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de uitvoering van de toeslagregeling inzake de levering van zuivelproducten aan scholen
Periode 1977-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1598/77, art. 5; Verordening (EEG) nr. 2167/83, art. 10; Verordening (EG) nr. 3392/93, art. 11
Opmerking Het betreft o.m. de algemene bepalingen inzake de schoolmelkprogramma's, de genomen controlemaatregelen, de instellingen die aangewezen zijn om bijdragen te ontvangen voor de verstrekking van schoolmelk, de hoeveelheden waarvoor steun is uitbetaald en (tot 1983) de verstrekte hoeveelheden schoolmelk.

Schoolfruit

Van een georganiseerde verstrekking van schoolfruit is het tot op heden niet gekomen, hoewel bijvoorbeeld basisverordening (EEG) 1035/72 de mogelijkheid ervan wel degelijk al expliciet aangeeft. Weliswaar is er wel aandacht voor geweest bij zowel het ministerie van VWS als de Tweede Kamer (anno 2000), maar de financiering van een en ander is gebleken een barrière te zijn.

25.7.2.4 Be- of verwerking van interventieproducten bedoeld voor gratis uitreiking

Het kan nodig zijn om in het kader van de gratis uitreiking of verkoop tegen verlaagde prijs interventieproducten te (laten) bewerken of verwerken.

Sinds 2000 kunnen de liefdadigheidsorganisaties de uit de markt genomen producten verwerken of op eigen kosten laten verwerken ten behoeve van acties voor de gratis uitreiking van die producten. Tevens kunnen de lidstaten, wanneer de organisaties daartoe de behoefte hebben aangegeven, inschrijvingsprocedures organiseren om uit de markt genomen producten te laten verwerken tegen een vergoeding in natura. De mogelijkheid tot het laten verwerken bestond al langer (zie bijv. Verordening (EEG) nr. 1560/70, inzake de verwerking van tomaten tot tomatenconcentraat), maar nieuw was de bepaling inzake de betaling in natura.

Beide mogelijkheden zijn in uitvoeringsverordening (EG) nr. 659/97 ingevoegd bij Verordening (EG) nr. 398/2000.

(714.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het organiseren van inschrijvingsprocedures voor de verwerking van interventieproducten bestemd voor gratis uitreiking	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2515/69, art. 7ter, lid 4 (boter); Verordening (EEG) nr. 1560/70, art. 1; Verordening (EEG) nr. 659/97, art. 14ter, lid 1	
Opmerking	In bepaalde gevallen mocht de door de lidstaat aangewezen instantie de verwerking (tot bijv. tomatensap of -pasta) onderhands uitbesteden (cf. Verordening nr. 159/66/EEG in combinatie met Verordening (EEG) nr. 846/72) i.p.v. via openbare inschrijving, dit o.a. in verband met bederfelijkheid van de waar in relatie tot lange procedures.	

(715.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-1998 1998-
Handeling	Het sluiten van contracten voor de verwerking van interventieproducten bestemd voor gratis uitreiking	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2515/69, art. 7ter, lid 4 (boter); Verordening (EEG) nr. 1560/70, art. 5; Verordening (EG) nr. 659/97, art. 14ter, lid 1	
Opmerking	Sinds 2000: beloning in natura.	

(716.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het informeren van de EC over de uitvoering van de verordeningen betreffende de be- of verwerking van interventieproducten bedoeld voor gratis uitreiking	
Periode	1968-	
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1560/70, art. 7	
Opmerking	Het kan gaan om bijv. de gedane aanbestedingen en toegewezen hoeveelheden producten en prijzen.	

25.7.2.5 Voedselhulp binnen de Gemeenschap

Een bijzondere manier van aanwending van voedsel is het verlenen van voedselhulp. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen voedselhulp aan derde landen en voedselhulp aan behoeftigen in de Gemeenschap zelf. Voedselhulp gebeurt zowel uit voorraden als uit speciale aankoop via openbare inschrijving. Voedselhulp aan derde landen komt in dit rapport verder niet aan de orde. Voedselhulp aan behoeftigen binnen de Gemeenschap staat in zekere zin los van het onderwerp van de vorige paragraaf, gelet ook op het feit dat de desbetreffende verordeningen naast elkaar zijn blijven bestaan.

Voor 'de levering van levensmiddelen uit interventievoorraden aan bepaalde organisaties met het oog op verstrekking aan de meest hulpbehoevenden in de Gemeenschap' is Verordening (EEG) nr. 3730/87¹⁹² van belang, die is uitgewerkt in uitvoeringsverordening nr. 3744/87. Aanleiding tot de opstelling van deze verordeningen was de uitzonderlijk strenge winter van 1986/1987, tijdens welke aan liefdadigheidsinstellingen bepaalde levensmiddelen (boter en vlees) werden geleverd met het oog op verstrekking aan de meest hulpbehoevenden in de Gemeenschap. Ondanks financierings- en distributieproblemen bleek de regeling waardevol. Overwogen werd dat de Gemeenschap met haar interventievoorraden van diverse landbouwproducten over het potentieel beschikt om een belangrijke bijdrage te leveren tot het welzijn van haar armste medeburgers. Het werd verder in het belang van de Gemeenschap geacht, en ook in overeenstemming met de doelstellingen van het GLB, dat van dat potentieel voortdurend gebruik zou worden gemaakt totdat de voorraden door invoering van adequate maatregelen weer tot een normaal peil zouden zijn teruggebracht.

De EC maakt in samenspraak met de geïnteresseerde lidstaten, op basis van door de lidstaten aangeleverde gegevens, jaarlijks een programma met de van ieder product ter beschikking te stellen hoeveelheden. De lidstaat diende in het kader van deze zogenoemde *free food-regeling* de in aanmerking komende organisaties aan te wijzen. De levering geschiedt door het interventiebureau. Elk jaar doet de lidstaat - indien van toepassing - verslag van de uitvoering van het EC-jaarprogramma.

(717.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van organisaties waaraan voedsel uit interventievoorraden kan worden geleverd ter verstrekking aan behoeftigen in de Gemeenschap
Periode	1987-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 3730/87, art. 2, lid 1

(718.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het op nationaal niveau uitwerken van plannen voor de levering van voedsel uit interventievoorraden aan behoeftigen in de Gemeenschap in het kader van een door de EC opgesteld jaarprogramma
Periode	1987-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 3744/87, art. 1
Opmerking	-De gegevens worden alleen verstrekt door de lidstaten die het jaarprogramma wensen uit te voeren. -Het betreft de benodigde hoeveelheden om het EC-plan op het eigen grondgebied te kunnen uitvoeren en de voorgestelde nationale uitvoering (bijv. betrokken organisaties) en financiering daarvan. -Hiervan wordt mededeling gedaan aan de EC.

¹⁹²

NL neemt daar niet aan deel (IZ)

(719.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het overleggen met de EC over de nationale toepassing van het EC-jaarprogramma voor hulp aan behoeftigen
Periode 1987-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 3744/87, art. 4
Opmerking Het overleg kan verzoeken tot substantiële wijzigingen behelzen, alsook waarschuwingen dat het aangegeven hulpniveau niet zal worden bereikt.

(720.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1987-1998
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het leveren van voedsel uit interventievoorraden aan organisaties ter verstrekking aan behoeftigen
Periode 1987-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 3744/87, artt. 1-4

(721.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de nationale uitvoering van het EC-jaarprogramma betreffende de levering van voedsel uit interventievoorraden aan behoeftigen in de Gemeenschap
Periode 1987-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 3744/87, art. 8

25.7.3 Controle op gebruik en bestemming

Het gebruik en de bestemming van landbouwproducten worden gecontroleerd wanneer daarover voorwaarde golden bij de afzet van interventievoorraden of de toekenning van aankoopsteun. Het is tenslotte van belang dat de producten hun voorgeschreven bestemming daadwerkelijk bereiken, dat ze het grondgebied van de EU verlaten of dat de voorgeschreven be- of verwerking (bijv. concentratie, denaturatie) inderdaad plaatsvindt. Daarom zijn er voorschriften die gelden vanaf het moment van uitslag tot aan de vaststelling van nakoming van de voorwaarden. Deze bepalingen waren sinds 1968 per gemeenschappelijke ordening opgesteld (aangekondigd in bijvoorbeeld Verordening (EEG) nr. 1014/68, art. 6, lid 1), totdat de EC ze in 1976 bundelde in Verordening (EEG) nr. 1687/76, een verordening die in Nederland werd geïmplementeerd in de Beschikking controlevoorschriften interventieproducten 1976 (Stcrt. 1976, 248).

In 1979 werd de beschikking uit 1976 vervangen door de Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979 (Stcrt. 1978, 253), die tevens in de plaats kwam van de Beschikking administratieve voorschriften ondermelk en mager melkpoeder 1974, de Beschikking boterconcentraat en de Beschikking boter speciale verkoop EEG.

In 1988 bracht de EC met Verordening (EEG) nr. 569/88 een hercodificatie tot stand, waarin werd onderscheiden of producten onderworpen waren aan een bepaald gebruik of een specifieke bestemming binnen de Gemeenschap, of dat ze naar derde landen werden uitgevoerd in ongewijzigde staat dan wel na verwerking. Implementatie van deze bepalingen vond plaats binnen de kaders van de Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979. De verordening uit 1988 werd in 1992 vervangen door Verordening (EEG) nr. 3002/92.

In genoemde nationale beschikkingen werd - evenals gebruikelijk is in de vele verordeningen - met het oog op de controle op de juiste be- of verwerking of aflevering van interventieproducten het bijhouden van een nauwkeurige boekhouding en voorraadadministratie verplicht gesteld, evenals het aan het interventiebureau of productschap (voor groenten en fruit: Produktschap voor Groenten en Fruit; voor ondermelk en mager melkpoeder: ook aan het Produktschap voor Zuivel) opgeven van afgeleverde interventieproducten. In de beschikking werd tevens expliciet gesteld dat met interventieproducten werden gelijkgesteld de door telersverenigingen uit de markt genomen producten waaraan bij verkoop een bijzonder gebruik en/of een bijzondere bestemming waren gegeven, alsmede de producten in particuliere opslag die voor steun in aanmerking kwamen indien daaraan een bijzonder gebruik en/of een bijzondere bestemming werd gegeven.

De controle is, voor wat betreft landbouwproducten, gericht op:

- afgezette interventieproducten;
- uit de markt genomen groenten en fruit;
- producten waarvoor het VIB een opslag- of verwerkingscontract heeft gesloten;
- producten waarvoor denaturatie- of verwerkingssteun is toegekend (boter, mager melkpoeder en ondermelk, sojabonen, granen, enz.).

(722.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regelgeving betreffende de controle op het juiste gebruik of de juiste bestemming van uit interventievoorraden of uit de markt verkochte landbouwproducten
Periode 1968-
Product Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 262/79, art. 21; Verordening (EG) 2571/97, art. 23 e.v.; Beschikking controlevoorschriften interventieproducten 1976, Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979 (Stcrt. 1978, 253)

(723.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van aanvullende controlemaatregelen ter verzekering van het juiste gebruik of de juiste bestemming van uit interventievoorraden verkochte landbouwproducten
Periode 1968-
Opmerking Het gaat om aanvulling ten opzichte van bestaande bepalingen in de vele verschillende verordeningen.

(724.)

Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1968-1998
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Algemene Inspectie Dienst (AID)
Handeling Het rapporteren in het kader van de controle op het juiste gebruik of de juiste bestemming van uit interventie of uit de markt verkochte landbouwproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 262/79, art. 21; Verordening (EEG) nr. 3143/85, art. 6, lid 1; Beschikking denaturatie- en verwerkingssteun magere melkpoeder 1980, art. 8 en art. 14, lid 1
Opmerking Vanaf 1976 is de controle aanzienlijk uitgebreid.

(725.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het rapporteren aan de EC betreffende de controle op de gesubsidieerde verwerking of de bijzondere bestemming van uit interventie of uit de markt afkomstige landbouwproducten
Periode 1968-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2192/81, art. 5; Verordening (EEG) nr. 2921/90, art. 5

(726.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1976-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het uitwisselen van informatie met buitenlandse interventiebureaus inzake de steunverlening voor het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten
Periode 1976-
Grondslag Diverse Europese verordeningen
Opmerking Het gaat landbouwproducten die in de ene lidstaat geproduceerd zijn en in een andere de verwerking ondergaan waarvoor steun is toegekend.

(727.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1976-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Douane
Handeling Het als gelijkwaardig erkennen van andere dan de voorgeschreven controledocumenten
Periode 1976-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1687/76, art. 14, lid 1 en 2; Verordening (EEG) nr. 569/88, artt.12 en 20

(728.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het periodiek informeren van de EC inzake de gevallen waarin andere dan de voorgeschreven controledocumenten als gelijkwaardig zijn erkend
Periode 1976-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1687/76, art. 14, lid 3; Verordening (EEG) nr. 569/88, art. 27, lid 2

(729.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1976-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling Het beslissen dat in geval van overmacht ten aanzien van de controle op gebruik en bestemming wordt afgeweken van de standaardvoorschriften
Periode 1976-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1687/76, art. 11, lid 3; Verordening (EEG) nr. 569/88, art.27, lid 1; Beschikking controlevoorschriften interventieproducten 1976, art. 6, lid 1; Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979, art. 11
Opmerking Het kan zijn dat wordt besloten om de gegeven termijn voor het bijzonder gebruik en/of de bijzondere bestemming van interventieproducten te verlengen, of dat bij onherroepelijke teloorgang de controle als verricht is beschouwd. De EC moet van deze beslissingen periodiek op de hoogte worden gesteld.

(730.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1979-1998
 Minister van Landbouw 1998-
 Produktschap voor Zuivel 1987-
Handeling Het vaststellen van opgaveformulieren voor de levering van interventieproducten en het bepalen van de termijnen en perioden waarbinnen deze ingeleverd dienen te worden
Periode 1979-
Grondslag Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979, artt. 3 en 6a
Opmerking –De formulieren worden opgesteld in overleg met het betrokken productschap.
 –Het Produktschap voor Zuivel is bevoegd ten aanzien van de verwerking van ondermelk tot caseïne of caseïnaten.

(731.)
 Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1979-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Handeling Het rapporteren in het kader van de uitoefening van toezicht op de bewerking van interventieproducten
 Periode 1979-
 Grondslag Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979, art. 12
 Opmerking Het betreft met name toezicht op de denaturatie. Het productschap kan de denaturatie ook in eigen beheer laten uitvoeren.

(732.)
 Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1979-1998
 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
 Handeling Het aan het productschap afgeven van verklaringen inzake de geconstateerde denaturatie, be- of verwerking, bestemming of het gebruik van interventieproducten en daarmee gelijkgestelde producten
 Periode 1979-
 Grondslag Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde landbouwproducten 1979, art. 13
 Opmerking Het productschap heeft deze verklaringen nodig voor het uitbetalen van de steun of voor het afgeven van controledocumenten.

(733.)
 Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Handeling Het rapporteren in het kader van controle en toezicht op de uitvoering van de gratis uitreiking van interventieproducten
 Periode 1972-
 Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 659/97, art. 18, lid 1 en 2
 Opmerking De controles kunnen fysiek zijn en/of aan de hand van documenten worden uitgevoerd.

25.7.4 Bijzondere regeling bij niet-tijdige afzet van groenten en fruit

Voor groenten en fruit is het van belang dat overtollige voorraden snel worden afgezet. Lukt het niet om uit de markt gehouden of in crisissituaties aangekochte voorraden snel kwijt te raken, zelfs niet middels gratis uitdeling of verwerking, dan bestaat de mogelijkheid te besluiten tot toepassing van de volgende regeling: telers van groenten en fruit die zich ertoe verbinden een bepaalde hoeveelheid van hun producten niet te leveren, in het bijzonder met het oog op gebruik binnen hun bedrijf, ontvangen voor deze hoeveelheid een vergoeding van een bedrag per eenheid.

(734.)
 Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Handeling Het in geval van niet-tijdige afzet van hun producten toekennen van een bijzondere vergoeding aan telers van groenten en fruit
 Periode 1972-
 Grondslag Verordening (EEG) nr. 1035/72, art. 21, lid 2

25.7.5 Maatregelen tegen misbruik

In 1996 werd de meer dan een decennium lang ongewijzigd gebleven Mandaatsbeschikking VIB uitgebreid. Er werd een artikel 6 toegevoegd krachtens Raadsverordening 1469/95 (PbEG nr. L 145), die maatregelen voorschrijft tegen marktdeelnemers die onder verdenking staan van misbruik van Europese interventie maatregelen. Hoewel de Mandaatsbeschikking VIB in 1998 is ingetrokken, bleef de verplichting tot het nemen van de genoemde maatregelen bestaan op grond van de verordening uit 1995.

(735.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-	1996-1998
Handeling	Het nemen van maatregelen tegen marktdeelnemers die onder verdenking staan van misbruik van Europese interventie maatregelen	
Periode	1996-	
Grondslag	Wijziging Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1996, 122), art. 6, lid 2; Verordening (EG) nr. 1469/95	
Opmerking	Moedwillig misbruik of grove nalatigheid kan voorkomen worden door de opschorting van zowel betalingen als vrijgave van zekerheden, of door de uitsluiting van verdachte deelnemers van inschrijvingen voor een bepaalde periode.	

25.8 Directe inkomenssteun (steunregelingen: toeslagen en premies)

In de loop van de tijd zijn er in Europees verband altijd wel regelingen geweest waarbij toeslagen of premies worden toegekend in het kader van de beheersing van de agrarische markt.

De marktsituatie voor landbouwproducten was in de jaren '80 van de vorige eeuw drastisch verslechterd. De Commissie zag zich dan ook genoodzaakt structurele maatregelen te nemen om het aanbod te stabiliseren door sanering van de markt, beheersing van de productie en beperking van de landbouwuitgaven. Zowel in de dierlijke als in plantaardige sector ging de Europese overheid over tot instelling van premieregelingen om aan genoemde doelstellingen vorm te geven. In 1992 werd in het kader van de hervorming van het GLB (MacSharry-hervormingen) nieuwe regelgeving, op basis veelal van de bestaande regelingen, van kracht. De invoering van (vrij verhandelbare) premierechten en de individuele quotering daarvan maakte daarvan een belangrijk deel uit.

Agenda 2000 voorziet in een stapsgewijze verlaging van de institutionele prijzen van granen, rundvlees en zuivel. Mede op initiatief van Nederland is in Agenda 2000 de verplichting opgenomen om passende milieuvoorwaarden te verbinden aan rechtstreekse betalingen (*cross compliance*) - zie Verordening (EG) nr. 1259/1999 tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de regelingen inzake de rechtstreekse steunverlening in het kader van het GLB. Doel hiervan is om landbouwers aan te zetten tot meer milieuverantwoord handelen. In 2000 is een begin gemaakt met de toepassing van dit aanvullende instrument, en wel voor twee gewassen: maïs en zetmeelaardappelen.

Met de MacSharry-hervorming (1992) is het instrument van directe inkomenssteun steeds dominantier geworden. In de navolgende paragrafen zullen verschillende vormen van directe inkomenssteun de revue passeren: rooipremieregelingen, omschakelingspremies, toeslagregelingen, EG-dierpremies, EG-akkerbouwpremies, enz.

25.8.1 Premies in de dierlijke sector ter beperking van de productie in de zuivelsector vanaf de jaren '70

Vanaf rond 1970 zijn er verschillende Europese verordeningen geweest die beoogden instrumenten in het leven te roepen ter vermindering van de zuivelproductie in de Gemeenschap. In de verschillende regelingen kwamen in verschillende combinaties steeds dezelfde oplossingen naar voren: slacht van koeien, niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten, omschakeling van melkproductie naar (rund)vleesproductie¹⁹³. Ter implementatie van de Europese regelgeving stelde het bestuur van het O&S-fonds voor de Landbouw besluiten vast, die in mandaat door organisatieonderdelen van het landbouwministerie werden uitgevoerd.

(736.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het informeren van de EC over de nationale uitvoering van de Europese verordeningen betreffende de slacht van koeien, de omschakeling van het veebestand en het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten
Periode	1970-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1821/73, art. 13, lid 1; Verordening (EG) nr. 1078/77, art. 11, lid 1
Opmerking	Het betreft met name gegevens over aantallen ingediende en ingewilligde aanvragen, alsook over terugvorderingsmaatregelen.

25.8.1.1 Premies voor het slachten van koeien en voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten

Het O&S-fonds stelde eind 1969 een bijdrageregeling vast voor het slachten van koeien en het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten, dit in het kader van Verordening (EEG) nr. 1975/69, waarvan de uitvoeringsbepalingen waren vastgesteld in Verordening (EEG) nr. 2195/69.

Al in 1969 bestond er bezorgdheid over de toenemende overschotten in de sector melk en zuivelproducten. Om deze overschotgroei te doen afnemen, werd een stelsel in het leven geroepen met premies voor het slachten van koeien en premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten. De eerstgenoemde premies moesten een stimulans voor de landbouwer vormen om zich ertoe te verbinden volledig af te zien van de melkproductie en alle op zijn bedrijf aanwezige melkkoeien te laten slachten. De andere premie diende ertoe de boer te compenseren voor het niet verhandelen van op zijn bedrijf geproduceerde melk en zuivelproducten. De helft van de premies kwam ten laste van het EOGFL, afdeling Oriëntatie.

Toen de situatie in de melk- en zuivelsector in 1971 bleek te zijn verbeterd, werd de regeling ingetrokken bij Verordening (EEG) nr. 1290/71.

Zoals geschreven, zorgde het O&S-fonds voor de nationale uitvoeringsvoorschriften van de Europese verordeningen. Dit gebeurde bij Bestuursbesluit nr. 51. In deze regeling werden beide premieprocedures afzonderlijk behandeld.

Voor de uitvoering van de slachtpremieregeling was de Cultuurtechnische Dienst aangewezen. De procedure verliep als volgt:

- indiening aanvraag bij districts burea houder (STULM), doorgezonden aan hoofd ingenieur-directeur van de Cultuurtechnische Dienst¹⁹⁴;
- de hoofd ingenieur-directeur besliste namens het bestuur van het O&S-fonds over de aanvraag; was de hoofd ingenieur-directeur voornemens de aanvraag goed te keuren, dan ging de districts burea houder onverwijld over tot het merken van alle op het bedrijf van de aanvrager aanwezige melkkoeien en vulde daarbij voor elke melkkoe een registratiekaart in;
- na vergelijking tussen de opgave in de aanvraag en de registratiekaarten werd met de aanvrager een overeenkomst gesloten, waarbij onder meer werd bepaald dat de aanvrager gedurende vijf jaar na slachting van de laatste melkkoe moest afzien van melkproductie;

¹⁹³ Het onderwerp van de omschakelingspremieregelingen komt overigens ook aan de orde in het contextrapport betreffende landinrichting (*Met rede gekaveld*), zij het zeer summier en in een andere context (handelingen 865 en 866).

¹⁹⁴ Afschriften werden verzonden aan de Provinciale Voedselcommissaris.

- de koeien werden geslacht in een door het O&S-fondsbestuur erkend slachthuis (zie voor de erkenningsbepalingen Bestuursbesluit nr. 59);
- na overlegging door de aanvrager van de registratiekaarten en slachtbewijzen aan de districtsbureauhouder, die de bescheiden doorzond naar de hoofdingenieur-directeur van de Cultuurtechnische Dienst, stelde deze laatste een betalingsadvies op voor de Directeur van de Cultuurtechnische Dienst;
- de Directeur van de Cultuurtechnische Dienst droeg zorg voor de uitbetaling van de premie en de controle op de naleving van de in de overeenkomst neergelegde afspraken.

De uitvoering van de bijdrageregeling betreffende het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten was in handen van de directie Bedrijfsontwikkeling. De procedure kende de volgende stappen:

- de aanvraag kwam via de districtsbureauhouder bij de hoofdingenieur-directeur van Bedrijfsontwikkeling, die namens het O&S-fonds besliste over toekenning van de aanvraag¹⁹⁵;
- de hoofdingenieur-directeur sloot een overeenkomst met de aanvrager, waarin onder meer werd bepaald dat de aanvrager volledig en definitief moest afzien van de aflevering van melk en zuivelproducten, uiterlijk binnen zes maanden na de datum van de sluiting van de overeenkomst;
- de hoofdingenieur-directeur adviseerde de Directeur van Bedrijfsontwikkeling over betaling van de premie, waarna deze zorgdroeg voor de betaling van de premies en de controle op de naleving van de bepalingen uit de gesloten overeenkomst.

(737.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
 Handeling Het vaststellen van een bijdrageregeling voor het slachten van koeien en het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten
 Periode 1969-1971
 Product Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 51 (jaarverslag 1969)

(738.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
 Handeling Het beslissen over het toekennen van een premie voor het slachten van koeien
 Periode 1969-1971
 Grondslag Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 51, art. 18, lid 1
 Opmerking -Onder deze handeling valt ook de uitbetaling van het toegekende bedrag, alsmede - in voorkomend geval - terugvordering van bedragen.
 -Bij een positieve beslissing werd een overeenkomst met de aanvrager gesloten over uitvoering en naleving van de voorwaarden.

(739.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
 Handeling Het beslissen over het toekennen van een premie voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten
 Periode 1969-1971
 Grondslag Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 51, art. 28, lid 1
 Opmerking -Onder deze handeling valt ook de uitbetaling van het toegekende bedrag, alsmede - in voorkomend geval - terugvordering van bedragen.
 -Bij een positieve beslissing werd een overeenkomst met de aanvrager gesloten over uitvoering en naleving van de voorwaarden.

(740.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
 Handeling Het vaststellen van een regeling betreffende de erkenning van slachthuizen voor de slachtpremieregeling
 Periode 1970
 Grondslag Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 51, art. 10
 Product Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 59 (jaarverslag 1970)

(741.)

---

¹⁹⁵ Over de adviserende rol van de Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling, zie het contextrapport betreffende het landbouwstructuurbeleid.

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het informeren van de EC over de nationale uitvoering van de Europese verordeningen betreffende het slachten van koeien en het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten
Periode	1970-1971
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 1975/69, art. 13, lid 1; Verordening (EEG) nr. 2195/69, art. 17, lid 1, en art. 18, lid 2

25.8.1.2 Omschakelingspremies

Medio 1973 stelde de Europese Raad van Ministers een premieregeling vast voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie en voor de ontwikkeling van de teelt van rundvee bestemd voor de vleesproductie. Dat gebeurde in Verordening (EEG) nr. 1353/73 en - verder uitgewerkt - in Verordening (EEG) nr. 1821/73. Het in de Gemeenschap geconstateerde tekort in de sector rundvlees in combinatie met aanzienlijke en steeds toenemende overschotten in de sector melk en zuivelproducten maakte de totstandkoming van een omschakelingspremie wenselijk.

In Nederland werd alleen de omschakelingsregeling geïmplementeerd, en wel middels Bestuursbesluit nr. 118 van het O&S-fonds. De regeling voor de ontwikkeling van rundveeteelt was in ons land niet noodzakelijk. De producent moest zich er onder ander toe verplichten voor een tijdvak van vier jaar volledig af te zien van de levering van melk en zuivelproducten en na uiterlijk drie jaar moest ten minste 80% van zijn koeien bestaan uit een door het O&S-fondsbestuur erkend vleesras.

De uitvoering van de omschakelingspremie (premie-uitbetaling en controle) werd door het O&S-fondsbestuur gemandateerd aan de Algemeen-Directeur Agrarische Productie, Verwerking en Afzet (APVA) van het ministerie. Voordat deze directeur over de aanvraag besliste werd door de Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling een advies uitgebracht.¹⁹⁶

(742.)

Actor	Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
Handeling	Het vaststellen van een bijdrageregeling voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie
Periode	1973-1977
Product	Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 118 (jaarverslag 1973)

(743.)

Actor	Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
Handeling	Het beslissen over het toekennen van een premie voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie
Periode	1973-1977
Grondslag	Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 118, art. 9, lid 1
Opmerking	-Onder deze handeling valt ook de uitbetaling van het toegekende bedrag, alsmede - in voorkomend geval - terugvordering van bedragen. -Bij een positieve beslissing werd een overeenkomst met de aanvrager gesloten over uitvoering en naleving van de voorwaarden.

25.8.1.3 Premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten en omschakelingspremies

In een actieprogramma over de periode 1977-1980 stelde de Europese Commissie maatregelen voor om te komen tot een evenwichtige ontwikkeling tussen vraag en aanbod van melk en zuivelproducten. Een van de maatregelen was het toekennen van premies aan landbouwers die ervan af zouden zien melk en zuivelproducten in de handel te brengen, al dan niet gepaard gaande met omschakeling van het melkveebestand op de (rund)vleesproductie. De financiering van deze maatregel werd overigens verdeeld over zowel het EOGFL-O als het EOGFL-G.

¹⁹⁶ Voor de handeling van het adviseren door de Provinciale Raad, zie ook het contextrapport betreffende het landbouwstructuurbeleid.

De verordening hieromtrent (nr. 1078/77) werd door het bij Beschikking uitvoering EEG-verordening betreffende rundvleesproduktiepremies 1997 (Stcrt. 1977, 105) aangewezen O&S-fonds vertaald in Bestuursbesluit nr. 184, dat op 1 juli 1977 van kracht werd. De premieregeling bestaat uit twee onderdelen, waaruit de aanvrager kon kiezen: het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten of de omschakeling van het melkveebestand op de (rund)vleesproductie. De uitvoeringsregeling was sober en verwees steeds naar de Europese verordening, waarvan de bepalingen nationaal werden ingevuld. De regeling betreffende het niet in de handel brengen werd officieel gesloten in september 1980, de omschakelingsregeling in april 1981. De laatste (termijn)betalingen werden rond 1986 verricht.

De uitvoering van de O&S-regeling lag in handen van de directeur Bedrijfsstructurele Aangelegenheden van het toenmalige ministerie van Landbouw en Visserij. Deze besliste namens het bestuur van het fonds over toekenning van de aanvragen. De overeenkomst die in dit kader werd gesloten, werd ook wel *SLOM-overeenkomst* genoemd. (Over de problemen die de SLOMmers later kregen in verband met de superheffing, zie paragraaf 25.9.3.3)

(744.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
Handeling Het vaststellen van een bijdrageregeling voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten en voor de omschakeling van het melkveebestand op de (rund)vleesproductie
Periode 1977-1981
Product Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 184 (jaarverslag 1969)

(745.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
Handeling Het beslissen over het toekennen van een premie voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten
Periode 1977-1980
Grondslag Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 184, art. 4
Opmerking -Onder deze handeling valt ook de uitbetaling van het toegekende bedrag, alsmede - in voorkomend geval - terugvordering van bedragen.
-Bij een positieve beslissing werd een overeenkomst met de aanvrager gesloten over uitvoering en naleving van de voorwaarden.

(746.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
Handeling Het beslissen over het toekennen van een premie voor de omschakeling van het melkveebestand op de (rund)vleesproductie
Periode 1977-1981
Grondslag Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 184, art. 4
Opmerking -Onder deze handeling valt ook de uitbetaling van het toegekende bedrag, alsmede - in voorkomend geval - terugvordering van bedragen.
-Bij een positieve beslissing werd een overeenkomst met de aanvrager gesloten over uitvoering en naleving van de voorwaarden.

25.8.2 EEG/EG-dierpremieregelingen

De Europese dierpremieregelingen hebben betrekking op zoogkoeien, vlesstieren en ooiën. Voor wat betreft de rundersector werden bepaalde uitvoeringsbepalingen voor de in de basisverordening (EEG) nr. 805/68 genoemde dierpremieregelingen (artikelen 4a tot en met 4j) samengebracht in Verordening (EEG) nr. 3886/92.

In de loop der tijd zijn de Europese verordeningen, die in principe rechtstreeks toepasselijk zijn in de lidstaten, steeds uitgewerkt in nationale regelingen, en wel afzonderlijk per diercategorie. In 1996 werden de verschillende nationale uitvoeringsregelingen samengevoegd tot de Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1996, 80 en 1996, 82). Beoogd werd om een versimpeling aan te brengen in de regelgeving door gelijklopende bepalingen uit de afzonderlijke regelingen onder te brengen in één nieuwe regeling. Ook werd gelijk een aantal praktijken formeel vastgelegd. Beleidswijzigingen traden bij deze uniformering echter niet op.

(747.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van nationale regelgeving ter uitvoering van Europese dierpremieregelingen
Periode 1980-
Product Besluit uitvoering EEG-verordening betreffende aanhouden zoogkoeienbestand (Stcrt. 1980, 128); Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand (Stcrt. 1980, 160); Beschikking uitvoering EEG-premie schapevleesproducenten (Stcrt. 1980, 225); Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993 (Stcrt. 1993, 71); Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993 (Stcrt. 1993, 39); Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993 (Stcrt. 1992, 253); Regeling toekenning specifieke premierechten zoogkoeienhouders (Stcrt. 1995, 90); Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1996, 80 en 1996, 82)

(748.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de nationale uitvoering van de Europese verordeningen betreffende de verschillende dierpremieregelingen
Periode 1980-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. Verordening (EEG) nr. 1885/80, art. 6 (zoogkoeien); Verordening (EEG) nr. 3886/92, artt. 18, 29 en 30 (verschillende rundvleespremieregelingen)
Opmerking Het betreft met name gegevens over aantallen ingediende en ingewilligde aanvragen, alsook over terugvorderingsmaatregelen. Ook info over de nationale regelgeving dient te worden verstrekt.

DL

25.8.2.1 Zoogkoeienpremie

Belangrijke onderdelen van de Europese marktordening voor rundvlees zijn het interventiebeleid en de premieregelingen (zoogkoeienpremie, sinds 1980, en vleesstierenpremie, sinds 1987). De zoogkoeienpremie werd ingesteld om het inkomen van vleesveehouders die zoogkoeien houden voor de productie van kwaliteitsrundvlees, op peil te houden. Een zoogkoe is in dit verband een koe van een erkend vleesras of een koe die is voortgekomen uit een kruising met een erkend vleesras en die deel uitmaakt van een bestand dat wordt gebruikt voor het opfokken van kalveren voor vleesproductie.

De zoogkoeienpremieregeling werd ingevoerd bij Verordening (EEG) nr. 1357/80 en verder uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 1885/80. De verordening beoogde om in een moeilijke marktsituatie een billijk inkomen te garanderen aan landbouwers die zich hadden gespecialiseerd in de productie van kwaliteitsrundvlees. Om voor de premie in aanmerking te komen, moest de ondernemer onder meer voor eigen rekening een landbouwbedrijf uitoefenen en zijn hoofdberoep in de landbouw hebben, vanaf de dag van indiening van de aanvraag gedurende een periode van ten minste twaalf maanden afzien van de levering van melk of zuivelproducten en gedurende ten minste zes maanden een aantal zoogkoeien houden gelijk aan het aantal waarvoor premie zou worden verleend. Onder bepaalde voorwaarden konden ondernemers die al een premie ontvingen voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten en voor de omschakeling van het melkveebestand, ook voor deze regeling in aanmerking komen.

Uitvoeringsbeschikking 1980

De Europese regeling werd geïmplementeerd middels de Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand (Stcrt. 1980, 160). Al voor publicatie van deze regeling werd in Stcrt. 1980, 128 het O&S-fonds voor de Landbouw aangewezen als instelling belast met de uitvoering van de EEG-premieregeling. De regeling uit 1980 draaide dit echter al terug en wees de STULM aan om te beslissen op de aanvragen. De ministeriële AID hield toezicht op de naleving van de voorschriften.

Uitvoeringsbeschikking 1981

De beschikking uit 1980 werd al in 1981 vervangen door de Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand 1981 (Stcrt. 1981, 138). Op grond van Verordening (EEG) nr. 1581/81, die de uitvoeringsverordening uit 1980 verving, werd ten opzichte van de eerdere regeling vooral meer aandacht gegeven aan de verplichtingen van de landbouwer, die bij de aanvraag voortaan expliciet schriftelijk moest bevestigen dat hij aan verschillende voorwaarden voldeed (art. 8). STULM bleef uitvoerder van de regeling.

In 1989 onderging de regeling uit 1981 enkele wijzigingen, voornamelijk voortvloeiend uit een verandering in de organisatiestructuur van het landbouwministerie. De directeur LNO besliste voortaan over de toekenning van de premie. Een andere wijziging behelsde de definiëring van het begrip producent. Deze hoefde niet langer zijn hoofdberoep in de landbouw te hebben. Een volgende wijziging (Stcrt. 1990, 169) maakte het mogelijk dat ook kleine melkproducenten met een bepaalde maximale referentiehoeveelheid die zowel melkvee als zoogkoeien houden, voor premie in aanmerking zouden komen (met een minimum van drie zoogkoeien). Om het melkkoeienbestand van de aanvrager te kunnen onderscheiden van het zoogkoeienbestand, moesten de zoogkoeien in het oor zijn gemerkt.

Uitvoeringsregeling 1993

Als gevolg van de hervorming van het GLB in 1992 werd de basisverordening voor de sector rundvlees (805/68) gewijzigd bij Verordening (EEG) nr. 2066/92. De toegevoegde elementen werden uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 3886/92. Deze verordening bevat toepassingsbepalingen ten aanzien van het maximumaantal premies per producent, de nationale reserves en de overdracht van premierechten. Het hervormde Europese landbouwbeleid leidde ertoe dat het aantal voor premie in aanmerking komende zoogkoeien per producent werd ingeperkt middels individuele quotering van de premierechten. Ook de toepassing van een maximaal veebezettingsgetal per bedrijf vormt een beperking; dit heeft tevens tot doel de extensivering te bevorderen. Een aanvullende premie kan worden verleend aan producenten die een bepaalde minimumbezettingsfactor niet overschrijden.

In principe komen alleen producenten die zoogkoeien houden en die over premierechten beschikken, in aanmerking voor uitbetaling van de premie. Echter, door omstandigheden (bijvoorbeeld geen opbouw premierechten in referentiejaar of niet-representatief zoogkoeienbestand) kan het zijn dat de producent niet of niet voldoende over premierechten beschikt. In dat geval is er een nationale reserve, waaruit specifieke premierechten kunnen worden aangevraagd. Producenten met zowel een melkveebestand als een zoogkoeienbestand kunnen aanspraak maken op aanvullende rechten vanuit de aanvullende nationale reserve.

Voor producenten in probleemgebieden bestaat een extra nationale reserve. Deze bepaling vloeit voort uit het bij Verordening (EEG) nr. 2066/92 in de basisverordening ingevoegde artikel 4f, lid 3. De producenten kunnen voor toekenning van deze extra premierechten een aanvraag indienen.

Met de Regeling toekenning specifieke premierechten zoogkoeienhouders (Stcrt. 1995, 90) werd nog een categorie producenten toegevoegd aan diegenen die aanspraak kunnen maken op specifieke premierechten.

De regeling inzake de zoogkoeienpremies bleef ook na de vernieuwing van de basisverordening voor rundvlees (Verordening (EG) nr. 1254/1999) in stand.

(749.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van de perioden waarin zoogkoeienpremies kunnen worden aangevraagd
Periode	1981-
Grondslag	Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand 1981, art. 4, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 34, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 2.4, lid 1
Product	o.a. Beschikking Vaststelling periode voor het aanvragen van een premie (Stcrt. 1981, 138); Regeling Vaststelling termijn indiening aanvraag EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand 1981 (Stcrt. 1987, 119); Regeling bekendmaking aanvraagperiode specifieke rechten uit hoofde van artikel 12a en aanvraagperiode zoogkoeienpremie 1995 (Stcrt. 1995, 166);

Regeling vaststelling perioden zoogkoeienpremie 1998 (Stcrt. 1998, 71)

(750.)

Actor Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM 1974)
1980-1989
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1989-
Handeling Het beslissen op een verzoek tot verlening van een zoogkoeienpremie
Periode 1980-
Grondslag Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand, art. 5, lid 1; Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand 1981, art. 5, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 41, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 2.7
Opmerking Inclusief behandeling van de aanvragen en berekening, uitbetaling en eventuele terugvordering van de bedragen.

(751.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het maximumaantal zoogkoeien waarvoor recht op premie bestaat
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 6
Opmerking Uit de toelichting op de regeling van 1993: 'Bij wijze van serviceverlening wordt aan de producent van het uiteindelijk aan hem toebehorende premierecht [...] mededeling gedaan'.

(752.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin een aanvraag voor toekenning van specifieke premierechten voor producenten van zoogkoeien kan worden gedaan
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 14, lid 1
Product o.a. Regeling bekendmaking aanvraagperiode specifieke rechten uit hoofde van artikel 12a en aanvraagperiode zoogkoeienpremie 1995 (Stcrt. 1995, 166)
Opmerking Het betreft specifieke premierechten vanuit de nationale reserve.

- (753.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een verzoek tot het uit de nationale reserve verlenen van specifieke premierechten aan producenten van zoogkoeien
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 15, lid 1
- (754.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin een aanvraag voor toekenning van extra premierechten voor in probleemgebieden gevestigde producenten van zoogkoeien kan worden gedaan
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 16, lid 4
Opmerking Het betreft extra premierechten vanuit de afzonderlijke extra nationale reserve.
- (755.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een verzoek tot het uit de extra nationale reserve verlenen van extra premierechten aan producenten van zoogkoeien in probleemgebieden
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 16, lid 1
Opmerking Het aanvragen van de extra premierechten staat los van de aanvraag voor een zoogkoeienpremie.
- (756.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin een aanvraag voor toekenning van aanvullende premierechten voor producenten van zoogkoeien kan worden gedaan
Periode 1993-1999
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 19, lid 1
Product o.a. Regeling Vaststelling aanvraagperiode voor toekenning aanvullende premierechten (Stcrt. 1993, 71)
Opmerking -Het betreft aanvullende premierechten vanuit de aanvullende nationale reserve.
-Deze handeling verviel bij wijziging van de Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1999, 246).
- (757.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een verzoek tot het uit de aanvullende nationale reserve verlenen van aanvullende premierechten aan producenten van zoogkoeien
Periode 1993-1999
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 17, lid 1
Opmerking Deze handeling verviel bij wijziging van de Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1999, 246).

(758.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin de overdracht van premierechten voor zoogkoeien dient te worden aangemeld
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 24, lid 1
Product Regeling vaststelling aanmeldperiode overdracht premierechten zoogkoeien 1995 (Stcrt. 1995, 101); Regeling dierlijke EG-premies, art. 3.8; Regeling Bekendmaking periodes dierlijke premiereregeling (Stcrt. 1996, 117); Regeling vaststelling perioden zoogkoeienpremie 1998 (Stcrt. 1998, 71)

(759.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toekennen van door een producent zoogkoeien aan een andere producent van zoogkoeien overgedragen premierechten
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 24, lid 2; Regeling dierlijke EG-premies, art. 3.8

(760.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het geconstateerde veebezettingsgetal en het daaruit voortvloeiende aantal GVE waarvoor zoogkoeienpremie kan worden verleend
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 30, lid 5
Opmerking Het betreft een mededeling aan de producent. Er is dus geen sprake van een voor bezwaar vatbare beslissing.

(761.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toekennen van een aanvullende premie aan producenten van zoogkoeien met een laag veebezettingsgetal
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993, art. 30, lid 3

25.8.2.2 Vleesstierenpremie

Belangrijke onderdelen van de Europese marktordening voor rundvlees zijn het interventiebeleid en de premiereregelingen (zoogkoeienpremie, sinds 1980, en vleesstierenpremie, sinds 1987). De vleesstierenpremie werd ingevoerd bij artikel 4bis van Verordening (EEG) nr. 805/68 - ingevoegd bij Verordening (EEG) nr. 467/87 en uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 468/87 - als compensatie voor de in 1987 beperkte interventieregeling en om de fluctuaties in het aanbod van slachtvee te verminderen. Rundvleesproducenten kunnen premies krijgen wanneer ze stieren enkele maanden op hun bedrijf aanhouden alvorens ze worden geslacht of uitgevoerd. Tweemaal in het leven van ieder dier kunnen premies worden toegekend.

Uitvoeringsbeschikking 1987

De lidstaten kennen de stierenpremies toe volgens zelf vastgestelde uitvoeringsbepalingen. De eerste regeling, Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1987 (Stcrt. 1987, 67), behelsde de mogelijkheid tot het aanvragen van een premie voor ten hoogste vijftig runderen per kalenderjaar die, na door de producent gedurende ten minste drie maanden te zijn gehouden, waren geslacht of uitgevoerd. Aan dit stelsel van premieverlening bij slacht of uitvoer van runderen werd de voorkeur gegeven boven een stelsel van premiereregeling bij levende runderen¹⁹⁷, dit op grond van controletechnische redenen. In verband met de identificatie van de runderen moest de producent eerst de

¹⁹⁷ Later gebeurde het omgekeerde. Zie verder in de tekst.

desbetreffende runderen met een door de districtsbureauhouder (DBH) van STULM 1974 verstrekt oormerk merken. Deze DBH verstreekte vervolgens een aanvraagformulier voor de producent waarop de desbetreffende toegekende registratienummers al stonden vermeld. Het aanvraagformulier fungeerde als begeleidingsformulier. In geval van slachting moest er nog een door de RVV afgegeven slachtbewijs bij dat formulier worden gevoegd. Eventueel ook een certificaatverklaring. Was er sprake van uitvoer, dan moest er niet alleen een *aangifte ten uitvoer* bij het formulier worden overgelegd, maar ook een verklaring van de douane. Beide instanties stuurden de stukken (aanvraagformulieren respectievelijk uitvoerverklaringen) naar de directeur Algemene Zaken van het Directoraat-Generaal Landbouw en Voedselvoorziening.

Uitvoeringsbeschikking 1989

Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1989 (Stcrt. 1989, 107) trad in de plaats van de regeling uit 1987. Op grond van gewijzigde communautaire regelgeving bleek het mogelijk een sterk vereenvoudigd systeem van premieverlening voor mannelijke runderen bij slacht op te zetten. De belangrijkste wijzigingen:

- het aanmelden en oormerken van de dieren bij de aanvang van de aanhoudperiode kwam te vervallen; in plaats daarvan kon worden volstaan met een aantal voorgeschreven formulieren;
- het laten vervallen van de mogelijkheid van premieverlening bij export van levende dieren (er werd slechts in zeer incidentele gevallen gebruikgemaakt van deze optie).

De directeur LNO van het ministerie besliste over de door de DBH doorgestuurde aanvraag.

Uitvoeringsregeling 1993

De Nederlandse regeling uit 1989 werd in 1993 vervangen door de Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993 (Stcrt. 1993, 39). Dit had alles te maken met de hervorming van het GLB in 1992. Basisverordening (EEG) nr. 805/68 werd aangevuld bij Verordening (EEG) nr. 2066/92, die verder werd uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 3886/92.

Besloten werd tot beperking van het aantal voor premie in aanmerking komende mannelijke runderen door toepassing van een regionaal maximum (regio: Nederland), bepaald door het referentiejaar 1991. Een tweede beperking vormt het maximale veebezettingsgetal per bedrijf (berekend als de verhouding tussen het aantal grootvee-eenheden (GVE) en het voederareaal), dit om de extensivering te bevorderen. Bij de vaststelling van de premies dient op grond van dit getal rekening te worden gehouden met de mogelijkheden van het eigen voederareaal van elk bedrijf in verhouding tot het aantal en de soorten dieren op het bedrijf in kwestie. Er is een aanvullende premie voor producenten met een geringe veedichtheid.

De aanpassing van de premiereregeling bij Verordening (EEG) nr. 2066/92 bood de mogelijkheid voor lidstaten te wisselen van een systeem van premietoekenning bij het slachten van dieren naar een systeem van premieverlening bij leven van de dieren (of vice versa). Nederland heeft in de regeling van 1993 voor het stelsel van premieverlening bij leven gekozen. Deze wisseling maakte nog wel een interim-regeling voor een slachtpremie noodzakelijk (Stcrt. 1993, 113).

Sinds 1993 moet bij de premieaanvraag een Nationaal Administratief Document zijn gevoegd, waarop gegevens uit het I&R-register van de Gezondheidsdienst voor Dieren staan vermeld. Bij ingevoerde dieren dient een Administratief Document voor het Handelsverkeer overlegd te worden, waaruit blijkt of aan het betreffende dier in het land van herkomst al dan niet eerder premie is verstrekt. Dit document is een verplichte bijlage bij de ingediende aanvraag.

In 1996 werd in de regeling het onderscheid tussen stieren (ongecastreerde mannelijke runderen) en ossen (gecastreerde mannelijke runderen) ingevoerd, dit op grond van Europese regelgeving, waarbij voor ossen wel twee keer in hun leven premie kan worden aangevraagd en voor stieren niet (Stcrt. 1997, 16).

(762.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin premies voor rundvleesproducenten kunnen worden aangevraagd
Periode 1987-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993, art. 10, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 2.4, lid 1
Product o.a. Regeling vaststelling aanvraagperioden 1998 EG-premies ooiën, stieren en ossen (Stcrt. 1997, 227)

(763.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een verzoek tot verlening van premies voor rundvleesproducenten
Periode 1987-
Grondslag Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1987, art. 10, lid 1; Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1989, art. 7, lid 1; Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1993, art. 10, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993, art. 20, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 2.7
Opmerking -Inclusief behandeling van de aanvragen en berekening, uitbetaling en eventuele terugvordering van de bedragen.
-Ook de verlening van extra premies achteraf uit de nationale enveloppe valt onder deze handeling.

(764.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het veebezettingsgetal van een rundvleesproducent en daarmee van het daaruit voortvloeiende aantal grootvee-eenheden (GVE) waarvoor premie kan worden verleend
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993, art. 5, lid 4; Regeling dierlijke EG-premies, art. 4.3
Opmerking De mededeling van het veebezettingsgetal en het aantal GVE is niet een voor bezwaar vatbare beslissing, maar een mededeling van een constatering.

(765.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toekennen van een aanvullende premie aan rundvleesproducenten met een geringe veedichtheid
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993, art. 8

(766.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het afgeven van nationale administratieve documenten voor dieren die in aanmerking komen voor een stierenpremie en die ingevoerd worden vanuit een andere EU-lidstaat
Periode 1993-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 3886/92, art. 3, lid 3
Opmerking De afgifte gebeurt op basis van een Administratief Document voor het Handelsverkeer uit het land van herkomst. Daaruit kan worden opgemaakt of aan het betreffende dier in het land van herkomst al eerder premie is verstrekt.

(767.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het stellen van nadere regels betreffende de boekhouding die gevoerd moet worden door rundvleesproducenten die stierenpremies ontvangen
Periode	1987-
Grondslag	Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993, art. 12, lid 2; Regeling dierlijke EEG-premies, art. 4, lid 5
Opmerking	Pas in 1993 kreeg deze praktijk een formele grondslag; het gaat om het voorschrijven van de vereiste bewijsstukken. De relevante gegevens moeten in de bedrijfsadministratie worden bewaard.

25.8.2.3 Vroegslachtpremie rundvleessector

Van december 1996 tot eind 1998 was in Nederland de vroegslachtpremieregeling van kracht. Deze regeling, gebaseerd op Verordening (EEG) nr. 3886/92 als gewijzigd bij Verordening (EEG) nr. 2311/96, beoogde een toename van het aantal uit de markt genomen kalveren door de producent de dieren op een lager gewicht te laten afmesten voor de slacht. Hiervoor werd een premie verleend. De Europese vroegslachtpremieregeling stond naast de zogenoemde *kalververwerkingspremie* (Herodes-premie), waarbij kalveren snel na de geboorte werden gedood.¹⁹⁸ Deze regeling, gerelateerd aan de BSE-crisis in het Verenigd Koninkrijk, is in Nederland echter niet toegepast.

De vroegslachtpremieregeling werd uitgevoerd door het Productschap voor Vee en Vlees (PVV).

(768.)

Actor	Productschap voor Vee en Vlees (PVV)
Handeling	Het beslissen over de toekenning van een vroegslachtpremie voor kalveren
Periode	1996-1998
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 3886/92, als gewijzigd bij Verordening (EEG) nr. 2311/96, art. 50

25.8.2.4 Agenda 2000 en de rundvleessector: slachtpremies, nationale enveloppe, extensivering

Slacht- en uitvoerpremies

Ter (gedeeltelijke) compensatie van het inkomensverlies werd in het kader van Agenda 2000 niet alleen besloten tot hogere premies, maar ook tot invoering van premies voor het slachten of uitvoeren naar een derde land.

De slachtpremies worden voor twee categorieën toegekend:

- stieren, ossen, koeien en vaarzen vanaf 8 maanden leeftijd bij slacht (*slachtpremie volwassen runderen*); bij deze regeling krijgt een rundveehouder voor elk geslacht of geëxporteerd rund ouder dan acht maanden een premie;
- kalveren tussen 1 en 7 maanden oud met een slachtgewicht tot 160 kg (*slachtpremie kalveren*).

De premie voor de uitvoer van runderen vanaf 8 maanden naar een derde land vormt een alternatief voor de slachtpremies. Overigens worden beide premies samen aangeduid onder de noemer *slachtpremies*.

De invoering van de slachtpremieregelingen bracht een wijziging van de Regeling dierlijke EG-premies met zich: invoeging van hoofdstuk 4A (Stcrt. 1999, 246).

De slachtregeling voor runderen, die de mogelijkheid tot het verkrijgen van een premie bij leven van het desbetreffende rund onverlet laat, wordt uitgevoerd en uitbetaald door LASER, terwijl de PVV (middels de PVE) dit doet voor de kalverslachtpremie (uitgewerkt in de productschapsverordening Verordening slachtpremie kalveren, d.d. 8 december 1999).

(769.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschap voor Vee en Vlees (PVV)
-------	---

¹⁹⁸ Deze premieregeling (calf processing aid scheme) werd na de BSE-crisis in maart 1996 geïntroduceerd, toen het verbod op de export van Brits vee en vlees werd ingesteld.

Handeling	Het beslissen over het aan rundvleesproducenten toekennen van slachtpremies
Periode	2000-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 1254/1999, art. 11; Verordening (EEG) nr. 2342/1999; Regeling dierlijke EG-premies, als gewijzigd (Stcrt. 1999, 246), art. 2.3, lid 2
Opmerking	-De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is verantwoordelijk voor de toekenning van de slachtpremie voor runderen ouder dan acht maanden, de PVV voor de slachtpremie voor kalveren. -Indien de runderen in een Nederlands abattoir worden geslacht, wordt de premieaanvraag namens de producent door dit abattoir ingediend.

Nationale enveloppe

Naast de invoering van slacht- en uitvoerpremies werd in Agenda 2000 ook de mogelijkheid geopend tot het doen van uitkeringen uit de *nationale enveloppe* (een bedrag dat de lidstaat naar eigen inzicht mag aanwenden). Uit de *nationale enveloppe* keert LNV achteraf extra premies uit als aanvulling op de slachtpremie dan wel als aanvulling op de zoogkoeienpremie.¹⁹⁹

(770.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aan rundvleesproducenten toekennen van extra premies achteraf uit de <i>nationale enveloppe</i>
Periode	2000-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 1254/1999, art. 14
Opmerking	De premies kunnen betrekking hebben op de bestaande dierpremies (stieren, zoogkoeien) en op de bij Agenda 2000 ingevoerde slachtpremies.

Extra: extensiveringspremies

Als uitvloeisel van Agenda 2000 is de Regeling dierlijke EG-premies in dier voege gewijzigd (Stcrt. 1999, 246) dat wordt voorzien in de mogelijkheid tot het op aanvraag verkrijgen van een toeslag op de premie voor het aanhouden van runderen op extensieve rundveehouderijbedrijven (art. 13 van Verordening (EG) nr. 1254/1999, nader uitgewerkt in art. 32 van Verordening (EG) nr. 2342/1999).²⁰⁰ Nationale implementatie vond plaats bij wijziging van de Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1999, 246): invoeging artikel 4.2a en 4.2b (veebezettingsbepalingen) en artikel 7.3a en 7.3b (hoogte van de toeslag).

(771.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het beslissen over het aan rundvleesproducenten toekennen van een premietoelage voor het aanhouden van runderen op extensieve rundveehouderijen
Periode	2000-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 1254/1999, art. 13
Opmerking	Het extensiveringsbedrag is bestemd voor producenten die de vleesstierenpremie en/of de zoogkoeienpremie ontvangen.

25.8.2.5 Ooipremie

Bij de totstandkoming van de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector schapen- en geitenvlees (basisverordening (EEG) nr. 1837/80) werd voorzien dat de totstandkoming gepaard zou kunnen gaan met een inkomensverlies van de betrokken producenten van schapenvlees. Daarom werd meteen al voorzien in compenserende jaarlijkse premies ten behoeve van de betrokkenen. Dit werd uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 2643/80 en Verordening (EEG) nr. 2660/80.

¹⁹⁹ Beleidsinformatie op LNV-intranet: Agenda 2000 en de gevolgen voor de rundveehouderij.

²⁰⁰ Het gaat hier dus om een andere extensiveringsregeling dan die welke aan de orde komen in het contextrapport inzake het landbouwstructuurbeleid.

Uitvoeringsbeschikking 1980 en uitvoeringsregeling 1984

De Beschikking uitvoering EEG-premie schapevleesproducenten (Stcrt. 1980, 225) gaf uitvoering aan de Europese regeling.

De STULM besliste op de aanvraag, terwijl de AID van het landbouwministerie toezicht hield op naleving van de bepalingen.

De Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1984 (Stcrt. 1984, 228) verving eind 1984 de eerdere uitvoeringsregeling. Grote veranderingen vonden daarbij echter niet plaats.

Uitvoeringsregeling 1990

Een belangrijke wijziging van de basisverordening vond plaats in 1989. Bij Verordening (EEG) nr. 3013/89 werd met ingang van het verkoopseizoen 1991 het onderscheid ingevoerd tussen producenten van zware lammeren en producenten van lichte lammeren. Dit onderscheid heeft consequenties voor de hoogte van het premiebedrag (minder premie voor lichte dan voor zware exemplaren). Een producent van lichte lammeren kan echter toch in aanmerking komen voor een premie voor een producent van zware lammeren. Daartoe moet hij in een door de minister te bepalen periode een intentieverklaring indienen, waarin hij aangeeft voornemens te zijn ten minste 40% van de op zijn bedrijf geboren lammeren vet te mesten met het oog op de slacht.

Uitvoeringsregeling 1993

De hervorming van het GLB in 1992 leidde tot toevoeging van nieuwe elementen aan de toen meest recente basisverordening voor de sector schapen- en geitenvlees, Verordening (EEG) nr. 3013/89. Deze elementen werden toegevoegd bij Verordening (EEG) nr. 2069/92 en verder uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 3567/92.

De vernieuwing betrof beperking van het aantal voor premie in aanmerking komende ooiën per producent middels individuele quotering van premiërechten, waardoor alleen de over premiërechten beschikkende producenten premie zouden kunnen krijgen. Voor onder meer startende producenten, die nog geen premiërechten hebben, en producenten met een in 1991/1992 niet-representatief schapenbestand, werd een nationale reserve van premiërechten ingesteld, waaruit specifieke premiërechten kunnen worden aangevraagd. Verder kunnen aan producenten in probleemgebieden extra premiërechten uit de extra nationale reserve worden toegekend. Ook bepaalde producentengroeperingen beschikken over een premiërecht.

De invoering van de quotering leidde tot vervanging van de Uitvoeringsregeling EEG-premiëregeling schapevleesproducenten 1990. De Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993 (Stcrt. 1992, 253) trad in werking in januari 1993.

Bij wijziging van de Regeling dierlijke EG-premies in 1996 werd de bepaling toegevoegd dat LASER erkenning moet verlenen aan degene die voor de aanvrager van de premie voor zware dieren de dieren gaat vetmesten (Stcrt. 1996, 250).

(772.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van de perioden waarin premies voor schapenvleesproducenten kunnen worden aangevraagd
Periode	1980-
Grondslag	Beschikking uitvoering EEG-premie schapevleesproducenten, art. 13; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1984, art. 3, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1990, art. 7, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproductie 1993, art. 37, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 2.4, lid 1
Product	o.a. Regeling vaststelling aanvraagperioden 1998 EG-premies ooiën, stieren en ossen (Stcrt. 1997, 227)

(773.)

Actor	Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM 1974) 1980-1991
Handeling	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1991- Het beslissen op een aanvraag tot verlening van een premie voor

	schapenvleesproducenten
Periode	1980-
Grondslag	Beschikking uitvoering EEG-premie schapevleesproducenten, art. 5, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1984, art. 4, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1990, art. 15, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 45, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 2.7
Opmerking	Inclusief behandeling van de aanvragen en berekening, uitbetaling en eventuele terugvordering van de bedragen.
(774.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van het maximumaantal ooien waarvoor recht op premie bestaat
Periode	1993-
Grondslag	Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 8
Opmerking	Uit de toelichting op de regeling van 1993: 'Bij wijze van serviceverlening wordt de producent van het uiteindelijk aan hem toebehorende premierrecht [...] voor het einde van de voor het indienen van de premie-aanvraag 1993 vastgestelde periode [...] mededeling gedaan'.
(775.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van de perioden waarin schapenvleesproducenten een aanvraag kunnen doen voor toekenning van specifieke premierrechten uit de nationale reserve
Periode	1993-
Grondslag	Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 16, lid 1
Product	Beschikking Vaststelling aanvraagperiode toekenning specifieke premierrechten (Stcrt. 1992, 253)
(776.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het beslissen op een aanvraag tot toekenning van specifieke premierrechten voor schapenvleesproducenten vanuit de nationale reserve
Periode	1993-
Grondslag	Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 19, lid 1
(777.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het toekennen van premierrechten vanuit de extra nationale reserve voor schapenvleesproducenten die in een probleemgebied zijn gevestigd
Periode	1993-
Grondslag	Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 20, lid 1

- (778.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin de overdracht van premierechten voor schapen dient te worden aangemeld
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art.25, lid 1; Regeling dierlijke EG-premies, art. 3.8
Product o.a. Regeling Bekendmaking periodes dierlijke premieregeling (Stcrt. 1996, 117), Regeling melding overdracht premierechten ooiën 1997 (Stcrt. 1997, 152)
- (779.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toekennen van door een schapenvleesproducent aan een andere schapenvleesproducent overgedragen premierechten
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 25, lid 2; Regeling dierlijke EG-premies, art. 3.8
- (780.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het veebezettingsgetal van een zoogkoeienproducent en daarmee van het daaruit voortvloeiende aantal grootvee-eenheden (GVE) waarvoor premie kan worden verleend
Periode 1996-
Grondslag Regeling dierlijke EG-premies, art. 4.3
Opmerking De mededeling van het veebezettingsgetal en het aantal GVE is niet een voor bezwaar vatbare beslissing, maar een mededeling van een constatering.
- (781.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van verplaatsingsformulieren
Periode 1993-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 30, lid 1
Opmerking Dit formulier moet door de schapenvleesproducent worden gebruikt om te melden dat hij de dieren op een andere plaats aanhoudt dan op zijn eigen bedrijf.
- (782.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin schapenvleesproducenten een intentieverklaring inzake het vetmesten van lichte lammeren moeten indienen
Periode 1990-
Grondslag Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1990, art. 10, lid 1; Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993, art. 34, lid 1
Product o.a. Regeling Vaststelling periode voor indiening intentieverklaring (Stcrt. 1991, 16)
- (783.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het erkennen van schapenmesters die in verband met de toekenning van premies voor zware dieren lammeren vetmesten
Periode 1996-
Grondslag Regeling dierlijke EG-premies, als gewijzigd, art. 5.7, lid 2
Opmerking Dit formulier moet door de schapenvleesproducent worden gebruikt om te melden dat hij de dieren op een andere plaats aanhoudt dan op zijn eigen bedrijf.

25.8.3 Steun aan de akkerbouw vanaf de jaren '70

25.8.3.1 Roopremieregelingen fruitbomen

Al in de nationale, pre-Europese context waren er roopremieregelingen, bedoeld om vraag en aanbod meer met elkaar in evenwicht te brengen. De begroting van 1953 sprak reeds van rooiacties om in boerenboomgaarden grond vrij te maken voor landbouw of om bomen te vervangen die versleten zijn dan wel minder gevraagde fruitsoorten opleveren. De verleende rooisubsidie was gekoppeld aan grondbewerking.²⁰¹

'Teneinde het ondereind van de produktie uit de markt te nemen' Bij Bestuursbesluit nr. 30 stelde het O&S-fonds voor de Landbouw bij Bestuursbesluit nr. 30 een bijdrageregeling op als tegemoetkoming in de kosten van het rooien van verouderde (d.w.z. voor 1950 geplante) appel- en perenboomgaarden. De Cultuurtechnische Dienst voerde deze regeling uit.

In 1969 kwam op Europees niveau de eerste roopremieverordening tot stand: Verordening (EEG) nr. 2517/69 tot vaststelling van bepaalde maatregelen ter sanering van de fruitproduktie in de Gemeenschap. Zowel kwalitatief (soorten fruit) als kwantitatief bleken vraag en aanbod niet goed op elkaar afgestemd: het aanbod was veel groter dan het aanbod. Besloten werd om het productiepotentieel te beïnvloeden door producenten te laten afzien van het voortbrengen van bepaalde soorten fruit en hun in dat kader een premie toe te kennen voor het rooien van boomgaardoppervlaktes in combinatie met een verbod tot nieuwe aanplant gedurende vijf jaar na rooiing. De premies werden voor de helft door het EOGFL, afdeling Oriëntatie²⁰², vergoed. De verordening werd kort uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 2637/69 (van kracht tot eind 1981).

Het was het O&S-fonds dat bij Bestuursbesluit nr. 58 de verordeningen uit 1969 implementeerde, waarmee Bestuursbesluit nr. 30 feitelijk - na 17 maanden van kracht te zijn geweest - werd verdrongen (mede ook door de veel hogere Europese vergoeding). Hoewel officieel het bestuur van het fonds besliste op een aanvraag, was het de Cultuurtechnische Dienst die in de persoon van de hoofdingenieur-directeur voor de uitvoering zorgdroeg. In het kort kwam de procedure op het volgende neer:

- via de districts burea houder en de Provinciale Voedselcommissaris²⁰³ kwam de aanvraag bij de hoofdingenieur-directeur;
- was aan de eisen voldaan, dan besliste de hoofdingenieur-directeur namens het bestuur van het O&S-fonds positief op de aanvraag en werd een overeenkomst met nadere uitvoeringsbepalingen gesloten;
- na rooiing van de fruitopstand (pas toegestaan na schriftelijke toestemming daartoe van de hoofdingenieur-directeur) werd de hoofdingenieur-directeur daarvan op de hoogte gesteld, die daarop controles uitvoerde en een rooiverklaring afgaf, waarna hij een betalingsadvies opstelde voor de directeur van de Cultuurtechnische Dienst;
- de directeur van de Cultuurtechnische Dienst zorgde voor de uitbetaling van de premie in twee termijnen (een deel meteen en een deel na een drietal jaren) en voor de controle op naleving van de bepalingen van de overeenkomst (waarmee de betaling van de tweede termijn samenhang).

Het besluit was officieel van kracht van 1968 tot 1971.

In 1976 werden de verordeningen uit 1969 aangevuld met twee nieuwe verordeningen: Verordening (EEG) nr. 794/76 en Verordening (EEG) nr. 1090/76. De uitvoering hiervan werd bij de Beschikking uitvoering EEG-verordening betreffende sanering fruitproduktie (Stcrt. 1976, 87) weer toegewezen aan het O&S-fonds, dat de bijdrageregeling uit 1970 wijzigde bij Bestuursbesluit nr. 158 en een nieuwe bijdrageregeling in het leven riep bij Bestuursbesluit nr. 159. In deze laatste regeling besliste de directeur van de Cultuurtechnische Dienst of een door deze aangewezen persoon namens het bestuur van het O&S-fonds over de aanvraag. Verder verliep de procedure in hoofdlijnen zoals in de eerdere regeling.

In 1990 constateerde men in Europa andermaal dat de markt, ditmaal specifiek de appelmarkt, werd gekenmerkt door een gebrek aan overeenstemming tussen vraag en aanbod, en dat die situatie met

²⁰¹ Het onderwerp van de roopremieregelingen komt ook aan de orde in het contextrapport betreffende landinrichting, zij het summier en in een andere, overigens in het rapport niet geheel juiste context (handelingen 865 en 866).

²⁰² Het feit dat juist de afdeling Oriëntatie van het EOGFL, de aangewezen afdeling voor met name landbouwstructurele maatregelen, de cofinanciering effectueerde, geeft nogmaals aan hoezeer landbouwstructureel beleid en agrarisch markt- en prijsbeleid aan elkaar kunnen raken. De keuze om het onderwerp van de roopremies in onderhavig rapport onder te brengen, is gebaseerd op de nadruk op de doelstelling van productiesanering met het oog op de balans tussen vraag en aanbod. Overigens werd in latere Europese roopremieverordeningen de afdeling Garantie aangewezen voor meebetalings.

²⁰³ Deze kreeg ook afschriften van de later in de procedure genomen beslissingen.

name leidde tot een daling van de prijzen en het uit de markt nemen van aanzienlijke hoeveelheden appels. Verordening (EEG) nr. 1200/90, uitgewerkt bij Verordening (EEG) nr. 2604/90, stelde nieuwe maatregelen vast, deze keer te financieren uit het EOGFL, afdeling Garantie (hetgeen samenhangt met de aanmerking van deze maatregelen als interventie maatregelen ter regulering van de landbouwmarkten in de zin van artikel 3 van Verordening (EEG) nr. 729/70 betreffende de financiering van het GLB). De regeling gold voor een tijdvak van drie jaar. Een strenge bepaling luidde dat de aanvrager zich er schriftelijk toe diende te verbinden om gedurende vijftien jaar geen appelbomen meer aan te planten. Niet het O&S-fonds maar het ministerie van LNV zelf stelde de nationale uitvoeringsregeling van de nieuwe Europese verordeningen vast: de Uitvoeringsregeling EEG-rooipremie appelbomen 1990 (Stcrt. 1990, 225). De directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie (LNO) besliste namens de minister op de aanvraag. Utkering van de premie (ten laste van het LEF-B) geschiedde uiterlijk twee maanden na constatering van rooiing.

In 1997 kreeg het rooipremieverhaal weer een vervolg: Verordening (EG) nr. 2200/97, uitgewerkt in Verordening (EG) nr. 2467/97, betrekking hebbend op de sanering van de productie van appels, peren, perziken en nectarines. LASER was belast met de uitvoering van deze voor één seizoen geldende regeling, die naar de Nederlandse situatie werd vertaald in de Uitvoeringsregeling EG-rooisubsidie 1998 (Stcrt. 1998, 12).

(784.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van de instantie die wordt belast met de uitvoering van Europese rooipremieregelingen
Periode	1969-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 2637/69; art. 4
Product	Beschikking uitvoering EEG-verordening betreffende sanering fruitproductie (Stcrt. 1976, 87); (brede) Mandaatregelingen LASER, bijv. Stcrt. 1998, 149 en Stcrt. 1999, 22

(785.)

Actor	Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds) 1968-1989
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1990-
Handeling	Het vaststellen van bijdrageregelingen voor het rooien van fruitbomen
Periode	1968-
Product	Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 30, nr. 58 en nr. 159 (jaarverslagen O&S-fonds); Uitvoeringsregeling EEG-rooipremie appelbomen 1990; Uitvoeringsregeling EG-rooipremie appelbomen 1994 (Stcrt. 1994, 208)
Opmerking	De verschillende regelingen waren steeds slechts voor bepaalde jaren geldig. De aangegeven periodisering duidt derhalve op het startpunt van de eerste Europese verordening terzake en op de periodiek terugkerende regelingen.

(786.)

Actor Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
1968-1989

Handeling Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1990-
Het beslissen over het toekennen van een premie voor het rooien van
fruitbomen

Periode 1968-

Grondslag Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 30, artt. 7 en 9; Bestuursbesluit O&S-fonds nr.
58, artt. 9 en 10; Bestuursbesluit O&S-fonds nr. 159, art. 4; Uitvoeringsregeling
EEG-rooipremie appelbomen 1990, art. 7, lid 1; Uitvoeringsregeling EG-
rooisubsidie 1998, art. 9, lid 1

Opmerking -Onder deze handeling valt ook de uitbetaling van het toegekende
bedrag, alsmede - in voorkomend geval - terugvordering van bedragen.
-Bij een positieve beslissing wordt een overeenkomst met de aanvrager
gesloten over uitvoering en naleving van de voorwaarden. Hierop wordt
ook regelmatig gecontroleerd.

(787.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het informeren van de EC over de nationale uitvoering van de Europese
rooipremieverordeningen

Periode 1970-

Grondslag Verordening (EEG) nr. 2604/90, art. 7, Verordening (EG) nr. 2467/97, art. 8

Opmerking Het betreft met name gegevens over de oppervlakten waarvoor rooipremies zijn
aangevraagd en over de daadwerkelijk gerooide oppervlakten (gespecificeerd
naar regio en boomras).

25.8.3.2 Oliehoudende zaden

Op grond van Verordening (EEG) nr. 136/66 konden al steunmaatregelen voor oliehoudend zaden worden vastgesteld. Bij Verordening (EEG) nr. 3766/91 werd een nieuwe regeling vastgesteld voor de ondersteuning van de producenten in de Gemeenschap van sojabonen, kool- en raapzaad en zonnebloemzaad. De uitvoeringsbepalingen daarvoor werden neergelegd in Verordening (EEG) nr. 615/92. Met de Beschikking steunverlening producenten oliehoudende zaden (Stcrt. 1992, 85) werd de Europese regelgeving geïmplementeerd.

De nieuwe regeling voorzag in rechtstreekse betalingen voor oppervlakten akkerland waar inzaai van de in de vorige paragraaf genoemde gewassen had plaatsgevonden met het oogmerk deze daadwerkelijk te oogsten.

De regeling is maar kort van kracht geweest. De uitvoeringsverordening werd al in 1992 ingetrokken. Er kwam een nieuwe algemene Europese regeling (en in navolging daarvan nationale regelgeving) voor steun aan producenten van akkerbouwgewassen, dit in het kader van de MacSharry-hervormingen.

(788.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling Het toekennen en uitkeren van productiesteun aan telers van gewassen met
oliehoudende zaden

Periode 1968-1992

Grondslag Verordening (EEG) nr. 136/66; Beschikking steunverlening producenten
oliehoudende zaden, art. 6, lid 2

(789.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het vaststellen van de datums voor het indienen van steunaanvragen en oogstaangiftes voor gewassen met oliehoudende zaden	
Periode	1992-1993	
Grondslag	Beschikking steunverlening producenten oliehoudende zaden, art. 4, lid 2, en art. 8, lid 2	
Product	Beschikking Vaststelling uiterste datum indiening aanvraag en oogstaangifte(Stcrt. 1992, 85)	

25.8.3.3 Tabak

Bij instelling van de gemeenschappelijke basisordening voor tabak in 1970 (Verordening (EEG) nr. 727/70) werd naast een interventieregeling ook een premieregeling voor tabak in het leven geroepen. Om de tabakstelers in staat te stellen een hogere dan de interventieprijs voor hun product te verkrijgen, werd een premie toegekend aan verbruikers die rechtstreeks aankopen deden bij de telers. Ook telers die de door hen geoogste producten zelf de eerste bewerking deden ondergaan en zelf zorgden voor de verpakking, kwamen voor een premie in aanmerking. De vernieuwde basisverordening van 1992 (Verordening (EEG) nr. 2075/92) verwoordde de doelstelling van de premietoekenning als volgt: 'De premie is bedoeld als inkomenstoelage voor de producent in het kader van een marktgerichte productie en om de afzet van de in de Gemeenschap geproduceerde tabak mogelijk te maken.'

De basisregeling van 1970 werd in Nederland geïmplementeerd bij de Tabaksbeschikking 1971-I (Stcrt. 1971, 44), die nog immer van kracht is. Oorspronkelijk was het HPA belast met de toekenning van de premies. Sinds 1998 is dat LASER.

De vernieuwing van de basisverordening in 1992 behelsde, naast instelling van garantiedrempels en daarmee samenhangende productiequota, onder meer dat de tabakspremies werden toegekend aan de eerste bewerkers, die op basis van een teeltcontract een zelfde bedrag aan de telers dienden te betalen. Een specifieke steun werd ingesteld om de organisatie en de oriëntatie van de productie te verbeteren.

In 1998 (Verordening (EG) nr. 1636/98) werd de basisverordening grondig gewijzigd en werd artikel 4bis toegevoegd. Dit artikel bepaalde dat de premie voortaan bestaat uit een vast gedeelte, een variabel gedeelte en een specifiek steunbedrag. Het vaste gedeelte wordt betaald aan erkende telersverenigingen, die het doorbetalen aan haar leden of aan de niet aangesloten individuele producenten. Met het variabele deel (30% tot 45%) en de specifieke steun gebeurt hetzelfde.

De wijziging bracht ook een systeem mee voor de erkenning van bedrijven voor eerste bewerking (overweging 7).

Overigens gaat EZ van oudsher over de beleidsmatige kant van de marktordening voor tabak, terwijl er eigenlijk amper sprake is van implementatie: voor Nederland zijn de steunregelingen aan producenten nauwelijks van toepassing. In ieder geval is LNV verantwoordelijk voor de implementatie, die grotendeels is overgedragen aan het HPA.

(790.)		
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
Handeling	Het vaststellen van regelingen betreffende het toekennen van tabakspremies	
Periode	1971-	
Product	Tabaksbeschikking 1971-I (Stcrt. 1971, 44)	

(791.)		
Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)	1971-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het beslissen over toekenning van tabakspremies	
Periode	1971-	
Grondslag	Tabaksbeschikking 1971-I, art. 5, lid 2	

25.8.3.4 Vezelgewassen: vlas, hennep, lijnzaad

In 1962 verzocht Nederland de EC om totstandbrenging van een marktordening voor vlas. Het laatste product waarvoor - met goedkeuring van de EC - nationale toeslagregelingen golden, was vlas (tot 1970).

De Europese marktordening voor de vezelgewassen vlas en hennep, vormgegeven in Verordening (EEG) nr. 1308/70, trad in werking in juli 1970. De basisverordening, die tot in 2001 van kracht is gebleven, voorziet in hectaretoeslagen uitgekeerd voor de productie van stro, lint en vezel van vlas en hennep. Bij evenwichtsverstoringen van de markt kan in het kader van interventie steun worden toegekend voor particuliere opslag. Voor vlas zijn er afzetbevorderende maatregelen. Daarnaast kan de productie van hennepzaad worden ondersteund op basis van de marktordening voor oliehoudende zaden.

De basisverordening werd in verschillende uitvoeringsverordeningen uitgewerkt, onder meer in Verordening (EEG) nr. 569/76 inzake bijzondere maatregelen voor lijnzaad en Verordening (EEG) nr. 771/74 ter uitvoering van de steunbepalingen voor vlas en hennep (en opvolgers, waaronder Verordening (EEG) nr. 1164/89).

In de nationale context werden verschillende beschikkingen vastgesteld ter uitvoering van de basisverordening:

- Vlasbeschikking 1972 (Stcrt. 1972, 192 en Stcrt. 1972, 198);
- Vlas- en lijnzaadbeschikking 1976 (Stcrt. 1976, 232), wijz. o.a. Stcrt. 1987, 251;
- Vlasregeling 1994 (Stcrt. 1994, 149)
- Vlasregeling 1997 (Stcrt. 1997, 157).

Deze regelingen bevatten ook bepalingen met betrekking tot het in mandaat uitvoeren van handelingen door het HPA. Bij wijziging van de Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1996 Algemeen werd de mandaatsconstructie omgezet in een delegatiefiguur (Stcrt. 1997, 247), waarbij dus alle hierna te noemen mandaatshandelingen veranderden in handelingen op grond van gedelegeerde bevoegdheden. Daarbij werd tevens de Vlasregeling 1997 ingetrokken.

De steunverlening is in grote lijnen gelijk gebleven en komt op het volgende neer. Telers van vlas, hennep of lijnzaad kunnen hectarestun krijgen. Zij moeten daartoe wel een teeltaangifte hebben gedaan (eventueel via het steunaanvraagformulier) voor ingezaaide oppervlakten met vlas of hennep van een erkend ras. De teler krijgt na toekenning geldelijke steun en een aantal geldswaardige certificaten, die hij bij eerste verkoop van zijn product evenredig naar hoeveelheid gratis moet meeleveren aan de eerste koper. Deze kan de certificaten vervolgens verzilveren bij het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten (HPA).

Zowel de steuntoekenning als de uitbetaling van de geldswaarde van de certificaten gebeurt namens de minister en is derhalve een gemandateerde bevoegdheid. Onderdelen van deze handelingen zijn:

- bepalen van de wijze en het uiterste tijdstip van aangifte van de ingezaaide oppervlakten;
- aanwijzen van de instantie waar de aanvragen worden ingediend;
- afgeven van geldswaardige certificaten;
- verzilveren van de certificaten.

De HPA-regeling *Steunmaatregelen in de sector vlas, hennep en lijnzaad (1992)* meldt mandatering van de bevoegdheid tot het toekennen en uitbetalen van de steun aan de provinciale directie LNO.

De opeenvolgende regelingen bevatten verder ook bepalingen betreffende steun voor de particuliere opslag (zie het interventiedeel van onderhavig rapport) en bepalingen betreffende de voorraadopgave.

De vlasregeling uit 1997 voegde een aantal nieuwe elementen toe aan de regels tot dan toe, dit op basis van Verordening (EG) nr. 624/97. Voortaan dienen verwerkers van vlas te worden erkend alvorens zij aanspraak kunnen maken op een financiële bijdrage vanuit de Gemeenschap. Onder toekenning van een erkenningsnummer verrichtte de voorzitter van het HPA namens de minister deze handeling.

(792.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)	1972-1997 1997-
Handeling	Het uitkeren van productiesteun in de vorm van geldelijke bijdragen aan telers of kopers van vlas, hennep of lijnzaad	
Periode	1972-	
Grondslag	Vlasbeschikking 1972, art. 6; Vlas- en lijnzaadbeschikking 1976, art. 6, lid 2, en art. 13; Vlasregeling 1994, art. 6, lid 2); Vlasregeling 1997, art. 3, lid 3	

Opmerking -De uitkeringen werden tot 1997 namens de minister gedaan door de voorzitter van het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten.
-Het betreft directe hectaresteen aan de teler of uitbetaling van door de eerste koper ter verzilvering aangeboden certificaten.

(793.)

Actor Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling Het aan de EC opgeven van de Nederlandse vlas-, hennep- en lijnzaadvoorraden en van de overige voorgeschreven gegevens ter uitvoering van de verordeningen voor vlas, hennep en lijnzaad
Periode 1970-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1308/70, art. 10; Vlasbeschikking 1972, art. 8, lid 4; Vlas- en lijnzaadbeschikking 1976, artt. 10 en 14; Vlasregeling 1994, art. 10
Opmerking De voorzitter bepaalt daartoe de wijze en het uiterste tijdstip waarop de betrokken telers en handelaren de gegevens aan hem dienen in te leveren.

(794.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling Het, met het oog op verlening van een communautaire bijdrage, erkennen van verwerkers van vlas
Periode 1997-
Grondslag Vlasregeling 1997, art. 8, lid 1
Opmerking Tot medio 1997 in mandaat uitgevoerd door het HPA. Daarna door het HPA op grond van gedelegeerde bevoegdheid.
Voorstel waardering: V (vermietigingstermijn 5 jaar)
prov. directie LNO

25.8.3.4 Zijderupsen

Verordening (EEG) nr. 845/72 tot vaststelling van bijzondere maatregelen ter bevordering van de zijderupsenteelt is nog steeds van kracht. Die bijzondere maatregelen behelzen de toekenning aan steun aan zijderupsentelers per voor de productie gebruikte doos eieren van zijderupsen die een bepaalde hoeveelheid cocon moeten opleveren.

De toeslagregeling werd in Nederland geïmplementeerd middels de Beschikking zijderupsenteelt (Stcrt. 1972, 160). Het HPA werd gemandateerd tot het toekennen van de steun.

(795.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een aanvraag tot toekenning van steun voor de zijderupsenteelt
Periode 1972-
Grondslag Beschikking zijderupsenteelt, art. 3, lid 1
Opmerking Deze bevoegdheid wordt in mandaat uitgeoefend door het HPA.

25.8.4 EEG/EG-premiereregelingen akkerbouwgewassen: braaklegging, hectaresten

Evenals in de dierlijke sector waren er in de plantaardige sector grote overschotten ontstaan. Een van de middelen om de overschotten te verkleinen was het doen braakleggen van bouwland. Om de braaklegging te stimuleren konden de boeren hiervoor een rechtstreekse premie ontvangen.

Bij Verordening (EEG) nr. 1094/88 en 1272/88 werd een steunregeling ter bevordering van het uit productie nemen van bouwland (*set-aside*) vastgesteld. De regeling beoogde een aanpassing van de productie van overschotsectoren aan de behoeften van de markt. De Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1988, 158) diende tot uitvoering van de communautaire bepalingen. Op grond van deze beschikking kon op aanvraag een bijdrage worden verleend per hectare bouwland die overeenkomstig de voorschriften van de beschikking uit productie wordt genomen. Onder bouwland moet daarbij worden verstaan alle grond met gewassen waarvoor een (lichte of zware) gemeenschappelijke marktordening bestaat. De uit productie genomen grond (minimaal 15%) moest worden braakgelegd met de mogelijkheid van vruchtwisseling, bebossing of gebruik voor niet-agrarische doeleinden.

In 1991 werd in aansluiting op de genoemde beschikking en op grond van Europese verordeningen een gelijksoortige regeling getroffen: de Beschikking ter zake van tijdelijk uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1991, 203). Hiermee moest worden bevorderd dat voor het oogstseizoen 1992 minder akkerbouwgewassen, met name granen en oliehoudende zaden, zouden worden gezaaid. De directeur LNO was belast met de uitvoering van deze regelingen en hij besliste namens de minister op de aanvragen.

Bij Verordening (EEG) nr. 1765/92 tot instelling van een steunregeling voor producenten van bepaalde akkerbouwgewassen werd op Europees niveau een nieuw steunregime voor akkerbouwgewassen in het leven geroepen. Deze steunregeling maakte deel uit van een samenhangend pakket van maatregelen in de akkerbouwsector in het kader van het hervormde GLB. De communautaire regeling had twee doelstellingen:

- compensatie voor de producenten van akkerbouwgewassen voor de verlaging van de communautaire graanprijs tot het wereldmarktprijsniveau (ontstaan door verlaging van interventieprijzen); deze compensatie wordt verleend als inkomenstoelage in de vorm van hectaresten;
- productiebeheersing door middel van het uit productie nemen van landbouwgronden.

Met deze regelgeving werden braakleggingspremies voortaan gekoppeld aan compenserende hectaresten voor bepaalde gewassen.

De nationale vertaling van de Europese verordeningen resulteerde eerst in de Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen, Algemene regeling (Stcrt. 1992, 164), later de Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992 (Stcrt. 1992, 231), waarvan de naam later werd gewijzigd in Regeling steunverlening producenten akkerbouwgewassen. De beschikking bood de producent de mogelijkheid aanspraak te maken op een compenserende betaling voor bepaalde akkerbouwproducten en voor het uit productie nemen van landbouwpercelen.

Kern van de zeer complexe regeling vanaf 1992 is dat steun wordt toegekend per hectare landbouwgrond die met bepaalde gewassen is ingezaaid. Aanvragen voor akkerbouwsteun kunnen worden ingediend onder een algemene of onder een vereenvoudigde regeling.

Voor de algemene regeling geldt dat de landbouwer een door de Europese Unie vastgesteld percentage van grond uit productie moet nemen (braakverplichting). De compenserende vergoedingen voor de algemene regeling verschillen per gewas en per productieregio (de productieregio's worden vastgelegd in een bij de EC in te dienen regioplan). Ook voor de braaklegging wordt een vergoeding toegekend.

De vereenvoudigde regeling is voor een bepaald maximumoppervlak, en van een productie van 92 ton afhankelijk van de regio. De braakverplichting ontbreekt hierbij, omdat dat zou kunnen leiden tot belangrijke inkomstenderving. Er wordt geen onderscheid naar gewassoort gemaakt.²⁰⁴

²⁰⁴ Met de steunregeling zijn substantiële bedragen gemoeid: zowel in 1996 als in 1997 tegen de NLG 300 miljoen (bron: rapport van de Algemene Rekenkamer, Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 240, nrs. 1-2).

Het onderscheid tussen de algemene en de vereenvoudigde regeling is komen te vervallen bij de inwerkingtreding van Verordening (EG) 1251/1999, die de verordening uit 1992 verving.

Voor wat betreft koolzaad en raapzaad (oliehoudende zaden) geldt de regeling slechts voor bepaalde toegelaten rassen en kwaliteiten zaaizaad. Voor de verkoop van deze voor premie in aanmerking komende gewassen moet een zogenoemde *eerste koper* worden erkend. De hoogte van de premie wordt in deze categorie gebaseerd op de wereldmarktprijs (en niet, zoals bij granen het geval is, op de interventieprijs), zoals vastgelegd in het zogenoemde *Definitief Regionaal Referentiebedrag*, welke procedure overigens voorschotbetalingen vereist.

De uit productie genomen percelen mogen overigens worden gebruikt voor de verbouw van niet voor menselijke of dierlijke voeding bestemde grondstoffen, waarbij de producent een overeenkomst moet sluiten met een door het betrokken productschap erkende *eerste verwerker*. Dit geldt echter alleen bij de zgn. "Non-food / Non feed" regeling.

De regeling uit 1992 werd in 1996 gehercodificeerd, geactualiseerd, verduidelijkt, vereenvoudigd en omgedoopt tot Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen (Stcrt. 1996, 211).

De uitvoering van de regeling van 1992 geschiedde onder verantwoordelijkheid van de directie Uitvoering Regelingen (DUR) door de onder die directie ressorterende provinciale LNO-directies en de districts bureauehouders. Voor de regeling uit 1996 is LASER aangewezen. Voor de uitvoering van de bepalingen betreffende de verwerking van de op braakgelegde percelen verbouwde, niet voor menselijke of dierlijke voeding bestemde gewassen zijn het Hoofdproductschap voor Akkerbouwproducten en het Productschap voor Margarine, Vetten en Oliën verantwoordelijk, terwijl de controle op de bedrijven van de akkerbouwproducenten en van de in Nederland gevestigde verwerkers is toegedeeld aan de ministeriële AID. Het EOGFL-G financiert de compensatie.

(796.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van nationale regelgeving ter uitvoering van Europese premiereregelingen in het kader van de ondersteuning van de akkerbouw
Periode	1988-
Product	Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1988, 158); Beschikking ter zake van tijdelijk uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1991, 203); Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992 (Stcrt. 1992, 231), later: Regeling steunverlening producenten akkerbouwgewassen; Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen (Stcrt. 1996, 211)

(797.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het informeren van de EC over de nationale uitvoering van de Europese verordeningen betreffende de ondersteuning van de akkerbouw
Periode	1988-
Opmerking	Het betreft met name gegevens over aantallen ingediende en ingewilligde aanvragen, alsook over terugvorderingsmaatregelen.

Braaklegging

(798.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een verzoek tot verlening van een bijdrage voor het uit productie nemen van bouwland
Periode 1988-
Grondslag Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland, artt. 2 en 17; Beschikking ter zake van tijdelijk uit productie nemen van bouwland, artt. 2 en 12; Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992, art. 10, lid 4; Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen, art. 16, lid 8
Opmerking -In eerste instantie als autonome handeling, later (vanaf 1992) in combinatie met verlening van compenserende hectaresteun voor bepaalde gewassen (algemene regeling).
-Inclusief behandeling van de aanvragen en berekening, uitbetaling en eventuele terugvordering van de bedragen.

Compenserende hectaresteun

(799.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, in het kader van de EG-steunverlening akkerbouwgewassen, vaststellen van regioplannen
Periode 1992-
Grondslag Verordening (EEG) nr. 1765/92, art. 3
Opmerking In een regioplan, die bij de EC moet worden ingediend, worden onder meer de instelling van afzonderlijke productieregio's, de vastgestelde graanrendementen en de omvang van de basisarealen verantwoord (zie voor uitleg de verordening zelf).

(800.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen op een verzoek tot verlening van compenserende hectaresteun voor bepaalde landbouwgewassen
Periode 1992-
Grondslag Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992, art. 7, lid 1; Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen, art. 7, lid 4, en art. 10
Opmerking -Deze handeling kan voor wat betreft de algemene regeling voor verlening van hectaresteun voorkomen in combinatie met verlening van een bijdrage voor het uit productie nemen van bouwland.
-Inclusief behandeling van de aanvragen en berekening, uitbetaling en eventuele terugvordering van de bedragen.

(801.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van de perioden waarin compenserende hectaresteun kan worden aangevraagd dan wel braakaangifte kan worden gedaan
Periode 1992-
Grondslag Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992, art. 30, lid 4; Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen, art. 8, lid 1
Product o.a. Beschikking vaststelling indieningsperiode braakaangifte (Stcrt. 1992, 231); Regeling vaststelling indienisperiode 1996 aanvraag oppervlakten producenten akkerbouwgewassen (Stcrt. 1996, 63)

(802.)	
Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het, in het kader van de EG-steunverlening akkerbouwgewassen, erkennen van eerste kopers van gewassen voortkomend uit toegelaten rassen en kwaliteiten zaaizaad
Periode	1992-
Grondslag	Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992, art. 18, lid 3; Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen, art. 14, lid 5
(803.)	
Actor	Productschap Margarine, Vetten en Oliën (PMVO) Hoofdproductschap Akkerbouw
Handeling	Het, in het kader van de EG-steunverlening akkerbouwgewassen, erkennen van eerste verwerkers van niet voor menselijke of dierlijke voeding bestemde grondstoffen die zijn verbouwd op uit productie genomen akkerland
Periode	1992-
Grondslag	Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992, art. 18, lid 3; Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen, art. 24, lid 5
Opmerking	De erkenning van in Nederland gevestigde eerste verwerkers vindt niet plaats dan na controle door de AID van bedrijfsadministratie, opslagruimten, productiewijze en productiemiddelen.

25.8.5 Identificatie en registratie, geïntegreerd systeem voor beheer en controle van alle steunregelingen

25.8.5.1 Identificatie en registratie

Met het oog op een doeltreffende controle wordt het recht op premie afhankelijk gesteld van een identificatie- en registratiesysteem voor dieren. Het betreft het Identificatie- en Registratiesysteem voor runderen (I&R) van het Landbouwschap (PBO-blad 1991, afl. 245, nr. L 11), dat het aanbrenge van oormerken en het toekennen van registratienummers behelst. Hierbij wordt aan elk rund een uniek nummer toegekend waaronder het rund wordt geregistreerd. Deze unieke nummers worden opgeslagen en gekoppeld aan informatie over de houder en de verblijfplaats van het betreffende rund. DUR gaf tot 1989 speciale oormerken voor de stierenpremie uit. Vanaf die tijd vond identificatie plaats aan de hand van de I&R-oormerken van de Gezondheidsdienst voor dieren. Ook voor schapen en geiten geldt het I&R-systeem.

De verplichtingen inzake I&R waren oorspronkelijk neergelegd in autonome verordeningen van het Landbouwschap, later van het PVV, en vloeiden in eerste instantie voort uit Richtlijn 92/102/EEG. Later werd Verordening (EG) nr. 820/97 de basis, waarop het Besluit identificatie en registratie van dieren was gebaseerd. I&R beoogt een effectieve tracering van dieren bij de bestrijding van dierziekten, exportcertificering, residucontrole en controle op subsidies mogelijk te maken. Uit dien hoofde vormt I&R een directe overheidsverantwoordelijkheid. In verband daarmee zijn de EU-voorschriften met ingang van 1 januari 1998 onder de werkingssfeer van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (GWWD) gebracht.²⁰⁵ De nadere invulling is neergelegd in verordeningen (in medebewind) van het Productschap voor Vee en Vlees (PVV) en het Bedrijfschap voor de Handel in Vee (BHV). Op basis van deze verordeningen is de Stichting Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) door het PVV aangewezen als de dienst die belast is met de uitvoering (verwerking en beheer) van de I&R.

Het technische beheer en de onderhoudstaken van het I&R-systeem, dat ook bijhoudt of een dier al dan niet voor een premie in aanmerking is gebracht, zijn door de GD in 1993 uitbesteed aan het Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat (NRS) te Arnhem, in 1998 opgegaan in CR-Delta. Het bewaken van het maximumaantal dieren waarvoor premie kan worden verstrekt, vindt plaats in programmatuur van DUR en sinds 1995 van LASER.²⁰⁶

²⁰⁵ Meer over dit systeem is dan ook te vinden in Pivot-rapport nr. 107, *Gezondheid en welzijn van dieren*.

²⁰⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 200 XI, V nr. 37. Tevens opmerkingen van R. Wichers.

Ondertussen is het I&R-systeem (inclusief beheer) overgegaan van het PVE naar het ministerie van LNV, en wel per 1 januari 2002.

25.8.5.2 Geïntegreerd beheers- en controlesysteem

De hervorming van het GLB in 1992 bracht de behoefte met zich mee aan een geïntegreerd systeem voor beheer en controle van alle steunregelingen in de sectoren akkerbouw, rundvlees en schapen- en geitenvlees en voor de bergboeren (landbouw in bergstreken). In de dierlijke sectoren worden de premierechten hierdoor gekoppeld aan een alfanumeriek systeem van identificatie en registratie van de dieren die voor premies in aanmerking gebracht worden, terwijl in de akkerbouwsector de opgegeven percelen zo kunnen worden geïdentificeerd in het kader van een alfanumerieke systeem voor de identificatie van de percelen landbouwgrond. Verordening (EEG) nr. 3508/92 tot instelling van een geïntegreerd beheers- en controlesysteem voor bepaalde communautaire steunregelingen bevat de bepalingen ter zake van het te hanteren systeem; deze verordening is uitgewerkt in Verordening (EEG) nr. 3887/92.

Voor de uitvoering van de verschillende premiereregelingen is een geïntegreerd beheers- en controlesysteem voorgeschreven²⁰⁷, waarvan een databank met gegevens over de aanvragers, alsmede registratiesystemen voor subsidiabele dieren en voor landbouwpercelen deel uitmaken.

Een belangrijk punt van de hoofdverordening is dat elke producent die in aanmerking wil komen voor steun in de dierlijke of de plantaardige sector, verplicht is een zogenoemde *aanvraag oppervlakten* in te dienen (art. 6, lid 1), meestal in het eerste kwartaal van het jaar. Voor de producenten die rundvleespremies aanvragen, is deze aanvraag vooral van belang om de gegevens over het voederareaal op te geven (dit areaal speelt weer een rol bij de berekening van de hoogte van de premie). In deze aanvraag moet worden vermeld: de percelen landbouwgrond, voederarealen inbegrepen, waarvoor een maatregel voor het uit productie nemen van bouwland wordt toegepast en de percelen landbouwgrond die zijn braakgelegd.

De aanvraag oppervlakten dient bij de steunregelingen voor producenten van bepaalde akkerbouwgewassen meteen als premieaanvraag, terwijl zij voor de dierlijke sector los kan staan van c.q. vooraf kan gaan aan de aanvraag voor de dierpremie.

25.8.5.3 Overige

Modelboekhouding dierpremies

De controle op de boekhouding van de producenten is de laatste decennia steeds belangrijker geworden. In de samenvoegingsregeling staat expliciet dat LASER voor de bij te houden boekhouding een model voorschrijft. Dit model is er overigens niet van gekomen. De voor de aanvraag relevante gegevens dienen in de bedrijfsadministratie te worden bewaard.

(804.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van een model voor de door aanvragers van dierpremies bij te houden boekhouding
Periode	1993-
Grondslag	Regeling dierlijke EG-premies, art. 4.5, lid 2

---

²⁰⁷ Verordening (EEG) nr. 3508/92 en nr. 3887/92.

Stierpremies

(805.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het bijhouden van een register van stieren die voor een premie in aanmerking komen
Periode	1989-1993
Grondslag	Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1989, art. 11
Opmerking	Hierdoor kan controle worden uitgeoefend op het per producent toegewezen maximum aantal premierechtten. De verplichting voor de minister om een dergelijk register bij te houden, stond alleen in de regeling van 1989.

Slachtpremies

In het kader van de bij Agenda 2000 ingevoerde slachtpremies maakt LASER gebruik van de I&R-gegevens. Voor de verwerking van alle relatie- en rundergegevens is een rundveeslachtinformatiesysteem (RIS) ontwikkeld, waarin de administratieve controle plaatsvindt tussen de gegevens van het I&R-bureau, de Gezondheidsdienst voor Dieren en LASER en waarin de resultaten van fysieke controles worden vastgelegd. Het systeem wordt verder gebruikt voor de berichtgeving aan de relatie op rundniveau, voor betalingen en voor rapportages.²⁰⁸

25.8.6 Bijzondere steun in verband met dierziekten

Een bijzondere vorm van directe inkomensondersteuning is die welke kan worden verleend wanneer als gevolg van dierziekten de markt ernstig wordt verstoord. Medio jaren '90 van de vorige eeuw werd de landbouwsector zeer zwaar getroffen door uitbraken van BSE (boviene spongiforme encefalopathie, gekke-koeienziekte) en varkenspest, in 2001 door de MKZ (mond- en klauwzeer). Op Europees niveau werd regelgeving vastgesteld om de als gevolg van de crises ontstane marktverstoring te helpen oplossen en de daarmee samenhangende inkomensverliezen (afname van de consumptie, daling van de prijzen) te compenseren. Een aantal BSE-compensatieverordeningen werd wel vertaald in nationale regelgeving, voor de varkenspest werd de desbetreffende verordening rechtstreeks toegepast.

De steun waar het om gaat is niet de steun waarvan sprake is in artikel 86 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (GWWD), zoals ook weergegeven in de handelingen in het contextrapport terzake. Daarbij gaat het om de vergoeding van de schade voor het doden van dieren, terwijl het in deze paragraaf gaat om extra inkomensondersteuning als gevolg van een door dierziekten veroorzaakte verslechtering van de markt. De grondslag van deze regelingen was, naast uiteraard de desbetreffende verordeningen (die altijd rechtstreeks toepasselijk zijn), dan ook niet de GWWD, maar de Landbouwwet (art. 15).

BSE

Voor wat betreft de BSE-compensatie werd er voorafgaand aan de totstandkoming van een EG-verordening inzake financiële steunmaatregelen voor de Nederlandse rundvleessector in verband met het uit de markt nemen van Britse kalveren een tegemoetkomingsregeling getroffen ten behoeve van de eigenaren van de betrokken kalveren: de Regeling tegemoetkoming schade kalvereigenaren BSE 1996 (Stcrt. 1996, 68). In eerste instantie was de tegemoetkoming gebaseerd op een taxatie, maar na de totstandkoming van Verordening (EG) nr. 717/96 houdende vaststelling van buitengewone maatregelen ter ondersteuning van de rundvleesmarkt in België, Frankrijk en Nederland werd de berekeningswijze van die verordening gevolgd. De regeling veranderde van een tegemoetkomingsregeling in een opkoopregeling: de regeling ging niet langer uit van een tegemoetkoming in de schade, maar van een vergoeding voor de kalveren. Het VIB moest zorgdragen voor de uitbetaling van de vergoedingen. Met ingang van 10 mei 1996 werd de Regeling tegemoetkoming schade kalvermesters BSE 1996 (Stcrt. 1996, 88) van kracht. Deze voorzag erin kalvermesters die ten gevolge van de maatregelen tegen kalveren uit het Verenigd Koninkrijk waren geconfronteerd met leegstand op hun mestery, aanspraak te geven op een tegemoetkoming in de met die leegstand verband houdende schade. De regeling werd beëindigd per 1 februari 1997 (Stcrt. 1996, 250).

Om de toekomst van de rundvleessector veilig te stellen, besloot de Raad van de Europese Unie om extra middelen ter beschikking te stellen voor de producenten die als gevolg van de door de BSE-crisis

²⁰⁸

Bron: LASER-site.

veroorzaakte marktverstoring inkomensverlies hadden geleden. Verordening (EG) nr. 1357/96 bood de lidstaten verschillende mogelijkheden om de compenserende steun te verstrekken. Nederland koos in de Regeling compensatie gevolgen BSE-crisis 1996 (Stcrt. 1996, 169) niet voor uitkering aan producenten met EG-dierpremies (goed voor slechts een gering aandeel van de totale productie), maar voor uitkering volgens objectieve criteria, echter zonder aanvullende uitkeringen. Eind 1996 besloot de Raad dat voortzetting en uitbreiding van de maatregelen noodzakelijk was vanwege de aanhoudende moeilijkheden als gevolg van de BSE-situatie. Bij Verordening (EG) nr. 2443/96 werden de beschikbare middelen over de lidstaten verdeeld. Een deel van het voor Nederland toegekende bedrag was bestemd voor de rechtstreekse inkomensondersteuning van rundvleesproducenten. De Regeling ondersteuning producenteninkomen rundvleessector in verband met de BSE-situatie 1997 (Stcrt. 1997, 177) implementeerde de Europese vervolgerordering.

Varkenspest

1997 was het jaar van de klassieke varkenspest. De epidemie, die 'een ramp van grote omvang' werd genoemd²⁰⁹, had ook grote gevolgen voor de markt. De uit de toepassing van veterinaire maatregelen voortvloeiende beperkingen van het vrije verkeer van goederen verstoorden de markt voor varkensvlees, terwijl de varkens uit de door de ziekte getroffen gebieden ook nog eens buiten het normale handelscircuit voor de voor menselijke consumptie bestemde producten moesten worden gehouden en tot niet voor menselijke consumptie bestemde producten dienden te worden verwerkt.

Ter verlichting van het financiële leed stelde de Europese Commissie Verordening (EG) nr. 413/97 tot vaststelling van buitengewone maatregelen ter ondersteuning van de markt in de sector varkensvlees in Nederland vast. De nationale autoriteiten werden gemachtigd om aan producenten steun te verlenen, welke steun voor meer dan de helft ten laste van de begroting van de Gemeenschap kwam. Middels wijziging van de Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1997, 238) werd het VIB belast met de uitvoering van deze bijzondere-interventieverordening.

De verordening, die rechtstreekse toepassing vond in de nationale context, werd ingetrokken bij Verordening (EG) nr. 1430/98, toen de diergezondheidssituatie zodanig was verbeterd dat bijzondere maatregelen niet meer nodig waren.²¹⁰

(806.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van regelingen betreffende directe inkomensondersteuning ter compensatie van door dierziekten veroorzaakte schade
Periode	1996-
Product	Wijziging Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1996, 82 en Stcrt. 1997, 238); Regeling tegemoetkoming schade kalvereigenaren BSE 1996 (Stcrt. 1996, 68); Regeling tegemoetkoming schade kalvermesters BSE 1996 (Stcrt. 1996, 88); Regeling compensatie gevolgen BSE-crisis 1996 (Stcrt. 1996, 169); Regeling ondersteuning producenteninkomen rundvleessector in verband met de BSE- situatie 1997 (Stcrt. 1997, 177)

---

²⁰⁹ Brief van de minister van LNV aan de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 31 maart 1998 (Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 229, nr. 49).

²¹⁰ Overigens meldt de mandaatsregeling LASER van 2002 (Stcrt. 2002, 103) nog steeds dat LASER met de uitvoering van deze regeling is belast, hetgeen waarschijnlijk heeft te maken met de nasleep ervan.

- (807.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het aan kalvereigenaren en -mesters toekennen van een BSE-compensatievergoeding
Periode 1996-1997
Grondslag Regeling tegemoetkoming schade kalvereigenaren BSE 1996, als gewijzigd bij Stcrt. 1996, 118, art. 3; Regeling compensatie gevolgen BSE-crisis 1996, art. 2; Regeling ondersteuning producenteninkomen rundvleessector in verband met de BSE-situatie 1997, art. 2
Opmerking In eerste instantie was het door het VIB aan de kalvereigenaren te betalen bedrag een tegemoetkoming voor geleden schade, later een opkoopvergoeding.
- (808.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aan kalvermesters verlenen van tegemoetkomingen voor de periode van leegstand in hun stallen als gevolg van wegens BSE gedode kalveren
Periode 1996-1997
Grondslag Regeling tegemoetkoming schade kalvermesters BSE 1996, art.2, lid 1
Opmerking De tegemoetkoming aan de kalvermesters werd niet door het VIB geregeld.
- (809.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het aan producenten toekennen van een vergoeding voor de levering van mestvarkens uit door varkenspest getroffen gebieden
Periode 1997-1998
Grondslag Verordening (EG) nr. 413/97, art. 1, lid 1
- (810.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het informeren van de EC over de uitvoering van de Europese verordeningen betreffende directe inkomensondersteuning ter compensatie van door dierziekten veroorzaakte schade
Periode 1996-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EG) nr. 413/97, artt. 5 en 6

25.9 Productiebeperking (heffings- en quotaregelingen)

Om het aanbod van landbouwproducten op de Europese markt te beperken, zijn diverse directe productiebeperkende maatregelen ontwikkeld. Deze maatregelen kunnen bestaan uit heffingen op de productie, al dan niet in verband met quotering van de productie per bedrijf en/of verwerkende industrie, het uit de productie nemen van grond en omschakelingspremies. Deze paragraaf behandelt de productiebeperkende heffings- en quotaregelingen. De andere twee maatregelen komen aan de orde in paragraaf 25.8.

De heffings- en quotaregelingen die voor Nederland van toepassing zijn, komen vooral voor in de sectoren suiker, isoglucose en inuline, melk en zuivelproducten en graan.

Voor de drie genoemde sectoren zijn de volgende quota- en heffingsregelingen van toepassing:

Sector	Regeling	Periode
Suiker, isoglucose en inuline	Suikerbeschikking	1968-
Melk en zuivelproducten	Verordening (EEG) nr. 1079/77 van de Raad van 17 mei 1977 inzake een medeverantwoordelijkheidsheffing en maatregelen ter verruiming van de makten in de sector melk en zuivelproducten	1977-1993
	Beschikking superheffing	1984-
Graan	Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen	1986-1992
	Verordening (EG) nr. 1868/94 van de Raad van 27 juli 1994 tot vaststelling van een contingeringsregeling van de productie van aardappelzetmeel	1995-

Van deze regelingen worden de medeverantwoordelijkheidsheffingen in de sectoren melk en zuivelproducten en graan in dit hoofdstuk aangemerkt als 'pure' heffingsregelingen. De heffingen in de Suikerbeschikking en de Beschikking Superheffing zijn daarentegen verbonden aan productiequota. De superheffingsregeling is daarom ondergebracht bij de rubriek betreffende productiequota. Als echte quotaregeling is ook die voor aardappelzetmeel in deze rubriek ondergebracht.

25.9.1 Heffings- en quotaregelingen, algemeen

De uitvoering van de heffings- en quotaregelingen wordt voor een deel bepaald door de uitvoeringsverordeningen van de EU zelf. Voor een ander deel bepaalt de minister van Landbouw de wijze van uitvoering. De minister geeft op zijn beurt de productschappen de bevoegdheid regelingen te treffen om zorg te dragen voor een goede uitvoering. Dit gaat dan om gedelegeerde bevoegdheden. Een uitzondering hierop vormt de sector suiker, isoglucose en inuline, waarbij het productschap lange tijd slechts over gemandateerde bevoegdheden beschikte. In juli 1999 werd ook voor deze sector het mandaat gewijzigd in delegatie.

(811.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Handeling Het vaststellen van regels betreffende de uitvoering van de Europese agrarische heffings- en quotaregelingen
 Periode 1968-
 Product Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen; Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988; Beschikking superheffing; Beschikking superheffing 1985; Beschikking superheffing zure boerderijzuivelproducten; Beschikking superheffing 1993; e.a.

(812.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Handeling	Het informeren van de EC over de uitvoering van de Europese agrarische heffings- en quotaregelingen
Periode	1968-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 1983/86, art. 3, lid a; Beschikking superheffing 1988, art. 32; e.a.

25.9.2 Heffingsregelingen

25.9.2.1 Algemeen

In sectoren waar sprake was van grote productieoverschotten, zijn heffingen ingesteld met als doel de overproductie een halt toe te roepen. Met deze heffingen werden de producenten medeverantwoordelijk gesteld voor de structurele melk- en graan-overschotten binnen de EU.

De productieheffingen werden ingevoerd voor de sectoren melk en zuivelproducten en granen: in 1977 voor melk bij Verordening (EEG) nr. 1079/77 van de Raad van 17 mei 1977 inzake een medeverantwoordelijkheidsheffing en maatregelen ter verruiming van de markten in de sector melk en zuivelproducten. (PbEG L 131) en in 1986 voor granen met de Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen (Stcrt. 1986, 123). De heffingsregelingen werden in 1993, respectievelijk 1992 weer ingetrokken.

De heffingen werden door de Europese Commissie vastgesteld, na raadpleging van op gemeenschapsniveau georganiseerde producentengroeperingen. Bij de vaststelling van het bedrag van de heffing werd rekening gehouden met de marktsituatie, de verwachte vraag en aanbod en de ontwikkeling van de voorraden.

De minister van Landbouw wees de bevoegde instanties aan die de heffingen van kopers en/of producenten inde. Voor melk werd aangewezen het Productschap Zuivel en voor granen het Hoofdproductschap Akkerbouw.

(813.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen
Handeling	Het vaststellen van nadere regels in het kader van de uitvoering van de Europese agrarische heffingsregelingen
Periode	1977-1993
Grondslag	Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen, art. 6, lid 2; Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988, art. 7, lid 3, art. 8, lid 1; e.a.
Opmerking	Onder deze handeling valt tevens het opstellen van formulieren.

(814.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Productschappen
Handeling	Het verlenen van een ontheffing in het kader van de uitvoering van de Europese agrarische heffingsregelingen
Periode	1977-1993
Grondslag	Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen, art. 7; e.a.

25.9.2.2 Melk en zuivelproducten

De medeverantwoordelijkheidsheffing in de sector melk en zuivelproducten was van toepassing in de periode 1977-1984.

Verordening (EEG) nr. 1079/77 (PbEG L 131) regelde zaken omtrent deze heffing. Op nationaal niveau, door de minister van Landbouw, werd de verordening niet nader uitgewerkt.

De melkveehouder was verplicht een heffing te betalen over de hoeveelheden melk die hij aan een melkfabriek had geleverd. Tevens gold de heffing voor de melk die op de boerderij voor de bereiding van boter en room gebruikt werd.

De heffing bedroeg ten minste 1,5% en ten hoogste 4% van de melkrichtprijs van het betrokken melkprijsjaar. In het eerste melkprijsjaar 1977-1978 werd de heffing vastgesteld op 1,5 % van de melkrichtprijs.

De heffing werd opgelegd via de melkfabriek, die het geld afdroeg aan het Productschap Zuivel. De melk voor de boerderij-boter en -room werd direct door de melkveehouder aan het productschap afgedragen.

(815.)

Actor	Productschap voor Zuivel
Handeling	Het vaststellen, opleggen en innen van de medeverantwoordelijkheidsheffing voor melk en zuivelproducten
Periode	1977-1984
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 1079/77 (PbEG L 131), art. 3

25.9.2.3 Granen

Op 1 juli 1986 werd in de sector granen de Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen van kracht. Het Hoofdproductschap Akkerbouw werd belast met de nadere uitvoering.

De heffing werd opgelegd aan degene die granen een eerste verwerking deed ondergaan, of ter interventie aan het VIB aanbod en verkocht.

Vrijgesteld van de heffing werden de hoeveelheden graan, die

- per 30 juni 1986 in voorraad werden gehouden, indien het graan niet afkomstig was van de oogst 1986;
- na 30 juni 1986 van een interventiebureau zijn aangekocht
- zijn ingevoerd uit derde landen of Portugal, mits een bewijs daarvoor kan worden geleverd.

Voor vrijstelling op grond van de eerste twee punten gaf de VIB op verzoek een schriftelijke verklaring af.

De beschikking van 1986 werd in 1988 gewijzigd. Een van de wijzigingen ten opzichte van 1986 was dat de heffing voortaan in een eerder handelsstadium werd opgelegd: niet meer bij levering aan een verwerkend bedrijf, maar bij levering aan een koper of loonverwerker.

Een tweede punt was de instelling van een extra medeverantwoordelijkheidsheffing, welke verschuldigd was indien de door de Raad van de EG jaarlijks vastgestelde gegarandeerde maximumhoeveelheid granen werd overschreden. Deze extra heffing werd aan het begin van een verkoopseizoen opgelegd. Aan het einde van het seizoen werd de heffing terugbetaald indien de EC geconstateerd had dat de gegarandeerde maximumhoeveelheid niet of met minder dan een bepaald percentage was overschreden. Van de (extra) medeverantwoordelijkheidsheffing werden vrijgesteld de granen geleverd voor zaaidoeleinden. Op deze granen werd voor de aanvang van ieder verkoopseizoen een coëfficiënt toegepast, die de verhouding aangaf tussen de hoeveelheid gecertificeerd zaaigoed die was verkocht en de hoeveelheid die op basis van een vermeerderingscontract was gekocht.

Als gevolg van het akkoord over fundamentele aanpassing van het Europese graanbeleid werd in 1992 tot een sterke verlaging van de Europese garantieprijs besloten. Hierbij werd tevens de medeverantwoordelijkheidsheffing voor granen ingetrokken.

- (816.)
Actor Hoofdprodukschap Akkerbouw (HPA)
Handeling Het vaststellen, opleggen en innen van de (extra) medeverantwoordelijkheidsheffing granen
Periode 1986-1992
Grondslag Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen, art. 6, lid 1; Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988, art. 7, lid 1, art. 11, lid 3
- (817.)
Actor Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)
Handeling Het afgeven van een schriftelijke verklaring die recht geeft op vrijstelling van de medeverantwoordelijkheidsheffing granen
Periode 1986-1988
Grondslag Medeverantwoordelijkheidsheffing granen, art. 2, lid 3
- (818.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het terugbetalen van teveel betaalde (extra) medeverantwoordelijkheidsheffing granen
Periode 1988-1992
Grondslag Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988, art. 8, lid 1
- (819.)
Actor Hoofdprodukschap Akkerbouw (HPA)
Handeling Het jaarlijks per graansoort vaststellen van de coëfficiënt waarop de heffingsvrije hoeveelheden graan gebaseerd worden
Periode 1988-1992
Grondslag Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988, art. 6, lid 2

25.9.3 Quotaregelingen

25.9.3.1 Algemeen

Voor producten als suiker, melk en andere zuivelproducten en aardappelzetmeel gelden gegarandeerde prijzen. Om te voorkomen dat deze prijssteun tot een te grote toename van de productie leidt, zijn in de marktordeningen ook quotaregelingen opgenomen. Via deze hoeveelheidstoewijzing (quotering) wordt getracht de productie meer in evenwicht te brengen met de afzetmogelijkheden.

- (820.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het vaststellen van nadere regels in het kader van de uitvoering van de Europese agrarische quotaregelingen
Periode 1968-
Grondslag Suikerbeschikking 1968 II, art. 5. Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999; art. 7 e.a.; Beschikking superheffing 1984, art. 10, lid 2; e.a.
Opmerking Onder deze handeling valt tevens het opstellen van formulieren.
- (821.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Productschappen
Handeling Het verlenen van een ontheffing in het kader van de uitvoering van de Europese agrarische quotaregelingen
Periode 1968-
Grondslag Beschikking superheffing 1988, art. 32; Regeling superheffing 1993, art. 12; e.a.

25.9.3.2 Suiker, isoglucose en inulinestroop(IZ)

In de sector suiker, isoglucose en inulinestroop wordt het Nederlandse quotum vastgesteld door de Europese Commissie. Vervolgens verdeelt de minister van Landbouw het quotum over de suikerproducerende industrie. De jaarlijkse toewijzing van de quota aan de bietentelers wordt geregeld door de suikerproducerende industrie en de bietentelers; zij ontwikkelde hiertoe het Bewaakt Mengprijs Systeem (BMS). Dit systeem is alleen van toepassing indien een teler een contract met een van de Nederlandse suikerfabrikanten gesloten heeft. Basisverordening (nr. 1009/67) bepaalde al dat de voorwaarden voor de aankoop van suiker moesten worden geregeld in overeenkomsten tussen telers en suikerproducenten.

In 1997/1998 werd het Landbouwschap opgeheven, waarbij de taken met betrekking tot suiker, isoglucose en inulinestroop overgenomen werden door het HPA.²¹¹

In de sector wordt verschil gemaakt tussen productiequota A en B. Quotum A is het basisquotum en komt ongeveer overeen met de hoeveelheid die nodig is voor gebruik binnen de EU. Quotum B is een bepaald percentage van het basisquotum. Over het A- en B-quotum worden productieheffingen geheven. De productie boven de A- en B-quota wordt het C-suiker, -isoglucose, of -inulinestroop genoemd. Hiervoor gelden geen garantieprijzen, uitvoerrestricties, of productieheffingen. Deze productie moet onbewerkt, zonder steun, naar de wereldmarkt worden geëxporteerd of worden vernietigd.

In 1969 werd aan de Suikerbeschikking 1968-II een nieuw artikel (18c) toegevoegd, dat bepaalde dat de voorzitter van het HPA namens de minister heffingen oplegt op de produktie van hoeveelheden suiker boven het basis, maar nog binnen het maximumquotum (Stcrt. 1969, 55). Deze bepaling is later ook gaan gelden voor isoglucose en inulinestroop.

Lange tijd was de sector suiker, isoglucose en inulinestroop de enige sector waar het productschap in mandaat handelde. In 1999 werd dit mandaat gewijzigd in delegatie: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999 (Stcrt. 1999, 108). De Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop (Stcrt. 1981, 152) werd dan ook ingetrokken. Alle artikelen uit deze laatste regeling waarin bepaalde bevoegdheden aan de voorzitter van het HPA werden gemandateerd vervielen. Wel werd gehandhaafd dat de minister van Landbouw de nationale quota voor fabrikanten (bij beschikking) vaststelt.

In 1982 werd door de minister van Landbouw de Suikerbegeleidingscommissie opgericht om het betrokken bedrijfsleven bij de uitvoering van de marktordening te betrekken. De commissie informeert de minister over de mening van het betrokken bedrijfsleven over het nationale en internationale beleid op het gebied van suiker, isoglucose en inulinestroop. Tevens adviseert de commissie het HPA.²¹²

(822.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van productiequota voor de fabrikanten van suiker, isoglucose en inulinestroop
Periode	1968-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1009/67, artt. 23 en 24; Verordening (EEG) nr. 1785/81, art. 24, lid 1; Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999, art. 7; e.a. Vo. EEG 1260/01, art. 11, lid 1
Product	Beschikking vaststelling quota suiker en isoglucose 1981 (gewijzigd door toevoeging inulinequota in 1994). Regeling vaststelling quota suiker, isoglucose en inulinestroop 2001-2006.

²¹¹ Organisatiegericht RIO van het HPA zelf.

²¹² Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999 (Stcrt. 1999, 108).

(823.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1969-1999
 Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA) 1999-
Handeling Het opleggen van een heffing op de productie van hoeveelheden suiker, isoglucose en inulinestroop tussen basisquotum en maximumquotum
Periode 1969-
Grondslag Suikerbeschikking 1968-II, als gewijzigd, art. 18c; Suikerbeschikking 1975, art. 26; Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 28
Opmerking In mandaat uitgevoerd door het HPA. Vanaf medio 1999 betreft het een gedelegeerde bevoegdheid.

(824.)
Actor Landbouwschap 1968-1997
 Werkgroep bietenaangelegenheden van de 1997-
 suikerbegeleidingscommissie
Handeling Het mede vaststellen van het Bewaakt Mengprijs Systeem (BMS)
Periode 1968-
Opmerking Omstreeks 1997 werd het Landbouwschap opgeheven en nam de werkgroep bietenaangelegenheden de taak betreffende het Suikersysteem over.

Suikerbegeleidingscommissie

(825.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van de Suikerbegeleidingscommissie
Periode 1982-
Grondslag Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), als gewijzigd, art. 2bis; Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999, art. 2, lid 1
Opmerking Hieronder valt ook het geven van voorschriften betreffende de samenstelling van de commissie. Zo is de commissie diverse malen uitgebreid, van zeventien leden in 1982 tot twintig in 1999.

(826.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van organisaties en bedrijven die leden van de Suikerbegeleidingscommissie mogen leveren
Periode 1981-
Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 2bis, lid 1h (later Regeling suiker, etc. Zie tekst 825.
Opmerking Deze organisaties en bedrijven mogen elk een bepaald aantal commissieleden leveren.

(827.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van een of meer personen die de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vertegenwoordigen in vergaderingen van de Suikerbegeleidingscommissie
Periode 1982-
Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 1, lid 5
Opmerking Het gaat om vergaderingen die naar het oordeel van de minister een onderwerp bevatten dat daartoe aanleiding geeft.

- (828.)
 Actor Suikerbegeleidingscommissie
 Handeling Het aanwijzen van de voorzitter van de Suikerbegeleidingscommissie
 Periode 1982-
 Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 1, lid 3
 Opmerking De commissie wijst uit haar midden een voorzitter aan.
- (829.)
 Actor Suikerbegeleidingscommissie
 Handeling Het vaststellen van het huishoudelijk reglement van de Suikerbegeleidingscommissie
 Periode 1982-
 Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 1, lid 6
- (830.)
 Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 Handeling Het goedkeuren van het huishoudelijk reglement van de Suikerbegeleidingscommissie
 Periode 1982-
 Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 1, lid 6
- (831.)
 Actor Suikerbegeleidingscommissie
 Handeling Het informeren van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de mening van het betrokken bedrijfsleven over het nationale en internationale beleid op het gebied van de suiker, isoglucose en inuline
 Periode 1982-
 Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 2bis, lid 1b; Regeling suiker en isoglucose en inulinestroop 1999, art. 2, lid 1a
- (832.)
 Actor Suikerbegeleidingscommissie
 Handeling Het adviseren van het HPA bij de uitvoering van de Europese marktordening voor suiker, isoglucose en inuline
 Periode 1982-
 Grondslag Wijziging Beschikking suiker en isoglucose 1981, art. 2bis, lid 1a; Regeling suiker en isoglucose en inulinestroop 1999, art. 2, lid 1b

25.9.3.3 Melk en zuivelproducten

In de sector melk en zuivelproducten werd in 1984 de superheffing in het leven geroepen in een poging de omvangrijke overproductie een duidelijk halt toe te roepen. Zoals de naam al zegt is de superheffing een hoge heffing op meer dan de toegestane productie.

De toegestane productie, waarover geen heffing verschuldigd is, wordt ook wel de referentiehoeveelheid of heffingvrije hoeveelheid genoemd. In deze paragraaf wordt deze hoeveelheid kortweg het quotum genoemd.

De werkwijze bij de superheffing is dat de Europese Commissie voor ieder land in de Unie een productiehoeveelheid (quotum) vaststelt, waarvoor alle Brusselse garanties gelden. Is de productie groter dan de toegestane hoeveelheid, dan volgt een hoge boete over het te veel geproduceerde deel: de superheffing. De boetes worden gebruikt ten behoeve van de melkafzet.

Aanvankelijk werd de verdeling van de landenquota over de melkveehouders door de EU betrekkelijk vrij gelaten. Elk land mocht zelf kiezen welke van de twee methoden, de zogenaamde A- of B-formule, men wilde toepassen. Als formule A werd toegepast, werd per afzonderlijk bedrijf de prijssteun beperkt tot een vooraf vastgestelde hoeveelheid melk. Bij overschrijding vond een heffing plaats van 100% van de richtprijs. Bij formule B werd per fabriek de prijssteun beperkt tot een vooraf vastgestelde hoeveelheid product. Het voordeel van deze formule was dat de zuivelfabrieken de mogelijkheid hadden de quota te verevenen; de productie van de verschillende boeren werd bij elkaar opgeteld in de fabriek. Als een boer een lage productie geleverd had kon de overproductie van een andere boer hierbij opgeteld worden. Als na de verevening een netto-overschrijding van de toegewezen nationale melkplas resteerde werd de

superheffing van deze netto-overschrijding aan Brussel betaald. De superheffing werd dan opgelegd aan producenten die aan de overschrijding hadden bijgedragen.

Nederland koos aanvankelijk voor formule A. De Beschikking superheffing (Stcrt. 1984, 79) en de Beschikking superheffing 1985 (Stcrt. 1985, 118) regelden de toepassing. Met ingang van het heffingjaar 1988/1989 werd overgestapt op de B-formule, waarbij de quota aan de melkfabrieken werden toegewezen.²¹³ Deze overstap werd vastgelegd in de Beschikking superheffing 1988 (Stcrt. 1988, 64).

In 1992/93 is het stelsel opnieuw ingrijpend gewijzigd (Verordeningen (EEG) nrs. 3950/92 en 536/93 en Beschikking superheffing 1993 (Stcrt. 1993, 60)). Ten eerste wordt er sindsdien geen onderscheid meer gemaakt tussen het formule A- en het formule B-systeem. Daarvoor in de plaats is een nieuw systeem gekomen waarin producent en koper ieder afzonderlijk heffingplichtig zijn. Ten tweede is de mogelijkheid geschapen aan lidstaten om partijen binnen randvoorwaarden zelf te laten overeenkomen hoeveel quotum er met een grondoverdracht mee overgaat. Daarnaast is het uitgangspunt van de Europese verordening, dat geldt voor de overdracht van grond en quotum, gewijzigd. Het oude uitgangspunt dat het quotum de grond volgt is veranderd in het uitgangspunt dat de grond het quotum volgt.

De minister van Landbouw is verantwoordelijk voor de toepassing in Nederland van de superheffing. De minister beslist over de toekenning van quotum aan producent en zuivelfabriek.

In 1984 werd bijvoorbeeld in de Beschikking superheffing vastgesteld dat het melkquotum van een producent bepaald werd door:

- de hoeveelheid die in het referentiejaar 1983 was afgeleverd aan een zuivelfabriek, verminderd met 8,65 % ;
- de hoeveelheid die in 1981 verkocht werd voor rechtstreekse consumptie, vermeerderd met 1 %.

Bijzondere situaties

Indien een producent van mening was vanwege een bijzondere situatie voor een hoger quotum in aanmerking te komen, kon hij daartoe een verzoek indienen bij de districts burea houder van de Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM). In 1988 werden drie soorten bijzondere situaties benoemd:

1. tussen 1 januari 1982 en 1 maart 1984 was de melkveehouder investeringsverplichtingen aangegaan. In dit geval legde de districts burea houder het verzoek, eventueel met advies, voor aan de directeur voor de Landbouw en Voedselvoorziening, die een beslissing nam. Een bezwaarschrift tegen deze beslissing kon ingediend worden bij de minister;
2. buitengewone omstandigheden in het referentiejaar, zoals een natuurramp, ongeluk of dierziekte, waardoor de normale melk opbrengst niet gehaald was. De directeur voor de Landbouw en Voedselvoorziening stuurde in een dergelijk geval de aanvraag, eventueel met advies, voor een besluit door naar de minister;
3. een bepaalde categorie kleinere bedrijven. Ook hier besliste de minister over de hoogte van het quotum.

---

²¹³ Mares, J.W.E.M. (red.), Silvis, H.J., Havinga, Jetty, 1993, blz. 37.

Overdracht

Een ander belangrijk onderdeel van de regeling waarbij de minister beslist over de toekenning van quotum, betreft gevallen van bedrijfsoverdracht. De aanspraak op quotum is namelijk in beginsel gekoppeld aan het gebruik van de grond, behorend bij het bedrijf, ten behoeve van de melkproductie. Degene die de grond verlaat, verliest zijn aanspraak. Bij overdracht van grond, door koop, verwerving van zakelijk gebruiksrecht of pacht is dit aspect van belang.

De minister beslist tevens over het quotum bij overdracht wegens de afwikkeling van:

1. ruilverkaveling op grond van de Ruilverkavelingswet 1954;
2. reconstructie op grond van de Reconstructiewet Midden-Delfland;
3. herinrichting op grond van de Herinrichtingswet Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën;
4. landinrichting op grond van de Landinrichtingswet;
5. uitvoering van het in de Nota landelijke gebieden neergelegde bufferzonebeleid;
6. verplaatsing van het bedrijf naar in een van de Flevopolders door de overheid uit te geven gronden.

Bij overdracht kunnen ten slotte tevens genoemd worden:

- grondruil en overdracht aan een publiekrechtelijk lichaam. Voor grondruil is de goedkeuring van de directeur voor de landbouw en voedselvoorziening nodig. Bij overdracht aan een ander publiekrechtelijk lichaam dan het bureau beheer landbouwgronden, of een particuliere natuurbeschermingsorganisatie, beslist de minister over het quotum;
- overdracht in verband met erfrecht of huwelijksvermogensrecht.

De superheffing is sinds de invoering 1984 op nog een ander punt aangepast.

Het betreft de vetcontingentering, ingevoerd in 1986 om de groei van de boterproductie te beteugelen. Deze maatregel hield in dat overschrijding van het toegestane vetpercentage van de melk automatisch een korting op het quotum betekende.²¹⁴

Verevening superheffing

In 1985 werd bepaald dat een deel van de geïnde superheffing bestemd kon worden voor het kwijtschelden van een deel van de heffing aan kleinere bedrijven en aan bepaalde categorieën veehouders, waar de invoering van het stelsel van de superheffing tot specifieke problemen had geleid. Dit werd uitgewerkt in de Beschikking verevening superheffing (Stcrt. 1985, 122).

SLOM-boeren

In verband met de superheffing werd een speciale regeling getroffen voor de zogenaamde SLOM-boeren. Deze boeren hadden deelgenomen aan de Slacht- en Omschakelingsregeling, waarbij zij een premie kregen als zij melkvee wegdeden, maar het melkveebedrijf in stand hielden.²¹⁵ Omdat zij geen melk hadden geleverd in het referentiejaar waarop het quotum was gebaseerd, voelden zij zich sterk benadeeld. In 1988 en 1989 stelde het Hof van Justitie de SLOM-boeren in het gelijk, hetgeen in Nederland uitgewerkt werd in de Beschikking superheffing SLOM-deelnemers (Stcrt. 1989, 54) en de Regeling schadevergoeding SLOM-deelnemers (Stcrt. 1993, 172).²¹⁶

Kortingcompensatie

De Beschikking kortingcompensatie in de sector melk- en zuivelproducten (Stcrt. 1989, 76) bepaalde dat het Productschap Zuivel bevoegd was compensatiegelden toe te kennen aan producenten van wie het quotum was verlaagd. Het quotum was verlaagd om rekening te houden met een vermindering van de totale nationale gegarandeerde hoeveelheid (quotum). De beschikking was gebaseerd op Verordening (EEG) nr. 1336/86 (PbEG L 119) van de Raad van 6 mei 1986, waarin bepaald was dat producenten recht hadden op een vergoeding voor de definitieve beëindiging van de melkproductie.

Zure boerderijzuivelproducten

Voor een bepaalde categorie zuivelproducten is in 1991 een aparte beschikking opgesteld: de Beschikking superheffing zure boerderijzuivelproducten (Stcrt. 1991, 176), laatst gewijzigd in 1995 (Stcrt. 1995, 110). Zoals de naam al zegt gaat het in deze beschikking om zogenaamde zure

²¹⁴ Berkum, S. van, Rutten, H., 1993, blz. 39.

²¹⁵ Zie paragraaf 25.8.1.3.

²¹⁶ Brussaard, W. (red.), *Hoofdlijnen van het agrarisch recht* (Zwolle 1993), blz. 81-82.

boerderijzuivelproducten, waaronder verstaan wordt andere zuivelproducten dan melk, room, boter en kaas, zoals yoghurt, kwark, vla en pap, al dan niet met vruchten of andere toevoegingen. In de beschikking wordt bepaald dat ook de zure boerderijzuivelproducten onder het stelsel van de superheffing vallen (de andere boerderijzuivelproducten als melk, room, boter en kaas vallen al onder de superheffing). Dit betekent dat de producenten heffingsplichtig zijn geworden voor de rechtstreekse verkoop en/of levering van deze producten en dat aan hen een quotum moet worden toegekend. In de beschikking worden de voorwaarden voor de quotumtoekenning vastgelegd.

Uitvoering: Centrale Organisatie Superheffing (COS)

De Centrale Organisatie Superheffing (COS) is onderdeel van het Productschap Zuivel en is verantwoordelijk voor de uitvoering van de superheffingsregeling. De COS beoordeelt of een aangemelde transactie verwerkt kan worden. De COS registreert de quota en geeft beschikkingen af voor wijzigingen als gevolg van een grondtransactie, volledige bedrijfsovername, tijdelijke overdracht van quota (leasing), uitwisseling tussen fabrieks- en consumentenquotum, toedeling van quota aan kopers, samenvoeging van quota en bedrijfsverplaatsing. De COS registreert naast de quotumgegevens ook leveringsgegevens. Na elke heffingsperiode (tijdvak van 12 maanden, te rekenen vanaf 1 april van ieder kalenderjaar) legt de COS bij de zuivelfabrieken en andere kopers en bij de consumentenleveranciers de eventueel verschuldigde superheffing op. Dezen dienen de in rekening gebrachte heffing door te berekenen aan de melkveehouders.

Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)

Bij de uitvoering van de superheffing speelt tevens de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds) een rol. Het fonds stelt regels op en voert een aantal regelingen uit die betrekking hebben op de superheffing. Het betreft de Vergoedingsregeling referentiehoeveelheden melk 1988, gewijzigd in 1993, en de regelingen betreffende het opkopen van melkquota 1984-1987. Omdat de gelden die door de rijksoverheid beschikbaar waren gesteld, niet uitgeput waren, werden vanaf 1988 de restantgelden besteed aan projecten in of voor de melkveehouderijsector. In 1997 werd LASER gemandateerd om de regelingen uit te voeren. Zie voor deze mandatering het Pivotrapport *Landbouwstuctuurbeleid*.

Quotering

(833.)

Actor	Productschap Zuivel (PZ)
Handeling	Het vaststellen en/of registreren van het quotum van producent en koper van melk en zuivelproducten
Periode	1984-
Grondslag	Beschikking superheffing, art. 4, lid 1 en art. 10, lid 1; Beschikking superheffing 1985, artt. 6, 15 en 16; Beschikking superheffing 1988, art. 9, lid 1-2, art. 25e.1; Regeling superheffing 1993, art. 17, lid 5, 18, lid 1-2, art. 19, lid 2-5, art. 2, lid 3.
Opmerking	Aan de vaststelling van het quotum kan het productschap voorwaarden verbinden. Het productschap houdt in verband met de vaststelling van het quotum een register bij betreffende de (tijdelijke) overdracht van quota en een register betreffende kavelruil.

(834.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het quotum van een producent van melk en zuivelproducten in bijzondere situaties
Periode 1984-
Grondslag Beschikking superheffing, artt. 7, 8, 13; Beschikking superheffing 1985, art. 12; Beschikking superheffing 1988, art. 24, lid 3; Beschikking superheffing 1993, art. 37, lid 2; Beschikking superheffing SLOM-deelnemers; Beschikking superheffing SLOM-concessionarissen, art. 2
Opmerking In de jaren 1984 en 1985 adviseerde de Provinciale Adviescommissie de minister inzake de toewijzing van extra quotum aan producenten die wegens investeringsverplichtingen hierop recht meenden te hebben. Bij het toekennen van extra quotum adviseerde tevens de Cultuurtechnische dienst.

(835.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het quotum van een producent van melk en zuivelproducten in geval van overdracht van (een deel van) het bedrijf
Periode 1984-
Grondslag Beschikking superheffing 1984, art. 15, lid 2; Beschikking superheffing 1985, art. 7, lid 1, art. 8, lid 2, art. 9, lid 3; art. 10, lid 2; art. 11, lid 2-4; Beschikking superheffing 1988, artt. 23 en 24, lid 3, art. 25, art. 1-4
Opmerking Aan de toewijzing van een quotum kan de minister nadere voorwaarden en beperkingen stellen.

(836.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het, bij overdracht van grond, toekennen van een vergoeding voor het niet erkende deel van het melkquotum
Periode 1993-
Grondslag Regeling superheffing 1993, art. 17, lid 4
Opmerking De vergoeding wordt aan de verkrijger van de grond toegekend.

(837.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het bij beschikking vaststellen van het percentage waarmee het in de vorige heffingsperiode vastgestelde quotum van de melk- en zuivelproducent verminderd wordt
Periode 1985-1993
Grondslag Beschikking superheffing 1985, art. 5, lid 1; Beschikking superheffing 1988, art. 6

(838.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van het quotum van een producent van zure boerderijzuivelproducten
Periode 1991-
Grondslag Beschikking superheffing zure boerderijzuivelproducten, art. 11, lid 3

(839.)
Actor Productschap Zuivel (PZ)
Handeling Het vaststellen van het gemiddeld vetgehalte van de in een bepaalde periode geleverde melk of andere zuivelproducten in het kader van de superheffing
Periode 1988-1993
Grondslag Beschikking superheffing 1988, art. 10, lid 1, art. 11
Opmerking Vastgesteld wordt het nationaal gemiddeld vetgehalte en het gemiddeld vetgehalte van de door een individuele producent geleverde melk of andere zuivelproducten in een bepaalde periode.

(840.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

- Handeling** Het, in geval van overdracht van een quotum, vaststellen van het nieuwe gemiddelde vetgehalte
- Periode** 1988-1993
- Grondslag** Beschikking superheffing 1988, art. 15, lid 4
- Opmerking** Geïnformeerd worden betrokken producenten en het productschap.
- (841.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Handeling** Het instellen van de Landelijke adviescommissie inzake de superheffing
- Periode** 1984-1985
- Grondslag** Beschikking superheffing, art. 9
- (842.)
- Actor** Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Landbouwschap
- Handeling** Het benoemen van leden van de Landelijke adviescommissie inzake de superheffing
- Periode** 1984-1985
- Grondslag** Beschikking superheffing, art. 9
- Opmerking** De minister benoemde twee leden en de voorzitter. Het Landbouwschap benoemde eveneens twee leden.
- (843.)
- Actor** Productschap Zuivel (PZ)
- Handeling** Het benoemen van een waarnemer in de Landelijke adviescommissie inzake de superheffing
- Periode** 1984-1985
- Grondslag** Beschikking superheffing, art. 9
- (844.)
- Actor** Landelijke adviescommissie inzake de superheffing
- Handeling** Het adviseren van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het kader van de superheffing
- Periode** 1984-1985
- Grondslag** Beschikking superheffing, art. 9
- Opmerking** Het betreft advies inzake het toewijzen (en bezwaarschriften op de toewijzing) van melkquota in bepaalde bijzondere situaties.
- (845.)
- Actor** Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
- Handeling** Het vaststellen van regels in het kader van de uitvoering van de superheffing
- Periode** 1988-
- Grondslag** Beschikking superheffing 1988, art. 21, lid 5; Beschikking superheffing 1993, art. 18, lid 4
- (846.)
- Actor** Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
- Handeling** Het opkopen van quota van producenten die hun melkveehouderijbedrijf beëindigen
- Periode** 1984-
- Grondslag** Regeling opkoop heffingvrije hoeveelheden; Regeling gefaseerde opkoop heffingvrije hoeveelheden
- Opmerking** In 1997 werd LASER gemandateerd om deze handeling te verrichten.
- (847.)
- Actor** Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O&S-fonds)
- Handeling** Het toekennen van een vergoeding aan producenten bij overdracht van meer dan het wettelijk toegestane melkquotum
- Periode** 1988-1993
- Grondslag** Vergoedingsregeling referentiehoeveelheden melk.

Heffing

(848.)

Actor Productschap Zuivel (PZ)
Handeling Het vaststellen, opleggen en innen van de superheffing
Periode 1984-
Grondslag Beschikking superheffing 1984, art. 10; Beschikking verevening superheffing, art. 2; Beschikking superheffing 1985, art. 13; Beschikking superheffing 1988, art. 26, lid 1; Regeling superheffing 1993, artt. 26 en 27
Opmerking -Het vaststellen van de hoogte van de heffing gebeurt op grond van de door het productschap geregistreerde quota en hoeveelheid en samenstelling van een product dat aan de koper geleverd is. Tevens speelt het gemiddelde vetpercentage een rol.
-Hierbij hoort tevens het opleggen van sancties indien de producent niet tijdig aangifte doet.

(849.)

Actor Productschap Zuivel (PZ)
Handeling Het erkennen van de kopers van de producten waarop de superheffing gelegd wordt
Periode 1988-
Grondslag Beschikking superheffing 1988, art. 3, lid 1 en art. 3, lid 5; Regeling superheffing 1993, art. 10
Opmerking -Hieronder valt tevens het aanleggen en bijhouden van een register van de kopers van de producten waarop een heffing gelegd wordt.
-Aan de registratie kunnen nadere voorwaarden verbonden worden, zoals het laten stellen van een waarborg ter verzekering van de te betalen heffing.

(850.)

Actor Productschap Zuivel (PZ)
Handeling Het toekennen van een kortingscompensatie aan producenten van melk- en zuivelproducten
Periode 1989-
Grondslag Beschikking kortingspercentage in de sector melk- en zuivelproducten, art. 2

(851.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het toekennen van een vergoeding aan SLOM-deelnemers
Periode 1993-
Grondslag Regeling schadevergoeding SLOM-deelnemers, art. 3; Regeling schadevergoeding SLOM-concessionarissen, art. 2

25.9.3.4 Granen: aardappelzetmeel

In de sector granen is eveneens een quoteringsregeling van toepassing. Deze regeling geldt speciaal voor de productie van aardappelzetmeel. Aardappelzetmeel maakt onderdeel uit van de sector granen omdat het als een graanvervangend product beschouwd wordt.

De quoteringsregeling die voor aardappelzetmeel *contingenteringsregeling* genoemd wordt, houdt in dat voor de hoeveelheden boven het quotum geen exportrestituties, evenwichtspremies en compensatiebedragen gelden. De regeling is sinds 1 juli 1995 van toepassing en werd in 1998 voor drie jaar verlengd.

De Raad van de Europese Gemeenschap bepaalt het quotum per land. De lidstaten zelf verdelen het quotum over de aardappelzetmeelfabrikanten, volgens door de EU vastgestelde regels. Net als bij suiker sluiten de fabrikanten voor elk verkoopseizoen teeltcontracten met de telers. De fabrikanten ontvangen voor het aan hen toegewezen quotum een productiepremie. Zij zijn daarbij verplicht voor de hoeveelheid aardappelen die nodig is voor de productie van hun subcontingent aan de telers een bepaalde minimumprijs te betalen.

De regeling wordt in medebewind uitgevoerd door het Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA). Op basis van door de fabrikant verstrekte overzichten registreert het HPA de geleverde hoeveelheden aardappelen, uitgedrukt in zetmeelequivalenten, en controleert of het quotum van de fabrikant overschreden wordt.

(852.)

Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling	Het toewijzen van een quotum aan een aardappelzetmeelbedrijf
Periode	1995-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 97/95, art. 2
Opmerking	Hierbij hoort tevens het verhogen en het daaropvolgende jaar evenredig verlagen van het quotum van een fabrikant van aardappelzetmeel.

(853.)

Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling	Het vaststellen van een controleregeling in verband met de quotering van de aardappelzetmeelproductie
Periode	1995-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 97/95, art. 13, lid 1

(854.)

Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling	Het registreren/vastleggen van de hoeveelheid aardappelzetmeel dat aan een aardappelzetmeelfabrikant is geleverd
Periode	1995-
Grondslag	Verordening (EG) nr. 97/95, art. 13, lid 2
Opmerking	Bij een overschrijding van het quotum wordt aan de betreffende aardappelzetmeelfabrikant gerapporteerd.

Steunverlening kleine graanproducenten

Om de gevolgen van de medeverantwoordelijkheidsheffing voor kleine graanproducenten te compenseren, werd in 1986 een nieuwe verordening van kracht waarin kleine graanproducenten rechtstreekse steun werd toegezegd. Het betreft Verordening (EEG) nr. 1983/86 van de Raad van 24 juni 1986 houdende algemene handelingen van de regeling inzake rechtstreekse steun aan kleine producenten in de sector granen (PbEG nr. L 171). In Nederland werd de regeling in 1987 uitgewerkt in de Beschikking steunverlening kleine graanproducenten.

Om voor steun in aanmerking te komen, diende de producent een aanvraag in bij de districts bureaouhouder van de STULM. Deze legde de aanvraag, eventueel vergezeld van zijn advies, voor aan de directeur, die over de aanvraag besliste.

In die gevallen dat de aanvrager onjuiste gegevens had verstrekt, was de directeur gemachtigd het steunbedrag terug te vorderen.

Met het intrekken van de medeverantwoordelijkheidsheffing in 1992 verviel ook de steunverlening aan de kleine graanproducenten.

(855.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het vaststellen van regels betreffende de uitvoering van de Europese regelgeving inzake steun aan kleine graanproducenten
Periode 1987-1992
Product Beschikking steunverlening kleine graanproducenten (Stcrt. 1987, 104)

(856.)
Actor Ministerie van Landbouw
Handeling Het toekennen van steun aan kleine graanproducenten
Periode 1987-1992
Grondslag Beschikking steunverlening kleine graanproducenten, art. 6
Opmerking Bij deze handeling hoort tevens het terugvorderen van het toegekende bedrag in geval door de producent onjuiste informatie is aangeleverd.

Terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffing granen

In 1989 werden twee beschikkingen opgesteld waardoor de medeverantwoordelijkheidsheffing in bepaalde gevallen terugbetaald kon worden

Ten eerste kan de Beschikking terugbetaling medeverantwoordelijkheidsheffing granen van 1 juli 1989 genoemd worden. Deze regeling bepaalde dat de heffing terugbetaald werd in het geval de producenten graan ten behoeve van het gebruik op het eigen bedrijf door derden hadden laten verwerken. De aanvraag voor terugbetaling moest ingediend worden bij de districtsbureauhouder van het ministerie van Landbouw in wiens werkgebied het bedrijf van de graanproducent was gelegen. Deze stuurde de aanvraag, eventueel met advies, door naar de directeur Uitvoering Regelingen, die namens de minister over de aanvraag besliste.

De tweede beschikking was de Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffingen granen in verband met het uit productie nemen van bouwland van 21 december 1989. Voor een gedeeltelijke terugbetaling van de heffing en de extra heffing kwamen die graanproducenten in aanmerking die, in het kader van de Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland, zich hadden verplicht om tijdelijk 30% bouwland uit productie te nemen (zie paragraaf 25.8.4).

Ook bij deze tweede regeling werd de aanvraag ingediend bij de districtsbureauhouder. Deze legde de aanvraag, zonedig vergezeld van advies, voor aan de Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie, die een beslissing nam.

(857.)
Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het beslissen tot terugbetaling van de ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffing granen
Periode 1989-1992
Grondslag Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffing granen (1989), art. 4; Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffingen granen in verband met het uit productie nemen van bouwland (1989), art. 9
Opmerking Hieronder valt ook de uitbetaling.

25.10 Afzetbevordering: generieke promotieactiviteiten

Regelgeving

Maatregelen met betrekking tot bevordering van afzet en consumptie worden genomen met het oog op de regulering van de markt. Een van de manieren om de afzet en consumptie te bevorderen, is het voeren van generieke, niet op handelsmerken afgestemde promotieactiviteiten. Deze omvatten onder meer reclamecampagnes (waaronder public relations en deelname aan handelsbeurzen) voor bepaalde landbouwproducten en zij kunnen worden voorafgegaan door marktonderzoek. Dit onderwerp kan, maar hoeft niet, te worden gezien in het kader van interventie, aangezien vergroting van de afzet vermindering van de interventievoorraden tot doel dan wel tot gevolg kan hebben.

Al in Verordening (EEG) nr. 337/79, de basisverordening voor wijn, stond de bepaling (art. 14bis, lid 3bis) dat in de wijoojstjaren 1985/1986 tot en met 1989/1990 een gedeelte van de steun voor druivenmost bestemd was vor het voeren van reclamecampagnes ter stimulering van het verbruik van dat sap. Deze verordening werd gevolgd door onder meer Verordening (EEG) nr. 3461/85. Ook voor appels, citrusvruchten, kwaliteitsrundvlees, melk en zuivelproducten²¹⁷ en levende planten en bloemeteeltproducten en haring waren er soortgelijke Europese regelingen.

In 1999 werd bij Verordening (EG) nr. 481/1999 eenheid gebracht in de tot dan toe per sector vastgestelde uitvoeringsbepalingen voor het beheer van de programma's om de afzet van bepaalde landbouwproducten te bevorderen.

Vrij spoedig hierna kwam Verordening (EG) nr. 2826/2000 tot stand. Rekening houdend met de te verwachten marktontwikkeling en de opgedane ervaring en met het oog op volledige informatieverschaffing aan de consument werd het noodzakelijk geacht 'op de interne markt een alomvattend en coherent voorlichtings- en afzetbevorderingsbeleid voor landbouwproducten en de productiewijze en daarnaast ook voor levensmiddelen te voeren, zoals dit reeds het geval is ten aanzien van derde landen, zonder daarbij evenwel aan te zetten tot het verbruik van een product op grond van de bijzondere oorsprong ervan'. Een dergelijk beleid zou een nuttige aanvulling en versterking kunnen vormen van de door de lidstaten gevoerde acties, met name door bij de consumenten in de Gemeenschap het imago van deze producten, vooral uit het oogpunt van kwaliteit, voedingsaspecten en veiligheid van de levensmiddelen en productiewijzen, te verbeteren. De op 1 januari 2001 van kracht geworden verordening trok enkele sectorspecifieke verordeningen in en harmoniseerde zo de bepalingen terzake.

Het in Verordening (EG) nr. 2826/2000 bedoelde alomvattende en coherente voorlichtings- en afzetbevorderingsbeleid voor landbouwproducten ten aanzien van derde landen, behelst een gelijksoortige regeling als die welke al gold voor de interne markt. Verordening (EG) nr. 2702/1999 voorziet in cofinanciering van promotieactiviteiten die vooral de aandacht (moeten) vestigen op de voordelen van communautaire producten (kwaliteit, hygiëne, voedselveiligheid, aspecten van voedingswaarde, etikettering, dierenwelzijn en milieuzorg). Hoewel dit onderwerp nauw raakt aan LNV-exportbevordering (zie hiervoor Pivot-rapport nr. 80, *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*), wordt het toch in dit rapport behandeld vanwege de aard en inhoud van de regeling, die zo naadloos aansluiten op de regelingen voor de interne markt.

De vergoedingen van de Gemeenschap, gefinancierd door het EOGFL-G, bedragen maximaal 50%. Aanvankelijk werd er niet gesproken over medefinanciering door de lidstaat zelf, maar in een aantal verordeningen uit 1999 en 2000 wordt wel degelijk een eigen bijdrage van de lidstaat gevraagd.

---

²¹⁷ Verordening (EEG) nr. 2073/92 stelde in de overwegingen dat met deze regeling hetzelfde doel wordt nagestreefd als met Verordening (EEG) nr. 1079/77 inzake onder meer een medeverantwoordelijkheidsheffing in de sector melk en zuivelproducten en dat de geldigheidsduur van laatstgenoemde verordening dus niet hoefde te worden verlengd.

Uitvoering

Bij de uitvoering van de reclamecampagnes speelden de productschappen (in medebewind met LNV – zie bijv. Wijziging Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen, Stcrt. 1997, 247) een belangrijke rol. Zo voerde het Productschap Tuinbouw (PT) de volgende EG-regelgeving uit: de Druivensapverordening (EG) nr. 3461/85, de Appelverordening (EG) nr. 1195/90 en de Sierteeltverordening (EG) nr. 2275/96. Als bevoegde instantie voor de Zuivelverordening (EG) nr. 3582/93 werd het Productschap voor Zuivel aangewezen. Genoemde regelingen, die de reclamecampagnes reguleren, zijn inmiddels door de Commissie ingetrokken, en wel bij Verordening (EG) nr. 2826/2000 (zie eerder).

Het bevoegde productschap houdt zich in voorkomend geval bezig met het beoordelen (advies uitbrengen) en afhandelen (uitbetaling) van de promotiecampagnes. Deze worden gezamenlijk opgesteld en uitgevoerd door enerzijds een of meer producenten/telersverenigingen en anderzijds een of meer verwerkende bedrijven.²¹⁸

Aanvankelijk werden de contracten, door tussenkomst van de productschappen, gesloten tussen de EC en de direct belanghebbenden. Later werd bepaald dat het productschap zelf de contracten moest sluiten met de belanghebbenden. De contracten konden worden vervolledigd met een door de EC opgesteld bestek, met een gedetailleerde beschrijving van onder meer de uit te voeren acties, de kosten en de uitvoeringstermijnen.

Als het gaat om promotieactiviteiten in derde landen, houdt de Commissie een al dan niet openbare aanbesteding voor de keuze van onder meer de uitvoerende en de evaluerende instanties. Een Toezichtsgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van de Commissie, de betrokken lidstaten en de organisaties waarvan de voorstellen afkomstig zijn, ziet toe op de goede uitvoering van de acties.

Overigens is het vervolg van de generieke promotiecampagnes (de regelingen voor promotie in- en externe markt) inmiddels toegewezen aan LASER.

(858.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het aanwijzen van instanties die kaderprogramma's voor reclamecampagnes opstellen
Periode	1977-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 3461/85, art. 2, lid 2
Opmerking	Bedoelde instanties zijn bijv. producenten, telersverenigingen en verwerkende bedrijven.

(859.)

Actor	Productschappen
Handeling	Het aan de Europese Commissie uitbrengen van een advies na beoordeling van door belanghebbenden ingediende kaderprogramma's voor promotieactiviteiten
Periode	1977-
Grondslag	Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 3461/85, art. 2, lid 2; Verordening (EEG) nr. 2282/90, art. 5, lid 2; Verordening (EEG) nr. 1318/93, art. 5, lid 1; Verordening (EG) nr. 3582/93, art. 5, lid 1; Verordening (EG) nr. 481/1999, art. 6, lid 1
Opmerking	- In dit kader kan de bevoegde instantie (productschap, met name op het gebied van tuinbouw, zuivel of sierteelt) van tevoren een analyse verrichten om na te gaan of de voorgestelde actie is aangepast aan de algemene en specifieke doelstellingen van de sector. - De adviezen worden samen met afschriften van de aanvragen naar de EC gezonden.

(860.)

Actor	Productschappen
-------	-----------------

---

²¹⁸ Overigens kan de uitvoering van de promotieactiviteiten aan derden worden uitbesteed, maar de contractant blijft verantwoordelijk.

Handeling Het coördineren van het sluiten van contracten tussen de Europese Commissie en indieners van plannen voor promotieactiviteiten
Periode 1977-1999
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 3461/85, art. 2, lid 3 [vervallen bij Verordening (EG) nr. 481/1999]; Verordening (EG) nr. 481/1999, art. 2, lid 2

(861.)

Actor Productschappen
Handeling Het sluiten van contracten met de indieners van plannen voor promotieactiviteiten
Periode 1977-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 2282/90, art. 7, lid 2; Verordening (EEG) nr. 1318/93, art. 6, lid 2; Verordening (EG) nr. 3582/93, art. 6, lid 2; Verordening (EG) nr. 481/1999, art. 2, lid 2
Opmerking -Hiervoor worden door de EC ter beschikking gestelde standaardcontracten gebruikt.
Als garantie voor de goede uitvoering van het contract wordt een zekerheid gesteld.
Tot 1999 kon de EC nog zelf contracten sluiten met belanghebbenden (cf. Verordening (EEG) nr. 3461/85, art. 2, lid 3 [vervallen bij Verordening (EG) nr. 481/1999]).

(862.)

Actor Productschappen
Handeling Het aan de Europese Commissie rapporteren in het kader van de uitvoering van controles op de uitvoering van kaderprogramma's voor promotieactiviteiten
Periode 1977-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 3461/85, art. 4, lid 3; Verordening (EEG) nr. 2282/90, art. 9; Verordening (EEG) nr. 1318/93, art. 8, lid 1; Verordening (EG) nr. 3582/93, art. 8, lid 1; Verordening (EG) nr. 481/1999, art. 5

(863.)

Actor Productschappen
Handeling Het aan de contractant uitbetalen van de Europese steunbedragen voor de uitvoering van de kaderprogramma's voor promotieactiviteiten
Periode 1977-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 3461/85, art. 5, lid 1; Verordening (EEG) nr. 2282/90, art. 8, lid 7; Verordening (EEG) nr. 1318/93, art. 7, lid 6; Verordening (EG) nr. 3582/93, art. 7, lid 6; Verordening (EG) nr. 481/1999, artt. 3 en 4
Opmerking Hieronder vallen ook de voorschotbetalingen en de kosten van (externe) evaluatie.

(864.)

Actor Productschappen
Handeling Het aan de EC uitbrengen van verslag over de uitvoering van de kaderprogramma's voor promotieactiviteiten
Periode 1977-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EEG) nr. 1318/93, art. 5, lid 1; Verordening (EG) nr. 3582/93, art. 7, lid 7; Verordening (EG) nr. 481/1999, art. 4, lid 7
Opmerking Hieronder kunnen vallen: periodieke verslagen, samenvattingen van de uitgevoerde werkzaamheden en verslagen van interne evaluaties, alsook een financieel overzicht van de gedane uitgaven.

(865.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het aanwijzen van een externe instantie belast met de evaluatie van de uitvoering van de kaderprogramma's voor promotieactiviteiten
Periode 2000-
Grondslag Verordening (EG) nr. 481/1999, art. 6, lid 2
Opmerking De keuze voor de beoordelingsinstantie moet door de EC worden goedgekeurd. De evaluatiestudie dient vervolgens zo spoedig mogelijk aan de Commissie te worden meegedeeld.

(866.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het medefinancieren van kaderprogramma's voor promotieactiviteiten
Periode 2000-
Grondslag Europese verordeningen, bijv. Verordening (EG) nr. 2702/1999, art. 7, lid 1, en art. 9, lid 3; Verordening (EG) nr. 2826/2000, art. 9, lid 2

(867.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het voordragen van leden van een EU-Toezichtsgroep belast met toezicht op de uitvoering van promotieactiviteiten in derde landen
Periode 2000-
Grondslag Verordening (EG) nr. 2702/1999, art. 8, lid 3

25.11 Overige, sectorspecifieke bepalingen

In deze paragraaf komen aan de orde de sectorspecifieke bepalingen die niet eenvoudig kunnen worden ondergebracht in de voorgaande paragrafen, omdat zij strikt genomen vallen buiten de daarin genoemde instrumenten ter realisering van het Europese agrarisch markt- en prijsbeleid.

25.11.1 Rundvlees

Bepaalde rundvleesproducten komen zowel in aanmerking voor interventieaankoop als voor restitutie bij uitvoer naar bepaalde derde landen. Om enerzijds de interventieaankopen te verminderen en anderzijds te voorkomen dat dubbele subsidie wordt uitgekeerd aan dezelfde partijen vlees – eerst via interventie en daarna via exportrestituties – zijn de zogenoemde *bijzondere restituties* in het leven geroepen.

Op Europees niveau werden algemene voorschriften voor deze restituties gegeven in Verordening (EEG) nr. 32/82, Verordening (EEG) nr. 1964/82 en Verordening (EEG) nr. 74/84²¹⁹.

De Nederlandse implementatie vond plaats door de Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer rundvlees 1982 (Stcrt. 1982, 81) en de Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer uitgebeend rundvlees 1982 (Stcrt. 1982, 145). Deze werden vervangen door de Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984 (Stcrt. 1984, 46).

De regelingen bepalen dat het PVV een bijzondere restitutie ter zake van de uitvoer van vlees, technische delen (zoals 'platte bil met muis en peeseinden', 'staartstuk met dikke lende en slip van de lende', 'haas') en delen met been (bijv. 'nek', Zwitserse stomp', 'borst, met of zonder naborst, met of zonder vang') kan verlenen. Verder gaan zij echter hoofdzakelijk over controlemaatregelen, die beogen dat alleen het vlees waarvoor de bijzondere restitutie wordt vastgesteld, voor restitutie in aanmerking komt, en over maatregelen die moeten waarborgen dat verwisseling van vlees wordt voorkomen.

De controle houdt in:

- VIB, later LASER: verificatie, merking, afgifte attesten, verzegeling;
- douane: visering attesten.

De bescheiden worden vervolgens naar het PVV gezonden, die vervolgens beslist over toekenning van de bijzondere restitutie.

(868.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het vaststellen van (controle)voorschriften betreffende de verlening van bijzondere exportrestituties voor rundvleesproducten
Periode	1982-
Grondslag	Verordening (EEG) nr. 32/82, art. 3; Verordening (EEG) nr. 1964/82, art. 7 en 8; Verordening (EEG) nr. 74/84 (ingetrokken 1989)
Product	Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer rundvlees 1982 (Stcrt. 81), Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer uitgebeend rundvlees 1982 (Stcrt. 145) en Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984 (Stcrt. 46)

---

²¹⁹ Deze verordening werd ingetrokken m.i.v. 23-6-1989 bij PbEG 1989, nr. L 176.

(869.)		
Actor	Productschap voor Vee en Vlees (PVV)	
Handeling	Het beslissen over verlening van bijzondere exportrestituties voor rundvlees	
Periode	1982-	
Grondslag	Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer rundvlees 1982, art. 2, lid 1; Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer uitgebeend rundvlees 1982, art. 2, lid 1; Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984, art. 2, lid 1	
(870.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1982-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het afgeven van attesten in het kader van de toekenning van bijzondere exportrestituties voor rundvlees	
Periode	1982-	
Grondslag	Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer rundvlees 1982, art. 9, lid 1; Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer uitgebeend rundvlees 1982, art. 5, lid 1, en art. 10, lid 1; Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984, art. 7, lid 1, en art. 12, lid 2	
Product	Identificatie-attesten en attesten 'uitgebeend vlees'	
Opmerking	-Het originele attest vergezelt de partij en dient bij het doen van aangifte ten uitvoer te worden overgelegd. Een afschrift blijft bij de VIB/LASER-functionaris, het andere gaat naar het PVV. -Douanefunctionarissen controleren of partijen rundvlees overeenkomen met de begeleidende attesten en viseren de originele attesten, die vervolgens naar het PVV worden verzonden. -Het uitbenen mag alleen gebeuren door uitsnijderijen die door het VIB en LASER (na 1998) zijn erkend.	
(871.)		
Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB)	1982-1998
	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1998-
Handeling	Het verlenen van een ontheffing om rundvlees in andere delen uit te benen of uit te snijden dan is gespecificeerd in de voor verlening van bijzondere restitutie opgestelde limitatieve lijst	
Periode	1984-	
Grondslag	Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984, art. 14, lid 3	

25.11.2 Suiker

De nationale uitvoeringsregelingen voor de EU marktordening voor suiker dat vanaf 1968 geldt, kent de volgende onderdelen, waarvan er enkele in de loop van de tijd zijn toegevoegd, dan wel geschrapt. Het betreft bepalingen met betrekking tot:

- Suikerbegeleidingscommissie;
- uitvoer;
- invoer;
- verevening van opslagkosten;
- minimumvoorraad;
- denatureringspremie;
- productierestitutie;
- productieheffing;
- interventie
- invoer van preferentiële suiker.

Vanaf het begin was interventie een VIB-taak. De minister was verantwoordelijk voor de Suikerbegeleidingscommissie, de invoer van preferentiële suiker en de vaststelling van de nationale quota. De overige onderdelen werden door het HPA in mandaat, dus namens de minister, uitgevoerd.

De Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999 (Stcrt. 1999, 108) bracht verandering in de situatie dat tot dan toe de marktordening voor suiker als enige marktordening nog door een productschap (HPA) in mandaat werd uitgevoerd. Genoemde regeling zette de mandaatsconstructie om in delegatie. Alle artikelen uit de Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop waarin een bepaalde bevoegdheid aan de voorzitter van het HPA werd gemandateerd, kwamen derhalve in de ministeriële regeling te vallen. De bevoegdheid van het HPA op het gebied van de verevening van de opslagkosten, de denatureringspremie, de productierestitutie en de productieheffing werd verankerd in de (gewijzigde) Overdrachtsregeling bevoegdheden Landbouwwet 1996 Algemeen.

In het onderstaande komen de onderwerpen betreffende suiker aan bod die nog niet elders in context en handelingen zijn gevangen, te weten:

- verevening van opslagkosten;
- minimumvoorraad;
- aankoop van preferentiële suiker.

25.11.2.1 Verevening opslagkosten, minimumvoorraad

De suikerbeschikkingen van 1968 en 1975 bevatten bepalingen met betrekking tot het voorhanden of in voorraad hebben van suiker vervaardigd uit in de Gemeenschap geoogst suikerriet of geoogste suikerbieten. Ter bekostiging van deze vergoeding werd een heffing ingevoerd voor suikerfabrikanten die hier te lande bereide suiker afleveren. Ook deze handelingen gingen, vanaf 1977, op voor isoglucose. Zowel de oplegging van de heffing als de uitkering van de vergoeding werd in handen van het HPA gelegd.

(872.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-2001
	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)	1999-
Handeling	Het, in het kader van de verevening van opslagkosten, aan fabrikanten opleggen van een heffing op in Nederland bereide suiker en isoglucose	
Periode	1968-	
Grondslag	Suikerbeschikking 1968-II, art. 4, lid 1; Suikerbeschikking 1975, art. 9, lid 1; Isoglucosebeschikking 1977, art. 3; Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 9, lid 1	
Opmerking	In mandaat uitgevoerd door het HPA. Vanaf medio 1999 betreft het een gedelegeerde bevoegdheid.	

(873.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-2001
	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)	1999-
Handeling	Het verlenen van een vergoeding voor het voorhanden of in voorraad hebben van suiker uit de Gemeenschap	
Periode	1968-	
Grondslag	Suikerbeschikking 1968-II, art. 4, lid 2; Suikerbeschikking 1975, art. 9, lid 2; Isoglucosebeschikking 1977, art. 3; Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 9, lid 2	
Opmerking	In mandaat uitgevoerd door het HPA. Vanaf medio 1999 betreft het een gedelegeerde bevoegdheid.	

(874.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-2001
	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)	1999-
Handeling	Het erkennen van opslagplaatsen voor suiker en isoglucose, alsmede - in voorkomend geval - van rechthebbenden op een opslagvergoeding	
Periode	1981-	
Grondslag	Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 10, lid 1 en 2	
Opmerking	In mandaat uitgevoerd door het HPA. Vanaf medio 1999 betreft het een gedelegeerde bevoegdheid.	

(875.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	1968-2001
	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)	1999-

Handeling	Het toezien op naleving van bepalingen betreffende het aanhouden van een minimumvoorraad (A-quotum) suiker of isoglucose
Periode	1981-
Grondslag	Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), artt. 14 en 15
Opmerking	-In mandaat uitgevoerd door het HPA. Vanaf medio 1999 betreft het een gedelegeerde bevoegdheid. -Het kan gaan om vrijstelling van verplichtingen, maar ook om het opleggen van boetes bij niet-nakoming.

(876.)

Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling	Het informeren van de EC over de uitvoering van de Europese bepalingen ten aanzien van de verevening van opslagkosten van suiker
Periode	1968-2001
Bron	Verslag Algemene Rekenkamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 735, nrs. 1-2)
Opmerking	Het ministerie van LNV ontvangt hiervan een afschrift.

25.11.2.2 Invoer preferentiële suiker

Onder meer in het kader van de GATT zijn er met verschillende (groepen) landen afspraken gemaakt over de preferentiële invoer van landbouwproducten.²²⁰ Dit geldt in EU-verband bijvoorbeeld voor suiker en rundvlees. In de nationale context wordt hierover expliciet iets geregeld voor suiker. Voor de preferentiële invoer van suiker werd eerst het VIB aangewezen, daarna LASER. Het HPA moet de EC informeren over de hoeveelheden, terwijl het ook bevoegd is om vrijstelling te verlenen van een eventueel afgesproken differentiële bijdrage.

(877.)

Actor	Stichting Voedselvoorziening Importbureau (VIB) 1981-1998 Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 1998-
Handeling	Het tegen de gegarandeerde prijs aankopen van preferentiële suiker
Periode	1981-
Grondslag	Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 31

(878.)

Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling	Het verlenen van vrijstelling van de betaling van een differentiële bijdrage voor suiker
Periode	1981-
Grondslag	Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 33

(879.)

Actor	Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA)
Handeling	Het informeren van de EC over uitvoering van de regeling betreffende de aankoop van preferentiële suiker
Periode	1981-
Grondslag	Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop), art. 32

²²⁰

Zie uitgebreid hierover het contextrapport betreffende de agrarische handelspolitiek.

DEEL 8 - OVERIGE INTERNATIONALE KADERS VAN AGRARISCH MARKT- EN PRIJSBELEID

26 Internationale fora

26.1 Hoofdlijn

De totstandkoming van het GLB heeft niet in een mondiaal vacuüm plaatsgevonden. De Gemeenschap heeft bij alle ontwikkelingen moeten opereren in een internationaal krachtenveld. Daarbij spelen enerzijds de internationale verplichtingen (bijv. in het kader van de GATT of de FAO) en de opinies van derde landen en anderzijds de handhaving van het principe van de communautaire preferentie een rol.

Direct na de Tweede Wereldoorlog hadden de meeste ontwikkelde landen alle aanleiding voor een protectionistische landbouwpolitiek. Toch werd in diezelfde jaren de kiem gelegd voor een geleidelijke liberalisering van de internationale handel, in de eerste plaats voor industriële producten. Deze sloot aan bij de in ruime kring gedeelde conclusie uit de periode van crisis en oorlog dat bilateraal overleg een te smalle basis vormde voor het oplossen van belangentegenstellingen, spanningen en conflicten. De handelsvrijheid wordt bevorderd met multilaterale verdragen en internationale samenwerking. In deze ontwikkeling werd een grote rol gespeeld door het cluster van VN-organisaties - vooral de UNCTAD en de FAO - en door de GATT, het in 1947 gesloten algemene verdrag over tarieven en handel. Een derde hoofdrolspeler was de OEEC, die aanvankelijk de Marshall-hulp verdeelde en in de jaren '50 een liberalisatie van de handel en het betalingsverkeer voorschreef.²²¹

In de externe betrekkingen van de Gemeenschap met derde landen vreesden deze laatsten voor een onderbreking of achteruitgang van hun agrarisch handelsverkeer met de Gemeenschap. De interne markt bevorderde immers de onderlinge Europese handel, maar soms wel ten nadele van de invoer uit derde landen. De Gemeenschap heeft daarom altijd afspraken op internationaal niveau moeten maken, wat internationale verplichtingen met zich bracht. Hierbij moet met name worden gelet op het onderscheid en de samenhang tussen het heffingenstelsel en het gemeenschappelijke douanetarief in verband met de totstandkoming van de douane-unie. Dit tarief is het wettelijk instrument waarin de maatregelen zijn vastgelegd die van toepassing zijn bij de invoer in de Gemeenschap van producten die zich in het internationale handelsverkeer bevinden. Het reflecteert de stand van zaken van de verbintenissen van de EEG ten overstaan van andere partners in de GATT. De vrijheid die de Unie heeft ten aanzien van bepaalde sectoren, bijvoorbeeld voor producten waarvoor het heffingenstelsel geldt, is in een aantal gevallen zwaar 'betaald' via concessies voor andere sectoren die van belang zijn voor derde landen.

Dit alles heeft geresulteerd in een complex geheel van handelsovereenkomsten: tariefconcessies in algemene zin, internationale overeenkomsten en bilaterale overeenkomsten, maar ook preferentiële bilaterale overeenkomsten (associatie- of samenwerkingsovereenkomsten) met Middellandse-Zeelanden, algemene preferenties voor de ontwikkelingslanden in het kader van de UNCTAD, bijzondere regelingen voor de minst ontwikkelde landen (praktisch vrije invoer voor bepaalde met name (half)verwerkte producten), de Overeenkomst van Lomé (met douanerechtvrjje invoer uit meer dan zestig ontwikkelingslanden, dan wel verlaagde heffingen voor marktordeningsproducten), enz.

Het bovenstaande geeft al aan dat beleid en uitvoering van dergelijke afspraken, die een kader vormen voor het Europese agrarische markt- en prijsbeleid, vooral liggen op het terrein van de agrarische handelspolitiek. Daarover is een apart contextrapport verschenen, waarin ook uitgebreid wordt ingegaan op de Nederlandse inbreng in organisaties als de GATT.

In de volgende paragrafen wordt kort ingegaan op de kadervormende instellingen voor het Europese agrarische markt- en prijsbeleid dan wel voor de Europese of nationale voedselvoorziening. Ze zijn dus niet te zien als instellingen die rechtstreeks beleid maken op voornoemde gebieden. De geformuleerde handelingen hebben dan ook alleen betrekking op Nederlandse inbreng voorzover het aspecten betreft die specifiek te maken hebben met het Europese en nationale agrarisch markt- en prijsbeleid en de voedselvoorziening als in dit rapport bedoeld. De aspecten die te maken hebben met de wereldwijde voedselbehoefte en voedselvoorziening, liggen meer op het terrein van de ontwikkelingssamenwerking.

---

²²¹ Overgenomen uit contextrapport betreffende agrarische handelspolitiek.

26.2 FAO

Werkvelden

Naast de hoofdorganen van de VN (zoals de Algemene Vergadering, de Veiligheidsraad en de Economische en Sociale Raad) is er ook een reeks gespecialiseerde VN-organisaties. Een belangrijke daarvan is de FAO, de Voedsel- en Landbouworganisatie.

In 1943 stelde de VN-conferentie voor Voedsel en Landbouw, gehouden in Virginia, een statutencommissie in. Delegaties van 42 landen (waaronder Nederland) richtten twee jaar later in Québec de Food and Agriculture Organization (FAO) op.²²² In 1951 verhuisde de FAO van Washington naar Rome.

De FAO bestrijkt het hele terrein van de landbouw, zowel in technisch als in economisch en sociaal opzicht. Onderdelen zijn onder meer de voedingsmiddelenindustrie en de handel in al dan niet verwerkte landbouwproducten. In dit kader is te noemen:

- ***FAO Principles and Guidelines on Surplus Disposal***
Deze beginselen en richtlijnen uit 1954 bepalen dat de verstrekking van agrarische overschotten tegen bijzondere voorwaarden zowel het exporterende als het importerende land zich inspannen om te voorkomen dat de voedselpartijen de normale handelsmarktwerking verstoren. Nadat een aantal van dergelijke partijen op de zwarte markt terechtkwamen, werd het eind jaren '60 nodig om deze principes toepasselijk te verklaren op alle niet-commerciële transacties, waaronder voedselhulp.²²³

De FAO inventariseert verder ook de wereldvoedselsituatie: de stand van de voorraden en de landen of regio's met schaarste door middel van wereldlandbouwstellingen. FAO maakt Agricultural Commodity Projections: jaarlijkse verwachtingen over de mondiale productie van en behoefte aan agrarische basisproducten, zowel op de korte als op de langere termijn (gebeurde in ieder geval al in 1971, zie Nagle 122). Zo kunnen eventuele tekorten voortijdig worden gesignaleerd.

Tevens mobiliseert en coördineert de FAO voedselhulp. In dit kader zijn te noemen:

- ***World Food Program (WFP)***

In 1961 nam de Algemene Vergadering van de VN een resolutie aan ter oprichting van een Wereldvoedselprogramma, waarin schenkingen aan voedsel, geld en diensten samenkomen en op gecoördineerde wijze verdeeld worden. Dat kan de vorm krijgen van hulp in noodsituaties of van ondersteuning van programma's voor economische en sociale ontwikkeling. Het programma is sinds 1965 krachtens een VN-resolutie voor onbepaalde tijd voortgezet. Sinds 1963 werkt de FAO met de VN samen in het Wereldvoedselprogramma.

- ***Wereldcampagne tegen de honger***

Deze werd in 1960 gelanceerd met als doel de publieke belangstelling voor dit probleem te vergroten in de ontwikkelde landen en de voedselproductie in de ontwikkelingslanden te bevorderen.

- ***International Scheme for Coordination of Dairy Development***

Dit plan dient voor de opheffing van eiwittekorten in de lokale voeding in ontwikkelingslanden. Deze landen kunnen een zuivelproject aanvragen bij de FAO, die vervolgens de inbreng coördineert die geleverd wordt door de deelnemende ontwikkelde landen en hulporganisaties. Over een lopend of afgerond project organiseert de FAO soms een ad hoc consultatie.

De FAO is overwegend gericht op de wereldwijde voedselvoorziening en stabilisering van de wereldmarkt voor grondstoffen. Als organisatie is zij daardoor met name te plaatsen op de beleidsterreinen van de ontwikkelingssamenwerking (voedselproblematiek) en de agrarische handelspolitiek.

Organisatie

De FAO kent onder meer de volgende organen en werkgroepen:

- ***Raad***

Bereidt o.a. de conferenties voor.

- ***Conferentie***

---

²²² Voor het FAO-Statuut zie Stb. 1948, I 77 en Trb. 1980, 55.

²²³ Ministerie van Landbouw, *Nota betreffende de agrarische handelspolitiek 1973*, blz. 18.

Deze periodieke algemene vergadering bepaalt het beleid, de begroting en het werkprogramma en laat nieuwe leden toe. Tevens worden teksten van overeenkomsten vastgesteld en wordt er van gedachten gewisseld over algemene aspecten van de mondiale landbouw- en voedselvoorzieningsproblematiek.

- *Europese regionale conferentie*
Deze wordt tweejaarlijks gehouden.
- *Wereldvoedselconferentie*

Met grote tussenpozen organiseert de FAO een Wereldvoedseltop; na 1974 vond de eerste plaats in 1996. Uitgangspunt daarbij de bevordering van voedselzekerheid, bijvoorbeeld door verbetering van de agrarische productie en distributie in ontwikkelingslanden en coördinatie van internationale hulp daarbij.

- *Raad*

De Council is het hoogste orgaan, dat fungeert als dagelijks bestuur. De leden en de onafhankelijke voorzitter worden gekozen door de Conferentie; Nederland was in 1973 nog geen lid van de Raad. De vaste commissies adviseren de Raad over specifieke onderwerpen zoals landbouw, visserij, bosbouw, grondstoffen en voedselveiligheid.

- *Commissie voor Wereldvoedselveiligheid*
De Committee on World Food Security (CFS) werd ingesteld in ..., (23^e vergadering in april 1998) en fungeert als VN-forum voor coördinatie, evaluatie en voorbereiding van beleid ten behoeve van de wereldvoedselzekerheid. Het rapporteert aan de Raad en functioneert tevens als monitor voor de uitvoering van het WFS-actieplan.
- *Commissie voor Landbouw*

De Committee on Agriculture (COAG) behandelt de relatie tussen landbouw en voedselvoorziening via thematische invalshoeken zoals woestijnbestrijding, plantbescherming en bestrijdingsmiddelen. Voor deze en dergelijke thema's worden in FAO-verband overeenkomsten en conventies gesloten, zoals de International Plant Protection Convention (IPPC).

- *Commissie voor Goederenvraagstukken*

Het Committee on Commodity Problems (CCP) heeft een ruim spectrum aan werkzaamheden dat loopt van het volgen van ontwikkelingen op de wereldmarkt voor landbouwgrondstoffen tot het zoeken naar oplossingen voor geconstateerde knelpunten.

- *Intergouvernementele groepen*

Deze ressorteren onder het CCP en verrichten vergelijkbare activiteiten, maar dan beperkt tot wat relevant is voor het desbetreffende product. Er zijn groepen voor o.a. vlees, (voeder)granen, rijst en cacao. In deze groepen kunnen internationale productenovereenkomsten worden voorbereid voordat de onderhandelingen in het kader van UNCTAD beginnen. Subgroepen kunnen zich bezighouden met statistiek, export, promotie, e.a.

- *Consultative Subcommittee on Surplus Disposal (CSD)*

In 1956 ingesteld door de CCP om de naleving te toetsen van de 'FAO Principles and Guidelines on Surplus Disposal'.

Landen die lid zijn van de VN en willen deelnemen aan de FAO hoeven zich slechts aan te melden. Het lidmaatschap is dus niet automatisch, zoals bij UNCTAD, maar er zijn anderzijds geen toelatingseisen zoals bij de WTO.

De EU is sinds 1991 lid van de FAO. De EU-lidstaten waren er al lid van, waardoor het bij iedere FAO-vergadering van belang is om per agendapunt aan te geven hoe de competentieverdeling is en wie stemrecht heeft: de Europese Commissie of de lidstaten.

Delegaties

Het werkterrein van de FAO is zeer breed en betreft o.a. landbouwpolitiek, visserij- en bosbouwbeleid, voedselveiligheid, genetische hulpbronnen, plantenverkeer en ongediertebestrijding. Dat scala valt bijna geheel samen met de beleidsterreinen van LNV, vandaar dat LNV in Nederland optreedt als coördinerend ministerie en de instructies opstelt voor alle belangrijke FAO-vergaderingen. Tevens organiseert LNV het afstemmingsoverleg met OS/BuZa. Als het om projecten gaat ten behoeve van ontwikkelingssamenwerking heeft Buitenlandse Zaken de leiding.

De permanente vertegenwoordiger die namens ons land gestationeerd is bij de FAO in Rome, krijgt zijn instructies van LNV en is tevens PV bij het WFP (Wereldvoedselprogramma) en het IFAD (Internationaal Fonds voor Agrarische Ontwikkeling).

Nederlandse delegaties naar FAO-bijeenkomsten worden geleid door het ministerie van Landbouw; ook vertegenwoordigers van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken kunnen deel uitmaken van een delegatie. Wanneer Nederland tevens ook de belangen van overzeese delen van het koninkrijk vertegenwoordigt, wordt er een zogenaamde Koninkrijksdelegatie samengesteld. Daarnaast kan de Nederlandse CCP-delegatie adviseurs bevatten namens het bedrijfsleven (zoals namens de productschappen).

(880.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het instellen van het Nationaal Comité voor Samenwerking met de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
Periode 1952-1960

(881.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het mede voorbereiden van een KB tot benoeming van leden van het Nationaal Comité voor Samenwerking met de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
Periode 1952-1960
Product Benoemings-KB (Stcrt. 1954, 47)
Opmerking Het KB werd met name ook door de Minister-President (minister van Algemene Zaken) voorbereid.

(882.)

Actor Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling Het presenteren van Nederlandse standpunten in het kader van de FAO betreffende (aspecten van) het nationale en Europese voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid
Periode 1945-
Opmerking In dit verband onderhield het Nationaal Comité voor Samenwerking met de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties tot 1960 de contacten met de VN.

26.3 IEFEC

Onder auspiciën van de FAO kwam er in 1945 een International Emergency Food Council (IEFC), die de verdeling regelde van de door exportlanden beschikbaar gestelde landbouwproducten waaraan mondiale tekorten bestonden. Er waren allocatieregelingen voor onder meer granen, vlees, suiker, oliën en vetten, cacao-producten en meststoffen.

Ieder land kon allocatie van goederen aanvragen bij de IEFC, om precies te zijn bij de sectorspecifieke Commodity Committees (zie ook bij FAO). Na indiening en verdediging van de verzoeken wees de IEFC de allocaties toe. Nederland maakte deel uit van een aantal van dergelijke comités. In de tijd van schaarste, tot 1949, heeft ook Nederland een beroep gedaan op de allocatieregeling.

Verder moesten de uitvoercontingenten in bilaterale handelsakkoorden afgestemd worden met de IEFC-voorschriften; bij tegenstrijdigheid was aanpassing van deze overeenkomsten of van de allocaties vereist.

De regelingen van het IEFC ressorteerden onder de FAO, waaruit volgde dat de minister van Landbouw de coördinerende bewindspersoon was voor de Nederlandse inbreng. De delegatie naar de 'speciale graanconferentie' van de IEFC werd in 1947 bij KB geregeld (Stcrt. 1947, 132) en bestond uit de minister van Landbouw als gedelegeerde, de Rijkscommissaris voor Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden en een aantal adviseurs (voornamelijk afkomstig van het ministerie van Landbouw).

De IEFC werd opgeheven in 1949.

(883.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het opstellen van verzoeken om IEFC-allocatie van landbouwproducten
Periode	1945-1949

(884.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het indienen en verdedigen van verzoeken om IEFC-allocatie van landbouwproducten
Periode	1945-1949

26.4 GATT

De GATT is van oudsher het forum geweest dat de meeste invloed heeft gehad op het GLB. Vanaf de jaren '50 is voornamelijk onderhandeld over verlaging van de douanerechten, waarbij landbouw- en industrieproducten op gelijke voet werden behandeld. In de verschillende onderhandelingsronden, die vaak jaren duurden, is ten aanzien van de landbouwproducten wel het een en ander bereikt. Zo werd aan het eind van de Kennedy-ronde (1967) een internationale Tarwe-overeenkomst gesloten, een eerste stap op weg naar reorganisatie van de wereldmarkt. De tweede onderhandelingsronde, de Tokio-ronde (1973-1979) resulteerde in de erkenning van de eigen positie van de landbouwsector, met een landbouw-onderhandelingsgroep. Deze kwam tot onder andere een internationale regeling voor rundvlees en bereikte de aanvaarding van een nieuwe regeling inzake subsidies bij uitvoer, van groot belang voor de landbouw. Ook is de Gemeenschap binnen het kader van de GATT betrokken bij de totstandkoming van concessies aan derde landen in geval van uitbreiding van de douane-unie. Wat de Uruguay-ronde voor gevolgen heeft gehad, is reeds in eerdere hoofdstukken aan de orde geweest.²²⁴

De handelingen met betrekking tot de GATT zullen in het voorliggende rapport niet worden uitgewerkt. Het contextrapport betreffende de agrarische handelspolitiek behandelt uitgebreid de relatie tussen GATT en EEG/EU.

26.5 WTO

De WTO moet geïnformeerd worden over de omvang van de door de EU verleende landbouwsubsidies, die namelijk aan een maximum gebonden is. De lidstaten leveren daartoe gegevens aan de EC over de in hun land verstrekte subsidies, inclusief de nationale. De Commissie telt alle bedragen op en informeert de WTO over de totale Europese steun.

(885.)

Actor	Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Handeling	Het opstellen van overzichten van het totaalbedrag aan in Nederland uitgekeerde communautaire en nationale landbouwsubsidies
Periode	1994-
Grondslag	GATT-verdrag (Uruguay-ronde)
Opmerking	De EC verzamelt de overzichten en stuurt ze door naar de WTO.

---

²²⁴

Belangrijkste bron: Landbouwbulleting Groen Europa, nr. 187.

BIJLAGEN

Afkortingen

AID	Algemene Inspectiedienst
AO	Administratieve organisatie
APVA	Agrarische Productie, Verwerking en Afzet (directie -, LNV)
BNP	Bruto Nationaal Product
BSE	Boviene spongiforme encefalopathie (gekke-koeienziekte)
CAS	Centrale Archief Selectiedienst
CB	Coördinerend Bureau van de directie Internationale Zaken (LNV)
CCCD	Centrale Crisis Controledienst
CCD	Centrale Controledienst
CDK	Centraal Distributiekantoor
CEVV	Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding
DBA	Directie Bedrijfsstructurele Aangelegenheden (LNV)
DBH	Districtsbureauhouder
DGIS	Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking (BuiZa)
DUR	Dienst Uitvoering Regelingen
DUR	Directie Uitvoering Regelingen (LNV)
EBU	Europese Betalingsunie
EC	Europese Commissie
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EG	Europese Gemeenschap
EMS	Europees Monetair Stelsel
EMU	Europese Monetaire Unie
EOGFL	Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw
EOGFL-G	Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie
EOGFL-O	Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Oriëntatie
EU	Europese Unie
EZ	Economische Zaken (ministerie van -)
FAO	Food and Agricultural Organisation (Wereldvoedselorganisatie)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GMO	Gemeenschappelijke marktordening
GVE	Grootvee-eenheid
GWWD	Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Stb. 1992, 585)
HID	Hoofdingenieur-directeur (voor de bedrijfsontwikkeling) (LNV)
HPA	Hoofdproductschap Akkerbouw
IDES	Interactive Data Entry System
I&R	Identificatie en registratie
LASER	Landelijke Service bij Regelingen van het ministerie van LNV
LEF	Landbouw-Egalisatiefonds
LEI	Landbouw-Economisch Instituut
LNO	Landbouw, Natuur en Openlucht recreatie (Provinciaal Apparaat -, LNV)
LNV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (ministerie van -)
LRE	Landbouwerekeneenheid
LVV	Landbouw, Voedselvoorziening en Visserij (Commissie voor -) (Benelux)
MCB's	Monetair Compenserende Bedragen
MIO	Methode Institutioneel Onderzoek
MKZ	Mond- en klauwzeer
MOEL	Landen van Midden- en Oost-Europa
MvA	Memorie van Antwoord
MvH	Medeverantwoordelijkheidsheffing
MvT	Memorie van Toelichting
NGE	Nederlandse grootte-eenheid

OVO	Onderwijs, voorlichting & onderzoek
PA	Productschap Akkerbouw
PbEG	Publicatieblad der Europese Gemeenschappen
PBO	Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (product- of bedrijfschap)
PGF	Productschap voor Groenten en Fruit
PGZP	Productschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten
Pivot	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn
PVV	Productschap voor Vee en Vlees
PZ	Productschap Zuivel
RBVVO	Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd (later: Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd)
RECOBAA	Regeringscommissaris voor de Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden
SER	Sociaal-Economische Raad
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
STOPA	Stichting Overname Pootaardappelen
STULM	Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen 1974
Trb.	Tractatenblad
VB	Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied
VIB	1. Voedselvoorziening Import Bureau (Stichting -); 2. Voedselvozieningsin- en verkoopbureau
WBO	Wet op de Bedrijfsorganisatie
WHO	Wereldhandelsorganisatie
WTO	World Trade Organization
ZBO	Zelfstandig bestuursorgaan

Begrippen

Agenda 2000	Een actieprogramma dat voornamelijk tot doel heeft de communautaire beleidslijnen te versterken en de Europese Unie een nieuw financieel kader te geven voor de periode 2000-2006.
Basisproducten	<ol style="list-style-type: none"> 1. Producten die een centrale plaats innemen in de landbouw van de Gemeenschap. 2. Een (beperkt) aantal landbouwgrondstoffen van een welbepaalde samenstelling waarvoor restitutie kan worden verleend als deze voorkomen in de samenstelling van industriële landbouwproducten.
Bedrijfschappen	Openbare lichamen voor ondernemingen die in de bedrijfskolom een gelijke of verwante functie vervullen. Het zijn horizontale organisaties, die een bepaalde bedrijfstak uit de bedrijfskolom bestrijken.
Cross-compliance	Het verbinden van milieuvoorwaarden aan inkomenscompensaties. In Nederland toegepast op de sectoren maïs en zetmeelaardappelen.
Denaturatie	Het wijzigen van de samenstelling van een product door het daaraan toevoegen van denaturatiemiddelen. Hierdoor wordt het ongeschikt voor consumptie door de mens.
Exportrestitutie	Bijdrage ter hoogte van het verschil tussen de EU-minimumprijs en de prijs op de wereldmarkt.
Extensivering	Een productievermindering met ten minste twintig procent van zogenoemde <i>overschotproducten</i> voor een periode van minstens vijf jaar, zonder dat de productiecapaciteit van andere overschotproducten zal stijgen.
Groene koers	Landbouwmrekeningskoers, de gemeenschappelijke noemer voor de verschillende valuta's waarin de gegarandeerde prijzen werden uitgedrukt. De groene koers werd gebruikt om de landbouwprijzen, die werden uitgedrukt in ECU's, om te rekenen in nationale valuta.
Herodespremie	Verwerkingspremie voor kalveren die een paar dagen na geboorte zijn geslacht ter voorkoming van rundvleesoverschotten (1996, niet in Nederland toegepast).
I&R-systeem	Gecomputeriseerde gegevensbestanden waarin de bedrijfs- en rundergegevens zijn vastgelegd.
Industriële landbouwgoederen	Landbouwgoederen die worden uitgevoerd in de vorm van niet-landbouwgoederen. Ofwel: niet-landbouwgoederen die zijn verkregen met of uit bepaalde landbouwgoederen en die bij uitvoer naar derde landen voor een restitutie in aanmerking komen (bijlage II bij het Verdrag bepaalt of er sprake is van landbouwgoederen of niet-landbouwgoederen).
Landbouwrichtsnoer	Instrument dat het bedrag aangeeft dat het EOGFL-G per jaar hoogstens mag besteden.
Marktordening	Een specifiek pakket aan markt- en prijsmaatregelen dat voor een afzonderlijke agrarische sector (bijv. zuivel, granen) is vastgesteld.
Monetair compenserende bedragen	Bedragen die het verschil overbruggen tussen de groene koers en de EMS-middenkoers. Deze bedragen bestaan uit heffingen en subsidies om interne prijsverschillen van interventieproducten te egaliseren. Voor Nederland gaat het om de toekenning van uitvoersubsidies en het oplegging van invoerheffingen (positieve mcb's).
Monopolieproduct	Elk product waarvan de invoer of de uitvoer slechts is toegestaan aan één of meer monopoliehouders.
Non-annex II producten	Producten waarop het gemeenschappelijk markt- en prijsbeleid van toepassing is en die niet zijn vermeld in de in artikel 38 van het EG-Verdrag bedoelde bijlage. Het betreft met name producten "in eerste graad van verwerking" die met de voortbrengselen van bodem, veeteelt en visserij rechtstreeks verband houden, kortweg: verwerkte voedingsmiddelen.
Ondermelk	Melk met een vetgehalte van ten hoogste 0,10%.
Prijsvork	Marges waarbinnen de lidstaten hun richt- en oriëntatieprijzen moeten bepalen (tijdens de overgangperiode naar het GLB).
Productschappen	Openbare lichamen voor ondernemingen die een verschillende functie vervullen ten aanzien van bepaalde producten of groepen van producten. Het zijn verticale

	organisaties, die zijn ingesteld voor een gehele bedrijfskolom (van producent tot detaillist).
Richtlijn (EU)	Europese regelgeving die de lidstaten indirect bindt. Lidstaten zijn alleen gebonden ten aanzien van het te bereiken resultaat; het is aan de lidstaten om de vorm en de middelen te kiezen om de gemeenschappelijk vastgelegde doelen in het kader van de interne rechtsorde te verwezenlijken.
Set-aside	Braaklegging.
SLOMmers	Deelnemers aan de SLacht- en OMSchakelingspremieregelingen van het O&S-fonds, die later - bij invoering van de superheffing - problemen ondervonden en voor wie derhalve een SLOM-regeling in het leven werd geroepen.
Structuurfonds	Fonds waaruit financiële middelen worden verstrekt die gebruikt worden om de onevenwichtigheden in de sociaal-economische structuur van bepaalde regio's op te heffen. Het EFRO, het EOGFL en het ESF zijn structuurfondsen.
Veebezettingsgetal	Het aantal dieren (runderen) per hectare voederareaal.
Veredeling	Binnen de landbouwproductie wordt met de term veredeling bedoeld op het omzetten van goedkope ingrediënten (veevoer) in hoogwaardiger producten, zoals varkensvlees, pluimveevlees en eieren. Dit begrip kan ook gekoppeld worden aan in- en uitvoer, waarbij dan nog onderscheid gemaakt wordt tussen actief en passief. Bij passieve veredeling worden Nederlandse basisproducten uitgevoerd en na veredeling in het buitenland weer ingevoerd, terwijl bij actieve veredeling het omgekeerde gebeurt.
Verordening (EU)	Europese regelgeving die direct toepasbaar is, waardoor omzetting in nationale wet- en regelgeving niet nodig is en overheid en burgers rechtstreeks aan de inhoud van de verordening zijn gebonden.
Voederareaal	De oppervlakte van het bedrijf die gedurende het gehele kalenderjaar voor rundveehouderij alsmede voor schapen- of geitenhouderij beschikbaar is.
Zelfstandig bestuursorgaan	Een instelling met een openbare gezagstaak op het niveau van de centrale overheid die niet hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister.
Zure boerderijzuivelproducten	Andere zuivelproducten dan melk, room, boter en kaas, zoals yoghurt, kwark, vla en pap, al dan niet met vruchten of andere toevoegingen.

Lijst van geraadpleegde wet- en regelgeving

Het onderstaand, niet de pretentie van compleetheid voerend overzicht van wetten, *AMvB's*, besluiten en regelingen betreffende het voedselvoorzienings- en agrarisch markt- en prijsbeleid is vanwege de grote diversiteit aan onderwerpen binnen dit beleidsterrein opgedeeld in rubrieken. Het volgt in grote lijnen de opbouw van het rapport.

De wetten staan binnen elke rubriek in chronologische volgorde. Verder zijn wijzigingen op een wet, besluit of regeling alleen dan opgenomen indien die van invloed zijn geweest op de handeling. Met name de Europese regelgeving is dermate uitgebreid, in elkaar verknoopt en aan zovele wijzigingen onderhevig, dat het doenlijk noch nuttig is om een complete lijst te geven. Volstaan is met het weergeven van de belangrijkste verordeningen en de eventueel latere, nieuwe versies daarvan.

Een andere beperking van de lijst is dat de zeer vele besluiten en regelingen die uitvoering gaven of geven aan de kaderregelingen op de onderscheiden deelterreinen, niet of slechts sporadisch zijn genoemd.

KADERWETGEVING

Wet van den 5den Mei 1933, tot verleenning van bevoegdheden tot het nemen van bijzondere maatregelen in het belang van den Landbouw (Landbouw-Crisiswet 1933) (Stb. 1933, 261)

Wet van 26 juli 1957, houdende nieuwe regelen ter bevordering van de voortbrenging, de afzet en een redelijke prijsvorming van voortbrengselen van de landbouw en de visserij en in verband daarmee ten behoeve van de afnemers van produkten (Landbouwwet) (Stb. 1957, 342)

Gewijzigd: Stb. 1962, 295
Stb. 1966, 278
Stb. 1979, 323

Besluit van 22 maart 1958 houdende uitvoering van de artikelen 17, 19 en 22 der Landbouwwet [inzake overeenstemming met de minister van EZ] (Stb. 1958, 167)

ORGANISATORISCH KADER

Besluit bevoegdheden D-G Voedselvoorziening en instelling College voor de Voedselvoorziening (VB 1940, 141)

Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en daaraan gerelateerde regelgeving

Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij betreffende den opbouw van een organisatie voor de voedselvoorziening (Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941) (VB 1941, 69)

Algemeen reglement betreffende de samenstelling, inrichting en bevoegdheid van organisaties, ingesteld op het gebied der voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 136)

Gewijzigd: Stcrt. 1946, 6

Besluit Raad voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 58)

Afzonderlijke besluiten betreffende toekenning verordenende bevoegdheden bedrijfschappen (Stcrt. 1942, 245)

Besluit verordenende bevoegdheid Bedrijfsorganisaties Voedselvoorziening (Stcrt. 1943, 186)

Instellingsbeschikkingen & reglementen (hoofd)bedrijfschappen-oude stijl (Stcrt. begin jaren '40, m.n. 1942)

Reglementen Aan- en Verkoopbureaus

Mandateringsbesluiten gepubliceerd in Stcrt. 1944, 173A

Wet op de bedrijfsorganisatie

Wet op de bedrijfsorganisatie (WBO) (Stb. 1950, 22)

Overdracht bevoegdheden (medebewind)

In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1958 (Stcrt. 1958, 81) (elf)

In- en uitvoerbeschikkingen Produktschappen 1963 (Stcrt. 1962, 242) (elf)

Overdrachtsbeschikking bevoegdheden Landbouwwet 1966 Algemeen (Stcrt. 1966, 205); in 1997 bij ministeriële regeling (Stcrt. 1997, 54) gewijzigd in Overdrachtsregeling bevoegdheden

Landbouwwet 1966 Algemeen

Gewijzigd: Stcrt. 1975, 41

Afzonderlijke overdrachtsbeschikkingen productschappen (vele)

Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189)

Wijziging Beschikking Landbouweffingen- en restitutieregime 1968-II (Stcrt. 1975, 41)

Kosten medebewind

Medebewindskostenbeschikking 1980 (J.3992, niet gepubliceerd in de *Staatscourant*)

VIB

Beschikking tot goedkeuring van de statuten van de Stichting VIB (Stcrt. 1945, 89)

Statuten Stichting VIB

Instellingsbeschikking Raad van Advies en Toezicht Stichting VIB (Stcrt. 1952, 107)

Beschikking procuratieregeling VIB 1958 (Stcrt. 1958, 126)

Besluit instelling commissies van bijstand VIB (Stcrt. 1958, 307)

Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1966, 119)

Uitvoeringsbeschikking 1967 Mandaatsbeschikking VIB (Stcrt. 1967, 122)

Beschikking VIB-erkenningen 1978 (Stcrt. 1978, 86)

Beschikking commissie van beheer VIB (Stcrt. 1966, 119)

Regeling erkenningen interventie (Stcrt. 1998, 196)

FINANCIERINGSINSTRUMENTEN

Landbouw-Crisisfonds / Landbouw-Egalisatiefonds

Landbouwwet (Stb. 1957, 342)

EOGFL-G

Verordening nr. 25 van de EEG-Raad inzake de financiering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (PbEG nr. 30, 1962)

70/243/EGKS, EEG, Euratom: Besluit van 21 april 1970 betreffende de vervanging van de financiële bijdragen van de Lid-Staten door eigen middelen van de Gemeenschappen (PbEG nr. L 94)

Verordening (EEG) nr. 729/70 van de Raad van 21 april 1970 betreffende de financiering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (PbEG nr. L 94)

Verordening (EEG) nr. 1883/78 van de Raad van 2 augustus 1978 betreffende de algemene regels voor de financiering van de interventies door het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie (PbEG nr. L 216)

VOEDSELVOORZIENING

Voedselvoorziening, algemeen

Besluit van 28 Augustus 1939, houdende verplichting tot inventarisatie bij den landbouw (Landbouw-Inventarisatiebesluit 1939) (Stb. 1939, 679 M)

Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij met betrekking tot de voedselvoorziening (Voedselvoorzieningsbesluit) (VB 1941, 12)

Monopoliebesluit voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 135)

Beslechting van geschillen en tuchtrechtspraak

Reglement Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening (Stcrt. 1942, 164)

Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Landbouw en Visscherij en van Justitie betreffende de tuchtrechtspraak op het gebied van de voedselvoorziening (Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening) (Stcrt. 1942, 183)

Voedselvoorziening, overig

Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en van Landbouw en Visscherij, houdende bepalingen betreffende het vestigen, uitbreiden en veranderen van bedrijven (Bedrijfsvergunningbesluit 1941) (VB 1941, 119)

Bedrijfsvergunningbesluit 1941 Uitvoeringsbeschikking Voedselvoorziening (Stcrt. 1941, 155)

Besluit Uitsluiting toewijzing en intrekking bevoegdheden PVC's (Stcrt. 1944, 202)

Voedselvoorziening in bijzondere omstandigheden

Bodemproductiewet 1939

Wet van 24 juni 1939, houdende regelen met betrekking tot de bodemproductie in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden (Bodemproductiewet 1939) (Stb. 1939, 632)

Besluit van 26 oktober 1939, houdende regelen met betrekking tot de bodemproductie (Bodemproductiebesluit 1939) (Stb. 1939, 679 PP)

Besluit van 1 september 1939, houdende nadere regelen met betrekking tot de adviescommissies voor de bodemproductie (Organisatiebesluit Commissie voor de Bodemproductie) (Stb. 1939, 684)

Organisatiebeschikking Bodemproductie (Stcrt. 1939, 241)

Wet van 26 december 1950, houdende enige voorzieningen met betrekking tot een aantal uitvoeringsvoorschriften van de Bodemproductiewet 1939 (Overgangswet Bodemproductie 1950) (Stb. 1950, 413)

Distributiewet 1939

Wet van 24 juni 1939, houdende regelen teneinde in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden een doelmatige distributie van goederen in het belang van volkshuishouding, landsverdediging en veiligheid van niet-militaire personen of lichamen mogelijk te maken (Distributiewet 1939) (Stb. 1939, 633)

Prijsopdrijvings- en hamsterwet 1939

Wet van 24 juni 1939, houdende regelen teneinde het opdrijven van prijzen van goederen en diensten, alsmede het hamsteren van goederen, in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden te voorkomen (Prijsopdrijvings- en hamsterwet 1939) (Stb. 1939, 634)

Noodwet voedselvoorziening

Wet van 12 december 1962, houdende verzekering van de voedselvoorziening in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden (Noodwet voedselvoorziening) (Stb. 1962, 566)

Hamsterwet

Wet van 29 november 1962, houdende een regeling tot het tegengaan van het hamsteren van goederen in buitengewone omstandigheden (Hamsterwet) (Stb. 1962, 542)

Coördinatiewet

Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (Stb. 1996, 365)

Invoeringswet Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (Stb. 1996, 366)

NATIONAAL MARKT- EN PRIJSBELEID

Garantieprijsbeleid

Kaders: Landbouw-Crisiswet 1933, Voedselvoorzieningsbesluit, Landbouwwet
Zeer veel toeslag-, vergoedings- en heffingsbeschikkingen (uitvoering)

Invoer en uitvoer

Ontheffingsbeschikking in- en uitvoer voedselvoorzieningsprodukten (Stcrt. 1957, 162)
In- en uitvoerbeschikking landbouwprodukten 1958 (Stcrt. 1958, 115)
Vrijstellingsbeschikking in- en uitvoer landbouwprodukten 1958 III (Stcrt. 1958, 126)
Besluit van 23 april 1958, houdende uitvoering van artikel 42 van de Landbouwwet (In- en uitvoerbesluit landbouwprodukten 1958) (Stb. 1958, 200)
Wet van 5 juli 1962, houdende een regeling op het gebied van de invoer en de uitvoer van goederen (In- en uitvoerwet) (Stb. 1962, 295)
In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1962, 222)
Modellenbeschikking in- en uitvoerdocumenten landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 123)
Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 124)
In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 (Stb. 1963, 125)
Vrijstellingsbeschikking landbouwgoederen 1963-I (Stcrt. 1963, 125)
Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 1963, 127)
Vrijstellingsregeling veredelingsverkeer landbouwgoederen 1964 (Stcrt. 1964, 120)
Veredelingsverkeersbeschikking Landbouwgoederen 1966 (Stcrt. 1966, 114)

EUROPEES MARKT- EN PRIJSBELEID

Algemeen

Nationaal

Besluit tot instelling van de Nationale Commissie van Advies voor de Europese Landbouwintegratie (Stcrt. 1952, 132)

Basisverordeningen

Bananen

Verordening (EEG) nr. 404/93 van de Raad van 13 februari 1993 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector bananen (PbEG nr. L 47)

Eieren en slachtpluimvee

Verordening nr. 21 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector eieren (PbEG nr. 30, 1962)
Verordening (EEG) nr. 122/67 van de Raad van 13 juni 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector eieren (PbEG nr. 117)
Verordening (EEG) nr. 2771/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector eieren (PbEG nr. L 282)
Verordening nr. 22 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector slachtpluimvee (PbEG nr. 30, 1962)
Verordening (EEG) nr. 123/67 van de Raad van 13 juni 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector slachtpluimvee (PbEG nr. 117)
Verordening (EEG) nr. 2777/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector slachtpluimvee (PbEG nr. L 282)

Eiwithoudende gewassen

Verordening (EEG) nr. 1431/82 van de Raad van 18 mei 1982 houdende bijzondere maatregelen voor erwten, tuin- en veldbonen (PbEG nr. L 162)
Verordening (EEG) nr. 1117/78 van de Raad van 22 mei 1978 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector gedroogde voedergewassen (PbEG nr. L 142)

Granen

Verordening nr. 19 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen (PbEG nr. 30, 1962)

Verordening (EEG) nr. 120/67 van de Raad van 13 juni 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen (PbEG nr. 117, 1967)

Vervangen: Verordening (EEG) nr. 2727/75 (PbEG nr. L 281)
Verordening (EEG) nr. 1766/92 (PbEG nr. L 181)

Groenten en fruit (verse)

Verordening nr. 23 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector groenten en fruit (PbEG nr. B 30, 1962)

Verordening nr. 159/66/EEG van de Raad van 25 oktober 1966 houdende aanvullende bepalingen inzake de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector groenten en fruit (PbEG nr. 192, 1966)

Vervangen: Verordening (EEG) nr. 1035/72 (PbEG nr. L 118)

Verordening (EEG) nr. 1035/72 van de Raad van 18 mei 1972 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector groenten en fruit (PbEG nr. L 118)

Vervangen: Verordening (EEG) nr. 2200/96 (PbEG nr. L 297)

Groente en fruit (verwerkte)

Verordening (EEG) nr. 426/86 van de Raad van 24 februari 1986 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector van op basis van groenten en fruit verwerkte produkten (PbEG nr. L 49)

Hop

Verordening (EEG) nr. 1696/71 van de Raad van 26 juli 1971 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector hop (PbEG nr. L 175)

Levende planten en producten van de bloemeteelt

Verordening (EEG) nr. 234/68 van de Raad van 27 februari 1968 houdende de totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector levende planten en producten van de bloemeteelt (PbEG nr. L 55)

Melk en zuivelproducten

Verordening nr. 13/64/EEG van de Raad van 5 februari 1964 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de zuivelsector (PbEG nr. 34, 1964)

Verordening (EEG) nr. 804/68 van de Raad van 27 juni 1968 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector melk en zuivelproducten (PbEG nr. L 148/13)

Gewijzigd: Verordening (EEG) nr. 856/84 (PbEG nr. L 90)
Vervangen: Verordening (EG) nr. 1255/99 (PbEG nr. L 160)

Oliën en vetten / oliehoudende zaden

Verordening nr. 136/66/EEG van de Raad van 22 september 1966 houdende de totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector oliën en vetten (PbEG nr. P 172) (olijfolie, koolzaad, zonnebloemzaad en soja)

Aangevuld: Verordening (EEG) nr. 3766/91 (PbEG nr. L 356)

Verordening (EEG) nr. 569/76 van de Raad van 15 maart 1976 tot vaststelling van bijzondere maatregelen voor lijnzaad (PbEG nr. L 67) (lijnzaad)

Verordening (EEG) nr. 3698/88 van de Raad van 24 november 1988 tot vaststelling van bijzondere maatregelen voor hennepzaad (PbEG nr. L 325) (hennepzaad)

Rundvlees

Verordening nr. 14/64/EEG van de Raad van 5 februari 1964 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees (PbEG nr. 34, 1964)

Verordening (EEG) nr. 805/68 van de Raad van 27 juni 1968 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees (PbEG nr. 148)

Vervangen: Verordening (EEG) nr. 1254/99 (PbEG nr. L 160)

Rijst

Verordening (EEG) nr. 1418/76 van de Raad van 21 juni 1976 houdende een gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt (PbEG nr. L 166)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 3072/95 (PbEG nr. L 329)

Schapen- en geitenvlees

Verordening (EEG) nr. 1837/80 van de Raad van 27 juni 1980 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector schape- en geitenvlees (PbEG nr. L 183)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 3013/89 (PbEG nr. L 289)
Verordening (EG) nr. 2467/98 (PbEG nr. L 312)

Suiker, isoglucose en inuline

Verordening nr. 1009/67/EEG van de Raad van 18 december 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker (PbEG nr. B 308)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 1785/81 (PbEG nr. L 177)
Verordening (EG) nr. 2038/1999 (PbEG nr. L 252)

Tabak (ruwe)

Verordening (EEG) nr. 727/70 van de Raad van 21 april 1970 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector ruwe tabak (PbEG nr. L 94)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 2075/92 (PbEG nr. L 215)

Varkensvlees

Verordening nr. 20/62/EEG van de Raad van 20 april 1962 houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector varkensvlees (PbEG nr. 30, 1962)
Verordening nr. 121/67/EEG van de Raad van 13 juni 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector varkensvlees (PbEG nr. L 117)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 2759/75 (PbEG nr. L 282)

Vezelgewassen en zijderupsen

* Vezelvlas en hennep

Verordening (EEG) nr. 1308/70 van de Raad van 29 juni 1970 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector vlas en hennep (PbEG nr. L 146)

*Katoen

Katoen komt niet voor in bijlage II bij het Verdrag, maar protocol nr. 4 bij de Akte van toetreding van Griekenland (1979), gewijzigd bij protocol nr. 14 bij de Akte van toetreding van Spanje en Portugal, voorziet in een regeling voor dit product.

Wijnbouwproducten

Verordening nr. 24 van de Raad houdende de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt (PbEG nr. 30, 1962)
Verordening (EEG) nr. 816/70 van de Raad van 28 april 1970 houdende aanvullende bepalingen inzake de gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt (PbEG nr. L 99)
Verordening (EEG) nr. 337/79 van de Raad van 5 februari 1979 houdende een gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt (PbEG nr. L 54)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 822/87 (PbEG nr. L 84)

Zaaizaad

Verordening (EEG) nr. 2358/71 van de Raad van 26 oktober 1971 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector zaaizaad (PbEG nr. L 246)

Agromonetaire zaken

Europees

- Verordening (EEG) nr. 974/71 van de Raad van 12 mei 1971 betreffende bepaalde conjunctuurpolitieke maatregelen welke naar aanleiding van de tijdelijke verruiming van de fluctuatiemarges van de valuta's van sommige Lid-Staten dienen te worden genomen in de landbouwsector (PbEG nr. L 106)
- Verordening (EEG) nr. 1013/71 van de Commissie van 17 mei 1971 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EEG) nr. 974/71 betreffende bepaalde conjunctuurpolitieke maatregelen welke naar aanleiding van de tijdelijke verruiming van de fluctuatiemarges van de valuta's van sommige Lid-Staten dienen te worden genomen in de landbouwsector (PbEG nr. L 110)
- Verordening (EG) nr. 1527/95 van de Raad van 29 juni 1995 tot vaststelling van de compenserende steun in verband met de verlaging van de landbouwomrekeningskoersen voor bepaalde valuta's (PbEG nr. L 148)
- Verordening (EG) nr. 2921/95 van de Commissie van 18 december 1995 tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen betreffende de compenserende steun in verband met de verlaging van bepaalde landbouwomrekeningskoersen (PbEG nr. L 305)
- Verordening (EG) nr. 724/97 van de Raad van 22 april 1997 tot vaststelling van de compenserende en andere maatregelen bij aanzienlijke revaluaties met negatieve gevolgen voor de landbouwinkomens (PbEG nr. L 108)
- Verordening (EG) nr. 2800/98 van de Raad van 15 december 1998 houdende overgangsmatregelen voor de invoering van de euro in het gemeenschappelijk landbouwbeleid (PbEG nr. L 349)
- Verordening (EG) nr. 2799/98 van de Raad van 15 december 1998 tot vaststelling van het agromonetaire stelsel voor de euro (PbEG nr. L 349)

Nationaal

- Compensatiebeschikking landbouwgoederen 1971 I (Stcrt. 1971, 90)
- Compensatiebeschikking toetreding 1973 (Stcrt. 1973, 21)
- Beschikking inkomenstoeslag landbouwbedrijven 1974 (Stcrt. 1974, 246)
- Toeslagbeschikking akkerbouwproducten 1974 (Stcrt. 1974, 246)
- Compensatiebeschikking toetreding 1975 (Stcrt. 1975, 148)
- Compensatiebeschikking toetreding 1980 (Stcrt. 1980, 249)
- Compensatiebeschikking toetreding Spanje en Portugal (Stcrt. 1986, 52)
- Regeling agrimonetaire compensatie 1996/1997 (Stcrt. 1996, 169)

Prijsnoteringen

- Instellingsbesluit Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1964, 162)
- Reglement Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1964, 247)
- Regeling Commissie Officiële Nederlandse Zuivelnoteringen (Stcrt. 1995, 13)

In- en uitvoer: heffingen, restituties en subsidies

Europees

- Verordening (EEG) nr. 1373/70 van de Commissie van 10 juli 1970 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van invoer-, uitvoer- en voorfixatiecertificaten voor landbouwproducten waarvoor een stelsel van gemeenschappelijke prijzen geldt (PbEG nr. L 158)
- Verordening (EEG) nr. 3183/80 van de Commissie van 3 december 1980 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van invoer-, uitvoer- en voorfixatiecertificaten voor landbouwproducten (PbEG nr. L 338)
- Verordening (EEG) nr. 2473/86 van de Raad van 24 juli 1986 betreffende de regeling passieve veredeling en het systeem uitwisselingsverkeer (PbEG nr. L 212)
- Verordening (EEG) nr. 3719/88 van de Commissie van 16 november 1988 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van invoer-, uitvoer- en voorfixatiecertificaten voor landbouwproducten (PbEG nr. L 331)
- Verordening (EG) nr. 1291/2000 van de Commissie van 9 juni 2000 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van invoer-, uitvoer- en voorfixatiecertificaten voor landbouwproducten (PbEG nr. L 152)
- Verordening (EEG) nr. 800/1999 van de Commissie van 15 april 1999 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen van het stelsel van restituties bij uitvoer van landbouwproducten (PbEG nr. L 102)

Nationaal

In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295)

In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1963 (Stcrt. 1963, 125)

Gewijzigd o.a: Stcrt. 1967, 327

Stcrt. 1968, 338

Overdrachtsbeschikking In- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 1968, 189)

Beschikking Landbouweffingen- en restitutieregime 1968 II (Stcrt. 1968, 189)

Veredelingsverkeersbeschikking landbouwgoederen 1968 (Stcrt. 1968, 189)

In- en uitvoerbesluit landbouwgoederen 1980 (Stb. 1980, 758)

In- en uitvoerbeschikking landbouwgoederen 1981 (Stcrt. 1981, 50)

Gewijzigd o.a. (Stcrt. 1992, 52)

(Stcrt. 1996, 94)

Mandaatsbeschikking landbouwgoederen 1981 Landen (Stcrt. 1981, 51)

Invoerbesluit landen 1981 (Stb. 1981, 576)

Regeling vrijstelling belastingen bij invoer (Stcrt. 1985, 134)

Beschikking actief veredelingsverkeer landbouwgoederen 1986 (Stcrt. 1986, 252)

Regeling passief veredelingsverkeer landbouwgoederen (Stcrt. 1991, 81)

In- en uitvoerbesluit Irak 1991 (Stb. 1991, 123)

Douaneregeling (Stcrt. 1996, 94)

Productiebeperving (quota- en heffingsregelingen)

Europees

Melk en zuivelproducten

Verordening (EEG) nr.1079/77 van de Raad van 17 mei 1977 inzake een medeverantwoordelijkheidsheffing en maatregelen ter verruiming van de markten in de sector melk en zuivelproducten (PbEG nr. L 131)

Verordening (EEG) nr.857/84 van de Raad van 31 maart 1984 houdende algemene voorschriften voor de toepassing van de in artikel 5 quater van Verordening (EEG) nr. 804/68 bedoelde heffing in de sector melk en zuivelproducten (PbEG L 37)

Granen (aardappelzetmeel)

Verordening (EEG) nr. 1983/86 van de Raad van 24 juni 1986 houdende algemene bepalingen van de regeling inzake rechtstreekse steun aan kleine producenten in de sector granen (PbEG nr. L 171)

Verordening (EG) nr. 1868/94 van de Raad van 27 juli 1994 tot vaststelling van een contingenteningsregeling van de productie van aardappelzetmeel (PbEG nr. L 197)

Verordening (EG) nr. 97/95 van de Commissie van 17 januari 1995 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EEG) nr. 1766/92 van de Raad wat betreft de minimumprijs en het compensatiebedrag die aan de aardappeltelers moeten worden betaald, en van Verordening (EG) nr. 1868/94 van de Raad tot vaststelling van een contingenteningsregeling voor de productie van aardappelzetmeel (PbEG nr. L 016)

Nationaal

Melk en zuivelproducten

Beschikking superheffing (Stcrt. 1984, 79)

Beschikking superheffing 1985 (Stcrt. 1985, 118)

Beschikking superheffing bijzondere opvolgingssituaties (Stcrt. 1985, 109)

Beschikking verevening superheffing (Stcrt. 1985, 122)

Beschikking superheffing 1988 (Stcrt. 1988, 64)

Beschikking superheffing SLOM-deelnemers (Stcrt. 1989, 54)

Beschikking kortingcompensatie in de sector melk- en zuivelproducten (Stcrt. 1989, 76)

Beschikking superheffing zure boerderijzuivelproducten (Stcrt. 1991, 176) laatst. gewijzigd (Stcrt. 1995, 110)

Beschikking superheffing 1993 (Stcrt. 1993, 60)

Beschikking superheffing SLOM-concessionarissen (Stcrt. 1993)

Regeling schadevergoeding SLOM-deelnemers (Stcrt. 1993,172)

Regeling schadevergoeding SLOM-concessionarissen (Stcrt. 1998, 249)

Granen

- Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen (Stcrt. 1986, 123)
- Beschikking steunverlening kleine graanproducenten (Stcrt. 1987, 104)
- Beschikking medeverantwoordelijkheidsheffing granen 1988 (Stcrt. 1988, 124)
- Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffing granen (Stcrt. 1989, 68)
- Beschikking terugbetaling ingehouden medeverantwoordelijkheidsheffingen granen in verband met het uit productie nemen van bouwland, art. 9 (Stcrt. 1989, 250)

Suiker

- Suikerbeschikking 1968-II (Stcrt. 1968, 207)
- Suikerbeschikking 1975 (Stcrt. 1975, 122)
- Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (Stcrt. 1981, 135), later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop (Stcrt. 1994, 122)
  - Gewijzigd: (Stcrt. 1982, 144)
  - (Stcrt. 1999, 108)
- Beschikking vaststelling quota suiker en isoglucose 1981 (Stcrt. 1981, 152)
  - Gewijzigd: o.a. (Stcrt. 1994, 122)

O&S-fonds

Melk

- Regeling opkoop heffingvrije hoeveelheden, Bestuursbesluit nr.323, 15 oktober 1984 (Stcrt. 1984, 201)
- Regeling gefaseerde opkoop heffingvrije hoeveelheden, Bestuursbesluit nr. 400, 7 april 1988 (Stcrt. 1988, 80)
- Vergoedingsregeling referentiehoeveelheden melk, Bestuursbesluit nr. 401, 7 april 1988 (Stcrt. 1988, 80)

Interventie

Europees

- Verordening (EEG) nr. 985/68 van de Raad van 15 juli 1968 houdende vaststelling van de algemene voorschriften betreffende de interventie maatregelen op de markt voor boter en room (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 989/68 van de Raad van 15 juli 1968 houdende vaststelling van de algemene voorschriften voor de steunverlening aan de particuliere opslag in de sector rundvlees (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 1014/68 van de Raad van 20 juli 1968 houdende vaststelling van algemene voorschriften betreffende de openbare opslag van magere-melkpoeder (PbEG nr. L 173)
- Verordening (EEG) nr. 1524/71 van de Commissie van 16 juli 1971 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de steun voor de particuliere opslag van vlas- en hennepvezels (PbEG nr. L 160)
- Verordening (EEG) nr. 275/74 van de Commissie van 31 januari 1974 houdende uitvoeringsbepalingen voor toekenning van steun voor de particuliere opslag in de sector rundvlees via openbare inschrijvingen (PbEG nr. L 28)
- Verordening (EEG) nr. 2738/75 van de Raad van 29 oktober 1975 tot vaststelling van de algemene interventievoorschriften in de sector granen (PbEG nr. L 281)
- Verordening (EEG) nr. 2763/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende vaststelling van de algemene regels voor de steunverlening aan de particuliere opslag in de sector varkensvlees (PbEG nr. L 282)
- Verordening (EEG) nr. 2315/76 van de Commissie van 24 september 1976 met betrekking tot de verkoop van boter uit openbare opslag (PbEG nr. L 261)
- Verordening (EEG) nr. 1569/77 van de Commissie van 11 juli 1977 houdende vaststelling van de procedures en voorwaarden voor de overneming van granen door de interventiebureaus (PbEG nr. L 174)
- Verordening (EEG) nr. 1468/79 van de Commissie van 13 juli 1979 inzake de toekenning van steun voor boter uit particuliere opslag bestemd voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen (PbEG nr. L 177)
- Verordening (EEG) nr. 1836/82 van de Commissie van 7 juli 1982 tot vaststelling van de procedure en de voorwaarden voor de verkoop van graan door de interventiebureaus (PbEG nr. L 202)
- Verordening (EEG) nr. 859/89 van de Commissie van 29 maart 1989 betreffende de wijze van toepassing van de interventie maatregelen in de sector rundvlees (PbEG nr. L 91)
- Verordening (EEG) nr. 2456/93 van de Commissie van 1 september 1993 tot uitvoering van Verordening (EEG) nr. 805/68 van de Raad wat de algemene en de speciale interventie maatregelen in de sector rundvlees betreft (PbEG nr. L 225)

- Verordening (EG) nr. 454/95 van de Commissie van 28 februari 1995 houdende uitvoeringsbepalingen van de interventie maatregelen op de markt voor boter en room (PbEG nr. L 46)
- Verordening (EG) nr. 904/95 van de Commissie van 25 april 1995 met betrekking tot de bepalingen voor de toekenning van steun voor de particuliere opslag van bewaarkaas (PbEG nr. L 93)
- Verordening (EG) nr. 322/96 van de Commissie van 22 februari 1996 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de openbare opslag van magere-melkpoeder (PbEG nr. L 45)
- Verordening (EG) nr. 659/97 van de Commissie van 16 april 1997 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 2200/96 van de Raad met betrekking tot de interventieregeling in de sector groenten en fruit (PbEG nr. L 100)

Nationaal

- Wijziging Suikerbeschikking 1968-II (Stcrt. 1972, 60)
- Beschikking classificatiewerkzaamheden bij interventie (Stcrt. 1988, 69)
- Regeling instelling Commissie kwaliteitsbewaking classificatie (Stcrt. 1988, 69)

Steun voor bijzonder gebruik (be- en verwerkingssteun) en voor bijzondere bestemmingen

Europees

- Verordening (EEG) nr. 986/68 van de Raad van 15 juli 1968 houdende vaststelling van de algemene voorschriften voor de toekenning van steun voor ondermelk en mager melkpoeder bestemd voor voederdoeleinden (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 987/68 van de Raad van 15 juli 1968 houdende vaststelling van de algemene voorschriften voor de toekenning van steun voor ondermelk die tot caseïne en caseïnaten is verwerkt (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 756/70 van de Commissie van 24 april 1970 betreffende de steunverlening voor ondermelk die tot caseïne en caseïnaten is verwerkt (PbEG nr. L 91)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 2921/90 (PbEG nr. L 279)
- Verordening (EEG) nr. 1559/70 van de Commissie van 31 juli 1970 houdende vaststelling van de voorwaarden voor de levering van uit de markt genomen groenten en fruit aan de veevoederindustrie (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 1560/70 van de Commissie van 31 juli 1970 tot vaststelling van de voorwaarden voor het aanbesteden van de verwerking tot sap van uit de markt genomen groenten en fruit (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 1562/70 van de Commissie van 31 juli 1970 houdende vaststelling van de voorwaarden voor de levering voor zekere uit de markt genomen fruitsoorten aan de distilleerderijen (PbEG nr. L 169)
- Verordening (EEG) nr. 846/72 van de Raad van 24 april 1972 houdende vaststelling van bijzondere maatregelen voor de aanbesteding van de verwerking van tomaten waarop interventie is toegepast (PbEG nr. L 100)
- Verordening (EEG) nr. 1282/72 van de Commissie van 21 juni 1972 betreffende de verkoop van boter tegen verlaagde prijs aan het leger en de daarmee gelijkgestelde eenheden (PbEG nr. L 142)
Schorsing art. 1: Verordening (EEG) nr. 342/89 (PbEG nr. L 39)
- Verordening (EEG) nr. 2374/79 van de Commissie van 26 oktober 1979 inzake de verkoop tegen verlaagde prijs van bepaalde produkten van de rundvleessector die door de interventiebureaus zijn opgeslagen, aan bepaalde sociale instellingen en gemeenschappen, tevens houdende wijziging van Verordening (EEG) nr. 1687/76 en intrekking van de Verordeningen (EEG) nr. 2035/74 en (EEG) nr. 2036/74 (PbEG nr. L 272)

- Verordening (EEG) nr. 1687/76 van de Commissie van 30 juni 1976 tot vaststelling van gemeenschappelijke bepalingen inzake de controle op het gebruik en/of de bestemming van producten uit interventie (PbEG nr. L 190)
 Vervangen: Verordening (EEG) nr. 569/88
 Verordening (EEG) nr. 3002/92
- Verordening (EEG) nr. 880/77 van de Raad van 26 april 1977 inzake toekenning van steun bij de consumptie van boter (PbEG nr. L 106)
 Vervangen: Verordening (EEG) nr. 1269/79 (PbEG nr. L 161)
- Verordening (EEG) nr. 1844/77 van de Commissie van 10 augustus 1977 inzake de toekenning, via inschrijving, van bijzondere steun voor magere-melkpoeder voor vervoeding aan andere dieren dan jonge kalveren (PbEG nr. L 205)
- Verordening (EEG) nr. 2370/77 van de Commissie van 28 oktober 1977 met betrekking tot de afzet van boter tegen verlaagde prijs bestemd voor onmiddellijk verbruik in de Gemeenschap (PbEG nr. L 277)
- Verordening (EEG) nr. 649/78 van de Commissie van 31 maart 1978 betreffende de afzet tegen verlaagde prijs van interventieboter bestemd voor onmiddellijk verbruik in de vorm van boterconcentraat (PbEG nr. L 86)
 Vervangen: Verordening (EEG) nr. 3143/85 (PbEG nr. L 298)
- Verordening (EEG) nr. 1762/78 van de Raad van 25 juli 1978 betreffende de verkoop van boter tegen verlaagde prijs aan personen die sociale bijstand genieten (PbEG nr. L 204)
 Vervangen: Verordening (EEG) nr. 2990/82 (PbEG nr. L 314)
- Verordening (EEG) nr. 1269/79 van de Raad van 25 juni 1979 inzake de afzet tegen verlaagde prijs van boter bestemd voor rechtstreekse consumptie (PbEG nr. L 161)
- Verordening (EEG) nr. 262/79 van de Commissie van 12 februari 1979 betreffende de verkoop tegen verlaagde prijs van boter bestemd voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen (PbEG nr. L 41)
- Verordening (EEG) nr. 1725/79 van de Commissie van 26 juli 1979 met betrekking tot de uitvoeringsbepalingen inzake de toekenning van steun voor tot mengvoeder verwerkte ondermelk en voor magere-melkpoeder met name bestemd voor kalvervoeding (PbEG nr. L 199)
- Verordening (EEG) nr. 1723/81 van de Raad van 24 juni 1981 houdende algemene voorschriften betreffende maatregelen om het boterverbruik van bepaalde groepen consumenten en industrieën te handhaven (PbEG nr. L 172)
- Verordening (EEG) nr. 2191/81 van de Commissie van 31 juli 1981 betreffende de toekenning van steun voor de aankoop van boter door instellingen en gemeenschappen zonder winsttoegmerk (PbEG nr. L 213)
- Verordening (EEG) nr. 2192/81 van de Commissie van 31 juli 1981 betreffende de toekenning van steun voor de aankoop van boter door het leger en de daarmee gelijkgestelde eenheden van de Lid-Staten (PbEG nr. L 213)
- Verordening (EEG) nr. 2991/82 van de Commissie van 9 november 1982 betreffende de tijdelijke afzet tegen verlaagde prijs van boter voor rechtstreekse consumptie in de Gemeenschap tijdens het melkprijsjaar 1982/1983 (PbEG nr. L 314)
- Verordening (EEG) nr. 2409/86 van de Commissie van 30 juli 1986 betreffende de verkoop van interventieboter bestemd voor bijmenging in mengvoeder (PbEG nr. L 208)
- Verordening (EEG) nr. 3730/87 van de Raad van 10 december 1987 houdende algemene voorschriften voor de levering van levensmiddelen uit interventievoorraden aan bepaalde organisaties met het oog op verstrekking aan de meest hulpbehoevenden in de Gemeenschap (PbEG nr. L 352)
- Verordening (EEG) nr. 429/90 van de Commissie van 20 februari 1990 betreffende de toekenning, via openbare inschrijving, van steun voor boterconcentraat voor rechtstreekse consumptie in de Gemeenschap (PbEG nr. L 45)
- Verordening (EEG) nr. 3398/91 van de Commissie van 20 november 1991 inzake de verkoop bij openbare inschrijving van magere-melkpoeder voor de vervaardiging van mengvoeder en tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 569/88 (PbEG nr. L 320)
- Verordening (EG) nr. 2571/97 van de Commissie van 15 december 1997 betreffende de verkoop van boter tegen verlaagde prijs en de toekenning van steun voor room, boter en boterconcentraat voor de vervaardiging van banketbakkerswerk, consumptie-ijs en andere voedingsmiddelen (PbEG nr. L 350)
- Verordening (EG) nr. 479/1999 van de Commissie van 4 maart 1999 houdende intrekking van bepaalde verordeningen in de sector melk en zuivelproducten (PbEG nr. L 57)

*Nationaal

Beschikking controlevoorschriften interventieproducten 1976(Stcrt. 1976, 248)
Beschikking controlevoorschriften inzake het gebruik of de bestemming van bepaalde
landbouwproducten 1979 (Stcrt. 1978, 253)

Directe inkomenssteun (steunregelingen: toeslagen en premies)

Premies ter beperking van de productie in de zuivelsector vanaf de jaren '70

Premies voor het slachten van koeien en voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten

*Europees

Verordening (EEG) nr. 1975/69 van de Raad van 6 oktober 1969 houdende invoering van een stelsel van premies voor het slachten van koeien en premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten (PbEG nr. L 252)

Verordening (EEG) nr. 2195/69 van de Commissie van 4 november 1969 houdende vaststelling van uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van premies voor het slachten van koeien en premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten (PbEG nr. L 278)

Verordening (EEG) nr. 1290/71 van de Raad van 21 juni 1971 tot beëindiging van het verlenen van premies voor het slachten van koeien en premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten (PbEG nr. L 137)

O&S-fondsregeling

Bestuursbesluit nr. 51 inzake de verlening van premies voor het slachten van melkkoeien en premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten (jaarverslag 1969)

Omschakelingspremies

*Europees

Verordening (EEG) nr. 1353/73 van de Raad van 15 mei 1973 tot invoering van een stelsel van premies voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie en van premies voor de ontwikkeling van de teelt van rundvee bestemd voor de vleesproductie (PbEG nr. L 141)

Verordening (EEG) nr. 1821/73 van de Commissie van 5 juli 1973 tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen met betrekking tot het stelsel van premies voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie en van premies voor de ontwikkeling van de teelt van rundvee bestemd voor de vleesproductie (PbEG nr. L 184)

O&S-fondsregeling

Bestuursbesluit nr. 118 inzake de vaststelling van de bijdrageregeling voor de omschakeling van de melkveestapel op de rundvleesproductie (jaarverslag 1973)

Premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten en omschakelingspremies

*Europees

Verordening (EEG) nr. 1078/77 van de Raad van 17 mei 1977 tot invoering van een stelsel van premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten en voor de omschakeling van het melkveebestand (PbEG nr. L 131)

*Nationaal

Beschikking uitvoering EEG-verordening betreffende rundvleesproductiepremies 1997 (Stcrt. 1977, 105)

O&S-fondsregeling

Bestuursbesluit nr. 184 inzake de uitvoering van de Verordening (EEG) nr. 1078/77 van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 17 mei 1977 tot invoering van een stelsel van premies voor het niet in de handel brengen van melk en zuivelproducten en voor de omschakeling van het melkveebestand en van de uitvoeringsbepalingen daarvan (jaarverslag 1977)

Steun aan de akkerbouw vanaf de jaren '70

Roopremieregelingen fruitbomen

*Europees

Verordening (EEG) nr. 2517/69 van de Raad van 9 december 1969 tot vaststelling van bepaalde maatregelen ter sanering van de fruitproductie in de Gemeenschap (PbEG nr. L 318)

Verordening (EEG) nr. 2637/69 van de Commissie van 24 december 1969 houdende vaststelling van de rooipremie voor appelbomen, perebomen en perzikbomen, alsmede van de voorwaarden voor de toekenning van deze premie (PbEG nr. L 327)

Verordening (EEG) nr. 794/76 van de Raad van 6 april 1976 tot vaststelling van nieuwe maatregelen ter sanering van de fruitproductie in de Gemeenschap (PbEG nr. L 93)

Verordening (EEG) nr. 1090/76 van de Commissie van 11 mei 1976 houdende vaststelling van de rooipremie voor appelbomen en perebomen van bepaalde variëteiten alsmede van de voorwaarden voor de toekenning van deze premie (PbEG nr. L 124)

Verordening (EEG) nr. 1200/90 van de Raad van 7 mei 1990 inzake de sanering van de productie van appels in de Gemeenschap (PbEG nr. L 119)

Verordening (EEG) nr. 2640/90 van de Commissie van 7 september 1990 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EEG) nr. 1200/90 van de Raad inzake de sanering van de productie van appels in de Gemeenschap en wijziging van Verordening (EEG) nr. 3322/89 tot vaststelling van de ontstaansfeiten in de sector groenten en fruit (PbEG nr. L 245)

Verordening (EG) nr. 2505/95 van de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de sanering van de productie van perziken en nectarines in de Gemeenschap (PbEG nr. L 258)

Verordening (EG) nr. 2200/97 van de Raad van 30 oktober 1997 betreffende de sanering van de productie van appels, peren, perziken en nectarines in de Gemeenschap (PbEG nr. L 303)

Verordening (EG) nr. 2467/97 van de Commissie van 11 december 1997 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 2200/97 van de Raad betreffende de sanering van de productie van appels, peren, perziken en nectarines in de Gemeenschap (PbEG nr. L 341)

Nationaal

Beschikking uitvoering EEG-verordening betreffende sanering fruitproductie (Stcrt. 1976, 87)

Uitvoeringsregeling EEG-rooipremie appelbomen 1990 (Stcrt. 1990, 225)

Uitvoeringsregeling EG-rooipremie appelbomen 1994 (Stcrt. 1994, 208)

Uitvoeringsregeling EG-rooisubsidie 1998 (Stcrt. 1998, 12)

O&S-fondsregelingen

Bestuursbesluit nr. 30 inzake de vaststelling van een bijdrageregeling voor het rooien van verouderde boomgaarden (jaarverslag 1968)

Bestuursbesluit nr. 58 inzake de vaststelling van een nieuwe rooipremieregeling voor appelbomen, perebomen en perzikbomen (jaarverslag 1970), gewijzigd bij Bestuursbesluit nr. 71, 158

Bestuursbesluit nr. 159 inzake de uitvoering van de Verordening (EEG) nr. 794/76 van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 6 april 1976 tot vaststelling van nieuwe maatregelen ter sanering van de fruitproductie in de Gemeenschap en de uitvoeringsbepalingen daarvan (jaarverslag 1976)

Oliehoudende zaden

*Europees

Verordening (EEG) nr. 3766/91 van de Raad van 12 december 1991 inzake een steunregeling voor de producenten van sojabonen, kool- en raapzaad en zonnebloemzaad (PbEG nr. L 356)
Verordening (EEG) nr. 615/92 van de Commissie van 10 maart 1992 ter uitvoering van de steunregeling voor producenten van sojabonen, raapzaad, koolzaad en zonnebloemzaad (PbEG nr. L 67)

*Nationaal

Beschikking steunverlening producenten oliehoudende zaden (Stcrt. 1992, 85)

Tabak

*Nationaal

Tabaksbeschikking 1971-I (Stcrt. 1971, 44)

Vezelgewassen: vlas, hennep, lijnzaad

*Europees

Verordening (EEG) nr. 569/76 van de Raad van 15 maart 1976 tot vaststelling van bijzondere maatregelen voor lijnzaad (PbEG nr. L 67)
Verordening (EEG) nr. 771/74 van de Commissie van 29 maart 1974 houdende uitvoeringsbepalingen met betrekking tot de steun voor vlas en hennep (PbEG nr. L 92)
Vervangen: Verordening (EEG) nr. 1164/89 (PbEG nr. L 121)
Verordening (EEG) nr. 1164/89 van de Commissie van 28 april 1989 houdende uitvoeringsbepalingen met betrekking tot de steun voor vezelvlas en hennep (PbEG nr. L 121)
Gewijzigd: Verordening (EG) nr. 624/97

*Nationaal

Vlasbeschikking 1972 (Stcrt. 1972, 192)
Vlas- en lijnzaadbeschikking 1976 (Stcrt. 1976, 232)
Vlasregeling 1994 (Stcrt. 1994, 149)
Vlasregeling 1997 (Stcrt. 1997, 157)
Ingetrokken: Stcrt. 1997, 247

Zijderupsen

*Europees

Verordening (EEG) nr. 845/72 van de Raad van 24 april 1972 tot vaststelling van bijzondere maatregelen ter bevordering van de zijderupsenteelt (PbEG nr. L 100)

*Nationaal

Beschikking zijderupsenteelt (Stcrt. 1972, 160)

Europese premiereregelingen vanaf de jaren '80

Algemeen

Verordening (EG) nr. 1259/1999 van de Raad van 17 mei 1999 tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de regelingen inzake de rechtstreekse steunverlening in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (PbEG nr. L 160)

(E)EG-dierpremies

*Europees

Verordening (EEG) nr. 1357/80 van de Raad van 5 juli 1980 tot instelling van een premiereregeling voor het aanhouden van het zoogkoeienbestand (PbEG nr. L 140)
Verordening (EEG) nr. 1885/80 van de Commissie van 15 juli 1980 houdende uitvoeringsbepalingen van de premiereregeling voor het aanhouden van het zoogkoeienbestand (PbEG nr. L 184)
Verordening (EEG) nr. 2643/80 van de Raad van 14 oktober 1980 tot vaststelling van de premie aan de producenten van schapevlees (PbEG nr. L 275)
Verordening (EEG) nr. 2660/80 van de Commissie van 17 oktober 1980 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de premie ten behoeve van schapevleesproducenten (PbEG nr. L 276)

- Verordening (EEG) nr. 1581/81 van de Commissie van 12 juni 1981 houdende uitvoeringsbepalingen van de premiereregeling voor het aanhouden van het zoogkoeienbestand (PbEG nr. L 154)
- Verordening (EEG) nr. 467/87 van de Raad van 10 februari 1987 tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 805/68 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees, alsmede van de premiereregelingen in die sector (PbEG nr. L 48)
- Verordening (EEG) nr. 468/87 van de Raad van 10 februari 1987 tot vaststelling van de algemene voorschriften van het stelsel van de speciale premie voor producenten van rundvlees (PbEG nr. L 48)
- Verordening (EEG) nr. 2814/90 van de Commissie van 28 september 1990 houdende bepalingen voor de toepassing van de definitie van tot zware dieren gemeste lammeren (PbEG nr. L 268)
- Verordening (EEG) nr. 3493/90 van de Raad van 27 november 1990 tot vaststelling van de algemene voorschriften voor de toekenning van de premie aan de producenten van schape- en geitevlees (PbEG nr. L 337)
- Verordening (EEG) nr. 2066/92 van de Raad van 30 juni 1992 tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 805/68 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 468/87 tot vaststelling van de algemene voorschriften van het stelsel van de speciale premie voor producenten van rundvlees, alsmede van Verordening (EEG) nr. 1357/80 tot instelling van een premiereregeling voor het aanhouden van het zoogkoeienbestand (PbEG nr. L 215)
- Verordening (EEG) nr. 2069/92 van de Raad van 30 juni 1992 tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 3013/89 van de Raad houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector schape- en geitevlees (PbEG nr. L 215)
- Verordening (EEG) nr. 3567/92 van de Commissie van 10 december 1992 houdende toepassingsbepalingen inzake het maximumaantal premies per producent, de nationale reserves en de overdracht van premierechten waarin is voorzien bij Verordening (EEG) nr. 3013/89 van de Raad houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector schape- en geitevlees (PbEG nr. L 362)
- Verordening (EEG) nr. 3886/92 van de Commissie van 23 december 1992 tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen inzake de premiereregelingen waarin is voorzien bij Verordening (EEG) nr. 805/68 van de Raad houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees, en tot intrekking van de Verordeningen (EEG) nr. 1244/82 en (EEG) nr. 714/89 (PbEG nr. L 391)
- Verordening (EG) nr. 2311/96 van de Commissie van 2 december 1996 houdende wijziging van Verordening (EEG) nr. 3886/92 tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen inzake de premiereregelingen in de sector rundvlees (PbEG nr. L 313)
- Verordening (EG) nr. 2342/1999 van de Commissie van 28 oktober 1999 tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 1254/1999 van de Raad houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees met betrekking tot de premiereregelingen (PbEG nr. L 281)

***Nationaal**

Besluit uitvoering EEG-verordening betreffende aanhouden zoogkoeienbestand (Stcrt. 1980, 128)
Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand (Stcrt. 1980, 160)
Beschikking uitvoering EEG-premie schapevleesproducenten (Stcrt. 1980, 225)
Beschikking uitvoering EEG-premieregeling aanhouden zoogkoeienbestand 1981 (Stcrt. 1981, 138)
Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1984 (Stcrt. 1984, 228)
Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1987 (Stcrt. 1987, 67)
Uitvoeringsbeschikking EEG-premie rundvleesproducenten 1989 (Stcrt. 1989, 107)
Uitvoeringsregeling EEG-premieregeling schapevleesproducenten 1990 (Stcrt. 1991, 16)
Uitvoeringsregeling EEG-premie schapevleesproducenten 1993 (Stcrt. 1992, 253)
Uitvoeringsregeling EEG-premie rundvleesproducenten 1993 (Stcrt. 1993, 39)
Uitvoeringsregeling EEG-premie aanhouden zoogkoeienbestand 1993 (Stcrt. 1993, 71)
Interim uitvoeringsregeling EEG-slachtpremie rundvleesproducenten 1993 (Stcrt. 1993, 113)
Regeling toekenning specifieke premierechten zoogkoeienhouders (Stcrt. 1995, 90)
Regeling dierlijke EG-premies (Stcrt. 1996, 80 en 1996, 82)
Gewijzigd: Stcrt. 1996, 250
Stcrt. 1999, 246

EG-steunverlening akkerbouwgewassen

***Europees**

Verordening (EEG) nr. 1094/88 van de Raad van 25 april 1988 tot wijziging van de Verordeningen (EEG) nr. 797/85 en (EEG) nr. 1760/87 voor wat betreft het uit productie nemen van bouwland en de extensivering en de omschakeling van de productie (PbEG nr. L 106)
Verordening (EEG) nr. 1272/88 van de Commissie van 29 april 1988 tot vaststelling van de bepalingen voor de toepassing van de steunregeling ter bevordering van het uit productie nemen van bouwland (PbEG nr. L 121)
Verordening (EEG) nr. 1765/92 van de Raad van 30 juni 1992 tot instelling van een steunregeling voor producenten van bepaalde akkerbouwgewassen (PbEG nr. L 181)
Vervangen: Verordening (EG) nr. 1251/1999 (PbEG nr. L 160)

***Nationaal**

Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1988, 158)
Beschikking ter zake van tijdelijk uit productie nemen van bouwland (Stcrt. 1991, 203)
Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen, Algemene regeling (Stcrt. 1992, 164)
Beschikking steunverlening producenten akkerbouwgewassen 1992 (Stcrt. 1992, 231), later: Regeling steunverlening producenten akkerbouwgewassen
Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen (Stcrt. 1996, 211)

Bijzondere steun in verband met dierziekten

***Europees**

Verordening (EG) nr. 717/96 van de Commissie van 19 april 1996 houdende vaststelling van buitengewone maatregelen ter ondersteuning van de rundvleesmarkt in België, Frankrijk en Nederland (PbEG nr. L 99)
Verordening (EG) nr. 1357/96 van de Raad van 8 juli 1996 tot vaststelling van extra betalingen in 1996 bovenop de premiebedragen die zijn vastgesteld in Verordening (EEG) nr. 805/68 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees en tot wijziging van die verordening (PbEG nr. L 175)
Verordening (EG) nr. 2443/96 van de Raad van 17 december 1996 tot vaststelling van aanvullende maatregelen voor rechtstreekse ondersteuning van het producenteninkomen of van de rundvleessector (PbEG nr. L 333)
Verordening (EG) nr. 413/97 van de Commissie van 3 maart 1997 tot vaststelling van buitengewone maatregelen ter ondersteuning van de markt in de sector varkensvlees in Nederland (PbEG nr. L 62)
Ingetrokken: Verordening (EG) nr. 1430/98 (PbEG nr. L 190)

*Nationaal

Regeling tegemoetkoming schade kalvereigenaren BSE 1996 (Stcrt. 1996, 68)

Regeling tegemoetkoming schade kalvermesters BSE 1996 (Stcrt. 1996, 88)

Ingetrokken: Stcrt. 1996, 250

Regeling compensatie gevolgen BSE-crisis 1996 (Stcrt. 1996, 169)

Regeling ondersteuning producenteninkomen rundvleessector in verband met de BSE-situatie 1997 (Stcrt. 1997, 177)

Afzetbevordering (reclamecampagnes)

*Europees

Verordening (EEG) nr. 3461/85 van de Commissie van 9 december 1985 betreffende het voeren van reclamecampagnes tot stimulering van het verbruik van druivesap (PbEG nr. L 332)

Verordening (EEG) nr. 1195/90 van de Raad van 7 mei 1990 houdende maatregelen om de consumptie en het gebruik van appels te doen toenemen (PbEG nr. L 119)

Verordening (EEG) nr. 2282/90 van de Commissie van 31 juli 1990 houdende bepalingen ter uitvoering van de maatregelen om de consumptie en het gebruik van appels en de citrusconsumptie te doen toenemen (PbEG nr. L 205)

Verordening (EEG) nr. 2067/92 van de Raad van 30 juni 1992 betreffende acties ter bevordering van de verkoop en de afzet van kwaliteitsrundvlees (PbEG nr. L 215)

Verordening (EEG) nr. 2073/92 van de Raad van 30 juni 1992 inzake maatregelen om de consumptie van melk en zuivelproducten in de Gemeenschap te stimuleren en de markten voor melk en zuivelproducten te verruimen (PbEG nr. L 215)

Verordening (EEG) nr. 1318/93 van de Commissie van 28 mei 1993 tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen van Verordening (EEG) nr. 2067/92 van de Raad betreffende acties ter bevordering van de verkoop en de afzet van kwaliteitsrundvlees (PbEG nr. L 132)

Verordening (EG) nr. 3582/93 van de Commissie van 21 december 1993 tot vaststelling van bepalingen ter uitvoering van Verordening (EEG) nr. 2073/92 van de Raad inzake maatregelen om de consumptie van melk en zuivelproducten in de Gemeenschap te stimuleren en de markten voor melk en zuivelproducten te verruimen (PbEG nr. L 326)

Verordening (EG) nr. 2275/96 van de Raad van 22 november 1996 tot instelling van specifieke maatregelen voor de sector levende planten en de producten van bloemeteelt (PbEG nr. L 308)

Verordening (EG) nr. 481/1999 van de Commissie van 4 maart 1999 tot vaststelling van algemene uitvoeringsbepalingen voor het beheer van de programma's om de afzet van bepaalde landbouwproducten te bevorderen (PbEG nr. L 57)

Verordening (EG) nr. 779/1999 van de Commissie van 15 april 1999 houdende bepalingen ter uitvoering van Verordening EG nr. 2275/96 van de Raad tot instelling van specifieke maatregelen voor de sector levende planten en producten van de bloemeteelt voor 1999 (PbEG nr. L 101/44)

Verordening (EG) nr. 2702/1999 van de Raad van 14 december 1999 inzake voorlichtings- en afzetbevorderingsacties voor landbouwproducten in derde landen (PbEG nr. L 327)

Verordening (EG) nr. 2826/2000 van de Raad van 19 december 2000 betreffende voorlichtings- en afzetbevorderingsacties voor landbouwproducten op de binnenmarkt (PbEG nr. L 328)

Overige, sectorspecifieke bepalingen

Rundvlees

Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer rundvlees 1982 (Stcrt. 1982, 81)

Beschikking bijzondere restitutie bij uitvoer uitgebeend rundvlees 1982 (Stcrt. 1982, 145)

Beschikking bijzondere restituties bij uitvoer bepaalde soorten rundvlees 1984 (Stcrt. 1984, 46)

Suiker

Suikerbeschikking 1968-II (Stcrt. 1968, 207)

Gewijzigd: Stcrt. 1972, 60

Suikerbeschikking 1975 (Stcrt. 1975, 122)

Isoglucosebeschikking 1977 (Stcrt. 1977, 125)

Beschikking Suiker en Isoglucose 1981 (Stcrt. 1981, 135), later: Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop (Stcrt. 1994, 122)

Gewijzigd: Stcrt. 1982, 144

Regeling suiker, isoglucose en inulinestroop 1999 (Stcrt. 1999, 108)

Lijst van geraadpleegde bronnen en literatuur

Publicaties van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Aanvullende notitie superheffing (10 april 1985). Tweede Kamer II, vergaderjaar 1984-1985, 18 600, nr. 87.

Evaluatienota (18 januari 1985). Tweede Kamer II, vergaderjaar 1984-1985, 18 600, nr. 58.

Evaluatienota (28 januari 1986). Tweede Kamer II, vergaderjaar 1985-1986, 19 200, nr. 62.

Evaluatienota (juli 1990). Tweede Kamer II, vergaderjaar 1989-1990, 21 300, nr. 099 XIV.

Inventaris van het archief van het Kabinet van de Minister (1945-1960) (directie Materiële Zaken, Centrale Afdeling Algemene Secretarie). 1987.

Landbouw in de Europese Unie. Infotitel 4.

Reikwijdte archiefzorg LNV en verkaveling van het beheer, onderdeel van Beheersregels documentaire informatievoorziening LNV (conceptuele eindversie).

Sicco Mansholt (1908-1995), Duurzaam - Gemeenzaam (directie Voorlichting). 1997.

Structuurnota Landbouw. Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 148, nrs. 2-3.

Verslagen over de Europese Landbouwwraad

Verslagen over de landbouw, 19

Europese publicaties

EG-Landbouwbulletins *Groen Europa*, nrs. 182, 187, 188, 189, 213. 1981, 1985, 1993.

Europese Commissie, Ontwikkeling en toekomst van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Supplement 5/91 van het Bulletin van de Europese Gemeenschappen.

Europese Commissie, Europa... vragen en antwoorden : Welk beleid voert de Europese Unie voor landbouw en visserij? Tweede editie. 1998.

Europese Commissie, Verslag van de Commissie aan de Raad over de uitvoering van Verordening (EG) nr. 2200/96 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector groenten en fruit (voorlopig verslag), 2001.

Europese Commissie, Verslag van de Commissie aan de Raad over de uitvoering van de overgangsmaatregelen voor de invoering van de euro in het gemeenschappelijk landbouwbeleid (COM(2001) 180 def.).

Websites Europese Commissie

Wegwijzer Europa, Landbouwbeleid.

Overige publicaties

Akkerbouwprodukschappen, Steunregeling vlas, hennep en lijnzaad van vezelvlas (Dir. LNO). Den Haag, 1992.

Algemene Rekenkamer, Beheer en controle EG-geldstromen in Nederland. Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 500, nrs. 1-2.

Algemene Rekenkamer, EU-geldstromen 1995-1998. Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 425, nrs. 1-2.

Algemene Rekenkamer, Kwaliteit uitvoering Europese akkerbouwregeling. Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 240, nrs. 1-2.

Bakker, M. & J. Belt, EG Voedselhulp : ontwikkelingshulp of overschotsanering. Wageningen, 1988.

Berg, J. van den & A.M.C. van Dongen, Het Gemeenschappelijk landbouwbeleid binnenste buiten gekeerd. Groningen, mei 1990.

Brinkhorst, L.J., Grondlijnen van het Europees recht. Alphen aan den Rijn, 1984.

Centrale Archief Selectiedienst (CAS), Inventaris van het Directoraat-Generaal van de Voedselvoorziening van het Ministerie van Landbouw en Visserij (1931-) 1945-1970. Winschoten, 1991.

Doorenbos, J., *De omvang van het Nederlandse voedselhulpprogramma*. In: Voedselhulp en voeding : Een bundel bijdragen over voeding en facetten van voedselhulp in het kader van ontwikkelingssamenwerking. Nederlands Instituut voor de Voeding, ministerie van LNV. Wageningen : NIVV, 1981.

Furstner-Bruining, A., *Het boerenberoep*. In: Agrarisch Recht, 1988-7/8 (themanummer: Productiebeperking in de landbouw). Blz. 360-379.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid op langere termijn; Verslag nota-overleg van de vaste commissie voor LNV op 25 november 1996 met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het Gemeenschappelijk landbouwbeleid. Tweede Kamer, vergaderjaar 1996-1997, 24 596, nr. 6.

Havinga, J. & W. Lanckohr, Het Europees landbouwbeleid. Den Haag : Stichting Europa Centrum, 1991.

Haersolte, J.C. van, Uitvoering EG-richtlijnen in Nederland 1958-1994.

Herderschêe, G. & G. Reijn, *Moet het schap wel op de schop?* In: de Volkskrant, 1996.

Hoogh, J. de & H.J. Silvis, EU-landbouwpolitiek van binnen en van buiten. Wageningen : Wageningen Pers, 1996.

Inspectie Ontwikkelingssamenwerking te Velde (DGIS, BuiZa), Voedselhulp en ontwikkeling : een evaluatie van de Nederlandse voedselhulp met nadruk op Sub-Sahara Afrika in de periode 1980-1989. Den Haag : BuiZa, 1990.

Jalink, B., P. de Jong & F. Tromp, Melkmachienboek. Rijswijk : Centraal Schoolmelk Comité, 1981.

Landbouw-Economisch Instituut (LEI), Landbouw-Economisch Bericht 2001.

Landbouwschap, 25 jaar Landbouwschap : 1954-1979. Den Haag, 1980.

Minderhoud, G., *Crisis en crisiswetgeving 1930-1940*. In: Sneller, Z.W. (red.), Geschiedenis van den Nederlandschen landbouw 1795-1940. Groningen/Batavia : J.B. Wolters' Uitgevers-Maatschappij N.V., 1943.

Ministerie van Economische Zaken, Handboek crisisbeheersing EZ. Mei 1999.

Simon, H.J., *Het juridisch karakter van produktierechten*. In: Agrarisch Recht, 1988-7/8 (themanummer: Produktiebeperking in de landbouw). Blz.306-318.

Sociaal-Economische Raad, Toekomst van het PBO-stelsel : Advies inzake de toekomst van het PBO-stelsel (publicatienummer 1, 17 januari 1997).

Sonnema, M., *Produktiebeperking in andere sectoren*. In: Agrarisch Recht, 1988-7/8 (themanummer: Produktiebeperking in de landbouw). Blz. 380-389.

Staatsalmanak, 1945-2000.

Staatscourant, 1945-2000.

Staatsblad, 1945-2000.

Strijker, D., *Systemen van produktiebeperking*. In: Agrarisch Recht, 1988-7/8 (themanummer: Produktiebeperking in de landbouw). Blz. 296-305.

Trienekens, G.M.T., *Tussen ons volk en de honger de voedselvoorziening, 1940-1945*. Proefschrift. Utrecht, 1985.

Trienekens, G., *Voedsel en honger in oorlogstijd 1940-1945 : misleiding, mythe en werkelijkheid*. Utrecht : Kosmos, 1995.

Tuinte, G.H.J., *Superheffing en fiscus*. In: Agrarisch Recht, 1988-7/8 (themanummer: Produktiebeperking in de landbouw). Blz. 348-359.

Websites verschillende productschappen

Lijst van geraadpleegde personen

Het onderhavige onderzoeksrapport is tot stand gekomen in een lange en niet aaneengesloten periode. In de loop der tijd is aan verschillende personen gevraagd om mondeling (interview) of schriftelijk (bijv. via e-mail) nieuwe of aanvullende informatie te verstrekken dan wel om stukken van het rapport te toetsen.

Onderstaande alfabetische lijst geeft een selectie aan van de personen die hun medewerking hebben verleend.

R. Belt (directie JZ/LNV)

G. Th. P. Bosma (Senior Beleidscoördinator Plantaardige Producten, directie IZ/LNV)

T.H. Gottenbos (directie IZ/LNV)

M. Grooten (LASER Roermond (LASER/VIB))

A. Wassink (Productschap Tuinbouw)

R. Wichers (LASER Oost)

PIVOT-publicaties

Brochures:

Van de selectie van papier naar de selectie van handelingen

Een methode voor de vervaardiging van een archiefselectie-instrument uitgaande van het handelen van de overheid

(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-03-X) 's-Gravenhage 1992, 1993

Om de kwaliteit van het behoud:

NORMEN 'GOEDE EN GEORDENDE STAAT'

(samenstelling: M. Beekhuis/R.C. Hol; ISBN 90-74442-10-2) 's-Gravenhage 1993

Handelend optreden

Overheidshandelen: modellen, onderzoeksmethoden en toepassingen

(samenstelling: medewerkers PIVOT; ISBN 90-74442-27-7) 's-Gravenhage 1994

De toegang ontsloten

Voordrachten gehouden op de themabijeenkomst over bewerking en toegankelijkheid van het archiefblok over de Rijksbegroting van het ministerie van Financiën over de periode 1940-1981

(samenstelling: R.W. Steensma; ISBN 90-74442-41-2) 's-Gravenhage 1996

Rapporten

1 Coördinatie op hoog niveau

Institutioneel onderzoek naar de ministeriële coördinatie organen en de ambtelijke voorportalen, 1945-1990

(samenstelling: dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-01-3) 's-Gravenhage 1992

2 Kwakzalverij is nooit uit te roeien: 'Mundus vult decipi'

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving op het terrein van de medische beroepen en opleidingen, 1940-1990 (samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-02-1) 's-Gravenhage 1992

3 Oorlog duurt een leven lang

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving inzake de oorlogsgetroffenen, 1945-1990

(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-04-8) 's-Gravenhage 1993 **uitverkocht**

4 Telecommunicatie en post in Nederland

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein telecommunicatie en post, 1945-1990

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts en dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-05-6) 's-Gravenhage 1993 **uitverkocht**

5 Zicht op toezicht

Een institutioneel onderzoek naar het staatstoezicht op de volksgezondheid, 1940-1990

(samenstelling: drs. L.B. Humbert; ISBN 90-74442-06-4) 's-Gravenhage 1993

6 Planning van voorzieningen in de gezondheidszorg

Rapport van een institutioneel onderzoek, 1945-1990

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-07-2) 's-Gravenhage 1993

7 Verzekerd van zorg

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving op het terrein van de bekostiging en verzekering van de gezondheidszorg als onderdeel van het stelsel van structuur en financiering van de gezondheidszorg, 1940-1990

(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-09-9) 's-Gravenhage 1993 **uitverkocht**

8 De vaststelling van tarieven in de gezondheidszorg

Een institutioneel onderzoek, 1945-1990

(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-08-0) 's-Gravenhage 1993

9 Het bejaardenbeleid

Een onderzoek naar instituties en wet- en regelgeving inzake het ouderenbeleid, 1945-1990
(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-12-9) 's-Gravenhage 1993

10   *Rechtspleging en rechtshulp*

De datageschiedenis van handelingen en organisatie-eenheden van de justitiële ministeriële organisatie van de rechtspleging en rechtshulp, 1945-1992
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis; ISBN 90-74442-14-5) 's-Gravenhage 1993

11   *Nationaliteiten*

Een onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de nationaliteitsaangelegenheden, 1945-1991
(samenstelling: drs. A.H. Netiv; ISBN 90-74442-13-7) 's-Gravenhage 1994

12   *"So many laws argue so many sins"*

Een onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de wetgeving, 1945-1991
(samenstelling: drs. A.H. Netiv; ISBN 90-74442-11-0) 's-Gravenhage 1994

13   *Kwaliteit op recept*

Een onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein geneesmiddelen en medische hulpmiddelen, 1940-1990
(samenstelling: drs. L.B. Humbert, drs. F. van der Doe en drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-16-1) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

14   *Externe adviesorganen in de gezondheidszorg*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van de advisering in de gezondheidszorg, 1940-1990
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond en drs. F. van der Doe; ISBN 90-74442-15-3) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

15   *Per slot van rijksrekening*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein beheer van de rijksbegroting, 1940-1993
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-17x) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

16   *Luchtvaart gebonden*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van de burgerluchtvaart, 1945-1993
(samenstelling: dr. L. Hovy; ISBN 90-74442-18-8) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

17   *Driemaal 's Raads Recht*

Een institutioneel onderzoek naar de taakgebieden van de Raad van State, (1940) 1945-1990
(samenstelling: drs. A. Spieksma en drs. L. Verbeek; ISBN 90-74442-20x) 's-Gravenhage 1994

18   *De heilige koe geboekstaafd*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Rijksdienst voor het Wegverkeer, 1951-1994
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-19-6) 's-Gravenhage 1994

19   *Belastingver(h)effend*

Een institutioneel onderzoek naar de actoren en handelingen op het terrein van het heffen en invorderen van belastingen, 1940-1993
(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-74442-24-2) 's-Gravenhage 1994

20   *Roeien met de riemen*

Een onderzoek naar instituties, bedrijfsprocessen en handelingen met betrekking tot het beleidsterrein militair materieel Koninklijke Marine, 1945-1993
(samenstelling: drs. A.G. de Vries; ISBN 90-74442-22-6) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

21   *Stuurlui aan wal*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein scheepvaart en maritieme zaken, 1980-1994
(samenstelling: drs. J.T. Klinkenberg; ISBN 90-74442-21-8) 's-Gravenhage 1994

22   *Smelten, pletten, ponsen en slaan (geldvoorziening)*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van het 'geldwezen' (de geldvoorziening), 1940-1993
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-23-4) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

23   *De toelating van vreemdelingen*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein toelating van vreemdelingen, 1945-1993
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis, W. Hoffstädt, W.D. Küller; ISBN 90-74442-28-5) 's-Gravenhage 1994

24   *Ter bevordering van menswaardige arbeid*

Rapport institutioneel onderzoek op het beleidsterrein arbeidsomstandigheden, 1940-1993
(samenstelling: M. Schaap, A. Spijksma; ISBN 90-74442-25-0) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

25   *Geef acht*

Een institutioneel onderzoek naar bedrijfsprocessen en handelingen op het beleidsterrein militair personeel: beroeps- en reservepersoneel in dienst van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993
(samenstelling: drs. F. van der Doe, en drs. M.L. Loeff; ISBN 90-74442-26-9) 's-Gravenhage 1994

26   *Agrarisch Onderwijs*

Een onderzoek naar actoren, taken en handelingen op het beleidsterrein Agrarisch Onderwijs in de periode 1945-1992
(samenstelling: G.M.C.J. Smeets; ISBN 90-74442-30-7) 's-Gravenhage 1995 **uitverkocht**

27   *Tussen waarneming en neerslag*

Een institutioneel onderzoek naar het takenpakket van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-29-3) 's-Gravenhage 1994

28   *Waterstaat*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein waterstaat over de periode 1945-1994
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-31-5) 's-Gravenhage 1995 **uitverkocht**

29   *Eenheid in verscheidenheid*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van staatkundige verhoudingen en samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1954-1995
(samenstelling: drs. I. Broos; ISBN 90-74442-32-3) 's-Gravenhage 1996

30   *Inlichtingendienst Buitenland*

Een institutioneel onderzoek naar de Buitenlandse Inlichtingendienst/Inlichtingendienst Buitenland 1946-1996 (samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-74442-33-1) 's-Gravenhage 1996

31   *Handelen met de sterke arm, deel II*

Rapport institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein politie (deel II), vanaf 1994
(samenstelling: drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-34-x) 's-Gravenhage 1996 **uitverkocht**

32   *Flora en Fauna*

Rapport van een onderzoek naar het beleidsterrein Flora en Fauna in de periode 1945-1993
(samenstelling: drs. M.L. Baten; ISBN 90-74442-35-8) 's-Gravenhage 1996

33   *Van monumentale waarde*

Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoediging met monumentenzorg, 1945-1990
(samenstelling: drs. F. van der Doe en drs. H. Spijkerman; ISBN 90-74442-36-6) 's-Gravenhage 1996

34   *Geld(t) voor overzee*

Institutioneel onderzoek naar overzeese pensioenen en eenmalige uitkeringen aan Indische oorlogsslachtoffers
(samenstelling: drs. N.J.W. de Goeje; ISBN 90-74442-40-4) 's-Gravenhage 1996

35   *Pacht- en Grondprijnsbeleid*

Institutioneel onderzoek naar twee beleidsterreinen die zich begeven op het deeltaakgebied prijsbeheersing van de landbouwgronden, 1945-1993
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis en drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-37-4) 's-Gravenhage 1996

36 *Echt goud, echt zilver ?*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en de handelingen betreffende het waarborgen van (platina), gouden en zilveren werken over de periode 1940-1995.
(samenstelling: drs. G. Beks; ISBN 90-74442-39-0) 's-Gravenhage 1996

37 *De grens verlegd*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1940-1962
(samenstelling: drs. G. Beks; ISBN 90-74442-38-2) 's-Gravenhage 1996

38 *De grens geslecht*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1962-1995
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-74442-72-2) 's-Gravenhage 1999

39 *Zakelijk gezien*

Rapport van het institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de dienst Domeinen van het ministerie van Financiën over de periode 1945-1994
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-42-2) 's-Gravenhage 1996

40 *Geregeld toezicht*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de regulering van en het toezicht op de centrale bank, het kredietwezen, het effectenverkeer en het giroverkeer (en de Rijkspostspaarbank), het voorkomen van het witwassen van uit criminele activiteiten verkregen gelden, en het financiële verkeer in buitengewone omstandigheden, 1940-1995
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-43-9) 's-Gravenhage 1996

21 *Stuurlij aan wal*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein scheepvaart en maritieme zaken, 1980-1994
(samenstelling: drs. J.T. Klinkenberg; ISBN 90-74442-21-8) 's-Gravenhage 1994

22 *Smelten, pletten, ponsen en slaan (geldvoorziening)*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van het 'geldwezen' (de geldvoorziening), 1940-1993
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-23-4) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

23 *De toelating van vreemdelingen*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein toelating van vreemdelingen, 1945-1993
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis, W. Hoffstädt, W.D. Küller; ISBN 90-74442-28-5) 's-Gravenhage 1994

24 *Ter bevordering van menswaardige arbeid*

Rapport institutioneel onderzoek op het beleidsterrein arbeidsomstandigheden, 1940-1993
(samenstelling: M. Schaap, A. Spijksma; ISBN 90-74442-25-0) 's-Gravenhage 1994 **uitverkocht**

25 *Geef acht*

Een institutioneel onderzoek naar bedrijfsprocessen en handelingen op het beleidsterrein militair personeel: beroeps- en reservepersoneel in dienst van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993
(samenstelling: drs. F. van der Doe, en drs. M.L. Loef; ISBN 90-74442-26-9) 's-Gravenhage 1994

26 *Agrarisch Onderwijs*

Een onderzoek naar actoren, taken en handelingen op het beleidsterrein Agrarisch Onderwijs in de periode 1945-1992
(samenstelling: G.M.C.J. Smeets; ISBN 90-74442-30-7) 's-Gravenhage 1995 **uitverkocht**

27 *Tussen waarneming en neerslag*

Een institutioneel onderzoek naar het takenpakket van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-29-3) 's-Gravenhage 1994

28   *Waterstaat*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein waterstaat over de periode 1945-1994
(samenstelling: J.W.J.M. Bogaarts; ISBN 90-74442-31-5) 's-Gravenhage 1995 **uitverkocht**

29   *Eenheid in verscheidenheid*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van staatkundige verhoudingen en samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk der Nederlanden in de periode 1954-1995
(samenstelling: drs. I. Broos; ISBN 90-74442-32-3) 's-Gravenhage 1996

30   *Inlichtingendienst Buitenland*

Een institutioneel onderzoek naar de Buitenlandse Inlichtingendienst/Inlichtingendienst Buitenland 1946-1996 (samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-74442-33-1) 's-Gravenhage 1996

31   *Handelen met de sterke arm, deel II*

Rapport institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein politie (deel II), vanaf 1994
(samenstelling: drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-34-x) 's-Gravenhage 1996 **uitverkocht**

32   *Flora en Fauna*

Rapport van een onderzoek naar het beleidsterrein Flora en Fauna in de periode 1945-1993
(samenstelling: drs. M.L. Baten; ISBN 90-74442-35-8) 's-Gravenhage 1996

33   *Van monumentale waarde*

Een institutioneel onderzoek naar de rijksoverheidsbemoeyenis met monumentenzorg, 1945-1990
(samenstelling: drs. F. van der Doe en drs. H. Spijkerman; ISBN 90-74442-36-6) 's-Gravenhage 1996

34   *Geld(t) voor overzee*

Institutioneel onderzoek naar overzeese pensioenen en eenmalige uitkeringen aan Indische oorlogsslachtoffers
(samenstelling: drs. N.J.W. de Goeje; ISBN 90-74442-40-4) 's-Gravenhage 1996

35   *Pacht- en Grondprijnsbeleid*

Institutioneel onderzoek naar twee beleidsterreinen die zich begeven op het deeltaakgebied prijsbeheersing van de landbouwgronden, 1945-1993
(samenstelling: drs. C.K. Berghuis en drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-37-4) 's-Gravenhage 1996

36   *Echt goud, echt zilver ?*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en de handelingen betreffende het waarborgen van (platina), gouden en zilveren werken over de periode 1940-1995.
(samenstelling: drs. G. Beks; ISBN 90-74442-39-0) 's-Gravenhage 1996

37   *De grens verlegd*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1940-1962
(samenstelling: drs. G. Beks; ISBN 90-74442-38-2) 's-Gravenhage 1996

38   *De grens geslecht*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen, 1962-1995
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-74442-72-2) 's-Gravenhage 1999

39   *Zakelijk gezien*

Rapport van het institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de dienst Domeinen van het ministerie van Financiën over de periode 1945-1994
(samenstelling: F. van Dijk; ISBN 90-74442-42-2) 's-Gravenhage 1996

40   *Geregeld toezicht*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de regulering van en het toezicht op de centrale bank, het kredietwezen, het effectenverkeer en het giroverkeer (en de Rijkspostspaarbank), het voorkomen van het witwassen van uit criminele activiteiten verkregen gelden, en het financiële verkeer in buitengewone omstandigheden, 1940-1995
(samenstelling: drs. N.P. van Egmond; ISBN 90-74442-43-9) 's-Gravenhage 1996

41 *En morgen gezond weer op*

Een institutioneel onderzoek naar het takenpakket en de handelingen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, 1940-1995
(samenstelling: drs. I.E.C.M. Broos m.m.v. ing. S. Slagter en drs. H.E. Erich; ISBN 90-74442-46-3) 's-Gravenhage 1996

42 *Leergeld*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein studiefinanciering, 1945-1994
(samenstelling: J. van der Meer en G.J. Willighagen; ISBN 90-74442-47-1) 's-Gravenhage 1997

43 *Die zijn schuld betaalt, verarmt niet*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de zorg voor de financiering en beheersing van de staatsschuld, 1940-1993
(samenstelling: drs. A. Ettekovén; ISBN 90-74442-48-x) 's-Gravenhage 1997

44 *Bomen met beleid*

Een institutioneel onderzoek naar actoren, taken en handelingen op het beleidsterrein bosbouw, 1945-1995
(samenstelling: drs. A.S. Fris; ISBN 90-74442-49-8) 's-Gravenhage 1997

45 *Het Rijk onder dak*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein van de rijkshuisvesting, 1945-1994 en in het bijzonder de Rijksgebouwendienst (1922-1994)
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-52-8) 's-Gravenhage 1997

46 *"In den strijd tegen onwetendheid, valsche voorstelling en leugen"*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein voorlichting van de rijksoverheid, 1931-1990
(samenstelling: drs. M.J.B. Kavelaars; ISBN 90-74442-50-1) 's-Gravenhage 1997

47 *Het verdiende loon*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van inkomens- en arbeidsvoorwaardenbeleid over de periode 1940-1994
(samenstelling: A. Ettekovén en A.T. Spijksma; ISBN 90-74442-51-x) 's-Gravenhage 1997

48 *De daden van de WEB*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein beroepsonderwijs en volwasseneneducatie 1945 - 1995/1996
(samenstelling: drs. A.E.M. Jonker; ISBN 90-74442-54-4) 's-Gravenhage 1998

49 *Van pro-actie tot nazorg*

Een institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing vanaf 1952
(samenstelling: W.D. Küller; ISBN 90-74442-57-9) 's-Gravenhage 1998

50 *Te land, ter zee en in de lucht*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein militaire operatiën van het ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993
(samenstelling: A.D.M. Bakker, F. van Dijk, drs. F. van der Doe, dr. B. Jaski, drs. L. Verbeek; ISBN 90-74442-63-3) 's-Gravenhage 1998 **uitverkocht**

51 *Openluchtrecreatie*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein openluchtrecreatie over de periode 1945-1996
(samenstelling: drs. R. van der Wal; ISBN 90-74442-60-9) 's-Gravenhage 1998

52 *Speciaal Centraal*

Een institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein speciaal onderwijs periode 1950-1996 (samenstelling: Y. van Dam-Kooij; ISBN 90-74442-53-6) 's-Gravenhage 1998

53 *Geschiedschrijving van de toekomst*

Een rapport institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein algemeen wetenschappelijke beleidsvoorbereiding, (1892) 1945-1996 (samenstelling: drs. F. van der Doe, drs. A.G. de Vries, drs. Ch. M. Zeegers; ISBN 90-74442-58-7) 's-Gravenhage 1998

54 *Gewasbescherming*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein Gewasbescherming met actoren en handelingen in de periode 1945-1993 (samenstelling: drs. M.L. Baten; ISBN 90-74442-61-7) **nog te verschijnen**

55 *Een academische zaak, deel II*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein wetenschappelijk onderwijs, (1945) 1960-1997 (samenstelling: drs. Ch.M. Zeegers; ISBN 90-74442-59-5) 's-Gravenhage 1998

56 *Behoorlijk behandeld*

Rapport van een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van de Nationale Ombudsman (1964), 1982-1997 (samenstelling: drs. R.J.B. Hageman; ISBN 90-74442-55-2) 's-Gravenhage 1998

57 *Staatsdeelneming en financiering van het bedrijfsleven*

Een institutioneel onderzoek naar de handelingen en taken van de Rijksoverheid op het beleidsinstrument staatsdeelnemingen en financiering van het bedrijfsleven, 1940-1995 (samenstelling: drs. G. Beks, drs. A.G. de Vries; ISBN 90-74442-56-0) 's-Gravenhage 1998

58 *De Sociaal-Economische Raad*

Een institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen van de SER, 1950-1997 (samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-74442-65-5) 's-Gravenhage 1998

59 *Met rede gekaveld*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het terrein van de landinrichting in de periode 1945-1993 (samenstelling: drs. R.J.B. Hageman; ISBN 90-74442-67-6) 's-Gravenhage 2000

60 *Een Academische Zaak, deel I*

Een institutioneel onderzoek naar universiteiten op het beleidsterrein wetenschappelijk onderwijs sinds (1981) 1968-1998 (samenstelling: J. van der Meer en A. Spieksma; ISBN 90-74442-64-1) 's-Gravenhage 1999

61 *De militaire inlichtingendiensten*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid op het terrein van de militaire inlichtingendiensten, (1930) 1945-1999 (samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-74442-65-x) 's-Gravenhage 1999

62 *Hoger Beroepsonderwijs*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van nationale overheidsorganen op het beleidsterrein hoger onderwijs, (1945)1968-1998 (samenstelling: drs. Ch.M. Zeegers; ISBN 90-74442-66-8) 's-Gravenhage 1999

63 *Mammoetsporen, deel I*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein voortgezet onderwijs, 1968-1998 (samenstelling: Y. van Dam-Kooij; ISBN 90-74442-68-4) 's-Gravenhage 1999

64 *Klaar...af*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein basisonderwijs, 1945-1998 (samenstelling: Y. van Dam-Kooij, H. Sauter, J. Yard; ISBN 90-74442-69-2) 's-Gravenhage 1999

- 65 *Belastingen: de geheiligde schuld*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van actoren op het beleidsterrein van de heffing van rijksbelastingen op grond van de wet- en regelgeving betreffende de zogenoemde heffingswetten per belastingsoort, met uitzondering van de invoerrechten en accijnzen, 1940-1993
(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-74442-70-6) 's-Gravenhage 1999
- 66 *Verstrekkende zekerheid*
Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein sociale zekerheid ten aanzien van de sociale verzekeringen, 1940-1997
(samenstelling: J. van der Meer, A. Wittkamp, J. Lendering; ISBN 90-74442-71-4) 's-Gravenhage 1999
- 67 *Toezicht verzekerd*
Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein toezicht op het verzekeringsbedrijf, 1940-1996
(samenstelling: drs. B.J. Abels; ISBN 90-74442-73-0) 's-Gravenhage 1999
- 68 *Constitutionele zaken*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein constitutionele zaken.
(samenstelling: M. Schaap en drs. M.C. Windhorst; ISBN 90-74442-74-9) 's-Gravenhage 1999
- 69 *Mammoetsporen deel II*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de (rijks)overheid op het beleidsterrein middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo), 1968-1999
(samenstelling: Y. van Dam-Kooij; ISBN 90-74442-75-7) 's-Gravenhage 1999
- 70 *Medewetgeving en controle*
Een institutioneel onderzoek naar de Staten-Generaal, 1945 - 2002
(samenstelling: drs. B.J. Abels, C.G. van Beek, drs. H.R. Jordaan, T.P. Reuderink-Kort, T.A. Rolak en dr. A.P. Versteegh; ISBN 90-5909-043-8) 's-Gravenhage 2004
- 71 *Volgens de regelen der kunst*
Rapport institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein kunsten, (1945) 1965-1999
(samenstelling: drs. Ch. M. Zeegers; ISBN 90-74442-76-5) 's-Gravenhage 1999
- 72 *Overheidspersoneel: arbeidsverhoudingen*
Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsverhoudingen bij overheidspersoneel, 1945-1995 (1997)
(samenstelling: drs. R. van der Wal, m.m.v. drs. M.L. Baten, drs. R.P.B.A. Dingemans, J. van der Meer, M. Schaap en drs. J.H. de Vries; ISBN 90-74442-99-4) 's-Gravenhage 2000
- 73 *Overheidspersoneel: arbeidsvoorwaarden*
Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsvoorwaarden rijkspersoneel, 1945-1996
(samenstelling: G.J. Huizinga, H. van der Meer, A.B. van der Ploeg, H.H. Scholtens; ISBN 90-5909-001-2) 's-Gravenhage 2000
- 74 *Overheidspersoneel: buitensectorale arbeidsvoorwaarden*
Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein buitensectorale arbeidsvoorwaarden bij de overheid, 1945-1996
(samenstelling: M. Schaap; ISBN 90-5909-038-1) 's-Gravenhage 2003
- 75 *Overheidspersoneel: formatiebeleid, arbeidsmarktbeleid en personeelsontwikkeling en mobiliteit*
Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein formatiebeleid, arbeidsmarktbeleid en personeelsontwikkeling en mobiliteit bij de (rijks)overheid, 1945-1996.
(samenstelling: drs. R.P.B.A. Dingemans m.m.v. F.C. Hartman; ISBN 90-5909-003-9) 's-Gravenhage 2000
- 76 *Overheidspersoneel: arbeidsomstandigheden*
Een rapport institutioneel onderzoek naar het deelbeleidsterrein arbeidsomstandigheden bij de overheid, 1945-1996
(samenstelling: drs. J.H. de Vries; ISBN 90-74442-98-6) 's-Gravenhage 2000
- 77 *Overheidspersoneel: personeelsinformatievoorziening- en administratie*

Een rapport institutioneel onderzoek naar personeelsinformatievoorziening- en administratie (samenstelling: M. Schaap; ISBN 90-5909-002-0) 's-Gravenhage 2000

78   *Herverzekerd*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties, 1940-1996
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-74442-81-1) 's-Gravenhage 1999

79   *Natuur- en landschapsbeheer en relatienotabeleid*

Een institutioneel naar taken en handelingen van actoren op de beleidsterreinen natuur- en landschapsbeheer (1945-) en relatienotabeleid (1947-)
(samenstelling: drs. N. van Oldenbeek en drs. A. Fris; ISBN 90-74442-78-1) 's-Gravenhage 2000

80   *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering.*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het gebied van de agrarische handelspolitiek, internationale samenwerking en exportbevordering ten aanzien van agrarische en visserijproducten, en naar de agrarische vertegenwoordiging in het buitenland, vanaf 1945
(samenstelling: J.H. van Tol; ISBN 90-74442-73-3) 's-Gravenhage 2000 **uitverkocht**

81   *Macro-economische politiek*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein macro-economische politiek in de periode 1947-1999
(samenstelling: drs. H.M. Schrauwens en A.P. Smit; ISBN 90-74442-80-3) 's-Gravenhage 1999

82   *Energiebeleid, deel I*

Een institutioneel onderzoek naar het beleid van de rijksoverheid met betrekking tot het algemeen energiebeleid, de elektriciteitsvoorziening, de kernenergie, de energiebesparing en de duurzame energie, 1946-1994
(samenstelling: drs. G. Beks, C.I.L. Houbraken, G.F. van Neer, A.P. Smit en drs. H.M. Schrauwens; ISBN 90-5909-024-1) 's-Gravenhage 2001

83   *Energiedelfstoffen*

Een institutioneel onderzoek naar het beleid van de rijksoverheid met betrekking tot de in Nederland aangetroffen energiedelfstoffen over de jaren 1946-1994
(samenstelling: dr. L. Hovy, drs. H.M. Schrauwens, A.P. Smit; ISBN 90-74442-79-x) 's-Gravenhage 2000

84   *Integraal beleid verkeer en vervoer*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein overkoepelend inlands verkeer en vervoer, 1945-2000 **nog te verschijnen**

85   *Goed vervoerd*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein goederenvervoer, 1945-1996
(samenstelling: drs. N. Marcelis, M. de Koning en drs. A. Spieksma) **nog te verschijnen**

86   *Iedereen onderweg*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein personenvervoer, 1945-1996
(samenstelling: dr. L. Hovy m.m.v. drs. N.P. van Egmond, drs. M. de Koning en drs. A. Spieksma, ISBN 90-5909-029-2) 's-Gravenhage 2002

87   *Reclassering*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein reclassering, 1948-1999
(samenstelling: drs. P.R. te Slaa; ISBN 90-74442-82-x) 's-Gravenhage 2000

88   *Wie wat spaart, die wat heeft*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van het bezitsvormingsbeleid over de periode 1940-1994
(samenstelling: A. Ettekoven; ISBN 90-74442-83-8) 's-Gravenhage 2000

89   *Sociale Voorzieningen*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein sociale zekerheid ten aanzien van sociale voorzieningen, 1940 -1996
(samenstelling: J. van der Meer en A. Wittkamp; ISBN 90-5909-009-8) 's-Gravenhage 2002

- 90 *Wapens in het vizier*
Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein wapens en munitie, 1945-1997 (samenstelling: drs. L.P.A. Siepel; ISBN 90-74442-84-6) 's-Gravenhage 2000
- 91 *Consumentenbeleid*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein consumentenbescherming en consumentenrecht, voorzover dit thans wordt aangestuurd door het ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1996 (samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-86-2) 's-Gravenhage 2000
- 92 *Overheidsinformatievoorziening*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheidsorganen op het beleidsterrein overheidsinformatievoorzieningen, 1945 - 1999 (samenstelling: drs. P. Fijnheer; ISBN 90-5909-035-7) 's-Gravenhage 2003
- 93 *Mededingingsbeleid*
Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen inzake de economische mededinging over de periode 1946-1998, waaronder inbegrepen het handelen van het Bureau Industriële Eigendom en de Nederlandse Mededingingsautoriteit (samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-85-4) 's-Gravenhage 2000
- 94 *Milieubeheer*
Een institutioneel onderzoek naar de handelingen van diverse actoren op het beleidsterrein Milieubeheer en de thans daaronder vallende taken van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer over de jaren 1945-1994. (samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets, J.W.J.M. Bogaarts, drs. N.C. van Oldenbeek, M. Schaap, drs. J. Velsink; red. dr. J.A.A. Bervoets; 2 delen; ISBN 90-74442-87-0) 's-Gravenhage 2000
- 95 *Rechtspersonen*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheidsorganen op het beleidsterrein rechtspersonen, 1945-1998 (samenstelling: drs. R. Koster) **nog te verschijnen**
- 96 *Wetenschapsbeleid*
Een institutioneel onderzoek naar het wetenschapsbeleid van de rijksoverheid in de periode 1945-1999 (samenstelling: dr. A.P. Versteegh; ISBN 90-74442-88-9) 's-Gravenhage 2000
- 97 *Een academische zaak, deel III*
Een institutioneel onderzoek naar het werkterrein van de academische ziekenhuizen, 1985- (samenstelling: drs. N. van Heezik; ISBN 90-74442-89-7) 's-Gravenhage 2003
- 98 *Weerkorpsen en particuliere beveiligingsorganisaties*
Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen op het terrein van weerkorpsen en particuliere beveiligingsorganisaties (1945-1997) (samenstelling: drs. M.J. Bagchus; ISBN 90-74442-90-0) 's-Gravenhage 2000
- 99 *"Verraders waarvoor in een bevrijd Nederland geen plaats zal zijn"*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein van de bijzondere rechtspleging, 1945-1952 (samenstelling: drs. S.C. Kooijman; ISBN 90-74442-91-9) 's-Gravenhage 2000
- 100 *Handelen met de sterke arm, deel I*
Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein politie, 1945-1993 (samenstelling: drs. M.J. Bagchus; ISBN 90-74442-92-7) 's-Gravenhage 2000
- 101 *Adelsbeleid, adelsrecht en het decoratiestelsel*
Een institutioneel onderzoek naar het adelsbeleid, adelsrecht en het decoratiestelsel na 1945 (samenstelling: drs. G. Beks, Y. van Dam-Kooij en M. Swen; ISBN 90-74442-93-5) 's-Gravenhage 2000
- 102 *Ieder zijn nummer*
Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de minister van Defensie en de minister van Sociale Zaken (en Werkgelegenheid) op het beleidsterrein dienstplicht 1945-1996

(samenstelling: drs. Y.L. Bender, drs. F. van der Doe en drs. M.L. Loef; ISBN 90-74442-94-3) 's-Gravenhage 2000

103 *Gedane buitenlandse zaken*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein buitenland, ontwikkelingsamenwerking en het ministerie van Buitenlandse Zaken, 1945-1990 (1994)

(samenstelling: P.L. Groen, drs. E. Burger en drs. J. Steenhuis; ISBN 90-74442-95-1) 's-Gravenhage 2000

104 *Beroepenkwaliteit*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein kwaliteitszorg voor de bedrijfsvoering en beroepsuitoefening in Nederland, 1946-1999

(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-74442-96-x) **nog te verschijnen**

105 *Ijken en meten*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het terrein van de metrologie, 1946-1997.

(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-5909-013-6) 's-Gravenhage 2001

106 *Persoonsregistraties*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein persoonsregistraties 1968-2000

(samenstelling: drs. P.R. te Slaa; ISBN 90-74442-97-8) 's-Gravenhage 2000

107 *Gezondheid en welzijn van dieren*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het beleidsterrein gezondheid en welzijn van dieren 1945-1998

(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-5909-004-7) 's-Gravenhage 2000 **uitverkocht**

108 *Prijsbeleid en Economische Controle*

Een tweetal institutionele onderzoeken naar het handelen van de rijksoverheid met betrekking tot prijsregulering voor zover dit wordt aangestuurd door het Ministerie van Economische Zaken, over de jaren 1946-1999 en naar het handelen van de Economische Controledienst en zijn voorgangers over de jaren 1946-1999

(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets; ISBN 90-5909-005-5) 's-Gravenhage 2000

109 *Het mestbeleid*

Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren binnen het mestbeleid van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1945-1997

(samenstelling: drs. P. Spierenburg; ISBN 90-5909-009-3) 's-Gravenhage 2001

110 *Schappelijk welzijn op maat*

Een institutioneel onderzoek naar beleidsterreinen binnen het taakgebied welzijn, 1945-1996

(samenstelling: dr. B. Jaski; ISBN 90-5909-007) 's-Gravenhage 2001

111 *Verzekerd op weg*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen voortvloeiend uit de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen, 1964-2000

(samenstelling: drs. B.J. Abels, drs. G. Beks, drs. N. van Heezik; ISBN 90-5909-010-1) 's-Gravenhage 2001

113 *Coördinatie integratiebeleid minderheden*

Institutioneel onderzoek naar het taakveld van de Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden 1978-1999

(samenstelling: drs. C.R. van Troost; ISBN 90-5909-036-5) 's-Gravenhage 2003

114 *Werkende arbeidsverhoudingen*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van rijksoverheid en arbeidsverhoudingen (1940) 1945-1994

(samenstelling drs. E. Burger; ISBN 90-5909-011-X) 's-Gravenhage 2001

115 *Internationale samenwerking in de volksgezondheid*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het terrein van de volksgezondheid

(samenstelling: Y. Alkema; ISBN 90-5909-014-4) 's-Gravenhage 2001

116 *Vluchten kan niet meer*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid van de overheidsorganen op het beleidsterrein internationale rechtshulp in strafzaken
(samenstelling: drs. A. Mul; ISBN 90-5909-015-2) 's-Gravenhage 2001

117 *Voedings- en productveiligheid*

Een institutioneel onderzoek naar actoren en handelingen inzake de bescherming van de volksgezondheid tegen ondeugdelijke voedingsmiddelen en producten, 1945-1996
(samenstelling: drs. N.J. van Oldenbeek; ISBN 90-5909-012-8) 's-Gravenhage 2001

118 *Ere wie ere toekomt*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid op het beleidsterrein auteursrecht, (1912) 1945-2000
(samenstelling: drs. R. Baan; ISBN 90-5909-017-9) 's-Gravenhage 2001

119 *De schoonste parel op de Kroon*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein gratie (1945-2000)
(samenstelling: drs. A. Mul; ISBN 90-5909-016-0) 's-Gravenhage 2001

120 *Ruimtelijke ordening en geo-informatie*

Rapport institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het terrein van de ruimtelijke ordening en van de geo-informatie, 1945-1999
(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-5909-018-7) 's-Gravenhage 2002

121 *Ter voorkoming van erger*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein infectieziektebestrijding en preventieve gezondheidszorg, 1945-1996
(samenstelling: drs. J.J. Philippi m.m.v. drs. I.E.C.M. Broos en drs. J. van der Meer; ISBN 90-5909-019-5) 's-Gravenhage 2001

122 *Per Undas Adversas*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst en zijn voorgangers, 1945-2002
(samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-5909-020-9) 's-Gravenhage 2002

123 *Onder invloed*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen ten aanzien van verslaving, 1945-1966
(samenstelling: drs. J. van de Meer en M. Schaap; ISBN 90-5909-021-7) 's-Gravenhage 2001

124 *Gedeelde geschillen*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rechterlijke macht
(samenstelling: drs. R.P.B.A. Dingemans en R.W. Steensma; ISBN 90-5909-022-5) 's-Gravenhage 2001

125 *Cultuurbeheer*

Een institutioneel onderzoek naar het cultuurbeheer van de rijksoverheid in de periode 1945-2000
(samenstelling: drs. R.P.B.A. Dingemans en dr. A.D. Versteegh; ISBN 90-5909-023-3) 's-Gravenhage 2002

126 *Internationaal financieel en monetair beleid*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het terrein van internationale financiële en monetaire betrekkingen en beleid, 1945-2000
(samenstelling: E.A.T.M. Schreuder; ISBN 90-5909-026-8) 's-Gravenhage 2002

127 *Vergoeding van materiële oorlogs- en watersnoodschaden*

Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein financieel-economisch beleid, onderdeel vergoeding van geleden materiële oorlogsschaden als gevolg van de Tweede Wereldoorlog en geleden materiële schaden als gevolg van de watersnoodramp 1953, periode 1940-ca.1980
(samenstelling: P.C.A. Lamboo; ISBN 90-5909-025-X) 's-Gravenhage 2002

128 *Leraar onder voorwaarden*

Een institutioneel onderzoek op het terrein van arbeidsvoorwaarden en beroepskwaliteit in de sector onderwijs en wetenschappen 1945-2000

(samenstelling: drs. T.J. van Galen-Steegstra; ISBN 90-5909-027-6) 's-Gravenhage 2002

129 *In eigen hand*

Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen inzake patiëntenbeleid 1945-1997
(samenstelling: R. Ubachs; ISBN 90-5909-028-4) 's-Gravenhage 2002

130 *Het kanaliseren van de menselijke speelzucht*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid met betrekking tot het beleidsterrein kansspelen 1945-2000
(samenstelling: drs. L.P.A. Siepel; ISBN 90-5909-030-6) 's-Gravenhage 2002

131 *Emanciperen kun je leren*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein emancipatie en gelijke behandeling 1965-1998
(samenstelling: drs. T.J. van Galen-Steegstra; ISBN 90-5909-031-4) 's-Gravenhage 2002

132 *Deviezen zijn schaars*

Een institutioneel onderzoek naar het deviezenbeleid van de overheid in de periode 1945-1981
(samenstelling: A.A. Mietes; ISBN 90-5909-032-2) 's-Gravenhage 2002

133 *Volksgesondheidssubsidies.*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein subsidiëring op het terrein van de volksgezondheid 1945-1997
(samenstelling: J. Lending m.m.v. J. van der Meer; ISBN 90-5909-033-0) 's-Gravenhage 2002

135 *Gevangeniswezen en TBS*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein gevangeniswezen en terbeschikkingstelling (TBS) 1945-2000 (samenstelling: T. Bachus, G. Beks en P.R. te Slaa; ISBN 90-5909-034-9) **nog te verschijnen**

136 *Volkshuisvesting*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein volkshuisvesting over de jaren 1945-1994.
(samenstelling: dr. J.A.A. Bervoets, drs. N.C. van Oldenbeek, drs.J.C.Velsink)
ISBN: 90-5909-041-1 's-Gravenhage 2003

137 *Kabinet der Koningin*

Een institutioneel onderzoek naar het Kabinet der Koningin 1945-1994 (samenstelling: mr. J.C. van Ingen, G.M. Baldé) 's- Gravenhage 1994 **niet in druk verschenen**

138 *Burgers te Boek*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein Bevolkingsadministratie en reisdocumenten 1945-1999 **nog te verschijnen**

139 *Friese taal*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein Friese taal 1937-2002 **nog te verschijnen**

140 *Lijkbezorging*

Institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein Lijkbezorging 1945-1998
(samenstelling: Carla Lont, Mathilde Kors; ISBN: 90-5909-038-1) 's-Gravenhage 2003

141 *Migratiebeleid*

Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein Migratiebeleid **nog te verschijnen**

143 *Organisatie Rijksoverheid*

Institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein organisatie van de rijksoverheid 1945-1999
(samenstelling: Petra Honnef, Mathilde Kors, Paul Spierenburg, Hanno de Vries; ISBN 90-5909-037-3)
's-Gravenhage 2003 **niet in druk verschenen**

151 *Geld speelt een hoofdrol*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen in het kader van de geldzuivering, onderdeel van het financieel-economische en monetaire beleidsterrein waarvoor de Minister van Financiën verantwoordelijk is 1942-1986 (samenstelling: P.C.A. Lambou; ISBN 90-5909-040-3)
's-Gravenhage 2003 **uitverkocht**

155 *Agrarisch markt- en prijsbeleid en voedselvoorziening*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein Agrarisch markt- en prijsbeleid en voedselvoorziening, 1934/1945-2000 (samenstelling: drs. A. Mul, drs. M.J.G. Kors, drs. S. Aarts, drs. R. van Abel en J.H. van Tol; ISBN 90-5909-0470) 's Gravenhage 2005

156 *Binnenvisserij*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein Binnenvisserij, 1945-1999 (samenstelling: R. van der Wal; ISBN 90-5909-0454) 's Gravenhage 2004 **nog te verschijnen**

157 *Landbouwkwaliteit en voeding*

Landbouwkwaliteit en voedselveiligheid. Kwaliteit van het uitgangsmateriaal en Biotechnologie 1945-1998 (samenstelling: A. Overbeeke); ISBN: 90-5909-042-X)
's-Gravenhage 2004

158 *Landbouwstructuurbeleid*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein Landbouwstructuurbeleid, 1945 – 2000 (samenstelling: A. Mul; ISBN 90-5909-0004) 's Gravenhage 2005 **nog te verschijnen**

166 *O&I: de Nederlandse stay behind-organisatie in de Koude Oorlog*

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van overheidsorganen op het beleidsterrein van de Nederlandse stay behind-organisatie in de Koude Oorlog (samenstelling: dr. D. Engelen; ISBN 90-5909-0489) 's Gravenhage 2004 **nog te verschijnen**